De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 14

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 14. Jul. Vuylsteke, Ad. Hoste, Gent / De Seyn-Verhougstraete, Roeselare / J. Noordendorp, Amsterdam 1884

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023188401_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

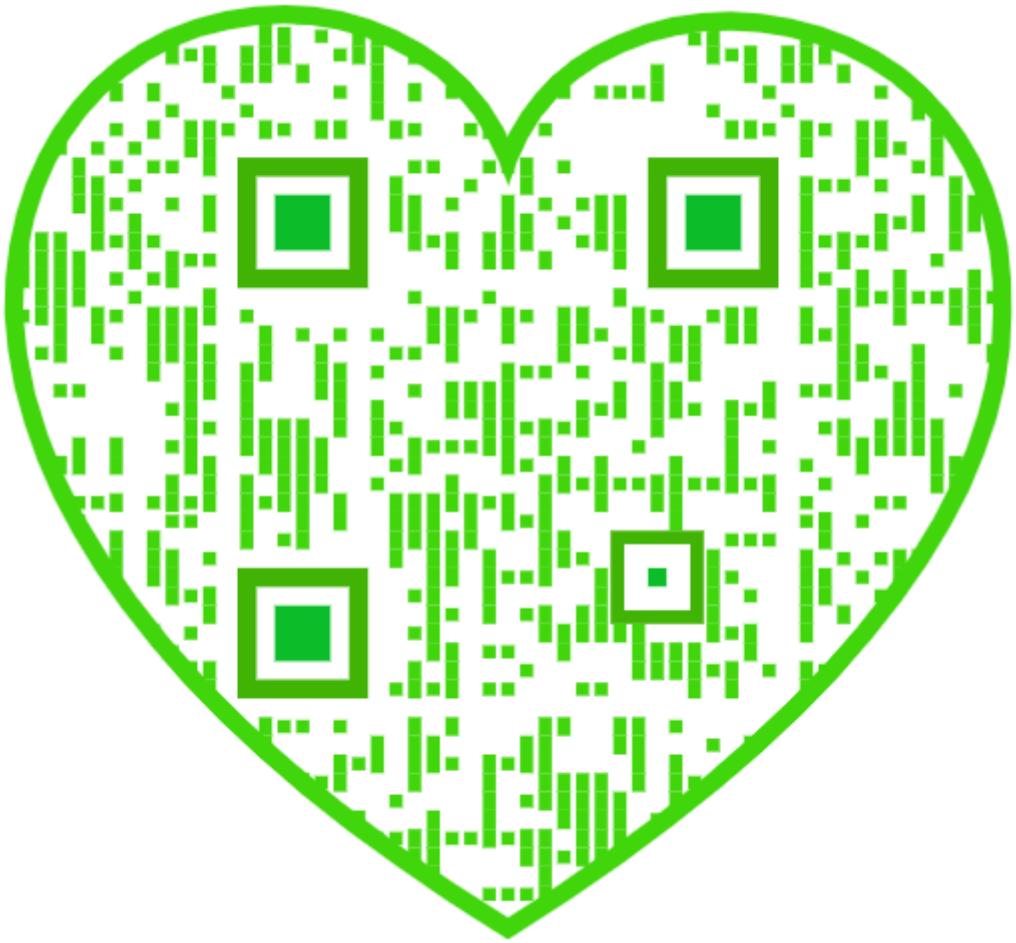

Onze taalbroeders in Noord-Amerika.
Het Familieleven.
(Briefwisseling.)

Meer, iets meer nog over onze taalgenooten in Noord-Amerika. - Dit is uw verlangen. Aan dit verlangen beantwoord ik met genoegen, altijd op deze voorwaarde, dat gij met een genadig oog de onnauwkeurigheden van mijnen schrijftrant zult over het hoofd zien. Ik wil wel als ‘reporter’ of berichtgever optreden, maar ik maak niet de minste aanspraak op letterkundige waarde.

In mijn voorgaand schrijven heb ik onze Amerikaansche Nederduitschers afgeschetst als lieden, in hun afzonderlijk leven gehecht aan hunne vaderlandsche taal, zeden en gebruiken. Wie begrijpt niet dat zulke schets slechts den halven mensch voorstelt, den mensch gelijk hij inwendig wenscht te blijven, met uitsluiting van hetgeen hij gedwongen is uitwendig te worden? In het maatschappelijk leven, ja, is de Nederduitscher verplicht, gelijk iedereen, zich te schikken naar de wetten en gebruiken van de nieuwe wereld, en schoon heeft hij zijne Vlaamsche ‘klak’, zijnen Hollandschen ‘jas’ te verslijten tot op den draad toe, eenige maanden na zijne aankomst ‘verliest hij het groen’, gelijk men het hier noemt, wordt ingelijfd in het groot Amerikaansche volk en de levensregel van het nieuwe vaderland wordt voor hem eene wet in zijn maatschappelijk gedrag. Of hij daar iets bij verliest en een nijdig oog moet werpen

op de samenleving die hij op den oever van Schelde en Maas vaarwel zegde, dit zal het vervolg van deze mijne aanteekeningen bewijzen.

Beschouwen wij dus den Amerikaanschen Nederduitscher in zijne maatschappelijke betrekkingen tot het huisgezin, den staat en de samenleving, als huisvader, als genieter van rechten, als kwijter van plichten, en wij zullen den uiterlijken, den maatschappelijken mensch kennen. Veel valt daarover te zeggen dat als belangrijk kan voorkomen; in dezen brief handelen wij over het eerste punt, later over de twee volgende.

Het blijft buiten twist, denk ik, dat in Vlaanderen en Nederland het echt familieleven, de innige betrekking met hare veelvoudige plichten tusschen man en vrouw, tusschen vader, moeder en kinderen, in meestal de standen, doch vooral in de werkende klas, oneindig veel te wenschen laat, dat doorgaans de banden, die de leden van een huisgezin zoo nauw moeten verbroederen, slap hangen, zoodat van bijna algemeene toepassing wordt het gevierd versje van Tollens:

> ‘Niet steeds is de liefde bestendig van duur,
> Hoe snel zij den boezem deed jagen.’

Menigvuldige redenen, verschillend van stand tot stand, kan de navorscher aanhalen om zich eene reden te geven van die eerste, maar grootste leemte in het maatschappelijk leven. Niet ongegrond zou echter de meening zijn van iemand, die deze noodlottige verslapping van het familieleven hoofdzakelijk zou toeschrijven aan de verwijdering van den vader - den gezagvoerder, uit den kring der huisgenooten. Voegt daarbij voor den arbeider de bekrompenheid zijner bestaanmiddelen, die als eene broeister van twist en misnoegen zich bij den haard komt vestigen, en gij zult de twee giftbronnen hebben, die meestal het familieleven komen dooden. Met het oog op dien toestand kunnen wij eene vergelijking maken tusschen den Amerikaanschen Nederduitscher en zijnen

taalbroeder in Europa, vergelijking die de weegschaal ten voordeele van den eersten zichtbaar zal doen stijgen. Onnoodig te herhalen dat de Nederduitschers, die zich hier vestigen, meest allen behooren tot de werkende klas, het zij als ‘farmers’, het zij als arbeiders in mijnen en nijverheden.

Hetgeen den Europeaanschen werker het meest verwijdert van zijn huisgezin is de langdurige arbeid, tot welken hij dagelijks gehouden is. Van vóór het daglicht verschijnt moet hij zijn dak verlaten, om met de eerste stralen der zon de hand aan het werk te slaan. Kan hij des middags zijn voedsel met vrouw en kinderen komen nemen, hetgeen maar zelden gebeurt, dan moet het geschieden met groote haast, want hij heeft maar één uur tijd om te gaan, te eten en weder te keeren. Dan wordt hij opnieuw in het gareel gespannen tot dat de duisternis zijne bezigheden komt verhinderen en met trage, afgematte stappen begeeft hij zich huiswaarts om wat voedsel te nemen, en de weinige uren, die overblijven voor dat de zon hem weder tot den arbeid roept, aan de slaaprust, noodiger dan voedsel, te besteden. - Zoo gaat het met timmerlieden, metsers en andere stielen, zoo gaat het met handels- en nijverheidswerkers. Vader ziet zijne kinderen 's morgens niet, - zij zijn nog te bed; vader ziet zijne kinderen 's avonds niet, - zij slapen reeds; die vader wordt een vreemdeling voor zijne kinderen. De vrouw is beroofd van de raadgevingen, van de hulp, van de vertrouwelijke gesprekken van den man; die man is slechts bij haar om spoedig wat te eten, om spoedig wat te slapen; die man is voor de vrouw niets meer als de ‘broodwinner’, winstgevend als hij gezond is, het huishouden bezwarend en schadelijk als hij ziek wordt. Waar blijft de liefde, de genegenheid, de zieleband die man en vrouw moet verbinden, die vader en moeder aan hunne kinderen moet hechten?... Zij worden als vreemd aan elkander.

Elke week, zal iemand denken, is er toch een rustdag,

een Zondag, een gansche dag dien de vader met vrouw en kinderen in gemeenschappelijk leven kan slijten? Bedrieg u niet; voor duizende en duizende werklieden is er in Europa, behalve in Engeland, geen Zondag meer, geen dag voor het familieleven. De stoomtuigen zuchten er zwoegend op Zon gelijk op werkdagen; de ijzeren wegen, de postdiensten, de scheepvaart, de openbare werken, zelfs de stielen en ambachten kennen op vele plaatsen geenen rustdag meer, en daar waar die oude heilzame wet nog onderhouden wordt, wat doet de werker daar 's Zondags? Het verveelt hem in zijn huishouden, waar hij als een vreemdeling is bij vrouw en kinderen; hij vindt geen genoegen meer dan in het gezelschap van lieden, die hij dagelijks gedurende zijnen langen arbeid ziet, met welke alleen hij vertrouwelijk omgaat; hij ziet des Zondags de herberg open, hij ontmoet daar zijne vertrouwelingen, vergeet met hen zijn huisgezin, speelt, drinkt, brengt er den dag over en een deel van den nacht.

Gelukkiglijk, zoo is het niet gesteld met den werker in Amerika. Hier is hij geen lastdier dat men inspant zoolang het den last maar dragen kan. De werker arbeidt hier tien uren op de vier en twintig; veertien uren op de vier en twintig brengt hij in zijn huisgezin over met vrouw en kinderen. In den zomer staat de zon om vier uren te blikkeren, om zeven uren juist gaat de werker naar zijnen arbeid; hij heeft den tijd gehad om met zijne vrouw te spreken en het huishouden te regelen, om haar te helpen waar hij kon, om zijne kinderen te zien ontwaken, met hen het ontbijt te nemen, hun zijn vaderlijk hart en gezag te toonen. Als zijn arbeid hem wat verre van huis roept, dan groet hij vrouw en kinderen met de ‘dinnerpail’ (een blikken tinnen emmer met houten handgreep en langs binnen verdeeld in verschillige ruimtens opgevuld met spijzen, met thee of koffie) in de hand, en nog in het volle van den dag, om zes ure namiddag juist, zal hij zijnen arbeid staken

en den ganschen avond in zijnen huiskring komen overbrengen. Werkt hij in de nabijheid zijner woning, dan komt hij kort na twaalf uren t'huis, neemt het noenmaal met zijn gezin en keert terug naar zijnen arbeid die hem slechts vijf uren zal verwijderd houden. Zoo is het in den zomer, zoo is het in den winter. Zoo is het voor stielen, factories, openbare werken. Zoo blijft hier de vader wel wezentlijk de vader des huisgezins, zoo bewaart hij het vaderlijk gezag op de kinderen, zoo duurt de band van liefde, vertrouwen en genegenheid tusschen man en vrouw.

Moet men eene uitneming maken voor de ‘farmers’, voor de lieden die hier den vruchtbaren akker bebouwen en onder welke onze Nederduitsche taalbroeders zoo talrijk zijn? Het is wel waar dat zij ongeveer zes maanden op de twaalf tot zwaren arbeid verbonden zijn en dan, gelijk op de Europeaansche pachthoeven, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat aan hunne verschillige bezigheden zijn, alhoewel hun werk vergemakkelijkt is door een aantal doelmatige landbouwmachienen, van welke ik vroeger sprak, en door het gemak der veeteelt en veevoedering, waarvan ik elders spreken zal, zoodat zij ‘heeren’ zijn vergeleken aan de Vlaamsche en Hollandsche pachters. Zes maanden op de twaalf verblijven zij onder hun dak, zes op den akker, te weten, van half April tot October, doch altijd rond hun dak, tegen hunne woning, onder de oogen van vrouw en kinderen. Dit is immers het groot voordeel der Amerikaansche boerderijen, dat zij als uit één stuk gesneden zijn. De landerijen, bosschen en weiden liggen allen rond de gebouwen en naast elkander, omringd van eene zoogenoemde ‘fence’ of omheining in hout of in metaaldraad aan palen gespannen. - Dit is genoeg om te toonen dat de Amerikaansche landbouwer, zoowel als de Amerikaansche arbeider leeft met zijn huisgezin, in zijn huisgezin en dus voor zijn huisgezin.

Hoe veel klaarder zal dit nog blijken als ik hier zal

bijvoegen dat in Amerika de Zondag een ware rustdag is voor iedereen, een dag die in het huisgezin wordt doorgebracht.

Wat staat de Europeaan verbaasd te zien als hij den eersten Zondag in dit vrije nijverig land ziet verschijnen! In de week zijn de breede in hout gevloerde straten der groote steden, zooals New-York, Chicago, Boston, San-Francisco, Cincinati, Milwankee, waarachtige mierennesten, zoo fel is er de beweging, zoo druk het heen en wêer rijden; de loopende paarden zijn ontelbaar, de voertuigen van allen aard raken elkander en er is veel behendigheid, veel ervarenheid van noode om zonder ongelukken huiswaarts over de straat te geraken. En op de gaanpaden wat stroom van volk van den morgend tot den avond, wat bedrijvigheid in die ruime winkels, in die uitgestrekte en verhevene magazijnen; hoe dampen die hooge schoorsteenen, hoe zwoegen die stoomtuigen, hoe snorken die treinen op bruggen boven de hoofden, hoe wemelen die trams en omnibussen dooreen, hoe vliegen die witgeschilderde dampschepen over kanalen, stroomen, meeren!... Het wordt Zondag en als bij eenen tooverslag zwijgt dit oorverdoovend rumoer, verdwijnt die oogverblindende wemeling. Het stoomtuig is uitgeblazen, het dampschip ligt op anker, de spoorweg siddert niet onder het gewicht der treinen, de tramwagens staan onder dak, de paarden gestald, de winkels, magazijnen en drankhuizen zijn gesloten, tot de post- en telegraafkantooren toe... en over de stilzwijgende, voor handel, nijverheid en vermaken doode stad herklinken de klokken, die het rustende volk tot het vervullen zijner godsdienstplichten uitnoodigen. Is het weder schoon, dan ziet men hier en daar wel een huisgezin met trage stappen eenige straten doorwandelen, maar het meeste deel brengt den ganschen dag rond den haard over. Er zijn geene gelegenheden tot spel, dat is verboden, geene gelegenheden tot drinken, de ‘saloons’ of herbergen zijn gesloten, en vindt men soms hier en daar eene

toegevende stads- of dorpsbestiering die ten gunste van den landman, gansch de week van bier beroofd (want behalve thee en koffie houdt hier niemand drank in huis) de drankhuizen des Zondags eenige uren open laat, denkt niet dat men daar, gelijk in Vlaanderen en Holland, zich aan tafels zet en speelt met kaart en teerling... neen, men neemt staande een of meer glazen bier en men trekt huiswaarts; 's namiddags om vijf of zes ure zijn al die ‘saloons’ gesloten bij gebrek aan bezoekers. Zoo streng wordt in Amerika de zondagrust onderhouden, dat zelfs de openbare diensten hunne werkzaamheden staken. 's Morgens vertrekt er een trein van de groote steden en rijdt slechts eenige uren verre om er een klein getal bezoekers naar vrienden of magen te brengen; 's avonds komt er een trein en alles is dermate geschikt dat zoo weinig bedienden mogelijk slechts eenige uren in bezigheid zijn. De postkantooren zijn 's morgens een paar uren open om de correspondentie af te geven, maar niets vertrekt er, noch brief, noch koopwaar.

Geen wonder dat onze Vlamingen en Hollanders, gewoon aan spel en beweging op de Zondagen, die zelfs voor fabriekwerkers, stielen en openbare bedienden maar al te dikwijls geene rustdagen meer zijn, verstomd staan als zij hier zoo schielijk en zoo eenstemmig de rust op die dagen zien onderhouden.

Hier plaatst zich nu de vraag: wat doet men des Zondags? Wel, men wijdt dien dag toe aan de godsdienstplicht en aan het familieleven. De Yankee strijkt zijne lange dunne beenen voor zich uit op eenen stoel, neemt zijne gazet of zijne illustratie en leest eene poos, spreekt weêr eene poos met zijne huisgenooten, bezoekt zijnen tempel en rust. De Nederduitscher, gewoon aan meer uitspanning, bezoekt 's morgens de kerk, zijnen nabuur in den namiddag en spreekt met voorliefde over het nieuws van het oude vaderland. Hier is een brief gekomen, daar het een of ander dagblad; een brand is uitgeborsten in het geboortedorp en heeft de haaf van

eenen ouden vriend vernield; ‘was hij hier, hoort men zeggen, zou hij al spoedig van die ramp hersteld zijn, maar ginder zal hij niet meer boven geraken.’ Piet trouwt in Vlaanderen met Siska; beiden zijn gekend tot in Amerika toe, en zonder dat zij er eens aan denken, wordt hunne familie, hun geldelijk vermogen, hunne inborst, hunne toekomst hier in het Vlaamsch besproken en hun wellicht een proficiat toegevoegd, die aan den wind toevertrouwd hen moeilijk over den oceaan in de ooren zal klinken. Die en die zijn gestorven in België, Nederland, Limburg; hier wonen van hunne vroegere vrienden; zij worden beoordeeld en waren het goede, getrouwe stads- of dorpsgenooten van voorheen, dan wordt hier op dezen vreemden bodem hunnen dood betreurd, hunne nagedachtenis gezegend. Men ziet ook wel eens naar het politiek overzicht in de gazet, en niet zelden wordt er hartelijk gelachen met al dat geharrewar over godsdienstpunten, onderwijs, kiesrecht, militiewet, enz., enz. Aan zulke politieke beuzelarijen is men hier niet gewoon. Dat zijn in de oogen van den Amerikaan aanslagen op de vrijheid, die niemand dulden mag, of liever gekheden die slechts in de gekke oude landen kunnen gewettigd en verdragen worden, en voor den Nederduitscher die hier, verre van zulke politieke knevelarijen de vrije lucht inademt, dank aan eene ernstige en echt vrije bestiering, zijn dit zaken om eens mede te lachen of eens zuchtend ‘ai mij! te roepen. Bij den ‘farmer’ komt natuurlijk de toestand van de vruchten der aarde op het tapijt vergeleken met hetgeen de gazet schrijft over den oogst in Europa. Zoo worden er een paar uren in gezellige gesprekken overgebracht, en dan gaat ieder naar zijn huisgezin om daar ten zes ure stipt, en nooit later, het avondmaal met vrouw en kinderen te nemen.

Dat is de Zondag in Amerika, een ware rustdag, een dag voor de familie. Soms, gelijk gij laast in mijnen voorgaanden brief, is het kermis in het een of ander huisgezin, want algemeene stads- of dorpsfeesten worden hier

niet gevierd, slechts drie of vier nationale feestdagen van het gansche land; dan schrijft de Voorzitter der Republiek openbare gebeden voor en het is verboden te werken, handel te drijven en wettelijke akten op te stellen. Als het kermis is bij den Nederduitscher, dan wordt de Zondag namiddag wel wat luidruchtig overgebracht, doch altijd in den huiskring Genoeg daarover. Iemand die deze regelen leest, zal bekennen dat in Noord-Amerika het familieleven nog bestaat in zijne volle kracht en schoonheid, zelfs in den werkersstand, terwijl het in Europa steeds verslappend, verloren gaat, en dit is, mijns dunkens, grootelijks toe te schrijven aan de verwijdering van den vader uit zijn gezin.

Ik mag echter niet vergeten dat de vader niet alleen het gezag voert in den huiskring, dat de moeder, ofschoon langs eenen anderen weg, den weg die tot het harte leidt, eenen even grooten invloed uitoefent op den welstand, de rust, de eendracht van het huisgezin. Eenige woorden dus over den toestand der Nederduitsche vrouw in Amerika. De vrouw wordt hier diep geëerbiedigd, op welken trap der samenleving zij ook geplaatst weze, en die eerbied is algemeen; hij wordt bewezen door man en kinderen rond den haard, door vrienden en vreemdelingen op de straat en op de reis, door al de beambten in hunne openbare bediening. De arbeid is voor den man, de huiszorg voor de vrouw, de opvoeding der kinderen voor beiden. Wie zou zich verstouten niet uit den weg te gaan voor de vrouw, zoowel voor de arbeidersvrouw als voor die van den handelaar, den nijveraar, den beambte (baronnessen en andere adelgetitelde vrouwen zijn hier ongekend even als baronnen, graven, kasteelen en paleizen)? Wat zou hij misprezen worden de lomperd, die eene vrouw, welke ook, uit den trein, uit een rijtuig ziende komen, niet gedienstig haar reispakje zou aannemen, haar de hand toereiken om het afstijgen te vergemakkelijken! En als de vrouw zich vertoont in eene openbare plaats, bijv., voor het gerecht om als getuige

of gedaagde op te treden, hoe haast men zich om haar eenen zetel aan te bieden, hoe bescheiden en voorkomend zijn rechter en advokaat in hun spreken, in hun vragen! En op de bals en avondfeesten, wat deftigheid, wat achterhoudenheid in de handelwijze der mannen ten opzichte der vrouwen! En ook zoo gaat het in de vergadering der lieden van minderen stand, indien ik het zoo noemen mag, liever toch van minder fortuin, want in den eerbied jegens de vrouw bestaat er geen verschil van stand, en maar weinig verschil van houding en kleedsel. De vernederende stempel van slavin, welken de Nederduitsche vrouw in Europa draagt, verdwijnt alras in het land van ware gelijkheid, en wee den man die haar met eenige minachting bejegent, voor de rechtbank haalt hij nooit gelijk: ‘als gij tegen eene vrouw in het gerecht gaat, zegt men hier, steek dan het geld voor de onkosten maar vooraf op zak.’ Zij is de zwakste, de wet beschermt haar in alles tegen den sterkeren man; zij is de zwakste, den zwaren arbeid laat zij geheel en gansch aan den man over.

Ik herinner mij hier eene kleine gebeurtenis, mij door eenen Vlaming verteld, en die een denkbeeld geeft van hetgeen men te dien opzichte in Amerika peist. Die Vlaming, thans een gegoede factorijwerker met een dagloon van zeven franken, tien acres grond en een drietal prachtige melkkoeien, was uit een dorp bij Leuven aangeland en kwam zich vestigen buiten, doch op korten afstand van Paterson. Zijne vrouw was, en is nog eene kloeke Brabantsche dochter, struisch van leden en hoogkleurig van wangen, sedert hare kindsche jaren gewoon aan zwaren arbeid onder de gezonde opene lucht. Het jeugdige vreemd paar kende niets van de landsgebruiken van Amerika. Toen de dag na de aankomst het reisproviand, doorgaans ham en droge worst met brood, te New-York in Castle Garden, de aanlandingsplaats der landverhuizers, gekocht, uitgeput was, trok de vrouw de stad in op zoek naar brood. Bakkers? Die vindt men niet als in zeer groote steden.

Elke huisvrouw bakt hier het brood voor het gezin in de cook-stove, eene groote welingerichte kachel die met hout gestookt wordt (dat is veel beterkoop dan steenkool) en voorzien is van eenen schoonen bakoven. Onze Vlaamsche vrouw begreep alras dat zij niets beters kon doen als meel koopen en ook zelve haar brood te leeren bakken. Zij trad eenen winkel binnen, betaalde vijftig ponden bloem en, naar vaderlandsche gewoonte, niettegenstaande de opmerkingen van den winkelier die paard en voertuig ten dienste zijner klanten houdt, nam zij den zak op haren schouder en stapte huiswaarts. - Eene vrouw die eenen zak draagt!.. Iedereen keek haar verbaasd aan... ‘Ja, dat is vast eene Belgische of Hollandsche Lady die in haar land gewoon was aan slavendienst!..’ zegde eene Nederduitsche vrouw die sedert jaren in Amerika verbleef; zij riep haren zoon die aan 't timmeren stond en ging met hem tot de Brabantsche zakdraagster: ‘Lady, sprak zij haar toe, mijn zoon zal uwen zak naar huis dragen.’ - ‘Ik dank u,’ zegde de verwonderde Belgische, ‘hij is niet zwaar, ik kan hem zelf goed dragen.’ - ‘Gij zijt nog “groen” (versch aangekomen) en gij weet niet hoe belachelijk gij u maakt. In Amerika zijn de vrouwen geene slavinnen; wijs mijnen zoon den weg, hij zal uwen zak te huis brengen.’ En tegen wil en dank moest de struische Brabantsche vrouw haren last afstaan en laten dragen door den jongeling die zelfs haar ‘dank u zeer’ niet scheen aan te nemen. Voor hare woning lag een stukje van dien malschen, roodkleurigen kleigrond, nog gansch verzadigd met groeistof, dien men slechts moet omroeren om hem alle tuinvruchten te doen voortbrengen. Zij nam, alweder naar Belgisch gebruik, de spade in de hand en begon te spitten om later te kunnen planten. Dit was genoeg om in de nabuurt een soort van opstand te weeg te brengen. Eene vrouw die met de spade werkt?... Heeft zij dan geenen man om dien arbeid te doen?... En zoo druk werden de gesprekken dat zij haar werktuig in den

hoek zette en bij het avondmaal tot haren man zegde: ‘Dubbele taak voor u, man, ik mag hier buiten huis niet werken.’ - ‘Als het zoo is, was het antwoord, zullen wij ons maar schikken naar de gebruiken van 't land.’

De vrouw is hier dus wel waarlijk eene huismoeder; zij leeft met hare kinderen bij den haard, zij werkt in huis en nooit elders. Hare bezigheden zijn die eener huisvrouw, zij bakt het brood, maakt en onderhoudt de kleederen waartoe zij een naaimachien heeft, welks gebruik hier algemeen is; zij bereidt de eetmalen die onveranderlijk op dezelfde uren genomen worden in al de standen der samenleving. Gaat in de woning van den arbeider, in die van zijnen meester, in het hotel, in het kookhuis, overal neemt men het ontbijt tusschen zes en zeven ure, het noenmaal op slag van twaalf, het avondeten om zes ure. Met die drie malen bevredigt zich iedereen, mits zij zijn samengesteld uit de voedingrijkste spijzen: drie maal daags eet men vleesch, en 's morgens zoowel als 's middags en 's avonds plaatst men fruit en toespijs naast het brood met thee of koffie; het middagmaal onderscheidt zich door de gevierde ‘pie’ of taart die men onder alle vormen vindt, terwijl 's morgens het ‘pork’ of gebakken spek doorgaans de kroon spant. De Vlamingen en de Hollanders houden veel van de soeppot en voegen dien bij het noenmaal. iets wat den echten Amerikaan tegen het hoofd springt; deze eet nooit gekookt vleesch ten zij gezouten, hetgeen hij liefkoost en ‘boilet beaf’ noemt. Eieren en visch zijn van algemeen gebruik; ieder voedt zijne hennen, ganzen, kalkhoenen; de rivieren en meeren leveren visch in overvloed. De jacht is hier vrij voor iedereen van Augustus tot April en levert voor de tafel buiten het gevogelt en de pelsdieren van Europa, ontelbare reebokken en herten, buffels en beren, welk geurig vleesch hoog geschat wordt.

Zoo voedt zich burger en werker in Amerika; er is

even weinig verschil tusschen de tafels als tusschen de kleerkas. Voor beiden zorgt de huisvrouw en dat is hare bijzonderste taak. Als bijtaak zou men mogen melden, voor de vrouw van den ‘farmer’ vooral en ook voor de vrouw van den arbeider in de dorpen en kleine steden, het verzorgen der melkkoe. Doch dit nuttig dier geniet hier ook op zijne wijze van de Amerikaansche vrijheid, en veroorzaakt daardoor minder last aan zijne verzorgster; het leeft ongebonden buiten den stal, wandelt de bosschen rond, eet daar het suikervolle gras, keert naar huis om er zijne zoete melk te brengen en er drank met zout te krijgen. Daarna trekt het weder in volle vrijheid naar zijne geliefkoosde bosschen, waar het lommer vindt in den zomer en beschutting tegen de koude in den winter. Het kernen van boter kost even weinig moeite: de huisvrouw neemt niet den ganschen melkplas, maar alleenlijk de ‘cream’ of de zaan van de melk, vergadert die in eenen steenen pot, zet zich op eenen stoel en begint er in te stampen en te roeren met eenen houten staf. Niet veel arbeid wordt er vereischt om dien vetten room tot boter te brengen.

Die bemerkingen brachten mij reeds te verre. Ik denk meer dan voldoende bewezen te hebben, door de levenswijze der Amerikanen, dat het familieleven hier nog bloeit in zijne volle kracht en dat de vader zoowel als de moeder levend onder hun dak aan de zijde hunner kinderen, wel degelijk den naam van huisvaders en huismoeders verdienen.

Ik vergeet bijna te spreken over het verschil dat er bestaat tusschen den geldelijken toestand van den Europeaanschen en van den Amerikaanschen burger en werk man; dit is echter noodig om te rechtvaardigen hetgeen gezegd is over de wijze van zich te voeden in Amerika.

Wel, ja, is de werker in Europa een wezentlijke ‘sukkelaar’ onder het oogpunt van geldmiddelen, laat ons den arbeider van Amerika met het oog op zijnen min bevoordeelden broeder van Europa eenen ‘heer’

noemen. En dat is hij, vooreerst omdat hij veel verdient, ten tweede omdat hij buiten zijn huis weinig of niets verteert. Het minste dagloon dat betaald wordt voor tien uren arbeid is een dollar en twintig cents (zes frs) en klimt tot een dollar en veertig (7 frs), een dollar en vijftig (7 1/2 frs), en soms een dollar en vijf en zeventig (8 frs 75). Is de arbeid buitengewoon lastig, bijv., het lossen en laden van vaartuigen, het maken van ijzeren wegen, bruggen, vaarten, het kappen van hout, dan wint de werkman ten minste twintig cents per uur of twee dollars per dag (10 frs) en dit klimt tot dertig cents of drie dollars (15 frs). De stielen verdienen doorgaans twee dollars (10 frs) per dag. Ik spreek hier niet van de zoogenoemde ‘jobs’ of ondernemingen van werk, gelijk, bijv., in factories. waar eenige werklieden zich verstaan, om op bepaalden tijd zooveel hout te zagen, zooveel vaten, enz., te maken voor hunnen meester, tegen eene gestelde somme gelds, gelijk ook met het kappen van hout, met het vervaardigen van schors dat per koord ondernomen wordt. Dan zijn de verdiensten gewoonlijk veel grooter, ja, tot tachtig dollars op de maand, maar er is eene bijzondere ervarenheid toe noodig. Wil men zich verhuren, bijv., als winkelknecht (winkeldochters vindt men slechts in groote magazijnen van vrouwenkleederen; als de dienst wat arbeid vereischt, neemt men winkelknechten ‘storeklerken’ genaamd die gerieven en verkoopen) dan verdient men tot vijftig, zestig dollars in de maand; als landbouwersknecht kan men winnen van twintig tot dertig dollars met de tafel, ingericht gelijk hooger gemeld is.

Dit bewijst dat het verschil van dagloon zeer groot is tusschen den Europeaanschen en den Amerikaanschen arbeider. Herinnert u hier hetgeen hooger gezegd is over de herbergen en het Zondagvieren, en gij zult met mij bekennen dat het verschil in het verteer even groot is.

Echter, zult gij zeggen, verteert men in Europa meer

aan drank, dan toch in Amerika vraagt de tafel veel meer dan in Europa; zoo komt de balans in evenwicht en het verschil bestaat alleen in de inkomsten. - Wel, neen, de goede spijzen die men hier neemt kosten maar zooveel als de geringe, waarmede de werkman en landbouwer in Europa zich te vreden stellen. Ik zal slechts spreken over de hoofdspijzen: het vleesch, koe- ossen- kalfs- schapen- zwijnenvleesch, kost geregeld tien cents, of 50 centiemen, het pond van zestien oncen, de mindere kwaliteit zeven, acht, tot negen cents, of van 35 tot 45 centiemen. Die hier ‘board-house’ of logist houden of een talrijk huisgezin hebben, koopen 's winters gansche geslachte dieren van de ‘farmers’, laten die bevriezen en kappen er dagelijks de hoeveelheid af die zij verbruiken willen; dit kost hun vijf of zes cents het pond; zoo ook koopen zij geslachte verkens aan vijf of zes cents, zouten en rooken het spek en de hammen en verkappen het overige tot worst. Men ziet nu waarom het vleesch het hoofddeel uitmaakt in de voeding van den Amerikaan. Daarna komt het brood. Dit wordt overal gebakken van de fijnste tarwebloem, en die kost gewoonlijk van drie tot drie en half cents het pond. Zij is blank, welriekend, uitmuntend van hoedanigheid. Daaruit bakt de huisvrouw een voedzaam brood, dat in Europa voor eene lekkernij zou doorgaan, daaruit ook bakt zij voor het noenmaal hare ‘cakes’ en ‘pies’, koeken en taarten die den fijnsten lekkerbek doen watertanden. De beste rivier- en meervisch kost vijf of zes cents het pond; is de vangst overvloedig, gelijk in April, Mei, Juni en in September, October en November, dan koopt men bij den visscher per stuk en vijf cents geldt een visch van drie tot vier pond. De prijs der boter verschilt veel volgens het saisoen; in den grastijd koopt men die frisch, geurig, en lekker aan tien cents het pond, in den winter geeft men het dubbel. De eieren verschillen in dezelfde mate; van twaalf cents het dozijn, of vijf centiemen het stuk, stijgen zij in den winter tot twintig cents, of eenen

frank het dozijn. Van de groenten zal ik niet spreken; daar houdt de Amerikaan niet veel van; hij wint wel eenige peulvruchten rond zijne woning, maar bepaalt zich meestal bij zijne ‘cabbage’, witte kool, die hier voortreffelijk groeit en den ganschen winter door bewaard wordt, en bij zijne witte boonen, die hij met gestoofd spek eet. De ‘cabbage’ kost van drie tot vijf cents volgens de grootte, en de kleine zoete witte boonen doorgaans vijf cents het quartz, iets meer dan een liter. Maar waar blijft de aardappel? hoor ik u vragen. Die vrucht is hier, om zoo te zeggen, t'huis in haar geboortestad: zij is groot, schoon, fijn, onbeschadigd door de ziekte, maar heeft te worstelen tegen den ‘bug’ of kever die aan het loover vreet, doch gemakkelijk vernietigd wordt. En toch gebruikt de Amerikaan den aardappel niet in groote hoeveelheid; de huisvrouw braadt er doorgaans éénen voor iederen persoon in den oven met schil en al. Zoo ook wordt hij in het hotel opgediend.

Te lang houd ik mij met de tafel bezig; dat doet de Amerikaan niet; die zit neder, ontvangt voor zich al de spijzen in eens met de tas thee of koffie en eindigt zijn maal binnen het kwartier, gewoonlijk op tien minuten; zoo gaat het in het hotel, zoo ook in het huishouden.

Vergelijkt nu eens onze prijzen met de uwe en gij zult moeten bekennen dat de Amerikaan zich rijkelijk voedend, zoo min een verkwister is als uw arbeider en uw landbouwer, die zich vergenoegen met aardappels, roggebrood, een stukje spek of eenen drogen haring.

Denkt gij niet dat die welstand in het huishouden, dit groot dagloon, die geringe uitgaaf voor eene welvoorziene tafel, die afwezigheid, in een woord, van alle bekrompenheid, gebrek wil ik niet zeggen, eene bron is van tevredenheid in het familieleven en dat daardoor de band tusschen man en vrouw, tusschen ouders en kinderen steviger wordt? Het is toch zoo aanlokkend als men over zijnen dorpel tredend iedereen vergenoegd ziet en voor geene klachten moet vreezen. Dat maakt, ja, het

familieleven aantrekkelijk en hecht aan den huishoudelijken haard vast, even gelijk het gebrek of de geringe geldmiddelen, misnoegen barend en verdriet, niet zelden tot twist en harde woorden aanleiding geven.

Hier, denk ik, is mijne vergelijking tusschen den toestand van den werker in Amerika en van zijnen broeder in Europa volledig genoeg, en het zal iederen denker, ieder berekend man in het oog springen, dat het familieleven met zijne genuchten en vertroostingen, zoo diep gezakt in Europa, hier nog bloeit in zijne volle kracht, dank aan de aanwezigheid van den werker in zijn huisgezin, dat hem van de verkwisting verwijdert, en aan het voldoende dagloon, dat hem in staat stelt om met zijne vrouw en kinderen op behoorlijken voet te leven.

Wie weet niet dat een man te vreden in zijn huisgezin, ook te vreden is in het werkhuis? En daarom stel ik zonder die te beantwoorden de volgende vraag voor: Zou het zoolang gezochte middel om de wapenen in Europa door den werkman tegen zijnen meester opgenomen, te doen nederleggen, niet te vinden zijn in de heropbeuring van het familieleven, in het navolgen, voor zooveel als het zijn kan, van de gedragslijn die hier werkers en meesters volgen, eerbied van den meerderen tot den minderen, vermindering der werkuren, viering der rustdagen, huiselijk leven zonder verkwistingen en zonder bekrompenheid?

Ik zal eindigen met u een voorbeeld aan te halen van de nauwgezetheid, met welke de grootste meesters hier hunne bezorgdheid toonen ten opzichte van hunne onderhoorigen. Twee jaren geleden kwamen de uitgevers der dagbladen van New-York tot het gedacht, dat zij in Philadelphia veel lezers verloren, omdat de trein hunne bladen te laat in die stad bracht om er 's avonds nog uitverkocht te worden; zij moeten in het postkantoor blijven tot dat hetzelve des morgens geopend werd, en na hun ontbijt zien de lezers naar hunne gazet niet veel meer om, vooral in de steden. Zij wendden zich dus

tot den ‘Postmaster general’ (den Minister van den Postdienst, zoudt gij zeggen), de Heer Howe, onlangs overleden, en verzochten hem hunne bladen vroeger in den morgend door zijne bedienden aan de uitverkoopers te doen bestellen. Howe toonde zich bereid om aan hun verzoek te voldoen, doch één bezwaar hield hem tegen: als zijne bedienden zoo vroeg op het postkantoor moesten zijn, dan konden zij niet op een gevoegzaam uur hun ontbijt nemen. In dien zin antwoordde hij aan de Heeren Uitgevers van New-York en wees hunne vraag van de hand.

Zoo handelt men niet met de ondergeschikten in Europa.

C.P. VAN ANTWERPEN.

Paterson, *New-Jersey*, 15 *October* 1883.

Poëzie.

I.
Aan Mevrouw van Ackere, Vlaanderens grijze Dichteres, op haren tachtigsten verjaardag.

Gij zongt in Vlaandrens schoone taal,
Met kloek verstand en warm gemoed:
Uw liedren galmden krachtig, machtig,
Gelijk een stem van brons en staal;
Of ruischten teeder, roerend zoet,
Als hemeltonen, rein en prachtig,
En 't volk, dat ingesluimerd lag,
Ontwaakte en 't werd in Vlaandren dag.

Uw woord is 't volk een troost, een wet,
Een wenkend baken dat hem richt;
Uw vrije zang maakt d'arbeid licht,
Uw toon versterkt, als 't vroom gebed.

Gij strijdt den strijd voor 't heilig recht;
Gij leert wat goed is, schoon en echt;
O Vlaamsche vrouw, o Kerelin
Uw hart is louter menschenmin!

Wel moet gij tachtig winters dragen,
Op 't eerbiedwaardig, denkend hoofd;
Toch hebben koude woeste vlagen
Uw dichtervuur niet uitgedoofd.

Nog teelt gij menig bloemelijn
- Al wordt het weder guur en wild -
In uwen vruchtbren dichtergrond;
En, bloeit het slechts in lauwen schijn
Der avondzon, toch spreidt het mild
En zacht de zoetste geuren rond.

Gij kunt den eedlen drang
Des harten niet bedwingen;
Gij zult, gij moet nog zingen,
Nog jaren, jaren lang,
Naar eigen aard, naar d'echten trant,
Voor Volk, voor Taal en Vaderland!

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 26 *October* 1883.

II.
Nieuwjaarsgroet aan het tooneel- en letterkundig gezelschap ‘voor Taal en Vrijheid’ te Aalst.

'k Loop reeds van den vroegen morgen
Om mijn dichtje te bezorgen
Aan elk lid *voor Taal en Vrijheid;*
't Dichtje is flauw, maar ingenomen
Ben ik met dees Nieuwjaarsdroomen
Voor den kring en zijn nabijheid.

Want een boô heeft ook een harte,
En der Leden vreugd en smarte
Viert en deelt en lijdt hij mede;
Schoon vandaag er geene spraak zij
Over smart, en slechts de taak mij
Noopt te wenschen heil en vrede;

Heil en vrede! buiten, binnen,
Zoo als Vlaamsche huisgezinnen
Het bevroedden te aller tijden;
Heil en vrede! binnen, buiten,
Door aan 't goede zich te sluiten,
Door aan 't ware zich te wijden.

Zoo geeft Aalst de levensblijken,
Bij geringen als bij rijken,
Dat zij steeds de Vlaamsche stad is
Waar het oud en grootsch verleden
Steeds de waarborg blijft voor 't heden,
Dat ze op eigen zelven prat is.

En de Toekomst? - o belijden
Moeten wij dat nog het strijden
Voor ons stambehoud niet uit is:
Dat geen enklen dag verloren
Moge gaan voor de uitverkoren
Taal, die onze liefde en bruid is.

Onze werkzaamheden strekken
Steeds beschavend, en zij wekken
Geestdrift voor de levenswijsheid;
Op 't Tooneel de burgerdeugden
Wederspieglen: smart en vreugden
Van het volk, bij jeugd, bij grijsheid.

Gold het dankbaar denkers, dichters
Eer te brengen als verlichters;
Hen met lauwren te bekransen;
Gold het kunde en geest te roemen,
Taal en Vrijheid droeg hen bloemen:
Loveling, Courtmans, Conscience!

Vlaandren is dees laatste ontroofd thans:
Maar hij schiep en laat de hoofdmans
Die de Taalbeweging stichtten;
Leerde door zijn pen hij lezen,
Tevens heeft hij 't volk gewezen
Op zijn rechten, op zijn plichten!

Recht en plicht! geen wenschenkrachten
Kunnen 't Vlaamsche recht versmachten
Noch die plichtbeseffing storen;
Doch om beiden te bewaren,
Houdt zich pal, sinds ellef jaren
Taal en Vrijheid, hier geboren!

Zoo elf jaar een heilig werk biên,
Aan 't vooruitgaan nimmer perk zien,
Was voor *Taal en Vrijheid* 't streven;
Traag maar taai naar 't doel: eendrachtig
Blijft de leus, die 't levenskrachtig
Zaad zijn vruchten zal doen geven!

Kapitein VICTORIEN VANDE WEGHE.

Kamp van Beverloo, 1 *Januari* 1884.

III.
Twee oude historietjes.

I.
Een jongen.

Een jongen mint een meisje -
zoo klinkt het oude lied;
ik zing het nog een reisje:
een jongen mint een meisje,
En zij? - Zij mint hem niet.

Het meisje is schoon en teeder,
van leden welgemaakt:
Schonk zij hem liefde weder!
Zij is zoo schoon, zoo teeder,
voor wie zijn harte blaakt!

De jongen krijgt zijne erfnis;
hij is nu rijk en mild:
Dit strekt hem tot verderfnis,
De jongen krijgt zijn erfnis,
maar die is gauw verspild.

Het meisje, slim en schrander,
voert nu een zoeter taal:
wel gaat zij met een ander,
maar ze is zoo slim en schrander:
zij scheert het schaapje kaal.

Verzwolgen zijn de duiten;
de jongen moet aan 't werk;
hij vliegt bij 't meisje buiten,
want weg zijn al zijn duiten;
hij is een arme klerk.

Een jongen minde een meisje;
Dit bracht hem in verdriet;
ik zong het ook een reisje:
een jongen minde een meisje.
zoo klonk het oude lied.

II.
Een meisje.

Een meisje mint een jongen -
zoo zingt men menig keer;
Dit lied eens meegezongen:
een meisje mint een jongen;
'k wil zeggen, eenen heer.

Haar heeft hij uitverkoren:
hij zweert het hoog en luid.
Nooit gaat die min verloren;
haar heeft hij uitverkoren;
Dra wordt zij zijne bruid.

Het meisje heeft geen schijven;
hij is een koopmanszoon:
toch zal hij trouw haar blijven,
want, heeft zij geene schijven,
zij is zoo lief en schoon.

Een jaar is pas verzwonden:
Waar blijft de vrijer thans?
Hoe ooit hem weergevonden?
Een jaar is pas verzwonden...
Verleiders zijn de mans.

De vogel is gaan vliegen;
het meisje zucht in rouw
en moet een kindje wiegen.
De vogel is gaan vliegen:
ze is moeder en geen vrouw.

Een meisje minde een jongen,
en zij verloor hare eer;
ik heb het lied gezongen:
een meisje minde een jongen,
zoo zong men menig keer.

LEONARD BUYST.

Brussel, 1883.

Onze dichters vertaald.

Im Beichtstuhl,
Nach dem Flämischen des Pol. de Mont, von Heinrich Flemmich.

Abend dämmert und die letzten Strahlen
Aus dem West auf Ulmenkronen zittern,
Die ums Kirchlein grünen, - siehe zaghaft
Schreitet hin zum Beichtstuhl, um das Köpfchen
Ein rotfarb'nes Tüchelchen geschlungen,
Leisen Schritts des Pachters ros'ge Tochter

Heimlich öffnet sich der kleine Schalter,
Und der Pfarrer, seines Schäfchens harrend,
Schaut mit Doppelkinn und greisen Wimpern
Salbungsvoll und lächelnd durch die Offnung.

‘Monde, Vater, hab ich nicht gebeichtet,
Oft und tief und schwer hab ich gesündigt!’
Seufzend sagt sie's und der güt'ge Pfarrer
Sprach: ‘So red', mein Kind, befrei' dein Herze,
Gotte ist gut, Vergebung schenkt sein Segen.’
Zögernd hebt sie an: ‘Ich Schwör' es, Vater,
Schwachheit war's allein. Den langen Wannes
Hab geküszt ich, - einmal nur, mein Vater,
Auf die Hand, - nur einmal - weiszt der Wannes
Wuchs mit mir heran auf Vaters Hofe,
Ist verwais't, mein Vetter. - Wohl war's Sünde.
Doch ich schwöre, Schwachheit war's, nicht Bosheit.
Wannes in dem Hof beschnitt die Bäume,
Traf ihn dort, ein Dorn hatt' ihn geritzet
Und er blutete. Mit Gras und Spinnweb
Hemmte ich den Strom und - Sünd' war's, Vater -
Küss't die Wunde selbst, die Pein zu stillen.’

‘Ist das alles, Kind,’ so fragt die Baszstimm'
In dem Beichtstuhl, Schamhaft sagt die Büsz'rin:
‘Vater, Schwachheit war's, ich schwör's, nicht Bosheit.
Einmal, Vater, hab' ich, zürn' nicht, Wannes
Auf die Wang' gekuszt, die linke war es. -
Fleiszig schafft' er um die Mittagsstunde
Und zum Essen rief ich ihn, die Sonne
Hatte seine linke Wang' versenget.
“Klärchen,” sagt er, “Uff! was sticht die Wange,
Als ob hundert Amei's darin wühlten!”
Und mein Händchen legt er auf die Wange,
Und er sagt', die Hand sei kühl, erfrischend,
Und er zog so sacht mein Köpfchen nieder,
Und er sprach so viele sanfte Worte,
Dasz ich, - doch nur einmal war's, ich schwör' es,
Ihm die linke Wange küszte, - einzig -
Sie zu kühlen, Vater...’
‘Liebe Tochter,’
Klingt es dumpf, ‘fahr' fort in deiner Beichte.’

Und ihr Köpfchen neigt' sich, ‘guter Vater,
Zürne nicht, ich hätt' es fast vergessen,
Auch die rechte Wange Wannes küszt' ich;
Nicht aus Bosheit, Gottes Engel wissen's.
Als mit Wannes ich nach Hause kehrte,
Muszten an dem Brunnen wir vorüber,
Klar wie Silber rieselte das Wasser.
Und der Jünhling neigt sich, um zu trinken,
Sagte: “Klärchen, Dank dir für das Küszchen,
Doch noch röter färbtest du die Wang' mir.
Schau die rechte. Bleich und blutlos scheint sie,
Vater wird's bemerken, wird dich strafen
Um den Kusz! Die Mägde werden spotten!
Küsz' die rechte auch, bis rot sie glühet.”

Konnt' ich ihn des Unrechts zeihen, Vater?
Konnt' ich weigern? Argernis bereiten
Knecht und Mägden? Gar zu leicht geschäh' es
Durch die rote Wang' und sünd'ges Beispiel. -
Darauf küszte ich die rechte Wang' so feurig,
Dasz wie rote Kirschen sie erglüh'te.’

Wieder neigte sich des Pfarrers Antlitz
Zu dem blonden lieben Mädchenköpfchen.

‘Tochter,’ klingt die Baszstimm', ‘grosze Fehle
Ist die deine, - grosze ist Gottes Gnad' auch,
Schöpfe Mut!’ - Und als das liebe Blondchen
Noch gestand, dasz Wannes oft gekuszt sie, -
Erst die linke Hand, die linke Wang' drauf,
Später zärtlich auch die rechte Wange,
Und dann tausendmal die link' und rechte,
Ohne, dasz die Sonn' etwas verschuldet, -
Sprach der Pfarrer von der mächt'gen Wasse
Gegen Satans List, dem ‘Vater Unser.’
Mut sprach er ihr ein und dann zum Schlusse
Sagt er: ‘Liebes Kind, dir sei vergeben!
Sag, von Herzen nur, dasz du bereueft.’

Als der Greis die Hände still gefalten,
Aufwärts schlug das Aug', sprach leis das Mädchen:
‘Guter Gott! sie thut mir leid die Sünde,
O wie schmerzt mich, dasz ich dich so kränkte!
Hassen will das Böse ich und meiden!...’

Eine Weile schwieg sie. Plötzlich rollten
Aus den Augen Thränen auf die Wangen.
Und als nun der gute Beicht'ger segnend
Seine Recht' erhob, da dacht' sie, Wannes
Stünde da mit sonn'verbrannten Wangen,
Bittend um ein einz'ges Labeküszchen...
Lispelnd klang es unbewuszt dazwischen:
‘Mein, nicht sünd'gen will ich, - lieber sterben,
Als dich. Wannes, ungelabt zu lassen!’

Betooging ter eere van Mevr. van Ackere.

De plechtige betooging ter eere van Mevr. Van Ackere was bepaald op 16 December ll.

Noch het uiterst slechte weder, noch de verre reis kon ons weerhouden aan dit feest te gaan deelnemen, dat ons de gelegenheid gaf de begaafde dichteres een blijk te meer onzer hoogachting en waardeering te schenken, en tevens de schoonste oogenblikken onzes levens terug in het geheugen te brengen.

Ofschoon vroeg vertrokken was het tamelijk laat toen wij te Diksmuide aankwamen, in elk geval te laat om de tachtigjarige dichteres nog een bezoek te brengen; dat genoegen moesten wij missen tot den volgenden dag.

De avond brachten wij zoo gezellig mogelijk door bij de familie Doolaeghe-Van Ackere, waar ons gulhartig de gastvrijheid werd aangeboden en, zooals te begrijpen is, over weinig anders dan over de gevierde dichteres gesproken werd; duizende bijzonderheden werden ons verteld en tot de kleinste voorvallen als groote feiten aangehaald. Waarlijk wanneer men de dichteres niet kende of lief had, zou men haar wenschen te kennen en lief krijgen, als men hare kinderen, schoon- en kleinkinderen hoorende spreken, zich kan overtuigen van de liefde, den eerbied en de bewondering die zij allen haar toedragen, hoe zij fier en trotsch op haar zijn, hoe zij haar als het ware aanbidden. Dat was rein genot dat we daar smaakten en het strekt niet alleen tot eer van haar die er het vleiende voorwerp van was, maar ook van de braven wier harten zulke liefde koestert.

Den volgenden dag waren wij al vroeg te been, en doorliepen de straten van het kleine stadje, dat er feestelijk uitzag; overal wapperde de nationale vlag, de beiaard had al vroeg zijn vroolijk geklingklang laten hooren en de groote klok de plechtigheid aangekondigd. Wij begaven ons daarna naar de dichteres die, wij zeggen het met hoogmoed, onze komst met ongeduld had afgewacht. Wij waren gelukkig haar nagenoeg in denzelfden staat terug te vinden als toen wij haar voor de eerste maal zagen, nu

ongeveer acht jaren geleden. De tegenspoeden, het verdriet dat zij doorleefde heeft haar oogenschijnlijk niets van hare krachten afgenomen; zij is vroolijk en opgeruimd gebleven, geniet nog al hare vermogens en is nog immer vol vuur voor de kunst. Er werd natuurlijk gesproken over de vrienden en zij telt er velen, zooals zij in de laatste dagen eens te meer mocht ondervinden, want ter gelegenheid dezer betooging had zij uit Noord en Zuid Nederland gansche pakken boekwerken, gedichten, portretten, brieven, telegrammen, kaartjes, enz., enz., ontvangen en zij verheugde zich nu over het denkbeeld weldra met eenigen der getrouwsten persoonlijk kennis te maken en de hand te kunnen drukken.

Hoe genoeglijk en gezellig wij ons ook in het gezelschap der dichteres bevonden, moesten wij voor het oogenblik afscheid nemen, want het uur naderde dat de plechtige ontvangst in de statie zou plaats hebben, door de heeren Burgemeester en Schepenen en M. de Breyne-du Bois, eerevoorzitter van het inrichtingskomiteit. De ontvangst der vreemdelingen was eenvoudig, maar zeer hartelijk.

Velen der leden van het komiteit schitterden door hunne afwezigheid! Wij bemerkten slechts de heeren Em. Hiel, Lodewijk de Vriese, Florimond van Duyse, A.C. Vander Cruyssen, Pieter D'Hondt, Pieter De Swarte en Karel Bogaerd, verders de heeren Dr Van Oye, P. Denijs, Brouwers en meer anderen die ons ontsnappen.

M. de Breyne-du Bois bood de vreemdelingen ten zijnen huize een *lunch* aan, waarna wij ons, voorafgegaan van maagdekens draagsters van bloemtuilen en lauwerkransen, naar de woning der dichteres begaven. Mevr. van Ackere, het eerekruis op de borst, was omringd van hare twee schoonzonen, hare dochter en kleindochter, van Mevr. Prudens van Duyse, hare trouwe vriendin en van Mevr. May, van Brugge, die, volgens men ons verzekerde, vroeger eene zeer verdienstelijke tooneelkunstenares was.

Mevr. Van Ackere scheen zeer gelukkig, en kalm en fier tevens. Talrijke kransen en bloemtuilen werden haar aangeboden, namens het Gemeentebestuur, maatschappijen en vrienden, vervolgens door den ondergeteekende het album der leden van den kunstkring '*Wees U Zelf*' en daarna door M. Em. Hiel het schoone, het prachtige album, waaraan de bijzonderste mannen van Noord en Zuid hunne medewer-

king hadden verleend. Buiten de bijdragen van de hoogst geplaatste personen op staatkundig gebied, troffen wij er o.a. in aan de dichters Nicolaas Beets, Joan Bohl, Nolet de Brouwere van Steelant, Jan van Beers, Em. Hiel, K. Bogaerd, Dr Van Oye, W. Rogghé, P. Geiregat, V. Loveling, Mevr. Courtmans, M. David, Pol de Mont, V.A. Dela Montagne, E. van Driessche, Verstraeten, Prayon van Zuylen, Emm. Rosseels, Brans, J. Teirlinck, R. Stijns, G. Segers, A. Cornette, enz., enz.; van de toondichters Gevaert, P. Benoit, Van Gheluwe, Huberti, Samuel, Van den Eeden, F. van Duyze, H. Waelput, J. Blockx, J. Bosiers, enz., enz.; van de schilders Lamorinière, Delvaux, Jan en Frans Verhas, Van Leemputten, De Beul, d'Hondt, Markelbach, Portaels, Meerts, Backvis, Van den Bussche, P. Neuckens, enz., enz.; van de beeldhouwers Dillens, Lambeaux, vander Linden, van Rijswijck, enz. enz.; van de bouwmeesters Jan Bees, Laureys, Naert, Leemans, enz.

Mevr. Van Ackere, die lang tegen de aandoening bestand scheen, kon zich niet langer bedwingen en bedankte, met tranen in de stem, in eenige welgepaste woorden. Zij vroeg vervolgens dat men haar de tegenwoordigen zou voorstellen en had voor allen een lief en hartelijk woord ten beste.

Ook de weeskinderen der stad vergaten de dichteres niet en zonden haar eene groote schotel versierd met groen en lauwerbladeren en in het midden eene W in immortellen-bloemen.

De plechtigheid was afgeloopen; zij was kort maar indrukwekkend en had bij velen een traan uitgelokt.

Voorafgegaan door den *Muziekalen Kring*, die gedurende de plechtigheid zijne beste stukken had uitgevoerd, trok de stoet opnieuw de stad in en ging op de Groote Markt uiteen tot het uur van het banket zou aanbreken, dat om 1 uur plaats had in de eerezaal van het Stadhuis en door het Stedelijk bestuur het inrichtingskomiteit was aangeboden.

Langs weerskanten der schouw prijkten de portretten van Mevr. Van Ackere en van haren boezemvriend dichter Prudens van Duyse, te midden las men het volgende jaarschrift:

GEACHTE VROUW MARIA DOOLAEGHE BIJ
UW TACHTIGSTE VERJARING VEREEREN
WIJ UW KUNSTTALENT.

Aan de eeretafel namen plaats: MM. Dautricourt-Woets, burgemeester; Em. Hiel, letterkundige, te Brussel; de Breyne-du Bois, eerevoorzitter van het feestcomiteit; Feys-Kesteloot, schepen; Doolaeghe-Van Ackere en Haemers-Van Ackere, beide schoonzonen der gevierde dichteres; Lodewijk De Vriese, letterkundige, te Gent; Pieter D'hondt, kunstschilder, te Brussel; Edmond Paret, schepen; Vandercruyssen, hoofdschoolopziener, te Brugge; Florimond Van Duyse, toondichter, te Gent; Edward Van Bergen, letterkundige, te Antwerpen; Karel Bogaerd, letterkundige, te Brussel; Pieter De Swarte, voorzitter van het Willems-Fonds, te Nieupoort.

Ongeveer 90 personen hadden op het banket ingeschreven; spijzen en dranken waren voortreffelijk en voor de liefhebbers en nieuwsgierigen deelen wij hier mede de

Spijskaart.
Julienne soep.
Tarbut met Hollandsche saus.
Ossenharst op Godartsche wijs bereid.
Jonge kalkoentjes getruffeld op koninklijke wijs.
Reebokken in kwartieren met gepeperde saus.
Boheemsche gelardeerde Fazanten.
Nagerecht.
Gebak met ingelegde vruchten, *Fruiten en Suikergebak.*

Dat er talrijke heildronken werden uitgebracht, dient nauwelijks te worden gezegd en namentlijk door de heeren de Breyne-du Bois, Em. Hiel, A.C. Vandercruyssen, burgemeester Dautricourt-Woets, Dr Van Oye, Lod. De Vriese, schepen Feys-Kesteloot, Edw. Van Bergen en Guido Rotiers; onnoodig er bij te voegen, denken wij, dat al de sprekers warme hulde brachten aan de gevierde dichteres, aan de inrichters der plechtigheid en de gelegenheid te baat namen om de Vlaamsche grondbeginsels te bekrachtigen.

Ook verscheidene dichters hoopten aan het woord te komen, wat echter onmogelijk was, gezien het gevorderde uur. Karel Bogaerd echter was gelukkig genoeg lezing te kunnen geven van het volgende gedicht:

Tachtig jaar.
aan de Vlaamsche dichteresse *Mevrouw van Ackere, geboren Maria Doolaeghe.*

Heeft de winter nu zijn blanke vlokken
op uw roemvol levenspad gestrooid
om uw hoofd den krans van grijze lokken
tot een koninginnekroon geplooid;
hebt gij tachtig jaren zien verzwinden
als de golven op de levenszee,
treurdet ge op het graf van uw beminden,
immer klonk uw lied, bij wel en wee.

***

Zestig jaren klonk door Vlaandrens gouwen
als een hemelzang dat roerend lied...
naast de kroon der moeders en der vrouwen
draagt ge ook de eerekroon op 't kunstgebied.
Heeft nu 't uur van rust voor u geslagen,
trots uw tachtig jaren rust gij niet,
maar nog kunt ge als in verleden dagen
't Vlaamsche volk doen luistren naar uw lied.

***

Grootsch hebt gij gewandeld door het leven,
en de vruchten van uw rijken geest
mild en goed aan 't Vlaamsche volk gegeven,
dat u steeds zoo dierbaar is geweest:
avondlamp en blanke *winterbloemen*,
reine *madelieven*, goed en schoon,
eerenamen die wij dankbaar noemen,
vlocht ge als parels in uw eerekroon.

***

Juichend komen wij den feestdag vieren
van uw tachtig jaren, rijk vervuld,
u het hoofd met nieuwe lauwren sieren
en een deel hier kwijten onzer schuld.
Veel, ja, veel is Vlaandren u verschuldigd,
want kloekmoedig, zestig jaren lang,
hebt ge uw taal, uw land, uw volk gehuldigd
en verheerlijkt in uw lief gezang.

***

Leef nog lang, gij, edelste aller vrouwen,
leef nog lang, uw land en volk tot eer!
leef nog lang, omringd door uw getrouwen,
zien wij u nog lang en dikwijls weer!
Vlecht nog lang, uw schoone dichterbloemen
in de kroon van 't Vlaamsche vaderland,
dat uw' naam door de eeuwen heen zal roemen,
tegen elk vernielingswerk bestand.

Aan haren schoonzoon Doolaeghe-Van Ackere, had de dichteres de taak opgedragen lezing te geven van het volgende gedicht, dat herhaaldelijk werd toegejuicht en veel geestdrift verwekte;

Aan de heeren Vrienden, Kunstbroeders en Artisten, *die mijnen* 80^{en} *verjaardag wel geliefden te gedenken, en op den* 16 *December* 1883, *te Diksmuide, mij met eene voortreffelijke betooging vereerden*, door vrouwe Van Ackere, geb. Maria Doolaeghe, ridder der leopoldsorde.

O Vrienden, kon ik u doen voelen
Hoe, diep geroerd, mijn borst ontsteekt;
Wat dank mij door het bloed komt woelen,
Die uit den grond des harten spreekt!
Mocht ik met Bilderdijksche akkoorden,
U zingen in ontgloeide woorden,
Wat mate van geluk mij valt
Ten deel, terwijl, mijn stad genaderd,
Rond mij een broederkring vergadert,
Die hoog het klinkend feestlied schalt!

'k Ben als een kind in rozengaarde,
Dat al 't gebloemte houdt in 't oog;
Maar er zóóveel, zòóveel vergaarde,
Dat 't onder 't wicht zich nederboog
Zóó is mijn geest ter neêr geslagen!
'k Wenschte allen danking toe te dragen:
Maar, 't is mijn zwakke kracht te zwaar,
En blijf ik pijnlijk afgesloten
Van U, mijn dierbre feestgenooten:
Toch stem ik de verlamde snaar.

Gegroet! Gij allen zijt Hem waardig,
Den grooten Vlaming, d'eedlen man,
Die, zoo beraden als rechtvaardig,
Des vreemdlings wet hier sloeg in ban.
FRANS WILLEMS hief zich op als wreker:
Hij werd ons eerste boeiverbreker,
Toen moed ontzonk aan 't letterkoor,
Dat zuchtend zweeg, miskend, vernederd,
Gelijk een arend, die, ontvederd,
Zijn forsche macht en kracht verloor.

Hij stelde goed en bloed te pande;
Hij kampte tegen Fransch geweld;
Verdreef van 't kunstgebied de schande,
En heeft het in zijn recht hersteld.
Zijn groepje taalgetrouwen groeide
Tot reus; de letterkunde bloeide;
VAN DUYSE trenste haar de kroon;
En WILLEMS' onvermoeibaar slaven,
Stichtte, uit den schoot der oudheidsgraven,
Voor Vlaandrens taal een' eeretroon.(1)

In CONSCIENCE straalt onze eere,
Hij, DICKENS van het Vaderland;
Wat letterglans de tijd verwere,
De roem eens LEDEGANCKS houdt stand;
Hij zal 's Lands LAMARTINE blijven,
Die elk gevoel in 't hart kon drijven,
Of, als eens RUBENS, beelden riep
In 't licht, wier kleurengloed en leven
Deed aan Natuur het aanzijn geven,
Zooals haar 's werelds Bouwheer schiep.

Fier, Vrienden, wijs ik op 't verleden:
Hoevele broeders sluimren niet,
Hulpvaardig eens ons bijgetreden,
Wier naam weêrklinkt in 't kunstgebied?
Ik, ja! steeds zegen ik die allen
En doe hun 't warme danklied schallen,
Voor kloeken moed en vaste trouw.
Zij hielpen 's Vlamings roemzuil stichten;
Zij wisten voor geen last te zwichten,
Aan taalbewegings sterk gebouw

(1) FRANS WILLEMS maakte zich bijzonder verdienstelijk door de verstrooide en te leur geraakte oudheidsgedichten, vaak bij brokken en stukken, op te delven en in het licht te stellen. Hem zijn wij, onder meer, den oorspronkelijken *Reynaart de Vos* verschuldigd.

Hun kunstrijk voorbeeld leerde broedren
Van eigen Land niet te versmaân;
Maar in de liefde der gemoedren,
Hun ook een plekje toe te staan.
Zij wisten CLESSE en 't Waalsch te minnen;[1]
Maar 't dwaas vooroordeel te overwinnen,
Dat onze Taal ontkleeden zou
Tot op het naakte lijf, en wilde
Dat elk voor 't Fransche wachtwoord trilde[2]
En Vlaandrens eer verkeerde in rouw.

Wij ook, zóó blijven we eensgezinden:
Ons doel is de eer van Vlaanderland;
Zijn rechten te eischen; steun te vinden
Voor eigen Taal, van hoogerhand.
Niet met de Waalsche broêrs te twisten,
Geen nijd te doen in de aders gisten,
Maar hart en hand elkaar te biên.
Wat ook de boosheid poog' te schrijven:
Wie smaad ons in 't gezicht durft wrijven,
Moog 's Klauwaerts *goedendag* ontzien!

Ik zag reeds meer dan zestig jaren
's Lands Volksbeweging treurig aan,
Geslingerd als de woeste baren
Die klotsend op- en nederslaan.
Heil ons! er is wat rust gekomen:
Verwezenlijkt zijn onze droomen
Van onafhankelijkheid! Gij wilt
o, Broeders, eigen spraak en wetten,
En laat uw taalschat niet verpletten
Door dwang, die Volkeneer verspilt.

(1) ANTOON CLESSE was mij sedert vele jaren een getrouwe kuntvriend. Ook de Staatsminister ROGIER overtuigde mij, door driewerf herhaald bezoek, dat hij aan de Vlaamsche Letterkunde niet onverschillig was, dewijl ons gesprek meest over den rijkdom en de oorspronkelijkheid onzer vlaamsche spraak handelde. Onze toenmalige Burgemeester, de heer DE BREYNE-PEELLAERT, was daar telkens getuige van. Ik bezit eenige brieven van Waalsche dichtliefhebbers, die onze taal kennen en voor *haar* veel genegenheid doen blijken.

(2) De Fransche dagbladen die, zoo dwaas als vijandig, de Vlaamsche taalbeweging en hare voorstanders aanranden.

Neen, neen! dat zult ge ook nimmer dulden!
Dit zegt mij deze blijde dag.
De mannen, die hun Zuster hulden,
De ziel in gloed, in 't oog de lach,
Die zijn geen valsche letterhelden:
Maar waardig 't bloed der ARTEVELDEN,
DER ZANNEKINS, en 't kloeke ras
Dat Caesar, Rome's Aadlaar, tartte,
Den horizont zijns roems verzwartte,
En Belgies oorlogswond genas.

Dank! vrouwen; dank! mijn Vlaamsche vrinden;
Hebt dank! gij broeders, Holland's zoons!
Wat heil doet gij mij ondervinden,
Wat spreidt ge mij voor 't oog al schoons!
Uwe ALBUMS zijn een rijkdom tevens[1]
Van Schilderschatten, lust des levens,
Van Dichterwaarde, een heiligdom.
'k Zal 't alles in mijn ziele drukken,
Mij in 't bedwelmend zicht verrukken,
Van heil en van verbazing stom!

Daarna werden er nog eenige liederen gezongen, die we echter niet meer hoorden, daar we maar juist den tijd hadden om afscheid te nemen en naar de statie te loopen, waar de trein al vertrekkens gereed stond.

Met moed ondernamen wij opnieuw de lange en vervelende reis, gansch voldaan over het schoone eenvoudige feest dat we bijwoonden en dat zooals opgemerkt werd, evenals de feesten ter eere van Conscience, ter eere van Mevr. Courtmans aan de vijanden van onzen stam, van onze taal bewijzen zal dat ‘Vlaanderen verrijst en opnieuw met volle levenskrachten wil schitteren onder de zon, door vrijheidsliefde en kunstroem’.

9 *Januari* 1884.
EDWARD VAN BERGEN.

(1) De kunstkring van Antwerpen *Wees u zelf* heeft mij een tweede *Album* aangeboden zoo talrijk als prachtig.

Tentoonstelling in den Kunstkring.

Alhoewel ik deze tentoonstelling slechts oppervlakkig heb kunnen zien, was de indruk te gunstig om er geene melding van te maken. Ik zend u alzoo, waarde Heer Redakteur, een onvolledig verslag.

Ik zag er onzen verdienstelijken schilder Emiel Claus, met een geestig en keurig schilderstukje, een onderwerp uit het eenvoudige landleven, dat Claus altijd met zooveel naïveteit weet terug te geven. Het 'Koewachterken' is eene echte type, dat zoo smakelijk zijn pap eet.

De overstrooming in het boschrijk landschap van den Heer Van Luppen maakt door de keurige contrasten van kleur een grooten indruk bij een eersten opslag van het oog, doch bij eene nadere beschouwing vraagt men zich af: Is dit prachtig luchteffect, dat zich in de natuur slechts eenige oogenblikken vertoont, plotseling op het doek gebracht? Of is het grootendeels bij herinnering geschilderd? Dit belet niet dat het een verdienstelijk schilderstuk is.

Het mastenbosch met stoffagie van F. Verstraeten bevat meer waarheid, en geeft zeer goed den indruk van onze Kempische streken. Ook het landschap met vergezicht van denzelfde is zeer schoon en waar. De vischmarkt van Farasijn is eene verdienstelijke compositie, goed van teekening en vol beweging en leven; de kleur is wel wat eentonig. Die van Verbrugge is minder goed, doch ook niet zonder verdiensten. Het kolossale doek van H. Seghers, een gezicht van de Schelde, is eene stoute onderneming, die echter geen gunstigen indruk geeft; er is geene genoegzame harmonie van kleur in deze schildering; de sprong, dien M. Seghers maakt van zijne waterverfteekeningen op een zoo groot onderwerp is wel wat overmoedig. Onder de portretten moeten wij melding maken van een goed damesportret, geteekend Houben, benevens die van Herbo en Nelis, terwijl de jonge schilder Tack als debuut het portret van zijnen vader gezonden had, dat niet zonder verdiensten was en een goed begin is. De Heer Stobbaerts leverde een binnenvertrek vreemd van opvatting; ik zie hem liever in zijne vorige onderwerpen. In het landschap geteekend F. Van Kuyck is veel verdienste en dichterlijk gevoel. Het vrouwenfiguurtje met den hond en een koornveld van F. Simons is niet zoo gunstig als zijne vorige schilderingen. Het koornveld vooral is niet waar genoeg. Eene loffelijke melding verdienen het schilderijtje van Siberdt, een vrouwenfiguurtje, het watergezicht met schepen van E Wolters, de wapensmid van de Braekeleer, het riviergezicht bij nacht van J. Guiette, de boerenwerf van Plumot, en het landschap van Meijers. Flink getoetst is de schets van Linnig, geestig en schoon van teekening zijn de genrestukken van Boks, Portielje en Heyermans. Ook leverde M. Serrure

een uitmuntend paneel, terwijl ik melding moet maken van het heidegezicht van Van Genegen, het stil leven van Nauwen, de bloemen van Lemmens en de schilderstukken van Nys, (Daphne en Chlois voorstellend), Oktobermaand van Hagemans en het schilderstuk van Bullerkotten. De beeldhouwers hebben verdienstelijke werken geleverd.

Geestig en schoon is het figuurtje van Duwaerts en de fantazij van Joris, terwijl de busten van Duwaerts, Dupuis, van Beurden en Ducaju zeer verdienstelijk zijn.

Eenige dagen na de sluiting dezer tentoonstelling heeft onze talentvolle schilder Emiel Wauters drie schilderijen tentoongesteld, zijnde twee uitmuntende portretten en een prachtig doek, voorstellende een gezicht te Kaïro in Egypte.

MODERATUS.

Boekbeoordeeling.

Volledige Werken van Vrouwe Courtmans. geboren Berckmans. Roeselare De Seyn-Verhougstraete. Bij inschrijving 1.50 fr. per deel - 1e en 2e deel.

Indien ooit eene uitgave de ondersteuning van het publiek verdiende, dan is het stellig die, welke wij hierboven aankondigen. Mev. Courtmans toch is eene onzer beste schrijfsters, die in Noord-Nederland met bijval gelezen wordt. Wonderlijk genoeg, hare werken schijnen ten onzent minder bekend te zijn; en nochtans zond zij reeds een zestigtal grootere en kleinere verhalen en novellen in het licht, een getal voorzeker, waarop geen enkel onzer schrijvers, behalve Conscience, wijzen kan.

Mag dit reeds als eene reden gelden, waarom Mev. Courtmans verdient bij hare landgenooten bekend te zijn, ook de degelijkheid harer letterkundige voortbrengselen zou elkeen moeten aansporen, om zijne bibliotheek met hare werken te verrijken.

De uitgever De Seyn- Verhougstraete heeft, door de uitgave der volledige werkea, het zijne willen bijdragen om iedereen in staat te stellen zich de verhalen van Mev. Courtmans aan te schaffen. Wetende dat men in België gewoon is weinig geld voor boeken uit te geven, heeft hij zijne uitgave zoo goedkoop mogelijk gesteld, en er terzelfdertijd voor

gezorgd ‘goede waar’ te leveren. En de twee deelen, welke tet hiertoe verschenen zijn, bewijzen ten overvloede, dat hij volkomen in zijn voornemen geslaagd is.

Het eerste deel telt 264 blz. en bevat 4 verhalen: Verscheurde Bladen. - Eens is genoeg. - 't Was te ver gekomen. - Tijding uit Amerika. Ook het 2e deel, inhoudende 226 blz., bevat 4 novellen: Livina. - Tante Sidonie. - Vader Joos. - In den Winter.

De uitvoering is, zooals De Seyn het ons gewoon heeft gemaakt, netjes verzorgd: goed papier, klare duidelijke letter, smaakvolle druk. Wat behoeft er meer gezegd om deze boeken aan te bevelen?

En toch komt eene andere aanbeveling zich bij de voorgaande voegen, namelijk, die der verhalen zelven. Mevrouw Courtmans kan zoo gemoedelijk vertellen, zoo eenvoudig en natuurlijk ‘praten’, dat iedere beminnaar van het goede en schoone haar ontegensprekelijk moet liefhebben, wanneer hij eenigen tijd bij haar, in hare werken, vertoefd heeft. Hoe bemoedigend en bevredigend tevens is de indruk, welken de lezing verwekt! Hoe gemakkelijk weet de schrijfster te boeien door eenvoud en natuurlijkheid! Hoe streelt zij ons oor door de zoetvloeiendheid harer taal! Zoekt echter geene ingewikkelde toestanden, geene spitsvondige intrigues, geene aangrijpende ontknoopingen in deze novellen; reeds bij de lezing van het eerste stuk zoudt gij ontgoocheld worden, daar gij niets dan waarheid en natuurgetrouwheid aantreffen zult.

En zijn dit reeds geene eigenschappen genoeg om gelezen en gewaardeerd te worden? Voeg daar nu nog eene zuivere taal en een vloeienden schrijftrant bij, en zeg dan of wij ongelijk hebben elken Vlaming aan te sporen kennis te maken met de beste onzer hedendaagsche schrijfsters.

Wij hopen dan ook uit den grond des harten, dat de pogingen van den Roeselaarschen uitgever naar waarde zullen geschat en beloond worden.

FRANS DE GHENT.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- **Prijskampen.** De jury gelast met het beoordeelen van den jaarlijkschen Nederlandschen tooneelprijskamp uitgeschreven door den Belgischen Bond der genootschappen van werkmeisjes en werkjongens, heeft de volgende beslissing genomen: De 1e prijs is niet toegekend maar de premie van 250 fr. is verdeeld tusschen: *De gezusters Kwik* en *Het Fabriekmeisje*, beiden bekroond met den 2en prijs. Eene eervolle melding is toegekend, aan *Rodolf.* De opening der briefjes geeft den volgenden uitslag: *Gezusters Kwik*, de heer Julius Wytynck te Gent; het *Fabriekmeisje*, mej. C. De Caesemaecker.

Rodolf, de heer Camiel Ternest, hoofdonderwijzer te Wetteren.

De niet bekroonde stukjes mogen teruggevraagd worden aan den heer De Smet, schoolopziener te Gent.

- Naar wij vernemen, zal het aanstaande Nederlandsch Congres te Brugge worden gehouden.

Op het laatste congres van Breda werd eene bestendige commissie benoemd om te zorgen voor de uitvoering der genomen besluiten en om de stad aan te wijzen waar het volgend congres zou plaats hebben. Die commissie bestond uit de heeren de Veer en Jos. Alberdingk-Thijm, van Amsterdam, dr. Jan ten Brink, van 's Gravenhage, Max Rooses, van Antwerpen, Nap. De Pauw, van Brugge, Prof. Heremans en Julius Vuylsteke, van Gent.

In hare laatste zitting, te Antwerpen op 26 December gehouden, had de Bestendige Commissie tusschen Brugge en Hasselt te kiezen. Eenparig gaf zij de voorkeur aan Brugge en besloot de taak, om ter plaatse de noodige maatregelen te nemen voor het samenstellen eener regelings-commissie, aan de heeren Nap. De Pauw, prokureur des konings, Sabbe en Nelis, professors aan 't koninklijk Athenaeum, allen te Brugge, op te dragen.

Nog werd besloten andermaal pogingen aan te wenden om de handelingen van het tweede Brusselsch congres te doen verschijnen.

Prof. Heremans, door ziekte verhinderd deel te nemen aan de werkzaamheden der commissie, diende zijn ontslag als voorzitter en lid in. Als lid word hij vervangen door Prof. Paul Fredericq, als voorzitter door den heer Max. Rooses. De heer Julius Vuylsteke legde uit hoofde van drukke bezigheden het ambt van secretaris neder, dat aan Prof. Paul Fredericq werd opgedragen.

Voor het Brugsch Congres is men verzekerd van de medewerking van stad en Staat. Het zal plaats hebben in de maand Augustus 1884 en misschien samenvallen met het groot muziek-festival, voor hetwelk Brugge dit jaar aan de beurt is.

- In een artikel van het *Zondagblad van het Nieuws van den Dag* van Amsterdam over het afgeloopen jaar, wijdt de warme voorstander der Vlaamsche Beweging in 't Noorden, d^{r} Jan ten Brink, de volgende beschouwingen aan de belangrijke toenadering tusschen Noord en Zuid, waarvan wij in de laatste maanden getuigen waren:

'Ondankbaar zou het zijn hier niet te gewagen van de hoogst belangrijke hulp, door vreemde natiën tot het welslagen der Amsterdamsche Tentoonstelling geboden, inzonderheid door België, Frankrijk en Engeland. En het heugelijkst van alles nog was dat vorstelijk bezoek, toen Willem III en Leopold II voor het oog der jubelende scharen hand in hand legden en het nieuwe verbond bezegelden, dat reeds in de harten hunner onderdanen al stil tot stand kwam. Heeft ooit het Damplein luider hooren juichen dan op dien onvergetelijken dag en heeft niet de echo dier kreten weerklank gevonden aan de Schelde-oevers, op het fraaie Kouter in de stad van Artevelde, aan den voet van het standbeeld van Grètry te Luik, toen nog onlangs onze koninklijke kapel der Grenadiers en Jagers met voorbeeldelooze geestdrift door de in geestdrift en gastvrijheid nimmer geëvenaarde Belgische broeders werd gegroet?

Eere vooral in dezen aan onze Zuid-nederlandsche stamgenooten! Men waardeere wat door den burgemeester Leopold de Wael te Antwerpen is gesproken, die Van Lenneps woorden herhaalde:

'Oude veeten
Zijn vergeten
En gedempt de bron van twist;

Zij van tijden
Zoo vol lijden
Zelfs de herinnering uitgewischt!
d'Eendracht blijve;
Zij beklijve
Tusschen taal- en stamverwant!
Daarnaar streven,
Daarop geven
Wij elkaar de broederhand!

Kan er van de lippen eens Zuid-nederlandschen burgemeesters schooner taal vloeien dan deze? En dan hoore men de verklaring van den Antwerpschen burgervader, toen hij ook van zijne zijde de heilspellende ontmoeting onzer beide koningen aldus waardeerde:

'Gij, Noord-Nederlanders, die men zoo algemeen en zoo gaarne als toonbeelden van koelheid en ingetogenheid afschildert, gij hebt bij die langgewenschte samenkomst onzen Koning en zijner geliefde Gade een onthaal voorbereid, zoo gulhartig en zoo grootsch, dat geheel Europa er met ontroering van gewaagde en dat nog op dit oogenblik alle vezels onzer harten er met de innigste aandoening van trillen.'

Deze echt Nederlandsche woorden van den Antwerpschen burgemeester zullen niet worden weggewaaid door den gelegenheidswind der feestelijke opgewondenheid, zij blijven. Zij blijven ten bate der groote zaak - de nauwere aaneensluiting van twee zoo innig verwante Staten als België en Nederland. Twee koninkrijken natuurlijk! - maar naar den geest van Vader Vondel, wien het Antwerpsche bloed door de aderen bruischte - twee koninkrijken, als:

'twee harten, gloênde aaneengesmeed,
Of vast geschakeld en verbonden
In lief en leed!'

Dat Noord- en Zuid Nederland reeds sedert de Pacifikatie door 'eene vaste en de onverbrekelijke vriendschap' verbonden waren, herinnerde burgemeester Lippens, te Gent, bij de ontvangst onzer wakkere Grenadiers en Jagers. 'De streep op de landkaart ginder aan den Moerdijk bestaat, - 'maar eene halve eeuw tijds heeft nog geene streep kunnen

halen door de goede herinneringen, die de Gentenaren van het wijs en liberaal Nederlandsch beheer hebben bewaard.'

Voor Nederland heeft het jaar 1883 dus ook nog blijde heugenissen bewaard.

Hoofdcomiteit voor het Praalgraf van Conscience. Oproep aan het Vlaamsche Volk en aan al de Vereerders van Hendrik Conscience.

- Den 10^{n} September 1883 ontrukte de dood ons den innig geliefden en hoogvereerden schrijver Hendrik Conscience.

Het ligt nog in aller geheugen hoe, weinige dagen nadien duizenden, ingetogen en rouwend, hem naar zijne laatste rustplaats, op het Kielkerkhof te Antwerpen, begeleidden.

Het was de derde maal, dat den grooten en goeden man door zijne taalgenooten eene openbare hulde gebracht werd. In 1881, bij het verschijnen van het honderdste deel zijner werken, waren uit alle gewesten van het Vlaamsche land zijne vereerders te Brussel samengestroomd, om hem een plechtig blijk te geven van hunne hoogachting en erkentelijkheid; twee jaar later was eene niet minder dichte schaar in feestelijken stoet voorbij het standbeeld getogen, dat hem op een van Antwerpens pleinen door zijne medeburgers werd opgericht.

Een heilige plicht blijft ons, Vlamingen, jegens den betreurden afgestorvene te vervullen. Op de plek, waar zijne asch rust, moet een gedenkteeken oprijzen, zijns en onzer waardig. Naar dit praalgraf zullen onze kinderen en de kinderen onzer kinderen in beevaart heengaan, om het aandenken te vieren van hem, die leefde en werkte tot opbeuring van zijn volk, tot instandhouding von onze taal en van onzen stam.

Om Conscience die laatste eer te bewijzen, om hem die laatste schuld van dankbaarheid te betalen, is in Antwerpen een Comiteit tot stand gekomen. Samengesteld uit mannen, verschillend van denkwijze over andere vraagpunten, maar eensgezind in verkleefdheid aan onze moedertaal en hoogachting voor den schitterendsten beoefenaar onzer letterkunde, richt het zich ook tot de Vlamingen van alle gezindheid, tot de vereerders van den grooten schrijver uit alle gewesten van ons land en van het buitenland, vragende dat ieder het zijne bijdrage voor Conscience's gedenkteeken.

Tot de Vlamingen in het bijzonder zegt het:

Herdenkt wat ons volk was, toen Conscience begon te schrijven; hoe weinig het nog zijne taal eerbiedigde; hoe weinig het nog onthouden had van zijn roemrijk verleden; hoe diep het reeds ontaard

was, en hoe weerloos het blootstond aan nog ergere verbastering en verdrukking.

Herdenkt wat Conscience teweegbracht.

Aan zijn volk, het lezen ontwend, gaf hij boeken, die door honderdduizenden werden gelezen. De namen onzer groote mannen uit het voorgeslacht herstelde hij in eer, en omgaf hij met een glans, dien de eeuwen niet meer zullen doen verbleeken; hunne daden deed hij bewonderen, en de zucht om naar hun voorbeeld te strijden voor eigen bestaan deed hij in ons gemoed ontwaken. Hij leerde ons ook ons zelven kennen in die gemoedelijke zedeschetsen, ontleend aan het leven van het Vlaamsche volk in de stad en op het land. Hij veropenbaarde ons de schoonheid onzer moedertaal, en deed ze ons liefhebben en verdedigen als het kostelijkste erfdeel der vaderen, als het stevigste bolwerk onzer zelfstandigheid.

In den vreemde deed hij onze letterkunde hoogachten en wekte hij belangstelling op voor het Vlaamsche volk, eens zoo roemrijk bekend door gansch Europa, later zoo jammerlijk miskend en vergeten.

Al deze diensten aan zijne taalgenooten bewezen, heel dien langen levensloop gewijd aan het goede en schoone, kunnen wij niet naar waarde vergelden. Maar laten wij doen wat in onze macht staat; dat niemand zijne bijdrage, hoe gering ook, onthoude, opdat het praalgraf van CONSCIENCE een gedenkteeken weze, hem opgericht door gansch zijn volk, en opdat deze hulde zooveel mogelijk geëvenredigd zij aan de liefde, die hij ons toedroeg, aan de liefde, die wij voor hem gevoelen en aan de dankbaarheid, die wij hem schuldig zijn.

HET COMITEIT:
Voorzitters:
Jan van Beers, Jan de Laet.
Ondervoorzitters:
Julius de Geyter, Lamb. van Rijswijck, Emm. Rosseels, Geeraard Schoiers.

Secretarissen:
Edward van Bergen, Jul. van Herendael, G.J. Kroes, Max. Rooses.
Penningmeesters:
Jan de Cleer, T.F. Markelbach.
Leden:
Jan Adriaensen, Peter Benoit, J.I. de Beucker, H. van den Bosch, F. Jos van den Branden. Edm. Campers, Henri Claes, J. Cogels-Osy, Edw. Coremans, Arthur Cornette, Edw. Dujardin, Jan Florus, Lodewijk Mathot, August Michiels, Pol de Mont, P. van der Ouderaa, Aug. Snieders, Frans Willems.

N.B. Voor alle mededeelingen gelieve men zich te wenden tot *Het Hoofdcomiteit voor het Praalgraf van Conscience, Museum Plantin-Moretus, Antwerpen.*

Binnen weinige dagen zal het Comiteit inschrijvingslijsten rondzenden en inlichtingen over de wijze, waarop deze dienen in omloop gebracht te worden.

Nieuwe uitgaven.

- EENZAME BLOEMEN. Sonnetten, liederen, etsjes, door Hélène Swarth. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Kl. 8°. 128 blz.
  fr. 1.75
- KERABAN DE STIJFHOOFDIGE. SCHIPBREUK EN REDDING, door Jules Verne. Met talrijke platen. Rotterdam, Jac. Robbers. In 8°. 236 blz. 31e deel der wonderreizen

  gl. 1.50
  Antwerpen, Jan Boucherij
  fr. 2.50
- VROUWE COURTMANS, GEB. BERCHMANS. Verhalen en novellen. 2e deel der volledige werken. Roeselare, De Seyn-Verhougstrate. kl. 8°. 226 blz.
  fr. 1.50
  Buiten inschrijving
  fr. 2.00

Leentje
Tooneelspel in 3 bedrijven.

Mijnen vriende P. Neuckens, kunstschilder, opgedragen.

PERSONEN:

BAAS VERHOEVEN.
JAN, ZIJN ZOON.
WILLEM BEUKELS.
BAAS JAN, HERBERGIER.
VERHAERT, GENEESHEER.
SUS, KNECHT VAN VERHOEVEN.
LEENTJE, DOCHTER VAN VERHOEVEN.
TWEE BOEREN.
BOEREN EN BOERINNEN.

Eerste bedrijf.

Een dorpsgezicht; op den achtergrond de Kerk; rechts de herberg: den Belvue; tafels en stoelen.

Eerste tooneel.

BAAS JAN, LATER WILLEM.

BAAS JAN

(uit het huis komende).

Ik moet me haasten tafels en stoelen wat te schikken, want het klept al, seffens is de mis uit en dan is het hier een geharrewar van volk... Ze willen allemaal bij baas Jan zijn, maar ik zal er niet over klagen, want de boeren kunnen eene goede pint op zijde zetten.

(Willem wandelt langzaam over het tooneel als iemand die wacht).

Als ik van dien daar rijk moest worden, dan zou mijn leven veel te kort zijn; als hij in eene herberg gaat, dan is het uit heel grooten dorst, ofwel voor zaken. Toch houd ik veel van hem; hij is een brave jongen en een goede werker en dat wil ook wat zeggen... Dag, Willem, goed weer vandaag, he?

WILLEM.
Inderdaad, baas Jan, een uitgelezen dag.

BAAS JAN.

Ge wacht zeker op iemand die in de kerk is.

WILLEM.

Toch niet; ik kwam enkel om wat menschen te zien.

(Af).

BAAS JAN.
Van te veel te klappen zal zijne tong ook niet verslijten; hij zegt niet meer dan volstrekt noodig is... Ha, ha, de haastigsten komen al uit de kerk; op onzen post dus.

Tweede tooneel.

BAAS JAN, VERHOEVEN, JAN, LEENTJE, BOEREN EN BOERINNEN.

(Het volk komt uit de kerk; de eenen gaan naar huis, anderen nemen plaats aan de herberg en worden door baas Jan bediend, die over en weder loopt).

VERHOEVEN.
Ik ga als gewoonlijk een pintje bruinen pakken en mijne partij op de bolbaan spelen... En gij, Jan?

JAN.
Ik doe mee, vader.

VERHOEVEN.
Opperbest... Leentje, blijft gij het spel nazien?

LEENTJE.
Och, neen, vader, ge weet wel dat ik daar toch geenen lust in vind; ik zal maar liever naar huis keeren, daar is nog een en ander te doen.

VERHOEVEN.
Werken moet ge, maar ge moogt niet overdrijven; de boog mag niet altijd gespannen zijn, men moet ook eens plezier maken, vooral wanneer men, zooals gij, verdriet heeft.

LEENTJE.
Ik, verdriet? Maar vader, waarom zou ik verdriet hebben?

VERHOEVEN.
Dat weet ik niet; ik heb het u reeds meermaals gevraagd, maar ge wilt het mij niet zeggen. Ik begrijp wel dat men tegenover zijnen vader zoo openhartig niet is als tegenover zijne moeder, maar...

LEENTJE.
Nog eens, vader, ik heb u niets te verbergen,

VERHOEVEN.
Zooveel te beter, kind... Dus, ge gaat niet mede?

LEENTJE.
Neen, vader.

VERHOEVEN.

Tot straks dan; we zullen niet te lang wegblijven... Komt ge, Jan?

JAN.

Ja, vader.

Derde tooneel.

DE VORIGEN, MIN VERHOEVEN.

JAN.

Zie, Leentje, vader mag u op uw woord gelooven als hij wil, maar ik doe het niet.

LEENTJE.
Jan?

JAN.
Sedert eenigen tijd zijt ge niet meer kennelijk... Gij die vroeger de vroolijkheid, de opgeruimdheid zelve waart, zit daar thans gansche dagen te zuchten en te mijmeren, alsof ge het ongelukkigste mensch der wereld waart.

LEENTJE.
Indien ik dat dacht dan ware ik wel onrechtvaardig. Wat zou ik meer kunnen verlangen; heb ik niet al wat mijn harte wenscht, eenen goeden vader, eenen liefderijken broeder?

JAN.
Maar van waar dan die verandering, die onzen vader, ofschoon hij niets zegt, verdriet doet en mij pijnigt.

LEENTJE.
Jan!

JAN.
Wil ik u eens rondweg zeggen wat ik denk?... Ik geloof dat ge verliefd zijt.

LEENTJE.
Ik, verliefd?... En op wien?

JAN.
Ja, ziedaar juist het raadsel waarvan ik de oplossing zoek... Maar als het de liefde is die u in het hoofd zit, komt er dan maar recht mede vooruit, want ge weet wel dat vader, zoo het eene treffelijke partij is, er hoegenaamd niets zal tegen hebben. Noem hem mij en...

LEENTJE.
Neen, Jan, daar is geene kwestie van.

JAN.
Zit ge soms te verzuchten op den eenen of anderen, die het niet schijnt te bemerken? Zeg me dan wie het is; ik zal er mijnen vriend van maken; hem in huis brengen en...

LEENTJE.
Nog eens, Jan, ge bedriegt u; men is soms droevig zonder te weten waarom en dat zal wel overgaan.

JAN.
Als het dan maar spoedig is, want ik vind het in het geheel niet plezierig.

1e BOER.
Morgend, Leentje, hoe gaat het met de gezondheid?

LEENTJE.

(onverschillig.)

Ik dank u.

1e BOER.

Wat mag ik voor u bestellen?

LEENTJE.

(zich afkeerend.)

Ik zal niets gebruiken.

(De boer keert tot zijne vrienden die hem schijnen uittelachen)

JAN.

(zacht.)

Die geeft den moed nog niet op, al heeft hij een blauwken geloopen.

(luid.)

Tot straks, Leentje.

LEENTJE.

Tot straks.

Vierde tooneel.

DE VORIGEN WILLEM.

(Willem is sedert een oogenblik op het tooneel; zoodra hij Leentje ziet is hij verheugd en nadert de herberg.)

JAN.
Zie dan, wien we daar hebben? Dag, Willem, hoe gaat het?

WILLEM.
Opperbest, ik dank u. Met u ook, zie ik.

LEENTJE.

(terzijde.)

Hij hier?

(Wil weg.)

WILLEM.
He, dag Leentje, men zou zeggen dat ge bang van me zijt en ik u weg jaag.

LEENTJE.

(terugkeerend.)

Toch niet; ik wilde juist naar huis gaan.

JAN.
Zeg, Willem, kegelen dat doet ge toch niet, ik laat u, want vader zal wachten. Weet ge wat, ik heb een goed werk voor u; Leentje is sedert eenigen tijd van zeer slechte luim, tracht gij haar daar eens van te genezen.

WILLEM.
Zoo, Leentje.

LEENTJE.
Het is niet waar, Willem; maar Jan en vader houden van plagen en daarom zeggen ze dat. En om te bewijzen, dat het niet waar is, zie! nu blijf ik nog wat hier, het is toch nog wat vroeg om mijn eten op te zetten.

WILLEM.
Bravo!

JAN.
Wat hoor ik, ge blijft hier?

LEENTJE.
Ge vindt het toch goed, zeker?

JAN.
Natuurlijk, opperbest zelfs... Kom dan maar mede naar binnen; als vader u zoo opgeruimd ziet, is het kans dat hij iedereen klopt.

LEENTJE.
Neen, daarbinnen maken ze te veel lawijd... Laat mij een glas wit bier hier brengen, Willem zal me wel wat gezelschap houden.

WILLEM.
Met genoegen.

JAN.
Goed...

(terzijde.)

Dat 's aardig; eerst weigerde zij en nu... Zou ik misschien de oplossing van het raadsel bij den kop hebben?

(af)

Vijfde tooneel.

LEENTJE, WILLEM, BOEREN, BOERINNEN, later BAAS JAN,

WILLEM.
Ik heb vast niet gedacht vandaag het plezier te hebben met u alleen te zijn, Leentje.

LEENTJE.
Zoo, is daar dan zoo veel bijzonders aan?

WILLEM.
Voor mij heel veel.

LEENTJE.
Dan moest ge maar al eens wat meer komen; ge weet dat vader en Jan in de week nooit 's avonds uitgaan en gezelschap is hun dan altijd aangenaam.

WILLEM.
En u?

LEENTJE.
Mij?... Wat zij willen verheugt mij ook.

WILLEM.
Dan moogt ge stellig mijn bezoek verwachten!

BAAS JAN.
Dag, Leentje... Het pintje wit dat Jan besteld heeft.

LEENTJE.
Ik dank u.

BAAS JAN.
En wat voor u, Willem?

WILLEM.
Een glas bruinen.

(Op dit oogenblik komen pastoor en koster uit de kerk, welke door den laatste gesloten wordt. Allen staan recht en groeten; de pastoor wenkt een der boeren en schijnt hem eene vermaning te geven; de anderen lachen in het geheim. Als de pastoor het tooneel verlaat groeten de boeren nogmaals en mompelen: dag mijnheer pastoor... mijnheer pastoor).

1e BOER.

(Willem en Leentje toonend.)

Zeg eens, hoe vindt gij het!

2e BOER.
Ja, ja, ik heb het al opgemerkt. Hij zegt niet veel, he, maar hij schijnt toch te weten wat hij doet, want Verhoeven die heeft...

(teeken van geld).

1e BOER.

Hij mag haar toch hebben met al haar geld; hij zal haar duur genoeg betalen.

2e BOER.

Zeg, nu niet tegen uw hart gesproken, he?

1e BOER.

Waarom? Wel ik zou haar nog niet willen.

2e BOER.

Wat zien ze groen!... Bijna alsof we niet wisten dat gij eenen blauwen bij haar hebt geloopen.

ALLEN

(lachend.)

Ha, ha, ha, ha.

1e BOER,

Dat is niet waar.

BAAS JAN.

(een glas bier brengend.)

Als 't u blieft.

(Willem betaalt.)

WILLEM.

Op uwe gezondheid, Leentje.

LEENTJE.

En op de uwe, Willem.

(na gedronken te hebben)

, Komt ge uit de kerk?

WILLEM.
Neen, ik ben naar de vroegmis geweest. Waarom?

LEENTJE.
Weet ge wie de pastoor daar zooeven heeft afgeroepen?.,. Beth Dierckx.

WILLEM.
Zoo? En met wien trouwt ze?

LEENTJE.
Dat weet ge toch wel; hij slaat er nu al lang genoeg achter: de zoon van den brouwer.

WILLEM.
Ik geloof dat het een gelukkig koppel zal zijn.

LEENTJE.
Ja, ja... En zeggen, he, als ze klein waren, dat ze dan malkanderen niet konden verdragen; Kobe leefde niet of hij moest Beth kunnen plagen; in de school dan stampten zij elkander onder de banken en op straat heb ik ze meer dan eens zien vechten... Dat litteeken dat Kobe nu nog onder zijn linker oog heeft dat heeft Beth hem gekrabd, want het was iemand in haren tijd, och God! het was iemand, ze was van niets bang.

WILLEM.
Het is nochtans een braaf meisje.

LEENTJE.
Ja maar, dat was ze altijd en daarbij werkzaam. Kobe zal er eene goede vrouw aan hebben.

WILLEM.
Vindt ge niet, Leentje, dat ze in ons dorp nog al zwak door trouwen? Ge zult u moeten haasten, als ge de laatste niet zijn wilt.

LEENTJE.
Ik heb nog tijd genoeg; ik ben heel goed bij vader.

WILLEM.
Zoudt ge niet willen trouwen?

LEENTJE.
Dat is wat anders. Als zich eene goede gelegenheid voordeed; maar het moet ten volle mijn zin zijn of anders niet.

WILLEM.
Ik begrijp... Gij wacht misschien tot een rijk...

LEENTJE.

Neen, Willem, geld kan me niet bekoren, want dat brengt altijd geen geluk bij. We hebben nog een voorbeeld aan den baron, die man zwemt nu in het geld en wat heeft hij ervan? Volstrekt niets.

WILLEM.

Ik zegde het ook maar om te lachen en ik hoop dat gij het niet kwalijk zult nemen.

LEENTJE.

Neen, neen.

WILLEM

(half verlegen.)

Mag ik u nog eens eene vraag doen?

LEENTJE.
Waarom niet?

WILLEM.

(besloten.)

Hebt ge nog geene keus gedaan? Zijt ge nog vrij?

LEENTJE

(verlegen maar niet boos.)

Willem...

WILLEM.
Zie, Leentje, zou ik u zoo eens rechtuit mijn gedacht mogen zeggen?... Ik ben niet gelukkig, niet dat er mij iets ontbreekt, neen, maar ik gevoel me zoo alleen, zoo verlaten op de wereld. Ik werk van den morgend tot den avond, verzamel geld en eigenlijk zonder doel, want wie zal ik het achterlaten, ik ben zonder familie. - Ik heb dan zooal eens bij mijzelven gedacht, indien ik trouwde... Ik ben op zoek gegaan, heb al de meisjes van het dorp oplettend gadegeslagen en ik vond me het meeste getrokken tot u, Leentje, en het kwam me voor dat ik met u het gelukkigste zijn zou.

LEENTJE

(zacht).

Is het mogelijk!

WILLEM.
Ik weet niet of gij het gezien hebt, maar al een heelen tijd was ik altijd in uwe nabijheid, overal volgde ik u, ik leerde u in stilte kennen en wat ik zag, wat ik vernam versterkte mij in mijn gevoelen. Al lang wilde de bekentenis mij van de lippen die ik u thans doe, vooral als ge daar zoo zat te mijmeren en te treuren, maar de stap was gewichtig, er moest veel worden overwogen, want ik behoor niet tot die losbollen die alle dagen van gedacht veranderen. Wanneer ik u eenmaal zou zeggen: Leentje ik zie u gaarne, en vragen: Wilt ge mijne vrouw worden, dan zou niets in de wereld nog in staat zijn mij dat woord te doen eten. En zie, Leentje, dit oogenblik is gekomen, en neem het zooals ge wilt, maar de genegenheid die ge mij altijd betoondet doet mij hopen dat ik u ook niet onverschillig was. Zeg, Leentje, heb ik me bedrogen?

LEENTJE

(met tranen in de oogen).

Neen, Willem, ik ook, ik zie u gaarne.

WILLEM.
Ha.

Leentje.

Ja, ik schaam me niet het u te zeggen, dat ik u oprecht gaarne zie en dat het mijn wensch was uwe vrouw te worden... De vrees dat gij een ander meisje zoudt genomen hebben, was de eenige reden dat ik soms ongelukkig was.

WILLEM

(hare hand grijpende).

Hadde ik dat geweten!...

LEENTJE.

Geef acht, Willem, de boeren verliezen ons niet uit het oog en ge weet hoe kwaadsprekend ze zijn.

WILLEM.

Ge hebt gelijk...

LEENTJE.

Ge kunt niet beter doen dan vader komen spreken, dan zien we ons als we willen, zonder dat de boeren iets te beknibbelen kunnen vinden.

WILLEM.

Dat zal ik, maar in afwachting moet ik u toch nog zeggen, Leentje, dat ge mij vandaag zoo gelukkig hebt gemaakt als er iemand zijn kan.

LEENTJE.

Ook ik ben gelukkig, Willem, en het zal van mij niet afhangen omdat wij het eeuwig zouden zijn... Nu moet ik weg, want ik voel dat ik zoo rood zie als eene kalkoen; het is van ingehoudene vreugde, het zal mij goed doen als ik alleen ben en ongestoord lucht kan geven aan al de gevoelens die daar binnen woelen... Tot weldra, Willem, en voor altijd.

WILLEM.

Ja, voor altijd... Leentje, mijne vrouw, wie had dit kunnen denken!

Zesde tooneel.

DE VORIGEN. MIN LEENTJE.

2e BOER

(spottend).

Zeg eens, Willem, proficiat.

WILLEM

(die in gedachten verzonken was).

Wat beteekent?...

1e BOER.
Ge hebt eene goede keus gedaan, jongen. Ge weet wat ge doet.

2e BOER.
Daarbij, Leentje is een goed en werkzaam meisje, daar ge gelukkig zult mede zijn.

WILLEM.
Ja, dat zal ik.

2e BOER.
Mannen, dat is eene bekentenis.

WILLEM.
En waarom zou ik het niet bekennen? Ik zie Leentje geerne en Leentje ziet mij geerne en we zullen trouwen.

(De boeren omringen Willem, drukken hem de hand en spreken zacht.)

1e BOER

(ter zijde).

Ze trouwen?... En mij heeft ze afgekletst voor... Kon ik daar eens een speldeken voor steken?

2e BOER.
Zeg Peeters, waar zijt ge nu met uwen praat...

Hij vertelde daar seffens nog dat niemand Leentje kon krijgen als hij maar wilde.

ALLEN.
Ah, ah, ah!

WILLEM.
We zullen daarom toch geene kwade vrienden zijn, Peeters, omdat ik wat gelukkiger ben geweest dan gij?

1e BOER.
Volstrekt niet.

WILLEM.
Dat doet me plezier.

1e BOER.
Heeft de oude Verhoeven al toegestemd?

WILLEM.
Nog niet, maar die zal er niets tegen hebben, denk ik.

1e BOER.
Als het maar waar is.

WILLEM.
Welhoe?

1e BOER.
Ik zeg niet dat het gebeuren zal, maar ge weet toch wel dat er al meer dan een van het dorp afgewezen werd.

WILLEM.
Zeker omdat ze Leentje niet bevielen.

1e BOER.
Ja, ja, dat zal het zijn...

(hij fluit).

WILLEM.
Peeters, wat ge daar doet is slecht... Ge doet een verdenken bij mij opkomen, ge schijnt iemand te beschuldigen... Weet ge iets?

1e BOER.
Och, 't is toch niet erg, zulle.

WILLEM.
Welnu?

1e BOER.
Ik weet eigentlijk wel niet of ik het u zeggen zou...

WILLEM.
Als 't u belieft, aarzel niet, anders zou ik denken dat gij u wreken wilt omdat ge vroeger werd afgewezen.

1e BOER.
Neen en nu zal ik het u zeggen. Baas Verhoeven weigerde mij en zal u misschien van datzelfde laken eene broek geven, omdat hij zich in het hoofd heeft gestoken dat hij met zijne centen, wel den zoon van onzen baron tot schoonzoon zou kunnen krijgen!

WILLEM.
Zijt ge nu gek?

1e BOER.
Nu, de oude mag dat denken; Leentje zal rijk zijn, zij is daarenboven net en de jonge baron gaat zeer vertrouwelijk met haar om.

WILLEM.
Zooals hij met meer anderen omgaat.

1e BOER.
Het is toch maar met Leentje alleen dat men hem 's avonds laat aan eenzame kanten heeft gezien!

WILLEM.
Dat is niet waar, dat liegt ge.

1e BOER.
Wat?

WILLEM.
Ik zeg en ik herhaal het dat ge liegt... Dat is weer eene van uwe venijnige uitvindsels, zooals gij er al zoovelen hebt uitgevonden om menschen op elkander te zetten. Ge zijt een eerlooze lasteraar, Peeters, die vergaat van nijd en afgunst en niet weet op welke wijze een braaf en eerlijk meisje te benadeelen, dat niet gewild heeft van eenen man als gij, eenen zwierbol, eenen luiaard, eenen twistzoeker, eenen ruststoorder.

1e BOER.
Dat zult ge niet voor niet gezegd hebben.

(Hij snelt op Willem toe; de boeren weerhouden hem.)

2e BOER.
Bedaar, bedaar; ge hebt ongelijk, groot ongelijk gehad dit te vertellen, want ge weet toch ook zeer goed dat er op Leentje nooit iets is aftewijzen geweest.

1e BOER.
Natuurlijk, omdat niemand het wist; ze nijpte de kat in het donker, maar ik, ik heb gezien.

WILLEM.
Ongelukkige... Wat hebt ge gezien?

1e BOER.
Dat meende ik u eerst niet te zeggen, maar daar ge mij voor eenen leugenaar, voor eenen lasteraar houdt, zal ik de puntjes op de i's zetten.

WILLEM.
Spreek, spreek dan toch.

1e BOER.
Zoo, op Leentje is er niets aftewijzen, dat denkt ge, omdat gijlie allemaal met uwe oogen in uwen zak loopt.. Ik niet en ik zal het u bewijzen. Niet langer dan acht dagen wandelde Leentje, bij het vallen van den avond, achter het kerkhof met den zoon van den baron en ik heb gezien, met mijne eigene oogen, dat zij in zijnen arm lag, dat hij haar verscheidene malen omhelsde en dat zij dingen liet doen die...

WILLEM

(die zich lang heeft pogen te bedwingen, barst uit).

Leugen, laster en dat zult ge betalen.

(Hij snelt op den boer toe en eene worsteling heeft plaats; de omstaanders beproeven vruchteloos hen te scheiden).

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, BAAS JAN, VERHOEVEN, JAN.

BAAS JAN.

Wat vechten?... Geene ruzie in mijn huis, dat wil ik niet... Schei uit, of ik zal den veldwachter roepen.

WILLEM.
Haar beleedigen zal niet straffeloos gebeuren.

2e BOER.
Eigenlijk heeft hij gelijk.

VERHOEVEN

(uit de herberg).

Wat is hier gaande?

WILLEM.
Haar vader? Ik moet mij verwijderen.

1e BOER

(hem naroepende).

Ik zal u vinden, jongen; dat zal zoo niet afloopen en nu zal ik het overal vertellen dat Leentje Verhoeven...

VERHOEVEN.
Wat hoor ik, de twist was om mijne dochter?

2e BOER.
Ja, hij heeft zoo een en ander gezegd en...

JAN.
Hij heeft gedurven?... Zie, wat er gezegd is weet ik niet, of wil ik niet weten, maar onthoud eens goed wat ik u zeggen zal: door het rondstrooien uwer lastertaal zijt ge reeds de schuld geweest van vele twisten, maar zoo ge nog ooit het hart in uw lijf hebt een enkel woordje over mijne familie te reppen, dan zweer ik u dat ge uwe venijnige lastertong voor de laatste maal zult geroerd hebben. Vergeet het niet, want ik zal immer mijnen eed gedenken.

(Hij heeft den boer bij de keel genomen en hem hard geschud. - Hem loslatende).

Komt ge, vader?

VERHOEVEN.
Ge zijt een gemeene vent.

JAN

(ter zijde).

Willem verdedigde haar en is verdwenen bij onze verschijning... Zonderling.

(Hij keert zich nogmaals naar den boer en toont hem dreigend de vuist).

Tweede bedrijf.

Eene kamer bij Verhoeven; tafel en stoelen, rechts een venster, links een trap, deuren op den achtergrond, rechts en links.

Eerste tooneel.

JAN, LEENTJE.

(Jan zit bij het venster, rookt eene pijp en leest een boek - Leentje neemt de tafel af).

LEENTJE.

Indien ik hem alles dorst bekennen; hij is altijd zoo goed voor me geweest en hij zou ons dikwijls kunnen

helpen... Waarom niet?... Kom aan... Hum, hum... Hij hoort me niet; als hij eens met zijnen neus in een boek zit, dan is hij niet te genaken... Ik zal maar wachten tot dat hij zijn boek weglegt... En nochtans, ik brand van ongeduld om hem mijn geluk mede te deelen... Nog eens

(harder)

Hum, hum, hum.

JAN.

(zich omkeerende).

Men zou zeggen dat ge eene valling hebt.

LEENTJE.
Toch niet, Jan, maar...

JAN.
Maar?

LEENTJE.
Iets dat in een verkeerd keelgat is geschoten.

JAN.
Drink dan maar gauw om het door te spoelen.

(Leest voort).

LEENTJE

(na gedaan te hebben alsof zij dronk).

Ik heb niet gedurven; eigentlijk is het belachelijk, want ik weet niet waarom ik nu zou moeten bang zijn... Ik wil er in eens mede vooruit komen.

(Zij stapt recht op Jan aan; bij hem gekomen heft hij het hoofd op en ziet haar aan - onthutst)

. 't Is zeker een belangrijk werk dat ge daar aan het lezen zijt?

JAN.
Zooals al wat Conscience geschreven heeft... Maar waarom die vraag?

LEENTJE.
Och, om niets.

JAN.
Dat is zonderling.

LEENTJE.
Vindt ge dat?

JAN.

En wat ik nog zonderlinger vind dat is uwe gansche handelwijze van heden die mij recht onverklaarbaar voorkomt... Leentje, Leentje, uwe neerslachtigheid, sedert eenigen tijd, het voorval van heden morgend in den *Belle vue*, uwe ingehoudene vreugde van heden middag, uwe houding op dit oogenblik, dit alles bijeen doet mij dingen veronderstellen, waaraan ik nog geenen rechten draad spinnen kan, maar die ik toch wel zal weten te ontdekken.

LEENTJE.

Zoo...

JAN.

Ik heb dat recht... Ben ik niet uw broeder en legt die titel mij de verplichting niet op over uw geluk te waken?.. Wees overtuigd dat ik daaraan nimmer zal te kort komen.

LEENTJE.

Wat zijt ge toch goed, Jan, en tot bewijs mijner erkentenis wil ik u maar dadelijk mededeelen wat mij gelukkig doet zijn en te gelijkertijd schrik inboezemt.

JAN

(zijn boek op tafel leggende en opstaande.)

Dat is een verstandig besluit en als het van mij afhangt dan...

LEENTJE.
Misschien kunt ge mij wel helpen.

JAN.
Laat hooren dan.

LEENTJE.
Ik dorst het u van morgend niet goed zeggen, maar zooals gij veronderstelt, ik ben verliefd.

JAN.
Dat verwondert me niet.... Verder.

LEENTJE.
Hij dien ik geerne zie, heeft me heden insgelijks bekend dat hij mij bemint en we wachten enkel nog de toestemming van vader om te trouwen.

JAN.
En is die toestemming al gevraagd?

LEENTJE.
Nog niet, daar ik u zeg dat wij het van morgend eerst eens zijn geworden.

JAN.
Dat geeft niet; als hij het oprecht meent dan moet hij dadelijk met zijne aanvraag voor den dag komen. Wacht eens ik zal die zaak eens gauw in orde brengen, ik zal hem gaan halen.

LEENTJE.
Welhoe?... Weet ge dan wie het is?

JAN.
Zeker niet, maar ik kan het zoo halvelings raden... Willem Beukels.

LEENTJE.
Inderdaad... En gij keurt mijne keus goed?

JAN.
Ten volle... Willem is een van de beste jongens die ik ken; oppassend, werkzaam en hij bezit daarbij een gouden hart.

LEENTJE.
Dank, Jan, voor die woorden... Och, wat was ik belachelijk het u niet vroeger te bekennen en wat ben ik nu tevreden u alles te hebben gezegd; ik gevoel nu veel meer

moed om het besluit aftewachten dat vader nemen zal, nu ik weet dat ik op uwe ondersteuning rekenen mag.

JAN.

Die zult ge niet noodig hebben; vader schat Willem naar zijne juiste waarde; dikwerf genoeg als wij van het veld wederkeerden, sprak hij over hem met den meesten lof en stelde hij hem mij immer tot voorbeeld... Maar genoeg nu over dit alles; wij hebben iets anders te doen; wij moeten het ijzer smeden terwijl het heet is... Zorg gij voor eene goede straffe koffie, zoo iets met eenen frak, ge weet wel; ik, ik ga Willem halen; als vader wakker is drinken wij te zamen koffie en daarna komt hij met zijne aanvraag voor

de pinnen en van avond hangen wij den blauwen voorschoot uit, van avond drinken wij een goed glas op de gezondheid van het jonge paar.

LEENTJE.

Jan, Jan, dat 's braaf.

JAN.

Nu, nu, geene bedanking, hé? Wees gelukkig en meer vraag ik niet. Alles goed begrepen dus? Ik ga Willem halen en zal hem aanzetten te spreken.

LEENTJE.

Indien hij weigerde?

JAN.

Hij ziet u immers geerne?

LEENTJE.

Hij heeft het me toch gezegd.

JAN.

Dan zal hij spreken ook, anders is het hem niet gemeend.

LEENTJE.

Dat weet ik beter.

JAN.

Als vader soms naar mij vraagt, zeg dan dat ik eens over en weer naar het dorp ben... Tot seffens.

LEENTJE.

Ja, Jan.

JAN

(onder het weggaan.)

Om hier weer het vroolijke huishouden van vroeger te hebben, zou ik alles doen... Laat ons hopen.

Tweede tooneel.

LEENTJE.

(hem naziende.)

Die goede beste Jan; wat heeft hij mij gelukkig gemaakt... Trouwen met Willem, wel dat is al wat ik wenschte... Laat ons nu maar spoedig de koffie gereed maken, want ik ken Jan, hij zal niet lang wegblijven... Als mijn vuur nu nog maar aan is... Goddank ja, het brandt nog en met een paar stukjes hout er op zal mijn water al gauw

koken... Zie zoo, en nu mijne koffie gemalen... Dat is een maatje, en daar het een koffie met een frak moet zijn, zooals Jan zegde, zullen wij er nu nog maar een half maatje bij doen...

(Zij zet zich en maalt de koffie.)

Ik kan toch niet zeggen hoe gelukkig ik ben...

(Zij zingt.)

Derde tooneel.

LEENTJE, VERHOEVEN.

VERHOEVEN.
Sapristi; ik was daar zoo goed een uiltje aan 't vangen en door uw zingen...

(hij geeuwt.)

LEENTJE.
Heb ik u wakker gemaakt?

VERHOEVEN.
Ja.

LEENTJE.
Het spijt me, vader... Ik zal niet meer zingen.

VERHOEVEN.
Neen, neen bijlange niet, zing nu maar gerust voort; het kwaad is nu toch gebeurd en al was het nu nog niet gebeurd, dan zou ik er toch niet kwaad om zijn al deed gij het, want het is zoolang geleden dat gij het huis met uw vroolijk gezang vervuldet... Zie, Leentje, wilt gij gelooven dat gij mij dikwijls ongerust hebt gemaakt.

(Hij stopt zijne pijp.)

LEENTJE.
Ik, vader, en hoe zoo?

VERHOEVEN.
Dat zal ik u zeggen, maar ik moet eerst mijn pijpken aansteken, want ge weet dat ik anders maar een halve mensch ben.

(Aanstekend en hard trekkend)

Hm, hm, hm, wat is dat toch goed.

(De rook wegblazend.)

Die het rooken heeft uitgevonden, die zou ik willen kennen...

LEENTJE

(lachend.)

Om hem op eene pint te tracteeren!

VERHOEVEN.
Ja... Maar waarom lacht ge nu zoo?

LEENTJE.
Waarom?... Omdat ge datzelfde al honderd keeren hebt herhaald en dat ge daarmee vergeet wat gij mij te zeggen hebt.

VERHOEVEN.
Ha ja, dat 's waar... Maar zie, Leentje, ge kunt toch niet begrijpen hoeveel deugd ge van zoo'n pijp...

LEENTJE.

Nog eens?

VERHOEVEN.

Wat moest ik u nu weer zeggen?... Ja, ik ben er; dat ge mij dikwijls ongerust hebt gemaakt. Tot voor eenige maanden waart gij het die het leven hier in huis hieldt; als we dood moe van het veld terugkeerden, dan wist gij ons op te ruimen, door een geestig woord of een vroolijk lied; ge waart vriendelijk, gespraakzaam met iedereen en heel het dorp zegde: die Leentje Verhoeven dat is eene flinke meid, eene vroolijke ziel... Toen gij op eens, ik weet niet waarom of waarvoor, veranderdet; gedaan was het met uwe vroolijkheid, ge zat gansche dagen te droomen en scheen diep ongelukkig... Welnu, dat deed me pijn.

LEENTJE.

Vader.

VERHOEVEN.

Ja, dat deed me pijn, want sedert onze lieve Heer uwe goede moeder van mijne zijde heeft weggenomen,

is de liefde die ik de brave vrouw toedroeg op mijne kinderen overgegaan en ik heb u dan ook zoo oneindig lief, dat, moest er u iets overkomen, ik het vast zou besterven... Welnu, Leentje, ik dacht dat gij treurdet, dat gij kwijndet, ik dacht dat ik u ging verliezen.

LEENTJE.

Vader.

VERHOEVEN.

Honderd keeren heb ik u gevraagd wat u scheelde, door alle middelen zocht ik u optebeuren. Al wat ik deed was moeite voor niet, altijd kreeg ik hetzelfde ontwijkende antwoord: Mij ontbreekt niets, vader; ik verzeker u dat mij niets ontbreekt.

LEENTJE.

En dat was zoo ook; de mensch is den eenen dag wat beter gezind dan den anderen, maar als gij het zoo zwart inziet, dan zal het nimmer gebeuren en ik wil weer worden zooals ik vroeger was: eene vroolijke ziel... Och God met al dat gebabbel. vergeet ik mijnen koffie, het water zingt geloof ik al eene halve uur, als de moor maar niet uitgekookt is.

(Zij schenkt op.)

VERHOEVEN

(Zacht.)

Die plotselinge verandering!... Nu begrijp ik er in het geheel niets meer van.

LEENTJE

(schenkt op.)

Zijt ge tevreden, vader?

VERHOEVEN.

Natuurlijk, maar toch vind ik dat...

LEENTJE.

Daar komt Jan.

VERHOEVEN.

Was hij dan uitgegaan?

LEENTJE.

Ja, eens tot in het dorp.

VERHOEVEN

(aan het venster.)

Als ik goed zie, dan is Willem bij hem.

LEENTJE.

Ik geloof het ook.

VERHOEVEN.

Dat is een goed gedacht; ik heb nog eene zaak met hem te vereffenen.

LEENTJE.

(opschenkende, terzijde.)

Wat klopt mijn hart; hoe zal het afloopen?

Vierde tooneel.

VERHOEVEN, LEENTJE, JAN, WILLEM.

JAN.

Hier breng ik u 'nen raren vogel. vader; op honderd stappen van hier kom ik hem tegen en het heeft me wat moeite gekost hem binnen te krijgen.

VERHOEVEN.
Zoo?... Ge zijt toch zeker niet bang van me?

WILLEM.
Ik zou niet weten waarom.

JAN.
Eerst toen ik hem zegde dat gij hem spreken moest, kon hij besluiten mede te gaan.

VERHOEVEN.
Inderdaad, Willem, ik moet u nog bedanken dat ge van morgend mijne dochter, tegen het gepraat van die afgunstige boeren, zoo dapper hebt verdedigd.

(Geeft hem de hand).

LEENTJE.
Ik ook, Willem, heb het met genoegen vernomen.

WILLEM.
Gij overdrijft; wat ik deed is de moeite niet waard; iedereen in mijne plaats zou hetzelfde gedaan hebben.

VERHOEVEN.
Dat geloof ik niet.

JAN

(stil tot Leentje).

Hij zal spreken; hij heeft het me beloofd.

LEENTJE.
De koffie is klaar; als ge wilt bijzitten zal ik inschenken... Willem zal toch zeker wel een kopje meedrinken?

WILLEM.
Een kopje koffie dat is van geen refuus.

(Zij zetten zich - Leentje schenkt in en neemt dan ook plaats).

VERHOEVEN.
Hm, de koffie is goed.

LEENTJE.
Zoudt gij er ook soms eene boterham bij willen, Willem?

WILLEM.
Toch niet, want ik kom recht van tafel

LEENTJE.

En gij, vader?

VERHOEVEN.
Maar, kind, ik zou niet kunnen; ik heb van middag zoo smakelijk gepeuzeld, dat ik er nog vol van ben.

LEENTJE.
Gij Jan?

JAN.
Neen, had er iemand mede gegeten dan wel, maar alleen, neen.

VERHOEVEN.
Als wij nu geene goesting hebben, dat moet u toch niet tegenhouden.

JAN.
Neen, vader, neen.

LEENTJE.
Wil ik er u eentje snijden?

JAN.
Neen, Leentje, ik zal niet eten.

VERHOEVEN.
Dat is nu een aardige jongen, dat heeft goesting en durft niet. Nu hoor eens, ge weet dat het er is en ge

kunt eten zooveel ge wilt, maar hoe minder hoe beter, als ge maar gezond blijft.

LEENTJE.
Wie mag ik dan nog eens inschenken?

(Verhoeven en Jan brengen hunne tassen vooruit en Leentje schenkt in; zij wil Willem ook inschenken, hij legt zijne hand op de tas.)

WILLEM.
Voor mij niet meer, Leentje.

LEENTJE.
Er is anders nog genoeg, zulle; er is nog een volle pot... Nog een half?

WILLEM.
Neen, ik dank u.

LEENTJE.
Ik zal bijkans gaan denken dat hij niet naar uwe goesting is.

WILLEM.
Integendeel, ik vind hem overheerlijk, maar ik drink nooit meer dan eene tas.

VERHOEVEN.
Ik niet, ik kan soms zoo een heelen pot uitdrinken; eene tas koffie en een pijpken van mijnen fijnen zwaren, hm, daar laat ik het beste eten voor staan... Wilt ge eene pijp?... Ha, neen, gij rookt niet... Och, jongen, als gij eens wist hoeveel ge verliest... Vroeger dan rookte ik ook niet, maar mijne vrouw zaliger heeft er mij aangebracht... Weet ge wat die zegde? Een man die niet rookt, dat is geen man... Dat mensch kon niet zien dat ik daar soms zat zonder iets te doen, of dat ik mij bezighield met iets onbeduidend, iets nutteloos, of dat ik me soms van den eenen stoel op den anderen liet vallen: 'Leert rooken, riep ze dan, dan zult ge eene bezigheid hebben en u zelven niet vervelen.' En ik heb haren raad gevolgd en nu zou ik zonder mijn pijpken niet meer kunnen, dat is mijn leven, zie.

JAN.
Ja, vader, en zijne pijp dat beschrijft wat... Och, Leentje, voor dat ik het vergeet, ik heb daar een ongeluk gehad; met over de beek te springen is mijne broek gescheurd.

LEENTJE.
Gescheurd?

JAN.
Ja, niet erg, het is op den naad... Ge moest dat eens naaien, want ge weet dat ik ze morgen moet aandoen om naar de stad te gaan.

LEENTJE.
Als ge ze mij geeft dan zal het gauw gedaan zijn.

JAN.

Kom mede, dan zal ik ze eens uitdoen.

VERHOEVEN.

Hoe mede?

LEENTJE.
Ge zoudt toch niet willen dat ik ze hier naaide?

VERHOEVEN.
Laat ge ons dan alleen zitten?

LEENTJE.
Slechts voor vijf minuten, vader...

(Zij werpt een blik op Willem en knikt hem liefelijk toe.)

VERHOEVEN.
Ge kiest al een aardig oogenblik om dat te doen.

JAN.

(zacht tot Willem.)

Hij is goed gezind, spreek nu.

WILLEM.
Ik zal spreken.

JAN.
Vader, als ge nog wat over uwe pijp en uwe koffie wilt spreken, doe het dan nu... Willem kent dat nog allemaal niet en hij zal het misschien aardig vinden.

(lachend af.)

Vijfde tooneel.

VERHOEVEN, WILLEM.

VERHOEVEN.
Zoudt ge nu niet zeggen dat hij op zijne broek stond te wachten om uit te gaan?

WILLEM.
Kom, kom, baas Verhoeven, maak u niet lastig voor zulk eene kleinigheid. Ik ben zelfs te vreden dat zij ons alleen laten, dat geeft mij de gelegenheid eens openhartig met u te spreken.

VERHOEVEN.
Zoo, en waarover?

WILLEM.

Ge weet, baas Verhoeven, dat ik de gewoonte niet heb, als ik iets moet zeggen of vragen, van er doekjes om te doen en ik zal nu ook maar weer vrank en vrij met mijne vraag voor de pinnen komen.

VERHOEVEN.

Dat is het beste; ik houd hoegenaamd niet van complementen.

WILLEM.

Ik heb van morgend met Leentje gesproken, haar bekend dat ik haar geerne zie en dat ik haar tot vrouw zou willen.

VERHOEVEN.

Ha, ha, daar zit nu het verken vast... Zij heeft toegestemd, niet waar?

WILLEM.

Seffens.

VERHOEVEN.

Daarom was zij zoo vroolijk, zong ze weer als een nachtegaaltje... Die meisjes, die meisjes, als zij hunnen zin maar hebben!

WILLEM.

De toon uwer stem doet me gelooven dat gij er niets zoudt tegen hebben mij uw schoonzoon te zien worden.

VERHOEVEN.

Och, neen, sedert gij ons dorp bewoont heb ik u leeren kennen als eenen braven oppassenden man, die door iedereen geacht en geerne gezien wordt en die maar te willen heeft om aan iederen vinger tien meisjes te zien hangen.

WILLEM

(lachend.)

Ho, ho, Verhoeven.

VERHOEVEN.

Nu, alle gekheid op zijde; ik heb de overtuiging dat ge mijne dochter gelukkig zult maken en als zij u ook bemint, dan stem ik toe... Ziedaar mijne hand.

WILLEM.

Och, baas Verhoeven, heb dank voor uwe goedheid en geloof dat...

VERHOEVEN.

Kom, kom, 't is nu al wel. Ik ben het die u zou moeten danken dat ge mijn Leentje geerne ziet en haar gelukkig wilt maken... Dat ze nu ook juist moeten wegloopen... Ik zal eens roepen, want dat mag zoo droog niet afloopen.

(Gaat naar de deur.)

WILLEM.

Wacht nog een oogenblik

VERHOEVEN.

Wachten? Ge schijnt niet haastig... Nu, daarin lijkt ge op mij niet.

WILLEM.

Ik heb u nog iets te zeggen... Mijn vroeger leven, mijne geschiedenis van voor ik hier op het dorp kwam.

VERHOEVEN.

Dat is nu de tijd niet; bewaar dit vertelsel voor de lange winteravonden, dan zullen ze spoedig om zijn.

WILLEM.

Onmogelijk... Wat ik u te zeggen heb is van zeer ernstigen aard; vroeg of laat zoudt gij het kunnen hooren, en ik zou niet willen dat gij het van iemand anders dan van mij vernaamt.

VERHOEVEN.

Jongen, jongen, wat zet ge een ernstig gelaat op!... Is het dan treurig wat ge mij te vertellen hebt?

WILLEM.

Helaas, ja! maar ik bid u, baas Verhoeven, aanhoor de bekentenis die ik u doen ga, met al de toegevendheid van eenen liefhebbenden vader, die...

VERHOEVEN.

Nu maakt ge mij ongeduldig met dat talmen.

WILLEM

(ter zijde.)

Ik voel mij wegsterven van schaamte en angst.

VERHOEVEN.

Is het dan toch zoo erg dat ge niet spreken kunt?

WILLEM

(met krachtinspanning.)

Toen ik mij hier vestigen kwam, verliet ik het gevang...

VERHOEVEN.

God!

WILLEM.

Waar ik eene straf had ondergaan...

VERHOEVEN.

Gij, veroordeeld geweest? En voor welke misdaad?

WILLEM.

Voor moordaanslag.

VERHOEVEN.

Ik val als uit de lucht... En weet Leentje dat?

WILLEM.

Neen.

VERHOEVEN.

Gij hadt haar dat moeten zeggen.

WILLEM.

Ja, maar ik heb er niet aan gedacht; eerst later kwam het mij voor dat gij de gansche waarheid moest weten, ofschoon ik de overtuiging had dat dit geene reden zou geweest zijn om uwe toestemming te weigeren.

VERHOEVEN.

Zoo?

WILLEM.

Welhoe, vader Verhoeven, gij zoudt...?

VERHOEVEN.

Mijn woord terugnemen?.,. Stellig en vast... Maar bedenk toch eens dat er morgen iemand te weten komt, wat niet onmogelijk is en ik sta stom dat het nog niemand te wete is gekomen, wat ge mij daar vertelt, wat zou er gebeuren? Iedereen zou zich afvragen, en met reden, of ik nu stapel zot was geworden mijne eenige dochter te geven aan iemand die... Weet ge wat het beste van allemaal zal zijn, denkt dat ge mij niets gevraagd hebt, keer stillekens terug naar huis en wat ge mij verteld hebt, blijft tusschen ons.

WILLEM.

Dat meent ge niet.

VERHOEVEN.

O, zeker... Ge kent de boeren zoo goed als ik en ge weet dat ze zoo maar iets noodig hebben om u het leven ondragelijk te maken; ze zouden ons met vingers wijzen, ons uitlachen, ons schuwen als de pest.... En, ik verzwijg het u niet, ik zou hetzelfde doen, indien het een ander overkwam... Daarom nog eens, laat ons daar nooit meer overspreken.

WILLEM.

Dat zal mij niet mogelijk zijn.

VERHOEVEN.

En toch zal het moeten... Heb ik het van mijn leven gehoord... Veroordeeld voor moord... en dat durft mijn Leentje tot vrouw komen vragen?... Hoe heb ik me toch zoo in dien jongen kunnen verblinden, mij laten innemen door zijne zachtheid, terwijl hij een woeste kerel zijn moet die

zelfs niet afschrikt van bloed... En aan zoo iemand zou ik mijne dochter toevertrouwen? Nooit, nooit.

WILLEM.

Baas Verhoeven, aanhoor me.

VERHOEVEN.

Waartoe noodig; ik weet al meer dan genoeg en te overhalen ben ik toch niet... Trek er nu maar gauw uit en zet nooit 'nen voet meer op de hoeve... Veroordeeld, ho!

WILLEM.

Alvorens mij totaal te veroordeelen, hoor mij eerst aan; gij zoudt misschien juist gedaan hebben wat ik deed... Ja, ik werd veroordeeld voor moordaanslag, maar weet ge op wien? Op den man die mijne zuster wist te verleiden, die haar had tot schande gebracht, mijn vader en mijne moeder van verdriet doen sterven, en de oneer over onzen naam riep! Ik wilde ons allen wreken... Zekeren dag dat ik met den verleider in aanraking kwam, zette ik hem aan mijne zuster in hare eer te herstellen; hij weigerde en dorst zelfs den spot drijven met de eer van een boerenmeisje; dit ontspande mijne zenuwen, het bloed begon mij te koken, ik werd woedend, razend en verblind trok ik mijn mes, dat ik den ellendeling in de borst stiet... Ik was gewroken, ja, maar ik werd tot de gevangenis veroordeeld... Ho ik wil het niet ontkennen, dat ik schuldig ben geweest, maar de omstandigheden hebben er mij toegebracht... en dan door boetedoening, door werkzaamheid, heb ik getracht weer een eerlijk man te worden... Zeg, vader Verhoeven, gij die altijd zoo goed voor me waart, gij die me daar zooeven nog zoo vleiend beoordeeldet, zoudt ge mij nu verstooten, nu ge mijne geschiedenis kent? Neen, niet waar? Wat ik in een oogenblik van zinsverbijstering deed, heb ik tiendubbel geboet en mag me toch niet immer als eene schande blijven aangeteekend. Ik had niet noodig het u te zeggen, ik had u kunnen bedriegen, misschien dat ge nooit het geheim zoudt ontdekt hebben en met vreugde en geluk hadt ge mij uw schoonzoon genoemd... Zeg, Verhoeven, zoudt ge mij nu verachtelijk van u weg stooten, nu ik u openhartig alles bekende? Neen, dat zult gij niet. Gij zult u boven het vooroordeel der wereld plaatsen en mij uwe dochter geven.

VERHOEVEN.

Nooit, nooit, ik heb het u gezegd, het kan niet zijn en, nog liever zag ik haar naar het graf dragen.

WILLEM.

Ho, zwijg, of ik zeg dat gij haar niet bemint.

VERHOEVEN.
Altijd te veel om haar te geven aan eenen man die eene onteerende straf ondergaan heeft...

(Willem wil spreken).

Genoeg... Vertrek, want uw aandringen maakt mij lastig en ik zou eindigen met u dingen te zeggen die onaangenaam zouden klinken... Vertrek.

WILLEM.
Zonder Leentje nog eens weer te zien?

VERHOEVEN.
Dat verbied ik u en voor ons aller welzijn raad ik u aan het dorp te verlaten, want nooit of nooit zal ik toestemmen.

WILLEM.
Vader Verhoeven...

VERHOEVEN.
Maar vertrek dan toch, want als Leentje komt dan zou ik haar alles bekennen en...

WILLEM.
Ho, neen, neen, dat niet... Ik zal vertrekken, wat het mij ook kosten zal... Mocht gij allen gelukkig zijn. Vaarwel, voor altijd...

Zesde tooneel.

DE VORIGEN, JAN, LEENTJE.

(Jan en Leentje zijn sedert een oogenblik op het tooneel en hebben de laatste woorden gehoord. - Op het oogenblik dat Willem het tooneel wil verlaten, valt Leentje hem om den hals en grijpt Jan hem de hand).

LEENTJE.
Willem, Willem.

JAN.
Gij zult niet vertrekken.

VERHOEVEN.
En wie zal hem durven weerhouden, als ik gesproken heb?

LEENTJE.
Ik, vader... Ik was daar en heb alles gehoord...

(Verwijtend.)

Ho, ge weet niet hoe lief ik u heb, hoe ik u bemin, of ge zoudt ook weten dat de reden die mijnen vader aanspoort te weigeren, mij niet weerhouden zal te aanvaarden.

WILLEM.

Leentje!

VERHOEVEN.

Wat durft ge zeggen?

LEENTJE.

Ik zeg, vader, dat wanneer de rechters Willem veroordeeld hebben het onrechtvaardig was en al ware het anders, dat hij dan voor zijnen misstap heeft geboet en door zijn voorbeeldig leven weer een eerlijk man is geworden.

JAN.
Ik zou gedaan hebben als hij, vader; hij heeft bewezen dat hem het hart op de rechte plaats zit.

VERHOEVEN.
Allemaal dwaze praat... En denkt ge dat ik daarom zal toestemmen?

LEENTJE.
Ik denk dat ge niets in het oog hebt dan het geluk uwer dochter.

VERHOEVEN.
Ik weiger.

LEENTJE.
Neen, vader, dat zult ge niet doen; ik bid, ik smeek er u om. Indien moeder-zaliger leefde, zij zou spreken als ik.

VERHOEVEN.
Neen, neen, neen, duizendmaal neen... Ik weet wat ik doe en ik weiger... En nu, dat het gedaan zij, mijn geduld is ten einde en dat ik u nooit meer onder de oogen krijge, gij die de schuld zult zijn van vele onaangenaamheden.

(Willem wil zich verwijderen, Leentje snelt hem na).

JAN.
Vader, komt toch van uwe dwaling terug en offer, voor een dom vooroordeel, het geluk van uw kind niet op.

VERHOEVEN.
Genoeg... Laat hem los, Leentje.

LEENTJE.
Neen, vader, zoo hij vertrekt, dan zal ik hem volgen.

VERHOEVEN.
Dus allen tegen mij?... En toch zal mijn wil geëerbiedigd worden. Laat hem los.

LEENTJE.
Vader!

VERHOEVEN.
Wilt gij hem loslaten, of ik zal u vloe...

(Met een gil snelt Leentje naar haren vader en legt hem de hand op den mond. - Verhoeven doet Willem teeken te vertrekken).

WILLEM.
Vaarwel, Leentje, voor eeuwig, want nooit ziet ge mij weder.

(In de grootste opgewondenheid af.)

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, MIN WILLEM.

LEENTJE.
Willem, Willem.

VERHOEVEN.
Eindelijk is hij weg.

LEENTJE.
Weg, weg?... Ho, vader, ge weet niet wat ge gedaan hebt... Willem was voor mij alles; zonder hem kan ik niet leven en ik hoop dat God mij spoedig van het verdriet en het lijden zal verlossen.

VERHOEVEN.
Ge ziet alles veel te zwart in; de tijd die alle wonden heelt, zal ook de uwe genezen.

LEENTJE.
Nooit, nooit.

JAN.
Wat gij gedaan hebt, vader, is onvergeeflijk.

VERHOEVEN.
Ik heb van u geene lessen te ontvangen; gij zult zwijgen, zoo niet...

JAN.
Ge zijt mijn vader, ik weet wat ik u als dusdanig verschuldigd ben en daar ben ik ook nooit te kort aan gekomen, maar nu toch moet ik u zeggen dat ge slecht, zeer slecht hebt gedaan.

VERHOEVEN.
Wilt ge zwijgen?

JAN.
Neen, ik zwijg niet voor ik u gezegd heb hoe ik over de zaak denk. Wat ge gedaan hebt is in strijd met uwe plichten èn als mensch èn als kristen, die beiden u gebieden voor elken berouwhebbenden zondaar een liefderijk hart te openen, en u leeren dat voor elken misstap, voor elke zonde door boetedoening vergiffenis te bekomen is. Ware dit zoo niet dan veroordeeldet gij die ongelukkigen om zoo diep in het slijk der ondeugd en misdaad te zinken tot zij stikken en gansch verloren zijn. Waarom, vader, aldus handelen, gij die anders zoo goed zijt, waarom u gelegen laten aan het gepraat en gesjouwel van domme boeren, waarom een braven jongen, die tot toonbeeld van gansch het dorp dienen mocht, voor een misstap van een enkel oogenblik, doemen tot een gansch leven van marteling en wat het ergst is van al, waarom uwe eigene dochter, die niets misdeed, veroordeelen om van verdriet te kwijnen en te sterven?

VERHOEVEN.
Ik zeg u nog eens dat ge zwijgen zult; ik heb geen lust langer te luisteren naar dien onzin, dien ge hier of daar gelezen hebt...

JAN.
Het ware te wenschen dat de boeren wat meer lazen, dan zouden ze wat slimmer worden.

VERHOEVEN.
Nog eens, zwijg; ik ben oud en wijs genoeg om te weten, wat mij te doen staat en wat Leentje betreft, die zal....

Achtste tooneel.

VERHOEVEN, JAN, LEENTJE, SUS.

SUS

(loopend op.)

Baas, baas.

VERHOEVEN.

Wat is het?

SUS.

Och, baas, ik geloof vast dat er een ongeluk gebeurd is.

ALLEN.

Een ongeluk?

SUS.

Ik kom van den brouwer en op eenigen afstand van onze hoeve, bij den boord der vaart, vind ik dezen hoed en zakdoek en niemand te zien aan wien het kon toebehooren... Ongetwijfeld iemand die zich verdronken heeft.

LEENTJE.

Ha!.. Ik erken het, dit hoort toe aan Willem... Ha, indien hij zich van het leven had beroofd!... God sta me bij, sta me bij!

VERHOEVEN.

Bedaar, Leentje, bedaar.

JAN.

Spoedig al het volk bijeen geroepen en dat men trachtte Willem terug te vinden, er is eene goede belooning aan vast... Spoedig, spoedig!... Leentje heb moed; ik beloof u Willem terug te brengen, levend of dood.

(Af.)

LEENTJE.

Het zal te laat zijn, het zal te laat zijn... Ho, vader, gij alleen zijt de schuld dat hij die wanhopige daad heeft volvoerd... Willem, Willem, wat gij gedaan hebt is te wreed; dien slag zal ik niet overleven.

(Zij valt op een stoel neder.)

VERHOEVEN

(bij haar knielend.)

Leentje, Leentje... Zij antwoordt mij niet... God! zij is toch niet gestorven, mij, haren vader vloekende... Heb medelijden, medelijden, ho, mijn God... Leentje, Leentje, mijne beminde dochter, een woord slechts, schenk mij vergiffenis... Niets, niets... Mijn kind is dood!.,. Ik heb mijne dochter vermoord!

(Hij valt weenend op Leentje.)

EDWARD VAN BERGEN.

(Het 3e en laatste bedrijf in de volgende aflevering.)

Poëzie.

I.
1. Sonnet.

Door 't open venster dringen liefdezangen,
De nachtegaal, verscholen in 't geboomt,
Stort melodie op 't leger, waar zij droomt,
De reine maagd door zoeten slaap bevangen.

Een geurge wind waait door het raam, bezoomd
Met klimop en met geiteblad omhangen,
En 't koeltje kust de fijnberoosde wangen,
Waarlangs een vloed van gouden lokken stroomt.

Zij zucht en vouwt de slanke vingers saam.
Wat trilt haar op de lippen? - is 't een naam?
De blanke maan beschijnt haar blanke sponde.

En, zalig mijmrend, doolt een schoone knaap,
Den blik omhoog, langs 't huisje zijner blonde.
Zij droomt van hem en glimlacht in haar slaap.

II.
2. Lied.

Vóór het groen fluweelen grasperk
Staat een kind van zeven jaar.
Frissche wangen, rozenkleurig,
Vuurrood jurkje en goudblond haar.

Luid, met lieve namen, roept ze
Al haar duiven bij elkaâr,
Steekt haar handje in 't grijze linnen
Opgeheven boezelaar.

Strooit de korrels vol en voedzaam
Op het geele kiezelzand.
Blanke en bonte duiven pikken,
Eén zelf uit haar kleine hand.

Eén doorklieft met snelle vleugels
Blank als sneeuw, de blauwe lucht.
Strijkt dan op haar schouder neder,
Vroolijk, voor geen straf beducht,

Laat zijn donzen halsje streelen,
Eet de korrels uit haar mond,
Trippelt met zijn roozevoetjes
Tusschen 't welig lokkenblond

Schilderachtig is het groepje.
O zoo ik het malen kon,
Rijk aan verven, goud beschenen
Door de lentemorgenzon!

HÉLÈNE SWARTH.

III.
Morgenstond.
Een wenkje voor kinderen.

Om man te worden moet gij leeren
al vroeg te springen uit de veeren:
zoodra het zonlicht schijnt, - uit 't bed!
dit zij voor u een vaste wet;
want, maakt gij al te lange nachten,
wat is er van uw werk te wachten?
Het spreekwoord zegt: De morgenstond
heeft schatten gouds in zijnen mond.

En niets zoo waar. Zie op den akker
drijft reeds de landman, lustig, wakker,
door de aarde heen zijn zwaren ploeg;
de man weet immers lang genoeg,
dat wie zich vroeg aan 't werk begeven
het meest vooruitgaan in het leven;
hij kent de spreuk: De morgenstond
heeft schatten gouds in zijnen mond.

En hoor, hoe vooglen in de twijgen
hun dankgebed omhoog doen stijgen.
Hoor toe!... welk een verward gerucht!
Het bloemeken verfrischt de lucht,
en alles wil den Heere loven,
den grooten maker van hierboven;
't bevestigt al: De morgenstond
heeft schatten gouds in zijnen mond.

Vroeg opstaan dus, mijn lieve kinderen,
is iets dat u maar niet kan hinderen;
integendeel: dan ziet gij 't schoon
dat heel de schepping spreidt ten toon;
zulks leert u Godes almacht merken,
dat zet u aan tot naarstig werken,
en toont u dat de morgenstond
waarachtig goud heeft in den mond!

POL. ANRI.

Gent, 1883.

IV.
Bij eene schielijke stilteverwisseling in den nacht.

De starren blonken hel, de nacht was kalm en rustig,
De maan was louter goud en blikkerde in het nat
Der zee, een diepe rust heerschte op het spiegelglad,
Natuur sliep vreedzaam in, de schepsels even lustig;
't Was stilte rond en om, op veld, in dorp en stad.

De dichter, mijmrend, zat aan de oceaansche boorden,
En starend op dien kolk, bedenkt hij Godes macht;
Doch meegeslingerd door de golving van 't gedacht,
Geleek hij deze rust bij 's werelds woelende oorden,
Waarop men zelden rust, duurzamen vreê verwacht.

Doch zie, welhaast de wind rukte aan uit 's afgronds kolken,
Nog zwarter werd de nacht, wen 't buldrend golfgeklots
En luid en luider sloeg, op klip en strand en rots,
De maan verdooft haar licht, wen 't vuur siste in de wolken;
De dichter blikte en zag, verstond de gramschap Gods.

Dan klonk een stem hem toe: Dit, dichter, schetst uw leven!
Aan rust en woeling vast, nu eens zwemt ge in genot
Van zielerust en heil, dan weer zal, 't is uw lot,
Een dondrend wolkgevaarte u om den schedel zweven;
Doch oordeel niet, wees vroom, zulks wou de Heer uw God,
Want doornen wassen immers rond de rozenbot.

KAREL DELMOTTE.

Gent, 19 *Januari* 1884.

V.
Aan haar.

Dikwijls in de lentedagen,
's Morgens in den zonnegloed,
Als de leeuwrik zijne stemme
Door de velden klinken doet,
Hoort men 't nachtegaaltje kweelen
't Laatste lied in 't jong geblaârt
Met zoo blijde, zaalge tonen,
Door geen snaartuig geëvenaard;
En de drup'len dauw, die blinken,
Zijn als paarlen van kristal,
Die het oog zoo lieflijk streelen,
Als de prachtge goudkoraal!

Doch de zonne rijst al hooger,
Hooger stijgt zij in de lucht;
't Nachtegaaltje zwijgt nu stille,
Als voor 't helder licht beducht;
En die luisterrijke paarlen,
Hangend aan het groene gras,
Hebben hunnen glans verloren
En als damp verdwijnen ras.

Dikwijls in ons kinderjaren,
Jaren vol onnoozelheid,
Wijl een engel, zachtjes lonkend,
Ons op 's levens baan geleidt,
Hoort men eene zoete stemme,
Die ons 't harte trillen doet,
Stem. zoo vloeibaar en zoo zuiver,
Die de ziele laaft en voedt;
En een blik valt in onze oogen,
Rein en teeder, wonderzoet,
Die den jong'ling kan ontroeren
Tot in 't diepst van zijn gemoed.

Doch de kinderjaren vlieden,
Trotschheid rijst in 't jeugdig hoofd
En de stemme van voorheen is
Van bevalligheid beroofd;
En die blik verduistert spoedig,
Al zijn' lieflijkheid verzwindt:
- 't Is al lange, dat ik twijfel,
Of ik daar nog liefde vind'!

HENDR. RAES.

Kortrijk, 1883.

Onze taalbroeders in Noord-Amerika.
Hun burgerlijk leven.
(Briefwisseling.)

Vandaag breng ik, om te voldoen aan uw verlangen, eenige aanteekeningen op het papier betrekkelijk het burgerlijk leven der Nederduitschers in Noord-Amerika. Ik hoef u niet te zeggen dat het hoofddeel van dezen brief zal handelen over ‘politiek’ een woord dat vele lieden in Europa afschrikt, en te recht. Doch wat hemelsbreed verschil tusschen uw politiek en het onze! Bij u is het plagerij, miskenning van rechten, verdrukking van denkwijze, vervalsching, en wat weet ik meer. Het politiek is in Europa de ziekte der volkeren, de bron van twist en afgunst tot in de familiën toe. - Geen wonder dat de brave lieden, de vreedzame burgers bij u eenen afschuw hebben van 't politiek! - Hier in de nieuwe, gezonde wereld is het begrip van 't politiek nog niet vervalscht, niet bedorven; hier beteekent dit woord nog in zijnen echten zin ‘burgerrecht’ en ‘burgerplicht’ en het eerste wordt geëerbiedigd zooals het tweede getrouwelijk nageleefd wordt. Niets is volmaakt onder de zon; men vindt hier voorzeker lieden die, bij uitneming, te kort blijven aan hunnen ‘burgerplicht,’ maar waar zal men er vinden die het ‘burgerrecht’ van anderen zouden willen krenken? Er bestaan hier in Amerika partijen, ja, machtige en strijdhaftige partijen, die onder het vaandel der vrijheid voor de overhand kampen, doch zoowel ‘republikeinen’ als ‘democraten’ eerbiedigen elkanders rechten en steunen in hunne politieke handelwijze op de onaangeroerde grondstelsels der vrijheid, gelijk Washington die over honderd

jaren neêrschreef. De politieke strijd kan hier heet zijn ja, maar eens de slag geleverd, wordt de vrede geteekend en nooit zijn haat, kwelling, geweldenarij de gevolgen van dien strijd. De republikeinen, thans in verval, tellen in hunne rangen de bezitters van 't geld, de millionnairs, en zij willen boven zijn niet om het genoegen te hebben van te kunnen verdrukken, maar om de eer te genieten van te mogen bestieren. Tegen over hen staan de ‘democraten’ met het ‘volk’ aan hunne zijde, niet zoo zeer met het ‘geld’ in hunnen zak. Zij willen bestieren, omdat in hunne oogen de vermogenden door 't geld niet alleen het recht hebben om het bewind der zaken in handen te houden. Beide partijen willen bestieren en eenieder zijn recht laten wedervaren, maar niet ‘overheerschen’, en nog minder ‘onderdrukken’, dat is hier ongekend. In de laatste tijden is de partij der ‘republikeinen’, na eene twintigjarige bestiering, achteruit gegaan en heeft de minderheid gekregen in de algemeene vertegenwoordiging des volks; voor een groot deel moet men hunnen val hieraan toeschrijven: ‘Die machtige geldmannen, zegt men onder het volk, steken te dikwijls over zee naar Europa en brengen van daar dwaze denkbeelden, noodlottige ontwerpen en strekkingen mede, die hier geenen wortel mogen schieten op onzen vrijen bodem; zij zien daar staatslieden die zich gedragen als potentaten, die in pracht en weelde leven overdekt met kruisen op de borst, gouden en zilveren galons op den jas, en glinsterende vederbossen op den hoed, die het volk doen bukken en op eenen wenk hunnen eigen wil, niet den wil van het volk doen geschieden... en met dit te zien krijgen zij ook eenen zucht naar grootschheid, dien de vrije burger in zijne vertegenwoordigers niet dulden mag... de Voorzitter, de Senator, de Gouvernor kan zoowel aan de openbare pomp gaan drinken als het volk, zich kleeden gelijk het volk, zonder al dien nutteloozen toestel van degens en gepluimde hoeden.’

Zoo denkt het volk, dat maar zelden in zijn oordeel faalt, over de rijke republikeinen, en het volk heeft gelijk: dikwijls in aanraking komend met de in arlekijn gekleede bestierders en vorsten van Europa, zouden zij later, wie weet, bekoring krijgen om ook zoo iets te doen, (de mensch in zijne ijdelheid is toch zoo'n groote aap!...) en dat wil de Amerikaan volstrekt niet, en daarom in de kiezing geeft hij de meerderheid aan de democraten. Te recht toch, want het schijnt wel dat de republikeinen van hunne uitstapjes naar Europa, naast ijdele gedachten, ook wel eenige van uwe denkbeelden medebrengen, die zij hier niet kunnen invoeren maar toch liefkoozen, en viel het volk in slaap, Amerika werd door hun toedoen binnen eenige jaren ‘rot’ door politiek gelijk Europa het thans is. Daar echter zal het volk met zijn gezond oordeel eenen dam tegen opwerpen; in meest al de Staten worden de republikeinen onbermhartig van kant gestooten, en alhoewel de President en zijne Secretarissen, of ministers, nog behooren tot de republikeinsche partij, toch bezitten de democraten de meerderheid in het Congres, te weten, in den Senaat 39 democraten tegen 37 republikeinen, in het Huis der afgevaardigden 191 democraten tegen 119 republikeinen.

Als er hier eene andere partij aan 't bewind komt, dan wordt daarom het land niet in rep en roer gezet, alles niet het onderste boven geworpen gelijk bij u; in het personeel hebben er dan maar weinig veranderingen plaats, vermits er maar weinig bedienden door de bestiering genoemd worden en dezen geven hun ambt over zonder morren of klagen, zij aanschouwen het als de eenvoudigste zaak van de wereld de plaats te ruimen voor de overwinnaars en zij keeren tot hunne vorige bezigheden terug, die zij doorgaans gedurende hun ambtelijk leven teenemaal lieten varen; in de bestiering wordt er ook niet niets veranderd; de bestaande wetten worden toegepast gelijk vroeger, worden er nieuwe gestemd, deze blijven noodzakelijk binnen de palen der Grondwet, anders wor-

den zij door het rechterlijk gezag ongeldig verklaard; aan niemand komt het in het gedacht partijwetten te maken. Men weet dat het volk dit niet dulden zou.

Dit zijn de twee groote politieke strijdende partijen en dit is het terrein waarop zij onverpoosd hunne krachten afmeten. Buiten dezen bestaan er nog twee minder van macht en van aanzien, maar die soms toch de weegschaal naar den eenen of anderen kant doen overhellen. De eerste noemt men de ‘Temperance’ of afschaffing der bewelmende dranken. Hoe kan zoo iets eene politieke partij zijn? Wel, daar waar zij de overhand houdt, gelijk onlangs in den grooten Staat Ohio, doet zij in haren zin de wet toepassen, die aan de bestiering van elken Staat het recht geeft den verkoop van bier en sterke dranken te regelen, en dan wordt soms niet alleen het verkoopen, maar zelfs het maken dier dranken verboden. Gij ziet dus dat die partij niet weinig mank gaat aan overdrevenheid; niet zelden gebeurt het echter dat de Republikeinen met haar een verbond maken om de meerderheid te behalen. - Dan hebben wij hier nog de ‘Greenbackers’ die als politieke partij optreden. Ons papieren geld is groen op den rug en daarom noemt men eene banknoot een ‘greenback’, een groene rug. Zij nu die aan het gouvernement het recht willen toestaan om papieren geld uit te geven volgens beliefte, zonder verplichting van de waarde er van in munt of staaf te bewaren, vormen de partij der ‘Greenbackers’. Hun inzicht is op die wijze tot de onmiddellijke afschaffing der belasting te geraken.

Ziedaar de politieke denkwijzen tusschen welke de Nederduitscher, die zich hier komt vestigen, zijne keus moet doen, en lang mag hij niet aarzelen, want hij zal hier niet lang een vreemdeling zijn. Een jaar na zijne aankomst in de Vereenigde Staten gaat hij naar de hoofdstad eener County, doet er eed van getrouwigheid aan 's lands wetten, met afzwering van verkleefdheid aan de bestiering onder welke hij vroeger stond, en hij wordt

nog wel geen Amerikaansche burger, maar toch kiesgerechtigde voor al de verkiesbare ambten van den Staat, in welken hij een rond jaar verbleef, doch op deze ééne voorwaarde: hij moet een en twintig jaren oud zijn. Op die voorwaarde kiest hij ook voor de algemeene bestiering der Vereenigde Staten, voor den President, den Onder-president en de leden van het Congres, bestaande uit Senaat en Kamer der afgevaardigden. Om volledig Amerikaansch burger te worden moet iemamd met getuigen kunnen bestatigen, dat hij vijf jaren lang in de Vereenigde Staten gewoond heeft, en dan wordt men kiesbaar voor alle ambten, behalve voor het ambt van President, die Amerikaan van geboorte moet zijn.

Hoe zeer het kiesrecht den Nederduitscher verheft en in eigenwaarde doet stijgen, hetgeen voorzeker aan zijn gedrag eenen stempel van deftigheid geeft, zal men beter begrijpen, als wij zullen bemerkt hebben hoe gewichtig zulk recht hier is, hoe verre het zich uitstrekt. Te beginnen van den stad-, den veld- en den gevangenwachter, tot aan den Gouverneur van den Staat, tot aan den President van de Republiek, wordt hier ieder ambtenaar gekozen door het volk zoowel in de rechterlijke als in de bestierlijke orde. De uitnemingen zijn zeer weinig in getal en zullen verder plaats vinden. - Dit is nog niet alles. In zaken van eenig aanbelang wordt het kiezerskorps bijeen geroepen om te beslissen wat er te doen staat. Zoo woonde ik eens eenen oproep van kiezers bij om eene reden, die ik niet wil voorbijgaan, vermits zij een gedacht geeft van de macht die hier in de handen van 't volk berust, volk dat wel wezentlijk zich zelven bestiert door zijne gekozenen en in betwiste punten aan die gekozenen zijnen wil voorschrijft. Er lag eene kleine stad op den linker oever, eene andere op den rechter oever van den Foxriver in Brown County. Die beide steden waren verbonden door eene houten brug, en die brug tot verval gekomen, moest vernieuwd worden. Op den rechter oever was men te vreden om het bruggehoofd

op de oude plaats te laten, op den linkeroever integendeel ontstond er in den Staatsraad een geschil: eenige leden wilden de brug schuins leggen om het hoofd met zekere straat aan te sluiten en derzelver bewoners te bevoordeelen; andere wilden de brug doen maken gelijk zij vroeger lag, te weten, rechts over de rivier, zoodat het hoofd tusschen gemelde straat en eene andere plaats nam en de bewoners der beide straten even bevoordeelde. Hoe dit geschil beslist? Wel, op zekeren dag werden al de kiesgerechtigden opgeroepen om te stemmen of de brug 'recht' of wel 'schuins' over de rivier zou liggen, en met eene zekere meerderheid bekwam de rechte brug de overhand. Die kiezing geschiedde niet zonder zekere warmte en de burgers traden op in twee kampen, de eenen met het stembriefje 'de brug recht', de tweeden met hetzelfde 'de brug schuinsch' en de meerderheid besliste onwederroepelijk.

Op het oogenblik dat ik deze regelen schrijf melden onze dagbladen den uitslag eener dergelijke beslissing in den Staat New-York. Het volgend geschil was er ontstaan en noodzaakte de oproeping der kiezers die er op 6 November ll. uitspraak moesten over doen. In de gevangenissen van dien Staat, gelijk in die van sommige andere Staten, en ik meen ook in die van België, bestaat het gebruik de veroordeelden te verplichten tot eenen of anderen arbeid. In den Staat New-York maakt de bestiering der gevangenhuizen een verdrag met zekere kooplieden voor het leveren der waren, door de gevangenen gemaakt, tegen eenen bepaalden prijs. Er is nu een voorstel gemaakt om die verbintenissen te beletten, als nadeelig zijnde aan de belangen van den vrijen werkman. En waarlijk, niet zelden ziet men in dorpen en kleine steden, die twee, drie, tot vier winkels hebben waar men kleederstukken van allen aard aankoopen kan, op eenen dag. gewoonlijk tegen de verandering van de seizoenen, eenen reiziger aankomen met twee, drie geladen wagens vol kleergoed voor mannen en vrouwen. Hij huurt een lokaal,

gaat naar de bestiering en neemt er eene ‘licence’ of toelating van verkooping, die hem 100, soms 200 dollars kost. 's Morgens nadien zijn de straten en de woningen bezaaid met aankondigingen: ‘Zulk een koopman is aangekomen met eenen overgrooten stapel van jassen, broeken, vesten, overjassen, hoeden, mutsen, vrouwenkleederen, laarzen, schoenen, enz. Die voorraad zal te beginnen van maandag uitverkocht worden “per auction” dat is, aan de meestbiedenden.’ Hetgeen in de winkels dollars kost, kost daar schellingen. Geen wonder dus dat het volk toestroomt en dat eenieder zich voorziet tegen het aanstaande seizoen, tot groot nadeel van den deftigen winkelier, die aan zulke lage prijzen niet leveren kan. Gij denkt misschien dat het een gefailleerde boedel is, of beschadigd goed dat aldus in 't openbaar verkocht wordt? Gij vergist u, het is deugdelijk en splinternieuw goed, zoo veel van waarde als hetgeen men in den winkel kan koopen, maar de koopman heeft een contract met eene of andere gevangenisbestiering en betaalt zijne kleer-, schoen- en hoedenmakers 20 of 30 centen voor tien uren arbeid, hetgeen een anderen koopman twee dollars kost.

Ik bespreek die zaak een weinig breeder, omdat zij u een gedacht geeft van onze landgebruiken.

Twee partijen zijn uit dit voorstel ontstaan. Het bijzonderste wat eene dier partijen inbrengt ‘tegen’ het afschaffen der Contracten is dat de onkosten van onderhoud van de Staatsgevangenissen voor het dienstjaar dat eindigde op 30 September 1882, klommen tot de som van 415,660 dollars, aanzienlijke uitgaaf die meer dan gedekt werd door de opbrengst van den arbeid der gevangenen. Dien arbeid afschaffen, dat is dan toch met ruim 400,000 dollars de belastingen verhoogen die reeds tamelijk zwaar drukken. Die redeneering gaat gepaard met de onmogelijkheid van de reglementen toe te passen, die sedert 30 September 1877 in voege zijn en met de moeilijkheid om de tucht te handhaven onder de veroordeelden, zonder den heilzamen invloed van het verplichtend

handwerk, dat den gevangene noodzaakt zelf de kosten te dekken, - welke zijne misdaad anders op den hals der belastingbetalende burgers zou werpen.

Daar tegenover denkt de ‘andere’ partij, dat de contracten voor het werk der gevangenen eene onrechtvaardigheid in het licht roepen, die iedereen ‘voor’ het ontwerp moet doen stemmen. Ziehier welke redenen zij doen gelden.

De gevangenen buiten twijfel moeten arbeiden, maar hun arbeid moet strekken tot hunne zedelijke hervorming en dus hun loon betaald worden zoowel als aan den vrijen arbeider; de opbrengst van dien arbeid moet, met afkorting van de onkosten door zijne opsluiting veroorzaakt, juist aan de gevangenen uitgekeerd worden gelijk het loon aan den werkman.

Op die wijze verliest de gevangene, van zijne vrijheid beroofd, toch zijne waardigheid als mensch niet; dit gevoel van eigenwaarde mag men niet krenken met hem te ‘verkoopen’, om zoo te zeggen en als een slaaf te doen werken tenvoordeele van eenige kooplieden. Indien, in plaats van eene misdaad te bedrijven, die mensch een goed burger gebleven ware, niemand zou tot het gedacht komen van hem het recht te ontzeggen van hoeden, kachels, borstels, kleederen, enz. te maken. Waarom dan, veroordeeld zijnde om zijn slecht gedacht, zou hij het recht verliezen van in zijn vak te arbeiden, het recht van het loon te genieten dat thans de Staat in zijne plaats ontvangt? Het vonnis tegen hem uitgesproken ontneemt hem het recht voor eenigen tijd de vrijheid te genieten, maar niet het recht van de vruchten zijns arbeids in te zamelen. De straf door den rechter uitgesproken moet toegepast, maar mag niet verzwaard worden door de bestiering der gevangenissen.

Hebben overigens de vrije werklieden geen recht van klagen over den arbeid der gevangenen aan lagen prijs, om dezelfde redenen die hen deed klagen over den arbeid der Chineezen, gegronde klacht die de algemeene bestie-

ring tot de beslissing bracht den invoer der Chineesche werklieden te verhinderen?

En waarom moet men aan sommige bevoorrechte kooplieden die buitengewone winsten toestaan, met welke zij reusachtige fortuinen winnen tot nadeel van de zedelijke heropbeuring der gestrafte burgers?

Ziedaar het vraagstuk waarover het volk beslissen moest den 6^{n} dezer maand. Te beginnen van 9 ure 's morgens tot 6 ure 's avonds stond in iedere wijk van den Staat een bureel open. Wat wordt er nu vereischt om nopens dit voorstel van afschaffing zijn gevoelen ‘voor’ of ‘tegen’ te mogen uiten? Inschrijving op kiezerslijsten?... die bestaan hier niet. Vertooning van een kiezersbiljet om zijn stemrecht te wettigen?... dat kent men hier niet... Vertooning van belastingsbriefjes?... Niets van al die knevelarijen. Twee zaken worden er vereischt: men moet een-en-twintig jaar oud zijn en een jaar wonen in den staat waar men kiest. Is het dan noodig zijn gehoorteakt op zich te steken? Volstrekt niet. Er zal wel iemand daar zijn die weet hoe oud gij zijt, en twijfelt men, men zal u den eed vragen die over alles beslist. Hier is de eed nog eene heilige; hij wordt in geweten gezworen. Moet men ten minste zijne burgerpapieren toonen! In 't geheel niet; er zal wel iemand zijn die weet dat gij voldaan hebt aan de voorschriften der wet, en ware er niemand gij zoudt beroepen worden op uwen eed.., Maar, zult gij zeggen, bij u staat de weg wagenwijd open voor alle bedrog... Oordeelt niet te haastig. Voorzeker er zijn geene instellingen of zij gaan gepaard met misbruiken. Moest ons kiesstelsel ingevoerd worden in uwe streken gansch bedorven door de politiek, eene kiezing zou een warreboel zijn van bedrog en vervalsching; zoo veel vrijheid, zoo veel vertrouwen in de deftigheid, in de rechtschapenheid der kiezers stroken niet met het verbasterde en bedrogvolle karakter van de Europeaansche kiesleiders. Hier zou men uw stelsel, uwe honderde wetten en reglementen, uwe wantrouwende

voorzichtigheid, uw onteerend onderzoek, uw knoeiwerk in een woord, nog geen vier-en-twintig uren dulden, en toch is, meen ik, de kiezing hier honderdmaal meer rechtzinnig dan bij u, toch zijn de misbruiken hier weinig in getal, vergeleken bij velerlei bedrog dat bij u elke kiezing komt kenmerken.

Genoeg daarover. Tot slot zal ik u melden dat op 6 November in den Staat New-York 103,165 kiezers de stembus bezochten, waarvan 93,171 op hun briefje geschreven hadden: ‘afschaffing der contracten’ en slechts 9,994 ‘behoud der contracten.’ Het vraagpunt was onwederroepelijk beslist. Door wie? Door rechters? Door bestierders? Neen, niet door de zaakgelastigden van het volk, door het volk zelve.

Ziet gij hier uwen Nederduitschen taal- en landgenoot naar het kiesbureel gaan, vrij, fier, op zijne stade? Hij wordt hier niet, alsof hij deelmaakte van eene slavenkudde, naar de stembus gedreven, op één en hetzelfde uur met al de kiezers zijner wijk, gerangschikt als soldaten, aangeleid als knechten, bewaakt als ontrouwe lieden. Hij gaat wanneer hij wil, tusschen 9 ure 's morgens en 6 ure 's avonds. Hij draagt op zich een stembriefje geschreven of gedrukt, ongestempeld, in den vorm dien hij wil, als het maar gesloten is, want de stemming is geheim en blijft geheim, daar het nog niemand in het gedacht gekomen is door kleur, grootte, vorm, druk- of schrijfletter een briefje te teekenen. Die zulke inbreuk zou durven maken op de vrijheid van den kiezer, kwame er niet levend af, want het volk heeft ook zijne uren van gerecht en dan is het onverbiddelijk, vooral in zake zijner rechten. Dit stembriefje wordt met volle vrijheid in de bus gestoken; de naam van den kiezer wordt opgeschreven en de burgerplicht is volbracht.

Zie, dat is hier de man, die in België of Nederland in zijne burgerrechten miskend was, omdat hij eenige centen minder dan zijn nabuur aangeschreven stond als belastingbetaler; dat is de werkman, die bij u zoo veel jaren plich-

ten had te kwijten, maar geene rechten genoot; dat is de arbeider die in het oude land zich moest bukken en buigen voor ambtenaars, die hem de wet gaven, zonder dat hij een woord mocht tegenspreken... Hier is hij nu zelf de wetgever; hier kiest hij vrij en ongedwongen de lieden die de wetten maken en toepassen, en als er in de wetgeving iets voorkomt van algemeen belang, dan zal de wetgever hem raadplegen, hij zal uitgenoodigd worden om er zijn gevoelen over te uiten, hij zal beslissen.... Mag hij niet fier zijn over zijn burgerschap in de nieuwe wereld? Is hij hier niet meer vermogend door zijne rechten dan de rijkste graven en baronnen van België en Holland.

Beter zal dit nog blijken als ik in een volgend schrijven het stelsel van bestiering in de Vereenigde Staten zal ontvouwd hebben, met de plichten der gekozenen en de rechten der kiezers.

C.P. VAN ANTWERPEN.

Paterson, *New-Yersey*, *den* 10 *Nov.* 1883.

Tentoonstelling in den Kunstkring.

Slechts eenige kunstschilders hadden in Januari onderling eene tentoonstelling hunner kunstwerken tot stand gebracht. Toen ik de zaal binnentrad, zag ik een damesportret ten voeten uit in grijs toilet op lichten achtergrond, geteekend J. Van Beers. Schildering, teekening, houding en kleur waren voortreffelijk, er was iets origineels in dat portret. Ook heb ik van denzelfden schilder twee landschapjes opgemerkt, waarin veel gevoel voor de natuur doorstraalde, en ik vraag mij af: waarom de heer Van Beers niet eens met een groot landschap voor den dag komt, eene hooge opvatting van de natuur bij voorbeeld. Hij zoude daarmede toonen dat hij een ernstig kunstenaar is, en het zoude veel verdienstelijker zijn dan voortdurend zijne afgezaagde dametjes van de Parijsche wereld op de Antwerpsche markt te brengen, want dat worden waarlijk modeartikelen die de kunst verlagen. Ik zal dus zijne overige handelsartikelen met pretentieuse opschriften en excentrische omlijstingen stilzwijgend voorbijgaan.

Zie, daar is Th. Verstraeten met een landschap; dat is ernstige kunst, dat is een echt landelijk onderwerp, men gevoelt zich behagelijk in die zuivere natuur, door het penseel teruggegeven. Hetzelfde zeg ik van het groote landschap van E. Claus, dit geeft weder een anderen indruk. Men kan zien dat Claus die bladzijde uit de natuur gelezen en gevoeld heeft. De grijze lucht met het hevig zoneffect op de boomen in het verschiet zijn waar, omdat hij het oogenblik heeft gekozen om palet en penseel op te nemen en met een tooverslag de brandende kleuren der zon op het doek te brengen, toen dit zoo ras voorbijgaande natuurtafereel zich vertoonde.

Het schilderstuk van Simons, getiteld eene droomerij, is veel beter dan het vorige, en de landschappen van Meyers en Crabeels zijn zeer verdienstelijk. Met lof moet ik melding maken van het watergezicht en de flinke schets van Marcette als ook van het zoneffect op de Schelde van Hagemans, die tevens eene verdienstelijke waterverteekenening had tentoongesteld.

Zeer verdienstelijk waren de schilderstukjes van De Braekeleer en Verhaart, terwijl de schilder Joris een zeer goed portret en eene uitmuntende schilderij (Basse-cour getiteld) had geleverd.

Voor beeldhouwkunst was er alleen de meesterlijke groep (een worstelaar) van Lambeaux, terwijl ik met leedwezen vernam dat het kunstvoorwerp van M. Geefs bij het inzenden gebroken is.

Over het talentvol schilderstuk van M. Wouters, een gezicht te Kaïro, heb ik in een vorig nummer reeds gesproken en herhaal nogmaals mijne bewondering.

MODERATUS.

Nationale toonkunde.

Een jaar is verloopen sedert eene heugelijke gebeurtenis voor Vlaanderen te Parijs plaats greep: wij bedoelen de uitvoering van den *Lucifer* van Peter Benoit, ingericht door de echt vorstelijke vrijgevigheid van den hertog van Camposelice.

Het was eenige dagen na deze grootsche muzikale plechtigheid dat er eene openbare inschrijving geopend werd, ten einde aan den hertog het bronzen borstbeeld aan te bieden van den Vlaamschen meester, wiens werk hij zoo belangloos in de Fransche hoofdstad had doen uitvoeren.

Onder het voorzitterschap van Baron de Limnander, mede een zeer verdienstelijk toonkunstenaar, waren weldra de noodige gelden bijeengebracht, en het werk werd toevertrouwd aan den bekwamen beeldhouwer Van de Kerckhove-Nelson, die zich op meesterlijke wijze van zijne taak gekweten heeft.

Verledene maand werd door het daartoe benoemd komiteit het beeld aan den hertog van Camposelice aangeboden. Het was de heer Alf. van Ryn, hij die het initiatief voor deze betooging genomen had, die belast was het woord tot den hertog te richten.

Met welsprekendheid en gevoel heeft hij deze taak volbracht. Na de edele daad des hertogs in herinnering gebracht en het ontstaan van het komiteit herdacht te hebben, heeft hij in enkele woorden den gang der kunst geschetst en er op gewezen, dat milde beschermers haar steeds hebben aangemoedigd en opgebeurd. In treffende woorden heeft hij den Meceen hulde gebracht voor zijne bescherming aan de Vlaamsche kunst, er bijvoegende dat het borstbeeld van Peter Benoit, door eenen onzer verdienstelijkste kunstenaars vervaardigd, zou bewijzen, dat de dankbaarheid nog immer eene Vlaamsche deugd is.

Op de schoone rede van M.A. van Ryn, welke den hertog van Camposelice gevoelig getroffen heeft, werd door dezen laatste volgenderwijze geantwoord:

‘Mijne Heeren, ik ben diep aangedaan door de blijken van genegenheid, welke gij mij heden komt aanbieden, in naam

van zooveel beroemde mannen die uw land verheerlijken. Deze oplettendheid stel ik zooveel te meer op prijs, daar zij mijne wenschen ten volle vervuld. Niets kon mij aangenamer zijn dan het ontvangen van het borstbeeld des grooten Vlaamschen meesters, wiens genie mij eene zoo hooge bewondering inboezemt, vooral omdat dit beeld met zooveel talent en op zoo meesterlijke wijze gemaakt werd door eenen kunstenaar als M. van den Kerckhove-Nelson.

Ik ben waarachtig getroffen bij het vernemen dat duizenden Belgen hebben bijgedragen in het kunstwerk, dat gij mij vandaag in hunnen naam aanbiedt.

Gelieft mijn tolk te zijn bij hen en bij het komiteit dat er het initiatief van genomen heeft, en waarvan gij de lastgevers zijt, om hun al mijne erkentelijkheid uit te drukken en hun te zeggen, dat ik er de gedachtenis zal van bewaren in het diepste mijner ziel voor het overige van mijn leven. Zegt hun ook dat ik voort zal gaan met de kunsten van uw land te ondersteunen, van dat zoo buitengewoon kunstminnend land, waarvan ik zooveel aangename herinneringen bewaard heb.

En nu, Mijne Heeren, laat mij toe u dit glas wijn aan te bieden, het te ledigen op de gezondheid van Z.M. Leopold II, uwen beminnelijken vorst, en de gezondheid te drinken van u allen, die mij zooveel genegenheid bewijst, en van al de Belgen.'

Dat deze woorden geestdriftig werden toegejuicht, behoeft geen betoog.

Er werd vervolgens nog gedronken op Z.M. Humbert I, koning van Italië, op den Hertog van Camposelice. op Peter Benoit, op de kunst enz.

Een enkel woord willen wij uit de toespraak van den hertog nog bespreken, namelijk dit: *dat hij zal voortgaan met de Vlaamsche kunst te ondersteunen.* In naam van het Vlaamsche volk drukken wij hem hierover onzen innigen dank uit. Indien onze edelen en grooten hier te lande hetzelfde deden, met wat reuzenschreden zouden wij niet vooruitgaan. Hopen wij dat dit edel voorbeeld door velen zal gevolgd worden. Aan den hertog van Camposelice zijn wij, Vlamingen, zeer veel verschuldigd, en wij verheugen ons dat er bij ons toch nog mannen gevonden zijn, die zich boven

de kleingeestigheid van enkele nijdigaards hebben weten te plaatsen, om den plicht van dankbaarheid te vervullen, welken de Vlaamsche muziek tegenover den waarlijk edelen kunstminnaar te vervullen had.

***

Men zal zich herinneren, dat over eenigen tijd door het toedoen van Ch. Gounod eene *Antwerpsche toonkunstenaarsvereeniging* werd gesticht, met het doel een hulpfonds tot stand te brengen ten voordeele van Antwerpsche muzikanten Deze vereeniging, onder de muzikale leiding van Peter Benoit, richt op Zondag, 17 Februari, haar eerste volksmuziekfeest in, en heeft als hulde aan den Franschen meester een programma samengesteld van uitsluitend Fransche stukken. Werken van Ch. Gounod, Saint Saëns, Flégier, enz., zullen worden ten gehoore gebracht, en door de toonzetters zelven worden geleid.

Ten einde ook het volk te laten genieten van deze instelling, wordt dit feest gegeven in den Antwerpschen Cirkus, en zijn de prijzen der plaatsen zeer laag gesteld. Wij hopen dan ook dat de *Antwerpsche Toonkunstenaarsvereeniging* den steun van iedereen zal mogen genieten.

Indien wij goed ingelicht zijn, zal het tweede volksconcert uitsluitelijk stukken van Belgische toonkundigen bevatten, terwijl het derde geheel zal toegewijd zijn aan onze Noord-Nederlandsche broeders.

Op die wijze zullen wij in staat gesteld worden kennis te maken met de gewrochten, door de verschillende landen voortgebracht.

Wij keuren dit gedacht van de inrichters ten volle goed.

TOON SCHILDERS.

Kroniek.

Taal- letter- en tooneelkunde.

- **Prijskampen.** - In hare zitting van 26 November laatstleden heeft de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde den uitslag doen kennen van den prijskamp van *idiotismen*, door haar destijds uitgeschreven. De jurij was samengesteld uit de heeren: P. Willems, hoogleeraar, Jan Van Droogenbroeck,

G. Bols, Tuerlinckx en Rutten. Werden bekroond: 1e *prijs* 600 fr. J.A. Van Elsen te St. Genesius Rhode, voor zijn werk: *Dialekt van het kanton Assche*; de 2e prijs werd niet toegekend; 3e prijs: K.F. Stallaert te Everberg, voor het *dialekt van Everberg.* Eervolle meldingen, bestaande uit 25 fr. in geld of het *Dialektikon* van Winkler aan Bracke, onderwijzer te Maaseik, voor zijn dialekt van Maaseik en St. Truiden, en aan Theod. van Gansen te Campenhout (Haacht), voor zijn Limburgsch dialekt.

- Dezelfde maatschappij heeft in hare zitting van 27 Januari l.l. de beslissing goedgekeurd van de jury, gelast met het beoordeelen van den wedstrijd van *oude Vlaamsche liederen.* Rechters waren de heeren P. Alberdingk Thym, Des. Claes, Frans Willems, Jan van Droogenbroeck en Pol de Mont. 1e prijs aan de verzameling *De oude liedjes zijn de beste*, door Jan Bols, bestuurder van het College te Aarschot; 2e prijs aan: *Van verre en nabij*, door de Jufvrouwen R. en L. de P., te Gent, die verlangen onbekend te blijven; 1e eervolle melding (50 fr.) aan: *De Vlaamsche ziel is louter zang en poëzij*, door A. van Heuverswijn, onderwijzer te Asper, 2e melding aan: *Eenige oude liedekens*, door D.H. Leander Puissant, seminarist te Gent; 3e melding aan *Niets nieuws onder de zon*, door P. Smits, geestelijke te Antwerpen.

- *Teyler's tweede Genootschap* te Haarlem heeft voor 1884 de volgende prijsvragen uitgeschreven:

'Eene kritische behandeling van alles wat, vooral in de laatste vijf en twintig jaren, voor en tegen het bestaan van *autogenesis* of *generatio spontanea* is aangevoerd.'

'Eene beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen tusschen November 1813 en November 1863, waarin die penningen, chronologisch geordend, beschreven worden op de wijze, waarop dit is geschied in de vervolgen op VAN LOON.'

De prijs voor het beste antwoord op ieder van deze vragen bestaat in een gouden eerepenning, ter waarde van 400 gulden. De verhandelingen moeten in het Nederlandsch, Fransch, Engelsch of Duitsch geschreven en uiterlijk den 1n April 1886 ingezonden zijn *aan het Fundatiehuis van wijlen den heer P. Teyler Van der Hulst*, *te Haarlem.*

- *Het* 19de *Nederlandsch Congres te Brugge.* - Verschillige nieuwsbladen van Brugge hebben op eigen hand en naar persoonlijke inlichtingen onnauwkeurige lijsten afgekondigd van de leden der inrichtende commissie voor dit Congres. Deze lijsten zijn zelfs als echt, in vele dagbladen buiten Brugge opgenomen.

Ziehier nu *officieel*, en uitgaande van het bureel der regelingscommissie zelve, de lijst der leden, die aangenomen hebben om van dit bureel deel te maken:

Eere-voorzitters: De heeren De Brouwer, gouverneur van West-Vlaanderen, en A. Visart, burgemeester van Brugge. - Voorzitter: De heer N. de Pauw, procureur des konings. - Onder-voorzitters: De heeren A. de Maere-Limnander, en baron O. Van Caloen. - Secretarissen: De heeren A. Nelis, en J. Sabbe, - Archivarissen: De heeren A.C. Van der Cruyssen, hoofdschoolopziener, en Edw. Gaillard. - Penningmeesters: De heeren C. Serweytens en E. Sorel-Merlin. - Leden: De heeren Coppieters 't Wallant, advocaat; dr De Meyer; Fonteyne, schepen der stad Brugge; Lescrauwaet-Nolf; Em. Moles le Bailly-de Serret; Soenens, advocaat; Alb. Thooris, advocaat; L. Van Gheluwe, toondichter.

Dit bureel, samengesteld krachtens machtiging van de bestendige commissie der Nederlandsche congressen, zal eerlang eenen oproep doen aan alle maatschappijen, letterkundigen. kunstenaars, enz. der stad Brugge, tot samenstelling der regelings-commissie.

De regelings-commissie heeft tot voorname taak de goede faam der Brugsche gastvrijheid te staven, en de schitterende herinneringen van het Brugsche Congres in 1862 in stand te houden, door aan de Noord- en Zuidnederlandsche congresleden en verdere bezoekers onzer stad een zoo prachtig onthaal mogelijk voor te bereiden.

Daar de congresfeesten deel zullen maken van de verzoeningsbetoogingen tusschen Holland en België, en deze om zoo te zeggen zullen bekronen na de samenkomst der beide koningen te Brussel in Mei, belooft dit alles voor Brugge een grooten toeloop van voorname personen en eenen indrukwekkenden bijval.

Men heeft ook de hoop dat de congresfeesten zullen samenvallen met het groote Festival van Nationale muziek, dat

reeds in 1878 aan Brugge eene zoo hooge faam als muziekstad heeft verworven.

- Onder den titel *Gedichten van Edmond van Herendael* is een prachtig boek verschenen, dat jammer genoeg niet in den handel is gebracht, en dat de gemoedelijke poëzie bevat van eenen der helaas te vroeg gestorven stichters van ons tijdschrift. Den vrienden van den kloeken onverpoosden strijder voor onze taal zal dit boek voorzeker uiterst welkom zijn. De inhoud doet ons eens te meer het verlies betreuren van een der schoonste figuren van onze jongere Vlaamsche Beweging.

- Door het *Nederlandsch Tooneel* van Gent is onlangs in Minards Schouwburg een nieuw tooneelstuk van Pieter Geiregat met bijval opgevoerd. Het heeft voor titel: *Gestolen Geld.* Het onderwerp is juist niet van een bijzonder groot belang, maar het is behandeld met eene zekere fijnheid en veel gevoeligheid, die eene wezenlijke waarde aan het tooneelspel van den gemoedelijken Gentschen schrijver geven.

- Eene nieuwe afdeeling van het Willemsfonds is te Assenede, in Oost Vlaanderen, opgericht geworden; dat is nu de 31e.

Toonkunde.

- De Heer Gustaaf Huberti heeft een groot oratorio ten einde gebracht, getiteld *Bloemardinne*, poëzie van Emanuel Hiel. - Ook de jonge toondichter Emiel Wambach heeft zijn oratorio *Yolande* afgewerkt, op woorden van Aug. Snieders. Dit werk is reeds in studie gelegd en zal eerlang worden uitgevoerd.

Nieuwe uitgaven.

- TYPEN, door Prosper Stijns. In-8o, 160 blz. Brugge, drukkerij, van Gebr. Houdmont. Bij den schrijver, Hutstraat, 37, te Schaarbeek bij Brussel. Bij inschrijving
  fr. 1.50.
  Buiten inschrijving
  fr. 2.00.
- GEDICHTEN van wijlen Edmond van Herendael. Groot-8o boekdeel van 216 blz., met portret. Antwerpen, drukkerij H. & L. Kennis. (Niet in den handel).

Leentje
Tooneelspel in 3 bedrijven.

Derde bedrijf.

Zelfde kamer van het vorige bedrijf.
(Zie vorige aftevering).

Eerste tooneel.

SUS (van den trap komende).

Wees gerust, baas, ik zal er dadelijk voor zorgen... Het zal weer wat zijn dat de dokter op dat papierken heeft geschreven... Ik kan er geen woord van lezen... Die dokters, dat schrijft maar remedies voor, en dat ziet, zoo goed als ik, dat er geen beteren aan is en dat Leentje van dag tot dag achteruit gaat... Arm Leentje, ze was toch zoo goed... Maar kom, pakken wij ons spoedig weg, om dit menschenvergif te halen, want veel beter zal het toch niet zijn... Het is toch jammer van Leentje, zulk een goed en vriendelijk meisje, en dat moet sterven, en nog zoo jong.

Tweede tooneel.

BAAS VERHOEVEN, VERHAERT.

VERHOEVEN.
Welnu, dokter, hoe vindt gij haar dezen morgend, maar rechtuit.

VERHAERT.
De toestand is altijd niets veranderd sedert gisteren, maar...

VERHOEVEN.
Maar?... Kom, dokter, voleind; die achterhouding doet mij het ergste vreezen.

VERHAERT.
Bedaar, bedaar, baas Verhoeven; uwe dochter is erg ziek, ik wil het u niet ontkennen, maar zoolang er leven is is er hoop.

VERHOEVEN.
Dokter, ge zegt me niet alles, ge verbergt me de waarheid... Ho, ik bid u, openhartig, mag ik hopen?

VERHAERT.
Welnu, indien ge mij belooft kalm te blijven dan zal ik u zeggen...

VERHOEVEN.
God, mijne dochter...?

VERHAERT.
Is haar uiterste nabij.

VERHOEVEN.
Sterven, zij zou sterven en dat door mijne schuld, door mijne onvergeeflijke kortzichtigheid?... Ho, kon ik nog vóor haar deze aarde verlaten om de wreede knagingen des gewetens niet meer te gevoelen!

VERHAERT.
Kom, kom, ontstel u niet te zeer; gij hebt gehandeld in de overtuiging het geluk uwer dochter te bewerken... Wat meer is, geeft de kunst haar verloren, de natuur heeft zonderlinge grillen; wie weet, onverwachts kan zich eene verandering openbaren en uwe dochter gered zijn.

VERHOEVEN.
Vruchteloos beproeft ge mij te troosten en te sterken tegen den slag, die me treffen zal.

VERHAERT.
Het ware wenschelijk dat Willem terugkwame, dan misschien...

VERHOEVEN.
Ja, maar alle hoop heb ik daaromtrent opgegeven; al de aangewende pogingen om zijn verblijf te ontdekken zijn vruchteloos gebleven; eerst hebben wij de vaart in alle richtingen onderzocht, maar niets, niets; mijn zoon is sedert meer dan veertien dagen naar de stad vertrokken, maar hij heeft hem evenmin kunnen ontdekken... Ge ziet dus, dokter, dat indien de redding van die zijde komen moet, de hoop zeer klein is.

VERHAERT.
De hoop is klein, het is waar, maar niettemin bestaat er nog... Geef haar regelmatig van het fleschje in dat ik haar heb voorgeschreven, dat zal haar doen slapen en morgen zal ik al vroeg komen.

VERHOEVEN.
Och ja, dokter, verzorg haar toch goed; al wat ik bezit zou ik u gaarne geven, indien ge mij haar liet behouden.

VERHAERT.
Ik zal doen wat ik kan en beloof u dat mijn eerste bezoek morgen voor haar zal zijn.

VERHOEVEN.
Ik dank u, dokter.

VERHAERT

(een boekje uittrekkend en na geschreven te hebben).

En daar ge nu toch met den waren toestand bekend zijt, baas Verhoeven, ziehier een briefje voor de berechting.

VERHOEVEN.
De berechting?

VERHAERT.
Ja, dat zal haar noch verergeren, noch verbeteren, het is alleenlijk een maatregel van voorzichtigheid; men kan nooit weten wat gebeuren kan... En nu, schep moed, Verhoeven; morgen moogt ge mij vroeg verwachten... Moed.

VERHOEVEN.
Ja, dokter...

Derde tooneel.

BAAS VERHOEVEN.

Moed... Oprecht... ik bezit geenen meer... Kon ik herdoen, wat ik heb misdreven... Hadde ik maar nooit aan het vooroordeel toegegeven, in plaats van smart, lijden en verdriet, zou hier thans vreugde, geluk heerschen... Mijne dochter sterven, ho zie, ik mag er niet aan denken of het bloed verstijft mij in 't lichaam... Wat zijn ze toch dwaas de ouders die beproeven willen de neiging hunner kinderen tegen te gaan!... Thans zou ik die verbintenis uit den grond des harten wenschen, maar het is te laat; mijn kind is veroordeeld, zij moet sterven... En ik, ik moet blijven leven tot mijne straf, totdat de wanhoop, de moedeloosheid, het verdriet mij langzaam zullen doen wegkwijnen... O! God, wreed is het lijden dat mij wacht, maar het is niet onverdiend! Als vader moest ik het geluk van mijn kind behartigen en dat heb ik niet gedaan. Maar waarom dan niet mij alleen gestraft, o, God?

Vierde tooneel.

BAAS VERHOEVEN, SUS.

SUS.
Hier is het fleschje, baas, Leentje moet er alle uren eenen lepel van innemen, maar eerst eens goed schudden, want er zijn toch wel twintig verschillende dingen in.

VERHOEVEN.
Goed, jongen, zet het maar op tafel; ik zal het haar dadelijk brengen.

SUS.
Wat heeft de dokter gezegd, baas?

VERHOEVEN.
Niet veel bijzonders.

Sus.
Dat is volgens loffelijke gewoonte.

VERHOEVEN.
Ons Leentje zal het niet lang meer trekken.

SUS.
Is 't mogelijk...

(ter zijde).

Dan was 't nog wel noodig om dit fleschje te schrijven. Als ze maar kunnen rekenen, die mannen!

VERHOEVEN.
Zijt ge nog eens bij den burgemeester geweest?

SUS.
Zeker, zeker; hij stond aan de deur toen ik voorbijkwam en hij vroeg me seffens hoe het met Leentje was; ik zegde: ‘hetzelfde van gisteren’ en toen ik hem vroeg of hij uit de stad nog niets had vernomen, dan zei hij ‘neen’ baas.

VERHOEVEN.
Nog niets... De laatste hoop die ons ontsnapt.

SUS.
Als hij iets hoort, dan zal hij dadelijk zenden.

VERHOEVEN.
Ik vrees dat dit nieuws te laat zal komen... Ziedaar een briefje, draag het naar den pastoor, het is voor de berechting.

SUS.
Voor de berechting, baas?... Och God, och God, dan is het met ons arm Leentje gedaan.

VERHOEVEN.
Stil, ze mocht u eens hooren; laat ons het beste hopen en op het ergste voorbereid zijn... Ga, breng nu dit briefje maar, want het dorp is nog al ver.

SUS.
Ja, baas.

(Men hoort Leentje kuchen)

.

VERHOEVEN.
Ik hoor haar; wacht nog een oogenblik, alvorens naar den pastoor te gaan; ik mocht u soms noodig hebben.

SUS.
Ja, baas.

Vijfde tooneel.

SUS.

Het gaat toch niet rechtvaardig in de wereld, want indien er nu iemand verdiende gelukkig te zijn, dan is het toch wel Leentje, de goedheid en braafheid zelven. Zie, ik mag er niet aan denken of ik zou kunnen weenen... Ook dat is zeker, en ik zal het van avond of morgen aan Trien zeggen, ik trouw niet of ze moet me belooven, als onze kinderen eens hunnen kop op het vrijen zetten, dat wij ze zullen laten doen wat ze willen en indien ze daar niet mede tevreden is, dan kan zij op trekken, want dan trouw ik niet, dat zeg ik en dat meen ik... Wat, Leentje, komt naar beneden?... God, wat is ze toch bleek en vervallen!... Arm kind!...

Zesde tooneel.

BAAS VERHOEVEN, LEENTJE, SUS.

VERHOEVEN.
Waarom niet liever boven gebleven, Leentje

LEENTJE.
Och, vader, het is daar zoo treurig; hier ten minste kan ik aan het venster zitten, de verkwikkende zon genieten en oude vrienden en kennissen zien voorbijgaan en groeten, misschien wel voor de laatste maal.

VERHOEVEN.
Schuif den stoel bij, jongen, en haal spoedig eenige kussens boven.

SUS

(naar boven gaande).

Ik vlieg, baas.

VERHOEVEN.
Blijf nu stil zitten, Leentje; ge moogt u niet vermoeien, heeft de dokter gezegd.

SUS.
Hier ben ik al... Hoe is het nu, Leentje?

LEENTJE.
Veel beter vandaag.

VERHOEVEN.
Geef me daar eens 'nen lepel uit de schuif, Sus... Ge zult eens moeten innemen, kind.

SUS.
Schudden, baas, schudden; de apotheker heeft het sterk bevolen.

LEENTJE

(na ingenomen te hebben).

Ik dank u, vader.

SUS.
Ge hebt me niet meer noodig, baas?... Dan keer ik spoedig tot mijn werk terug... Tot later, Leentje, en beterschap.

LEENTJE.
Ik hoop het.

SUS

(ter zijde).

Ik geloof, mijne ziele Gods, dat zij een vogeltje voor de kat is.

Zevende tooneel.

BAAS VERHOEVEN, LEENTJE.

LEENTJE.

Och, hier is het nu goed; me dunkt ik voel me reeds veel beter... Welk uitgelezen weer, en hoe alles daar buiten frisch en groen is, en getuigt van leven... terwijl hier binnen...

VERHOEVEN.

Leentje, verdrijf toch die gedachten, ze pijnigen mij... Ge moogt niet wanhopen, de dokter verzekerde mij nog dezen morgend dat ge veel beter waart dan gisteren en

hij u weldra eene wandeling onder de frissche lucht zou aanraden.

LEENTJE.
Is 't mogelijk?...

(ter zijde)

Arme vader, hij gelooft het.

VERHOEVEN.
Dat zal eene vreugde zijn; die dag dan zal het feest zijn voor ons en voor al de arme lieden van het dorp, dat beloof ik u...

(ter zijde)

Arm kind, indien ze wist....

LEENTJE.
Zie eens, vader, wie daar over den weg gaat... Beth Dierckx. Wat ziet zij er gezond uit en hoe vlug zij over de baan heensnelt... Ze ziet naar hier,... neen, toch niet, ze loopt voorbij... Ik begrijp hare haast; morgen trouwt ze met den zoon van den brouwer, ze heeft nu geen tijd om aan het lijden van anderen te denken, hare gedachten loopen alleen op de gelukkige toekomst die haar wacht... Zij zal gelukkig zijn, terwijl misschien ik morgen...

VERHOEVEN.
Leentje, ween niet, kind, of ge moet terug naar boven.

LEENTJE.
Die tranen doen goed, vader, ze verlichten mijn beklemd gemoed.

VERHOEVEN.
Ja maar, die ontsteltenis zal u te veel vermoeien... Kom, zet u maar liever bij de tafel.

LEENTJE.
Och, vader, wat zijn onze jonge kiekens groot geworden!... En daar is Castor, onze hond, ook al... Hij heeft mij erkend... Zie eens, vader, wat vreugde, zie hem met den staart kwispelen... Dag Castor, dag mijn vriend, is het vrouwken ziek, ja maar, ze zal genezen en u nog veel liever zien.

VERHOEVEN.
Voort, Caster, voort, het is nu genoeg.

LEENTJE.
Och, vader, ge moogt niet boos zijn op het arme dier, het is van geluk; hij is erkentelijk voor wat ik vroeger voor hem deed, niet waar, mijn beestje?

VERHOEVEN.
Dat blaffen zal u hoofdpijn geven... Zwijg, Castor, zwijg.

LEENTJE.

Hij wil misschien binnenkomen.

VERHOEVEN.

Neen, dat mag niet... Zwijg, of ik leg u aan den band... Wilt ge zwijgen?... Neen?... Wacht, ik kom.

LEENTJE.

Och, vader, het beest is zoo vriendelijk.

VERHOEVEN.

Vriendelijk, met zijn lawijd? Het is om een

gezond mensch ziek te maken, laat staan iemand die dan zoo ijl is in zijn hoofd als gij... Dadelijk ben ik terug.

Achtste tooneel.

LEENTJE.

Vader heeft ongelijk dit beest het blaffen te verbieden, wie weet of het de laatste maal niet is dat ik het hooren zal... Hij sprak van als ik uit zou gaan, maar dat zal niet meer gebeuren, dan ja, wanneer ik naar het kerkhof zal gevoerd worden, want ik gevoel maar al te wel dat er voor mij geene betere dagen te wachten zijn, en indien de dokter iets anders aan mijnen vader zei, dan was het alleen om hem gerust te stellen... Zijne droefheid pijnigt me meer dan de dood mij afschrikt... Dood!... Slechts 25 jaren oud en reeds sterven, het is verschrikkelijk... En toch zou ik gerust deze aarde verlaten, indien ik hem, dien ik zoo onuitsprekelijk liefheb, nog eens mocht wederzien. Maar die wensch zal zich niet verwezenlijken, niemand weet waar Willem is, of wat er van hem is geworden... Dezen nacht heb ik hem gezien; ho, wat was dat een schoone droom... Het was onze huwelijksdag, we zaten geknield voor 't altaar en... God!... en hij zei me... Daar, daar zie hem weer... Willem, Willem... Ho, ik wil hem te gemoet snellen... Willem, Willem... God, de krachten begeven me, ik... ik...

(Zij valt terug in den stoel).

Negende tooneel.

LEENTJE, BAAS VERHOEVEN, later WILLEM BEUKELS en JAN.

VERHOEVEN.

Hoe haar die tijding medegedeeld; ik vrees dat de vreugde haar dooden zal... Leentje... Hemel, wat zie ik. Haar hart klopt nog... Eene bezwijming slechts... Leentje, Leentje, verheug u, goed nieuws... Ho, wat ben ik bang... Hoe klopt mij het hart; welk zal de uitslag van dit wederzien zijn... Leentje, daar is hij die ge gewenscht hebt terug te zien... Daar is Willem.

LEENTJE.

Willem...

VERHOEVEN.

Goddank, zij komt bij.

LEENTJE.
Willem...

VERHOEVEN.
Ja maar, ge moet kalm blijven, anders.

LEENTJE.
Waar, waar is hij, vader?... Willem, Willem...

WILLEM.
Leentje, hier ben ik.

LEENTJE.
Ha!

(Hij snelt tot bij haren stoel, laat zich op de knieën vallen en overdekt hare handen met kussen; zij drukt zijn hoofd op haar hart).

Ho, God, wees gedankt, voor zooveel geluk.

WILLEM

(het hoofd verheffende, haar met schrik en medelijden aanschouwende).

Ho, Leentje, Leentje!

LEENTJE

(zacht).

Stil, Willem, bedroef mijn armen vader niet.

(Luid).

Zie, Willem, uwe terugkomst dat is mijne genezing; ach, ik gevoel me reeds beter... Vader, toen ge daar straks spraakt van uit wandelen gaan, dan gevoelde ik inwendig medelijden met u, omdat ik dacht dat dit nooit meer zou gebeuren, maar nu, o, de verandering op die eenige oogenblikken is zoo oneindig, dat ik me dunkt dadelijk zou kunnen uitgaan.

VERHOEVEN.
Is 't waar, Leentje?

(Hij weent van vreugde).

WILLEM.
En zeggen, Leentje, dat we al dat geluk, al die vreugde aan Jan verschuldigd zijn.

LEENTJE.
Ja...

WILLEM.

Hij heeft zoolang gezocht tot hij mij vond... Hij berichtte me dat ge... ziek waart en dadelijk is hij met mij hierheen gesneld.

LEENTJE

(reikt hem de hand).

Die goede broeder.

JAN.

Leentje...

LEENTJE.

Dat God u voor zooveel goedheid zegene.

VERHOEVEN.

Maar kom, de vreugde mag ons niet doen vergeten dat Leentje rust noodig heeft en dat al die ontroeringen niet goed voor haar zijn... Ik verzoek u, Willem, nu heen te gaan, morgen kunt ge terugkomen. En u, Leentje, ik zal u terug naar uwe kamer geleiden.

LEENTJE.

Och, vader, ik verzeker u dat ik me nu uiterst wel gevoel; het is zoolang geleden dat ik Willem zag, vergun ons dus een oogenblikje alleen te zijn.

VERHOEVEN.

Maar...

LEENTJE.
Slechts een oogenblikje, ik bid u.

VERHOEVEN.
Welnu, het zij zoo, maar ik keer dadelijk weer

(zacht).

Ik reken op u, Willem; vergeet niet vooral dat ze rust noodig heeft.

WILLEM

(even).

Ik zal het niet vergeten, baas Verhoeven; hare gezondheid is mij te duurbaar.

VERHOEVEN.
Zie jongen, nu heb ik weer hoop, ik voel me geheel herleven; ons Leentje zal genezen, wie had dit durven denken! Kom, daar zullen we een druppeltje op drinken... Het is het eerste oogenblik sedert bijkans drij weken dat ik me oprecht gelukkig en opgeruimd gevoel.

Tiende tooneel.

LEENTJE, WILLEM BEUKELS.

WILLEM.
Ge schijnt me iets te hebben toe te vertrouwen, Leentje?

LEENTJE.
Ja... Willem, mijn aanblik heeft u doen sidderen, niet waar-?... O! ik heb het al te wel bemerkt... Gij vindt me erg veranderd en indien gij uw hart dorst rechtuit spreken, dan zoudt ge mij zeggen dat ge aan mijne genezing niet gelooft.

WILLEM.
Leentje...

LEENTJE.
Neen, Willem, poog me niet te bedriegen met eene valsche hoop, ik voel me langzaam wegsterven en zie, niettemin ben ik kalm... De dood jaagt me geen schrik aan, ik ben bereid.

WILLEM.
O! zwijg, zwijg, verdrijf toch die sombere gedachten.

LEENTJE.

Vergeef me, Willem, indien ik u martel, maar dit oogenblik is misschien het laatste dat we te zamen op aarde doorbrengen en... Onderbreek me niet, dat vermoeit me en ik heb u nog een en ander te zeggen... Willem, ik heb nooit iemand anders bemind dan u, belooft ge mij, als ik dood zal zijn, dat ge mijne nagedachtenis nooit uit uw geheugen zult verdrijven.

Willem.

Ja, ik zweer het u

(hij barst in tranen los).

Leentje.

Kom, kom, waarom nu weenen, wees kalm, zooals ik; we zijn immers gelukkig?... Er is nog iets dat ik van

u vergen moet, Willem... Ge moet mij ook beloven bij mijnen vader te blijven zoolang hij leeft, u moedig tegen mijne dood te wapenen, u niet door droefheid of wanhoop te laten overmeesteren, ten einde hem te kunnen troosten, want ik voorzie het wel, voor hem zal de slag het ergste zijn... Belooft ge mij zulks, Willem?

WILLEM.
Zeker, zeker.

LEENTJE.
Ik dank u, Willem; en nu mag er gebeuren wat wil, ik ben bereid.

WILLEM.
Neen, neen, spreek zoo niet; nu we, na zooveel lijden en verdriet, eindelijk onze wenschen zouden vervuld zien... Want, Leentje, dwalende ver van u heb ik ook geleden en...

LEENTJE.
Arme Willem.

WILLEM.
Beklaag me niet, Leentje; ik voel me ruimschoots beloond en weldra zullen de laatste sporen van al ons lijden geheel verdwenen zijn.

LEENTJE.
Te laat... 't is te laat...

WILLEM.
Weg met dit denkbeeld, Leentje, want het zal me krankzinnig maken.

LEENTJE.
Ik voel het leven mij ontgaan, Willem en...

WILLEM.
Gij ontneemt mij den moed u aan den dood te betwisten... Sterven?... Neen, ge moet leven om in mijne liefde eindelijk de belooning te vinden voor het lijden dat ge hebt doorstaan... Sterven?... Maar wat zal ik dan geworden? Gij, Leentje, gij zijt mijn alles, hoort gij het, en...

LEENTJE.
Ja, ja, ik hoor, men roept me... Ho, ik erken die stem, het is die van mijne moeder... Hoor dit muziek, hoe liefelijk streelt het de ooren, het is ter onzer eere, Willem, het zijn vreugdeliederen voor ons huwelijk.

WILLEM.
God, wat gebeurt er, Leentje?

LEENTJE.
Zie, ze strooien bloemen op onzen weg; dat beteekent geluk, Willem... Want we zullen gelukkig zijn, immers we beminnen en het leven is zoo zoet als men bemint... Ha, daar begint de muziek opnieuw... Hoor...

WILLEM.

O, dat is verschrikkelijk... Baas Verhoeven?... Dat is het begin van het einde... Baas Verhoeven, spoedig.

Elfde tooneel.

DE VORIGEN, BAAS VERHOEVEN EN JAN.

VERHOEVEN.
Wat is er gaande?... Mijn kind?

WILLEM.
Ik weet niet wat haar scheelt; zij is zoo zonderling.

JAN.
Hemel!

VERHOEVEN.
Leentje, mijn kind... God, die strakke blik, die verglaasde oogen, die zenuwachtige trek om den mond en dit verbleekend gelaat!... O, het is gedaan, het is met haar gedaan.

LEENTJE.
Vader, waarom weent ge?... Ik ben niet ziek, ik gevoel geene pijn... Och, het is zoo schoon wat ik zie... Moeder is er bij.

WILLEM.
Leentje nog één blik, nog één woord.

LEENTJE.
Ze zegt me, Willem, te beminnen... Ja, ja, moeder.

(Zij grijpt de handen van Verhoeven en Willem en legt die in elkander).

Eeuwig beminnen... Ik kom, moeder... *V*aarwel... Vaar...

(Zij valt met het hoofd achterover tegen den stoel).

WILLEM.
God, zij is dood... Leentje is dood.

VERHOEVEN.
Laat mij nu ook sterven, o God!

(Verhoeven en Willem knielen bij haar neder en weenen. - Jan weent insgelijks. - Sedert eenige oogenblikken hoort men de bel der berechting langzaam naderen en den hond huilen).

Twaalfde tooneel.

DE VORIGEN, SUS.

SUS.
Baas, baas daar komt de berechting.

JAN.
Het is te laat; mijne zuster is dood!

(Hij valt op eenen stoel en verbergt het gezicht in de handen).

SUS.
Dood?... Arm Leentje!

EDWARD VAN BERGEN.

Een duur gelag.
Novelle.

Hendrik Laerebeke ging eerlang trouwen met Paula Van Groenendael, eene juffer, welke door iedereen om hare schoonheid geroemd werd, en wier zedigheid hare schoonheid nog overtrof.

Kon het anders of de jongeling moest overgelukkig wezen?

Hij verkeerde bestendig in de beste luim, was steeds opgeruimd en blij; de stille lach van innige tevredenheid week nooit van zijne lippen, terwijl uit zijne stralende oogen al de vreugde sprak, die er heerschte in zijn hart. Kortom, het leven was den jonkman aangenaam en duurbaar.

Maar de liefde, niet waar, lezer?... De Grieken redeneerden zoo verkeerd niet, met van haar eene godin te maken. Kent gij eene machtigere?

Dien dag bezocht Hendrik zijne verloofde en hare familie, die hem immer gul ontving, met de warmste genegenheid bejegende. Oogenblikkelijk bespeurde hij dan ook de koelheid, welke men hem heden betoonde. Dat vader Van Groenendael zeer de uitwendige vormen in acht nam, zulks had hij ondervonden; maar dees was meer, terwijl bovendien allen aan die terughouding meededen. Zelfs zijne beminde, wier heele persoon anders in zijne tegenwoordigheid de hoogste zielevreugde weerspiegelde, bleef thans onverschillig; en zij liet hare hand wel grijpen, maar drukte niet terug.

Wat was er gebeurd?

‘Mijnheer Laerebeke,’ sprak het hoofd van den huize, zonder eenen stoel aan te bieden, ‘we zullen in de andere kamer gaan. Ik moet u even spreken.’

Een oogenblik nadien zaten beiden in het aangrenzende salon tegenover elkaar, de eene met een angstig kloppend hart, de andere met een gelaat, waarop ieder plooiken den strengsten ernst verried.

‘Mijnheer Laerebeke, voor wat aanziet gij mijne doch-

ter,' zoo begon de ouderling op eenen toon van gekrenkte fierheid. 'En voor wat houdt gij mij?... Meent gij, dat ik haar blindelings wegschenk? Dat ik een sul, en haar moede ben? Weet, dat zij van al onze kinderen de braafste is, de hartelijkste, de beminnelijkste. Zij is onze eersteling, en steeds de eerste gebleven in onze liefde. Het beste van alwat ons toehoort, dat is Paula: het meisje is onze levensschat. En ik zoude haar lot, hetwelk nooit schoon genoeg kan wezen, toevertrouwen aan eenen... dronkaard! Wat beeldt gij u in?'

De jongeling begreep slechts ten halve, hetgeen hij hoorde. Het was alles te wonderlijk, want hij wist voor dien zonderlingen, verrassenden uitval geene reden te vinden. Daarom zweeg hij, alsook dewijl hij 's mans opvliegend karakter kende, hetwelk voor de minste zaak in woede ontstak en geene tegenspraak duldde.

Na eene poos van verademing, die hem het koud zweet op het voorhoofd bracht, waagde Hendrik een:

'Ge zult u van persoon bedriegen, mijnheer Van Groenendael, zeer gewis. Uwe woorden klinken zoo ongelooflijk vreemd, dat ik...'

'Ja, gij beelddet u goedschiks in, dat uwe buitensporigheden, om geenen anderen term te gebruiken, verdoken zouden blijven, althans voor uwen... toekomenden schoonvader, welken gij met uwe gemaakte schoontaligheid, uwe gezochte manieren en liflafferijen genoeg zand in de oogen meendet te hebben gestrooid, om hem stekeblind te wanen. Uwe verbazing leg ik zeer wel uit!'

De jonkman bewoog zich onrustig op zijnen stoel; hij trappelde met de voeten en scheen veel moeite te hebben, om zich te bedwingen, om niet in de hevigste bewoordingen los te barsten. Zijne verontwaardiging moest groot, en zoo gewettigd als hevig wezen.

'Mijnheer Van Groenendael,' zoo sprak hij, bevend van aandoening, 'niemand anders zou mij aldus ongestraft beleedigen. En zulks in uw eigen huis!... Hoe kunt gij zóo de welvoeglijkheid..'

'Wie van ons vergeet haar het meest?... Had ik misschien, om u die les te lezen, het beurslokaal moeten huren? En mag ik de hand mijner dochter niet weigeren aan alwie mij

voor de toekomst haar geluk niet waarborgt! Ik veronderstel niet, dat gij uw gedrag prijsbaar vindt; het zou mij aan uw gezond verstand doen twijfelen.'

'Ik laak slechts éene zaak in u, mijnheer Van Groenendael, en dat is de onverschoonbare haast, waarmede gij handelt. Een of ander benijder van mijn geluk waarschijnlijk heeft u diets gemaakt, dat mijne levenswijs loszinnig is, en zie! zonder eenig ernstig bewijs, zonder het geringste onderzoek hecht gij aan die lastertaal geloof en wordt mij vijandig, mij, dien gij al zoo langen tijd kent. Het is hoogst onaangenaam, bedroevend.'

Opvliegende, doch brave menschen, zijn in den regel even spoedig verzoend als kwaad.

De grijsaard zwijgt, in gepeinzen. Zijn driftig karakter heeft zich inderdaad weer niet verloochend; het spijt hem reeds. Hij beurt het hoofd, dat voor eene poos naar den grond was gekeerd, en:

'Mijnheer Laerebeke,' klinkt het op bedaarderen toon, 'de personen, welke mij over u gesproken hebben, Zijn zeer geloofwaardig. Ze dragen mij en mijne kinderen veel achting toe, en buiten de belangstelling in ons aller welzijn bespeur ik voor hunne bemoeiing in uwe zaak geene reden.'

'En zou de laster dan zijne laatste gal hebben gespuwd?'

'Laster?...' De man schudt ontkennend het hoofd. 'Neen, mijnheer, neen. Op mijn dringend verzoek alleen noemden zij de herbergen, waar gij halver nachten aan de biertafel zit, en zij bevestigden, de plaatsen te kunnen aanwijzen, die meer dan eens getuige waren uwer... heldendaden.'

'Hoe is het toch mogelijk, dat een mensch zich dermate kan verlagen?' Hendrik is opgestaan; langer zitten is onmogelijk geworden. Bij de opbruising der ziel verdraagt ook het lichaam de rust niet. 'Mijnheer Van Groenendael!' roept hij heesch, want zijne keel is door verontwaardiging en woede eng geworden, 'de herbergen, als 't u belieft, waar ik zoo'n trouw bezoeker ben!'

'Ja, genoemd hebben zij eigenlijk niet alle; doch hebt ge, bij voorbeeld, niet eens tot drie ure 's nachts gebrast in *De Koning van Spanje*?'

'Neen, mijnheer, tot vier ure wel, ter gelegenheid onzer prijswinning in den tooneelwedstrijd. Dat wist gij even goed

als zij. Haal een ander bewijs aan mijner zoogezegde liederlijkheid.'

De beschuldiger bewaarde het stilzwijgen, van zijne onbedachte voortvarendheid reeds een klein weinig overtuigd. Nochtans, die menschen hadden den schijn niet, te liegen.

'Mijnheer Laerebeke,' - de man doet eene laatste poging, om der bespotting te ontsnappen, - 'wat konden de lieden, verondersteld dat zij u bij mij wilden zwartmaken, door hunne lastertaal winnen?'

'Weet ik het? Een eerroover is niet altoos baatzuchtig. Vaak oefent hij zijne venijnige tong alleen om het duivelsch vermaak van iemand te benadeelen, te krenken en zedelijk te vermoorden. Ik daag hen uit, die iets ergers over mij kunnen vertellen dan dat ik me gaarne op eene deftige wijze vermaak. Ik daag hen uit, ja, allen!'

De grijsaard zit sprakeloos op zijnen stoel, de handen op de knieën gesteund en den blik op den jonkman gevestigd, die vóor hem staat en met geheven hoofd en fieren oogslag onbewust het venster uitkijkt.

Hij had zich inderdaad wat op de mouw laten spelden en te schielijk gehandeld, zulks begon hij in te zien. Neen, Laerebeke kon geen slemper wezen. Losbandigen hebben zoo frisch geen gelaat, zoo'n innemend voorkomen niet. Bovendien, ware hij schuldig, zou hij dan zóo durven spreken?

Eensklaps springt Van Groenendaal op, met de rechterhand naar Hendrik uitgestoken:

'Kom, vriend, vergeef mij die gekheid. Ge staat thans hooger in mijne gunst dan voorheen.'

Beide mannen drukken elkaar gul de hand en glimlachen, de eene ietwat verlegen, de andere met een straaltje van zegepraal op het gelaat.

Nauwelijks heeft de verzoening plaatsgegrepen, of de deur gaat stillekens open en vroolijk treedt Paula binnen, door hare twee zusters en moeder gevolgd.

'Eh!' roept vader Van Groenendael, zich omwendend, 'wat is dàt allemaal?' En terwijl hij met schalke miene dreigend den wijsvinger beweegt tegen de eerste der indringsters, vervoordert hij schertsend: 'Gij hebt door het sleutelgat geloerd, Paula!'

Het meisje slaat vleiend de armen rond haar vaders hals, kust hem en spreekt:

‘Heb ik het niet voorspeld, dat zij u belogen hadden?’

Daarna vliegt zij naar den beminde toe, vat hem de twee handen:

‘Ze wilden ons scheiden, Hendrik?’

De jongeling neigt lichtjes voorover en fluistert iets in heur oor.

‘Neen, nooit, nooit!’ roept Paula met geestdrift.

‘Toe, Jan,’ spreekt de moeder goedig tegen haren echtgenoot, ‘stel nu den dag vast, dat we bruiloft houden; de kwatongen hebben thans de kinderen al genoeg geplaagd!’

‘Na den eten!’ luidt het antwoord, door de vreugdekreten der vrouwenschaar gevolgd. Allen begeven zich naar de keuken.

Nochtans, na het avondmaal werd de huwelijksdag nog geenszins bepaald, zooals Van Groenendael in een blij oogenblik beloofd had. Als de lezer, na het eerste hoofdstuk, den man reeds wonder grillig en los van aard had geoordeeld, wat eenen grijsaard, die aanspraak op ernst wil maken, heel niet past, dan zal het tweede hem daaromtrent beter inlichten.

Neen, die gelukkige dag werd eerst gekozen bij eene volgende samenkomst, nadat de voorzichtige ouderling rechts en links nog op kondschap was uitgeweest, en zich bij alle bekenden omtrent inborst en levenswijs van Hendrik Laerebeke had bevraagd.

Of er thans vreugde heerschte in twee huisgezinnen - in twee jonge harten vooral!

Een woord over de personen die wij ten tooneele voerden.

De heer Van Groenendael oefende het edel ambacht uit van kleermaker. Ge kondt dat aan zijn uiterlijk zien: hij wipte het hoofd fier in de lucht, ging steeds eenen lichten, deftigen pas, droeg jassen en vesten zonder de minste kreuk of plooi, aan het lijf ‘geschilderd,’ en pronkte steeds met eene das ‘buiten het gemeen.’ Kortom, het was als voerde hij overal met zich de glanzend gepoetste koperplaat zijner straatdeur, waarop de voorbijganger aan den overkant zonder scherp toe te kijken het blufferige *Marchand-Tailleur* kon lezen. Zijne hoedanigheid van vader nam hij in allen ernst waar,

zulks konden zijne kinderen, drie lieve dochters, ten overvloede getuigen; niet weinig liet hij zich voorstaan op de voortreffelijke opvoeding, die hij haar schonk, alsook op het fortuin, hetwelk hij haar zou nalaten, alhoewel de meisjes, die heimelijk, over moeders schouder heen, in de geldkast hadden geblikt, zich over die grootspraak vroolijk maakten.

Hendrik Laerebeke was een goudsmid, en werkte bij zijnen vader, wiens eenige zoon hij was. Ze hielden eenen rijk voorzienen winkel open in eene der drukst bezochte straten van Antwerpen, hunne sierlijk bewerkte juweelen voor het breede toonvenster uitstallende met eenen smaak, naar den kooplust der toeschouwers met talent berekend.

In het magazijn van Paula's vader wees de scheuralmanak 22 *Juni* aan, en op den vijf en twintigsten Augustus trouwden ze.

Die dag zou spoedig daar wezen, verzekerde hun iedereen, maar de twee verloofden vonden dat geenszins. Langs beide kanten toonden de ouders zich met de aanstaande echtverbintenis zeer ingenomen, wijl het de eerste plechtigheid in dien aard was, waarin zij rechtstreeks betrokken waren, en die hun eene langgewenschte gelegenheid bood, vóor de oogen der buren eene pracht te ontvouwen, die zij met klinkende munt konden betalen.

De woning der aanstaande bruid kende geene rust meer. De linnennaaister en kleermaakster, ieder op hare kamer, verbleven er geregeld drie dagen in de week, en dan hadden beiden nog dermate de handen vol, dat zij ernstig vreesden, tegen den bepaalden tijd niet klaar te zullen wezen Er viel iets aaneen te brengen! Paula's moeder wilde harer dochter eenen uitzet schenken, die menige rijke freule ijverzuchtig zou hebben gemaakt. Ze kreeg vier en twintig hemden met geborduurde halzen en mouwen, benevens haar bruidshemd, hetwelk, volgens dat tantes en nichten beweerden, eene echte koninginnendracht leek; vier dozijnen zakdoeken van het fijnste batist, met sierlijk gewerkte naamcijfers daarin; witte rokken en broeken naar evenredigheid, en kousen in onnoemlijk aantal; daarenboven zou mevrouw Laerebeke - Paula lachte niet weinig in het vooruitzicht van dien titel - fraaie neteldoeken mutsen dragen van tweeërlei soort: met rozeroode zijden strikjes, des nachts; en met zwart fluwee-

len, des morgens, vooraleer zij haar toilet maakte, als ze nog in hare kamerjapon was gehuld, want daar kreeg zij ook al een half dozijn van.

Eene maand vóor de plecht had men eindelijk, na veel rondzoekens, een huis gevonden, hetwelk een klein weinig naar den zin was van - Paula ging ik zeggen, doch ik meen hare moeder. Deze kocht, bestelde, regelde, bedilde alles, te zamen met de moeder van heuren aanstaanden schoonzoon, die niet in gebreke bleef, met raad en daad te helpen, waar zij het noodig oordeelde, zoodat zij overal was. Om op het huis terug te komen, het werd aan twaalfhonderd frank gehuurd; het had twee verdiepen en een klein tuintje; de vertrekken waren niet te ruim noch te luchtig, ook niet gerieflijk verdeeld, neen, maar het uiterlijk kwam netjes voor en lief, en dat was hoofdzaak. Elk raam aan de straat kostte vijf en twintig frank van stoffeering, en wat de meubelen betreft, daarvoor spaarde men geen geld.

Kortom, het ging een feest van belang wezen, en de kinderen zou men in hunne woon mogen bezoeken.

Verdween al met die schikkingen en voorbereidingen de de rust uit beide gezinnen, in vergoeding koos er de vreugd haren troon. Er werd geschertst, gelachen, gezongen, gespeeld, dat vader Van Groenendael, het hoofd kwijt, niet zelden een patroon voor eene broek vatte, als hij 'nen frak ging snijden, en naar krijt zocht, wanneer hij de schaar behoefde.

Hendrik zag thans zijn bruid zeer dikwijls; in de buurt heette het, dat hij er niet weg te slaan was, edoch ze overdreven. De jongeling kwam er op zijn meest viermaal per dag, alleen bleef hij 's avonds nog al laat. Ze zaten dan allemaal rond de tafel in de keuken. Tegen het vuur hadt ge vader, met zijn bleek en goedig gelaat, de pijp steeds tusschen de tanden; hij nam de kleinste zijde der vierkante tafel in; over hem zat Hendrik, insgelijks rookend; een der groote kanten werd door vrouw Van Groenendael en Paula ingenomen, de overblijvende door Charlotte en Emma. Alle drie de zusters hielden zich met handenarbeid bezig, de laatsten met breien, de eerste met een borduurwerk.

Na lang keeren en wenden liep het gekeuvel toch immer opnieuw over de aanstaande echtvereeniging.

‘Ja, ja,’ herhaalde dan steeds het hoofd des huizes, die zich weinig in het gesprek mengde, alhoewel het hem genoegen deed, ‘ja, ja, het nadert met rasse schreden.’

‘Hoe dichter bij, hoe trager de tijd,’ kloeg Hendrik, het oog op zijne beminde, die lief tegen hem glimlachte.

‘Verzoeken we oom Frederik van Luik ook, moeder?’ vroeg de vijftienjarige Charlotte.

‘Alleman, Lotje!’ antwoordde seffens Emma, de tweede zuster. ‘Er blijft van heel de familie niemond te huis dan de honden en katten, en die moeten ze nog achter slot zetten.’

Heel het gezelschap lachte vroolijk. Die Emma had zoo'n zwarte oogen, vol ondeugd.

‘We nemen vier rijtuigen,’ zegde Hendrik, ‘het is beslist. Emma en Charlotte, ge rijdt mee als gezelschapsjuffers; dat maakt eenen heelen stoet.’

‘Wat zult ge blij en fier wezen, he?’ roemde de vader, met eenen schalken blik op haar twee.

De lieve meisjes, rood tot in heur haar, bezagen elkander en schaterden het uit.

‘Hendrik, weet gij al, welk kleed zuster heeft gekozen?’ vroeg Charlotte, voorzichtig eenig breisteken oprapend, die zij met lachen had laten vallen.

Er waren er drie voor haar in den maak, van kostelijke zijde.

‘Ik meen, het groene.’

‘Neen, Hendrik,’ sprak Paula nu zelve, ‘ik geloof, mijn blauw te zullen aandoen, als zinnebeeld van ons geluk, dat een onbewolkte hemel belooft te wezen.’

‘O, Paula, wat zult ge schoon zijn op onzen huwelijksdag!’ riep Hendrik geestdriftig, in bewondering voor het meisje, dat inderdaad alles bezat, wat eene vrouw lieftallig maakt, ook zonder erkende schoonheid. Heel haar uiterlijk bewees, dat zij een hart bezat, en dat is alles voor eene vrouw.

‘Zonder u, Hendrik, zou het rijkste gewaad mij leelijk staan,’ sprak Paula, ontroerd naar den grond ziende, want gevoelig was ze als een goed kind.

Men hoorde slechts de priemen der vlijtige breisters.

‘Kom, trek nu geen lijkbiddersgezicht, als er van trouwen spraak is!’ lachte hare moeder. ‘Dat was goed in

den ouden tijd, toen grootmoeder ‘den huwelijken staat’ aanging, zooals een kerkboek het heet. In dien zaligen tijd vastte men, ik weet niet hoelang op voorhand, en men bad vroeg en laat tot men heesch werd, en op het stadhuis het jawoord niet meer kon stamelen, zonder den magistraat in gevaar te brengen, zijnen ernst te verliezen. Allemaal bullen, zeg ik. Een braaf meisje, dat 'nen man krijgt, moet lachen en vroolijk zijn, in het volle vertrouwen op God, die vast gaarne de vreugde gadeslaat in twee jonge harten, die elkander beminnen en het wel en wee des levens samen deelen.’

‘Die vrouw predikt al beter dan menig predikant op den kansel!’ zei Van Groenendael, lachende, dat de rook zijner pijp hem haast deed stikken.

De klok sloeg veel, toen Hendrik dien avond huiswaarts keerde.

Hendrik Laerebeke was wel degelijk een braaf, oppassend jongeling en geen drinkebroêr noch losbol, zooals afgewezen medevrijers gepoogd hadden hem voor te stellen. Nochtans, even weinig een femelaar als een lichtmis, toonde hij zich steeds een ronde, vroolijke Vlaamsche jongen, die niet achteruitstond, waar er te lachen viel. Behalve de tooneelvereeniging, wier lidmaatschap hij vóor zijne aanstaande bruid niet verloochend had, maakte hij deel van eenen kring, wiens naam alleen het stille meisje bedenkelijk ware voorgekomen, ik bedoel *De lustige Twaalf*. Dit zeer eerbaar en hoog vermakelijk lichaam mocht, naar luid der verordeningen, geene gehuwde mannen in zijnen maagdelijken schoot opnemen, en van daar dat Hendrik, wilde hij geene boet oploopen, voorzien in paragraaf 8 van artikel II, zich zoo spoedig mogelijk uit den rei dier zeegbare jonggezellen moest verwijderen, en zulks op eene *deftige* wijze; hetgeen beteekent, altoos volgens de hierhoven vermelde statuten, dat het afscheid zoude geschieden *onder pint ende pijp*, *in eene plechtige algemeene zitting*, waartoe men de leden niet kon verplichten, nademaal ze plaatsgreep aan eenen rijk voorzienen disch, voor oude magen zeer schadelijk.

Hierom, het wetboek van *De lustige Twaalf* getrouw, vereenigde Hendrik Laerebeke dien avond zijne vrienden aan een genoeglijk afscheidsmaal.

Al de gerechten, welke de puik samengestelde spijskaart opgaf, hadden hunne beurt op de tafel gehad, en aan het dessert was men even begonnen. De wijn had langzamerhand de tongen losgemaakt; de gasten vingen aan luidruchtig en vroolijk te worden.

'Onze makker haalt eer van zijn feest!' verklaarde men alom; en zonder dat iemand het teeken gaf, klonk het eensklaps uit twaalf monden:

Leve onze Rik en hij mag er wezen,
Leve onze Rik en hij mag er zijn!

De lustige jongens verhieven zich allen van hunne stoelen, stieten de romers aan en dronken de gezondheid van Laerebeke, den milden onthaler.

'Wat het huwelijk teweegbrengt, he?' sprak een op naïeven toon. 'Deinst men als jonkman terug om voor zichzelven eene portie *baignets* op de foor, of eenen boterham met plattekaas in "de Ekster" te betalen, de echtgenoot *in spe* opent de geldbeurs, dat zij scheurt, en hij lacht er mee.'

'Dat doet het huwelijk niet,' riep een ander, 'het is de vrouw!'

'Niet waar! Eene vrouw heeft men, wanneer men wil. Neen, de *goede* vrouw alleen kan dat!' roemde Hendrik.

'Bravo voor Rik; Bravo voor onzen gastheer!' heette het, en alweer klonk en dronk men: 'In vino veritas!'

'De vrouw is inderdaad...'

'De *goede* vrouw!' onderbrak Laerebeke tot groot genoegen van het gezelschap.

'Eh wel ja, de brave vrouw is de spil der wereld!' verklaarde eene reuzenstem, terwijl eene hand, beide van denzelfden persoon, een wijnglas - alweer van dien gelukkige - op de tafel nederplofte, zóo driftig en onstuimig, dat het roode vocht het glimmend ammelaken kleurde.

'Oh! Een meineedige!' riepen ze allen. 'Hij vergeet de verordeningen van onzen kring! Aan de deur met hem!'

Er ontstond eene beweging, een gejoel en gedruis, dat hooren en zien verging. En eindelijk kwam er een op het denkbeeld, den twist te slechten *in poculis*, welke geleerde raadgeving allen vroolijk lachende naar de glazen deed grijpen, ten einde den hoon, door een der leden den zeegbaren kring toegebracht, met rood druivenbloed uit te wisschen.

'*Allons!* wie zingt ons een drinklied, een lied op den wijn?' vroeg er een met roode, bolle wangen, aan zijnen romer leppende met een genoegen, dat Jordaens zou hebben afgebeeld.

Drie vier stemmen hieven in koor aan:

Excellent is 't druivennatje,
Laburdon, tierelieron,
Als 't zoo koel komt uit het vatje,
Laburette, tierelierette,
Laburdon, tierelieron.

Ziet het uit den roemer springen,
Laburdon, tie...

Tot eene reuzenstem hier inviel met:

Die Weise guter Zecher ist,
In früh und später Stunde,
Dass alter, Wein im Becher ist
Und neuer Witz im Munde -
Denn wo man Eins davon entbehrt,
Da ist das Andre auch nichts werth -
Das Eine steht zum Andern.

Je mehr wir uns vertieft im Wein,
Je höher steigt der Geist uns -
Der Bart der Weisheit...

De wijze klonk overschoon en hij declameerde geestdriftig; evenwel werd er om een ander geroepen, dat men verstond, waarbij men het refrein te zamen kon opdreunen.

'Ons Vlaamsch vooral!' heette de leus.

Er kreeg er een 'nen gelukkigen inval, want nauw was hij begonnen, of heel het gezelschap zong meê:

Waar goede vrienden samen zijn,
Daar drinkt men, zingt men blijgemoed;
Daar schuimt en vloeit de zoete wijn,
Bij ronden lach en gullen groet...

Onze maaltijdvierders waren van vroolijk, allengs uitgelaten en driest geworden. Het groepje ledige flesschen wies zichtbaar, en de edele most deed zijnen invloed op die jonge harten en hoofden oppermachtig gevoelen: aller oogen tintelden en vonkelden, als de purperen trossen onder het heetende zonnelicht, terwijl de konen praalden met het frissche rood van het sterkende vocht in den kristallen nap. Men waagde kwinkslagen en woordspelingen, die met eenen schaterlach werden beloond.

En men bedenke, dat nog geen enkele toost was gebracht...

'Ik stel eenen dronk voor aan onzen milden gastheer. Moge zijn leven eene onafgebroken aaneenschakeling zijn van zulke vreugdevolle dagen als deze!'

'Heil onzen Rik! Heil, heil!'

De romers knotsten alweer tegeneen - en ledig ging het tot den bodem. Een oogenblik later stiet men met nieuw gevulde glazen aan, ditmaal op de gezondheid van Hendriks bruid. Dit hoorende, liet de opgetogen jongeling Champagne brengen, waardoor het feest zijne bekroning ontving, en de vreugde ten top steeg.

Zeer laat in den nacht namen de vrienden van elkander afscheid, met een goed stuk in hunnen kraag.

De straatjongens, voor wie een zwijmelende dronkaard geene onaangename afleiding, wat zeg ik, eene hoogst plezierige figuur is, verloren er niet weinig aan, dat ze sliepen en den heer Hendrik Laerebeke, den vrijer, den aanstaanden bruidegom van Paula Van Groenendael, niet konden achternaloopen en vergezellen tot vóor zijne woning. Ze hadden zich voor eene gansche week aan lachen, jubelen en allerlei guiterij kunnen te goeddoen, de bengels.

O lezer, dat ge hem niet gezien hebt! Hij gierde van den eenen kant der smalle straat naar den anderen, de armen zwaaiende als een windmolen; en wellicht nog met genoeg tegenwoordigheid van geest voorzien, om te bevroeden, hoe weinig zijn drollige gang paste bij zijn' deftigen zwarten frak, witte das en cilinderhoed, deed hij alle mogelijke pogingen, om recht te blijven en zijn fatsoen te houden, doch te vergeefs: al zijne moeite strekte tot niets, dan om zijne beenen

nog gemakkelijker aan het wankelen, zijne armen nog kluchtiger aan het zwieren te brengen. Het moest hem alles een potsierlijk voorkomen leenen, wijl de politieman zelf, die hem lang met den blik volgde, er zijnen gewonen ernst bij vergat.

Neen, de jonkman had hoegenaamd geen begrip meer van de rechte lijn en teenemaal verleerd, dat zij de kortste afstand is tusschen twee punten. Immers, hoe wenschelijk ook voor hem, om ten spoedigste tusschen de dekens te liggen, hij bracht zooveel bochten en slingeringen in zijnen weg naar huis, dat hij gevaar liep, er nooit te geraken.

Zie hem stappen!.. 't Is deerlijk.

Eene vrouw, die hem onverhoeds bijna te lijf kwam, wijkt verschrikt uit en zet het op een loopen. Een werkman, onzacht door hem tegen den muur gedrongen, geeft hem eenen duw, die hem ai! zoo na het evenwicht doet verliezen, den vloed scheldwoorden daargelaten, die hem een heel eind weegs geestig naklinken.

Waar hij heen wil!

Door zijn verward brein is de gedachte gevaren, langs de straat en voorbij de woning zijner beminde te laveeren, en met al de vasthoudendheid, aan beschonkenen eigen, moet en zal hij dat plan volvoeren. Het maakt hem vroolijk te moe; hij klapt luidop, fluit en zingt bij afwisseling. Luister, op slependen, klaaglijken toon, met langgerekte woorden:

...rijk zal ik zijn in den arm
Der lieflijke meid van hierover!

Neen, die wijs vindt hij waarschijnlijk te treurig; hij beproeft een ander liedje:

Quand on conspire, quand sans frayeur,
On peut se dire conspirateur;
Pour tout le monde il...

Inderdaad, dat klinkt lustiger. Door zijne eigene muziek opgewekt, heft hij beurtelings een zijner slappe beenen op en poogt te springen.

Perruque blon-on-on-onde...

Dol van vreugde, is hij aan 't huppelen gegaan, als een schooljongen.

Perruque blonde et collet noir,
Perruque bl.

Pardaff! Bons! terwijl de man het eene been ophief, is het andere uitgegleden, met het ongelukkig gevolg, dat hij met heel de zwaarte van zijn lichaam schuins achterover in eene vensterruit plofte. De glasscherven stortten met akelig gedruis op de straatsteenen.

Op het eerste verdiep wordt een venster geopend - en gesloten.

Een man in langen kamerrok treedt een oogenblik nadien buiten, en vat tamelijk ruw den ‘ellendigen dronkaard’ bij den kraag. Hendrik, de spraak terugkrijgende, reutelt al lachende iets als ‘mijnheer Van Groenendael’, hetgeen den andere ontstelt. Hij kijkt scherper toe, beurt den bezwijmde, die goed gekleed is, met groote krachtinspanning van den grond, en sleept hem in den huisvloer, waar hij zijne brandende petroollamp had gesteld. De schijn valt thans op het bleeke gelaat van Hendrik Laerebeke, hetgeen de ouderling in nachtgewaad niet zoodra heeft bemerkt, of hem ontsnapt, met eenen zucht, een ‘God in den hoogen hemel!’ waarop de deur voorzichtjes wordt dichtgesloten.

Des anderdaags in den voornoen bracht een huurrijtuig den echtgenooten Laerebeke hunnen zoon te huis, welken zij met opene armen ontvingen, reeds blij, dat zij hun geliefd kind terugzien.

En 's namiddags ontving Hendrik eenen brief van den volgenden zaakrijken inhoud:

> ‘Mijnheer,
> Na het gebeurde van dezen nacht ontsla ik U van de moeite, U bij mij te komen verontschuldigen. Ik acht U zoo hoog als Gij verdient, doch niet genoeg, om U het lot mijner dochter toe te vertrouwen.
> J. Van Groenendaal.’

Antwerpen, 7 Juli 1882.

J.F. VAN CUYCK.

Poëzie.

I.
Kalverliefde.[+]

I.

Overschaduwd door den olmboom
Staat hier 't huis nog, wit gekalkt,
Met zijn dik en mossig stroodak
En zijn schoorsteen, zwart bezwalkt.

Deels verborgen zijn de gevels
Nog in golvend wingerdgroen,
Dat de zoele zuidenwindjes
Zoo geheimvol ruischen doen.

Daar aan 't boschje snijboonloover,
Wenden, naar den zonneglans
Nog de hooge zonnebloemen
Trotsch den gelen blaadrenkrans.

En de palmstruik, en het beekje,
En de bonte bloemenhang...
Alles is hier nog hetzelfde,
Alles, en 't is reeds zoo lang!

Reeds zoo lang dat ik hier omzwierf
Zoo bij maan- als zonneschijn;
Reeds zoo lang dat ik gevoelde
De aandrift eerster minnepijn...

II.

Avond was het en de mane
Goot haar zilvren schemerlicht
Over 't sluimerende landschap
Met zijn heerlijk vergezicht.

'k Zie mij nog den wegel volgen,
Die naar heure woning leidt,
En daar wachten aan den haagkant,
Tot den stond, zoo bang verbeid,

+ Van schrijver dezes ligt een bundel gedichten onder de pers.

Tot den stond, dat zij zou komen,
Zij, 't onzeglijk lieve kind,
Met haar gloed- en zielvolle oogen
En haar frissche wangentint.

Met het hart vol angst en loerend
Of ik niet werd afgespied,
Stond ik daar met mijne liefde
Schier te beven als een riet!

'k Hoorde dat zij met haar zuster
In den stal aan 't voedren was;
'k Hoorde 't rundvee gretig loeien
'Bij het plonsen in den bras;

'k Hoorde 't rammelen van de ketens
En het spuiten en den klank
Van den melkstraal op den bodem
Van den eemer, rein en blank.

Dan, ik kreeg als een beroerte!..
Zij zelf zong met eigen mond!
Elders gaf ik niets om 't liedje,
En nu trilde ik waar ik stond!

't Was een vloed van hemeltonen
Me uit de staldeur toegestroomd,
Waar de plompe wilgentrunken
Nachten hebben van gedroomd!

Al die klanken, die geruchten
Prentte ik diep in mijn gemoed,
En ik had niet één gegeven
Voor 'nen nieuwen vilten hoed!...

III.

Dan, na ruim één ure schildrens
Kwam zij - 'k hoorde 't hart mij slaan! -
Kwam zij, buiten zusters wete,
Aan den hoek der schure staan!

Lanzaam en met groote schreden
Sloop ik, zacht gelijk een spie,
Naar de zoete hartsvriendinne
Vragend: ‘Zijdet gij, Marie?...

En zij was 't! En nader tredend
Vatte ik hare kloeke hand
En ik drukte ze in de mijne
Als een duurbaar, heilig pand!

En zij sloeg de blikken neder,
En zij zuchtte, bloosde en... zweeg...
Och, wat was het kind aanbiddelijk
Toen zij zoo het hoofdje neeg!...

Zelf ter prooi aan diepe ontroering,
Drukte ik hare vingeren teêr,
En daar zij dien druk herhaalde
Kreeg ik moed en sprake weer...

En wij spraken... Over liefde?...
O, daar wilde er niets van uit!
Schoon er 't hart van overstroomde,
Telkens werd die stroom gestuit!

t Woord liep over paarden, koeien,
Over velden, stal en schuur...
Maar intusschen spraken de oogen
Van het reinste liefdevuur!

Eindlijk, al mijn moed verzaamlend,
Ademhaalde ik diep en 't klonk:
‘Zeg.. Marie... ziet gij me gaarne?...
- En ik dacht dat ik verzonk!

Hoorden wij, tot onze ontzetting,
- Ik werd rood als een kalkoen! -
Niet haar zuster bitsig vragen:
‘Mie, wat staat ge daar te doen?...’

Die verrassing en mijn schaamte
Sneden me als den adem af...
Ik en kon geen woord meer spreken
En... ik zette 't op een draf!

Ja, ik ijlde als een misdaadge,
't Lievend hart verplet, van daar...
'k Hoorde nog haar zuster schimpen:
‘... En dat 's nog geen zestien jaar!...’

* * *

Zestien jaar!... In de eerste liefde!..
't Leven enkel zielsgeneugt!...
Schitterstar in ons verleden!...
Gulden tijdstip onzer jeugd!...

J T. SLACHMUYLDERS.

Brussel, 1884.

II.
Koude nacht.

Koude nacht en storm daar buiten!
Witte vlokken dwarlen neêr
Uit de zwarte hemelsfeer;
t Vriest in krullen langs de ruiten,
't Is een bitsig winterweêr!

Binnen, in verwarmde zalen,
Met fluweel en kant versierd,
Wordt gejuicht en feestgevierd;
Hoor, bij 't klinken der bokalen,
Hoe men er vol vreugde tiert!

Binnen, 't blikkren van den luchter
Door de spiegels, rein en klaar;
Binnen, alles wellust!... maar
Buiten, vóór de poort, wie zucht er
In de duisternis zoo naar?

't Is een zestigjaarge weduw,
Die om hulp riep in haar nood.
Ach! daar stort ze, stijf en dood
Met de harde sneeuw voor peluw,
't Oog verglaasd, de wang als lood!

Koude nacht en storm daar buiten!
Witte vlokken dwarlen neêr
Uit de zwarte hemelsfeer;
't Vriest in krullen langs de ruiten,
't Is een bitsig winterweêr!

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, 1884.

III.
De vlinder.

I.

Ze zat, de bleeke maged,
Bij bloem en groen. Ze zag
Rond haar de morgen glimmen
Vol zoeten lentelach;

Ze zag de gulden zonne
Weerspiegeld in 't robijn,
Dat dauwde nog in 't kelkje
Van 't donzig bloemekijn;

Ze hoorde uit zilvren gorgel
Het vogelengekweel;
Ze hoorde 't bieken gonzen
Op 't zachte bloemfluweel,

En 't zilvren beekjen murm'len
In heimelijken vliet,
De weggestorven klokstem
Van 't kerkjen in 't verschiet.

't Was alles jeugd en schoonheid
En vreugd en liefdezang,
Maar treurig was heur ziele,
Haar boezem golfde bang.

Haar schoonheid was verzwonden,
En 't snood gebroken hart
Vond nimmermeer een balsem
Voor wrange liefdesmart.

II.

Een blanke vlinder wiegelt
Op 't lachend roosje zoet,
En koozend streelt hij 't bloempje
Dat trilt van minnegloed.

Als wars van zoete wellust
Hij 't bloemken niet meer beurt,
Om vreemde min te smaken,
Het roosje kwijnend treurt.

De kranke maged ziet het,
Haar oog ontwelt een traan,
Ze plukt 't verlaten roosjen
En kust de bleeke blaân.

Ze murmelt diep bewogen:
‘Ik leed een' zelfde smart’
En drukt 't verlaten roosjen
Aan 't angstig kloppend hart...

THEODULE VAN HAUWERMEIREN.

Gent, 1884.

Boekbeoordeeling.

I.

Prudens van Duyse's nagelaten Gedichten. 4e en 5e deel. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Prijs per deel fr. 2.50.

Hoe verder deze uitgave vordert, hoe meer men verwonderd is over de zeldzame vruchtbaarheid van den dichter. Alle vakken der poëzij werden door hem behandeld, en alle met evenveel meesterschap. Zoo bevat het 4e deel dezer nagelaten dichtwerken niets dan *luimige* stukken, waarvan de onderwerpen aan verschillende volkeren ontleend zijn, en welke over het algemeen zich door gezonden *humour* onderscheiden. Wel is waar treffen wij hier ook gedichten van minder gehalte aan en bij het doorbladeren dezes boeks hebben wij er enkele aangeteekend, welke de verzamelaar gerust mocht hebben weggelaten; maar de goede stukken hebben verreweg de bovenhand in den bundel, en dit zegt reeds veel.

Over het algemeen zijn de grappen, de histories, de balladen, de middeleeuwsche sproken vloeiend berijmd en goed verteld. Wij hebben menig genoeglijk uurtje gesleten bij het doorbladeren van die legenden, die puntige gezegden, die luimige vertellingen, waarvan het boek veelvuldig voorzien is, en wij zijn overtuigd dat het lezend publiek ons gevoelen ten volle deelt.

Het 5e *deel* bestaat uit twee afdeelingen: 1o *Liedekens;* 2o *Kindergedichtjes.* Van de eerste zijn er ruim 90, waaronder vele in den ouden trant, met aanduiding der ‘stemme’ of zangwijze. Luimig en zoetvloeiend, opwekkend en meeslepend, of geheel in den aard gelijk onze voorvaderen zongen, verdienen deze liedekens onze bijzondere aandacht. De *Kin dergedichtjes* zijn 127 in getal, en moeten als een vervolg beschouwd worden op de twee bundeltjes, destijds door Prudens van Duyse uitgegeven. Voor kinderen schrijven is niet gemakkelijk, en menigeen die het beproefde liep wel

eens buiten het afgebakende spoor. Het kinderachtige en tevens het hoogdravende vermijden, valt zoo licht niet als men wel denkt, en daarvan heeft van Duyse in enkele stukjes het voorbeeld geleverd. Toch wenschen wij, dat vele dezer gedichtjes in de handen onzer kinderen komen. Enkele daarvan zullen door de kleinen met genoegen worden van buiten geleerd, en dat is, meenen wij, de beste lof, welken wij over de *Kindergedichtjes* kunnen schrijven.

Zooals de voorgaande bundels, zijn ook deze twee deelen met zorg op dik getint papier gedrukt. De prijs - 2.50 fr. per deel bij inteekening - mag dan ook goedkoop geheeten worden. Moge de uitgever in een ruim debiet de belooning voor zijnen arbeid vinden!

FRANS DE GHENT.

II.
Gedichten door V.A. dela Montagne, Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. fr. 3.00.

Wij kunnen den lust niet wederstaan, eerst en vooral het lieve boekje zelf te bespreken, hoe schoon de gedichten ook zijn mogen, welke het bevat. Zelden, wij moeten het bekennen, zagen wij eene uitgave, die zoozeer aan al de eischen van een prachtwerk voldoet, dan het nette, op zwaar papier keurig gedrukte boekje, waarin De Seyn-Verhougstraete, naar loffelijke gewoonte, de gedichten van V.A. dela Montagne verzameld heeft. Alles werkt hier mede, van den omslag te beginnen, om een geheel te vormen, dat het oog van den lezer streelt en de strengste eischen van den boekliefhebber bevredigt.

Maar niet minder om den degelijken inhoud is deze bundel aanbevelenswaardig.

Wij kenden de la Montagne door eene verzameling gedichten, destijds onder den titel *Onze strijd* in het licht gezonden, en indien wij eene vergelijking wilden maken tusschen den eersten en den tweeden bundel, dan ware het slechts om te zeggen, dat de laatste onder alle opzichten den eerste verre overtreft.

En inderdaad, de jonge zanger heeft in zijne *Gedichten* een reuzenstap vooruit gedaan op het gebied der kunst. Wat vroeger min of meer gewrongen en gezocht was, vloeit thans als eene heldere beek, lieflijk ruischend, ons voorbij en de zangerigheid van bijna elk lied, van bijna ieder gedicht streelt en bekoort ons.

Frischheid en gemoedelijkheid, levenslust en eenvoud kenmerken de dichterlijke voortbrengselen, welke wij bespreken. Men leze b.v. het volgende stukje:

Ik weet een huizeken klein en rein.

AAN. MEV. CARL HEBBEL.

Ik weet een huizeken klein en rein,
een paradijsken uitgelezen,
waar God de Heer aanbeden wordt
en Schiller als profeet geprezen...

Een huizeken vol bloemengeur,
waar frissche kinderstemmen galmen,
en stil geluk en liefdetrouw
u, van den drempel, tegenwalmen;

waar, onder 't blanke vingrental
op de elpen toetsen voortgedreven,
in 't melankolisch schemeruur
wel Schubert's geest komt ommezweven...

Een vriendlik huis, vol lucht en licht,
een zonnig huis vol heil en vrede,
waar 's levens vreugd gehuldigd wordt,
maar ernst en plicht des levens mede.

***

En bouwen we ook ons nestje eens, lief..
- ik wou, het mochte spoedig wezen, -
't zij als dat huizeken klein en rein
dat paradijsken uitgelezen.

Is dat geene echte poëzie?

Van dezelfde gehalte zijn de stukjes: *de Jonggehuwden*, *Verzoening*, *De Hebe uit onze taveerne*, *op hooge Bergen*, *Winter*, enz.

Het *oude* deuntje, de liefde, wordt - natuurlijk - ook door dela Montagne gezongen; maar zijn toon is zoo verschillend van andere zangers, dat wij het gerust een *nieuw* deuntje kunnen heeten. Er ligt iets eigenaardigs, iets schilderachtigs in de manier, waarop hij de liefdetafereeltjes voorstelt; eenvoudig en ongedwongen spreekt en zingt hij ons van *haar*.

De poëzie van dela Montagne is mede bemoedigend, opwekkend; geene ziekelijkheid is hier te bespeuren. Ten bewijze daarvan strekken de stukken: *Koning Plicht*, Het *Volkslied*, *Albrecht Rodenbach*, *Rolla*, enz.

Vatten wij ons oordeel samen, dan moeten wij én dichter én uitgever geluk wenschen met dit werk. Ook twijfelen wij geenszins of alle boekenminnaars zullen zich deze *Gedichten* willen aanschaffen.

V.A. KERKHOVE.

Toonkunde.

Zooals wij gezegd hebben, heeft den 17^{n} Februari l.l. het eerste muziekfeest plaats gehad, gegeven door de *Antwerpsche Toonkunstenaarsvereeniging*. Het zal onnoodig zijn het groote nut dezer volksconcerten te doen blijken; niet slechts de begoede standen, ook de werkman moet in de gelegenheid gesteld worden goede muziek te hooren. Om dit loffelijk doel te bereiken zal de *Toonkunstenaarsvereeniging* jaarlijks een zeker getal concerten inrichten in het groot lokaal van de Antwerpsche renbaan, alwaar tegen zeer lage prijzen plaatsen te bekomen zijn.

Het eerste muziekfeest was gewijd aan de Fransche school, als hulde aan den stichter der Vereeniging, Ch. Gounod. Het werd geopend met de Synfonie n^{r} 1 van Gounod, een stuk dat voor de eerste maal in België werd uitgevoerd, en dat door het publiek naar waarde geschat is geworden. Dat de uitvoering onder alle opzichten goed was moet niet gezegd worden, wanneer men weet, dat Peter Benoit de muzikale leiding der volksconcerten op zich genomen heeft.

Het tweede deel van het feest bevatte niets dan werken van jonge Fransche toondichters. Vooreerst een openingsstuk voor orkest van Jules Bordier, onder de leiding van Benoit. Daarna, onder de leiding van den toonzetter A. Flégier, het prachtige stuk voor basstem en orkest, *Le Cor*, dat zich door vele goede hoedanigheden onderscheidt, en waarin onze geliefde zanger Henry Fontaine ons de helderheid en kracht zijner stem, en tevens zijne sierlijke en kundige manier van voordragen liet bewonderen. Van denzelfden komponist werden nog door het orkest uitgevoerd een *Menuet*, allerliefst bewerkt, alsmede het stukje *Villanelle*, waarin een solo voor hobo op uitmuntende wijze gespeeld werd door M. Bonzon, den gekenden leeraar der Antwerpsche muziekschool.

Van Saint Saëns werd ten gehoore gebracht het 4e concerto voor klavier en orkest, hetwelk aan M. Maurice Hageman de gelegenheid verschafte de vlugheid en juistheid van zijn spel te laten bewonderen; terwijl van Leon Husson, en onder zijne leiding, twee stukken voor orkest werden uitgevoerd.

Zooals men ziet was er voor afwisseling gezorgd, en het publiek gaf dan ook herhaaldelijk door toejuichingen zijne tevredenheid te kennen. Ook drukken wij den wensch uit dat de *Antwerpsche Toonkunstenaarsvereeniging* de ondersteuning en medewerking voortdurend moge genieten, waarop zij van wege iedereen recht heeft.

TOON SCHILDERS.

Kunstnieuws.

Den 12den Februari vond ik in mijne brievenbus eene uitnoodigingskaart voor eene tentoonstelling van schilderijen, door de leerlingen van de Akademie van Antwerpen gemaakt. De tentoonstelling had plaats in de zaal Verlat. De inkoomkaart bevatte eene geestige en vlugge teekening, en de zinspreuk waaronder de jonge schilders zich vereenigd hebben: *Als ik kan*, was met letters van een onbekend Alphabet geschreven. Alle gazetten gewaagden van die tentoonstelling

en sommige schreven uit naam der jeugdige schilders, dat deze zich aan de oordeelen van de critiek en van het publiek zouden onderwerpen, om te weten welke richting zij zouden moeten aannemen. Ik heb over die naïeviteit hartelijk moeten lachen. Dat zijn van die opgewonden uitboezemingen van jonge schilders, die voor de eerste maal met hunne kunstproducten in het publiek voor den dag komen. Alhoewel ik volstrekt niet den hoogmoed wil opwekken, moet ik hun toch de bescheidene opmerking maken, dat zij in kritiek en publiek niet te veel vertrouwen moeten hebben, en dat zij beter zullen doen zich te onderwerpen aan de natuur, die groote leermeesteres, die aan het geweten wel zal zeggen of zij haar goed of slecht gevolgd hebben. De critiek zal u somtijds hoogmoedig maken, of u onrechtvaardig vernederen; zij is zelden oprecht. Ik heb beoordeelingen gelezen, die van u allen met den grootsten lof hebben gesproken, ja zelfs uw werk bij dat van uw leermeesters hebben vergeleken, en zoo als de gazetten schrijven, spreekt het publiek.

'La critique est aisée, mais l'art est difficile' zegt het spreekwoord, doch ik voeg er bij dat de oprechte critiek ook zeer moeilijk is. Ik heb die moeilijke taak op mij genomen, en ik zal in gemoede mijne beoordeelingen neerschrijven.

Toen ik in de zaal kwam was de eerste indruk zeer goed. Ik zal niet zeggen dat gij allen meesterstukken gemaakt hebt: verre van daar; doch het was zeer merkwaardig op te merken, hoe verschillend het kunstgevoel zich ontwikkelt bij de jonge kunstenaars. In vele schilderijen was de aanleg en het ontwaken van gevoel door bijzonderheden of détails te bespeuren, hetzij door kleur, effect, teekening of opvatting van een denkbeeld.

Niet minder dan veertig schilderijen waren er tentoongesteld. Ik zal zonder onderscheid de namen der schilders volgen, zoo als ik die heb aangeteekend. - P. de Wit: *twee landschappen met koren*, goed van lijnen; de kleur konde wel wat krachtiger zijn en de boomen wat breeder behandeld; ook in zijne *visscherssloepen* was veel goeds. - Fritz Hanno leverde een *fruitstuk met druiven,* die zeer natuurlijk waren; ook zijn *dessert* was goed, doch in zijn *bloemstuk* was niet genoeg harmonie van kleur. Ook het schilderstukje van H. Luijten *Zij stemt niet* had verdiensten, terwijl zijn groot schilderstuk *Het eerste verlof* veel aanleg van compositie toont. - Het lange magere paneeltje van H. van de Velde met een hoog stukje lucht en een broksken duinen is eene ontwikkeling van originaliteit, doch om met veel lucht en weinig gronds iets goeds te maken moeten beiden veel waarde hebben. - Het *portret* van L. Bosmans kan men voor een debut redelijk noemen. *In de straat* van F. Adriaenssens was een goed effect van kleur, en *de verliefde aardworm* van E. Gorge getuigt van veel aanleg. - H. Rul leverde twee landschappen, *mist op de*

Schelde en een *Heidegezicht*, die wel getuigen van gevoel naar de natuur, doch niet door harmonie van lijnen. - *Het binnenhuis* van C. Mertens was zeer goed van kleur. - *De vier stillevens* met *visch*, *bloemen* en *vruchten* van E. Chappel hadden veel verdiensten. - De *studie, het portret. de Diefegge*, en het *fruitstuk* van J. Roner, getuigen van veel aanleg. - C. Roland zond een *strandgezicht met ezel* en een *landschap met koe*, vooral dit laatste had waarde. - H. van de Velde zond zijn *mestkarvrouw*, een *korenveld* en een *portret;* in dit alles waren vele goede hoedanigheden; *Het Krabbenstraatje* van H. Timmermans, mag ook genoemd worden; vooral was zijn *binnenhuis met zoneffect* zeer verdienstelijk. - L. Brunin zond *een waschvrouw*, een onbeduidend onderwerp, doch zijn *Napolitaansche Pater* en zijn *watermolen,* een landschap met stoffagie, getuigen van veel talent. Hij is ook de teekenaar van de inkoomkaart en heeft tevens een zeer goede ets van zijn monnik ten toon gesteld.

Nu hebben wij nog Castel Ebert; zijn *Gretchen* is eene goede compositie. Vervolgens E. Gorge; zijne *beeldstormers* waren goed van teekening en kleur, doch drukten niet goed het onderwerp uit, terwijl wij ten slotte melding maken van *de oudheidkoopman* van J. van Snick, die niet zonder verdiensten was. In een woord, in het algemeen was de eerste tentoonstelling van *Als ik kan* eervol voor de Antwerpsche schilderschool.

Eenige dagen daarna werd er in den Kunstkring eene Tentoonstelling van den talentvollen kunstschilder Roelofs aangekondigd, bestaande uit menigvuldige schetsen, bijna allen indrukken van de natuur. Hier zag men de hand van den meester, die evenals de dichter met de pen, zijne gedachten en indrukken met het penseel op het doek brengt. Ik heb met een waar genoegen die tentoonstelling gezien, want veelal zeggen mij de schetsen van den kunstenaar meer dan zijne afgewerkte schilderijen: de schets in de eerste indruk. Zij is als het rijmelooze vers, zooals het in het brein van den dichter opkomt. Zij geeft een plekje van de natuur terug dat den kunstenaar getroffen heeft; met geestdrift neemt hij daarvoor het penseel op, mengt in aller haast de kleuren op het palet; hij is bezield, geheel doordrongen van het schoone der natuur, en vrij van alle conventioneele vormen zet hij de kleuren op het doek te zamen, zooals de natuur in hare volle pracht die aan zijn oog vertoont. In een woord ik heb kunnen droomen, en genieten in de meesterlijke schetsen van den Heer Roelofs, die ook teekeningen met krijt had tentoongesteld; deze hebben mij echter niet denzelfden indruk gegeven; hierin was de conventie meester geweest.

MODERATUS.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- **Prijskampen**. - De Gentsche afdeeling van het *Davidsfonds* schrijft eenen prijskamp uit voor een *Vlaamsch tooneelstukje*, *blij- of kluchtspel*, *in één bedrijf*, geschikt om door leerlingen van de hoogste klas eener kostelooze of betalende meisjesschool gespeeld te worden. De handschriften moeten vóór 1^{n} Mei e.k. gezonden worden aan M*.A. Siffer*, *Hoogpoort*, 54, *Gent.* De prijs voor het beste stuk is 100 fr. De jury kan daarenboven een 2^{n} prijs toekennen van 50 fr. - De schrijver van het bekroonde stuk krijgt 25 exempl. van zijn werk, wanneer het gedrukt wordt.

- De Belgische Bond der genootschappen van werkmeisjes en werkjongens schrijft eenen nieuwen prijskamp voor tooneelstukken uit.

De 1^{e} *prijs* zal bestaan in eene *gouden medaille van* 250 *fr. waarde.* De schrijvers hebben het recht die waarde in geld te vragen. In dit geval zal hun een diploma overhandigd worden. Indien de 1ste prijs niet wordt toegekend, mag de jury die som verdeelen in 2 of 3 tweede prijzen.

De jury zal een *tweeden psijs* mogen toekennen bestaande in eene schoone *zilveren-vergulden medaille.*

Verscheidene *eervolle meldingen* met bronzen medailles zullen insgelijks mogen verleend worden.

De schrijvers behouden den eigendom van hun werk. De Bond behoudt zich enkel het recht voor, de bekroonde stukken te doen drukken en ze te laten spelen door zijne verschillende genootschappen.

De niet bekroonde handschriften zullen op het verzoek der schrijvers terug gezonden worden. Indien zij binnen de 3 maanden, na het bekend maken van den uitslag, niet terug gevraagd zijn, zullen zij vernietigd worden.

Al de in het Nederlandsch geschreven stukken - zelfs die, welke, aan *vreemde* talen ontleend, voor ons doel geschikt zijn, - zullen tot den prijskamp toegelaten worden, welke ook de nationaliteit der schrijvers zij.

De mededingers, die om het even op welke wijze vóór de

beslissing van de jury zullen gekend zijn, zullen buiten den prijskamp gesteld worden.

Zij worden verzocht vooraan hun handschrift te plaatsen eene *spreuk*, welke herhaald wordt op een verzegelt briefje, dat hunnen naam en hunne woonplaats bevat.

De handschriften moeten gezonden worden aan den heer K. Weyler, schoolbestuurder, Keistraat, Antwerpen, vóór 1 Juni 1884.

- Ziehier den uitslag van den tooneelwedstrijd uitgeschreven door de *Tony's vrienden* van Lier gedurende den laatsten winter en waaraan veertien maatschappijen van Noord- en Zuid-Nederland hebben deelgenomen.

EENHEID EN ZUIVERHEID VAN UITSPRAAK. Prijs Tony Bergmann: *De Dijlezonen* van Mechelen.

DRAMA'S. Eerste prijs: *Jan van Beers* van Utrecht met het stuk *Montigny* van Kleyn. - Tweede prijs: *De Verbroedering* van Antwerpen met *Anne Mie* van Rosier-Faassen. - Derde prijs: *De Noordstar* van Brussel met *Baas Kimpe* van Van Peene. - Vierde prijs: *Thalia* van Amsterdam met *Lena* van Delcroix.

BLIJSPELEN. Eerste prijs: *De Noordstar* van Brussel met *Wit en Zwart* van Van Peene. - Tweede prijs: *Jan van Beers* van Utrecht met *Een man van principe* van Kolff. - De prijs: *De Dijlezonen* van Mechelen met *Het testament of de drie spoken* van P. De Cort. - Vierde prijs: *Hoop en Liefde* van Antwerpen met *Een liedje van moeder* van Jan Roeland.

BESTE TOONEELSPELER. Prijs: De heer J. Aap, Amsterdam in de rol van Belman in den *Ouden Kassier.* (Drama). - D, heer Lauwers van Brussel, in de rol van Bitterman in *Wit en Zwart.* (Blijspel). - Eervolle melding: J. Savoir van Antwerpen.

BESTE TOONEELSPEELSTER. Prijs: Mevr. De Somme-Gassée van Antwerpen, in de rol van *Anne-Mie.* - Mevr. Parijs in de rol van Justine in *Baas Kimpe.* - Mej. Sophie Logger in de rol van Lena. - Mej. Elisa Van Dijck, van Mechelen, in de rol van Johanna in *De gevolgen van een opgedrongen huwelijk.* (Drama). - Mevr. Hermans in de rol van Dorothea van *Het testament* (Blijspel). - Eervolle meldingen: Mej. Celina Moreels en E. Van Biene, en Mevr. Dussen-Kramers.

- Een onzer medewerkers, de Heer J.T. Slachmuylders heeft eenen bundel gedichten onder de pers, getiteld: *Uit 's levens volle bron.* Het zal een lief boekdeel zijn op Hollandsch papier, 150 blz. groot, en bij inteekening slechts 1,50 fr. kosten. Onze lezers zullen uit de bijdragen, door M. Slachmuylders in ons tijdschrift geplaatst, kunnen oordeelen, dat de dichter onder de beste onzer jongere kan gerekend worden. Ook wenschen wij hem de medewerking van allen toe, die in onze Zuid-Nederlandsche letterkunde belang stellen.

- De Brusselsche onder-commissie voor het te Antwerpen op te richten praalgraf van Hendrik Conscience bestaat uit de heeren Stroobant en Van Driessche, voorzitters, Hoste en Ongenaad, leden, Vernieuwen en De Winde, secretarissen.

- De gemeenteraad van Brugge heeft eene toelage van 2000 fr. gestemd voor het XIXe Nederlandsch Taalcongres, dat dit jaar in die stad gehouden wordt.

- De Heer Max Rooses heeft dezer dagen in de Rotterdamsche afdeeling der Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen eene voordracht gehouden over Jan Van Rijswijck, dien hij beschouwde als dichter, dagbladschrijver en Antwerpsch volksredenaar. Die voordracht heeft, blijkens het verslag van *De Nieuwe Rotterdamsche Courant*, algemeenen bijval verworven.

- In het *Humoristisch Album*, uitgave van Nijgh en van Ditmar, te Rotterdam heeft dichter Emanuel Hiel een veertiental *Durmeliederen* laten afdrukken. Zij zijn afzonderlijk uitgegeven en den heere Edmond de Geest, tooneelschrijver, opgedragen.

- De maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden had in 1882 het plan opgevat, aan de regeering en het volk der Zuid-Afrikaansche republiek eene verzameling Nederlandsche boekwerken aan te bieden, ten einde daardoor den broederbond tusschen Nederland en onze stamgenooten in Zuid-Afrika te helpen versterken. Krachtig gesteund door een aantal leden der maatschappij en andere belangstellenden, en vooral door de welwillende medewerking van onze voornaamste uitgevers, heeft de commissie, die zich met de uitvoering van het plan belast had, voor eenige maanden eene aanzienlijke verzameling boekwerken, deels tot de Neder-

landsche letterkunde betrekking hebbende, deels van wetenschappelijken aard, naar Pretoria verzonden.

- De Friesche gemeente Joure vierde den 26 Februari den 100^{n} geboortedag van Elias Annes Borger, den grooten Griekschen taalgeleerde, die ook als kanselredenaar een beroemden naam verwierf, maar meer algemeen bekend is door zijn aandoenlijk gedicht: '*Aan den Rijn.*'

- Het Nederlandsch Woordenboek gaat niet zoo snel vooruit, als velen wenschen, maar sneller, dan de meesten weten. Sedert Sept. 1881 verschenen twee zeer werkelijke afl., de Inleiding en de slotaflevering van het 1^{e} deel. In de volgende maand wordt een nieuwe aflevering van de **A.** verzonden. De arbeid wordt dagelijks met onafgebroken inspanning voortgezet. De toetreding van een jongen ijverigen medewerker belooft veel voor de toekomst en de geldelijke steun der regeering blijft niet uit. Ter nadere onderrichting van hen, die zich beklagen over den langen duur van de onderneming, zij vermeld, dat door de *Clarendon Press* van wege de *Philological Society* is uitgegeven de 1^{e} afl. *A- Ant* van de nieuwe *English Dictionary on historical principles* door James A.H. Murray L.L.D. en dat aan de uitgave van deze aflevering (352 bladz. klein fo in 3 kol.), *vijf en twintig jaren* van voorbereiding zijn voorafgegaan. En dat voor een werk, dat gereed gemaakt wordt door mannen, die meerendeels geen tijdroovende ambtsbezigheden hebben en zich dus onverdeeld aan hun werk kunnen wijden, en dat in Engeland, waar dergelijk werk zoo goed betaald wordt en waar zooveel debiet is ook buitenlands, zoodat de arbeid flink beloond kon worden en talrijke jongelieden zich zeer gaarne aan den arbeid zien zetten.

- DE SPRAAK IN FRANKRIJK. - Generaal Faidherbe, die in de volkenkunde eenen goeden naam heeft, heeft thans in de Parijsche *Revue scientifique* een artikel geschreven: *L'alliance française pour la propagation de la langue française dans les colonies et les pays étrangers.*

Die *Alliance* heeft ten doel de wereldbeschaving bij middel van het Fransch: en om te beginnen wil de generaal deze taal in al de Fransche bezittingen als verplicht uitroepen. Ondervinding heeft hem geleerd, dat een uitheemsch gewest eerst dan voor goed voor den moederstaat gewonnen is, wanneer het zijne taal heeft aangenomen.

Ongelukkig, zegt hij, hoe weinigen spreken Fransch, zelfs ten onzent.

En hier vertalen wij, woord voor woord:

‘Begint met Frankrijk; de helft der Franschmans spreken het echte Fransch niet. En er is hier geene kwestie van de bewoners van het noord-westen van het Noorderdepartement, die eene Germaansche, noch van de Neder-Bretons die eene Celtische spraak bezigen, noch van de bewoners der Pyreneën, die Baskisch spreken, maar van de dorpelingen en zelfs van de inwoners der talrijke steden die zich van de neolatijnsche gewestspraken bedienen, *langue d'oïl* of *langue d'oc*, onverstaanbaar voor eenen Franschman, die niets dan zijne regelmatige taal kent.’

Ja, het staat er zoo, en het is een Fransch taalgeleerde die het schrijft.

Ziehier een staaltje, door hem medegedeeld, van die gewestspraken, heel Frankrijk door verspreid:

Al alo quer d'zierb din sn'écourcheu, *pou sn'om qu'avo queu ju d'sin car sul' quemine savo fé gramin d'ma.*

Dat wil zeggen: ‘zij was in haren voorschoot kruiden gaan halen voor haren man, die van zijne kar op den weg gevallen was en zich erg had bezeerd.’

Wie, duivel, al ware hij primus in het Fransch geweest, zou uit die brabbeltaal wijs worden?

Herinneren wij hier bij deze gelegenheid aan de briefwisseling van Racine met Lafontaine; niet velen kennen zekerlijk deze aardige regelen van den gepruikten dichter van *Athalie:*

Uzès, 11 november 1661.

‘Wij brachten twee dagen op de Rhône door en sliepen te Vienne en te Valence. Van Lyons af, begon ik de taal der streek niet meer te verstaan en zelf niet langer verstaanbaar te worden.

Dit onheil klom nog te Valence, en Ons Heer liet gebeuren dat eene meid, door mij om eenen waterpot gevraagd, een komfoor onder mijn bed plaatste. Gij kunt u de gevolgen van dit vervloekt avontuur inbeelden, en wat er zoo al overkomen kan aan een slaperig mensch, die zich voor zijne nachtelijke behoeften van een komfoor bedient. Ik zweer u dat ik zooveel behoeften heb aan eenen taalman, als een Moskoviet te Parijs.’

Dit oordeel van den grooten Racine diene tot les aan de Vlaamschhatende bladen, die zoo gaarne met de verschillige tongvallen van het Nederlandsch spotten. Ons schijnt dat het slechtste boersch in onze streken nog letterkundig is bij het staaltje *patois*, dat door Faidherbe wordt aangehaald.

Beeldende kunsten.

- De uitstekende schilder van het visschersleven, de heer *Felix Oogen*, heeft eene groote schilderij afgewerkt, die bestemd is voor de tentoonstelling van Parijs, welke in Mei aanstaande geopend wordt. Die schilderij verbeeldt 'uitdeeling van brood aan arme visscherswedwen en weezen van Katwijk (Holland).'

Het is een aandoenlijk, hartroerend tafereel: de liefdadigheid tegenover de ellende. Een vrome grijsaard doet de uitdeeling en zijne goedige trekken zeggen u, dat bij ieder toegereikt brood een zalvend troostwoord gevoegd is. De verschillende groepen vrouwen en kinderen zijn u getrouw voor het oog gebracht, zooals de schilder ze heeft gezien, zonder overdrijving, zonder jacht naar effect. Ieder gelaat weerspiegelt een karakter. Kritiekers maakten wel eens de opmerking, dat Felix Cogen geene verscheidenheid genoeg bracht in zijne visscherstypen. Zijn nieuw gewrocht zal men hiervan geheel moeten vrij pleiten: al de hoofden, al de figuren zijn verschillend en herinneren aan geene der typen, die zijne vroegere werken ons te aanschouwen gaven. Ook hierin is dus weer vooruitgang.

- De Noord-Nederlandsche *Kunstkroniek*, een belangrijk tijdschrift gewijd aan de schoone kunst, bespreekt te recht met ingenomenheid de *Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool* van den heer J. Van den Branden, adjunct-archivaris te Antwerpen.

Toonkunde.

- Wij melden met genoegen, dat op 4 Maart ll. Peter Benoit's Kinderoratorio *De wereld in* met den meesten bijval, onder de leiding van den heer Brandts Buys, in het Paleis van Volksvlijt te Amsterdam werd uitgevoerd door een 1000 tal kinderen.

Men spreekt ook van zijn lyrisch drama *Charotte Corday* in de Amstelstad op te voeren.

- Men meldt dat de Muziekmaatschappij van Brussel voornemens is aan den koning en de koningin van Holland,

als zij naar Brussel zullen komen, een feest aan te bieden. Het gekozen muzikaal werk is de *Schelde*, van Peter Benoit. De inrichters doen eenen oproep aan al de groote maatschappijen van België. Antwerpen, Luik, Gent, Brugge hebben met verhaasting den oproep beantwoord.

- Het corservatorium van Brussel zal op Dinsdag 25 Maart den honderdsten verjaardag vieren der geboorte van haar eersten bestuurder den heer F. Fétis. De heer Gevaert zal de gelegenheidsredevoering uitspreken, daarna zullen eenige muziekstukken uitgevoerd worden, gecomponeerd door den heer Fétis. Al de oud-leerlingen zijn op de plechtigheid verzocht.

- De Noord-Nederlandsche Maatschappij van Toonkunst, heeft besloten tot de oprichting van een Conservatorium te Amsterdam, waar klassen zullen geopend worden voor solozang, piano, viool, violoncel en compositieleer. Als bestuurder is benoemd de welbekende toondichter Frans Coenen, die door eene pleïade van bekwame professors wordt omringd.

- *Het muziekfestival van Brugge.* - In het *Organe de Mons* van den 26 Februari ll. lezen wij het volgende nieuws, dat uit Brussel aan dat blad wordt overgebriefd:

'Gij kent het verzoekschrift, bij welk de leden der Regelingscommissie van het XIXe Nederlandsch Congres van Brugge gevraagd hebben, dat de toelage van 10,000 fr. voor de nationale festivals gehouden worde op de begrooting van binnenlandsche zaken en dat het festival dit jaar te Brugge tijdens het Nederlandsch congres zou plaats hebben.

Dit verzoekschrift werd aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers gezonden, omdat men den heer Minister van binnenlandsche zaken het voornemen toeschrijft om voortaan alle toelagen voor de festivals van Brugge, Bergen en zelfs Antwerpen af te schaffen met het doel om aan de drie steden, waar Staatsconservatoriums bestaan, die toelagen te kunnen besteden.

Ik moet u niet zeggen, dat de heer Rolin in muzikale zaken slechts uit de groote oogen van zijnen stadgenoot Gevaert ziet. Deze laatste is de almachtige uitdeeler van toelagen en onderscheidingen, hij is het onfeilbaar orakel van het ministerie van binnenlandsche zaken. Men beweert

dat hij de ingever zijn zou van dit heerlijk plan. De heeren Samuel, Radoux en Van den Eeden zouden hem daarin bijstaan.'

Wij hopen, zegt *Het Volksbelang* dat dit Brusselsch gerucht, door het *Organe de Mons* verspreid, volkomen valsch is. Wij vragen ons in gemoede af waarom de heer Rolin-Jaequemyns aan Brugge het festival dit jaar weigeren zou, nu dat deze stad, buiten Antwerpen en Bergen, die er dit jaar niet naar wenschen, aan de beurt is en zooveel gegronde redens heeft doen gelden om het festival te bekomen.

Alle goede Vlamingen zijn het eens om meer dan ooit de zaak der opbeuring van het diep gevallen Brugge ter harte te nemen. Het mag niet gezegd worden, dat onze Vlaamschgezinde Minister van binnenlandsche zaken deze gelegenheid heeft laten voorbijgaan om Brugge eene hulpvaardige hand toe te reiken.

Vlaamsche belangen.

- Het Algemeen Bestuur van het *Willemsfonds* heeft aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken eenen brief gezonden aangaande de toepassing der taalwet. Daaraan ontleenen wij het volgende:

'Uit talrijke en vertrouwbare inlichtingen blijkt het ons dat sommige arrondissements-commissarissen, welke meer rechtstreeks onder het gezag der Gouverneurs staan en alzoo dezen in het bevolen toezicht over de uitvoering der wet moesten helpen, integendeel zelven de wet gedurig overtreden, en aan de andere bestuurlijke ambtenaars het slechte voorbeeld geven.

Een enkel, doch treffend voorbeeld van dit plichtverzuim willen wij hier bijbrengen: het geldt de ambtelijke tusschenkomst der arrondissements-commissarissen in de herziening der kiezerslijsten. Zij zijn immers bevoegd om, bij verhaal voor het hof van beroep, ambtshalve de inschrijvingen of afschrappingen op de kiezerslijsten te eischen, alsook in de reeds hangende kieszaken tusschen te komen; en hunne verhalen en tusschenkomsten moeten aan belanghebbenden bij deurwaarders-exploit beteekend worden. Verhaal, tusschenkomst en beteekening dienen hier, krachtens boven aangehaalde taalwet en volgens het gezond verstand, in het Nederlandsch opgesteld te zijn, vermits zij in eene Vlaamsche provincie, door eenen staatsambtenaar uit hoofde van zijn ambt tot eenen bijzondere gericht worden.

Welnu, met voldoening mogen wij aanstippen dat eenige arrondissements-commissarissen, waarvan ons bekend zijn die van Aalst, Brugge, Oostende, Gent, Eekloo, St-Nicolaas en Oudenaarde, in dezen de wet getrouw naleven en hunne verhalen, tusschenkomsten en beteekeningen in onze taal doen.

'Doch in andere arrondissementen, waaronder wij met zekerheid kunnen noemen die van Dendermonde, Ieperen en Veurne-Dixmude, werd, van de vele verhalen dit jaar in kieszaken ambtshalve gedaan, geen enkel in 't Nederlandsch opgesteld noch beteekend.

Aan onze Vlaamsche landbouwers, burgers en werklieden laat dus de vertegenwoordiger van den Staat in de hun onbekende Fransche taal weten, dat hij hunne afschrapping van de kiezerslijst vraagt, of hun verzoek tot inschrijving op die lijst betwist.

Zulke openlijke, zulke onloochenbare miskenning van ons taalrecht is niet alleen op zich zelve laakbaar; zij bewijst daarenboven dat in die arrondissementen de taal wet ook in andere opzichten eene doode letter is gebleven, en maakt alle aanhaling van andere voorbeelden overbodig.'

- *Het Vlaamsch voor de rechtbank.* - De heer Coremans had verleden jaar aan den heer Minister van justicie eene statistiek gevraagd over de uitslagen der wet van 17 Augustus 1872, betrekkelijk het gebruik der Vlaamsche taal in rechterlijke zaken.

De heer Bara heeft thans aan de leden der Kamer de gevraagde inlichtingen doen uitdeelen.

Uit de verslagen, geleverd door de procureurs-generaal, blijkt dat:

In *crimineele* zaken:

1° Al de requisitoriums en al de pleidooien werden uitgesproken in 't Fransch, voor de assisenhoven van *Brabant* en *Limburg;*

2° Voor de assisenhoven van *Antwerpen*, *Oost*- en *West-Vlaanderen*, werden 95 zaken gepleit in 't Vlaamsch en 685 zaken in 't Fransch

In *correctionneele* zaken:

1° De *feuilles d'audience* der rechtbanken van *Brussel*, *Leuven*, *Brugge* en *Tongeren* maken geene melding, betrek-

kelijk de taal, in de requisitoriums en de pleidooien gebruikt. Te *Brussel*, volgens de herinneringen van den griffier, werden enkel twee zaken in 't Vlaamsch gepleit sedert het in voege stellen der wet van 17 Augustus 1875.

Te *Leuven* maken al de advocaten gebruik van de Fransche taal, ter uitzondering van eenen enkele, die soms in 't Vlaamsch pleit.

Te *Brugge* en te *Tongeren* gebeuren de pleidooien en de requistoriums insgelijks in het Fransch.

2° Voor de andere rechtbanken werden 7,492 zaken in 't Vlaamsch gepleit, te weten: 1,796 in het ressort van 't beroepshof van *Brussel;*

5,688 in het ressort van 't beroepshof van *Gent*;

8 in het ressort van 't beroepshof van *Luik;*

Al de andere zaken, ten getale van 33,294, waarin Vlaamsche betichten betrokken waren, werden gepleit in 't Fransch, te weten:

14,012 in het ressort van 't beroepshof van *Brussel*;

16,855 in het ressort van 't beroepshof van *Gent*;

1,427 in het ressort van 't beroepshof van *Luik.*

Men weet waar dat Franschpleiten zijnen oorsprong neemt. Het grootste getal advocaten spreekt nog liever de taal van hun onderwijs, dewijl zij weinig of geen Vlaamsch geleerd hebben, of omdat de rechters en vele juryleden, in 't zelfde geval zijnde, beter het Fransch verstaan.

Wat de betichten betreft, deze gelooven hunnen advocaat, wanneer hij hun zegt dat het voordeeliger of gemakkelijker is, 't Fransch te bezigen.

- *Bezoek van het Transvaalsch gezantzchap.* Het bezoek van het Transvaalsch gezantschap in Noord-Nederland was een echte zegetocht. Overal werden de moedige broeders uit de Transvaal door de gansche bevolking met de schitterendste bewijzen van liefde, achting en bewondering ontvangen.

In dit grootsch onthaal ontwaart men vooral een gevoel van rechtmatigen nationalen trots over die kloeke Nederlanders uit Zuid-Afrika, die onzen standaard zoo heldhaftig aan 't ander uiteinde der aarde hebben staande gehouden, een gevoel van openbare dankbaarheid voor de koene houding van dien kleinen Nederlandschen stam, die in den vreemde aan de gansche wereld heeft getoond, dat ons volk nog helden en martelaars der vrijheid kan voortbrengen.

Binnen weinige dagen zullen zich de broeders uit de Transvaal op ons grondgebied bevinden. Opvolgentlijk zullen zij te Antwerpen en te Brussel onthaald worden.

Naar alle waarschijnlijkheid zal de ontvangst in het Vlaamsche Antwerpen vooral schitterend zijn.

Een banket zal den afgevaardigden worden aangeboden, en zonder twijfel zullen vele Vlamingen daaraan willen deelnemen. Het komiteit, tot dit doel gevormd, heeft eenen oproep gedaan aan alle Zuid-Nederlandsche schrijvers en uitgevers, met het verzoek boeken te willen afstaan, ten einde die naar onze taalbroeders in Zuid-Afrika te zenden. Met genoegen mogen wij vaststellen, dat eene menigte boekwerken tot dit doel ingezonden zijn, en dat de Vlamingen bewezen hebben, dat zij de Nederlanders van den Transvaal in hun loffelijk streven ondersteunen en huldigen.

Sterfgevallen.

- De 6^{n} Maart overleed te Antwerpen de heer Aug. Michiels, gemeenteraadslid, voorzitter van de Afdeeling van het *Willemsfonds*, enz. Gedurende lange jaren heeft hij aan de Vlaamsche beweging onschatbare diensten bewezen.

Het was een gulden hart, een oprecht en edel karakter. Hij telde slechts vrienden in Noord en Zuid. Weinigen onder de leiders der Vlaamsche Beweging genoten zoo algemeen de achting, de genegenheid en het vertrouwen van allen in den lande. Hij was den 25 Maart 1822 geboren.

- Op 32 jarigen leeftijd overleed dezer dagen te Amsterdam de heer A.D. de Vries, die zich reeds eenen naam had gemaakt als beoefenaar der kunstgeschiedenis. Met den heer de Roever stichtte hij het uitmuntend kunsttijdschrift *Oud-Holland.*

Verschenen werken.

- CHARLES DICKENS. *Het Verlaten Huis.* Tweede en derde deel. In gekleurden omslag met eene plaat. 236 en 237 blz. Gent, Ad. Hoste. (Goedkoope uitgaaf.) Per deel
  fr. 1 50.
- *Vlaamsche Pseudoniemen.* Biliographische opzoekingen door V.A. Dela Montagne. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Afl. I. 32 blz. in-8°
  fr. 0.90.

In de Balkan- en Donaulanden over Carmen Sylva en hare werken

door Pol. de Mont.

Genoegzaam is, ook bij het beschaafd publiek in Nederland, de dichteres bekend, wier naam wij tot titel van dit opstel verkozen, om ons opzet, eenige nadere bijzonderheden over haar en hare werken in dit tijdschrift mede te deelen, volkomen te wettigen.

Beginnen wij met eene kleine levensschets.

Carmen Sylva, eigenlijk koningin Elisabeth van Rumenië, had tot vader den kleinen Duitschen prins von Wied, en is bijgevolg eene spruit van dat heerlijke en dichterlijke Rijnland, waaraan zij zelve in een harer gedichten den naam van ‘schönste Heimath’ schonk. Door de zorgen eener hoog begaafde, zeer ontwikkelde moeder opgeleid, bezit koningin Elisabeth alle de hoedanigheden, die èn eener volkomene vorstin, èn eener fijn beschaafde vrouwe passen; zij is daarenboven, zonder ook in de verste verte aan eene der door Molière vereeuwigde salondames der zeventiende eeuw te doen denken, tehuis in de oude classieke talen, philoloog als een hoogleeraar aan deze of gene Duitsche Hoogeschool en volkomen op de hoogte van de kunst- en letterkundige beweging in de meeste landen van Europa.

Bij dit alles kunnen wij nog, met Ulbach, die Carmen Sylva, - na haar te Sinaia, haar vorstelijk verblijf, ter gelegenheid van het letterkundig Weener-congres bezocht te hebben, - als dichteres aan de Parijzer wereld voorstelde, de mededeeling doen, dat de koningin-schrijfster Fransch spreekt als eene Parisienne, en Engelsch als eene ware ‘Fox-hunting Lady’!

Zoo wij het portret, dat de door Ulbach, bij den uitgever der *Nouvelle Revue* in 't licht gegeven *Pensées d'une Reine*

versiert, voor getrouw mogen nemen, is Elisabeth van Rumenië eene statig gebouwde, harmonisch ontwikkelde, schoone vrouw. Bruine, wederspannige lokken versieren het sierlijk ovaal des gelaats; breed en helder is het voorhoofd; een bevallig lachje krult eenigszins de fijngevormde lippen; de neus is eer klein dan groot, maar zonder te misstaan; de blik is diep en blauw; de kin rond en bevallig.

Van haren vader en hare grootmoeder, die zich beiden, gene op de wijsbegeerte, deze, prinses Luïza, op de poëzie toelegden, schijnt vorstin Elisabeth's geest de erfgenaam te zijn. Van den eersten schijnt zij de zucht tot overwegen, vergelijken en ontleden te hebben geërfd, - de philosophische neiging in een woord, die wij, èn in hare *Pensées* èn in haren *Jehovah* aantreffen.

Zooals wij nog straks gelegenheid zullen hebben op te merken, legt vooral dit laatste, in vloeiende jamben geschreven gedicht, getuigenis af van groote vrijzinnigen stoutheid in het denken; de diep wijsgeerige grondslag, waarop het berust, leert ons Carmen Sylva waardeeren als eene geestverwante van Schelling en Hegel, en als volkomen op de hoogte van de moderne, jongste natuurwetenschap. Aan de tweede heeft zij wellicht het vrouwelijk weeke, het zachtzinnige karakter harer verzen te danken, alsmede dat open oog en oor voor alle natuurschoon, hetwelk zij dan ook overal in hare schriften weet te huldigen.

Tot hier toe zijn ons als hare meest opmerkensweerdige werken bekend, de *Rumänische Dichtungen*, *Jehovah*, een paar novellen, en de jongst nog, evenals al het overige, bij Friedrich te Leipzig, verschenen *Pelesch-Märchen.*

Wellicht is een enkel woord over dit alles onzen lezers en lezeressen niet onwelkom.

Als vertaalster leeren wij de schrijfster in den eersten bundel kennen. Bijgestaan door Mite Kremnitz, leverde zij eene keuze Hoogduitsche vertalingen uit de werken van een half dozijn dichters van Jong-Rumenie. Vasili Alecsandri (1821 geb.), die, hoewel min beduidend als dramatisch schrijver, zich als lyrisch dichter, in de school van het eigenheimsche volkslied opgekweekt, eenen welverdienden naam verwierf; Bolintineanu (1826-1872), wier werken geken merkt zijn door bevalligen eenvoud, frissche, natuurminnende

wereldbeschouwing, zuiverheid van taal en vorm; Eminescu (1850), thans redacteur van de *Timpul* te Bucharest, de somber gestemde poëet van weemoed, wereldsmert en pessimisme, wiens gedichten, b.v. het door Mite Kremnitz vertaalde *Nimmermehr*, in geene bloemlezing misplaatst zouden zijn; daarbij voegen zich eindelijk Negruzzi en Scherbanescu. Over de *Märchen*, ook in dezen bundel opgenomen, spreken wij verder.

Het schoonste gedicht van Carmen Sylva is, naar onze meening, haar *Jehovah*, alhoewel sommigen het slot van dit gewrocht streng hebben afgekeurd.

De eigenlijke titel diende volgens deze critici te zijn, *Ahasverus:* immers, de legende van den Wandelenden Jood, zoo vaak reeds door poëten behandeld, dient tot grondslag aan dit gewrocht.

Wij deelen deze meening niet. Voor wie *Jehovah* wat dieper doorschouwde, blijkt dat de legende van den Wandelaar voor de dichteres niets anders geweest is, dan een voorwendsel, dan een goedgeschikte leiddraad, zoo men wil, waarlangs zij hare wijsgeerige ideeën over het Opperwezen tot kunstmatige uitdrukking, tot een aesthetisch lichaam kon laten gedijen.

Ziehier het oorgedacht niet van haar werk: ‘Ahasverus, Christus bespot hebbende, moet eeuwig op aarde rondzwerven, ten gevolge van des Heilands vloek;’ maar wel deze philosophische stelling, door haar met gloed in het slotgedeelte saamgevat:

> ‘Im Werden - da ist Gott!’

Zij wil ons den mensch toonen, als een speelbal des twijfels, van de eene leer naar de andere overgaande, tot hij eindelijk der wanhoop ter prooi wordt, en stervend als eenling, rond zich in eeuwige wisseling en duur de heilige Natuur met nooit uitgeputte kracht, in gestadige wording ziet. Dàarin alleen openbaart zich het Opperwezen; dàar moet de geest het zoeken:

> ‘Im Werden, da ist Gott!’

Eene andere vraag is deze, of de theorie met al de wenschelijke duidelijkheid in het gedicht is vooruitgezet. Op deze willen wij liefst het antwoord schuldig blijven.

Eens echter, dat de dichteres de legende opvatte, zooals door haar inderdaad gedaan is, vinden wij het aangrijpende slot, ‘Ahasverus' dood’, hier alleszins op zijne plaats. Haar Ahasverus toch wil blijven leven en levend lijden, tot hij den waren God hebbe leeren kennen, en in de aanbidding van Hem rust moge vinden. Dergelijke opvatting impliceert, dunkt ons, dergelijk einde.

Wat dit gedicht niet luttel kunstweerde bijzet, is benevens de rijke beeldspraak en de volmaakte versbouw, de schilderachtige, aanschouwelijke voorstelling. Elke nieuwe reis van den Eeuwigen Zoeker wordt een op zich zelven staande tafereel, vol lijn en kleur. In Egypte, In Indië, in Spanje, op zee,..... als reiziger, als krijgsman, als dichter, als minnaar, als vorst en als kunstenaar, toont zij ons beurtelings den twijfelzieken menschenzoon.

Over *Een Gebed*, de wegsleepende, kortweg meesterlijke novellen, die onze Smit-Kleine zoo keurig vertaalde, kunnen wij in een Nederlandsch blad gerust stilzwijgend heenstappen.

Wij hebben trouwens nog een woord te wijden aan de *Pelesch-Märchen*, die nog in den loop dezes jaars te Leipzig van de pers kwamen. Droeg zij de *Rumänische Dichtungen* op aan hare geboortestreek.

> ‘Dir, Heimath, hab' ich sie gestreut,
> Könnt' ich an's Herz Dich Drücken!’

de *Pelesch-Märchen* worden *an die kinder* toegewijd, in een viertal welluidende strophen.

> ‘Wo Urwald hohe Felsen krönt,
> Der Bergstrom wild zu Thale dröhnt,
> Und tausend Blumen Blûhen,
> Viel süsze Düfte sprühen,
> Da liegt, den schönsten Garten gleich,
> *Mein Königreich.*’

En alle, het aloude woud en de rotsen, de wildbruisende bergvloed en het vol bloemen prijkende dal, deelden iets mede van hunne eigen pracht, hunne kleur en hunnen geur, hun geruisch en gefluister, aan de *Märchen* der dichterlijke koningin.

Hoogst eigenaardig, niet enkel als innerlijke stof en

gehalte, maar vooral als inkleeding en stoffeering, zijn deze niet zeer uitvoerige verhalen. Voor hen, die het Duitsche Kunst-Märchen, en dat, waaraan H.C. Andersen zijnen naam hechtte, - want het eigenlijke volkssprookje wil ik hier buiten pleit laten, - van nabij kennen, klinkt in de *Pelesch-Märchen* iets nieuws, een nog niet vernomen toon; wordt er juist dat in aangetroffen, wat men vooral aan werken van dien aard mag vragen: het locale, het eigendommelijke in gedacht, gevoel en kleur.

Wij laten hier een dezer verhalen volgen.

Firful cu dor.

Eens was er te Sinaja eene Hora(*), zooals er nog nooit een geweest was. Het was inderdaad een groote feestdag: in het klooster hadden de monniken eetwaren uitgedeeld bij gansche kuipen, en allen hadden zich eens recht zat geëten. Van wijd en zijd was het volk toegestroomd, van Isvor en Poeana Zapuluï, van Comarnic en Predeal en van gene zijde der bergen.

Het zonneken scheen zoo warm in het dal, dat de meisjes de doeken van het hoofd namen en de knapen de met bloemen als overdekte hoeden achteruitschoven, zoo stikkend werd het hun bij het ommezwirdelen.

Rond hen stonden de vrouwen, en zoogden hunne kinderen; hunne sluierdoeken losten zich op het groene loover af, zacht en blank als bloezems.

Dat was mij een getrippel en een gejuich der lustige dansers: de meisjes schenen te zweven, als raakten hunne sierlijke voetjes den bodem niet, wen zij onder het enge rokje uitkeken. Hunne overhemden waren bont en rijk bestikt en glinsterden van goud, evenals de muntstukken om hunnen hals. Rusteloos bewoog zich de dans bij 't onafgebroken spel der Lautari, rustloos als de polsslag in de aderen, als de baren, rustloos, nu in groote, dan weer in kleinere kringen.

Op korten afstand, op zijnen langen staf geleund, stond een schoone herder, en bezag met zijne oogen, zwart als woudbessen, den Horadans. Zijne gestalte was slank als die van eenen jongen denneboom; zijn haar viel van onder de

(*) Een dansfeest.

geluwe lamsvellen muts in zwarte lokken op zijne schouderen. Zijn wammes was van grauwe kleur, en met eenen breeden lederen gordel om de heupen opgehouden; aan zijne voeten had hij sandalen. Zijne oogen hadden slechts één poosje nog omgedwaald; thans hadden zij gewis gevonden wat zij zochten, want zij hechtten zich vonkelend op een meisje, dat hem niet eens scheen op te merken.

Schoon was dit meisje, schoon als de wonderschoonste bloemen, neen, veel schooner dan Genziane of Alpenroze, zachter dan het Edelwitteken. Hare oogen bevatten twee lichtpunten, een in de gitzwarte kern, het andere in den bruinen kreits, die de gitzwarte kern omringde. Hare tanden blonken, zoo vaak zij de koraallippen ontsloot; heur haarbos was zwart als de afgrond, waaruit eene waterstraal opborrelt, en de bloemen, die zij er in had gevlochten, welkten niet, als hadden de lokken daaraan frischheid en leven geschonken. Van lijf was zij zoo slank, alsof men hetzelve met de hand kon breken, en onder meer wist men allerlei te vertellen van hare kracht.

Ja, schoon, zeer schoon was Irina, en Jonel, de jonge herder, zag haar immer aan. Eindelijk naderde ook hij tot den kring der dansenden en greep haar bij de hand. De meisjes keken beiden aan en lachten, en Irina bloosde.

Daar hield plots het spel der Lautari op, in een schril, lang getoon; de knapen zwenkten hunne dansmeisjes onder hunne armen heen rond zich, en Jonel trok, met vasten ruk, Irina's hand naar beneden. Zulks had veel te beduiden! Irina echter lachte.

‘Irina,’ sprak hij met lijze stem, ‘ziet gij die gele bladeren op genen beukeboom? Het is mijn tijd, ik moet met mijne heerde neerdalen in het dal, en tot den lentetijd toe, zie ik u niet weder. Zeg mij een vriendelijk woord, dat mijn hert niet sidderen moge, terwijl het denken zal, dat gij de andere knapen natuurt.’.

‘Wat zal ik u zeggen?... Gij hebt mij immers niet lief en ras zult gij mij vergeten!’

‘Eer wil ik sterven, dan u te vergeten, Irina!’

‘Dat alles zijn maar woorden; ik geloof u niet!’

‘Wat moet ik doen, opdat gij mij geloovet?’

Irina's oogen fonkelden, terwijl zij hem schuins bezag en sprak: ‘Dat... wat gij niet kunt!’

‘Ik kan alles!’ zei Jonel langzaam, als wist hij niet, dat hij sprak.

‘Neen! gij kunt niet zonder uwe schapen blijven; die kunt gij minder ontbeeren, dan mij.’

‘Zonder mijne schapen?’ zegde Jonel en zuchtte.

‘Ziet gij het wel?’ lachte Irina; ‘het eenige dat ik verlange,.... dat gij op het gebergte blijvet zonder uwe schapen, kunt gij niet! Woorden, niets dan woorden!’

‘En zoo ik het toch doe?’ zeide Jonel verbleekend en drukte de tanden op elkander.

De knapen en meisjes hadden zich rond het tweetal verzameld, en luisterden toe. ‘Doe het niet! - Doe het!’ riepen zij beurtelings door malkaar.

Op dit oogenblik legde een oud herder, met zilveren lokken, de hand op Jonels schouder.

‘Laat de meisjes met vrede,’ sprak hij barsch; ‘zij breken het hert en lachen; weet gij niet dat de herder sterft, die zijne schapen verlaat?’ Hij dreigde Irina met gebalde vuist: ‘En gij ook meent, dat gij, daar gij schoon zijt, alles aandurven moogt en niets uwen overmoed vermag te straffen; doch, het kwade dat gij verricht, dat hebt gij aan u zelven misdaan!’

Irina lachte: ‘Hij hoeft immers niet te gaan, evenmin als ik hem behoeve!’ Zij keerde zich om en liep achter het klooster, naar de bron, om te drinken.

Jonel echter verleende niemand gehoor; met bleeke wangen en opeengepreste lippen wendde hij zijne stappen naar den berg. Toen hij Irina voorbij trad, wenkte hij even met de hand.

‘Doe het maar niet!’ riep zij hem na, en lachte met de andere meisjes mede. De rivier ruischte; ‘Doe het maar niet!’ Maar Jonel hoorde haar niet en steeg hooger, in den glans der middagzonne, de gladde bergpaden langs, onder de reusachtige denneboomen, dwars door het schaduwrijke beukenwoud tot aan de herdershutte, waar rond zijne schapen legerden en waaruit zijne honden hem, met vroolijk gebas, tegemoet huppelden.

Hij liet zijne hand over hun borstelige huid glijden en riep

zijne Mioritza:[1] ‘Brr., brr., oitza, brr.,’ tot zich. Zij kwam met hare lammekens en liet zich in de vacht de bloemen vlechten, die hij van Irina gestolen had.

De andere herders bad hij, zijne schapen mede te voeren en zeide hun, dat hij zelf wel later volgen zou; hij had eene gelofte gedaan, die hij eerst vervullen wilde.

Allen hoorden hem verwonderd aan. ‘En, zoo ik niet weerkom,’ eindigde hij, zeg dan, *de Sehnsucht heeft hem ter trouwfeest genoodigd.*[2] Zijnen alphoren nam hij in de hand en klom hooger, tot den top des heuvels vanwaar hij, over de Donau heen, tot aan de Balkans schouwde. Daar bleef hij staan, bracht den alphoren aan de lippen, en liet hem verre en klagend tonen. Daar zag hij zijnen trouwsten hond tot hem snellen; deze sprong kwispelstaartend om hem, trok hem bij het wammes voort, dalwaarts af, zoodat Jonel zich nauw verweren konde en hem eindelijk met booze woorden, en steenen gooiend, doch tevens met tranend oog, van zich joeg. Zoo had hij zijnen laatsten vriend verwijderd, en stond alleen in de barre bergwildernis. Twee adelaars kreitsten vóór zijnen voet; alles werd stil.

Hij strekte zich in het kortgeschoren gras en zuchtte zoo diep, als brak hem het hert, tot hij van louter begeeren en zielepijn insluimerde. Toen hij ontwaakte, dreven de wolken boven zijn hoofd en daalden immer dichter bij, eerst in rassche vaart, dan plots weer rustig, en als een dikke nevel omringden zij hem, zoodat hij geene schrede meer doen kon.

Eensklaps schenen zij vorm aan te nemen, en malkaar bij de handen houdend, zweefden wonderschoone vrouwengestalten om hem heen, in sneeuwwitte, glansende gewaden. Hij wreef zich de oogen, in den waan, dat de droom nog duurde; doch hij vernam hun gezang: zoo week en zachtjes klonk het, als kwam het van zeer verre, en zij strekten leliënarmen uit tot hem, ‘Du schoone jongeling! wees mijn! wees mijn! kom met mij!’ zoo klonk het van alle zijden.

Hij echter schudde slechts het hoofd.

(1) Mioritza. jong moederschaap. Oitza: schaapje.
(2) Zooveel als: ‘Aan verlangen is hij bezweken.’

‘Versmaad ons niet!’ riep nu eene. ‘Wij willen u zoo opvroolijken, dat gij voor immer het dal vergetet!’ Zij scheidde den nevel met hare hand, en daar verscheen hem eene bergvlakte, zoo vol bloemen, als hij nog nimmer had gezien, en in de vlakte eene kluis uit rozenbladeren gewrocht, en eene bron, die over het fluweelen mos heen perelde.

‘Kom! Daar zullen wij wonen!’ riep de schoone met zilverige stem. ‘Neen, kom tot mij...’ riep eene andere, en bouwde, zienderoogen, uit de nevelen een huis, dat, door de zonne beglanst, schitterde als een regenboog. Van binnen was alles malsch, als uit de fijnste wol gewrocht, en van het dak naar omlaag biggelden regenboog-kleurige droppelen, die nauw den bodem raakten, of halmen en bloemen sproten uit. ‘Hier zullen wij wonen!’ riep het schoone meisje, ‘ik zal u tooien, zooals ik zelve getooid ben.’ Daarop hing zij hem eene keten van schitterende droppels om hoofd en hals; hij echter schudde die af: ‘Slechts ééne mag mij tooien’ sprak hij somber, ‘slechts mijne bruid!’

‘Wil ik dan uwe bruid zijn?’ riep eene derde. ‘Zie hier mijn bruidschat!’ en de nevel knedend maakte zij schapen, steeds meer en meer in getal, tot de geheele berg, alle bergen en zelfs de hemel er vol van waren.

Zij waren verblindend blank, met zilveren en gouden klokjes om den hals en onder hunne schreden sproot het groen. Een poosje verhelderde het gelaat des verlatenen, vlug echter weerde hij met de hand het lokkende beeld af, en zeide: ‘Ik heb slechts ééne kudde, de mijne, en begeer geene tweede!’ Nu werden de nevels dikker en donkerder; weldra was hij met zwarte wolken omgeven; daaruit slingerden bliksems en dreunde de donder gansch in zijne nabijheid. En in het dondergebrul hoorde hij:

‘Gij, vermetele zoon der aarde, gij waagt het ons te versmaden. Gij zijt de prooi des verderfs!’ De donder kraakte, als borst de geheele berg, en dreef dan dalwaarts af: op Jonel echter viel de sneeuw, eerst fijn als rag, dan immer dikker, tot de bergen rond hem alle er in gehuld waren, en zijn eigen mantel, zijne haren, zijne brouwen er mede bevlokt. En uit de sneeuwjacht klonken weder de zoetste stemmen welluidend tot hem, kunstrijk mengsel van

herdersfluiten, alphorens en gezang, en door onzichtbare handen gebouwd, verhief zich vóor zijne oogen een sneeuwpaleis, van zulk eenen glans, dat hij terstond de oogen moest sluiten. Als hij ze weder opende, waren maan en sterren in het paleis vergaderd, zoodat hun geschitter door de wanden heen straalde. De maan troonde op eenen hoogen zetel en zag de sterren aan, die malkander bij de hand houdend Hora dansten. Steeds werden deze talrijker, wen de hemel zwarter werd, en zoodra de maan wenkte, ijlde, hoog uit den trans, eene ster in het paleis binnen.

Daar waren zeer kleine sterretjes, als kinderen, en die kruisten door malkander en lachten en speelden vóor de voeten der Maan. Andere traden majestatisch toe, van eene sleep voorzien, die over alle bergtoppen heengolfde, zoo lang als de gansche Bucegi, en deze sleep werd gedragen door talrijke kleine sterren, alle in stralende kleedjes en met kransen en kronen van zeldzamen glans. De poorten der paleizen werden van zelfs breeder, als deze machtige sterren verschenen en eene daarvan beval de Maan van haren troon te stijgen, en haar tot dienares te zijn. Dan wenkte zij zelve Jonel en sprak: ‘Kom, menschenkind, wees mijn gemaal, met mij zult gij het Heelal doorzweven, mijne sterrekens tot dienaren hebben en gij zelf zult, lichtrijke ster, van licht omgeven zijn’!

Jonel was tot dicht bij de poort getreden, zonder het te weten, en beluisterde deze betooverende tonen, begeleid door het lijze zingen der overige sterren alle. Daar verhief de Maan haar hoofd en aanschouwde hem en geleek zijne Irina zoo zeer, dat het Jonel in het hert aangreep en hij uitriep:

‘En lag de geheele wereld aan mijne voeten, Irina bood ik haar aan!’ Nu werd het al één ruischen, één bruisen en dan een schrikwekkend gedommel; de sterren sisten ten hemel op, in eene lange, feestelijk glansende root, het paleis stortte in puin en begroef Jonel, en de Maan staarde bleek en treurig neer op de sneeuwhoopen.

De Bergmannekens echter, die het vreeselijke gerucht boven hunne hoofden gehoord hadden, kropen met moeite uit den schoot der bergen te voorschijn, om te zien, of geen gevaar hunne huizing bedreigde. Daar ontdekten zij den ongewoon grooten schat van louter edelsteen, waaruit het

paleis bestaan had. Vol vreugde begonnen zij den kostelijken vond te verzamelen en te verdragen in het binnenste des bergs, waar zij hem onder machtige gewelven opstapelden. Zoo vonden zij den armen Jonel, en daar hij niet geheel zonder leven scheen, en zoo schoon was als niemand van hen, kregen zij medelijden, brachten hem met veel moeite naar beneden, en legerden hem op hun molligst mos.

Zij putteden uit hunne warme en koude bronnen, waschten en baadden hem en brachten hem dan naar de onderaardsche zee, die alle wateren voedt. Eens doopten zij hem in dezelve, en hij ontwaakte in gezondheid en staarde verbaasd rond zich. ‘Waar ben ik dan toch?’ zeide hij eindelijk. Wel mocht hij verwonderd zijn: over hem een welfsel uit schemerende rotssteenen, onafmeetbaar hoog, en zich verliezend in eenen donkeren nacht: aan zijne voeten eene zee zoo wijd, zoo grenzeloos wijd, als vulde zij geheel het binnenste der aarde; ook deze verloor zich in de duisternis, en dicht rond hem stonden, liepen, klaverden duizenden gnomen, met lange baarden en met lantaarntjes, die zij, deze aan den gordel, geen op het voorhoofd droegen. In eindlooze zwermen brachten zij edelgesteenten bij, waschten dezelve in de zee, zoodat het hunnen glans nog verhoogde, en schikten en stapelden dezelve in kamers en op stapels. Velen kwamen met vloten aangevaren en brachten gansch onbekende steenen mede. Eenige belaadden vloten voor langdurige reizen en zeilden ver van land.

Onder het weidsch gewelf heerschte eene verwarring van stemmen en lichtjes, dat Jonel ooren en zien verging: toch schenen de gnomen alle zeer wel te weten, wat zij te verrichten hadden, uitgezonderd die alleen, die rond hem stonden en niet wisten, wat zij met hem zouden aanvangen. Hem echter greep plots het verlangen aan, de reis mede te maken naar die onbekende, donkere verten, en hij snelde naar een vlot, dat ter afreizen gereed was. Daar verrees eene prachtvolle vrouw zich uit het water; deze was Irina, als eene zuster, gelijk, en reikte hem hare armen. Met het woord: ‘Irina!’ wilde hij zich in zee storten, doch twintig krachtige armen hielden hem terug en andere, evenzeer krachtige armen begonnen hem slagen toe te dienen. Hij weerde zich, want nog immer wenkte de schoone vrouw, maar zij lieten

hem niet los, en begonnen hem in hunne woede te steenigen.

Toen trad een gekroond Bergmannetje tot hem, gebood ‘halt’ en sprak; ‘Gij dwaalt, Jonel, uwe bruid is niet hier; zij is in het dal en tracht naar u; deze is de mij bestemde bruid en ik betracht haar reeds zoo menig jaar.’ De schoone vrouw zag er zeer boos uit, wat haar nog bevalliger deed zijn, maakte een dreigend gebaar en duikelde in de baren. De kleine koning zuchtte, en Jonel zuchtte, en de bermannetjes zuchtten ook, als brave, trouwe onderdanen; zij hielden echter nog de steenen gereed, voor het mogelijk geval, dat Jonels dood besloten werd. De koning bezag evenwel met medelijden den schoonen herder, beval hem met heilzame bronwateren te wasschen, want hij bloedde uit talrijke wonden, en deed hem dan, verjongd en nog schooner geworden, begeleiden tot den bergtop, waarop zij hem gevonden hadden. Bij het scheiden zeide hij: ‘Zwaar hebt gij misdaan, Jonel! Gij hebt uwe plicht vergeten. voor eene schoone vrouw. Uwe trouw aan haar is groot en schoon, maar de ontrouw jegens uwe plicht is grooter, en hoewel ik uwe gevoelens begrijp, toch kan ik u niet voor de straf vrijwaren, die u wacht!’ Met bangen herte betrad Jonel den eenzamen bergtop, waar rond de storm bruiste.

Ieder oogenblik nam het orkaan in hevigheid toe, als wilde zij den eenzame van de hoogte neerstorten, en hem aan duizend atomen brijzelen. Snel hield hij zich aan eenen vooruitspringenden rotsblok vast, en zag met verwilderde oogen rond, in de afwachting van nieuwe vijanden, nieuwe gevaren en nieuwe bekoringen. Plots scheen het hem, als drukte hem de hand des storms ten gronde neer, als beroerde hem iets het hert, als bezweek hij aan zijn leed. Vaster nog klemde hij zich aan de rots, die onder zijne drukking scheen te wankelen.

En in het bruisen en grollen om hem heen vernam hij gillen, bedreigingen, soms als van eene enkele; dan waren het bazuinenklanken, die zijne hersens bedwelmden, en plots veranderde zijne liefde tot Irina in bitteren, gloeienden haat, omdat zij hem, met eenen lach om den mond, naar den dood had gezonden. Ja, hier zou hij het afwachten, tot het uiteinde; in het voorjaar echter zou hij tot haar gaan, met hoonende woorden van haar afscheid nemen, haar nimmer

wederzien; geene vrouw zou zijn hert bezitten; dit zou alleen zijne heerde, die bij schandelijk verlaten had.

Uit de rots steeg eene diepe geweldige stem: ‘Mijn knaap, mijn zijt gij, reddeloos zijt gij in mijne macht en voor eeuwig!’ en op hetzelfde oogenblik veranderde de rots in eene reusachtige vrouwengestalte, die Jonel met eenen arm van steen omvatte en hem kuste met lippen van steen. Verschrikt weerde hij haar af, maar kon niet. ‘Wie zijt gij?’ riep hij uit. ‘Is dan de geheele hel tegen mij in bond getreden? Wie zijt gij, zoo gij niet de Welwa zijt!’ Weder was de vrouw tot rots geworden en door het stormgedruisch drongen de woorden: ‘Ik ben het Verlangen en gij zijt mijn: de laatste lippen, die u kusten, zijn de mijne!’

Op dit oogenblik werd alles stil en de zon brak door de wolken. Zij bescheen eene bleeken man, die op zijnen alphoren geleund, neerstaarde in het dal, tot aan de Donau. Hij zuchtte niet, hij bewoog niet, het kloppen zijns herten hief de op zijne borst gekruiste armen niet omhoog. Nauwelijks verried de trage opslag van zijne oogleden, dat hij nog leefde. Toen begon het rond hem te leven! Sneeuw en ijs smolten en vloeiden dalwaarts af, en onder hen kroop het jonge groen uit den bodem. Jonel roerde niet. Het woud schudde het dorre loof af, de knoppen zwollen. Vogelgekwetter en beekgeruisch verhieven zich bergopwaarts.

Jonel hoorde niet. Het was, alsof zich al wat leefde, om hem heen verzamelde, om hem te wekken - vergeefs! Hij staarde alleen naar beneden, naar de Donau, als een beeld van steen. Eensklaps kwam er leven in zijne trekken, zijne oogen verhelderden, een zwakke blos kleurde zijne wangen en met uitgebreiden arm en reikhalzend luisterde hij naar het naderend hondgeblaf en het klingelen van halsbellen. Nu zag hij zijne heerde duidelijk naderen, hij bracht den alphoren aan de lippen, om het welkom te blazen; doch hij bracht de hand aan zijn hert, en met den roep: ‘Ik sterf’, zonk hij zielloos ten gronde.

Wel lekten zijne honden hem handen en aangezicht, wel blaatte zijne Mioritza over zijn lijk, wel riepen de herders hem bij name; met eenen zaligen glimlach op het afgeteerde gelaat lag hij daar, en gaf geen antwoord meer; de alphoren, nog onlangs door zijnen adem bezield, lag gebroken, en

niets in het rond droeg één spoor van den kamp, dien de jonge held doorstaan had.

Zij begroeven hem, waar zij hem gevonden hadden, en noemden den berg ‘de kruin des Verlangens, *Virful cu Dor;*’ meermalen ben ik daarboven geweest, en heb zijn graf gezien, en immer voort weiden er nog de schapen.

Antwerpen.

Poëzie.

I.
Uit ‘licht en schaduw.’

I.

Het avondt in de verte...
het donkert meer en meer...
naar 't grauwend dorpje treden
de boeren... kalme vrede
daalt op de velden neer.

Op de afgelegene hoeve
klinkt soms een hondgebas...
De wind zingt in de boomen,
de nacht, vol weemoedsdroomen,
schreit tranen op het gras...

II.

Kom, nu slapen al de vogels,
stilte ligt op 't vijvernat;
slechts de zomerwinden spelen
in de donkre lustpriëelen
met klimop en geitenblad.

Heerlijk is de zomeravond
en het lieve plekje wacht;
kom, geen menschenoog bespiedt ons,
slechts de blanke sterre ziet ons,
aanvertrouwde van den nacht!

Geef me uw arm, ik zal u leiden.
Donker is 't en eenzaam rond.
Laat mij, onder 't rustloos woelen,
weer het driftig drukken voelen
van uw lippen op mijn mond.

Zet u naast mij op de rustbank,
dicht, gansch dicht... leg op mijn schoot,
minziek 't lokkig hoofdje neder,
woel - nooit kussensmoe - dan weder
't lichtgeschoeide voetje bloot.

Zeg mij - zoete tooverwoorden -
dat gij gansch de mijne zijt,
dat mijn liefde u steeds zal leiden,
ons geen hinderpaal zal scheiden,
bergen hoog - noch zeeën wijd!

Zeg mij - aan uw voeten kniel ik -
dat gij eeuwig mij behoort,...
o! Dan wijkt van mij de smerte
en het minnend dichterherte
zal u zeegnen om dat woord!

ARNOLD SAUWEN.

Antwerpen.

II.
Zielezucht.

Zoolang mij 't morgenlicht van 't leven
Bescheen,
Bleek mij eene eeuwge vreugd te omzweven.
o Neen,
Toen kende ik nog 't waarachtig lijden
Niet, 't geen
Me eens kwellen moest in mijn verblijden!
Verdween
Des lots geheim van vóór mijne oogen,
Meteen
Werd weêr mijn ziel den nacht onttogen,
En heen
Ware al mijn smart en levenskommer.
Och, geen
Die zachter rustte in 't frissche lommer
Waarheen
De vroolijkheid haar vliet laat klateren,
Die steen

En kei doet glinsteren in haar wateren!
't Geween
Zou langer niet mijn hart doen beven,
Maar beên
En lofzang, jublend aangeheven,
Alleen
Bewogen dan mijn dankbre lippen,
Tot een
Van Godes englen 't vlies zal knippen
In tweên,
Welk mij aan de aard houdt vastgebonden!
Zoo 'k meen,
Wordt dan een deel der hemelgronden
Mijn leen
Als prijs der deugd, 't zij groot bevonden
Of kleen.

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, 1884.

III.
Het venster.

Schoon in den boomgaard frissche vruchten prijken,
En in den tuin de bloemen aller naam;
Toch sta ik graag soms uren lang te kijken
Naar twee gordijntjes van gindsch vensterraam.

Met kostlijk lijstwerk zijn zij niet omgeven:
Klimop en wingerd klautren langs het hout;
De violier, de nagelbloempjes weven
Het al dooreen, als weefden ze in een woud.

En om dit raam, waar bloem en rankjes wiegelen,
De tortel kirt, de vlinder rust op 't groen;
Het bijtje snort, wil in de ruit zich spiegelen,
Of drukt op ieder bloempje een giergen zoen.

En achter 't ruitglas hangen twee gordijnen,
Die 't kamerluchtje streelt in zacht geril;
Dat veldtaafreel, hoe nietig 't ook mag schijnen,
Ik heb het lief, en sta daar stom en stil.

Uit fijne zijde zijn ze niet geweven
Noch uit fluweel, lampas of brocandel,
Geen kantfestoenen die den boord omgeven:
't Is neteldoek van zeven stuivers de el!

Niets meer. Maar blanker dan de leliebladen
Mild geurend bij het venster, is de stof;
't Is of haar kleur verlicht de kronkelpaden
En leven schenkt door gansch den kleinen hof.

Ja, heele dagen zou ik staan te zinnen
Voor 't vensterraam; - 't is dat ik mij gedenk
Hoe stille meengen avond zij langs binnen
Het openschoof op mijnen liefdewenk!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Kamp van Beverloo.

IV.
Kleine Rosa.
(Ter herinnering aan hare Ouders.)

Is het waar dat zij heen is en henen voor goed,
kleine *Rosa*, het liefelijk kind? -
Mijn hart voelt het wee van uw beider gemoed;
ik weet hoe u 't vader- en moederhart bloedt,
wen de zaligste droom van uw leven verzwindt,
bij den dood van uw twaalfjarig kind!

Zij is heen, kleine *Rosa* is heen!
Er helpen geen handengewring noch geween
om haar weer uit den doodslaap te wekken,
en God weet alleen
waarom zij zoo vroeg uit ons midden verdween,
om naar beter gewesten te trekken.

O, mochten we in 't geheim der toekomst kunnen lezen,
wie weet of wij misschien niet dankbaar zouden wezen,
dat zij zoo vroeg is heengegaan,
eer 't leed des levens haar het hart te pletter drukte,
de ontgoocheling haar de bloesemkroon der jeugd ontrukte.
Denkt: wat God doet is welgedaan!

Alleen Hij weet waarom de roze, pas ontloken,
bij 't woeden van den storm haar stengel afgebroken,
ontkleurd, verwelkt ter aarde stort;
waarom vaak 't liefste kind, waarop wij 't meest betrouwden,
de schoonste plannen in de onzeekre toekomst bouwden,
bij voorkeur ons ontnomen wordt.

KAREL BOGAERT.

Laken, 20 *Februari* 1884.

V.
Op het ziekbed.

Zing, ô mijn hart!
ban uwe smart,
schep in het lied de vreugd,
sterkt dan een luimig lied
droeve gemoederen niet,
bang van verdriet?..

Treur niet zoo lang,
zucht niet zoo bang:
zing weer het vreugdig lied
't welk u zoo droef verliet; -
zingt weer met drift en kracht,
zing weer bij dage en nacht:
Heil u dus wacht!...

ALFRIED LA GRAVIÈRE, JZ.

Meenen, Februari 1883.

VI.
Mijn schoone streek.

Uit de spitse torentinne
Klept een klokje luid en hel;
Rinklend kussen zijne tonen
't Helder water van de wel!

Uit het zachte, groene loover
Klinkt der voog'len lieve zang,
En de nachtegalen fluisteren
Weeldrig frissche nachten lang!

Door de kleurenrijke velden
Galmt des landmans vrome stem;
Naast hem staat een' kloeke deerne,
Zingt en klinkt, en juicht met hem!

Door de mollig groene weide
Stoeit het beekje lustig heen,
En het zoele windje kust er
Al de mooie bloempjes kleen!

In die lieve, zoete tonen,
In het kabblen van de beek,
In het suis'len van het windje,
Ken ik *mijne schoone streek*!

HENDRIK RAES.

Kortrijk, Mei 1882.

Onze dichters vertaald.

The song of the poppies
(Vrij naar ‘Kollebloemen’, door Pol de Mont).

Among the wheaten
In sweet summertide,
There are the poppies
Dark-red like blood.

Among the corn-stalks,
Tall and high,
There the soft breezes
Whisper their song.

The larks they are fluttering
With joyful, glorious sound,
The mowers are coming,
Along the small path.

And when they hear whisper
The poppies below,
They breathlen are listening
Still for a while.

***

‘Blushing and glorious like carbuncles,
Red, oh! like drops of blood.
We, the purple flowers of summer,
Glow and rejoice in summertide.
Laughing we grow, and waving and swaying,
Soft we whisper our secret song,
But the binders, nor the mowers,
Know what we sing.

Of going and coming, of weary depart,
Of living and dying, and short time on earth,
Of fast-flowing blooddrops as drops of the dew,
Our song tells, our song tells and the breeze sighs: “woe!”
Of poor dying soldiers so cov'red with blood,
Of the darkstained bodies that rest on the soil,
Of despairing tears that the mothers hove shed,
We tell with anguish and mournful a sigh.

Blossoming and blushing we sing our song;
Binders nor mowers,
They know, what we sing!
Whispering do we, come year by year,
Ah! our prophecy, our weary prophecy
Is for ever but too true'

***

Is 't the wind, that blows the wheaten,
Is 't the wind, that so painfully sighs,
Is 't the thunder, that somber is rolling,
Or are there cannons, that rage for away?

Ah! the mowers do not hear and laughing foil still on,
But through the falling corn-ears, how sad the wind is heard.

Ah! weary song of the poppies! -

Grain and wheat they are lost and trampled
By the maddened horses,
By the maddened horses wild,
Hundreds by hundreds in ranks they came riding,
Came riding,
The guns all were charged, the guns all were charged!
The pikes, all the pikes in their hand,
Numberless armies they appeared,
A thousand cannons following them. -
Blood will be gushing,
Blood will be streaming,
Mothers and sweethearts are sobbing: 'oh! woe!'
Mothers and sweethearts are sobbing: 'oh! woe!'

Oh! the song of the summerpoppies!

Look, they are there, see them flightning,
Hov'ring, swarming they do stride.
Hark! there are they; hark! now swearing
Cursing, striking, they do kill,
As with devilisch rapture mad.

The cannons are raging, thunders rolling,
Seeking for blood fly the balls,
Glowing circles by bumbs now are traced,
And the chief commander here,... is Death!

Oh! the song of the summerpoppies! -

***

Say! is it you, purple flower,
Poppy of the summertide;
Which-i from for so fair see glisten
Near you whitening field of snow?
Or the binders, or the mowers?
Or the horses with their men,
Who near you in sleep are laying,
While the sad gloomy sun of winter,
Melancholy, pale and dreary,
Mournful on their slumber laughs? -

Alas! the poppies are dead since long,
Alas! the mowers, they slumber no more:
They went for their tirants to cruel war,
They have done their duty until the end,
They went and then were slain, then were slain... -
O wondrous song of purple, purple summerpoppies!

Alas! what colours yonder snow,
So red, no poppies are doing so,
But members and bodies cut through and forlorn...
't Is blood!
't Is blood!
Oh! weary song of purple, purple summerpoppies!

***

Blooming and blushing they song, the poppies,
Their prophetic song,
Binders and mowers came to pass them...
Ah! but dit not catch their sense.
Blooming, blushing they come and sing it,
Evry summer, year by year. -
Ah! their threatening prophecy,
Is for ever but too true,
But too true,
But too true!

L.S..

London, 1880.[1]

(1) Gecomponeerd door Edgar Tinel en voor de eerste maal uitgevoerd te Leuven, in 1879.

Paralipomena.
(Uit ‘Lentesotternijen’ van Pol de Mont).

Alte Brunnen, lang versiegt,
wieder sollt ihr fliessen!
Nachtigall, im Grün gewiegt,
neuen Sang ergiessen!
Dürrer Zweig an altem Ast,
neue Knospen sollst du treiben...
Herz, beschwert von Kummers Last,
neuen Lebenskreis beschreiben!

* * *

Klang, beseelt van deutscher Gluth,
Minnelust von Mädchen, Knaben,
Volkslied, stolz wie Meeres Fluth,
freien Einzug sollt ihr haben;
werdet Alten neues Blut,
Jungen mächtige Sehnsucht geben.
Alt und *Jung,* in Dichters Hut,
sollt in frohen Liedern leben!

H. FLEMMICH.

Freiburg (*Baden*).

Onze taalbroeders in Noord-Amerika. Hun burgerlijk leven (vervolg). (Briefwisseling.)

Tot volleding van hetgeen mijn laatste brief behelsde aangaande de burgerrechten onzer Nederduitsche broeders in Noord-Amerika, vergeleken met hunnen vroegeren toestand in het oude vaderland, hoef ik u nog eenige inlichtingen te zenden rakend de wijze, op welke die rechten in de kiezingen worden uitgeoefend.

Die rechten, wij bemerkten het reeds, zijn zeer uitgestrekt, want behalve dat de kiezer zijn gevoelen door eene stemming mag uitdrukken in alle betwiste punten der bestiering, worden meest al de beambten door hem gekozen, en niet door de bestierders aangesteld, zoowel op het rechterlijk gebied als voor de politie, de finantiën, de wetgevende en de uitvoerende macht. Hier mag men wel zeggen dat de burger zijne eigene zaken bestiert. Inderdaad, ziehier al wat de President der Vereenigde Staten te benoemen heeft: zijne ministers, de gouverneur der Territories,[1] de zaakgelastigden bij de vreemde mogendheden, de consuls, de postmeesters, de officiers van 't leger.... dat is alles, en dan nog geschieden die benoemingen onder voorbehouding van de goedkeuring, door den Senaat te geven.

(1) Versta door eene ‘Territory’ eene landstreek toehoorend aan de Vereenigde Staten, nog niet voldoende bevolkt om eene Constitutie te maken en een ‘Staat’ te worden. Die landstreek wordt bestierd door de algemeene wetten en de President noemt er eenen Gouverneur met de goedkeuring van den Senaat. Zoo zijn thans Dakota, Alaska, Utah en meer andere.

Beginnen wij nu met den kiezer, verblijvend in den kleinsten wettelijk bestierden omtrek, in de zoogenaamde ‘town’ die minder is dan een dorp en meer dan een gehucht: want zij heeft hare eigene bestiering; daar noemt de kiezer den bestierenden raad, bestaande uit eenen ‘Chairman’ (voorzitter) en twee ‘Supervisors’ (wethouders), eenen secretaris, eenen penningmeester, eenen ‘assessor’ (zetter der belastingen), eenen ‘pathmaster’ (opziener der wegen) twee vrederechters (overal ten minste twee opdat de aangeklaagde zou kunnen kiezen), twee ‘constabels’ (deurwaarders en dienstdoende policieagenten). - Hierop volgt de zoogenoemde ‘village’ of dorp. Daar kiest men, gelijk in de ‘town’ eenen bestierenden raad bestaande uit eenen ‘Chairman’ en zes ‘Supervisors’, verders al de beambten gelijk in de ‘town’. Voor de politie heeft de ‘village’ een soort van commissaris, die door de ‘supervisors’ aangesteld wordt. - Na de ‘village’ komt de ‘city’ de eigentlijke stad. Terwijl de ‘towns’ en de ‘villages’ bestierd worden door de algemeene wet, heeft iedere ‘city’ haar eigene ‘charter’ of gemeentewet, op voorstel van het volk, in kiezing vergaderd, opgesteld en door de Staatsbestiering als wet bekrachtigd. Dit gelijkt niet slecht, niet waar, aan de oude vrijheden der Vlaamsche gemeenten en brengt in den geest de herinnering aan die roemrijke ‘blijde inkomsten’. De ‘city’ kiest tot haar opperhoofd eenen ‘Major’ (burgemeester) en tot raadsleden drie ‘aldermen’ per wijk; zij heeft boven de gemelde officieren voor de finantiën, het gerecht en de politie nog eenen ‘deputy-sheriff’ aangesteld door den ‘Sheriff’ der County, (een beambte van het uitvoerend gerecht die genoemd wordt door het volk) en daarbij zooveel ‘clubmen’ of politieagenten, door den raad der ‘aldermen’ te benoemen, als de veiligheid der stad er vereischt. Al die openbare beambten worden jaarlijks in April gekozen, want hunne bediening duurt maar een jaar, uitgenomen die der rechters die twee jaar zetelen.

Van de gemeente stappen wij over tot de ‘County’ of zulke afdeeling van eenen Staat, die uit verscheidene ‘towns’, ‘villages’ en ‘cities’ gevormd is; zij is meer dan uw ‘kanton’ want zij wordt bestierd door eenen ‘Board’ of Raad; zij gelijkt aan uwe ‘provincie’, maar zij heeft geenen gouverneur; deze bestiert den ganschen Staat, een samenhang van verscheidene ‘Counties’. In den ‘Countyboard’ zetelen als ‘Supervisors’ al de ‘chairmen’ of Voorzitters der ‘towns’ van ambtswege; de ‘village’ kiest éenen ‘Supervisor’ en de ‘city’ eenen ‘Supervisor’ voor elke wijk. De andere ambtenaars der ‘County’ zijn: de rechter, die vertegenwoordigt hetgeen gij zoudt noemen het Hof van Beroep, voor hetwelk de zaken worden gebracht die, door den vrederechter ingespannen, door hem niet kunnen beslist worden of die door den aangeklaagde van den vrederechter in beroep worden gebracht: en de ‘circuitrechter’, of Voorzitter van het Hof van Assisen voor de crimineele zaken. Iedere Staat is verdeeld in een zeker getal gerechtelijke omschrijvingen ‘Circuits’ geheeten; voor iedere omschrijving wordt door hare bewoners een rechter gekozen, die de debatten geleidt in de County, waar de misdaad is geschied; de jury alleen spreekt het vonnis uit. In de ‘County’ heeft men nog te kiezen den reeds gemelden ‘Sheriff’ bekleed met de uitvoering der gerechtelijke uitspraken, den ‘Attorney’ of procureur, den ‘Register of deeds’ of aanteekenaar en bewaarder der openbare akten van koopen, verkoopen, renten, enz., den schatbewaarder van de County, en den Secretaris van den Board.

Men ziet dat de kiezers nog al werk hebben voor de bestiering der County.

Gaan wij nu over tot den ‘Staat.’ een der deelen van de Vereenigde Staten. Hier echter dient bemerkt te worden, hetgeen wij reeds hooger hoefden te doen, dat, gelijk iedere city hare eigene ‘Charter’ heeft, zoo ook iedere Staat bestierd wordt naar zijne eigene ‘Consti-

tutie'. 'Constitutie' en 'Charter' worden gestemd door het volk en verschillen onderling in veel punten, die niet tegenstrijdig zijn met de algemeene Grondwet der Vereenigde Staten, zoodat men niet in alle steden, zoomin als in alle Staten dezelfde ambtenaars aanstelt en op dezelfde wijze. Het verschil is echter niet groot, en hetgeen ik hier schrijf over eenen Staat, over eene stad, kan met eene lichte verandering hier of daar te doen, op allen worden toegepast.

De Staat dus wordt bestierd door eenen Gouverneur, eenen Ondergouverneur en een 'Congres' of wetgevend lichaam, bestaande uit de 'Assembly' (uwe Kamer van afgevaardigden) en den Senaat. Die gansche bestiering wordt gekozen door het volk. De Ondergouverneur is van ambtswege Voorzitter van den Senaat; de 'Assembly' kiest haren eigen voorzitter of 'Speaker' onder hare leden. De Gouverneur en het Congres zijn de wetgevende en uitvoerende macht en worden gekozen voor twee jaren.

Uit zulke verschillige Staten en Territories, thans 49 in getal, is gevormd de machtige Republiek der Vereenigde Staten, en alhoewel onze landbestiering bij den eersten oogopslag schijnt een warreboel te moeten zijn, een soort van mengelmoes, in welken noch orde, noch vrede kan heerschen, toch hangen al die verschillige deelen zoowel aan elkander geschakeld, dat de verscheidenheid niet belet overal de eenheid te ontdekken: 'è plurimis unum' zegt onze spreuk, uit verscheidene Staten is ééne bestiering gevormd.

Die eenheid vloeit voort uit de algemeene bestiering der Republiek, die haren zetel heeft in Washington en wier samenstelling wij hier moeten in acht nemen. Eene algemeene Constitutie, in macht verheven boven de Constituties der Staten, doch aan deze niet tegenstrijdig, dient tot grond aan de bestiering der Vereenigde Staten. Volgens de Constitutie wordt de Republiek bestierd door eenen President en eenen Onder-president als hoofden

der uitvoerende macht. De wetgevende macht bestaat uit eene Kamer van afgevaardigden en eenen Senaat. De Onder-president, die tijdens het leven en de bevoegdheid van den President geen ander gezag heeft, is van ambtswege voorzitter van den Senaat; de ‘Speaker’ der ‘Assembly’ wordt gekozen onder de leden en door de leden. Zijn ambt is zeer gewichtig; hij immers stelt uit eigen gezag de verschillige ‘Committees’ (Commissiën, zoudt gij zeggen) aan, die de wetsvoorstellen moeten onderzoeken, vooraleer zij ter bespreking komen: van het samenstellen dier ‘Committees’ hangt doorgaans het aannemen of het verwerpen van een voorstel af. President, Onder-president en Assembly worden door het volk gekozen; de Senaat integendeel wordt aangesteld door de ‘Assemblies’ der verschillige Staten. De ‘Assembly’ wordt herkozen elke twee jaar, de President en Onder-president elke vier jaar, en de Senaat blijft zes jaar in bediening.

Ziedaar uit wat eenvoudige bestanddeelen is gevormd die bestiering van ruim 53 millioen inwoners in de Vereenigde Staten, en gansch die samenhang berust op den wil der kiezers. Wie begrijpt dan niet hoe gewichtig hier het kiesrecht is? En nochthans men is er kwistig met dit schoone recht, men schenkt het zonder uitneming aan al de burgers die 21 jaar oud zijn, aan Russen, Zweden, Bohemen, Polakken, aan Chineezen, Negers, Araben, zoowel als aan Ierlanders, Duitschers en Nederduitschers, die slechts één jaar op den milden bodem der Unie geleefd hebben. Geene macht kan den burger van dit heilig en dierbaar recht berooven, zelfs niet de rechtbank, die wel de misdaad in den persoon mag kastijden, maar het burgerrecht van dien persoon niet mag krenken; een misdadiger is hier een burger die fouten moet uitboeten min of meer zwaar, doch hij blijft een burger en zoodra zijne straf ten einde geloopen is vindt hij op den dorpel der gevangenis al zijne rechten terug.

Hoe nauw hier het volk gehecht is aan het recht van kiezen blijkt uit de volgende daadzaak.

Sedert lang zocht men naar een middel om den gehaten Mormoon uit het land te kunnen verwijderen. Die sekte door de veelwijverij aan te nemen tot leerstelsel, strijdt tegen de wetten der Unie; daar zij echter die veelwijverij voorstelt als een godsdienstig leerpunt, is zij beschermd door de wet, die verbiedt eenigen godsdienst in de uitoefening zijner leerstelsels te verhinderen. Over twee jaren meende Senator Edmunds haar zijdelings eenen gevoeligen slag toetebrengen; hij droeg eene wet voor, bepalend dat al wie de veelwijverij was toegedaan geen recht zou hebben om te stemmen voor de bestiering van de Territory van Utah, waar de Mormonen wonen. Hij hoopte op die wijze daar alle bestiering onmogelijk te maken en in de wanorde eene reden te vinden, om met de gewapende macht de schaamtelooze Mormonen te kunnen onderdrukken. Zijn wetsvoorstel werd gestemd, ja, omdat de Mormonen nergens verdedigers vinden. Maar wat opspraak heeft die wet niet doen ontstaan, en nauwelijks was zij gestemd, uit haat tegen de Mormonen, of zij werd onuitvoerbaar verklaard, en de Mormoon leeft in Salt-Lake even vrij als vroeger.

Na die korte afwijking keer ik terug tot ons onderwerp.

Voor iemand die weet, dat meest al de Nederduitschers thans in Amerika gevestigd, lieden zijn die in hun oude Vaderland door bevoorrechtende wetten van de stembussen verwijderd werden, zal het voorgaande beknopt overzicht voldoende zijn om een denkbeeld te geven van de hooge eigenwaarde, die uwe vroegere landgenooten aan deze zijde des Oceaans aanwinnen door het verkrijgen van rechten, van welke, volgens de hier heerschende gedachten, het een schelmstuk zou zijn iemand te berooven. Het recht van stemmen, ja, dat maakt van den geringsten werkman eenen fieren burger; wat dan zeggen van lieden die door hunne stemming over alles beslissen, tot alle ambten benoemen, te beginnen met den Presi-

dent der Unie, om te eindigen bij den ‘Constable’ of veldwachter der ‘town’!

Een woord nu nog over de wijze, op welke hier eene stemming geschiedt, wijze zoo hemelbreed verschillend van hetgeen bij u op de kiesdagen gebeurt.

De dag der kiezing wordt in ‘town’, ‘village’ en ‘city’ aangekondigd bij middel van plakbrieven, en onmiddellijk beginnen de partijen hunne voorbereidende werking. Is de kiezing van hoog belang, dan worden er reeds vroeger maatregelen genomen. Het is de gewoonte dat er twee ‘meetings’ of vergaderingen gehouden worden. De eerste noemt men ‘Convention’ en in deze wordt voorgedragen het ‘plateforme’ der partij, hetgeen bij u het programma heet. Dit ‘plateforme’ behelst de eischen der partij, hare verlangens en de grondbeginsels die tot leidsdraad zullen moeten dienen aan den kandidaat, indien hij gekozen wordt. De tweede vergadering draagt eenen naam waarvan het moeilijk zou zijn den oorsprong te zeggen. Men noemt haar de ‘Caucus’ en zij dient om de kandidatuur van zulken of zulken persoon voor zulk of zulk ambt voor te dragen en die door de meerderheid der aanwezingen te doen aanvaarden of verwerpen.

Die vergaderingen zijn van hoog belang als men gaat stemmen voor de bestiering van eenen staat; de bijzonderste kopstukken van iedere partij kiezen eene stad uit en bepalen eenen dag, op welken zij er bijeenkomst zullen houden, republikeinen met republikeinen en democraten met democraten; zoo vluchten zij altijd de gelegenheid om elkander in het minste te stooren. Er is op zulke vergaderingen, men kan het wel denken, geen gebrek aan voorstellen en redevoeringen, en dikwijls verloopen er twee, drie dagen vooraleer de lijst van al de te kiezen ambtenaars vastgesteld zij.

Wat dan, als men, gelijk dit jaar in November, kiezen moet voor de algemeene bestiering der Republiek, den President er in begrepen? - Van nu af begint men te

spreken over de ‘Convention’ der republikeinen en over de stad waar zij zal gehouden worden; sommigen denken in Chicago, gelijk over vier jaar, anderen noemen Philadelphia. De democraten zullen niet wachten zich in beweging te stellen, want die willen eenen beslissenden slag leveren aan de partij, die thans vier-en-twintig jaren lang het bewind der zaken in handen houdt en eene gedragslijn heeft aangenomen, die door bescherming van allen aard, aan de grooteren vergund, gevaarlijk wordt voor de vrijheden zoo dierbaar aan het volk.

De kiezing van den President en den Onderpresident levert overigens deze eigenaardigheid op, dat zij geschiedt, om zoo te zeggen, uit de tweede hand. Het volk noemt eerst bij eene stemming zooveel kiezers als er leden zijn in het Congres van den Staat. Deze kiezers vergaderen in de hoofdplaats van dien Staat op den daartoe bepaalden dag en brengen hunne stemmen op de twee kandidaten der partij tot welke zij behooren; de eerste dier kandidaten, als zij de kroon spannen, zal optreden als President, de tweede als Onderpresident. De uitslag dier verschillige stemmingen wordt van de hoofdplaatsen der Staten gebracht naar Washington; daar worden de stemmen geteld door den Senaat en de overwinnaars uitgeroepen.

Als dan de namen der kandidaten in den ‘Caucus’ zijn vastgesteld, begint de eigentlijke kieswerking. Mannen die rap ter tong zijn, worden in iedere stad, in ieder dorp uitgenoodigd om overal waar maar volk bijeenkomt, op stoel of tafel te springen en de kandidaten hunner partij aan te bevelen, hetgeen niet geschieden kan zonder dat de tegenstrevende partij in het hatelijkste daglicht gesteld worde. De dag- en weekbladen, hier zoo talrijk, vervullen dezelfde taak met dezelfde vlijt, en geene moeite wordt er gespaard om met den zwartsten inkt, wat zwart is nog zwarter te maken. Redenaars en schrijvers worden in hunnen arbeid geholpen door de kopstukken der partij, die zich de kosten niet ontzien van lijvige boekdeelen te

doen drukken in welke al de fouten hunner tegenstrevers, natuurlijk zonder verzachtende omstandigheden, worden blootgelegd, en zulke boekdeelen worden als een repertorium aan de redenaars en schrijvers gezonden die er eene rijke stof in vinden om allerlei aantijgingen te staven en de tegenpartij als verderfelijk, afschuwelijk en vrijheidsmoordend voor te dragen. Gelijk de inktpot op die dagen ledig is van alle broederliefde, zoo is de mond vol van alle beleediging.

Dit alles gaat gepaard, men kan het wel denken, met malsche teugen whiskey en bier, die op den gunstigen uitslag der kiezing, op den zegepraal van den kandidaat, op zijne gezondheid en op zijne kosten door den redenaar en zijne toehoorders genomen worden, zoo toch dat alle wanordelijkheid vermeden wordt, en zelfs op den dag der algemeene kiezingen gebiedt de wet al de drankhuizen gesloten te houden.

Die dag is niet woelig gelijk bij u; immers de kiezer moet zich niet verplaatsen naar de eene of andere stad om er zijn recht uit te oefenen; hij neemt in den dag het uur dat hem het best bevalt om zijne stem te gaan geven. Zoo vermijdt men hier de samenscholingen die bij u noodzakelijk zijn door uw gebrekkig kiesstelsel, en die samenscholingen zijn gemeenlijk de bronnen van alle wanorders. Ook is hier de politieke strijd niet zoo (zou ik niet mogen zeggen?) hatelijk als in Europa; beter zal ik zeggen: de politiek is hier geene persoonlijke zaak; zij bepaalt zich bij de grondstelsels der bestiering; nooit bekommert zij zich met godsdienst of godsdienstige zaken, in andere woorden, het terrein waarop men hier vecht is echt en louter politiek en duldt geenen persoonlijken of godsdienstigen twist; de strijd wordt ridderlijk gevoerd en zoodra de haan victorie gekraaid heeft[1] wenscht de overwonnen den overwinnaar geluk.

(1) De overwinning en de nederlaag in den kiesstrijd wordt hier in de dagbladen op eene eigenaardige manier voorgesteld; men drukt de beeltenis van eenen haan die victorie kraait en daaronder eenen anderen haan die uit schaamte zijnen kop tot den grond laat hangen. De laatste verbeeldt de overwonnen tegenpartij; maar niet zelden neemt hij weêrwraak op zijnen tegenkanter en begint een jaar of twee jaar later zoo hard te kraaien, dat de eerste op zijne beurt den kop laat zakken.

Dit belet echter niet dat men op de kiesdagen hier of daar wel eene buitensporigheid te betreuren heeft. Oude veten zijn niet altijd vergeten, en het gebeurt soms dat de politieke strijd voor den eenen of anderen partijganger eene gelegenheid wordt om zijnen ouden wrok op eenen tegenstrever te koelen. Gij weet genoeg dat men in de nieuwe wereld, in dien mengelmoes van volkeren van alle zeden en geaardheid, maar al te dikwijls het woord laat aan de pistool. Niet zelden wordt ter gelegenheid eener kiezing, als de gemoederen meer gistend zijn, tusschen twee partijgangers eene oude rekening met de wapenen vereffend. Zulk betreurenswaardig voorval wordt dan in Europa met ophef door de dagbladen rondgebazuind en wij worden voorgesteld als een soort van halfbeschaafde lieden, die elkander niet kunnen ontmoeten zonder te twisten tot het bloed toe. De doorzichtige Europeaansche lezer begrijpt genoeg waartoe al die overdrijvingen strekken; in de oogen van de bewonderaars uwer knevelachtige politiek zijn zij middelen om afkeer in te boezemen voor het algemeen stemrecht, en hetgeen ter gelegenheid eener kiezing gebeurt, wordt op de rekening dier kiezing zelve gezet. Zij mogen komen, de beknibbelaars van ons stelsel, zij mogen komen en ons zien op onze groote kiesdagen en zij zullen verwonderd zijn over de bedaardheid met welke hier alles geschiedt: geen geschreeuw, geen getier, geene beleedigingen, geene aanrandigingen van personen, bestormingen van woningen en openbare gebouwen... dit hoort toe aan de oude wereld, en mochte het nooit over den oceaan onze nieuwe wereld komen bevlekken. Wat goed is blijft ons welkom, wat bedorven is pogen wij af te

weren, en tot behoud van onze dierbare vrijzinnige instellingen dragen niet weinig bij die nieuwe burgers met hun burgerrecht vereerd, hier kiezers, vroeger in Europa verstootelingen, thans fiere en vrije lieden, verknocht met lijf en ziel aan de landswetten, die hunne rechten beschermen en wier voorschriften zij zonder veel moeite onderhouden.

Daarover eenige bemerkingen in eenen volgenden brief.

Paterson, New-Yersey, 1 *Febr.* 1884.

C.P. VAN ANTWERPEN.

Professor J.F.J. Heremans.
(28 *Januari* 1825 - 13 *Maart* 1884.)

Het Nederlandsche volk lijdt een onherstelbaar verlies door den dood van Heremans.

Nauwelijks had het bericht van een ander sterfgeval - het verscheiden van August Michiels, den besten vriend van Nederland, die ooit in Antwerpen leefde, - alle vaderlandsche harten pijnlijk getroffen, of reeds komt de tijding van Heremans' overlijden.

Aan al zijne vrienden was het bekend, dat hij in de laatste jaren langzaam het graf te gemoet ging ten gevolge eener sleepende kwaal, die bij poozen hem nog soms wat verademing gunde. En nu

> ‘Wij scharen ons rondom de groeve,
> Wij zeggen allen: 't is te vroeg
> Voor 't brein, dat nog zooveel kon scheppen,
> Voor 't hart, dat nog zoo krachtig sloeg.’

Met deze woorden van Heremans' talentvolle vriendin Virginie Loveling zal wel ieder instemmen, die den hoogst beminnenswaardigen, den hoogst achtbaren man heeft gekend. In Noord-Nederland zal ieder letterkundige of lettervriend, die de Nederlandsche Taalkongressen pleegt te bezoeken, zich zijner herinneren. Heremans was altijd tegenwoordig en zoo ooit - maar dit is nooit gebeurd - eene vergadering van het Kongres in het Noorden werd gehouden, waar maar één Zuid-Nederlander verscheen, dan zou Heremans die ééne geweest zijn. Zoodra hij te voorschijn trad, vond hij enkel vrienden. In zijn geestig oog scheen voortdurend een glimlach van louter welwillendheid te fonkelen. De uitdrukking van zijn fijn besneden gelaat was in volkomen harmonie met zijn nobel en eerlijk hart. In Zuid-Nederland placht men vroeger van zulk een man te zeggen, dat hij ‘rechtzinnig’ was. En in één opzicht mag men Heremans met de volkomenste juistheid rechtzinnig noemen - in zijn patriotisme, in zijn handhaven der moedertaal tegen de domme vooroordeelen van franschgezinde botterikken in Zuid-Nederland.

Ik maak mij niet schuldig aan overdrijving, wanneer ik beweer, dat niemnnd onzer stamgenooten aan gene zijde van den Moerdijk zich zoo verdienstelijk voor de herleving van het Nederlandsch in België gemaakt heeft als Heremans.

Jacobus Franciscus Johannes Heremans was een Antwerpenaar. In de Scheldestad geboren (28 Januari 1825), bracht hij er de eerste negentien jaren van zijn leven door, het laatste dezer (1844) reeds als onderbibliotekaris der stadsboekerij. Hetzelfde jaar zag hem te Mechelen als leeraar aan het kollegie van Pitzemburg optreden, maar reeds het volgende ontving hij een beroep naar Gent als leeraar in de Nederlandsche taal aan het koninklijk Athenaeum. In Gent, waar hij van 1845 tot zijn dood vertoefde, vond hij een kleine kring van wakkere mannen, de kern der Nederlandschgezinde burgerij: J.F. Willems, Jhr. Blommaert, Prudentius van Duyse, Snellaert, Ledeganck, enz. Met hen begon Heremans aanstonds den sluimerenden geest voor vaderland en taal wakker te roepen. Hij stuitte aanvankelijk op velerlei vooroordeel. De Gentsche jongelingschap aan het Athenaeum zag laag neer op de Nederlandsche taal, waarvan zij alleen het plat Gentsch, of hoogstens het plat Oost Vlaamsch dialekt hadden leeren kennen. Toch wist hij er sommigen te bekeeren, die weldra aan zijne zijde zouden medestrijden met eene geestdrift. die allergunstigst voor de warme overtuiging en wegsleepende welsprekendheid van hun meester getuigde. De meest bekenden dezer nieuwe Nederlandsch-gezinde jonglingschap waren niemand minder dan Julius Vuylsteke, Tony Bergmann en Gustaaf Rolin, nu minister van Binnenlandsche Zaken. Telkens volgden anderen:

Emil Moyson, Odilon Perier - een klein leger, dat zich aangordde tot den vaderlandschen kamp, dien zij: de Vlaamsche - beter de Nederlandsche Beweging noemden.

Heremans had bijna oogenblikkelijk na zijne komst te Gent voor verbetering der onderwijsmiddelen gezorgd door de uitgave zijner *Beknopte Spraakleer* (1846) en zijne *Beknopte Versificatie* (1846). Door den vroegen dood van den genialen Ledeganck († 1847), een jaar, nadat deze met zijne *Drie Zustersteden* zijn meesterstuk had voltooid, werd Heremans genoopt eene schoone *Levensschets van K.L. Ledeganck* (1847) in het licht te geven, in hoofdzaak herhaald bij de

volledige uitgaaf der ‘Gedichten van K.L. Ledeganck.’

Drie jaren later betrachtte hij denzelfden plicht der vaderlandsche dankbaarheid, toen hij bij het afsterven van Theodoor van Rijswijck ook eene *Levensschets* van dezen door den druk algemeen maakte.

Intusschen hadden Heremans' oudste leerlingen het Athenaeum verlaten en waren zij als studenten aan de Gentsche Hoogeschool ingeschreven. Onder aanvoering van den wakkeren Vuylsteke zonden zij verzoekschrift op verzoekschrift aan de Regeering te Brussel, om een kollegie over Nederlandsche taal en letteren. In 1854 voldeed men aan den lievelingswensch der Gentsche studenten door de benoeming van Serrure tot hoogleeraar in de genoemde vakken, terwijl aan Heremans een lectoraat in de Nederlandsche taal werd aangeboden.

Onder daverende toejuiching zijner oud-leerlingen opende Heremans zijn kollegie over de Nederlandsche taal (9 November 1854). Voor het eerst na 1830 klonk in het schoone universiteitsgebouw te Gent - gesticht door Willem I - de Nederlandsche taal. De nieuwe lector wijdde zich aan de behandeling der Midden-nederlandsche gedichten van Maerlant, inzonderheid de strofische Martijnszangen. Nog bleef één ding te bejammeren. De Nederlandsche taal en letteren behooren niet tot de vakken, waarin een examen wordt opgelegd, niet tot de onmisbare vakken van den Belgischen student en daarom kon Heremans' arbeid niet tot de volledigen wasdom komen. Eerst voor korten tijd evenwel zijn ook de Nederlandsche vakken bij het programma van de examen opgenomen, doch toen waren de krachten van den uitstekenden man reeds ondermijnd.

Tien jaren lang bleef hij met onverflauwden ijver zijn lectoraat waarnemen (1858-1864), toen eene welverdiende benoeming tot buitengewoon hoogleeraar volgde. Hij had zich in dat tijdvak verdienstelijk gemaakt door de uitgave zijner *Dichterhalle* (1858-1864), door het Willemsfonds in het licht gezonden, een klassiek werk, dat van even groote letterkundige kennis en belezenheid als van fijnen smaak en juist oordeel getuigt. Nog een ander onderwerp ging hem ter harte: de invoering der nieuwe Nederlandsche spelling volgens De Vries en te Winkel voor het onderwijs in Zuid-

Nederland en tevens voor de officiëele Nederlandsche stukken der regeering. Aan zijn ijver gelukte het den minister M. Alphonsus Vanden Peerenboom tot zijne meening over te halen. Bij koninklijk besluit werd in 1863 voor Nederlandsch België de spelling van de Vries en Te Winkel vastgesteld.(1)

Ten onzent werd Heremans door allen geëerd, die van nabij of uit de verte in taal en letteren belang stellen. Bij het eeuwfeest der Groninger Hoogeschool in 1864 werd hij tot doctor honoris causa benoemd: Z.M. onze koning schonk hem de ridderkruisen van de Eikenkroon en van den Nederlandschen Leeuw, lang voordat hem de Leopoldsorde ten deel viel. Voor het overige had hij zich niet te beklagen over gebrek aan waardeering in België. Terwijl hij zich van 1865-1868 met een hoogst verdienstelijken en uitputtenden arbeid, het samenstellen van een 'Woordenboek, Fransch-Nederlandsch en Nederlandsch-Fransch' in twee deelen bezig hield, en tevens eene 'Levensschets van Prof. David' (1868) uitgaf, naderde het oogenblik, dat hij, na het emeritaat van Serrure, tot gewoon hoogleeraar (1871) in de Nederlandsche Taal en in de Geschiedenis der Letteren werd aangesteld. Wat het laatste vak betreft, toonde Heremans weldra zijne uitnemende bevoegdheid door de uitgave van een keurig geschrift: *Over den invloed van Noord-Nederland op de letterkunde in de Zuidelijke provinciën gedurende het tijdperk* 1815-1830 (1874).

In hetzelfde jaar 1871 werd hij tot 'werkzaam' lid der koninklijke Academie van België benoemd en reeds een jaar vroeger had Heremans zijn intocht gemaakt (Mei 1870) in de staatkundige wereld, toen hij gekozen werd tot id van den provincialen Raad in Oost-Vlaanderen. Hij nam die eervolle keuze aan, om voor zijne geliefde zaak, de eerbiediging der moedertaal, te strijden en liet voor het eerst in den provincialen Raad de Nederlandsche taal hooren, die hij volkomen zuiver, zonder eenig plaatselijk accent, als de beste Noord-Nederlandsche redenaar wist te spreken. Weldra (1871) werd hij tot lid van den gemeenteraad te Gent, later (1879) tot den hoogstmoeielijken post van Schepen van onderwijs gekozen. Zij, die weten met welke toewijding en

(1) Als kontrast hiervan zie men het 'Ontwerp der Staats-commissie tot herziening der Grondwet,' geheel Siegenbeeksch gespeld in 1884.

zelfverloochening de edele man zich aan deze afmattende werkzaamheden wijdde, kunnen begrijpen, dat de arts, die hem in zijne langdurige kwijnende ziekte bijstond, als oorzaak van zijn dood ‘overmaat van geestesarbeid’ opgaf.

Heremans hoopte veel van het onderwijs in de Nederlandsche taal - zoo lager, als middelbaar - voor de nationale beschaving in Zuid-Nederland. Sints 1875 was hij lid der plaatselijke schoolcommissie te Gent, sints 1878 tevens lid der kommissie van toezicht op het middelbaar onderwijs. Zijn streven was de kinderen van Zuid-Nederlandsche ouders, onmiddellijk als zij de school betraden, onder den invloed der moedertaal te brengen. Zij, die na Heremans zullen komen, om deze groote gedachte ten uitvoer te brengen, mogen toezien, dat de inspanning van den door en door verdienstelijken man ten volle het gewenschte doel bereiken.

Intusschen breidde de werkzaamheid van den hoogleeraar zich telkens uit. In 1876 werd hem het vak der algemeene taal-vergelijking, in 1881 dat der vergelijkende letterkundige geschiedenis van de moderne Germaansche volken opdragen. Hij was vele jaren lang voorzitter der ‘Vlaamsche liberale Associatie,’ tevens voorzitter van het ‘Willemsfonds’ en van zoo menig anderen kring, niet het minst van den reeds genoemden der Nederlandsche letterkundige kongressen. Voor al deze zeer verschillende belangen had hij zijn ijver, zijne toewijding, voor eene enkele alleen zijn vollen hartstocht over; deze enkele zaak was: de liefde voor zijne Nederlandsche taal.

Door zooveel arbeid en vlijt heeft de onvergetelijke Heremans zijn leven verkort. Het is diep weemoedig, dat zulk een nobel hart stilstaat op negen-en-vijftigjarigen ouderdom! Hij had nog zooveel voor de beide deelen van ons volk kunnen doen! Wat helpt hier vragen Fiat voluntas! of met Virginie Loveling spreken:

> ‘'t Geheim des doods blijft ons verborgen:
> Wij zullen nooit u hier meer zien...
> Maar gindsch, in onbekende streken,
> Vindt men elkaar terug... misschien!’

DR. JAN TEN BRINK.

Nicolaas Beets.

De man, wiens zeventigste verjaring Nederland in den loop van den aanstaanden zomer gaat vieren, werd geboren te Haarlem, den 13^{n} September 1814. Hij studeerde in de godsgeleerdheid te Leiden en bekwam daar den doctorstitel in 1839. Het jaar daaropvolgende werd hij als predikant beroepen te Heemstede en in 1854 ging hij in dezelfde hoedanigheid naar Utrecht over, waar hij sedert dien is blijven wonen. Weinige jaren geleden werd hij in dezelfde stad tot hoogleeraar in de godsgeleerdheid benoemd.

Al vroeg begon Beets zijne letterkundige loopbaan. Op zestienjarigen ouderdom schreef hij een lijkzang op Mevr. Bilderdijk, die in den *Muzen-almanak* van 1831 verscheen. Een tijd lang dweepte hij met Byron en Walter Scott, en, zoo hij in later jaren nog immer trouw bleef in zijne vereering van den grooten Schotschen romanschrijver, dan verkoelde zijne bewondering voor den zanger van Childe-Harold niet weinig. Tot de eerste proeve zijner dichterlijke gaven behooren een reeks ultra-romantische verhalen: *Jose*, *Kuser*, *Guy de Vlaming* en *Ada.* De dichter zelf noemde later die voortbrengselen eener ziekelijke wereldbeschouwing, de kinderen van zijn ‘zwarten tijd’.

Hoe diep verschillen zij van hetgeen hij sinds dien leverde, van hetgeen hem door heel Noord- en Zuid-Nederland deed liefhebben en hem verhief tot den rang van den eersten onzer schrijvers! In de verschillende dichtbundels, die Beets later uitgaf: *Korenbloemen* (1853), *Nieuwe gedichten* (1857), *Verstrooide gedichten* (1862), *Madelieven* (1869), heerscht eene gezonde, opgeruimde levensbeschouwing. Alleszins genietbaar is zijn vers, keurig van vorm, tintelend van geest, innemend door zijne gemoedelijkheid.

Als prozaschrijver maakte hij zich eenen nog grooteren naam. Zijne bundels letterkundige studiën: *Verpoozingen op letterkundig gebied* (1856) en *Verscheidenheden meest op letterkundig gebied* (1858-1871) bevatten ware juweeltjes van fijnen smaak, gezonde oordeelvelling en boeienden zegtrant. Op godsdienstig gebied leverde Beets een groot

aantal bundels: Vier deelen preeken, acht deelen *stichtelijke uren*, enz. Hij bezorgde verder eene uitgave van Haring's en Bogaert's gedichten, en eene volledige uitgave van Anna Roemer Visscher; dit laatste een meesterstuk van nauwgezetten en rijk toegelichten herdruk.

Maar wat Beets vooral beroemd maakte, is zijn *Camera obscura;* wat Nederland in de eerste plaats in hem zal zien, is de schrijver van dien bundel schetsen uit het Nederlandsch leven, zoo vol ongeëvenaarden humor, zoo waar en afwisselend van kleur, zoo juist gezien, zoo sappig verteld, zoo door en door oorspronkelijk en eigenaardig Nederlandsch.

De eerste uitgave der *Camera obscura* verscheen onder den pseudoniem Hildebrand, in 1839; de veertiende uitgave is onlangs van de pers gekomen en gedurende de 45 jaar, dat dit boek in ieders handen is, heeft het nog al de frischheid, de waarheid en de genietbaarheid van den eersten dag behouden. De tijd heeft steeds de ingenomenheid met het boek en met den schrijver ervan doen klimmen.

Beets was in menig opzicht voor Noord-Nederland wat Conscience voor ons was. Late Zuid-Nederland dan aan den schrijver der *Camera obscura* op zijnen naasten verjaardag eene hulde brengen, zooals Noord-Nederland er in 1881 eene aan den dichter van den ‘Leeuw van Vlaanderen’ bewees!

Ziehier nu den omzendbrief der commissie voor de aanstaande betooging:

‘De 13^{e} September 1884 zal - indien onze hoop vervuld mag worden - voor Nederland een merkwaardige dag zijn. Onze NICOLAAS BEETS zal dan zijn zeventigsten verjaardag vieren. De wet op het Hooger Onderwijs verplicht hem, op dien dag het ambt van Hoogleeraar aan de Utrechtsche Universiteit neder te leggen. Maar al zijne landgenooten vereenigen zich in den wensch, dat zijn leven nog lang moge gespaard blijven tot heil van onze taal en letteren.

De ondergeteekenden wenschen een zoo gedenkwaardigen dag niet onopgemerkt voorbij te laten gaan. Zij richten tot allen, die onze letterkunde in hare hooge beteekenis voor onze nationaliteit waardeeren, de uitnoodiging om op den 13^{n} September aan Beets een blijk van vereering en erkentelijkheid aan te bieden.

Wat Hildebrand als prozaïst, wat Beets als dichter en

redenaar voor den bloei der Nederlandsche letteren gedaan heeft, is aan iederen Nederlander bekend. Hij is ons lief als de schrijver die ons meesterstukken heeft geschonken, waarop Nederland ten allen tijde roem zal dragen. Hij is ons lief als de man, die, met onverkoelde geestdrift voor ‘eigen taal en landgenoot,’ al zijne talenten, gedurende bijna eene halve eeuw, aan het vaderland heeft gewijd.

Aan dien door onze gansche natie gevierden Nederlandschen burger op zijn zeventigste jaarfeest eene warme hulde te brengen, is een verschuldigde plicht der dankbaarheid, eene behoefte voor het vaderlandsch hart.

Land- en taalgenooten, broeders van Noord- en Zuid, vrienden en belangstellenden, vereenigt u met ons om dien plicht te vervullen, aan die behoefte te voldoen. Slaat met ons de handen ineen en helpt ons, door ruime bijdragen, ieder naar de mate van zijn vermogen, met die eendracht die macht maakt, ons plan te volbrengen op eene wijze, den man waardig dien wij wenschen te danken voor al het goede, dat hij aan Nederland heeft bewezen. Moge onze hulde in waarheid eene algemeene, eene nationale hulde zijn. Een volk, dat zijne groote mannen eert, eert zich zelf.

M.C.Th. Graaf van Sandenburg, Minister van Staat, den Haag, Eere-Voorzitter; Prof. Dr. M. de Vries, Leiden, Voorzitter; Dr. Joh. Dyserinck, Vlissingen, H. de Veer, Amsterdam, Secretarissen; A.C. Wertheim, Amsterdam, Penningmeester.

Volgen nog, als onderteekenaren van den uitnoodigingsbrief, de namen van een vijftigtal leden, waaronder die van onze landgenooten, de heeren Jan van Beers, Antwerpen; Prof. Dr. Paul Fredericq, Gent; Dr. Max Rooses, Antwerpen; Emm. Rosseels, Antwerpen; Prof. Dr. Alfons Willems, Brussel.

Kunstnieuws.

Henri Bource.

- In de vorige maand heeft onze stadgenoot en talentvolle kunstschilder Bource in den Kunstkring een schilderstuk tentoongesteld, waaraan wij eenige regelen willen toewijden. Onder den titel van Herkules en Omphale geeft hij ons weder eene van die variatiën op hetzelfde thema, waarin de heer Bource onuitputtelijk is. Herkules is voorgesteld als eene flinke Scheveningsche visscher, die geduldig het breigaren van zijne geliefde in de handen gespannen houdt, terwijl Omphale, een Schevenings meisje in gezelschap van hare vriendin, met welbehagen het garen opwindt evenals de sterke Grieksche god wordt voorgesteld spinnende aan de voeten van Omphale, de Lybische koningin. Zoo als altijd is de teekening uitmuntend, de uitdrukking eenvoudig en waar; er is iets idylisch in de compositiën van Bource. Hij brengt ons gewoonlijk op een klein plekje aan het strand, waar men de frissche zeelucht inademt bij het helder daglicht, terwijl in een klein hoekje de oneindige waterplas zich rustig uitstrekt.

MODERATUS.

Tentoonstelling in den Letter- en Kunstkring te Gent.

- De Gentsche artisten doen wel met van tijd tot tijd eene tentoonstelling te houden; zoo blijven zij de aandacht van 't publiek op zich trekken, het geheugen opfrisschen; zoo doen zij van zich spreken.

Daar hebben wij weder een zestigtal tafereelen voor ons; het zijn geene grootsche werken, die bewondering afvergen, ze schitteren niet door iets buitgewoons in vinding, opvatting, geest. Het zijn werken, die opzettelijk geschilderd werden voor het gros der koopers, voor den liefhebber, die wel eenige honderde, maar geene duizende frank voor de kunst over heeft.

De artist moet leven, om te leven moet hij kunnen verkoopen, en om te kunnen verkoopen is hij dikwijls genoodzaakt zijne vleugelen te kortwieken.

Dit in acht genomen, zal men de kleine tentoonstelling, die ons thans bezig houdt, zeer bevredigend vinden.

Daar hebben wij het landschap. Moet men niet zeggen dat Van Poelvoorde in zijne verschillende tafereelen de natuur trouw terug geeft? Weet Wytsman in zijne groote en kleine stukken, in zijne decoratieschilderingen er geen leven en bezieling aan te geven? Weet Den Duits van de natuur niet eenen zekeren geheimzinnigen sluier op te lichten? Zijn de landschappen van Maria Peeters en mejuffer Rolin niet frisch en lief opgesmukt?

En de bloemenschilders? - Weet Désiré De Keghel, weten mejuffers De Vigne en Allard ze niet voor ons oog te doen fleuren in hunne volle malschheid? En de jonge juffer V. Claes sluit zich bij dit drietal aan en weet ze haast te evenaren. Haar fruit, hare doode natuur zijn ook veelbelovende stukken.

Eene goede noot voor den korf met bloemen van Tremerij.

Wij gelooven dat G. Van Aise met veel gemak werkt; hij brengt veel voort. Zijne twee groote naakte figuren bevatten gedeelten, die meesterlijk gemaald zijn; andere gedeelten zijn aan kritiek onderhevig. Zijn zanger en muziekant is zeer warm van koloriet; het gelaat is vol uitdrukking. Zijn hoek van den tuin van den heer D. is een kleurenvuurwerk. Maar wat ons 't meest van hem bevalt is het afbeeldsel van zijnen vriend Wytsman. Dit tafereel, als genrestuk behandeld, toont ons wat Van Aise vermag, wanneer hij maar ernstig wil. Hier is gezonde kleur gepaard aan wijze teekening, hier spreekt er karakter uit de trekken en is men omgeven van licht en lucht.

De eerste schilderijen, die een kooper vonden, waren die der gezusters Maria en Valentina Dumont. Het zeezicht van Maria, waarop een zeilend schip de golven doorklieft, en de koeien in de weide van Valentina zijn ook twee knappe tafereelen.

Onder de portretten zijn er goede, vooral het portret van den heer D.H. door Julius Van Biesbroeck munt uit: 't is onder alle opzichten merkwaardig. Het kinderportret door Vindevogel mag ook geprezen worden.

De studiestukken van Toeffaert trekken de aandacht tot zich; men kan de koppen ervan maar geschetst noemen;

als de schilder ze wat meer zal afgewerkt hebben, zullen ze zeer gesmaakt worden.

Scribe toont ons drie zichten met figuren uit het zonnige en warme Marokko. Hij toont ze ons, zooals hij ze gezien heeft, zonder overdrijving, zonder jacht op effect.

Het zeezicht van J. Delvin, met zijnen diepen horizont en de overheerschende zilverachtige tint met de mijmerende juffer te paard, aan den oever, is eene dichterlijke opvatting, in den trant van zijn groot tafereel dat op onze laatste drie jaarlijksche tentoonstelling prijkte en thans ons Museum versiert.

Ook Slobach toont ons zeezichten, doch wat hij ditmaal levert is zoo verdienstelijk niet als de tafereelen, die hij ons over eenige maanden te aanschouwen gaf.

De Inoogsting van Willaert strekt dien jongen artist tot eere; wanneer hij zich eens zal losgemaakt hebben van die nabootsing van zekere Fransche schilders en zich zelven zal willen zijn, zal hij wel onder onze beste artisten weten rang te nemen.

Als sieraad van kleine salontjes of spreekkamerkens kunnen goed de genrestukjes, de markiesjes, dienen van Mattelé en Cerviez. 't Is fijn gepenseeld en keurig afgewerkt.

Heins hield zich ditmaal op den achtergrond; die vruchtbare artist toont ons nu maar een aantal kleine teekeningen, die hij meer voor eigen genoegen dan voor den verkoop vervaardigde.

Van beeldhouwkunde is op de tentoonstelling weinig te zien: enkel drie borstbeeldekens, een voorstellende den beeldhouwer Leroy, vervaardigd door zijnen vriend Elevell (Amerikaansch artist, die tijdelijk onze stad bewoont), een lief lachend kinderkopken van mejuffer Lefebvre en eene goede fantazy van Van den Bossche.

Gent.

P.G.

Muziekmaatschappij.

- De laatste muziekavondstond, door deze voortreffelijke maatschappij ingericht was derwijze samengesteld, dat iedereen bevredigd moest zijn. Het bijzonderste stuk was een *quintetto* van Cesar Franck, voor piano, twee violen, alto en violoncel. Alhoewel deze Parijsche toondichter hier niet zeer bekend was, heeft zijn werk toch

genoegen gedaan, omdat het ernstige hoedanigheden bezit en van warme begeestering en grondige studie getuigenis geeft.

Uit het opera *Acante en Céphise* van Rameau, werd het koor de *pastorale* met fijn gevoel voorgedragen.

Verder werd ten gehoore gebracht, een *Ave Maria Stella* van Jan Van den Dries. Ofschoon dit stuk zich niet door groote oorspronkelijkheid onderscheidt, mag het toch tusschen de goede gerekend worden.

Het overige van het programma werd vooral door solisten ingenomen. Mme Coppenrath heeft het *Ave Maria* van Cherubini, en te zamen met mej. Hanssens, een duo *Jeunesse* van Edm. Michotte, voorgedragen. Deze laatste zangeres heeft van den zelfden komponist eene melodie *l'Eglantine* gezongen.

Mej. Laenen, professor aan de muziekschool, heeft met veel juistheid en gevoel twee stukken voor klavier gespeeld van D. Scarlatti.

Nog moeten wij melding maken van M. Wieland, den talentvollen harpist, die ons ten zeerste heeft bevallen in zijne *Avondzang* en *Silfendans*, en die dan ook door het publiek terug geroepen werd.

Vergeten wij niet ten slotte mede te deelen, dat de heer De Bom eene lieve melodie *Vous m'oubliez* van Th. Radoux heeft gezongen, en zich zeer voordeelig heeft doen kennen in het solo voor tenor van het *Ave Maria Stella*, waarvan wij hooger spraken, en waarin wij andermaal de prachtige stem en de schoone methode van M. Henri Fontaine hebben mogen bewonderen.

TOON SCHILDERS.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- **Prijskampen**. - Namens het Hoofdbestuur heeft de muziekcommissie van het *Davîdsfonds* (samengesteld uit de heeren Tinel, J. Bols, H. Claeys en De Potter) het programma vastgesteld van eenen letterkundigen prijskamp. De Vlaamsche dichters, deelmakende van het *Davidsfonds*, worden opgeroepen tot het leveren van liederen en concertzangen, welke later op muziek zullen kunnen gesteld worden. De mededingende stukken worden verlangd tegen 31 Mei eerstkomende.

- Het *Davidsfonds* heeft ook besloten eenen wedstrijd te openen voor het schrijven eener *novelle*, van 150 tot 200 blz.

- **De jonge Tooneelliefhebbers** van Brussel schrijven eenen tooneelkundigen wedstrijd uit, ter gelegenheid van hun 25 jarig jubelfeest. De prijskamp heeft plaats gedurende de nationale feesten, op 17, 18 en 19 Augusti. Elke mededingende kring zal een blijspel in een bedrijf moeten opvoeren.

Prijzen:

1e prijs 600 frank en een zilveren verguld eeremetaal; 2e prijs 400 frank en idem; 3e prijs 200 frank en idem. 1e Beste lief hebber, 2e Lief hebster, 3e Beste tooneelspeelster; elk een zilveren verguld eeremetaal.

Sterfgevallen.

- Mev. Van Ackere, geboren Maria Doolaeghe, de uitstekende Vlaamsche dichteres, is Maandag, 7 April, in hare geboortestad Diksmuide overleden, in den ouderdom van 80 jaar. Zij werd den 25 October 1803 geboren. Wij hebben in den vorigen jaargang van dit tijdschrift eene uitvoerige levensbeschrijving dezer zoo begaafde vrouw medegedeeld.

- De heer Lodewijk Verboeckhoven, een verdienstelijk landschap-, bloemen- en doode natuurschilder, is den 8 April te Gent overleden.

- Den 31 Maart overleed te Leuven Mgr. J.Th. Beelen, oud professor der Hoogeschool. Hij had zich zeer verdienstelijk gemaakt door zijne belangrijke Nederlandsche vertalingen van het Nieuwe Testament en van gedeelten uit het Oude.

- Op 12en Maart, ll., werd het lijk ter aarde besteld van den heer Jozef Van Deurme, in leven tweeden secretaris van het letterkundig genootschap ‘de Snellaertskring’ te Gent, Hij was schrijver van eene verdienstelijke ‘Schets eener geschiedenis der abdijen van St. Bavo en St. Pieter te Gent,’ en leverde eenige historische bijdragen in onderscheidene tijdschriften. Drie lijkreden werden in het sterfhuis uitgesproken; eene door den Heer de Marteau, eene door den ingenieur Fabri, namens den *Snellaertskring*, en eene door dichter Karel Delmotte. De heer Van Deurme, die nauwelijks de 25 jaar had bereikt, was geboortig van Antwerpen.

Nieuwe uitgaven.

- VROUWE COURTMANS-BERCHMANS. Verhalen en novellen, 3e deel, bevattende. De zwarte hoeve - Moeder en zoon - Vijftien duizend franken. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Kl.-8o, 228 blz. - Bij inteekening fr. 1,50. Buiten inteekening fr. 2,00.

Neêrlands Zwitserland
door Betsy Perk.

Hollandsch Limburg kenmerkt zich voor een gedeelte altijd door een natuurschoon, dat niemand binnen de Nederlanden zien zou. Het overtreft derwijze Gelderland en evenaart zoo zeer Zwitserland, met zijne nu woeste, dan aanvallige oorden, dat ik die streek onwillekeurig doopte: Neerlands Zwitserland. Die streek was eertijds gekend onder den naam van het *Land van Valkenburg.*

Eertijds, dat is: tot halverwege de vorige eeuw. Tot in de helft der veertiende eeuw, toen de geheele uitgestrektheid van een tiental uren in het vierkant - behalve de hoofdstad, het huidig stedeke Valkenburg of Fauquemont aan het riviertje de Geul - een veertigtal dorpen en gehuchten droeg, werd het land bestuurd door eigen vorsten uit het hertogelijk huis van Limburg. Sedert werd het een wingewest, tot het bij de grondverdeeling van Spanje en de Staten, den Nederlanden toeviel.

Een groote berg, nader genoemd de Groote Berg, grenst onmiddellijk aan de stad, ofschoon hij behoort aan de gemeente Bergh-Terblijt, die men trouwens reeds intreedt bij het uitgaan van de Grendelpoort: een der nog overgebleven poorten van een zevental die de hoofdstad met een zware steenen wal omsloten, tot een sterke vesting maakten.

Bijzonderheid van dien grooten berg is niet zijn hoogte of uitgestrektheid, maar zijn onderaardsche gangen, zoodat hij even goed inwendig is te doorkruisen als er op te stijgen.

Ik noodig u voor heden uit tot zulk een onderaardsche wandeling, om een blik te slaan in het hart der aarde, waar wij zeker heel wat zullen opmerken om moeite en tijd te vergoeden.

Wij treden daartoe, de Grendelpoort doorgaande, de stad uit, om links niet alleen door de Valkenburgers bekeken en begroet te worden, maar ook door den reus van vroegere eeuwen, de ruïne van het kasteel, dat reeds in de zesde eeuw een geliefd verblijf was van den Maastrichter bisschop Falko, en zeer zeker nog van ouderen datum moet zijn. Immers destijds droeg het den naam van Wolkenbourg.

Dat kasteel, die eigenlijke residentie der Siren van Fauquemont of het land van Valkenburg, nu ruïne, staat op de kruin van den kleinen, maar zeer steilen Dwingelberg. Zooals wij dezen ter linkerzijde laten liggen, gaan wij ter rechter den weg naar de onbeschrijfelijk schoone Plenkert voorbij, om rechtstreeks toe te treden op den Grooten berg.

Nog enkele schreden tusschen honderden uit den berg gehouwen rotsblokken en wij staan stil bij een eersten blik op den alouden toegang tot de onderaardsche gangen, tot voor een zestig jaren nog de eenige, en ter onderscheiding van later gemaakte of ontdekte uitwegen, genoemd *de grot.*

Geen ingang tot het hart der aarde, waar ook, is die van den grooten berg gelijk Oordeel slechts!...

Tusschen een menigte boomen en struiken met loof van allerlei groen, die den steilen, trotschen zijkant toch nog een vriendelijk aanschijn geven, buigt een kolossale heester zijn takken over den hoekigen, vuil-gelen, lagen mergelboog.

Hoogerop, spelen van lieverlede tinten van krachtiger kleuren ondereen, zoo als die van oranje, steenrood en blauwzwart.

Schilderachtige lijnen, randen van mos, grasscheut en paarsblauwe tijm, omzoomen de scherpe kanten der telkens een weinig achterwaarts geschoven, doch dan weder een of meer voet steil opgaande steenlagen, wier kleurschakeeringen de oudheid van elke afbrokkeling verraden. Immers, meer dan eenige andere rotssoort, ondergaat *de mergel* de werking van lucht en licht, die zich hier openbaart in rijkdom van kleur, ginds in zoo'n weelderigen plantengroei, dat hij door zijn snel ontstaan als uit den steen getooverd schijnt. Welk een rijkdom van kleur alleen dáár voor die grot, om dien zwarten ingang heen!

De hoogste, meest achterste grondlaag draagt zelfs nog een dennenboschje, als om het haar in den winter zelfs niet aan een groenen krans te doen ontbreken.

Terwijl wij opwaarts zien en langs die oogenschijnlijk smalle zoomen paden ontdekken, gluurt een grijsrood dakje zoo wat halver hoogte koket tusschen de jonge blaadjes van een menigte takken, die het overwelven, als om het geheele schuurtje dat het dekt, te beschermen tegen de rotsblokken, die dreigen af te scheuren bij de eerste onweerbui.

De grondlijn van dat schuurtje loopt langs de bovenlijn van den ingang der grot, in een kwartcirkel naar de medebovenlijn van een deur, die juist aan de binnenzijde wordt opengestooten door een tweetal koeien, die van vreugde loeien nu zij den onderaardschen stal verlaten, want met geiten-vlugheid en kronkelende staart huppelen zij het rijzend pad naar den grooten weg op, nagerend door een herdersknaap, wiens dagtaak is ze te doen grazen.

De kwartcirkel, voor ons oog - niet op den platten grond

- licht besloten tusschen huizen aan den breeden steilen weg naar Maastricht, die reeds betreden werd door de Romeinen en waarop wij zelven staan. Wie van boven komt, dat is van Maastricht, rijdt of gaat den ingang ongemerkt voorbij; ja, bespeurt zelfs niets van den schilderachtigen rommel, die den kwartcirkeligen voorgrond stoffeert, behoudens kippen, kat en dashond.

Dit alom te bespeuren drietal diersoorten zijn echter op 't oogenblik niet de eenige levende wezens om ons een.

Zie slechts! Terwijl het lentewindje de pas geboren bladerkens der hangplant een kijkje deed nemen in den donkeren gang, blaast het bij herhaling de ‘zwevele’ (lucifer) uit, waarmee de bergwerker de ‘kenke’ (lamp) wil aansteken en klinkt het zangerige ‘jé è!’ van een tweede, waarmee deze een paard voor de kar - een breede ladder op twee wielen, die, naar gelang ze gebruikt is, de boterkleur van den mergel aanneemt - tracht te bewegen wat minder lusteloos naar binnen te stappen.

Jé è![1] Daar schiet ze eindelijk in vlam, de oliepit, die een pad moet bestralen, ter lengte van duizende ellen onder den grond, waar de blokken nog bij dozijnen staan te wachten op de uitvaart.

't Paard klapt de ooren en sjokt een loomen stap vooruit, waardoor de takken zich gedwongen zien uit te wijken.

Het arme dier briescht tegen den killen adem, dien het uit den muil der aarde tegenblaast. 't Is moe, doodmoe! Reeds vier malen trok het drie blokken ter zwaarte van 1500 kilo den berg uit.

Bij den tweeden stap keert het den hangenden kop met een afgunstigen blik naar den makker en stalgenoot, die juist op een niet minder zangerig ‘ho ot!’ zijn kar rechtsom draait, en nu weder mag voortdroomen over de hardheid van het Fauquemonter paardenlot, onderwijl men van twee tot drie blokken zijn kar opkentelt en ze met een ketting over de lengte van het voertuig vastsjort.

Indutten zal hij echter niet.

Veel handen maken den arbeid licht, zelfs dezen zwaren.

Zie slechts! Daar spitst het de ooren.

‘Jé è!’ 't Geluid trilt tot in zijn pooten en met lodderige oogen sjokt hij den bergweg af, de poort door tot aan de pomp.

Op een ‘hu u!’ slaat hij links om, het aloud hôtel ‘l'Empereur’ voorbij, tot aan de Geulerbrug en het postkantoor. Een ‘ho ot!’ doet hem rechts stappen langs het ‘Bourgondisch Kruis,’ om na meerder wendingen het derde hôtel ‘du Chemin de fer’ voorbij te gaan en eindelijk stil te staan, op het zijn ooren zoo streelend: hu u!... Het dier houdt halt ter

(1) *Jé è* voorwaarts - of rechtuit.

plaatse waar het vierde hôtel is gebouwd door Duitschers, die zich geen begrip meer kunnen vormen van Nederlandschen ondernemingsgeest, wijl die zich in zijn eigen Zwitserland zoo verschuilt, als vreest hij er het daglicht.

Honderde vreemdelingen hoopt de Akensche hôtelhouder naar Neêrlands-Zwitserland heen te lokken. Zijn tweede établissement - hij is eigenaar van een hôtel te Aken - moet zooveel honderd gasten kunnen herbergen als in de drie andere hôtels te samen dozijnen worden geherbergd..

'Jé è' Duitschers bouwt maar toe! De rots levert nog voor eeuwen materialen, zooals zij die reeds eeuwen allen bouwlustigen uren in 't rond geleverd heeft. Lokt zoo inboorlingen als vreemden herwaarts! maar - wat Hollandsch is - blijve Hollandsch.

Nederland zal er voor waken dat zijn Zwitserland niet verduitscht en 't vaderland afhandig worde gemaakt zonder dat het dit zelfs bespeurt.(1)

Inmiddels zijn de blokken weder afgekenteld en klinkt het: 'Jé... è naar de statie!'

'Stap jij de groeve toch maar in, ouwe knol en benij je kameraads toch niet. Herinner je slechts den schrik en afschuw van elken Hollandschen gehakten of ongehakten voet: die vreeselijke keien in de straten, die - wellicht, ten voordeele van het schoenmakersgild - kris en kras dooreen liggen, met de punten omhoog, en waar je kameraad zijn 1500 tot 3000 kilos toch over heen moet slepen. Je weet immers wel dat hij nu al weer naar de statie stapt, om de retourvracht op te halen: halve wagons steenkolen, zakken of vaten met allerlei, dat in de buurt van de grot besteld moet worden.

'En benij evenmin die twee andere makkers, die in lang span het hunne moeten bijdragen tot verkrijging van nieuw voedsel voor mensch en dier. Kijk beiden die kar vol mest den steilen, hobbeligen weg boven de grot letterlijk ophijschen. Hu.. u!... klinkt het. En ze dampen en ze schudden den kop van afmatting, terwijl de drijver ijlings een stevig blok achter de wielen schuift, opdat de zwaarte der kar het achterste paard niet naar beneden zou sleuren; want het voorste wordt even afgespannen en gaat op een 'het' uit den weg, ten einde den wagen links te kunnen doen wenden, tusschen de met mos begroeide blauw-zwarte steen wanden

(1) De hoop, iets bij te dragen tot voorkoming van de aanstaande verduitsching der streek - de stad zelve bezit nu ook een duitsche zusterorde, met pensionnaat - deed mij te eerder besluiten, de aandacht op ons heerlijk oord te vestigen.
Wellicht beschouwt men het al*s* te Roomsch voor de vestiging van Protestanten.
Als Protestant verklaar ik, dat de Geuzen niet den minsten aanstoot hebben te lijden. De burgemeester der Katholieke gemeente is protestant.

in, die bij iedere karrevracht een streep schijnen te rijzen, door het dieper inzinken van den engen weg onder de zware vrachten in het mulle zand en 't klemmen van de wielen tusschen de wanden.

Ah! daar is de kar links gedraaid en ook het achterste paard schiet even in den adem. Maar meer ook niet. De staart van zijn kameraad waait hem de zweetdruppelen al weg van den kop en voort - hijschen zij weer, immer voort. Maar ondanks het stijgen moet de arbeider telkens remmen, want onverhoeds neemt de weg - neen, van weg geen spoor meer, tenzij een indruk van een voorgegane kar - neemt de alom golvende grond een meer dalende richting. Hoogten en diepten wisselen elkaar af, tot de kruin is bereikt, die tot dusver onbebouwd, over eenige maanden klaver moet doen oogsten, die dan weder met dezelfde moeite omlaag wordt gehaald.

Zeker! 't Gaat in de paardenwereld te Fauquemont net als in die der menschen overal.

De een benijdt den ander, omdat hij 's buurmans lot niet kent. Maar, als hij 't kennen kon!... och! zelfs de trekos, die daar juist den Maastrichter bergweg zoo log komt afstappen en onze aandacht onverhoeds trekt door 't melodieus geklingel van de klokjes, welke hij, minder vermoeid dan nu, zoo vroolijk laat klingelen bij elke beweging met den plompen kop; zelfs de os, pas overgespannen, na zoo taaie leem dat ze zijn hoeven dreigde vast te schroeven aan de aarde, te hebben doen klouteren onder den ploeg over dienzelfden bergrug - hij koos toch nog zijn eigen deel - als ware hij een mensch.

‘Daar zijn de klokken weerom!’ juicht de jeugd als 't getenk van den toren weer ter vroegmis roept.

De klokken hebben dus vakantie in de ‘stille week’ - maar 't arme werkpaard!...

't Is te dure kostganger om haver en klaver en stroo niet uur aan uur te verdienen. Toch zou de scherpspiedende dierenbeschermer hier nimmer procesverbaal kunnen opmaken, want de Valkenburger is van nature goeddiers.

Hij regeert paard of os slechts door zijn: Jé! Hot! Haar! Hu!... tonen, die hij waarlijk niet minder melodieus laat hooren dan de os zijn klokjes laat klingelen. Bij lustigen zin akkompagneert hij ze met zweepgeklets en gefluit. Maar zijn beest met de zweep slaan? Nooit! 't Insekten-gespuis verjagen opdat het zijn beest niet kwelle, dat 's wat anders! Hij zou zijn beest zelfs niet willen martelen in den bek. De leidsels hangen het als sieraad om den nek. Vrachtvaarders (rijders) schikken den halster zelfs met bellen op, omdat het ‘tingeling’ de paarden plezier doet.

Misschien liep ook hier onder wel egoïsme, want de klanken worden gedurig door echo's herhaald. De klokjes

vermeerderen alzoo niet weinig de veelsoortige geluiden, die ons buiten zoo menigmaal het oor doen spitsen en de ziel verheffen. Ook de karreman is een mensch.

Ofschoon niet elke boer bergwerker is, zoo is toch elke bergwerker boer, ja, zoodra er te bouwen valt, zelfs metselaar. De lente gluurt niet door de sneeuwjachten heen of hij werpt houweel en zaag weg en snelt den berg uit, om of den troffel op te nemen of den ploeg te bestieren.

Vermoedelijk ligt in die uitoefening van meer dan één bedrijf het geheim der bijzonderheid, dat er geen armen zijn en een bedelaar nooit gezien wordt.

Ook struikelt men misschien nergens zoo over den zegen des Heeren - als hier. Maar de blozende wangen en de heldere oogen vertellen het iedereen, dat niemand weet wat honger is - behoudens ‘trek’ op de gewone uren naar 't zwarte brood, waarvoor elk huisvader het koren maait op eigen grond.

Zwart brood - 't is in overvloed te vinden, tot zelfs in de hut of op of in de rotsen! Zwart brood! 't staat in de maag, vooral als 't door en door droog is en hard. Reden waarom er in een klein gezin doorgaans een paar dozijn ‘mikken’ van niet geringen omvang te gelijk in den oven gaan, zoowat voor twee à drie weken genoeg.

Vooral de bergwerker heeft zulk zwaar voedsel noodig. Niets dat de spijsvertering zoo bevordert als die onderaardsche arbeid, maar ook geen lucht die zoo versterkt en 't leven rekt, verzekert de gids, als die van de onderaardsche gangen.

Onlangs stierf een grijsaard van tweeëntachtig jaren. Op zijn tiende werd hij bergwerker. Tweeënzeventig jaren aan één stuk hieuw hij blokken uit de rots, zonder ooit ziek te zijn geweest.

‘Is dat nu niet het overtuigendst bewijs voor wat ik zeg’ vraagt de oudste gids, Herbergs - terwijl hij zijn fakkel opneemt en in den zak tast van zijn buis naar het noodige ‘doossie zwevele’.

Een toestemming stokt ons in de keel, want wij rillen voor denzelfden killen adem, die reeds duizenden een huivering heeft aangejaagd en die straks het paard deed brieschen. Van dier, man noch kar is iets meer te bespeuren; terwijl wij op en om ons zagen, zijn ze verdwenen in de grot.

Eindelijk zullen wij dan de neerhangende takken verzoeken ook voor ons uit te wijken en het groote graf binnen gaan, waarin zooveel menschenzielen hebben geleden; want meermalen nam het duizenden in zich op, om ze te beschermen tegen onderdrukking en geweld.

Ik reken er op, lezer! u als met eigen ooren de rotswanden te laten hooren dreunen onder de mokers; met eigen oogen de kolossale blokken zich te zien losscheuren en een

nieuwen pilaster te zien toevoegen aan de duizenden, die het van dertig tot meer dan honderd voet dikke verwulfsel schragen, waarover beide paarden nog immer de mestkar ophijschen.

Maar!...

Jammer! zegt Herbergs - als wij dieper intredend ons verbazen over de aangename atmosfeer - dat de houwerij zoo goed is als gestaakt! Door land- en huisbouw is er nu meer te verdienen dan 81 cents, na aftrek van den tol - voor het uithouwen van 1 1/2 meter hoogte en 1/2 breedte.

Ik weet niet hoe 't u gaat, lezer! maar ik voor mij - ik vergeet de teleurstelling over dit bericht van werkstaking onder de zucht: ‘En tegen zoo'n loon werkte iemand 72 jaren onder den grond!’

Toch spijt het mij dat wij voor een deel het doel van den tocht zullen missen, want eerst tegen den winter wordt het houwen hervat. Reden waarom de zomergasten der hôtels er niets van te zien krijgen.

Komaan! ‘Bonne mine à mauvais jeu’ toch zullen wij veel zien wat gij en iedereen onder de oogen krijgt, als wij den eenen pilaster na den ander, even bestraald door de immer zwenkende fakkel, weder in de duisternis zien verdwijnen.

Het verwulfsel, met zijn duizende en miljoenen schuine zigzagsche kerven, aan welker ligging de gidsen den weg onderkennen doordien zij geregeld als met passer en liniaal naast elkander zijn getrokken in de richting waar al dieper werd uitgehouwen, doet ons nu en dan onwillekeurig bukken, omdat het gaandeweg al lager dreigt te worden.

Toch is er voor hoofdstooten geen gevaar.

Waar de hemel daalt, daalt ook de voet. De ruimte tusschen beiden is overal - even als de afstand van de pilasters der reuzenkolommen, die den berg alom blijven schragen - door opzichters aangewezen.

Zulk een opzichter, door de gemeente aangesteld, maar ondergeschikt aan den ingenieur van gouvernementswege, is verplicht tegen vergoeding van 15 fl. zegge vijftien gulden 's jaars, toe te zien, dat de werklieden geen der verordeningen overtreden; dat is, dat zij niet houwen binnen 3 1/2 meter breedte en de pilasters, die alzoo om de 3 1/2 meter blijven staan, niet hooger op of lager uitwerken dan 1/2 meter. Alleen door deze verordening van den laatsten tijd is men beveiligd voor instortingen. De opzichter is dus de verantwoordelijke persoon. Ziet hij de overtreding eener bepaling op het reglement door de vingers, dan wordt hij beboet met 25 fl., dus met meer dan zijn jaargeld bedraagt. Ziet hij een tweede vergrijp over het hoofd - dat de ingenieur bij zijn driemaandelijksche inspektie onmiddellijk moet bespeuren, dan wordt hem eene boete opgelegd van 75 fl.

Wie wil onder zulke voorwaarden de kwade man bij het volk zijn? vraagt de opzichter die zijn post heeft neergelegd.

Op mijn vraag naar het aantal liefhebbers voor dat baantje, haalt hij de schouders op. Maar 't gebrek aan liefhebbers is niet verontrustend; want hij, die een nieuw gedeelte ontginnen wil, kan zelfs als opzichter werkzaam zijn, mits hij daartoe door tusschenkomst van burgemeester en wethouders verlof heeft bekomen van de Gedeputeerde Staten, die dit weder niet geven dan in overleg met den ingenieur. Doch wij gaan verder, doordrongen van de verzekering van een Fransch schrijver:

''t Genie moet nog geboren worden, dat den indruk beschrijven kan van een wandeling in het hart der aarde.' Ik acht dit woord zoo waar, dat wij 't maar niet zullen beproeven in elkaars hart te lezen, om gewaarwordingen te ontleden, die alle menschen moeten overstelpen te midden van dien ontzagwekkenden granietklomp, waarin de plantenwereld nochtans hare duizende en tienduizende wortelen heeft geslagen. Want juist dit verdient aandacht: golvende helling zoowel als kruin van den grooten berg met zijn ingewanden van turfkrijt, zijn overdekt met een aardkorst van de vruchtbaarste soort, getuige o.a. de vette leem, die de os straks omploegt en die verder op zoo taai en klevend is als pek. In weinig tijds zou de gansche berg in de keurigste Flora zijn te herscheppen. Wat zeg ik: zou? Dat onze botanisten slechts herwaarts komen, en zij zullen het land van Valkenburg noemen een schatkamer van medecinale en andere kruiden. 't Schijnt ons ongelooflijk, te midden van dien rijkdom van overblijfselen van versteende visschen(1), schaal-, schelp-, straal- en kruipdieren, van dierplanten en dierbloemen, van banken ter dikte van een meter, uitsluitend gebouwd door schelpdieren, die ons toeroepen:

'Eenmaal kookten hier woedende golven en was dit graf bezield.'

Sprakeloos staren wij in de ruimte door de noeste vlijt van den mensch ontstaan, tot verkrijging van steen voor den bouw der meest allen lang verdwenen onneembare sterkten der gebieders dezer streken, nadat de golven waren weggerold. Waarheen?

Wij duizelen bij die vraag. Erger nog bij de volgende: Wanneer en waardoor? Zoo zelfs, dat wij onwillekeurig smachten naar een woord van tochtgenoot of gids, opdat het ons losrukke van gedachten, die ons dreigen te verbijsteren.

Wat het oog niet ziet, wat de hand niet tast - 't wordt zoo menigmaal verworpen; maar wie zich in de ingewanden

(1) Een ingezetene bezit eene verzameling van bij de zevenhonderd onderscheidene soorten van versteeningen, die hij zelf in den berg heeft verzameld.

der aarde van duizenden van wonderen en raadselen, die geen schepsel oplost, ziet omringd, acht het onmogelijke gebeurtelijk: hij betwijfelt het niet dat er nog honderdvoudig meer grootsch en heiligs in een onzichtbare wereld kan bestaan, dan 's menschen geest op den trap zelfs der huidige ontwikkeling vermag te omvatten.

Doch - daar valt het licht van de fakkel op namen en jaarcijfers in de pilasters getrokken. Door den tooverstaf der fantasie staren wij in een ander verleden, ter plaatse waar wij staan - vlak bij het heden, althans in vergelijk met dat waarin de golven wielden. Wij zien rugwaarts en...

Blatend, brieschend, loeiend, trappelend over de met scherpe, kantige steenen bezaaiden oneffen vloer, nadert daar eensklaps een onoverzienbare zich verdringende kudde: voortgedreven door schepers en boeren met doodsangst op het gelaat en verwildering in 't oog.

'Jé... è... Hò... ot... Hà... àr...' galmt het ijzingwekkend van trillende lippen door de gewelven, om de sidderende dieren de donkere gangen, rechts, links in te drijven bij 't schemerend licht eener flambouw.

't Is de voorhoede eener menigte burgers en burgeressen, boeren en boerinnen met saamgeknepen mond en tranen op de kaken; zwoegend en jammerend onder huisraad, stal en keukenwaar; armen en beenen als omstrikt door krijtend kroost, dat niet wetend wat er gaande is, zich vastklemt aan de ouders.

Flinke deerns, kloeke knapen spoeden zich zijwaarts naar den diepsten gang, met kist bij kist, schatten inhoudend van reeds gevlodenen, en 't eerlijk volk nog wel zoo veilig toevertrouwd als aan een rijken ridder, heer of graaf.

Een tweede ark gelijk, snelt al wat leeft, van uren in het rond, de bergrots in, om als 't nog kan den vijand te ontkomen, die, of met knetterende vlam zijn have en goed belaagt, of wel in woeste drift den Valkenlanders met verderf en dood bedreigt.

Daar is de laatste van de achterhoede, de eerwaarde herder der gemeente, den berg reeds ingesneld, maar daar doen tevens dol gespoorde paarden van den vijand een stofwolk dwarrelen aan gene zijde van de stad, die 't voetvolk reeds in handen viel.

'De stad der Valken (doorn in het oog van velen) ga in vlammen op!

Vermoordt de mannen!

Brengt hier de vrouwen en werpt de kinderen in de Geul!'

Dus luidde het bevel.

En onder 't woest getier drukt de gevleugelde hoefslag het pas gelegd plaveisel in de stad, den harden rotsgrond dieper in.

Nog het tijdstip van een enkele gedachte - en de Grendelpoort is doorgerend; den Maastrichter bergweg op...

De stofwolk belemmert de ademhaling in de rots, want ieder voelt wel wat zij brengt.

Met de kracht der wanhoop grijpen enkele der sterkste gespierden een rotsblok aan en kentelen hem om en om naar den ingang.

Maar.., vuursteenen ketsen, vonken glimmen, brandende zwammen vliegen reeds in de gedroogde bladeren, takken en bosschen stroo, dagen van te voren in zijgangen opgestapeld voor 't geval het ergste mogt gebeuren.

Eerst nu herinneren de werklieden zich, dat hun pogen kracht verspillen is. De juichkreet der verrassing verstikt hen in de keel, zoo ademen zij den rook reeds in.

Eén sprong en zij onderhouden mee het vuur.

Aan brandstof zal 't in de eerste uren niet ontbreken. Overbodige kleedingstukken worden den stokers toegeworpen. Wie er geen ontberen kan, krabt en wroet den mergel los en strooit dien in de vlam, die licht en gloed werpt door de gangen, maar niet een eenig wolkje zelfs van rook of stikstof van 't brandend mergelgruis. Want al die stikstof braakt de muil der aarde den vijand voor den voet; zoodat zijn paarden steigeren; de ruiters waggelen uit den zadel en een afgrijselijk tooneel ontstaat. In stijgende benauwdheid, bij gebrek aan lucht onder den open hemel, terwijl onder de aarde de vereischte luchtstroom golft voor zooveel schepsels, die noch weten noch vragen van waar ze komt - treedt het verschrikte dier zijn eigen meester met den hoef. Doldriftiger dan zij kwamen, jagen wie zich in den zadel konden houden terug, den Grendel weder door... en in den berg onder den grond vallen mannen en vrouwen, ouders en kinderen elkaar in de armen onder den jubelkreet: ‘Gered!’

Weer een tijdstip der gedachten en een ‘soli Deo gloria’, aangeheven eerst door den geestelijke alleen, toen door de zangers achter het vee in koor, doet de menigte op de knieën zinken en de zuilen der aarde weerkaatsen van een: ‘Lof zij God! Der diepste diepten Heer!’

Terzelfder stond daagt van Maastrichterzijde een stoet van ridders op, met golvende pluim of blinkend vizier en de jeugdige heer van 't Land der Valken aan de spits.

't Voorrecht van huiswaarts te keeren als overwinnaars na een hardnekkigen strijd, het weerzien van den weergaloozen schoonen eigen grond ontlokt hun een vroolijk lied.

Zorgeloos, snappend, fluitend, schertsend, rent de stoet den bergrug op tot - bij de kromming van den breeden weg, waar eensklaps een reeks van bergen zich als opeenschuift, om door een blik in de valei, waarin zoo stad als burcht gelegen is, den mensch een juichtoon van verrassing te ont-

lokken - een vale sluier zoowel torenspits als burcht en daken, ja heel 't verrukkelijk panorama aan hun blik onttrekt.

Van ontzetting trekken zij de teugels aan en de paarden waggelen op den sterk hellenden weg.

Een kreet van smart weerklinkt uit aller borst, want... Een fontein van vuur spat uit het midden van den al zwarter wordenden rook en een zee van vonken vliegt van dak tot dak.

Het sist en knettert allerwegen. Enkele seconden - en de toortsen der ondergaande zon verbleeken bij die der ondergaande stad in de zoo heerlijke vallei.

De trotsche burcht der Gozewijns van Limburg en Walerams van Valkenburg op den afzonderlijk staanden Zwindelberg wikkelt zich al dieper in een floers van rook en smook, die èn uit den berg, èn uit de stad opdwarrelen en zich samenpakken om en over het slot.

Maar - reeds is de rauwe kreet van den ridderstoet verstomd voor de stem van de wraak.

Vooruit! dondert de eerste der Waleram's in machtelooze drift.

En onder het schel uitstooten der krijgsleus: ‘Geul!’ en 't gerinkel van 't harnas trilt het wapen opnieuw in de vuist en rennen zij voort in teugellooze vaart, de helling af, over den straks door eigen paarden vertreden, half dooden, deerlijk gekwetsten vijand heen, de Grot voorbij - die immer rookt en smookt, maar op de zwarte wolken de brandende stad steeds tegenzingt, de redders achterna:

Soli Deo Gloria!

Ondanks de vliegende vaart blikt Waleram verbijsterd rond. De brandstichters achtervolgen door de vlammen heen? 't Zou zinneloos zijn.

Eén seconde - en hij kent zijn weg.

‘Rechts!’ gilt hij den dapperen toe, en voordat de Grendel is bereikt, zwenken de paarden bliksemsnel, om aanstonds twee aan twee, zoo niet achtereen, op te klauteren tegen den smallen Sibbenerweg.

Maar neen! Een ter verkenning is genoeg. Op zijn ‘halt’ trappelen de rossen sidderend achteruit voor het verblindend geel van het steile mergelpad tusschen de twee rotswanden.

't Gestamp der hoeven - dubbel hoorbaar op den hollen grond - sterft eensklaps weg in 't zand, als om het ‘Deo Gloria’ den ridders te doen hooren.

De stoet ontbloot het hoofd, men slaat een kruis en langs de knevels rolt een traan.

Walram's fiere oorlogshengst trappelt vurig heen en weer. Een vriendelijk woord van de geliefde stem doet hem de ooren

spitsen. Een krachtige aansporing in de lendenen en paard en ruiter zijn verdwenen in een wolk van mergelgruis, terwijl de steenen door de hoeven losgerukt, neertuimelen voor den nu afgestegen stoet.

‘Bravo! Bravo, mijn beest!’ nokt Waleram bleek van smart den van inspanning sidderenden hengst toe. Op dat tooverwoord spant het dier zich opnieuw in. Nog één seconde en trotsch op de volbrachte taak hinnikt hij verheugd, nu zijn heer op de vlakte van den Sibbenerweg de gansche uitgestrektheid van zijn land overziet - en een kreet slaakt van vreugde te midden van de vlijmendste smart.

Een handvol ruiters op den weg van Meersen is al wat men van den gevloekten vijand bespeurt.

En nu - spoorslags terug! Achterover gebogen in den zadel om niet over den kop te schuiven van den hengst, die reeds bij een enkelen blik in de holle diepte van den schitterenden weg meer nog huivert dan straks.

Maar 't schoone dier weet bij ervaring dat zijn jeugdige meester hem niet noodeloos verontrust, en trotscher dan ooit op zijn last, volgt het nu zijn instinkt.

Zigzags balanseerend, steenen en kuilen - straks door eigen hoeven gegraven - zorgvuldig vermijdend, treedt het voorzichtig den moeitevollen verkenningsweg af, op de maat van het zacht gefluit van zijn heer - tot een herhaald: ‘Bravo! bravo!’ hem loont, niet van den meester alleen, maar van de ridders in koor.

‘Ter Plenkert!’ beveelt Waleram, die weer is opgezeten. En zijn moedig dier den nek streelend, terwijl 't even terugdeinst voor den rook, rent hij de ridders voorbij, de zwarte wolk door, de Plenkert in, om dwars over de korenvelden heen den vijand te achtervolgen.

De holle grond dondert alras onder de hoefslagen van den geheelen stoet.

Het loflied zwijgt - en als Waleram de brandstichters heeft in de pan gehakt, wroeten alras de ijzers der gespierde mannen in den berg, en drillen de mokers nieuwe rotsblokken los tot den herbouw der half verbrande stad.

Ik liet der fantasie een oogenblik vrij spel. Minder om een bladzijde op te slaan uit de geschiedenis van het voormalig land van Valkenburg, dan wel om u een vluchtigen blik te doen werpen uit het hart der aarde in onze heerlijke natuur. Want even stellig als terzelfder plek, waar wij ons nog altijd heeten te bevinden - onder den grond - duizenden en tienduizenden hun toevlucht hebben gezocht bij de gedurige bestoking hunner hoofdstad, kunnen wij ook heden nog denzelfden Sibbenerweg opgaan, tusschen de twee hooggele, met blauwzwart zoowel als met groen gedrapeerde rotswan-

den in, dien ik den strijdhengst van een der Sires van Fauquemont liet opklauteren.

Ik vlei mij u daardoor niet alleen de steilheid van den weg beter te hebben doen zien dan door de enkele verzekering, dat hij steil is, maar tevens een landschap te hebben geschilderd, dat geen Nederlander in zijn vaderland zoeken zou.

Trouwens, welk plekje in het buitenland van zes uur lengte en vier uur breedte bezit zulk een afwisselend natuurschoon als het onze.

Wie meenen mocht, dat vooringenomenheid met een romantisch oord, van dubbele waarde voor den dichter, die bij elke schrede klassieke herinneringen zich als voor den geest ziet getooverd - allicht doet overdrijven, kome vrij herwaarts en oordeele! 't Zal hem gaan als de Fransche familie, die nagenoeg jaarlijks terugkeert, na veel gereisd en Zwitserland vooral doorkruist te hebben, omdat Zwitserland, zelfs Saxisch Zwitserland grootscher moge zijn, maar men aldaar na uren gaans eerst opmerkt wat men in zeer korten tijd geniet te Fauquemont. Wel zal zich in den loop van zes eeuwen den bodem hebben gewijzigd, maar de streken waarvan de kronieken gewagen bestaan toch nog. Zoo ook de vlakte van waar ik den ridder de gansche uitgestrektheid zijner heerlijkheid met haar veertig dorpen en gehuchten liet verkennen, om de brandstichters op te sporen. Het slot mijner fantasie had ten doel, met een enkelen pennetrek te doen weten, hoe de bergwerkers onmiddellijk, na een aanval, de stad zochten te herstellen.

'Den berg maar in!' luidde steeds de kreet, die 't angstig gemoed tot kalmte bracht, zoowel in 't laatst der vorige eeuw nog als voor honderden van jaren. Immers 't was in 1235 dat Waleram de eerste - Sire de Fauquemont, uit de tweede dynastie - door Jean d'Eppe, bisschop van Luik, het stedeken Sittard in leen ontving, hetgeen helaas! oorzaak werd van een reeks van rampen voor zijn heerlijkheid.

De Sittarders toch lagen telkens overhoop met de stedelingen van het naburig Theux.

Waleram werd al spoedig in die geschillen betrokken; hij koos partij voor Sittard, terwijl de Bisschop de zijde hield van Theux. En zoo togen beide vrienden eerlang tegen elkaar te velde, met het treurig gevolg dat Theux in 1236 in vlammen opging en de Bisschop zijn wel onchristelijke, maar niet min rechtmatige wrok - vooral in dit tijdvak - koelde op het onschuldige land van Valkenburg

Te harder en te onbillijker was die wraakoefening, omdat Waleram de heerlijkheid eerst zeer onlangs had geërfd van een oom van moeders zijde, Hendrik van Wassemberg, met wien de eerste dynastie was uitgestorven.

Doch wij bevinden ons nog altijd in de onderaardsche

gangen en hebben daar te veel op te merken, om de twaalf vorsten van het land niet te laten rusten.

‘Den berg maar in!’

Zoo dachten ook de vrienden en vereerders van den eerwaarden priester Max de la Croix, toen deze in 't laatst der vorige eeuw halsstarrig bleef weigeren den godsdienst af te zweren, waartoe het Fransche gouvernement hem dwong. En dozijnen rappe handen drilden ijlings de bouten in den mergel: de zagen knoersten rusteloos dag en nacht en - binnen luttel tijd was den beminden priester een woning bereid onder den grond.

Wij treden daar juist de groote gaanderij uit, die ons brengt in een ander van twee meters breedte en tien en een halve meter lengte. Welhaast zien wij rechts een kleine vierkante ruimte, en links een groote zaal. Aan 't eind dier zaal dalen wij nog een weinig, om een kapel binnen te gaan van ruim zeven el lengte en vier el breedte. Lees nu de opschriften bij het licht onzer fakkel rechts en links aan de wanden en ge zijt overtuigd u terzelfder plek te bevinden, waar de eerwaarde Max de la Croix een en twintig maanden geleefd heeft niet alleen, maar de mis bediend, huwelijken ingezegend en kinderen gedoopt. Doch ook zonder die opschriften, door een bloedverwant van den priester later hier en ginds geplaatst, gevoelen wij in een heiligdom te staan. De katholiek neemt den hoed reeds af voor het altaar en.... Doch wij denken niet aan verschil van vormen op deze plaats, waarin geleden, gestreden, alles opgeofferd werd aan de vrijheid, om den Grondlegger van 's aardrijks fundamenten - waartusschen wij ons bevinden - te dienen en aan te bidden naar eigen behoefte. Terwijl wij den weemoed, die ons overvalt bij het overdenken der vervolgingen, welke de broeder den broeder door alle eeuwen heen deed ondergaan - onverschillig om welke oorzaken - huiveren wij bij de gedachte, hoe iemand van gelijke beweging als wij, in die ijzingwekkende eenzaamheid, bij elk geritsel moet hebben omgezien en hem de keel zijn toegenepen van angst. Want ondanks veelvuldig bezoek en misschien menige wandeling naar buiten - door den gang, dien men een uitweg had weten te geven in het belende huis - leefde de pastoor er toch bijkans twee jaren alleen. Vol bewondering oogen wij menigmaal den martelaar na, die, eenmaal in de handen van den vervolger, onwrikbaar blijft; maar meer dan voor dezen hebben wij eerbied voor hem, die geheel alleen voor zijn beginsel leven kon zonder rechtstreeks gevangen te zijn, als de eerste christenen in de katakomben van Rome met elkander, waardoor 't dezen althans noch aan troost noch aan bemoediging ontbreken kon. Maar juist hooren wij den gids zeggen: ‘Ik ben hier zoo graag en ik weet den weg in al die gangen, zelfs zonder fakkel, zoo goed als moeder de vrouw

in den kelder, waar ze toch ook alles zonder licht halen kan.'

'Maar als je hier eens iets overkwam? Je bent toch zoo heel alleen?'

'O, als!!! De lieve Heer God is immers net zoowel onder den grond als er boven!' lacht de grijsaard. En ja - dat onwankelbaar vertrouwen vervult den bergwerker met een rust in de schrikwekkende eenzaamheid, die den stedeling te midden zijner vrienden op de woeligste plaatsen menigmaal ontbreekt. 'En nu naar de oude Grot,' herneemt hij, na ons nog opmerkzaam gemaakt te hebben op eenige teekeningen met houtskool, en legio namen door bezoekers der onderaardsche gangen in den mergel getrokken. Meteen hooren wij... pompen. Onwillekeurig zien wij op.

'De zusters hebben water noodig,' zegt hij weer, 'wij staan hier onder de barrière van 't klooster. Er wordt in de keuken gepompt. Het verwulfsel is hier niet zwaar, schoon stevig genoeg om wel honderd kloosters te dragen. Maar aardig,' gaat hij voort, 'van boven dringen de geluiden naar hier zoo door, dat wij de paarden in den stal van den heer, die 't vorige jaar op dat buitengoed woonde. hoorden henniken en stampen. Maar al schieten wij hier een kanonskogel af, niemand zou 't boven hooren. Daarom is 't hier zoo veilig. - En waar denkt u, dat wij thans onder doorgaan? Onder het kerkhof. Wij staan nu juist stil onder de kapel.'

Onwillekeurig huiveren wij bij zoo'n onverhoeds en krachtig 'memento mori!'

Hoe menigeen, die voor weinig maanden zingend en fluitend arbeidde in den berg, ligt er nu roerloos op. En van hoeveel duizenden, die er eens een schuilplaats inzochten, is nauwelijks een hand vol stof meer te vinden op die stille rustplaats boven ons hoofd. 't Is of al die namen, al die jaartallen om ons heen, vorm en leven verkrijgen en al die duizenden - die den berg zoowel tot een toevluchtsoord in den nood maakten, als dat zij den bouwmeesters steenblokken toewierpen - ons oog voorbijgaan met verheerlijkt gelaat, om aan dat memento mori! toe te voegen, dat er evenmin eeuwige vernietiging bestaat, als tot heden het raadsel werd opgelost, het wonder doorzien, waarvoor wij zoo dadelijk zullen stilstaan.

Een lichtsprank van verre wijzigt eensklaps onze gedachte; 't blijkt al spoedig te zijn een oliepit in de hand van een oud moedertje, die een ketel draagt met geurige koffie. De hooggeplaatste op aarde zou den bedelaar hier zeker niet zonder groet kunnen voorbijgaan.

Hij zou zich, dunkt mij, gedrongen gevoelen den hoed te lichten, zelfs voor een schooier, dien hij zoo onverhoeds tegen komt in de duistere gangen der onderwereld, omdat hij, zoo ooit, op die plaats toch gevoelt, dat deze een schepsel

is van zijn eigen soort. Wij kunnen dus in geen geval 't moedertje laten voorbijgaan zonder haar even aan te spreken, al betoont zij ook haast te hebben en deelt zij volstrekt onze verrassing niet. En dan - haar keteltje riekt zoo geurig dat wij er gaarne van zouden geproefd hebben, want de wandeling maakt dorstig en hongerig. Nu, geen atmosfeer ook die zoo op de spijsverteering werkt! Kort en goed - wij maakten haar een kompliment over den geurenden ketel, die glom als een spiegel.

‘Gaai vort!’ antwoordt zij lachend. ‘'t Is maar Wiekerfeld!’

‘Wiekerfeld? Ze meent,!’ heldert Herbergs op, ‘dat het maar suikerij is, die ze koopt in Maastricht bij Wiekerfeld, terwijl zij voortgaat:

‘Voor mien jongens, weet ie! die zijn nog een drie kwartiertjes verder aan 't werk.’

‘En ga je altijd zoo heel alleen?’

‘Wat zou dat? Ik ken den weg als een muis in mijn broodkast, adjuus?’

En voort stapte zij weer.

Ik had, o zoo gaarne! met haar teruggegaan, maar wij waren reeds te ver in de richting der zoogenaamde oude Grot.

Toch wilde de gids ons iets van het bouwen laten zien, al was het ook niet daar waar de zoons van 't moedertje aan den arbeid waren. En zoo leidt hij ons letterlijk een steenhouwers werkplaats binnen, waar wij kunnen zien hoe de scherpe ijzeren roede de kerf uitstoot, om ruimte te geven aan de zaag; wij staan nu als in dik zaagsel, zoo zacht is het mergelgruis. Onder de menigte staande en liggende blokken van gelijke afmeting, prijkt een half voltooid kruis, dat een arbeider vermoedelijk zaagde uit een onbruikbaar blok, daar de blokken voor den bonw bestemd, volkomen gaaf moeten zijn. Evenals de beeldhouwer soms tot de treurige ontdekking komt, dat het marmer inwendig gevlekt is, en juist op een plaats waar het beeld er bepaald door wordt ontsierd, bespeurt de bergwerker dikwijls, dat het blok barsten of scheuren heeft, eerst tegen dat het losschiet. Hij heeft dan de een en tachtig centen verdiensten verspeeld, tenzij hij er kleinere steenen van houwen kan; maar dat vereischt niet veel minder arbeid dan het uitboren van een nieuw blok. Wij stappen inmiddels tusschen de nauwe openingen door, of over de blokken heen, en slaan het gruis af, dat aan onze kleeding blijft hangen. Dit geeft aanleiding tot de vraag, waar al dat zaagsel toch blijft?

‘Dat wordt, wagons vol, naar Duitschland gezonden, om de wilde zuring te verstikken.’

Uwe verbazing zal zeker de onze evenaren, als ook u bekend is, dat de wortel van de wilde zuring een probate

medicijn is tegen de koorts en menig lijder, die bij kinine geen baat vond, door maar kort gebruik van een aftreksel er van in Duitschland ontslagen werd van den lastigen gast.

Over deze bijzonderheid van gedachten wisselend, verlaten wij de steenhouwerij, naderen van lieverlee weder den eersten gang, en slaan daarin links af. De grond wordt nu meer en meer oneffen, rijzend en dalend zelfs, het verwulfsel steeds hooger, terwijl de mergel groen-grijs is geschilderd door 't keurig penseel van den tijd.

't Springt dadelijk in 't oog, dat dit gedeelte van den berg zoogenaamd ontgonnen is - buiten eenige orde of regel om. Wij bevinden ons nu als in kerken, die voor een deel zijn ingestort en waarvan men het puin heeft vergeten te ruimen. Hier en ginds is het puin met mos begroeid. Ernstiger indrukken worden verdrongen door eenige regels, die in glad geschaafde vlakken ver boven het bereik van de schennende hand van een kwaadwillige zijn getrokken.

Een tweetal doet u zelfs even nadenken. 't Is een raadsel, trouwens van geheel anderen aard dan het onbeschrijfelijk grootsche, waar wij nu rechtstreeks op toetreden. 't Luidt aldus:

> Sans eau je bois de l'eau.
> Triste effet du destin!
> Mais beaucoup d'eau
> Me fait boire du vin.

Raad op uw beurt naar de oplossing, lezer.

Verder ontmoeten wij de welbekende, schoon gewijzigde bijbelspreuk:

> A la sueur de votre front vous gagnerez le pain;
> Pour cela, travaillez le jour pour avoir le droit de reposer la nuit.

Zoo ergens, dan behoort de eerste regel t'huis ter plaatse waar van geen anderen arbeid sprake kan zijn, dan van een die de zweetdruppels doet gudsen.

‘Geloof vrij,’ verzekert Herbergs, ‘dat hier geen kachel hoeft te branden. Al vriest het dat het kraakt, toch werken de lui in 't hemd.’

Vroeger merkte ik reeds op, dat de kille atmosfeer, die ons, voor de grot staande, deed huiveren, gaandeweg vervangen was door een zeer aangename. Onder de nu ingetreden zoo hooge gewelven, waaronder vermoedelijk zelfs de Romeinen reeds hunne bijeenkomsten hielden, en waar wij dieper den grond ingaan, ademen wij nog wel veel koeler luchtstroom in, maar koud hebben wij 't niet.

Toch, al hadden wij 't koud, we zouden 't misschien niet opmerken te midden nu van puinhoopen, dan van flinke

lokalen, die ons eindelijk brengen voor het grootsch ontzagwekkend raadsel:

De eeuwige drop!

Tik! tik! tik! wij hoorden reeds van ver: tik! tik! tik! Geregeld als de slinger van 't uurwerk valt nacht en dag sedert eeuwen de druppel uit een kokervormigen steen, die aan 't verwulfsel hangt.

Van waar komt die druppel en waar gaat hij heen?

Wij zien hem vallen in een kom ter grootte van een kleine tobbe voor huiselijk gebruik, die steeds vol frisch water staat, maar nooit overloopt. Druppel voor druppel zoekt zich dus weder een uitweg.

Geen ingenieur, die radeloos bij dien waterdrup heeft gezworen haar oorsprong te willen vinden, is dit gelukt.

De koker, waar hij doorsijpelt, is zoo hard, dat hij niet af te houwen is en wat het onderaardsche wonder nog ondoorgrondelijker doet zijn, is de bijzonderheid, dat als het loof der boomen op den berg, zells vlak boven die plek, verschroeit en er gesmacht wordt naar regen, de steen immer drupt. Zou hij Max de la Croix hebben gedrenkt en zoovelen wien de berg tot toevlucht was? Vermoedelijk. Men denkt dat er een waterader door den berg loopt, die te dier plaatse een barstje heeft, evenals een weinig ter zijde, waar hezelfde verschijnsel zich tot tweemaal toe herhaalt, doch daar isde grond steeds vochtig en verzinken de druppels in 't zand.

Een Hollandsche rijmelaar heeft op die belangrijke plek een vers geschreven. 't Is te kreupel om het mee te deelen, maar 't getuigt toch van eenige geestdrift. Doch de koelste Nederlander zou bij den eeuwigen drop zijn aard ontrouw worden!

Dit gedeelte ziet er bovendien woest uit; o.a. zien wij een puinhoop dien we zouden willen opklauteren om, al is 't maar bij 't schijnsel der fakkel, dieper blik te hebben in de ruimte. De gids ontraadt het, omdat 'n mensch toch geen vos is.

Geen vos?

En zie, daar wordt als door een tooverstaf deze - om zijn onoplosbaar raadsel - gewijde plek onverhoeds het tooneel van... ja, van wat niet al?

De kleurenrijkdom van het landschap is met een kleed van sneeuw bedekt. Een scherpe vorst heeft de bergwerkers sneller doen rotswaarts gaan, want 't is er lekker warm. Halverwege de werkplaats klinkt een gekrijsch als dat van pauwen. In plaats van verschrikt, zien zij elkander lachend aan. ‘Daar zijn de vossen weerom!’ Meteen wordt het plan beraamd op de arme dieren te gaan jagen, die in den berg beschutting zoeken tegen de kou. Den anderen morgen trokken zij, vergezeld van dashonden, gewapend met knuppels

en van strikken voorzien als de jacht vergeefs mocht zijn, het oudste gedeelte van den berg in, waar een jonge vos zich zelf een gang gegraven had, en in een donkeren hoek een dik met mos begroeide plek had gekozen tot kraamkamer van zijn wijfje. De kinderen waren te bestemder tijde geboren, ja zelfs den kwaden tijd reeds door.

Nog enkele dagen en zij krijgen de eerste les om volgens vossenlist het kostje te verdienen. Papa Vos heeft er hen op voorbereid en juist verklaard, dat zij wel voor zich zelven kunnen zorgen, waarna hij misschien mijmerend over 't ‘Chacun pour soi’ den Drup voorbijgeslopen is, den puinhoop opgeklauterd, de zelf gegraven gangen door. Hij sluipt nu over 't sneeuwveld, om hier en daar wat voedsel op te loopen voor 't huisgezin. Allicht ontmoet hij een verdwaalde kip, die hij op zijn manier den weg terug zal wijzen naar het hok. Misschien komt hij ook hazen op het spoor, die hij kan inviteeren om zich eens eventjes te warmen in den berg, waar 't eeuwig zomer is.

Hoe 't zij, een vos weet immer raad te schaffen, alzoo ook hij.

Mama Vos heeft bij haar laatste wandeling een halven ham gestolen uit een openstaande hoeve aan de Geul; zij heeft er gulzig in gebeten en smacht van dorst. De kinderen slapen rustig op het groen fluweel, waarmede de oude steen, ondanks de dikste duisternis, zijn naaktheid wou bedekken.

Manlief komt misschien zoo vlug niet weer, en..... zij spitst de ooren - 't is hier immers veilig? Geen menschelijk wezen komt hier in den winter. Nog één oog op het dierbaar kroost, dat zij gelukkig maar even heeft mee doen proeven, en ook zij sluipt naar de Drup.

Tik, tik, tik! ze verneemt het al van ver en likt den baard. Hoe heerlijk zal zij smullen aan dat frissche water, dat daar eeuwig, eeuwig sijpelt door dien steen.

De duisternis schaadt haar het minst. Zij ziet zoo goed in 't donker als in 't licht. 't Is natuurlijk dat iemand dat op ons vóór heeft, die in de aarde leeft.

Zij kent den weg nog beter dan de gids. Immers kerven aan 't verwulfsel noch merken van ingenieurs op de pilasters heeft ze van noode.

Hoogten en diepten, of hobbeligen grond, geen vos die er om geeft.

Tik, tik, tik! Zij ruikt de reukelooze bron. Neen, zij sloeg geen dwaalweg in, zij voelt zelfs reeds den rand der tobbe, die altijd voor de vossen is gevuld. Ha! daar bukt zij zich. Dat smaakt, en dan die frissche drop zoo net op den gloeienden kop, gloeiend van zorg voor 't kroost - want..... ach! als Papa eens geen voedsel vond! - Wat 'n genot.....!

Inmiddels besnuffelen de honden grond en pilasters, maar zoo stil, als houden zij den adem in. Toch smakt mama Vos met de tong en snuift, maar ook onhoorbaar. Zij ruikt den hond..... en kermt alsof haar rug wordt opengescheurd. Zand en steenen springen verschrikt op of glijden weg onder den vluggen tred van de vos, den keffenden honden vlak op den kop. De jagers schieten toe en bij 't flauwe schijnsel eener enkele ‘kenke’ zien ze nog juist de staart van 't zich reeds in alle bochten wringende dier.

De honden keffen en de jagers verbijten een vloek - maar de vos lacht er wat om; zij is de gangen reeds door.

Toch, hoe gelukkig ook door eigen redding, is zij te goede moeder, om niet in angst te verkeeren over 't kroost, door papa Vos nog wel dubbel aan haar zorgen toevertrouwd.

Maar geen nood, al slaan de jagers op het spoor der honden ook den weg in naar den bemosten steen.

Papa Vos was veel te slim om in de duizende holen van den berg er niet een te kiezen boven het bereik van den mensch.

De jongen kijken even op om de lichtstraal, die ze nooit hebben gezien, maar zij knijpen de oogen toe en dommelen droomend van de eerste les al weder in. Papa komt zóó thuis.

Valt die eeuwige druppel dan tot drenking der vossen?

Wie kan het ontkennen, wie het bevestigen? Zeker is het, dat er veel raadselen reeds in onze dagen zijn opgelost, maar dat die eeuwige Drup in het hart der aarde, die Drup, die nooit genoeg toevoer kreeg om een straal te vormen, een dier raadselen is waar wij de knie voor buigen; een dier wonderen, waarvoor de spotter met al wat naar een wonder gelijkt, nog eerbied gevoelt.

En als wij dan rechts en links zien en ons herinneren, wat wij weten van den oorsprong der onderaardsche gangen, dan herhalen wij, den uitgang weder naderend, van heeler hart wat een onbekende schreef op een der pilasters:

Was sind, bei solchem wunderbaren Bau
Von der Geschöpfen Scharaeliste aufgeführt
Die Werken des verstandbegabten Menschen,
Die Tempel, Mausoleen und Paläste?
Staub in der Wage, Stäubchen in der Wind
Rei solchem Meisterstücken in der Tiefe.
Was sind die Monumenten alter Zeit.
Die selbe ihre Sprache überleben,
Die noch zum Tag' in todten Bildern reden,
Doch dem Verstande ihren Sim verhüllen?
Die Pyramiden würden blosze Aecker,
Die Riesenstädte aus Graniet gemetselt,
Für solchen Bau nur eit'le Zierden sein.
Wie diesen Wunderberg von Katacomben,
Mit Mumien der Würmchen, die ihn bauten.

Omnis calx ex vivo.

Poëzie.

I.
Huldekrans neêrgelegd op het graf van Mevrouw van Ackere, geb. Maria Doolaeghe, te Diksmuide, op 12 April 1884. (In naam der Lettervrienden van Vlaanderen).

Ja, kronen worden op haar graf geleid
Uit trouwe liefde en dankbaarheid!
P.P.D.

I.

Reeds trilde op Vlaandrens Dichterssnaren
Het vroolik juichend lentelied,
En thans de droevigste der maren
Vol wee van Zuid tot Noorden vliedt!...
Zij is niet meer!... Onz' Zangvorstinne!
En 't treurig domm'lend klokkenlied
Valt weenend van de torentinne,
En galmt door 't Dietsche grondgebied!...

Het was dus tijd, dat, vòòr vier maanden,
Het Vlaamsche Volk Haar hulde bracht,
Terwijl heure oogen zich betraanden
Bij 't zien van Vlaandrens strijdersmacht!...
O! welke een vreugd, haar zoons te ontmoeten,
Na gansch een leven strijd en zang!...
Haar zoons, die saâm Haar kwamen groeten
Bij jubelfeest en snarenklank!...

Wat feest voor Haar - de groote Vrouwe!...
Wier gansche, lange levensstrijd
Aan 't volk der Dietsche gouwen,
In reinen kunstdienst werd gewijd!...
Die dag zij nooit door ons vergeten...
De heilige eed, dan afgeleid,
Zij door het nageslacht geweten
En dwars door 't eeuwgegolf herzeid!..

En ach! nu komen wij hier weder
Tot haar, die 't goede voorbeeld gaf,
En zaaien onze tranen neder
In 't gras, rond 't hunkrend, kille graf!...
Dit 't zij 't bewijs hoe wij haar minnen,
Omdat zij Vlaandren heeft vereerd...
Omdat Zij ons het zegewinnen
Door eigen grootheid heeft geleerd!...

II.

Wat was Zij *goed!...* de reine Brave!...
Door 't gansche leven, - tot den grave
Werd 't oog betraand van edelmoed,
Als 't weenend kind of de arme vrouwe
Haar de aalmoes vroeg of kloeg van rouwe;
Zij schonk hun raad en hulp en moed.
Wat was zij goed, ja hartlik goed!...

Wat was Zij *wijs!...* de brave Goede!...
Als lettervrienden, droef te moede,
Heur hulp inriepen op hun baan,
Wist Zij een helder licht te spreiden,
Ze moedvol, hopend op te leiden,
Met raad en daad hen bij staan,
De hand hun reikend op hun baan!...

Wat was Zij *sterk!* de goede Wijze!...
Als rampen, die het hart doen ijzen,
Haar drukten in den diepsten rouw,
Boog Zij helaas! het hoofd wel neder;
Maar dan verhief zij 't moedig weder,
Zooals de ware sterke vrouw,
Die 't leed van 't noodlot tarten wou!...

Wat was Zij *groot!* de wijze Sterke!...
't Genie straalt schittrend uit haar werken!...
't Genie, welk hooger sfeer Haar bood,
Deed Haar dien kreet door Vlaandren slaken,
Die ons geslacht moest doen ontwaken
En stijgen uit den bangen nood!...
Wat was Zij goed - wat was Zij groot!..

III.

En nu, helaas! slaat 't uur van 't smartlik scheiden!...
Vaarwel! dus, reine, goede, groote Zangster!...
Stijg bij Van Duyse, Ledeganck, Conscience
En Blieck in de Eerewacht van 't hopend Vlaanderen!...

De Lente spreidt op aarde groen en bloemen
Als om uw eeuwgen rustdag op te luisteren!...
Het vogellied klinkt uit het trillend loover,
Als om de reinheid van uw zang te hulden!...

Uw vrienden, Vlaandrens zonen, leggen kronen
Van mirt en immortellen op uw grafsteê;
En 't volk ze zegent met zijn warme tranen,
Waaruit eens geurge bloemen zullen opstaan!...

Het eergeschut des Lands galmt door de stede,[1]
Omdat Ge een luister voor uw volk geweest zijt!...
Uw geest stijge in den lieldevloed der Godheid,
Omdat Gij 't *goede,* als ideaal bemind hebt!...
Vaarwel!...

P.P. DENYS.

(1) Als Ridder der Leopoldsorde.

II.
Tranen, op het graf der dichteres, Mev. van Ackere geb. Maria Doolaeghe.

Zij is opgestaan als het nog nacht was.
Hare lenden heeft zij omgord met kracht
en haren arm gestaafd met sterkte.
Haren mond heeft zij ontsloten om
wijsheid te spreken.
Bijbel. Prov. Cap. XXXI.

Ze is heen!
De waarde, zielsgeliefde vrouw,
Die vroeg en laat, in vreugd en rouw,
Haar plichten volgde, moedig, trouw
met vaste schreên.

Ze is heen!
De moeder teêr, de priesterin;
Voor gade en kroost een bron van min;
Een helle zon, die 't lief gezin
Zoo mild bescheen.

Ze is heen!
De kloeke kerelin, die streed
Voor taal en recht; wier forsche kreet
De koudste harten gloeien deed
Voor 't grootsch voorheen.

Ze is heen!...
Verstomd is thans die mond, die dorst
De vrijheid preêken;... koud die borst,
Die steeds naar waarheid heeft gedorst
Voor groot en kleen.

Ze is heen!
O zij, die zong in Vlaandrens taal;
Wier stemme galmde als brons en staal;
Of streelend ruischte, wars van praal
En grilligheên.

Ze is heen!
De grijze zangster, Vlaandrens roem;
O, dat ons volk haar zeegnend noem'
En koestere op heur graf een' bloem,
In stil geween!

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 12 *April* 1884.

III.
Een lied aan haar door Hipp. de Quéker (*getoonzet door Hendrik Moerman*).[1]

Gij zijt zoo schoon, zoo zacht! De jonge morgen
bracht nooit den dauw zoovele kleuren aan
als liefdevonken in uw hart verborgen;
benêen den ouden blauwen Oceaan
en hebben nooit de ronde, blonde golven
zoo dure schatten onder 't zand bedolven,
als zoete woorden van uw lippen gaan!

Gij zijt zoo rein, en ik... De koude wereld
liet op mijn voorhoofd hare sporen staan.
Gij zijt zoo blij... De straal, uw oog ontpereld,
is rijk met heilgen levenslust belaên.
Gij volgt verrukt den tocht der dartle wolken,
en ik... staar neder in de diepe kolken
den sombren strijd van stof en eeuwen aan!

Gij zijt nabij en ach! van mij zoo verre,
dat nooit mijn lied uw oor bereiken mag.
Ik ben de bloem en gij de blanke sterre,
die eeuwig straalt, maar nooit de bloeme zag;
ik ben het riet en gij de sneeuwen zwane,
gij 't ideaal en ik de weemoedstrane,
die 't englenoog verloor, den scheppingsdag!

(1) De muziek van dit lied, met klavierbegeleiding, te bekomen bij den toonzetter, Elverdingestraat, te Ieperen. Prijs, fr. 1.50.

IV.
Het minnelied des dichters.

't Windje suist in de eikenkronen,
't Blaadje ritselt heimelijk zacht,
Diep verscholen in de struiken
Tiert 't viooltje in volle pracht.

Klaatrend vliet het zilvren beekjen
Over kruid en zand en kei,
Dartlend speelt de bonte vlinder
Met den schat der blonde Mei.

Zilvren klanken stijgen trillend,
Zoet als hymnen, door het bosch,
Waar de dichter met de maged
Neerzit op 't fluweelen mos.

Daar, betooverd door 't natuurspel,
Spreekt zijn mond van zoete min,
Wat hij slechts in gulden droomen
Fluisterde aan de hartsvriendin:

‘Liefste, zacht als 't lentewindje
Is uw gouden lokkenvloed,
Als 't aanminnelijk viooltjen
Zijn uw oogjes blauw en zoet.

Als de kristallijnen bronne
Is uw ziele rein en blank,
Hemelsch klinkt uw englenstemme
Als der nachtegalen zang.

Lieflijk op uw frissche wangen
Drijft de schoonste rozenkleur,
En uw aanschijn schenkt iets heelends,
Als der bloemen balsemgeur!...

Liefste, hoor hoe 't zacht zephierken
Suizend 't jonge blaadje koost
Zie, de vlinder zoent het roosjen
Dat van min en wellust bloost.

't Beekje streelde geur'ge kruiden;
Uit de groene looverzaal
Stijgen zoete liefdezangen -
't Lied is slechts der liefde taal!...

Heel natuur is ééne liefde,
Alles tot de min bekoort,
Die weldadig als de zongloed
't Schoone pad der jeugd begloort.

Dat ze in 's levens zoete lente
Ons dan 't harte warm doe slaan...
Aan de roepstem der nature
Mag de stervling niet weerstaan.'

THEODULE VAN HAUWERMEIREN.

Gent, April 1884.

V.
In Transvaal.
(*Getoonzet door Peter Benoit*).

I.

Daar is een zucht, die gloeit in ieder harte;
Daar is een kreet, die dreunt door ieder land:
't Waait uit de vlag, die wappert in de verte;
t Vliegt met het schip, dat stevent van het strand...
'Vrij zijn! Vrij zijn!'
Dreune 't ook uit onzen mond,
Daar op Afrikaanschen grond,
Daar geen volk op 't wereldrond
Vrijer is dan wij zijn!

II.

Wie kent ze niet, de Huguenots en Geuzen?
Ze zeilden uit, op wilde volken af.
Elk werelddeel bracht schatting aan die reuzen..
Wij zijn hun zoons, en zwaaien hier den staf,
'Vrij zijn! Vrij zijn!'
Enz.

III.

De vijand kwam... Ons wilde hij tot slaven...
Te paard! Te paard! met buksen en met lood.
Waar bleef hij, waar? - Men vrage 't aan de raven:
Langs elken weg zijn nog de rotsen rood.
‘Vrij zijn! Vrij zijn!’
Enz.

IV.

Jong is de Staat; maar eikels worden boomen.
's Lands moed, 's lands eer, o God, verlaat ons nooit.
Laat op Transvaal uw zegen nederstroomen;
Weze Afrika met steden eens bestrooid.
‘Vrij zijn! Vrij zijn!’
Dreune 't ook uit onzen mond,
Daar op Afrikaanschen grond,
Daar geen volk op 't wereldrond
Vrijer is dan wij zijn!

JULIUS DE GEYTER.

Antwerpen, 26 *Februari* 1884.

VI.
Aan mijne moeder.
Op heuren verjaardag.

Ik zal geen krans u vlechten,
uit bloemen versch geplukt,
uit bloemen, die verslensen,
hun' stengel pas ontrukt...

ô, Neen! mijn lieve Moeder.
ik weet een andre bloem,
die nimmer zal verslensen,
wier eeuwgen bloei ik roem...

Men heet die bloem de liefde,
des levens koningin,
en deze bloem, mijn moeder,
bied ik u blij van zin!

ALFRIED LA GRAVIÈRE, JZ.

Brugge, 18 *Maart* 1880.

Onze taalbroeders in Noord-Amerika.
Hun maatschappelijk leven.
(Briefwisseling.)

De burgerrechten in de Vereenigde Staten - zooals mijne laatste brieven het bestatigden - onzen Nederduitschen landgenoot zoo kwistig en zoo gemakkelijk toegekend, maken hier van hem een fieren burger, ik zou haast zeggen, een meer denkenden, meer beredeneerden man, dan hij voorheen was in zijn geboorteland, waar hij als een verstooteling van elk openbaar recht werd uitgesloten. Niet alleen verbetering in het stoffelijk leven, vooral aanwinning van dierbare vroeger miskende rechten is voor den mensch een hefboom tot opbeuring in deftigheid, eene drijfveer die hem vooruitstoot op het pad, waar hem de vervulling zijner burgersplichten afwacht. Is het genot der rechten hier groot, men mag ook wel zeggen dat de nauwgezetheid in het volbrengen zijner plichten den Amerikaanschen burger aan het harte ligt; des te meer, vermits de wettelijke verordeningen en uitvoeringen hier zeer eenvoudig zijn, gelijk uit het vervolg zal blijken, worden ook de verplichtingen gemakkelijk vervuld.

Het is de samenhang van die burgerplichten, getrouwelijk nageleefd, die het maatschappelijk leven uitmaken, waarover ik thans u eenige inlichtingen geven wil. Ik zal u dus onzen burger voorstellen met zijne verplichtingen jegens den Staat, in zijne handelsbedrijvigheden, in de betrekkingen van den meerdere tot den mindere en wederzijds, in zijn gedrag ten opzichte zijner stads- of dorpsgenooten, zijne naburen, enz.

Onder verschillige opzichten is het maatschappelijk leven in Amerika gansch wat anders dan hetgeen het in Europa is, en daarom vereischt deze stof eene ruimere ontwikkeling dan de voorgaande, alhoewel ik die beperken wil bij de vergelijking van hetgeen op dit terrein onze Nederduitsche stamgenooten thans hier zijn met hetgeen zij voorheen bij u waren.

Het eerste en het zwaarste offer dat de Staat in zijne plichtvordering van u, Europeaanschen burger, komt vergen, is meer dan uw geld tot belasting, het is uw eigen bloed tot slachting. Bij u immers wordt gevierd en bewierookt de verslindende Moloch van het militarismus, die jaarlijks zijne slachtoffers komt afeischen, hetzij bij middel der loterij, hetzij door algemeene dienstplichtigheid en zich verzadigt met uw beste zweet, met uw kloekste bloed. Die ware ramp der familiën, die bron van zooveel moederwee, van zooveel vadersmart is gelukkiglijk bij ons maar gekend als eene plaag, die anderen kwelt en terwijl elk jaar bij u de jongelingen in den bloei van hun leven met geweld van den familie-haard worden weggerukt om, zoo men het noemt ‘het land te gaan dienen’ is de Nederduitscher bij ons verzekerd, dat het land even goed ‘zal gediend zijn’ al blijven al zijne zonen met hem wonen en arbeiden. Goddank, de overzeesche plaag van het militarismus komt ons hier niet verontrusten; wij genieten den ‘ontwapenden vrede’ en hoeven geene legers te onderhouden om hem te handhaven.

Dit vraagstuk, ik ben er zeker van, boeit uwe aandacht en gij verlangt ons krijgsstelsel in al zijne bijzonderheden te kennen. Aan dit verlangen wil ik geerne voldoen; nog onlangs immers las ik dat op een uwer ‘Meetings’ ingericht door uwe ‘Maatschappij voor het vrijwilligersleger’ aan eenen redenaar eenige woorden ontvielen rakend onze militaire inrichting die, ten minste als onvolledig, zoo niet als onnauwkeurig mij voorkwamen. De billijkheid van de eischen dier maatschappij is

onbetwistbaar en ons, Amerikanen, klinkt het toch zoo zonderling in de ooren, dat een volk moet afvergen van zijne bestiering een natuurrecht, een recht den mensch aangeboren, om zich te verzetten tegen de laagste slavernij, die van het vaderhuis te moeten verlaten om het vaderland, gelijk men het noemt, gedwonden te gaan dienen!

Welnu de Vereenigde Staten zijn ook een Vaderland dat zoowat vijf en vijftig millioen inwoners telt, en dit vaderland om zich te verdedigen 'onderhoudt', bemerk dit woord, vijf en twintig duizend soldaten, allen vrijwilligers. Ik schreef 'onderhoudt'. Inderdaad het soldatenleven is hier geen leven van slaafschen dwang en van drukkende ontbering, het is een waar ambt dat als eervol aanschouwd wordt, een dienst vrijwillig bewezen aan het algemeen welzijn en dus ook zijner vergelding waardig geacht. De minste soldaat die hier dienst neemt, ontvangt elke maand een loon van 16 dollars of ruim 85 frs., en ieder jaar voor onderhoud zijner kleeding 40 dollars of ongeveer 215 frs., hetgeen berekend is alsof hij jaarlijks gansch zijn pak hernieuwen moest; is hij spaarzaam op zijne kleederen, dan kan hij van die som ieder jaar een goed deel voor zich houden. Zijne tafel is eene burgertafel, en als hij in de kazerne is wordt hem driemaal daags zijn voedsel voorgediend, niet in blikken bedelaarsketeltjes gelijk bij u, maar op glinsterende borden aan lange tafels, in eetzalen waar de onderofficiers plaats nemen naast de soldaten. Op die tafels verschijnt keurig vleesch met aardappels, fijn wit brood, boter, kaas en alle noodige toebehoorten, en naar verkiezing kan men koffie of thee met suiker bekomen. Het zal dus niemand verwonderen dat onze officiers, als zij om hunnen dienst op het uur der maaltijden zich in de kazerne bevinden, de gelegenheid te baat nemen om er hun voedsel te gebruiken, en men denke niet dat kapitein, majoor of kolonel zich dan afzonderen in de eene of andere kamer; zij zetten zich aan tafel naast den soldaat en voeden zich gelijk deze. Dit moet u aardig

voorkomen, doch het tegenovergestelde zou ons verwonderen; men neemt hier wel aan dat de soldaat in zijnen dienst verplicht is zijnen officier te gehoorzamen, maar niet onder de wapenen staande wordt hij aanschouwd als een vrije burger; en is hij verplicht zijnen overste te eerbiedigen, dan toch mag hij op zijne beurt eischen dat zijn overste hem eerbiedige als burger. Dit strookt geenszins met uwe gedachten; bij u immers moet de soldaat zijn hetgeen men hier zou noemen een ‘slaaf’ die den officier aanziet als een meester, bergen hoog boven zijn hoofd verheven, en zoo is er bij u overal een groote afstand tusschen den officier en den soldaat; hier integendeel staan zij in het maatschappelijk leven op denzelfden rang, en als het feest is vindt men in dezelfde zaal officiers en soldaten, aan denzelfden dans, aan dezelfde speeltafel, de overste met zijne onderdanen. Te New-Port, vlak over Cincinnati op den Ohio gelegen, is een klein garnizoen; daar zag ik eens op den 4 Juli, herinneringsdag onzer onafhankelijkheid, de simpele soldaat walsen met de dochters van zijnen kommandant.

Het is ook wellicht aan dien geest van gelijkheid toe te schrijven, dat onze officiers en soldaten niet rondloopen in alle soort van poppenkleedij; men ziet hier geene kragen, omslagen, borduursels, helmen, hoeden van alle kleuren en van alle vormen; de soldaat buiten de diensturen gaat zonder wapenen, gekleed in fijn blauw laken, broek, vest en jas van den gewonen vorm, zoodat men hem niet zonder moeite van eenen anderen burger onderscheiden kan; onder de wapenen zijnde draagt hij eenen ‘kepi’ en de officier eenen ‘shako’ met vederbos; maar zoo uitgedoscht worden zij nooit, mag men zeggen, in de straten ontmoet.

O ja, het treft den Europeaan als hij voor de eerste maal eene Amerikaansche stad bezoekt: hij is gewoon in zijne steden - dit mag men zeggen zonder overdrijving - te strunkelen over galon- en sabeldragers; wat een gewemel van officiers en soldaten die den degen en

den sabel doen zwieren, van policiebeambten, douaan- en havenhedienden, van alle soorten van lieden toehoorend aan den dienst der ijzerenwegen en telegrafen, aan het postwezen, aan kloosters en eeredіensten, aan de huizen der edellieden, enz. enz., gekleed, versierd op alle wondere wijzen. Het is als een aanhoudende vastenavondstoet! En hier ontdekken zijne blikken enkel gewone burgerkleedij; ontmoet hij bij toeval eenen officier of eenen soldaat, hij kan met moeite een herkenningsteeken aan hem vinden; zoo ook is het met den policieagent, slechts van den burger onderscheiden door de zilveren ster die hij op de borst draagt en het kort stoksken (club) dat hij in de handen houdt; zoo ook is het met de statieoversten en bedienden van den ijzeren weg en post. Treedt de vreemdeling binnen in eene gerechtszaal, hij ziet den rechter in burgerkleedij en nergens eenen bij u zoo onmisbaren en hier ongekenden gendarm. Woont hij eene staatsplechtigheid bij, gelijk onlangs de onthulling van Washington's standbeeld in New-York, hij ziet den President der Vereenigde Staten, die het uitvoerend gezag draagt over vijf en vijftig millioen menschen, hij ziet de ministers, de goeverneurs, alles in een woord, in gewone burgerkleedij. Vooraleer hij door zijn verkeer met den Amerikaan is te wete gekomen hoezeer de gelijkheid van alle standen hier wordt vereerd. en in acht genomen, schittert die gelijkheid reeds voor zijne oogen door de eenvormigheid der kleedij die noch ambt, noch waardigheid aanduidt; zij die ermede bekleed zijn, zijn en blijven burgers gelijk met de burgers, die door hunne stemming hen aanstellen of afzetten naar willekeur. Er is hier maar eene geldige waardigheid, die van ‘burger’ te zijn. Wat hemelbreed verschil tusschen uwe denkbeelden en de onze in dit eenige punt van bestierders en bestierden! Zie maar, het uniform bij u is een teeken van waardigheid voor vorst en ambtenaar; dit uniform wordt hier aanschouwd als de livrei der dienstplichtigheid en veracht door elken vrijen burger.

Terugkeerend tot ons leger van 25,000 man, moet ik u nog melden dat onze vrijwilligers, als zij vijf jaren lang trouwen dienst gedaan hebben, niet ongeloond of met eene spotbeloonig naar huis gaan; dan hebben zij recht tot eenen eigendom van 160 acres land, die hun ten gifte geschonken wordt, of verkiezen zij niet zich op den landbouw toe te leggen, dan vergunt men hun de eene of andere bediening, die hun toelaat als deftige burgers te leven. De vrijwillige soldaten zijn de troetelkinderen van Onkel Sam. Worden zij gebrekkig in den dienst, een mild betaald pensioen houdt hen op de hoogte van den burgerstand; een weinig verder vindt gij daarover bijzonderheden. Sneuvelen zij op het slagveld, de ouders krijgen tot schadeloosstelling een maandelijks pensioen.

Waartoe, zult gij nu vragen, dienen die 25,000 vrijwilligers? Gij kunt lichtelijk begrijpen dat het hunne taak niet kan zijn uitheemsche aanvallende legers te keer te gaan; daartoe is hun getal ontoereikend. Eenen inwendigen opstand dempen; indien het geval zich moest voordoen en de plaatselijke policie onvoldoende zou wezen, ja, daartoe zouden zij ter hulp geroepen worden, doch dit is het hoofddoel niet van hunne inrichting. In de Vereenigde Staten leven onderscheidene Indiaansche stammen, overblijfsels van de zoogenoemde Rood-Huiden, die vòòr de XVIe eeuw heer en meester waren van Amerika. Onder dezen zijn de meesten onderworpen en leven in goede verstandhouding met de algemeene bestiering, die hun ‘reservatiën’ dat is, uitgestrekte bosch- en akkerlanden op verschillige punten der Unie in eigendom afstaat, waar zij in vrede leven volgens hunne eigene wetten en gebruiken onder het gezag hunner ‘Chiefs’, en belooningen van de bestiering ontvangen, om hen aan te wakkeren tot den landbouw; deze belooningen bestaan in allerhande vee en ook soms in geld; zoo ontvangen in Wisconsin de Menomonee's, de Oneida's en de Stockbridges een halven dollar

voor elke bushel tarwe die zij winnen. Dit is een middel van beschaving even als de school, de kerk of de tempel, welke de bestiering in iedere ‘reservatie’ onderhoudt. Ondanks dit alles blijven toch eenige stammen van Rood-Huiden oorlogszuchtig en weêrspannig aan de witte bevolking en van tijd tot tijd loopen zij te wapen om te moorden en te plunderen. Dit was over eenige jaren het geval met de Sioux onder het bevel van den geroemden Sitting Bull, en verleden Zomer met de Apaches op de grenzen van Mexico. In zulke omstandigheden moeten de ‘Soldiers’ of vrijwillige soldaten oprukken tegen de Rood-Huiden en dikwijls lastige en bloedige krijgstochten ondernemen, gelijk die van Custer in 1876, sneuvelend met het zevende regiment ruiterij tot den laatste man toe onder de slagen der Sioux, en die van generaal Crook verleden jaar, maanden lang in de Mexicaansche bergen strijdend tegen de Apaches, die hij niet dan met uiterste moeite tot onderwerping kon dwingen.

Dit is de groote, de eigentlijke taak onzer zoogenoemde ‘army’ of leger van vrijwilligers. Eenigen van hen worden gebezigd op de ‘navry’ of vloot en leven op de verschillige zeeën om er den handel te beschermen of den Amerikaanschen burger, op vreemden bodem gevestigd tegen mishandeling of onrecht te beschutten. De overigen in vredestijd houden garnizoen in het een of ander fort, niet bij de groote steden, maar gewoonlijk in de nabijheid der uitgestrekte ‘reservatiën’ gelegen. Zoo gebeurd het dat men gansche Staten vindt in welke men nauwelijks honderd soldaten telt.

Vijf en twintig duizend vrijwilligers te midden eener bevolking van vijf en vijftig millioen menschen, dat is zeker een gering getal, en het zal niemand verwonderen dat men zonder moeite jongelingen genoeg vindt, Nederduitschers, Duitschers, Franschen, Engelschen, Ierlanders, die met het oog op eenen gemakkelijken en welbetaalden dienst, met het vooruitzicht eener rijkbe-

loonde toekomst, de rangen van het leger komen aanvullen, al zijn zij dan ook zonder hoop zich ooit tot officier te kunnen verheffen, want de officiers komen allen uit de militaire Akademie van West-Point.

Hier komt nu het vraagstuk: maar wat doet gij dan toch in oorlogstijd? Wat deedt gij van 1861 tot 1865 tijdens den bloedigen burgeroorlog? Dan toch rukten legers van honderde duizende soldaten tegen elkander op.

Vooraleer die vraag te beantwoorden zal ik eenige woorden schrijven over onze zoogenaamde 'militia', iets wat volgens uwe spreekwijze zou moeten vertaald worden door 'vrijwillige burgerwacht.' In steden van aanzien, die twintig, dertig duizend en meer inwoners tellen, nemen ongehuwde burgers, als zij daartoe lust gevoelen, voor een bepaald getal jaren, verschillend van Staat tot Staat, dienst in de 'militia', hetzij onder de ruiterij.

Hieruit ontstaan talrijke bataillons en schadrons van vrijwillige burgersoldaten, die geoefend en aangevoerd worden onder het opperbevel van den Goeverneur door officiers, die zij zelven kiezen tot den graad van kapitein; de opperofficiers worden aangesteld door den Goeverneur van den Staat. Deze 'militia' heeft haar kamp waar zij jaarlijks krijgsoefeningen verricht, in de nabijheid der stad, en die er vrijwillig is ingetreden, moet gedurende den aangenomen diensttijd op gestelde dagen en uren de oefeningen bijwonen, en moesten er ergens onlusten uitbersten, op bevel van den Goeverneur den vrede met de wapenen gaan herstellen. Ontstaat er eenig gevaar voor de Republiek dan komt de 'militia' van al de Staten onder het bevel van den President en moet als een echt leger den vijand bevechten.

Veronderstellen wij nu dat er een oorlog losberste. De 'army' en de 'militia' zouden onmiddellijk oprukken en te zamen een reeds aanzienlijk leger vormen, bekwaam om aan de eerste schokken van den vijand te wederstaan. Intusschen zou men in al de Counties der

Staten bureelen openen waar de jongelingen zich als vrijwilligers zouden kunnen aanbieden, en men zou hun wapenen geven waarvan er een voldoende voorraad in de arsenalen berust. Waren er meer manschappen noodig dan er zich vrijwillig aanbieden, dan zou men, voor het behoud der Republiek gedwongen, zijnen toevlucht nemen tot eene loting; men zou bepalen hoeveel regimenten, ieder van duizend man, elke Staat moet opleveren, en het lot zou beslissen welke jongelingen, om het gevaar dat het land dreigt, te bezweren, zich aan de zijde der onvoldoende vrijwilligers zouden scharen onder de krijgsvaandels der Republiek.

Zoo handelde men in den laatsten krijg tusschen Noord en Zuid; zoo zou men handelen bij elke oorlogsverklaring.

Ik zie een aantal vragen op uwe lippen komen. En vooreerst: zoo hebt gij manschappen, maar zoo hebt gij geene geoefende soldaten? - Waarschijnlijk met het oog op de mogelijkheid van zulke voorvallen voegde het Eerste Congres der Vereenigde Staten, in zijne zitting te New-York op 4 Maart 1789, het volgend artikel bij de Grondwet: '*Eene wel ingerichte krijgsmacht noodzakelijk zijnde tot de veiligheid van eenen vrijen staat, zoo zal het recht van het volk om wapenen te bezitten en te dragen door niets verhinderd worden.*' Daardoor is niemand vreemd aan de vuurwapenen; iedereen kan behendig met dezelve omgaan; jongens van vijftien en zestien jaren zijn kundige jagers, dank aan de vrijheid van jacht gedurende het grootste gedeelte des jaars aan iedereen toegestaan. Op eenige weken tijds vormt men dus, zoo niet door en door geoefende krijgslieden, dan toch soldaten, die wel aangeleid, met de eer op het slagveld staan, gelijk zij deden in 1812 tegenover de Engelschen, in 1846, 47 en 48 tegenover de Mexicanen en bijzonderlijk in den bloedigen oorlog van Noord tegen Zuid, die, begonnen in 1861, slechts eindigde in 1865, het leven kostte aan een millioen strijders en naast de puinen der

steden de verbazende schuld naliet van twee milliards zeven honderd millioen dollars.

Ja, zult ge zeggen, zoo vindt men regimenten van voetvolk, maar van waar komen de ruiters, de kanonniers? - Daarin is voorzien door de ‘army’ en de ‘militia’ wier manschappen voor het grootste getal als ruiters en kanonniers grondig geoefend worden.

En waar haalt men in tijden van gevaar de noodige en deskundige officiers om die weinig geoefende regimenten aan te voeren? - Jaarlijks komen een zeker getal officiers uit de militaire Academie van West-Point. Zij die geen bevel krijgen in de ‘army’ of in de ‘militia’ vestigen zich waar zij willen, zonder bezoldiging wel te weten, en oefenen daar het bedrijf of het ambt uit dat hun het meest bevalt. Zoo vindt men kapiteins-kooplieden, kolonels-advokaten, majoors-rechters, enz. Bij den eersten oorlogsroep gorden zij den degen en gaan het bevel voeren in het regiment dat hun wordt aangeduid door den algemeenen staf, bestaande uit de beste generaals bestendig in dienst onder het opperbevel van den President die, even als de koning van België, een luitenant-opperbevelhebber noemt, hier thans general Scheridan. Opperofficieren, zeer kundige en moedige mannen, als Grant's, Lee's, Scherman's, Johnston's, M. Clellan's, enz., vindt men in tal en de gelegenheid heeft zich maar voor te doen om eene schaar zulker helden in het volle daglicht te stellen.

Gij ziet dus dat wij, ondanks het gering getal van 25,000 vrijwilligers die onze bestendige krijgsmacht uitmaken, zonder veel moeite groote legers kunnen te been brengen om eenen aanvaller het hoofd te bieden. Anderen in hun land gaan aanranden, dat strookt niet met de politiek der Vereenigde Staten. Ons stelsel is een verdedigingsstelsel.

Voeg bij dit alles dat de ‘nervus belli,’ het geld, hier niet schaarsch is, en dus eene noodzakelijke besparing geenen hinderpaal kan stellen aan de vereischten der

verdediging. Uit eene ruime kas door de vaderlands- en vrijheidsliefde opengezet, worden al de toereikende gelden genomen om het beste oorlogstuig aan te koopen en tot in de minste krijgsnoodwendigheid te voorzien. En die gulle vrijgevigheid van Onkel Sam strekt na den oorlog zich uit over al zijne gekwetste of verminkte kinderen. Zijn zij, niettegenstaande die verminking of aangewonnen ziekelijkheid, nog in staat eenig ambt of bedrijf uit te oefenen, en verkiezen zij zulks te doen, dan vergunt men hun een levenslang pensioen dat beloopt tot circa 20 dollars, of ongeveer 108 fr. per maand. Zijn zij derwijze gekwetst of ziekelijk dat zij alle hulp noodig hebben, of verkiezen zij niet eenig ambt of bedrijf uit te voeren, dan vinden zij een eerlijk en heerlijk verblijf in het zoogenoemd '*National Home for disabled volunteer Soldiers*' (Nationaal verblijf voor buiten dienst gestelde vrijwillige soldaten). Dit gesticht bestaat te Dayton, stad van Ohio, en heeft drie verschillige afdeelingen: eene te Fugusta, in den Staat Maine, eene te Hampton, in den Staat Virginia en eene bij Milwaukee, in den Staat Wisconsin, dat is: eene in het Zuiden, eene in het Midden, eene in het Noorden der Vereenigde Staten.

Ik bezocht eens de afdeeling van Milwaukee en met u daarover eenige inlichtingen te geven leer ik u de anderen kennen mits zij allen op denzelfden vorm geschoeid werden. Het is een ruim gebouw, ingericht voor duizend inwoners en voorzien van eenen hoogen koepeltoren op wiens top de amerikaansche vlag wappert. Bij dit gebouw, verdeeld in eet- en slaapzalen en verdere noodige plaatsen, zijn gevoegd werkhuizen, graanhuizen, stallen en andere landbouwtoebehoorten. De boerderij van het gesticht is groot 410 acres, van welke meer dan de helft beploegd; het overige is een beboscht park doorsneden met lommerrijke wandeldreven. De bewoners van het 'Home' mogen, of wel van allen arbeid afzien, of wel op de boerderij of in de werkhuizen zich toeleggen op den arbeid, dien zij verkiezen. Het minste loon dat zij per dag

winnen beloopt tot 40 cts, meer dan 2 frs; behendige werkers verdienen veel meer. Daar worden schoenen en laarzen gemaakt; schrijnwerkers en meubelmakers, blikslagers, tingieters, plaasterwerkers en metselaars, zadelmakers en touwvlechters, men vindt er alle stielen tot boekdrukkers en boekbinders toe. Geheel de onderhoud der gebouwen zoowel als de werken in den tuin en op den akker zijn verricht door de kloekste invalieden, terwijl de meer gevorderden in jaren en ziekelijkheid met de vijanden van den arbeid den tijd doorbrengen met eenig spel, afgewisseld door gesprekken, in welke ieder zijne eigene heldenfeiten, die van zijnen generaal en van zijn regiment met dichterlijke kleuren weet af te schilderen. Invalieden schijnen overal van dezelfde stof gemaakt.

Het gesticht bezit eene wel gekozene boekerij; het laatste der werken die er voorhanden zijn, draagt het nummer 3914. Die verzameling heeft men te danken aan de vrienden der gekwetste krijgslieden uit de verschillige streken van het land en bevat hoofdzakelijk nationale geschiedenis. In de leeszaal vindt men dag- en weekbladen naast ‘magazines’ of illustratiën van allen aard.

Men ontmoet daar andere lieden die zich bepalen bij het lezen van hun dagelijksch ‘pape’; dit zijn de gekwetsten van den Mexicaanschen oorlog, - en ook jongere die geerne de boekdeelen doorsnuffelen; het zijn de slachtoffers van den moorddadigen burgeroorlog tusschen Noord en Zuid, alsook van den tomahawk der Sioux, Apaches en andere oproerige Indianen.

Men neme wel in aandacht dat de soldaten, in tijden van hoog gevaar bij middel der loting onder de vaandels geschaard, hier ook voor vrijwilligers doorgaan en dus even veel recht hebben als de eigentlijke vrijwilligers om in het ‘National Home’ hunne dagen te komen slijten.

‘Dit “Home”, zegde deszelfs bestierder, mag niet aanschouwd worden als een gesticht van openbare liefdadigheid, en dit weten de invalieden. De gelden, die

dienen tot zijn onderhoud, zijn door eene wet van het Congres afgestaan als de volstrekte eigendom van de soldaten buiten dienst gesteld. Zij laten zich geenerwijze inschrijven op eene armenlijst als zij hun eigen “National Home” komen bewonen.’

Ik heb mij door de voorgaande bemerkingen, die misschien toch eenig belang zullen hebben voor de tegenstrevers van het gedwongen militarismus, bij u zoo talrijk geworden, van mijn bepaald ontwerp laten afleiden, en onze vrienden, de Nederduitschers in Noord Amerika, uit het oog verloren. Uit dezen brief zal alleenlijk blijken dat zij hier niet moeten vreezen hunne dierbare zonen in vredestijd, als slachtoffers der droevige loterij, van hunne zijde te zien wegrukken en als slaven naar de kazerne leiden. Dit is voorzeker een groote weldaad. In eenen volgenden brief treed ik in het hart der zaak en stel u voor oogen den toestand van uwe Amerikaansche taalbroeders in het maatschappelijk leven.

C.P. VAN ANTWERPEN.

Paterson, *New-Yersy, den* 1 *April* 1884.

Nationale toonkunde.
Wambach's Yolande.

Emiel Wambach, de slechts acht en twintigjarige toonkunstenaar, schepper van *Nathan's Parabel*, *Vlaanderland*, *De Lente*, *Mozes op de Nijl*, heeft thans een nieuw werk voortgebracht, dat voor goed den roem zal vestigen van den geliefkoosden jongen komponist.

Zijne nieuwe schepping heet Yolande. De tekst werd geleverd door den talentvollen novellist August Snieders en hij past wonderwel voor de muziek, door het leven en de beweging waarvan het gansche lyrische gedicht overvloeit. Dit grootsche werk werd ten gehoore gebracht op 23 April en 1 Mei laatstleden, in de groote zaal der Harmonie, en door duizenden en duizenden toegejuicht.

De toejuichingen waren algemeen, een ieder werd medegesleept door die schoone, natuurlijke en verstaanbare muziek; mannen bevoegd in het vak, hadden er niets dan loftuitingen voor over. - De uitvoerders barstten in daverend handgeklap los; hetgene meer dan genoeg zegt, hoe schitterend de zegepraal is, die Wambach op het gebied der toonkunde behaald heeft.

Yolande zal lang in het geheugen van ons Vlaamsche volk voortleven; zij is een lieveling, een troetelkind geworden; spreekt iemand van Yolande, met geestdrift zal hij u antwoorden: hoe schoon! hoe hemelschoon!

De eerste uitvoering had plaats ten voordeele van den Katholieken Schoolpenning; de tweede, ten voordeele der pensioenkas van de Toonkunstenaarsvereeniging, waarvan Gounod eere-voorzitter en Benoit de muzikale leider is.

Telkenmale was een talrijk en uitgelezen publiek aanwezig. De uitvoering, hetzij hier ter loops gezegd, liet niets te wenschen over; de koren waren voortreffelijk uitgerust; het orkest, waarvoor zooveel schoons in het werk voorkomt, heeft zich meesterlijk uit den slag getrokken; en de solisten,

van wie wij aanstonds zullen spreken, hebben zich in het algemeen eervol van hunne taak gekweten.

Ontleden wij thans, zoo bondig mogelijk, het nieuwe gewrocht, waarvan de handeling plaats grijpt in de middeleeuwen.

't Is feest in de straten van Antwerpen, het volk juicht, joelt en zingt.

> Klokgelui en beierdtonen
> Galmen uit den toren neêr,
> Want de fiere ridderzonen
> Keeren uit het steekspel weêr.

Ja, 't is een echt feest in de partituur van Wambach; klokken luiden, trompetten schallen, de beiaard klinkt in lustige tonen. Men voelt zich als teruggetooverd in vroegere tijden; hallen en burchten rijzen voor uwe blikken op, men ziet het volk in feestgewaad uitgedoscht, het krachtig ‘Io Vivat’ zingend, de straten der stad doorkruisen, in afwachting dat de stoet der gilden zich vertoone, die welhaast opdaagt.

Nog is de geest verrukt door het lieve koor vol melodij, een waar pereltje:

> Roert pijpen en snaren
> En slingert den krans
> Nu blij om de haren!
> Komt deernen, ten dans!
> Op Gilden! 't zal kralen
> Het schuimende bier!
> Dat elk der bokalen
> Een sneeuwkroon versier!

of de feestmarsch laat zich hooren; dezelve is eigenaardig bewerkt, oprecht middeleeuwsch; schalmeien, doedelzakken, pauken en andere oude speeltuigen, zijn allerbest nagebootst.

Men hoort dat het de Gilden zijn die voorbijtrekken, want de verschillende motieven teekenen zeer goed de verscheidene groepen van speellieden af.

De stoet trekt voorbij de woning van Arnout, die omringd is van edelvrouwen, waartusschen de dochter des huizes zich bevindt.

Roderik, een ridder, getroffen door de schoonheid van 's Heeren kind, vraagt:

Wie is zij in haar gouden kleed?
Zij, blond als de Englen van hierboven,
Wier zoetblauw oog ons doet gelooven
Dat er een seraf voor ons treedt?
Wie is zij?

Opgetogen antwoordt het volk:

Yolande, de schoone, de vrome Yolande!
Een ster uit den hemel, de bloem van den lande!
De minnestreel zingt haar ter eer;
De banjerheer wil zich ten kamp voor haar wagen;
De paadje, die 't sneeuwige lamfer mag dragen,
Drukt heimlijk aanbiddend zijn lip er op neêr!

Mijnheer L. Claeys op de eerste, zoowel als Mijnheer Fontaine op de tweede uitvoering, hebben den rol van Roderik meesterlijk vertolkt; beiden hebben niet alleen een prachtige stem, maar zijn kunstenaars in den vollen zin des woords.

Adelbert, een minnezanger, treedt voor, en beantwoordt op zijne beurt de vraag van Roderik in drij koepletten vol gevoel, waarin hij Yolande's deugden en schoonheid afschildert:

Ik ben de wereld rondgetogen;
'k Zong bij toernooien en festijn;
Doch nergens vond ik blauwer oogen
Dan die der zoete liefste-mijn.

Dit lied is een echte perel, gansch eigenaardig en middeleeuwsch, met zijn refrein.

Harba lori fa! harba, harba lori fa!

De Heer Van Cauteren, die de eerste maal als minnestreel optrad, heeft veel bijval verworven; in ruimer mate nog, Mijnheer Van Hoof bij de 2de uitvoering, wiens lieve stem daarvoor allerbest geschikt is.

Nu hebben wij het feest bij Ridder Arnout. Alhoewel met vele moeielijkheden gepaard om hetzelve in muziek te beschrijven, wist Wambach die te boven te komen en geeft hij hier wederom blijken van diepe kennissen en verheven talent.

Merken wij ter loops aan den prachtvollen heildronk van Ridder Arnout,

Ridders, heft den beker op!
Leegt hem tot den lesten drop
Aan den ridderstoet.

en eindigen wij het eerste deel met den bekoorlijken padovana-dans die geestdriftig werd toegejuicht.

***

Het tweede gedeelte begint met de nacht. Yolande, die niet van feesten en wereldsche vermaken houdt, is naar hare kamer gevlucht, waar zij zich van hare diamanten ontdoet, om dezelve aan de voeten te leggen van een Mariabeeld, hetwelk geplaatst is nevens haar venster, in den voorgevel.

Zij zingt ter eere van Onze lieve Vrouw eenen lofzang die ons minder bevallen heeft, misschien wel omdat Mejuffer Bacot, wier talent wij niet betwisten, weinig geschikt was om den rol van Yolande behoorlijk te vertolken.

Adelbert verschijnt onder het open venster, hij bemint Yolande, en doet dit uitschijnen in zijn minnelied, eenvoudig doch niet minder schoon geschreven en waarvan het slotvers

Doch stil en vroom
Bewaarde ik steeds mijn jongelingsdroom

eene der bloemen uitmaakt, die talrijk bloeien in Wambach's gewrocht.

Het volk in de straat, ziet de diamanten schitteren aan den voet van het Moederbeeld; ieder is verwonderd, eene stem roept uit:

Ziet wonder, het beeld op den hoek van de straat
Op blinkende sterren als vloertapeet gaat!

waarop het volk antwoord:

O wonder, o wonder Maria ter eer!
Zegt vielen die sterren van 't hemelvlak neer!

Onmiddellijk daarop volgt een *Magnificat*, dat stellig het beste gedeelte is van het gewrocht.

Een donder van toejuichingen, wel verdiend, valt den toondichter hier ten deel. En geen wonder: die hymnus is waarlijk prachtig. Wambach heeft op den Gregoriaanschen thema, die hem tot basis diende, eene fuga geschreven, welke meesterlijk mag genoemd worden.

Satan spot met den heiligen zang, het verontweerdigde volk is weinig geneigd den duivel te aanhooren. Deze poogt de begeerte naar het goud in veler harten op te wekken, doch alles blijft vruchteloos.

Dit tooneel, een der schoonste van het werk. is op eene hoogst dramatieke wijze wedergegeven; Wambach heeft eenen nieuwen muzikalen duivel geschapen, die voor de bestaande niet moet ten onder doen.

Onze lofbetuiging aan Mijnheer Van den Bosch. die zijnen rol goed begrepen en vertolkt heeft.

De nacht is voor goed ingevallen; alles is in diepen slaap gezonken; het orkest speelt eenige allerliefste motieven, die den rustigen nacht allerbest doen uitschijnen. Tusschen in, hooren wij nog in de verte als een echo van het *Magnificat*, in zachte tonen door de hoornen getoet.

De muzikale beschrijving van den nacht duurt voort; in eene tusschenpoos klinkt de stem van den hannekenuit.

> Twee slaat de klok!
> Slaapt, poorters in vrede!
> God waakt op de stede!

Dan wordt weer alles rustig; immer duurt de nacht. Allengs breekt de dag aan, de duisternis klaart op, het zonnelicht breekt door de nevels die het aardrijk omringen, zijne zoele stralen verspreiden alom lust en leven; ook de vogels ontwaken en begroeten den dageraad.

Wederom hoogst gelukkig geschetst.

De trompetten weerschallen, de kruisvaarders dagen op. Het ‘God wil het’ wordt krachtig door de koren aangeheven; thans is alles vol leven en lust. - Geesdrift, moed en hoop stralen door in dien manhaftigen zang:

> God wil 't! God wil 't!
> Dat is de kreet die galmt door onze gouwen.
> Het kruis, het kruis is 't heilig schild
> Waarop wij steeds betrouwen!
> Ter kruisvaart op
> Het kruis in top.

Adelbert, de minnaar van Yolande, voegt zich bij de legerscharen; alvorens de plaats te verlaten, waar voor hem zoovele zoete herinneringen zijn aan vastgehecht, zingt hij een gevoelvol vaarwel aan zijne hartsvriendinne,

God wil 't, God wil 't!
O Moedermaagd, strekt gij uw handen
Beschermend over huis en panden!
Wees gij steeds onzer kindren schild!
En 't dreune voort van strand tot stranden:
God wil 't, God wil 't!

Intusschen wordt het motief van den Credo uit den gregoriaanschen zang door het orkest gespeeld. Die geloofsbelijdenis is hier volkomen op hare plaats en getuigt hoe vindingrijk Wambach in verhevene gedachten is.

***

De handeling van het derde deel grijpt eenige jaren later plaats. Kruisvaarders keeren terug van het heilig graf. Een zeeman ontwaart hen, hij roeit naar wal om de voorbode te zijn van het gelukkige nieuws.

Ohee, ohee!
Van wijd over zee
Zijn ze allen gekomen!
Zij brengen, die vromen!
Triomfpalmen mee!

Zoo galmt zijn lied over den waterspiegel, wederom zoo aanlokkend en schoon, als karakteristiek geschreven.

Het volk stroomt te zamen; de ridders stappen aan wal; hunne blijde blikken zijn op de moederstad gevestigd en trachten in de menigte een familielid of eenen vriend te ontdekken.

Juichend zingen zij hunnen groet aan den geboortegrond.

Gegroet, gegroet!
Wij keeren naar het moederland,
En kussen weenend 't heilig strand!
Geblutst den helm, doorwond den voet,
Maar 't hart voor u klopt immer zoet!
Gegroet, gegroet!

De vrouwen verwelkomen de terugkeerende strijders:

Welkom mannen, ridders koen!
Na het strijden
Komt verblijden!
Wij versmachten al uw lijden
Door een warmen welkomzoen!

waartusschen het volk herhaalt

> Ohee, ohee!
> Van wijd over zee.

Hier tintelt alles van kleur en leven, terwijl het effekt door Wambach verkregen (men duidt ons het woord niet ten kwade) kolossaal mag genoemd worden.

Adelbert bevindt zich tusschen de ridders, weemoedig zucht hij:

> Mij groet geen dierbre vrouwe
> Mij groet geen trouwe bruid.

waarop Roderik antwoordt:

> Maar ik, ik groet den vriend zoo trouwe
> En hem als zoon in de armen sluit.

Doch Adalbert, door een angstig voorgevoel beheerscht, vraagt naar zijne hartsvriendinne.

> O Roderik, spreek mij van haar zoo zoet!

Roderik, troost hem met de volgende woorden:

> Daar... in dat klooster woont de reine...
> Doch, vriend reeds dalen Englen af
> Om haar naar 't Sterrenland te dragen,
> Zij, die reeds in heur kinderdagen
> Den arme zooveel sterren gaf!

Hartroerend geschreven, heeft dit gedeelte ook ieder gevoelig hart getroffen, vooral wanneer Adelbert het schoone refrein van zijn minnelied herhaalde

> Doch stil en vroom
> Bewaarde ik steeds mijn jonglingsdroom.

Yolande herkent de stem haars vriends, zij roept hem een eeuwig vaarwel toe en sterft.

Niet zoohaast heeft het volk haren dood vernomen, of het stroomt te zamen; de droefheid is algemeen; in bewondering voor hare deugden, in dankbetuiging voor het goede door haar gesticht, wordt in koor haren lof aangeheven:

> Yolande, de schoone, de reine Yolande!
> Ontroofd is de perel, de bloem van den lande!
> Gedragen op stralen van godlijken glans
> Ten hemelschen trans;
> Wij weenen, wij bidden, wij knielen ter neêr;

Maar de Engelen zingen hun:

Lof zij den Heer!
Aan ons is de perel, de bloem van den lande!
Aan ons is de schoone, de reine Yolande!

Hier is onze taak ten einde. Men beschuldige ons niet de lofbazuin te hoog te hebben opgestoken; niets anders dan onze rechtvaardige inzichten raadplegend, geven wij den keizer wat den keizer toekomt.

Wambach heeft een meesterwerk voortgebracht, dat, wij hopen het, niet zal veroordeeld zijn om eeuwig in de kartons te blijven rusten.

Wij wenschen dat het hier een derde maal, en door gansch Belgie en ook in den vreemde zal worden ten gehoore gebracht.

Een ieder zal dien wensch deelen met ons; het geldt hier de geniale schepping van den besten onzer jonge toonkunstenaars, die tevens een sympathieke jongen, een brave zoon, en een kloeke Vlaming is.

LUPI.

* * *

De Vereeniging *Musis Sacrum* te Amsterdam heeft, op Zaturdag 10 Mei ll. een *Festival Peter Benoit* ingericht, in het Paleis voor Volksvlijt. Daar werden ten gehoore gebracht: I^{e} deel: *Erelkoning* (orkest), *Artevelde's Geest*, uit *De Schelde; Balscène* uit *Charlotte Corday;* Drij liederen uit den cyclus: *De Liefde in 't Leven*, en het Kinderoratorio: *De wereld in!* - IIe deel: De *Rubens-Cantate.* - Wij komen daarop terug.

Het lieve tekstboekje van deze muzikale plechtigheid behelst eene uitvoerige levensbeschrijving van Peter Benoit en eenige woorden over Jul. de Geyter en Emanuel Hiel.

Boekbeoordeeling.

Prudens van Duyse's Nagelaten Gedichten. Deel 6 en 7. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Prijs per deel: 2.50 fr.

Deze twee deelen, wederzijds inhoudende 269 en 237 blz. druks, hebben slechts eenen titel; *Verscheidenheden.* Het 6e deel is onderverdeeld in: *Liefde en Huisgezin* (30 stukken); *Elegieën* (30); *Bijbelstoffen* (13); *Godsdienstige bespiegelingen* 42 gedichten). - Het 7e deel bevat: *Historische liederen* (16); *Hekeldichten* (7); *Albumverzen* (8); *Tweespraken* (8); *Cantaten* (7); *Fabelen (*11); *Pastichen* (13) en *Varia* (12).

Uit deze inhoudsopgaaf ziet men aldra, dat deze twee laatstverschenen deelen hunnen titel goed verdienen. Iedereen zal zijne gading vinden in die bonte mengeling van grootere en kleinere gedichten, getuigende niet slechts van eenen arbeidslust zonder weerga, maar ook van levensblijheid en bemoediging, van menschenkennis en belezenheid.

Men heeft Prudens van Duyse weleens een geleerde dichter genoemd, en dat is hij werkelijk in vele stukken; toch zijn deze niet altijd de beste uit de verzameling; menig gewrongen vers treffen wij daarin aan. Maar nevens deze enkele gedichten komen er zoovele andere voor, die door zoetvloeiendheid en zangerigheid uitmunten, dat wij de *Verscheidenheden* in gemoede ter kennismaking moeten aanbevelen.

En wij doen zulks des te liever, aangezien de uitgave zelve zich door zoovele goede hoedanigheden onderscheidt. Deze twee deelen zijn wederom op dik, geel getint papier gedrukt, met eene schoone goed leesbare letter. Voor den boekliefhebber, evenals voor den beminnaar van gezonde poëzie, is dit voorzeker eene aanbeveling te meer.

Wij roepen dus andermaal de aandacht van het lezend publiek op deze uitgave, en drukken den wensch uit dat De Seyn-Verhougstraete in eene ruime deelneming de belooning van zijn rusteloos streven moge vinden.

FRANS DE GHENT.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- **Prijskampen.** - In den prijskamp van tooneelletterkunde, uitgeschreven door de *Jonge Tooneelliefhebbers*, van Brussel, is de eerste prijs behaald met: *de Verboden Vrucht*, blijspel in drie bedrijven, door Aug. Hendricx; de tweede prijs, door Gustaaf Delattine, met: *Men is nooit te oud om te leeren*, blijspel in drie bedrijven, en de derde prijs, door Hip. Ledeganck, met: *Getoetst*, blijspel in drie bedrijven.

- *XIX*e *Nederlandsch Taalcongres.* Het 19e Nederlandsch Taalcongres zal dit jaar in de aloude stad Brugge worden gehouden, onder het eere-voorzitterschap van den heer De Brouwer, goeverneur van West-Vlaanderen, en van den heer A. Visart, burgemeester van Brugge.

Het tijdstip, waarop het Congres zal gehouden worden is vastgesteld op 24 Oogst en drie volgende dagen.

- Dr. Jan ten Brink is, in vervanging van wijlen Prof. Jonckbloet, hoogleeraar benoemd in de faculteit van Letteren te Leiden. Hij zal er de geschiedenis en schoonheidskundige critiek der Nederlandsche Letteren onderwijzen. De rechte man op de rechte plaats. Wij juichen dit gewichtig feit van harte toe.

- *La Revue provinciale*, zoo luidt de titel van een nieuw en aanbevelenswaardig tijdschrift, dat eenige wakkere *felibres* uit het Zuiden van Frankrijk, te Marseille, komen te stichten. Het is ons aangenaam de aandacht te kunnen vestigen op den inhoud van de eerste aflevering, die op 15 Maart jongstleden van de pers kwam, en die inderdaad, voor alle Vlamingen veel belangrijks bevat. Vooral doelen wij op het eerste deel (inleiding) van eene door August Fourès blijkbaar met voorliefde opgevatte studie over de Vlaamsche Beweging, waarin wij al dadelijk verklaringen ontmoeten, als de volgende:

‘Les peuples ont pour droit et pour devoir d'être libres. Nous voulons que, sur leur terre, dans leur milieu, ils ne nient jamais leur génie, ils gardent toujours les belles qualités de leur race. Il ne faut plus qu'ils soient défigurés, qu'ils soient rendus veules par les empereurs, les rois et les dic-

tateurs... On ne croise pas les races humaines comme les animaux de boucherie. On n'ente pas un peuple à la manière d'un arbuste; le glaive est un mauvais greffoir.

Priver un peuple de son originalité, n'est-ce point le châtrer, l'aviler, le rendre inférieur, au nom de je ne sais quelles lois forçées par les conquérants, - lois anti-humaines, lois anti-sociales?...'

Gaarne zouden wij den indruk waarnemen, die zinnen, als nog de volgende, uit eene Fransche onpartijdige pen gevloeid, op de gemoederen van sommige Belgische Franschgezinden moeten teweegbrengen:

'Sans nous préoccuper plus qu'il ne faut des clabauderies intéressées des hommes ignorants ou malintentionnés et des articles à effet des plumitifs à gages, nons voulons écrire nettement une étude sur le mouvement Flamingant, - si intéressant, et si méconnu.'

Niet min opmerkenswaardig is het eerste deel van een keurig gesteld artikel, om de jongste Nederlandsche poëzie van de jonge dichteres Helena Swarth, die zeer onlangs de Fransche muze voor de Nederlandsche vaarwel zeide. Het behandelt de werken van Pol de Mont en Jacques Perk.

Nieuwe uitgaven.

- BLOEMENLEVEN, door Teirlinck-Styns. 2e druk. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Kl. 8o 200 blz.
  fr. 2.00
- JONGSTE DICHTBUNDEL van Mev. Van Ackere, geb. Maria Doolaeghe. Met het portret van de schrijfster op 80jarigen ouderdom. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. In-8o. 306 blz.
  fr. 3.50
- POËZIE EN LETTERCRITIEK van Dr. J. Nolet de Brauwere van Steeland. (1878-1884). Roeselare, De Seyn-Verhougstrate. In-8o. 294 blz.
  fr. 3.50
- PRUDENS VAN DUYSE'S NAGELATEN GEDICHTEN, in 't licht gegeven door Flor. van Duyse. 6e en 7e deelen: *Verscheidenheden.* In-8o. 270 en 238 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Per deel fr. 3.00 (Bij inteekening fr. 2.50).
- ERNEST STAES, advokaat. Schetsen en Beelden door Tony. 4e uitgave. (no 106 van het Willemsfonds) Gent, J. Vuylsteke. In-8o, 184 blz.
- UIT 'S LEVENS VOLLE BRON. Gedichten van Jan Tr. Slachmuylders. Kl. 8o, 142 blz. Brussel, bij den schrijver
  fr. 1.75.

Onze taalbroeders in Noord-Amerika.
Hun maatschappelijk Leven.
(1e vervolg.)

Mijne volgende brieven ontvangt gij uit Milwaukee, (de grootste handelsstad van dien Staat Wisconsin, door Vlamingen en Hollanders bij voorkeur tot hun verblijf in de nieuwe wereld verkozen), daar mijne zaken mij derwaarts roepen, en van daar zend ik u hetgeen gij verlangt, eene beknopte beschrijving van de drie groote oorlogen in welke de Vereenigde Staten sedert hunne onafhankelijkheid gewikkeld werden en die de degelijkheid van hun eenvoudig krijgsstelsel bestatigen. Inlichtingen daarover zal ik voldoende vinden in de boekerij van het 'National Home' voor invalieden, dat ik u in mijnen voorgaanden brief kenbaar maakte. Eerst toch moet ik mijne bemerkingen volledigen nopens den maatschappelijken toestand van onze Nederduitsche Taalbroeders in Noord-Amerika, en op dit veld heb ik nog al veel bijzonderheden aan te stippen.

Ik keer dus onmiddellijk tot mijne hoofdstof weder.

De verdediging van het vaderland, die eerste maatschappelijke plicht van elken burger, wordt hier door hem zonder last, zonder dwang vervuld, en onder dit opzicht geniet de Nederduitscher in Noord-Amerika voordeelen, die tegen goud mogen opgewogen worden. De korte schets in mijnen voorgaanden brief over ons krijgsstelsel gegeven, bewijst dit meer dan voldoende. Mochte ons dierbaar België, verlost van de plaag van het militarismus, weldra met dezelfde voordeelen begunstigd worden!

Eene tweede plicht, even gewichtig, even noodzakelijk in hare vervulling zal thans onze aandacht gaande houden. Het is niet genoeg, als er gevaar komt, het land dat men bewoont met de wapenen tegen den vijand te bevrijden, ook in vredestijd moet men de Staatskas door geldelijke bijdragen voorzien van alles wat er noodig is, om door eene spaarzame, doch krachtige bestiering dien vrede, de waarborg van het openbaar welzijn, te handhaven. Geld heeft elke bestiering noodig en daarom is het betalen van belastingen een onvermijdelijk kwaad, eene dringende burgerplicht. De eene bestiering echter vereischt meer geld dan de andere, en ook de wijze op welke de tolgelden worden ingevorderd is verschillend van land tot land.

Is ons belastingstelsel beter, dat is, billijker en spaarzamer dan het uwe? De volgende mededeelingen zullen u daarover laten oordeelen.

Er zijn hier vier verschillige bestieringen, die elk haar aandeel komen vragen aan de beurs der belastingbetalers: het grootste deel blijft in de gemeente, ‘city, village of town’ zooals zij beschreven werden in eenen voorgaanden brief; het tweede deel is voor de ‘County,’ het derde voor den ‘Staat,’ eindelijk komt ook de algemeene Bestiering of de Republiek der Vereenigde Staten, die hare beschermende en beveiligende macht over al de ‘Staten’ en ‘Territories’ uitstrekt, en bijzonderlijk tot de verdediging van het land, tot de uitdemping der schulden door gevoerde oorlogen genoodzaakt, aanspraak moet maken op het vierde deel der belastingen.

Die algemeene Bestiering, eene goedkoope gelijk men verder zien zal, vindt hare bijzonderste hulpbronnen in de douaanrechten en in de patenten; de brievenpost is wel in hare handen, maar naarmate deze dienst opbrengt worden de verzendingskosten verminderd; de post bestaat hier niet om voordeelen aan de bestiering te verschaffen, maar om de schriftelijke betrekkingen tus-

schen de burgers zoo goedkoop mogelijk te maken. IJzeren wegen hooren hier alleenlijk toe aan maatschappijen die groote voorrechten krijgen van den Staat, over wiens bodem zij loopen, en later door jaarlijksche betalingen dien Staat er voor vergoeden. Zoo ook is het met den telegraafdienst. Dit zijn dus geene bronnen van inkomsten voor de bestiering welke, ingezien den hier heerschenden vrijheidsgeest, die groote openbare diensten aan de private bedrijvigheid moet overlaten, uit vrees dat de bestierders te veel gezag zouden hebben over de talrijke bedienden benoodigd tot die inrichtingen. Hetgeen in uwe landen voor de bestiering eene reden is tot het samentrekken van spoorweg- en telegraafdiensten in de handen van het gouvernement, is hier eene reden om er zich tegen te verzetten. Eene korte afwijking van onze stof zal dit zonneklaar bewijzen. Gij herinnert u de noodlottige werkstaking onzer telegrafisten, welke verleden jaar op de bijzonderste lijnen weken lang eene onderbreking deed ontstaan zoo nadeelig aan den handel, die in onze uitgestrekte landstreek zonder behulp dier snelle berichten zeer moeilijk kan gedreven worden. De republikeinen namen deze gelegenheid te baat om in al hunne dagbladen van de algemeene Bestiering eenen maatregel te eischen, die de herhaling van zulke wanorde zou te keer gaan, en de eenige uitweg daartoe bestaat huns inziens in het daarstellen door de Bestiering van eene telegrafische lijn, die met het post-departement zou vereenigd zijn en de groote handelsteden van New-York, New-Orleans, Chicago en San Francisco verbinden. Het eerste gevolg daarvan zou zijn dat de ‘republikeinen’ die, thans aan het bewind, reeds al de beambten van den postdienst onder hunnen dwang houden, in de telegrafisten benoemd of te benoemen, een groot getal nieuwe onderdanen en stemmers voor de kiezing van November zouden vinden. Nadat de republikeinsche dagbladen met den ‘New-York Herald’ aan 't hoofd, eenigen tijd op de trom geslagen hadden,

volgde hetgeen in zulke omstandigheden overal volgt, een ontwerp in het Congres neêrgelegd door den republikeinschen Senator Edmunds en voorstellend dat de Bestiering vier groote telegraaflijnen (trunk lines) zou maken, uitgaande van de hoofdstad Washington in de volgende vier richtingen: Noord-Oost, Noord-West, West en Zuid-West, Zuid. De dienst dier lijnen zou staan onder de leiding van een toezichtsbureel samengesteld uit den Staatssecretaris, den Secretaris van oorlog en den algemeenen Postmeester. Dit ontwerp van Edmunds bepaalt bovendien dat al de bijlijnen, die men later nuttig zou oordeelen met de vier 'trunk lines' te verbinden, er beurtelings zullen bijgevoegd worden krachtens wetten door het Congres te stemmen.

Het is blijkbaar dat dit ontwerp wel niet rechtstreeks strijdt tegen het bestaan der private lijnen die thans, bijv. de 'Western Union' zoo beproefd door de werkstaking, zonder eenige mededinging de beste zaken doen, zoodat het grondbegin der vrijheid ongeschonden blijft; en toch verzetten de democraten er zich tegen met uiterste kracht, omdat zij het inzicht der republikeinen in het ontwerp zien doorstralen.

De 'Assembly' thans te Washington vergaderd, bestaat uit 191 democraten tegenover 119 republikeinen en 13 andersgezinden; door sterfgeval staan er twee plaatsen open. Daar heeft dus het voorstel Edmunds geene kans om te gelukken, ofschoon men hier nooit stemt gelijk in uwe Kamers, rechterzijde tegenover linkerzijde. Links of rechts bestaat hier niet in de wetgevende lichamen. Elk afgevaardigde bekleed hier de plaats die bij de opening der eerste zitting hem door het lot wordt aangewezen, zoodat in onze Huizen niet te zien zijn twee of meer gezindheden als in slagorde geschaard onder de leiding en het bevel van eenen politieken aanvoerder. Neen, dit zouden onze afgevaardigden als slaafsch en onteerend van de hand wijzen. De tegen-

woordige Senators, 76 in getal, zijn verdeeld in 38 republikeinen, 36 democraten en twee onafhankelijken (readjusters). Hier dus zou Edmunds voorstel, politieker wijze gesproken, kans hebben van te gelukken; doch onder de republikeinsche Senators bevinden zich ook eenige hevige bevechters van het staatsmonopolium en verscheidene deelhebbers in de private telegraafmaatschappijen. Zoodat het voorstel Edmunds, dat de verzwakte republikeinsche partij als politiek redmiddel zoo nauw aan 't harte ligt, niet alleen door de ‘Assembly’, maar ook door den Senaat hoogst waarschijnlijk tot de scheurmand zal veroordeeld worden.

Keeren wij nu tot onze stof weder.

Buiten de opbrengst der douaan- en patentrechten vindt de Bestiering der Vereenigde Staten eene groote hulpbron in eene zware belasting op het bier en de sterke dranken. Verbazend groot is de som, welke onze stokers en brouwers jaarlijks in de schatkist storten.

Dit zijn dus de drie bijzonderste ‘taxes’, zooals men hier de belastingen heet, en van hunne opbrengst leeft onze algemeene Bestiering die, alhoewel zij hare ambtenaars en bedienden loon naar werken geeft, toch op zulke spaarzame wijze is ingericht, dat er hier geene nuttelooze ‘butjetwormen’, gelijk men die bij u noemt, te vinden zijn, dat is honderde, ja, duizende gegaloneerde en ongegaloneerde leegloopers, gretig op hunne aandeelen uit de staatskas, gelijk vossen op vette hoenders.

Het zal u misschien wat lang vallen, toch acht ik het uwer aandacht waardig hier de lijst te lezen van de ambtenaren die de algemeene Bestiering der Vereenigde Staten uitmaken, met de jaarwedde hun door de wet toegestaan, jaarwedde zonder staarten, zonder buitengewone onkosten voor onderbedienden, feesten, woningen, enz. Die som betaald zijnde, is alles vereffend:

De President	50,000 dollars, jaarlijks.
De Onder-president	8,000 dollars, jaarlijks.

Het cabinet.

De Staatssecretaris:	8,000 dollars, jaarl.
De Secretaris der schatkist	8,000 dollars, jaarl.
De Secretaris van oorlog	8,000 dollars, jaarl.
De Secretaris der zeemacht	8,000 dollars, jaarl.
De Secretaris van het binnenlandsch	8,000 dollars, jaarl.
De Postmeester-generaal	8,000 dollars, jaarl.
De Attorney-generaal[1]	8,000 dollars, jaarl.

Hierop volgen 31 bedienden in de bureelen, van welke de meeste 7,000 dollars geniet, en de minste 3,000 doll.

Onze diplomatieke betrekkingen met de uitheemsche Bestieringen vereischen de volgende ambtenaars en uitgaven. Wij hebben 15 afgezanten (ministers plenipotentiaries) van welke de hoogstgeplaatsten, die van Engeland, Frankrijk en Duitschlannd, ieder 17,000 dollars genieten, de gemiddelden 12,000 en de minsten, gelijk die van Turkije, 7,500 dollars.

Wij hebben zeven verblijvende ministers (ministers residents), zooals te Brussel, in den Haag, enz. Zij genieten allen 7,500 dollars.

Wij hebben tien algemeene Consuls, die den dienst van verblijvende ministers waarnemen en van welke de hoogste 5.000, de minste 3,000 dollars geniet.

Wij hebben eenen zaakgelastigde voor Paraguay en Uruguay; hij geniet 5,000 dollars.

Wij hebben zestien algemeene Consuls, alleenlijk belast met de belangen van den handel en de veiligheid hunner landgenooten; de hoogste geniet 6,000 dollars, de minste 2,000, gemiddeld 4,000.

Wij hebben vier gezantschapssecretarissen, die het ambt van algemeene Consuls waarnemen in Oostenrijk, Italië,

(1) Ziedaar de leden van ons Cabinet in de volgorde hunner waardigheid. Zonder moeite zult gij die namen in uwe spreekwijze vertolken door: Minister van buitenlandsche zaken, Minister van financiën, Minister van oorlog, Minister van de zeemacht, Minister van binnenlandsche zaken, Minister van den Postdienst, Minister van justitie.

Spanje en Turkije; de twee eersten genieten 3,500, de twee laatsten 3,000 dollars.

Nu hebben wij nog het hooger gerecht. De Republiek heeft eene ‘Supreme Court,’ een Oppergerecht bestaande uit negen rechters, wier voorzitter 10,500, en de overigen 10,000 dollars genieten, en uit eene ‘Circuit-Court’ tellend negen leden, allen betaald aan 6,000 dollars.

Ziedaar de eenvoudige samenhang van de Bestiering onzer groote en machtige Republiek, die het bewind voert over ongeveer 55,000,000 inwoners. Zoo bestaat zij in hare uitvoerende, hare wetgevende, hare gerechtelijke macht, in hare buitenlandsche betrekkingen. Indien gij er genoegen in vindt al de uitgaven samen te tellen, vindt gij, meen ik, 781,300 dollars, of, de dollar bemiddeld berekend zijnde aan 5 fr. 25 cent., 4,101,825 frs.

Het is niet aan de Belgen dat men zeggen moet: dat is eene goedkoope Bestiering, want met de jaarwedden van de mindere bedienden, als deurwaarders, oppassers, enz., die hierboven niet aangestipt werden, zouden al de uitgaven voor het personeel ter nauwernood vijf millioen franks beloopen, of op eene bevolking van vijf-en-vijftig millioen nog geen tien centiemen per hoofd.

Het overige der belastingen door de algemeene Bestiering ingevorderd, wordt verbruikt aan het betalen van het vrijwilligersleger, van de vloot, van de openbare werken, en vooral aan het vereffenen der oorlogsschuld die in 1865, gelijk wij elders bestatigden, beliep tot de verbazende som van twee milliards zeven honderd duizend millioen dollars. Het was dan ook noodig, om onmiddellijk in de behoeften der schatkist te voorzien, buitengewone belastingen te heffen, en deze werden hier, gelijk overal in dringende omstandigheden, gesteld op de meest gebruikelijke voorwerpen, te beginnen van den tabak tot op de zwavelstokjes toe. Naarmate de schuld wordt uitgedempt, hetgeen geschiedt met millioenen per maand, verdwijnen ook beurtelings die belastingen, en zoo zijn onze ‘matches’ de Hollandsche ‘lucifertjes,’

uwe ‘stekskens,’ sedert verleden jaar tolvrij geworden, maar de liefhebbers van pijp en cigaar betalen nog met den tabakrook den kruitdamp van den onvergelijkelijken burgeroorlog, waarover ik u later in het bijzonder zal schrijven.

Dat is dus, zoo kort als mogelijk voorgesteld, het financieel stelsel van onze hoogere Bestiering.

Maar zij is de eenige mot niet, die aan onze beurzen komt knagen. Als bij u koning en staat voldaan zijn, dan komen de Provincie en de Gemeente op het overige buiten. Zoo hebben wij naast de hoogere Bestiering nog drie knaagdieren te voeden: den Staat, de County, de Gemeente, en deze loopen met het grootste gedeelte weg.

Het zal wel belangrijk zijn voor u te vernemen op welke wijze men hier te werk gaat om de tolrechten voor Staat, County en Gemeente te bepalen en in te vorderen. Elke ‘town,’ ‘village’ of ‘city’ noemt, gelijk wij vroeger zagen, eenen of meer ‘assessors,’ dat is schatters of zetters der belastingen. In April worden zij gekozen voor het loopend jaar en onmiddellijk zetten zij zich aan het werk om eene nauwkeurige tabel te maken in verschillige reeksen verdeeld, volgens het getal der voorwerpen belastbaar verklaard door de wetten van den Staat in welken zij gekozen zijn. Als voorbeeld neem ik de tabel van den Staat Wisconsin aan, welke de anderen gelijken, behalve in het een of ander punt. In de eerste reeks vindt men de paarden en andere trekdieren; in de tweede koeien en andere grasdieren; in de derde de koetsen en andere voertuigen; in de vierde de prachtvoorwerpen, orgels, piano's, de juweelen met de zakuurwerken er in begrepen; in de vijfde den goederenstock voorhanden in de winkels en magazijnen; in de zesde de waarden die berusten in de banken; in de zevende de zuivere opbrengst van iedere nijverheid; in de achtste de bezittingen in openbare fondsen en aandeelen in openbare ondernemingen; in de negende de waarde van den bebouwden eigendom, in de tiende de waarde van den

onbebouwden eigendom. De ‘assessor’ brengt dit alles tot eene algemeene som, de geheelheid voorstellend van hetgeen de ‘town’, ‘village’ of ‘city’ op dit oogenblik bezit. Zoodra zijn werk voltooid is, zendt hij het naar den ‘County-Board’. Deze noemt een ‘Committie’, eene Commissie bij u, om de schatting na te zien. Vindt men die onnauwkeurig, dan brengt men er verbeteringen aan toe. Ontdekt men dat de ‘assessor’ beneden zijne taak gebleven is, gelijk onlangs gebeurde in eene ‘town’ waar tot ieders verwondering geen enkel zakuurwerk was aangeteekend, dan stelt men in den Board voor die nalatigheid met geldboeten te straffen. Met de verbeteringen en de aanmerkingen van het ‘Committee’ wordt de tafel aan de beraadslaging van den Board onderworpen. Als zij bepaaldelijk goed gekeurd is, komen de Gemeente, de Countij en de Staat, ieder met de raming der sommen, die hunne bestiering vermoedelijk voor het dienstjaar zal noodig hebben, en stellen vast hoeveel percenten zij op de waarde der belastbare voorwerpen moeten heffen. De ontvanger der gemeente ontvangt de geheele som en zendt er het bepaald aandeel van aan den schatbewaarder der County en aan dien van den Staat.

Gemeente en Staat vinden hier ook eene rijke hulpbron in de patenten, verschuldigd door de rondreizende kooplieden en vooral door de saloonkeepers (herbergiers) die eene jaarlijksche ‘licence’ of vergunningstol moeten betalen, op sommige plaatsen tot 200, ja, tot 300 dollars beloopend, en maar zelden dalend beneden de 100 dollars. Moesten onze saloonkeepers op die voorwaarde in België wonen, men zou hen allen op de lijst der verkiesbaren voor de Senaat moeten schrijven.

Uit het voorgaande kunt gij besluiten dat onze Nederduitschers, als zij over zee steken, hier den knaagworm hunner geldbeurs niet ontvluchten; die noodzakelijke, doch tergende kwaal spaart zelfs maar weinig werklieden, daar deze doorgaans vee houden dat zij langs de wegen en in de bosschen laten grazen.

Eenige woorden nu over de derde plicht, die den burger in het maatschappelijk leven verbindt: over het onderhouden der wetten. Hoofdzakelijk dient hier dus ons gerecht met zijne pleegvormen in aandacht genomen te worden.

Wat de rechters betreft, wie mijne vorige brieven raadpleegt zal weten dat zij allen rechtstreeks door het volk gekozen worden, behalve de 'Supreme Court' van de Vereenigde Staten, die door den Senaat wordt aangesteld en te beslissen heeft voornamelijk over de geschillen, die ontstaan tusschen de Bestiering en de bestierden, tusschen de verschillige Staten en tusschen de Republiek en de uitheemsche mogendheden. De zwaarste, eigenlijk gerechtelijke taak, drukt hier op de 'Justice of the Peace,' met naam uwe 'vrederechters,' maar geenszins met de daad. Zij moeten hier oordeelen over meest al de geschillen en overtredingen, of door hen zelven of door eenen jury, als de beschuldigde zulks verkiest. Slechts groote misdaden, gelijk moorden, branden, dieften met braak, lasterschriften, valsche eed, enz., ontsnappen aan hunne bevoegdheid en vallen onder die van den rechter der 'Circuit Court,' en dan nog is aan den vrederechter het eerste onderzoek te doen en te beslissen of er aan de beschuldiging gevolg zal gegeven worden. Van een vonnis door den vrederechter uitgesproken, mag men in beroep gaan bij de 'Circuit Court,' en van daar bij de 'Supreme Court' van den Staat, iets wat overigens zeer zelden gebeurt. Het ligt in de zeden van het volk een vonnis door eenen rechter uitgesproken, als onwederroepelijk te aanschouwen.

Gebeurt er ergens een schelmstuk, de 'sheriff' der plaats neemt onmiddellijk den misdadiger in hechtenis en brengt hem voor den vrederechter, die den borg bepaalt welken door iemand moet verzekerd worden, er voor instaande dat de beschuldigde op het gestelde uur voor het gerecht zal verschijnen. Ontbreekt zulke borgsteller, dan wordt de aangeklaagde in de gevangenis opgesloten, totdat zijne zaak voor den rechter komt.

Wordt er ergens eene lichtere overtreding der wet gepleegd die gij, meen ik, boetstraffelijk zoudt noemen, en die ten nadeele strekt van eenen anderen persoon, dan begeeft de beleedigde zich naar het ‘office’ van den vrederechter, die in zijnen naam een ‘warrant’ of aanhoudingsbevel uitvaardigt en hetzelve door eenen policiebeambte doet uitvoeren. Zulke aanklacht wordt onder eed door den aanklager bevestigd, en de verklaagde wordt onmiddellijk aangehouden, en of gevonnisd op staanden voet, of onder borg op vrije voeten gesteld, totdat hij voor den rechter zal verschijnen. Dit duurt hier echter niet lang; onmiddellijk gaat het gerecht aan 't werk en twee of drie dagen na de overtreding is de verklaagde of veroordeeld, of vrijgesproken.

Och! hoe eenvoudig zijn hier de pleegvormen van het gerecht! Treden wij eens in het ‘Office’ van eenen vrederechter. Het is eene vierkante kamer met eenige stoelen. Een lessenaar staat vooraan en daarachter zit de rechter met zijn ‘recordbook’, een groot register dien hij openslaat. Hij is terzelvertijd rechter en secretaris. Voor den lessenaar staat dwars eene tafel; eenige wetboeken liggen daarop en rond die tafel kunnen plaats nemen, indien het hun bevalt, de advokaten, de beschuldigde, de getuigen, de vrienden, de nieuwsgierigen. De overige aanhoorders plaatsen zich in de kamer daar en gelijk zij willen. Alles loopt af zonder de minste plechtigheid. Geen enkele harenmuts; de betichte wordt behandeld als een burger, spreekt met wie hij wil, beweegt zich gelijk hij wil. Geene rechters- of advokatenroben. Deze ambtenaars zijn gekleed gelijk op de straat, rooken hunne pijp onder de debatten, houden gewoonlijk den hoed op het hoofd en leggen de beenen (amerikaansch gebruik) op eenen stoel als zij er eenen vinden, en anders op de tafel. Wat moet u dit zonderling voorkomen!

Op het bepaald uur opent de rechter de zitting en geeft den inhoud der aanklacht te kennen. Onmiddellijk begint het onderzoek en eerst wordt de aanklager ondervaaagd

door den advokaat dien hij aanstelde, of bij gemis aan dezen, door den rechter; dan komt de beurt van den advokaat van den beschuldigde, die een ‘cross-examination’, een kruiselingsch onderzoek instelt, dat is den aanklager over dezelfde zaak op andere wijze ondervraagt. Later komen de getuigen, insgelijks door de beide partijen in verhoor genomen. De rechter schrijft al de antwoorden naast de vragen op zijn ‘recordbook’.

Dan wordt het woord gegeven aan den advokaat of aan de advokaten, als er zijn, en de beschuldiging wordt in verband gesteld met de voorschriften van het wetboek. Is er geen jury, dan spreekt de rechter onmiddellijk zijn vonnis uit of bepaalt daartoe den eersten of den tweeden volgenden dag, zoodat de beschuldigde weldra weet waaraan zich te houden. Ook berekent de rechter onmiddellijk de kosten, die naar belang der zaak, tot vier, vijf, soms tien dollars beloopen, waarvan hij zijn aandeel neemt als rechter en secretaris, want van Staat of Gemeente wordt hij niet betaald; hij geniet geene andere geldelijke voordeelen als die de rechtsgedingen hem opbrengen. Wordt de verklaagde vrijgesproken, dan staat de aanklager voor de onkosten in, en wordt iemand voor eene crimineele overtreding vervolgd, dan vallen de onkosten ten laste van den Staat.

Als de zaak ‘crimineel’ is, dan komt zij altijd voor den jury; als zij ‘boetstraffelijk’ is of ‘burgerlijk’ en de betwiste waarde 20 dollars overtreft, dan mag de verklaagde eenen jury vragen die vonnis uitspreekt, zoodat de rechter slechts de debatten moet geleiden en zijnen register houden. Zulke jury wordt op staanden voet saamgesteld. De ‘scheriff’ of een ander policiebeambte gaat twaalf burgers halen die niet mogen weigeren van te komen, en uit dezen worden er door de verdediging en den rechter zes aangeduid die dagelijks moeten zitten. Voor de ‘Circuit Court’ worden er op voorhand 24 burgers gewaarschuwd, die dagelijks moeten komen en uit welke voor iedere zaak een jury van zes leden gekozen wordt.

Om u een juist denkbeeld van onze gerechtspleging te geven, hoef ik hier slechts het volgende bij te voegen. De rechter, een ambtenaar zijnde die zijne bediening te danken heeft aan eene stemming van het volk, zou in veel gevallen kunnen genegen zijn om toe te geven aan de openbare denkwijze en zijn vonnis niet altijd vrij te houden van eigenbelang. Daarom staat de wet aan den verklaagde toe den rechter te weigeren in welken hij geen vertrouwen stelt en zijne zaak voor eenen anderen te brengen. Dit kost hem 75 centen. Daarom ook, als de zaak van eenig belang is, mag hij eenen jury vorderen die buiten de tusschenkomst van den rechter het vonnis velt.

Gij kunt nu begrijpen hoe onze Nederduitsche broeders hier onthutst staan, als zij voor de eerste maal eenig rechtsgeding bijwonen, zij zoo gewoon aan het zien van gendarmen, van rechters in zwarte roode togen, van advokaten met bonnetten en breede mouwen, van een dievenkarken, een dievenbanksken, enz... Dit alles wordt hier gehouden voor comediespel. De beschuldige nadert vrij tot de rechtbank, zet zich in het ‘Office’ des rechters nêer waar hij wil, en handelt daar als een vrije burger zoolang een vonnis hem niet van de vrijheid berooft. Men heeft hier geene openbare beschuldigers, geene onderzoekrechters, geene procureurs, enz. enz. en toch blijven de misdaden hier zoo min ongestraft als bij u. Het is wel waar dat men, den persoon van den beschuldigde meer eerbiedigend, ook meer genegen is om te ontlasten, terwijl men bij u steeds poogt te bezwaren, behalve in geval van schreeuwende misdaden, zooals moorden, aanslag op de zeden, enz. In zulke gevallen volgt de rechter als natuurlijk den aandrang van het volk, dat onverbiddelijk straf eischt voor de misdaad en soms het gerecht, reeds zoo spoedig in zijn uitvoering, nog te traag oordeelt. Zoo gebeuren hier niet zelden, bijzonder in de Zuiderstaten, buitensporigheden die door de weldenkenden worden betreurd, maar door het gerecht niet kunnen voorkomen

worden. Als iemand op een grof schelmstuk betrapt wordt, drijft het woedend volk den misdadiger uit het dorp of uit de stad en hangt hem op aan den eersten boom den besten. Dit noemt men de toepassing der 'lynchwet.' Het valt ook voor dat de pleger van zulk schelmstuk reeds in de gevangenis opgesloten is, en dat het volk, zelf willende recht doen, hem er uit haalt en ophangt zonder verder geding.

Andere volken, andere zeden. Hier volgt men niet geerne den langen weg. Wat traag gaat, gaat slecht volgens het algemeen oordeel, en zoowel in zake van gerecht als in andere zaken wil men spoedig een einde vinden.

Of nu de eenvoudigheid en de haast in onze rechtsgedingen den voorkeur moeten hebben op de pleegvormen, den schriktoestel en de traagheid die in uwe justiciepaleizen hunnen troon gevestigd hebben, ziedaar een punt waarover ik u zelf laat oordeelen, mij onbevoegd achtend om uitspraak te doen. Dit echter is zeker: al uwe plechtige en vreesaanjagende voorstellingen zouden op het Amerikaansch volk geenen anderen indruk te weeg brengen dan eens lachend de schouders te doen ophalen, iets wat den eerbied jegens het gerecht niet zou vergrooten.

Een even gewichtig punt in het maatschappelijk leven, en terzelvertijd eene strenge burgerplicht, is het handhaven van den openbaren vrede. Het zijn geene goede burgers, zij die ontevreden over den uitslag eener kiezing, of over het betalen van hun loon, samenrottingen houden en dikwijls tot strafbare buitensporigheden overgaan. Oproermakers ter gelegenheid van kiezingen, toonen door hun gedrag, dat zij de ware vrijheid niet kennen of derzelver onwaardig zijn. Als er geschil ontstaat tusschen patroon en werker in zake van dagloon, dan moet die twist in der minne vereffend worden of gedempt door het toepassen der wetten. Halsstarrigheid van wege den patroon, oproer van wege den werker, brengen schade te weeg voor beiden en stoornis in het maatschappelijk

leven. De twee plagen, die ik kom aan te duiden, zijn reeds oude Europeesche plagen van welke wij echter niet gansch vrij bleven in onze nieuwe wereld. Meer zelden komen zij hier voor, deels omdat de partijschap, alhoewel die boom op welken de twistappel groeit, sedert lang op onzen bodem wortel geschoten heeft, toch de partijgangers hier nog niet van het veld der vrijheidsliefde gestooten heeft; verschillen de vaandels eenigszins van kleur, zij voeren allen ééne en dezelfde machtspreuk: 'vrijheid voor allen in alles,' deels ook omdat de inborst van den Amerikaan meer bedaard, meer afkeerig is van wanorde, gelijk blijkt uit hetgeen ik vroeger schreef aangaande onze politieke partijen en hunne bedrijvigheden. In het vak van oneenigheid tusschen patroon en werkman dient aangemerkt te worden, dat zulke geschillen hier veel gemakkelijker vereffend worden, omdat in het maatschappelijk leven de afstand tusschen 'baas en knecht' hier in verre na zoo groot niet is als bij u. In al hunne wederzijdsche betrekkingen handelen zij op eenen voet van gelijkheid, en dus ook is hier nooit de ontevredenheid in den minderen ten opzichte van den meerderen zoo groot als bij u, waar de werker maar al te dikwijls als een soort van slaaf behandeld, bezield is met de ontevredenheid en den weerspannigheidsgeest van den slaaf. Hier zijn werker en baas gelijk aan de stembus en in de kiesvergaderingen, gelijk aan de tafel in het hotel, aan het buffet in het drankhuis, gelijk in kleedsel, gelijk in voedsel, gelijk in burgerrechten. De werker nadert hier niet tot zijnen baas als tot eenen bevoorrechten burger, maar als tot eenen man, die met hem gelijk staat in rechten en plichten.

Alhoewel nu, dank aan dien maatschappelijken toestand, de vrede tusschen meester en onderdaan hier meer zelden wordt gebroken, toch hebben wij soms werkstakingen. Gebeurt het dan, gelijk voor zoo verre mijne herinneringen strekken, het eens gebeurde met de mijnwerkers van Pittsburg, dat er oproer en onlusten

uit die werkstaking voortkomen, dan treedt de ‘militia’ alleen op, nooit de ‘army’ om den vrede met geweld te herstellen. Doorgaans echter, zooals verleden jaar de telegrafisten, bepalen de ‘strikers’ of werkstakers zich tot het weigeren van allen arbeid, totdat men over hunne klachten beslisse. Soms ook vertoonen zij zich op de straat, doch storen de rust daar niet. Zoo zag ik eens in Cincinnati drie duizend werkstakers, die eenen optocht hielden langs de bijzonderste straten der stad. Zij gingen in rangen van tien man; aan het hoofd van ieder duizendtal stapte een man met een rood vaandel en daarachter een spelende ‘Band’ of muziekkorps. Dit scheen dreigend, meent gij?... De politieagenten zoowel als het nieuwsgierig volk lieten hen ongehinderd voorbijgaan en nadat hunne betooging rustig was afgeloopen, ging ieder naar zijn huis.

Indien nu policieagenten met dreigende wapenen en blikken, indien gendarmen op dravende paarden, soldaten met de bajonnet op het geweer zich vertoond hadden, dan voorzeker zouden de ‘strikers’ tot weerstand en onlusten overgegaan zijn. Geweld en dwang duldt hier niemand. Daarom ook zijn onze policieagenten, die onontbeerlijke bewaarders van rust en vrede, hier geheel wat anders als uwe stedewachters. Met eene korte schets van die nuttige bedienden wil ik dezen reeds te langen brief sluiten. Hetgeen bij u den policieman kenmerkt is ruwheid en geweld. Hij wandelt rond in oorlogskleedij met den sabel aan de heup, bereid om den eersten den besten die zich plichtig maakt aan eene overtreding van het stadsreglement, op het lijf te vallen, hem bij den kraag te vatten en met geweld naar een policiebureel te drijven. Iemand die ruw is van aard, barsch in zijne woorden, geweldadig van manieren, stuursch van opzicht wordt bij u geprezen als een geschikte policiebediende. Hier integendeel zijn de beleefdheid, de deftigheid, de zachtaardigheid hoofdvereischten in iemand, die met dit gewichtig ambt wil bekleed worden.

Ziehier tot slot, wat over hen schreef in zijn nummer van 27 Februari ll. de ‘Depere Standaard’, een Vlaamsch blad, dat door onze taalgenooten hier gretig gelezen wordt: ‘Men verzekert ons dat de policiemen van Détroit, telkenmaal zij hun salaris ontvangen, allen zonder uitzondering een deel daarvan aan de Zusterkens der armen geven, bij welke alle gebrekkige menschen onderstand krijgen. Het is alom bekend, zelfs de Europeanen maken er op hunne reizen gewag van, dat de Amerikaansche policiebeambten, namelijk die der grootere steden, deftige, edelmoedige heeren zijn, dat zij niets van het ruwe en barsche in zich hebben, hoedanigheden waarmee de Europeesche politie zoo ruimschoots bedeeld is, doch die van Detroit(1) spannen toch de kroon van alles, wat wij nog omtrent de policie van eene stad hebben gehoord.’

C.P. VAN ANTWERPEN.

Paterson, *New-Yersey*, 1 *Mei* 1884.

(1) Stad in Michigan; zij telde in 1880, 116,340 inwoners, onder welke veel Vlamingen.

Poëzie.

I.
De gouden dag.
(20 *Mei* 1884)

Arm aan arm, en hand in handen
  Staan op Brussels feestbalkoen
  Beide Vorsten - en hun zoen
Overgalmt de broederlanden.

Waalsche bergen, Vlaamsche velden,
  Neêrlands vlakten, wijst dien stond
  Als de schoonste die bestond,
Dien geschiednisbladen melden.

Tien miljoenen harten danken
  Beide Vorsten om dien zoen;
  En door mei- en goudfestoen
Dreunen hoog de vreugdeklanken.

Belgie, Neêrland - gouw der braven,
  Klein van bodem, groot van naam,
  Waar twee volken eeuwen saâm
Goed en bloed ten beste gaven;

Om voor zelfbehoud te strijden
  Tegenover vreemd geweld,
  Om - eens 't onrecht neêrgeveld,
Zich aan burgerheil te wijden.

Dreven eens de omwentlingsbaren
  Donkre wolken door de lucht;
  In de harten bleef de zucht:
‘Tijd en stond zal alles klaren!’

En die stond is nu gekomen!
  Heuglijk feit - verzoeningswerk:
  Beide vorsten zuivren 't zwerk:
Werklijkheid zijn thans die droomen!

Want daar staan zij, hand in handen,
Fier - op Brussels vreêbalkoen,
Waar hun langverwachte zoen
Overdreunt de broederlanden.

Nauwer sluiten zich de banden
Tusschen Land en Volk en Vorst,
Wen een Coburg aan zijn borst
Drukt den prins der Nederlanden.

Waalsche zonen, Vlaamsche meiden,
Neêrlands kinders, weet voortaan
Dat wij weer vereenigd staan
Schoon besturelijk gescheiden.

Weer vereênd om voort te werken,
Elk in onafhanklijkheid,
Onder 's Vorsten wijs beleid,
Dat onz' burgerdeugden sterken.

Ja, die stond is nu gekomen!
Heerlijk feit - verzoeningswerk:
Beide Vorsten zuivren 't zwerk:
Werklijkheid zijn thans ons droomen!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Antwerpen, 20 *Mei* 1884.

II.
De nachtegaal.

Een nachtegaal, een meesterzanger, was
verliefd op eene sterre.
Zijn gorgel zwol, hij zong van uit het gras
tot haar, die, maatloos verre,
uit 't vluchtig goud van blonde schoonheidsstralen,
een vreemden gloed
den armen vogel deed betoovrend dalen
door 't hartebloed.

- ‘O godlik schoone, in gansch de hemelpracht
bemin ik u alleene!
Wanneer gij droomend wandelt door den nacht,
en 't loover hangt te weenen,
dan volgt mijn oog u, wakensmoe; mijn lied
trilt weemoedvol en teeder:
Versmaad, o schoone, 's zangers klachte niet;
blik éénmaal op hem neder...’

En traagzaam dreef de nacht zijne uren voort
en liet de sterre zinken.
Zij had zoo koud des vogels lied aanhoord;
gevoelloos bleef zij blinken.
En zwakker klonk het lied; - het zoele Westen
bewoog de bloemen rond de kleine nesten; -
toen eindlik bloosde 't morgenrood:
de nachtegaal was dood!

HIPP. DE QUÉKER.

III.
Van de starren.

In 't luchtgewelf, dat wijd en hoog
Zich uitstrekt als een ronden boog
Van onbesmette azuren zalen,
Daar lust het mij vrij heen te dwalen
Met licht gevleugeld dichterbrein,
En er den matten geest te laven
Aan 's Scheppers eeuwge lichtfontein!
Door 't onafmeetlijk etherplein
Vier ik den teugel aan de gaven
Mij ingegoten door natuur,
En midden 't rijk van licht en vuur
Zweef ik op vleuglen van gedachten,
Op pennen van 't ontroerd gemoed,
Om 't floers te peilen van de nachten,
Waar God 't heelal in wentlen doet.

o Heer! bij heldere avondstonden
Wat is het zoet den blik te slaan

Naar die verheven nevelbaan,
En hem dien kolk te doen doorgronden,
Waar de eeuwen op- en nedergaan!

Die perels aan de kroon geregen
Der heilge, maagdelijke nacht;
Die glans, uit 't Eden neêrgezegen
Als vonken van een starrenregen:
Ziedaar, Jehovah, uwe pracht!

Hoe eindloos hoog zijn al die stippen
Aan 't ongepeilde firmament,
Zoo talloos dat zij 't oog ontglippen,
Zoo ver dat men hun aard niet kent!
Bij 't denken aan die hemelbollen,
Wint 't ijdel ruim, waarin zij rollen,
Nog meer aan diepte en heerlijkheid!
Het flikkrend licht der avondvonken
Schijnt door den etherkring te pronken
Met meerder glans en majesteit!

De zon, omstuwd van haar planeten,
Maakt nauw een stip des Melkwegs uit;
En mag men dien geen einde weten,
En is zijn afstand ongemeten,
Waar is 't dan dat zijn licht ontspruit,
Dat van die duizlighooge zwerken
Ons nog zoo klaar zijn glans doet merken,
Dat al wat hier beneden blinkt
Voor deze pracht in 't duister zinkt!

In 't luchtgewelf, dat als een boog
Zijn dommen slingert wijd en hoog,
Is 't dat mijn geest vrij rond mag zweven
En zich het denkbeeld aan blijft kleven
Van een onzichtbren Opperheer,
Wiens almacht spreekt uit 't starrenheer!
Die in een dropje duizend dieren,
Gezintuigd en vol kracht, laat tieren,
Met d'eigen wil die ons doet zwieren,
Rondom de zon, met heel dien stoet
Van werelden, die 's hemels sferen,
In 't eeuwigdurend gaan en keeren,
Doorwentelen met bliksemspoed!

De wetenschap leert de Almacht te eeren.
Gestarnten die daar heimlijk gloort,
o Werden eens uw mistgordijnen
Met haar gewijden glans doorboord,
Dan zou de ruwheidsnacht verdwijnen
Voor 't helderstralend wijsheidslicht,
En elk vond in de deugd zijn plicht!

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, 1884.

Onze dichters vertaald.

(*Ik denk somtijds,.....* door V.A. Dela Montagne).

Quand vient l'heure indécise où le soir nous surprend,
Souvent mon âme s'ouvre au regret pénétrant
D'un bonheur dédaigné, très doux et très facile.
Mais les remords sont vains et ma plainte est stérile.

Et, rêveur, j'imagine une blanche maison,
Petite, avec des fleurs dans les coins, à foison;
Pleine de gais rayons, de clartés ineffables,
Et de livres, ouverts au hasard, sur les tables.

Puis, à tous ces trésors se mêle la douceur
De ta grâce caline, enfant pâle, au grand coeur.
Et je songe combien était facile à prendre
Ce bonheur dédaigné jadis, sans le comprendre.

Ah! le vin le plus rare et d'aromes mêlé
Souvent laisse à la coupe un long goût enfiellé.
Tel, ce rêve charmant, ce souvenir d'enfance
N'a laissé dans mon coeur qu'amertune et souffrance.

ALBERT EMM. BOUCQUILLON.

Transvaal of Zuid-Afrika en de Dietsche stam.

Ter gelegenheid van het bezoek der afgevaardigden van de Zuid-Afrikaansche Republiek in onze stad, heeft de heer Dr. Hansen, stadsbibliothecaris, deels als voorzitter der Nederlandsche Afdeeling van het Kunstverbond, deels in eigen naam, eene opdracht uitgesproken, waarin hij o.a., na van den bepaald Nederlandschen stam getuigd te hebben, met warmte heenwijst naar de bloed- en taalverwante broeders van Noord-Duitschland, die dan toch ook voor een derde de Zuid-Afrikaansche bevolking hielpen samenstellen, zooals minister Du Toit in zijne prachtige voordracht heeft verklaard, en die, toen het nood gaf, even als de Nederlanders zelven, de nederduitsche Boeren zedelijk hebben ondersteund.

Hierbij sluit zich een Oproep aan de Platduitschen ten jare 1881 in eene algemeen bevattelijke schrijfwijze door M. Hansen tot hen gericht, voorafgegaan, als inleiding, door eene hier vertaalde, in 't Hoogduitsch opgestelde schets, betreffende de geschiedenis en den toestand der Zuid-Afrikaansche bevolking en der Transvaal in het bijzonder, de geschiedenis der Nederduitsche taal en de bediedenis der Dietsche Beweging, en bekroond met een staaltje van het taaleigen der roemrijke Boeren.

Overtuigd van het hooge belang dat deze bijdragen voor al onze stamlievende lezers opleveren moeten, die den wensch koesteren, ja met ons de behoefte gevoelen, om zich in den harden strijd voor ons Vlaamsch zelfbestaan, een breed letterkundig vaderland te scheppen, achten wij ons gelukkig, hun dezelven mede te deelen.

Antwerpen, den 18. April 1884.
Welkomgroet

aan de Heeren PAUL KRUGER, president, *N.J. SMIT, generaal en S.J. DU TOIT*, *minister der Zuid-Afrikaansche Republiek.*

MIJNE HEEREN,

De Nederlandsche Afdeeling van het Kunstverbond heeft mij den vereerenden last opgedragen, Ulieden, in gezelschap van verscheidene harer leden, welkom te heeten in onze *vlaamsche* stad.

Ik druk op dit kenmerkende woord; want wat ons te zamen brengt, is niet zoozeer en vooral de natuurlijke sympathie voor een klein volk dat zijne onafhankelijkheid door heldenmoed verwierf; wie onzer zou er inderdaad aan denken in een zelfde geval, aan Ieren of Polen b.v. dezelfde openbare hulde te brengen? Het is ook niet, hoe gewichtig overigens, het vooruitzicht voor onze landgenooten op voordeelige handelsbetrekkingen, door het openstellen van nieuwe wegen voor de voortbrengselen onzer nijverheid, in een nieuw land, bij een nieuw volk; neen, deze belangen, hoe ernstig ook, ik herhaal het, zouden niet bij macht zijn, onze harten in geestdrift te doen ontblaken.

Wat ons te zamen brengt, is het bloed, omdat wij kinderen zijn van dezelfde moeder; omdat ook wij, Vlamingen, het stamgevoel, het volle Nederlandsch bewustzijn bezitten, hetwelk, naar het schijnt, eerst in den doop des strijds verkregen wordt. Want ook *wij* hebben gestreden en geleden, sedert lange jaren, den wel is waar onbloedigen, maar dan toch niet min harden, dagelijkschen strijd voor ons zelfbestaan als Nederlandsche Volksstam.

Met U zijn wij, ja meer dan gijzelven, beducht geweest, hebben wij gebeefd, toen wij den machtigen stap der Britten op uwe grens hoorden dreunen, met U hebben wij de wapens opgevat en den Majuba beklommen; is het wonder, zoo wij met U in blijdschap zegevieren?

Wij verheugen ons in U, omdat gij ons herinnert aan de roemrijkste daden onzer nederlandsche voorvaderen: aan de Kerels van Vlaanderen, aan de dagen van Breydel, De Coninck en Artevelde, aan den reuzenstrijd met Oranje tegen de Spaansche dwingelandij.

Wij verheugen ons in U, omdat gij ons door uw voorbeeld opwekt tot grootsche daden; omdat gij ons wijst naar eene heerlijke toekomst, waarin wij met U en door U gelooven, de toekomst van den Nederlandschen stam.

Weest welkom daarom in ons midden, Broeders, Vrienden, helden van de Transvaal, en aanvaardt met welbehagen voor U en de Zuid-

Afrikaansche Republiek, de oprechte hulde van liefde en vereering welke U hier, namens de Nederlandsche Afdeeling van het Kunstverbond, ik durf wel zeggen, heel de Vlaamsche Beweging, aangeboden wordt.

Thans nog een woord in eigen naam.

Want toen ik zooeven sprak van de toekomst des Nederlandschen stams, dan herinnerde ik mij, in verband met eigene beschouwing en bestreving sedert jaren, een krachtig woord dezer dagen door een begaafd redenaar (heer Rovers) te Rotterdam uitgesproken, en een even krachtig woord door een befaamd schrijver als De Veer in zijn wijd verspreid Nieuwsblad veropenbaard, - welke beiden met mij en vele anderen heenwijzen op de noodzakelijkheid voor Nederland, om zich niet langer klein te denken en klein te gevoelen, maar om zich integendeel stoutweg met den geest te plaatsen aan het hoofd van den Nederduitschen stam. En in dit Dietsche Vaderland zijn niet alleen Holland, Vlaanderen, Zuid-Afrika, en wat dies meer zij, begrepen, maar nog al de neder- of plattelanden langs de zeekust, heel Noordduitschland namelijk, dat niet minder dan het Kaapland zelf, in verscheidene eeuwen door Vlamingen en Hollanders is gekoloniseerd geworden. Tienduizenden van huisgezinnen hebben zich aldaar tot over 300 jaren nedergezet en zijn er met de stambroederlijke Saksen versmolten geworden. Steden werden door hen gesticht, landbouw en veeteelt voerden zij in; ook de zoo algemeene baksteenbouw komt van hen; de Keizerlijke Academie van Wetenschappen is eene Hollandsche schepping, en tot de Linden der welbekende wandeling te Berlijn, werden door eene hollandsche hand geplant.

Dat deze Nederduitschers van onzen bloede zijn, bewijst o.a. de heldhaftige doodsstrijd der vrijgeloovige Stedingers met den bisschop van Bremen, die eene kruisvaart tegen hen had ingericht; dat zij van onzen bloede zijn, getuigt ook de niet min heldhaftige doch gelukkige strijd der Boeren van Ditmarschen tegen de vereenigde krachten van duitsche en deensche vorsten. Wacht u, Garde, heette het toen:

> ‘Nu waar' dy Gard', de Boûr dé komt!’
> hé komt mit God den Heer.
> .....
> Keen naam soo groot in 't Holstenland
> un nit in Dennemark,
> Daar liggen se nu oon krüüs un steen,
> daar liggn se oon een sark.

Wonderlijk is het wel, dat de Zuid-Afrikaansche kolonie door twee Hollanders, twee Platduitschers en éénen Vlaming is gesticht gewor-

den, omvattende dit groepje aldus de 3 bestanddeelen van den Nederduitschen stam.

En dat deze broeders, de Oosterlingen van weleer, in de Transvaalsche toestanden ook een broederhart getoond hebben, blijkt uit de wijze waarop zij in het noodjaar 1881, het algemeen beroep op zedelijke ondersteuning beantwoordden, als het ware in weêrklank op den bijzonderen Oproep, welken Spreker dezes hun, in eene bevattelijke schrijfwijze naar hunnen tongval, toerichten mocht. Ziet hier wat, één voor allen, de *Kieler Zeitung* o. a schreef: 'Een onwankelbaar Godsvertrouwen en een krachtig rechtsgevoel bezielt dezen Nederduitschen stam in Afrika, die manhaftig besloten is, voor zijne vrijheid tot den dood te strijden. Onze duitsch-hollandsche bloedverwanten hebben dubbel, ja driedubbel gelijk. En zoo komt het ook, dat alles wat Nederduitsch is, van België tot Denemark, tegen de onrechtvaardigheid van Engeland protesteert, terwijl het een beroep op zijne eer doet, in naam des rechts, hetwelk de Britsche natie eenmaal erkend en dan met voeten getreden heeft. Dit beroep op de eer eener groote en vrije natie, dus vertrouwen wij, zal niet zonder uitwerking zijn. Recht moet toch recht blijven.'

Ja, en zooals dit warme woord welsprekend getuigt, het Dietsche bloed kan zich niet verloochenen; de taal is gansch het Volk!

Het is deze taal, waarvan Fritz Reuter zingt:

> Ik weet eenen Eekboom, dé staeit an de See,
> De Noordstorm bruust in syn' knäest',
> Stoult rekt hé de mächtige kroon in de höö',
> Soo is dat al dusend jaar 'weest.
> Keen menschenhand
> Dé hët 'em 'plant,
> Hé rekt sik van Pommeren bet Nederland.

Het is de taal, waarvan een jongere dichter vurig getuigt:

> Wy hebben lang 'noeg uns geböögd
> Vöör vremde spraak un vremde aard,
> Nederdüütschland nu den kop in d'höögt',
> De knechtschap hët lang 'noeg gewaard.
> Vry bist du 'boren, bist nich knecht,
> Sta op, Nederdüütschland, vöör dyn recht,
> Nederdüütschland to-hoop!
> (CARL MEINHOF).

De taal eindelijk, waarvan mijn oude lieve vriend Klaus Groth, van Holstein, zoo aandoenlijk dicht - (en hier laat ik den tongval zelf luiden, die door gansch Noordduitschland weêrklinkt):

Myn moederspraak wat klingst du schöön,
Wat bist du my vertruwd!
Wäär' ook myn hart als staal un steen,
Du dreevst den stoult er uut.

Du böegst myn styven nak soo licht
Als Moeder mit 'äärn arm
Du viggelst my um 't angesicht
Un stil is alle larm.

Ik vöel my als een lüttel kind,
De gantse werld is weg,
Du poest my als een vöörjaarswind
De kranke borst to recht.

Myn Oulde voult my nog de handn
Un segt to my: nu beê!
Un 'Vader-Unse' vang ik an,
Als ik wel vröe'er deê.

Un vöel soo diep: dat werdt verstaan,
Soo spreckt dat hart sich ùùt,
Un rôew vann hemmel waeit my aan
Un alls is weder goed.

Myn moederspraak, soo slecht un recht,
Du oulde vrome reed'!
Wen bloot een mund 'myn vader' segt,
Soo klingt my 't als een beed'.

Soo heerlik klingt my keen musik
Un singt keen nachtegaal;
My loopt ja, glyk inn oogenblik,
De helle traan heen-daal.

Ik eindig met het oog gevestigd, zoo op het nog levende verleden onzer dietsche moedertaal in het nabij gelegene Oosten, als op hare reeds levende toekomst in het verre Zuiden, hetwelk de Transvaal zoozeer verheerlijkt heeft. En dan, Mijne Heeren, zien wij, kinderen van het Nederlandsche heden, naar U op, naar het veelbelovend Zuid-Afrika, als naar den stoomtrekker van den Nederlandschen stam op de baan der vrijheid en der volksglorie, als naar den reuzenarm die

Noord en Zuid, Oost en West taalbroederlijk verbinden zal. Zoo laten wij U, vertegenwoordigers van dat zegenrijke Zuid-Afrika, de hooge eere toekomen, dat gij ons met helderziende oogen droomen doet aan een groot en grootsch, een krachtig en prachtig Dietsch letterkundig Vaderland. Hebt dank!

Platduitschland en Transvaal.
Uprôep an de Platdüütschers.

Onder de bescherming van een groot man, met wien ik sedert twintig jaren door de nauwste vriendschap tot een gemeenschappelijk doel verbonden ben, zoo heb ik de eer mijzelven bij de hoogduitsche lezers in te leiden voor eene niet minder grootsche zaak.

Ik bedoel den platduitschen hoofddichter Dr. Klaus Groth, - de Dietsche of Nederduitsche Taalbeweging - en de Transvaalsche Republiek.

Het zal wel onnoodig zijn, hier te herhalen wat immers heel de wereld weet: hoe namelijk de kolonie der Kaap-de-Goede-Hoop in 1652 door Hollanders gesticht, in 1806 aan Engeland kwam; hoe de uitgewekene Boeren Natal stichteden (1835-1839), maar door Engeland verwonnen werden (1842); hoe de Boeren voor de tweede maal uitweken om den Oranje-Vrijstaat (in 1848-1852 door Engeland veroverd doch weder prijsgegeven) en de Transvaalsche Republiek te stichten; hoe de begeerige Engelschen in 1871 den Oranjestaat de Diamantvelden wederrechtelijk afdwongen, en eindelijk, hoe zij onder een valsch voorwendsel, de Transvaal met list en geweld innamen (1877), toen zij zagen dat de Republiek door hare ontworpene spoorwegverbinding met de Portugeesche Delagoabaai, zich voor alle handelsbetrekking met het buitenland, van de Kaap-kolonie en Engeland bevrijden kon.

Deze onrechtvaardigheid heeft alle beschaafde volken ontsticht, en de sympathie voor de Boeren heeft zich ook overal door de invloedrijkste vertegenwoordigers der openbare meening lucht gegeven, tot zelfs in Engeland, waar het

Daily News, de *Echo*, de *Fortnightly Review*, de *Weekly Dispatch*, ook het *Illustrated London News*, de *Peace Society*, de volksvergadering te Birmingham, de Positivisten-Vereeniging en, last not least, Lord Ryland's beteekenisvolle motie in het Parlement (21 Januari), de herstelling der Transvaalsche onafhankelijkheid beoogden.

Waar minder aan gedacht wordt, is dat Zuid-Afrika, waarvan de Transvaal een vierde, en de Oranje-Vrijstaat met Natal een ander vierdedeel uitmaken, wel 4 of 5 maal zoo groot als Frankrijk is, en dat de bevolking voor 3/4 uit Nederduisch-sprekenden bestaat, terwijl hunne taal tot in het verdere binnenland bij de ingeborenen als omgangssprake geldt.

Te verwonderen is het niet, dat Nederland, het oude vaderland der Zuid-Afrikanen en het hoofdland des nederduitschen stams, zich de zaak bijzonder heeft aangetrokken. Eene opdracht aan de Britsche natie van Prof. Harting te Utrecht uitgegaan, is met vele duizenden handteekeningen, van de besten uit den lande, bekleed geworden; de Algemeene Nederlandsche Vredebond, te 's Gravenhage, voorzitter D. van Eck, heeft zich rechtstreeks tot den rijksminister Gladstone gewend; eene vereeniging tot verleening van geneeskundige hulp is den 23. Januari onder voorzitterschap van den heer Gramberg, 's Gravenhage, tot stand gekomen en heeft sinds dien het aanvankelijk terugdeinzende Roode Kruis opgewekt; vroeger, op 16., werd te Purmerend een Transvaalsche Bond (hoofdman H. Schmüll, Amsterdam) gesticht, die ook in België bijstand gezocht en gevonden heeft; de oude prins Frederik heeft zich als Grootmeester der Nederlandsche vrijmetselaren weder in 't werk gesteld, en de Koning zelf is verzocht geworden zijne bemiddeling aan te bieden.

Ook in Zuid-Nederland, of hoe men overigens Vlaamsch-België heeten wille, is de krachtige oproep van den heer Van Asperen uit Holland aan de Vlamingen, van 29. December, waardig beantwoord geworden.

Reeds den ll. Januari had het Antwerpsch Willems-Fonds, voorzitter hr. A. Michiels, voormalige consul der Republiek, een vertoogschrift door hr. Julius de Geyter voorgesteld, aan het volk van Engeland uitgevaardigd, hetwelk door duizenden, o.a. 21 hoogleeraars van Luik, met den hr. Em. de

Laveleye aan het hoofd, onderteekend werd. Een verzoekschrift aan koning Leopold vraagt hem, zijne bemiddeling aan te bieden.

Mijnerzijds doe ik eenen warmen Oproep aan de Platduitsche broeders, als spruiten van denzelfden nederduitschen stam, welker moedertaal in het Nederlandsch hare volmaking vindt, en die niet minder dan de Nederlanders zelven, het recht hebben, den 'praat' der Boeren den hunnen te noemen. Ja, waar deze tongval van de hoofdtaal afwijkt, helt zij dikwerf naar den platduitschen over, en men heeft ten andere ook slechts eenen blik op de kaart van Zuid-Afrika te slaan, om aan plaatsnamen als Heidelberg, Lichtenburg, Luneburg, Kroonstad, Hannover, Weenen (?) enz. te merken, dat de duitsche geest van over Nederlands grens niet zonder invloed op dit land gebleven is. Tusschen de 5 eerste kolonisten van Zuid-Afrika bevonden zich 2 Nederduitschers van Keulen; de 5e was een Vlaming!

Wonderbaar is het lot der nederduitsche taal! De oudste, reinste en buigzaamste der thans levende germaansche talen is zij, en grooten invloed heeft zij op de vorming van het Hoogduitsch en de Noordertalen uitgeoefend, zonder ééne dezer te overheerschen. Door het Engelsch beheerscht zij wel is waar de wereld, doch zóó verbasterd en vermengd met vreemde bestanddeelen, dat zij bijna onkennelijk geworden is. In Noordduitschland heeft zij, door verregaande toegevendheid, hare beschavingskracht geheel, en in België voor een goed deel verpand. In Nederland eindelijk moest zij toch volkomen en glansvol overheerschen, maar doet dit eilaas! slechts huiverig en aarzelend, zonder haar goed recht in Zuid en Oost te durven bevestigen, zonder zich meer dan op platonische wijze met Vlaamsch en Platduitsch verwant te gevoelen; zonder zich, zooals b.v. de Engelsche taal, den velen millioenen Indische onderdanen, wier halfwilde spraken zij grootmoedigst zelve aanleert, te willen aanbevelen.

En toch is zij bijlange niet verloren; hiervan getuigen vooreerst de Vlaamsche en de hieruit ontstane Platduitsche Bewegingen, benevens het krachtige verzet, hetwelk dezer dagen in Noord-Nederland tegen den heer Busken-Huet, eenen grilligen schrijver die den Hollanderen het Fransch

als moedertaal aanbeveelt, is opgegaan; hiervan getuigt ook de tegenwoordige strijd voor het Nederduitsch tot in de Engelsche hoofdstad van Zuid-Afrika.

Zegevieren zal zij dan ook eenmaal stellig binnen de palen van recht en rede, doch niet alvorens het gezonde gevoel van zelfbewustzijn in elken nederduitschen boezem zal ontwaakt zijn. Dan zal zij, wat zij reeds half gedaan heeft, Vlaamsch en Hollandsch in Nederlandsch versmelten; dan zal zij, wat zij reeds behartigt, den Afrikaanschen tongval tot het Nederlandsch terugvoeren; dan zal zij ook, wat haar nog te doen staat, Nederlandsch en Platduitsch letterkundig vereenigen tot ééne Nederduitsche of Dietsche taal, de kracht verleenende en krachtontleenende bondgenoote der Hoogduitsche zuster.

Ter bereiking van dit laatste doel zal zij gretig grijpen, niet naar eene doorgeleerde theoretische wereld-spelling, maar naar een eenvoudig practisch stelsel, waarbij het heden en het verleden in aanmerking komen, zooals b.v. hetgene dat sedert jaren door Schrijver dezes in zijne werken: *Reisbrieven uit Dietschland en Denemark,* 1860, *Over Reinaard den Vos en het Nederduitsch*, 1864, *Ons Dietsch of het Nederduitsch in Duitschland* 1876, en in verscheidene andere schriften is aanbevolen en toegepast geworden.

Het streven tot verwezenlijking dezesstelsels en der daaruit te ontstane letterkundige verbinding tusschen 8 millioenen ‘Westerlingen’ en 8-10 millioenen ‘Oosterlingen,’ heet de Dietsche Beweging, welke in België, Nederland en Duitschland reeds door velen uit de besten, óf feitelijk ondersteund, òf aanmoedigend bijgestemd wordt. Hieronder wil ik terloops slechts noemen: in België, buiten de *Zweep,* den *Halletoren*, de *Nederl. Dicht- en Kunsthalle* en andere bladen of tijdschriften, en behalve mannen als Hiel, Benoit, prof. Sabbe, Karel de Flou, Bauduin, Hoste, nog het jongere Vlaanderen, waarin zich in verschillige richtingen Cornette, Gittens, Van Rijswijck, De Mont, Coopman, Dela Montagne, e.a. onderscheiden. In Nederland kan gewezen worden op Dr. Winkler, Dr. Kollewijn, Joh. A. en L. Leopold, Dr. Lubach, De Veer, opsteller van het *Nieuws van den Dag*, het meest verspreide blad des rijks, enz.; in Duitschland op Dr. Klaus Groth, Theobald, Dannehl, Tannen, Kastner, Westphal,

Meusling, Dorette Wellenkamp, Dr. Lübben, Dr. Matsen, Gaedertz, Meinhof en in 't algemeen de meeste platduitsche schrijvers. De 30° vergadering der Duitsche philologen en schoolmannen te Rostock in 1875, heeft Schrijver dezes daarvoor met een dankadres vereerd.

Als merkwaardigste verschijnselen op dit gebied, noem ik vooreerst Dr. Johan Winkler's *Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon*, 's Gravenhage 1874, Joh. A. & L Leopold's *Van de Schelde tot de Weichsel*, *Nederduitsche dialecten in dicht en ondicht*, Groningen 1876. Zonder verder de zoo belangrijke schriften Groth's: *Briefe über Hochdeutsch und Plattdeutsch* 1858, *Ueber Mundarten und mundartige Dichtung*, Berlijn 1873 en *Deutsche Dialect-Dichtung* in den 'Plattdütsche Husfründ' 1877, noch Dannehl's schoone verhandeling *Ueber niederdeutsche Sprache und Litteratur*, Berlijn 1875 te vergeten, moet ik hier vooral een Opstel bekend maken hetwelk in 1878 een ongenoemde in het Plattdütsche Vereensblatt over 'De Dietsche Beweging in Düütschland', juist in de hooger gemelde aanbevolene schrijfwijze geleverd heeft.

Door het volgende uittreksel kan men oordeelen in hoe verre Steller dezes het recht heeft, deze schrijfwijze 'aldietsch' d.i. algemeen verstaanbaar voor Nederduitschers te noemen.

'De övereenstimming van Platdüütsch un Nederlandsch hier to bewysen is nich meer nöödig, dé is al lang bewesen un moet jedereen, dé sich met de angelegenheid afgift, voorts in de oogen vallen. Tüsschen de gesprokenen dialekten is överal keen scharpe underscheid to vinden; se gaan, waar de staatsgrensen van dat Düütsche Ryk un de Nederlanden to-hoop stööten, langs de gansse kant unmiddelbaar in een-ander över, ja, allerdeegs in Nederdüütschland vinden sich dialekten, dé met de Nederlandsche schriftspraak veel nauer övereenstimmen als menigeene volksmundaard binnen de grensen van Nederland. De gansse underscheid ligt met wenige uutnamen, alleen in de rechtschryving: können wy uns daarin eenigen, soo is dat swaarste hindernis wat uns van de Vlamingen scheidt, uut den weg gebracht.'

Zoo doet zich ongeveer de aldietsche spelling voor, welke ik niet nader beschrijven kan dan met deze woorden: dat zij

hoofdzakelijk beoogt, met behoud van alle eigenaardigheid in woord en uitdrukking, in Platduitschland op zulke wijze te schrijven, dat de geschrevene tekst, ofschoon in Oost en West verschillig uitgesproken, toch van weerskanten even goed verstaan wordt. In het voorgaande toonbeeld zal b.v. de Nederlander de woorden *uut*, *ryk*, *moet*, *över*, welke op zijn platduitsch met hoogduitsche letterwaarde *uht*, *riek*, *moht*, *över* luiden, als *üht*, *reik*, *muht*, *over* uitspreken en evenzoo goed verstaan.

Meer dan eens in mijnen levensstrijd voor het levensbeginsel der Nederduitsche taal, welke zich tegenover den franschen invloed hier en den hoogduitschen daar, slechts door broederlijke samenwerking redden kan, - dikwerf ja, heb ik platduitsch voorgelezen, eerst in nederlandsche uitspraak na overschrijving in aldietsche spelling, en daarna in platduitsche uitspraak, en telkenmale ben ik volkomen wel verstaan geworden; want zooals reeds gezegd, het is niet zoozeer het onderscheid in uitspraak als in spelling dat hinderen kan.

Zoo herinner ik mij op 26.November 1876 en op 2.December 1877 te Antwerpen in den Nederlandschen Schouwburg telkens voor een gemengd gehoor voor 800-1000 personen, twee verhandelingen: *Waartoe dient het Vlaamsch?* en *Platduitsch en Nederlandsch* of *het Nederduitsch en de Dietsche Beweging* voorgedragen te hebben, waarin ik betrekkelijk, met den meest verrasschenden bijval, Groth's *Myn Moederspraak*, *Hel in 't Venster*, Lange's *Liefdeg'lük* in platduitsche uitspraak, en Ahrens' Lof der moederspraak in zijnen *Feestgroet* voor de Reuter-viering te Stuttgart, gelezen heb, alsook 22 verzen uit de Gelijkenis van den Verloren zoon in even zoovele tongvallen, van Brugge en Duinkerke naar Dantzig, en over Rostock en Flensburg naar Brugge terug.

Ook op eene bijeenkomst tijdens het Nederlandsch Taalcongres te Maastricht in 1875, heb ik platduitsche en wel Groth's gedichten voorgedragen, met zulken bijval, dat een Vaalsche boer mij verzekerde, dat dit Ditmarschisch hem op 200 mijlen afstands als zijne eigene spraak toeklonk. De Transvaalsche Boer woont wel is waar iets verder af; maar de toenmalige Voorzitter der Republiek, Dr. Burgers, woonde

toch ook het feest bij, en de hr. Hamelberg van Arnhem, hield eene verdienstvolle rede over het Nederlandsch in Zuid-Afrika, hierin beter en breeder bezield dan sommige schoolvossen die het Afrikaansch volstrekt niet erkennen willen, uit kortzichtigheid waarschijnlijk, of wellicht uit ongezonden schrik voor elke vreemde staatsmacht, zoo niet voor eigene driestheid. - Dr. Theobald sprak aldaar platduitsch, zooals ook later te Brussel, en bracht eenen dronk als Bremer kind uit, welken de heer schepen Marres tot ieders genoegen in Maastrichter spraak beantwoordde. Op het Congres te Mechelen in 1879 sprak de hr Fr. Storck van Elverveld, eenen *Feestgroet* uit, die in zijne meer afwijkende heimspraak, door hemzelven gelezen, wel is waar moeilijk, doch door Schrijver dezes in aldietsche vorm overgebracht en voorgedragen, algemeen verstaan en toegejuicht werd.

Om thans met de Transvaal te eindigen, en eer ik eigenlijk tot den Oproep kom, zoo wil ik een paar Zuid-Afrikaansche proeven leveren, waaruit te zelfder tijd de geest der bevolking, de gesteldheid des tongvals, alsook - meest echter uit den Oproep zelven - de practische bediedenis der Aldietsche schrijfwijze blijken zal. Ter nadere verklaring voeg ik nog erbij, dat de eigenaardigheden, zoowel van het Nederlandsch zelf als van den Afrikaanschen tongval hier geheel behouden zijn; slechts dat beide teksten, door aanwending der Aldietsche schrijfwijze den Platduitscher toegankelijker geworden zijn, terwijl omgekeerd een platduitsche tekst als de hooger uit het *Vereensblatt* overgenomene, door dezelfde toegepaste schrijfwijze, den Nederlander schier als zijne beste schriftaal tegenklinkt.

Waar Tafelberg begint, tot över die Transvaal,
Woon' één vereenigd volk - één algemeene taal;
Een volk voorheen miskend, een taal voorheen gesmoord,
Maar nou beröemd, geëerd in Oost, West, Süid en Noord.

Die Afrikaansche taal die klink' vör ons soo soet;
Hy is ons moedertaal, sit ons in mürg en bloed,
Ons rüil' hem vör geen taal, al is die nog soo schoon,
Daarvöör hët' ons gely' verachting, smaad en hoon.

***

Een ieder natie heef' syn land.
Ons woon' op 't Afrikaansche strand;
Vör ons is daar geen beter grond
Op al die wy'e wereldrond!
Trotsch is ons om die naam te dra'
Van kinders van Süid-Afrika.

Een ieder natie heef' syn rech'
Al is hy nog sóo swak en slech',
Daar is een oog wat alles merk'
En set die onrech' paal en perk;
Hy kyk' ook ons' verdrukkers na,
En waak' ook vör Süid-Afrika.

Want al die naties heef' één God,
Hy re'ël' ieder volk syn lot,
Hy heef' vör ieder volk syn taal,
Syn land, syn rech', syn tyd bepaal',
Wie die verach' sal syn straf dra',
O God, bescherm Süid-Afrika!

***

De erfpand van ons' vaders trou,
Die diep geworteld' vryheidsboom,
Dé kap' men nööit en nimmer neer;
Syn sprüite' gröeit gedürig weer,
Syn takke' schiet' gedürig üit
En dek' nog eens Afrika Süid.
Ons wil' weer vry, daar blyf' ons by,
Aan onse sy sal't recht self stry'?

Aanmerkingen.

V. 2. *Woon*', en verder *heef'*, *rech', slech*' (eenvoudig), *merk*', enz. met afgekapte *t.*

V. 7. *Ons rüil*', 8. *hët' ons*, 10. *ons woon*', 13. *is ons*, 33. *ons wil' blyf 'ons*, - 21. *heef'*, 30. *gröei't*, 31. *schiet*', 32. *dek'*, - overal *ons* voor *wij*, en het werkwoord in het geknotte enkelvoud.

V. 8. *Gely'*, geleden, en 24. *bepaal'* (d), als verledene deelwoorden.

V. 6. 16. *Hy*, voor zij; 18. *die* onrech'; voor *dat*, *het.*

V. 13. Dra', dragen; 34 *stry*', strijden.

V. 22. Hy *re' el*' (in twee lettergrepen), regele.

V. 30. *Sprüite*' en 31. *takke'*, zonder meervouds - n.

Uprôep.

Antwerpen, *Februari* 1881.

Platdüütschers!

Een schreewend unrecht geschiedt.

Van Afrika's Süderkaap bet boven den keerkring of wendekreits woont een krächtige nederdüütsche volksstam, welke dese wöestenyen sind twee jaarhunderden entgonnen un beschaavd hët.

Maar England kwam un nam, vooreerst dat Kaapland, daarna Natal, waarhën de vryheidlievende Bôeren sich begeven hadden, later den Oranje-Vrystaat, dien sy aver weder rüümen möesten, un endlik de Transvaal, waar de unglükkige kolonisten eene leste schuulplaats söchten un vunden.

Dese anhechting is in vollen vrede met list un geweld un trots alle verdrag gebeürd, un 'et is na de meest versöenenden middels uutgepüt to hebben, dat de Bôeren naar de wapens grepen.

Een brôedervolk staat underjükt of vermoord to werden.

Gants Europa vindt sich in syn rechtsgevöel un begrip van menschenweerde gekrenkt, bet England toe, dat met möeite de stemme van syn geweten underdrükken kan.

An 'et oulde môederland, an Holland näämlik, kwam 'et eerst de eere toe, de Bôeren by to staan: hierup volgde 'et troue Vlaanderen, welks sönen den heldhaftigen vryheidskamp tegen Spanien eenmaal hebben medgemaakt.

Tohands, edele Platdüütschers, is 'et woord an ü, want ook Gy werdt door de överrumpeling van de Transvaal in üwe schööne môederspraak getroffen: ook in ü spreke dan dat Dietsche blôed!

Erinnert ü, dat wy alle sönen van de sülfste nederdüütsche môeder syn, un altyd den sülfsten vyand bestreden hebben. Erinnert ü, dat üwe eerste vöörvaders een ruum deel van dese lande bevolkten, un dat umgekeerd soo unglöövlik vele under ü, van West-dietsche kolonisten in 't doemaals verwöeste Noord- Düütschland afstammen. Erinnert ü ook, dat

de Engländers meer bepaald uut üwen schoot gesproten syn, un veellicht beter ü anhöören söllen.

Veerdigt dan eene vründlike un klôeke verklaring uut - an England um verner blôedvergieten alsook den undergang van de beschaving of cultuur to verhinderen, - un (in dietsche eenheidssprake) an de Transvaal, um to bewysen, dat naast Holland un Vlaanderen, ook Platdüütschland syne brôederplicht niet versaken wil. Soo dôende sölt Gy de banden verstarken die uns alle als stamverwandten samensnöeren.

An den vereenden Nederdüütschen stam verdanke England syne eere, - de Transvaal 'äere unafhanglikheid!

Dr. C.-J. HANSEN.

Tentoonstelling van 11 Mei in den Kunstkring.

De nieuwe richting in de schilderkunst geeft toch waarlijk aanleiding tot eene ontzettende ontwikkeling van gedachten; nooit waren de tentoonstellingen zoo menigvuldig als in onze dagen; men brengt wel is waar geene groote historische onderwerpen op het doek, doch men bestudeert meer de natuur in verschillende omstandigheden dan vroeger.

Het sterk verlichte landschapje van Mr Meyers is schoon en waar, het is eene van die opvattingen in de natuur, die men vroeger niet op het doek bracht. Ook zijn groot dorpsgezicht, is met veel talent geschilderd. M. Emiel Claus geeft ons een van die prachtige luchteffecten in de eenzame heide terug, waaraan vroeger niet gedacht werd, omdat men zich de moeite niet gaf de stad te verlaten. Men ziet dat Claus, in de heide dit natuurtafereel heeft opgevat. M. Verstraeten al heeft hij slechts een klein hoekje uit de natuur tentoongesteld met veel waarheid, heeft reeds meermalen bewezen dat hij ook groote onderwerpen uit de landelijke natuur weet op het doek te brengen, die men vroeger niet gevoelde. Zoo zagen wij meer onderwerpen, bijv. het gezicht in de Kempen van M. Crabeels, gestoffeerd met kippen; het is een goede opvatting, even als de Boer die gaat pataten planten, van M. Simons, en de morgen in de heide van M. Van Genegen.

Ik weet wel dat een groot gedeelte van het publiek de nieuwe richting in de schilderkunst nog niet begrijpt en haar afkeurt. Doch de reden daarvan is zeer natuurlijk: de landschapschilders van onzen tijd, schilderen naar de natuur in het veld en kiezen schoone effecten, die de stedelingen nooit hebben opgemerkt, omdat zij het land niet bewonen; daarenboven moet het kunstgevoel door eene langdurige studie, met eenen geest van opmerking ontwikkeld worden; het is even zoo met de verheven muziek, die men meermalen moet hooren om die te begrijpen; melodieën die bij een ieder in het gehoor vallen worden door het publiek toegejuicht en dringen zoo door bij het volk dater volksliederen door ontstaan; schilderingen uit het dagelijksch leven, onderwerpen die een ieder gezien heeft, zullen gemakkelijk door eenieder, die den indruk van vormen heeft, begrepen worden en dringen ook door bij het volk door illustratiën of oleographiën, doch voor verhevene opvattingen van de natuur moet de geest door herhaalde beschouwingen geoefend worden. Spreken wij nu van de watergezichten, dan maak ik in de eerste plaats melding van het krachtig watergezicht van M. Wolters en de schepen die breed en met veel effect geschilderd zijn door M. Hagemans. Ook de rivier-

gezichten van M. Marcette zijn met talent op het doek gebracht. De Steenbreker van Moskou en de verbannelingen van M. Vinck zijn twee verdienstelijke schilderingen. M. Delfosse en M. Cagghe leverden beiden een goed portret, en de Siringa's van M. Guiette zijn schoon van kleur en met waarheid teruggegeven. Nu moeten wij spreken van M. Linnig die eene geestige schets (après un festin) leverde, die schoon van teekening en daarbij flink behandeld is; dezelfde stelde ook ten toon eene menigte etsen en teekeningen, allen indrukken met talent en gevoel behandeld.

In de waterverfteekening van M. Hagemans is gemak van behandeling te bespeuren; doch de lucht is overdreven: dat zijn geen wolken. Voor dat wij van het beeldhouwwerk spreken moet ik nog melding maken van eene goedgeschilderde hond door M. Farazijn.

Het borstbeeld van Peter Benoit door M. Joris is schoon en talentvol, want het geeft ons de trekken van den Vlaamschen Maëstro sprekend terug.

Ook leverde M. Geefs eene schoone buste. Ten slotte een loffelijke melding voor de kopergravure van M. Lauwers.

***

Nu gaan wij een bezoek brengen bij de jonge schilders van de vereeniging *Als Ik Kan.* Daar vertoont zich een stroom van denkbeelden aan het oog; ruim 50 schilderijen waren er tentoongesteld! Ik zie daar een zoneffect van J. Halberstadt, dat origineel behandeld is en veel waarheid bezit. E. Gorge leverde een binnengezicht waarin ook iets goeds is. Ch. Boland stelde een hondje, getiteld (Chloé), verder nog honden, een geit, een schilderij getiteld (ieder in zijn geest,) en een getiteld (ter studie) ten toon; in allen was veel verdiensten en zoo veel onderwerpen getuigen van veel verbeeldingskracht en werkzaamheid. L. Bosmans leverde een goed figuur (zal hij komen); minder gunstig waren zijn Sukkelaar en Waschvrouw.

In het landschap van F. Adriaensens zijn vele goede kwaliteiten. De schilderingen van A. Silis, *Ieder op zijn beurt*, en *Alles op zijn tijd* zijn goed van teekening en kleur. Minder waar was de mist op de heide, doch dit is ook een moeielijk onderwerp. Zeer verdienstelijk zijn de landschappen van H. Rul, alsook die van H. Van de Velde, die ook een zeer goed portret tentoongesteld heeft. Niet minder verdienstelijk waren de landschappen van Castel Ebert. Onder de stillevens verdienen met lof vermeld te worden die van E. Chappal; zij waren vijf in getal, dat noem ik werkzaam zijn. Ook verdienen genoemd te worden de stillevens van Mej. Laukota, en van F. Hanno. - Mejufvrouw H. Gevers leverde een goed portret. Ook dat van Mej. Laura Blood had verdiensten. Wij voegen hierbij met eene loffelijke melding het *Atelier* en *Maria* van Mej. L. Rigelé. - Veel verdiensten was er

in het *Atelier,* en de twee onderwerpen, *te Leelijk* en *Parti* van S. Brunin. Ook verdienen met lof genoemd te worden J. Van Snick (*une fileuse*), W. Albracht (*een zoneffect*), H. Luyten (*twee portretten*), *de Ossen* van G. Bos, *de Patriarch* van Ch. Mertens, de *Marée basse* en *de Lilas* van P. de Wit, de *smidsoven* van Ch. Mertens en het schilderstuk getiteld *Evenbeeld van de moeder* door J. Rosier. In een woord: eer aan de Vereeniging *Als ik kan.* Zij toont dat zij kan.

***

Nauwelijks waren de schilderijen in den Kunstkring weggenomen, of zij werden vervangen door honderde waterverfteekeningen van de Société des Aquarellistes van Brussel. Het is onmogelijk een uitvoerig verslag van deze tentoonstelling, welke belangrijk was, te geven. Ik zal dus alleen melding maken van eenige artisten, wiens kunstproducten mij bijzonder zijn in het oog gevallen.

De nieuwe richting is in de waterverfteekeningen van onzen tijd nog meer zichtbaar dan in de olieverfschildering. Volgens mij zijn de conventionneele teekeningen van vroeger, wanneer men ze bij die van heden vergelijkt, van waarheid ontbloot. Thans wordt de natuur met al hare verscheidenheden van kleur en lijnen met het penseel teruggegeven, vroeger maakte men wel een nauwkeurig teekeningje met potlood van een boom of huisje naar de natuur, men maakte de compositie van een landschap in het atelier met behulp van studiën, doch de kleur was conventie, het loof der boomen was conventie, en aan krachtige effecten van licht en donker werd niet gedacht, thans maakt men waterverfteekeningen van het landschap in het veld met het ware voorbeeld van den grooten meester voor zich.

Bezie de waterverfteekeningen van Mauwe en men zal moeten bekennen dat die opvattingen vol geest en waarheid zijn, zoo wel onder opzicht van teekening als van kleur. En dan de zeegezichten van Mesdag. Hoe schoon is het bruischende water teruggegeven, het is de zee met hare dichterlijke indrukken; verder verdienen met lof vermeld te worden de koeien van Stortenbeker, een sermoon van Apriani, de bloemen van Bakhuyzen en Roozenboom, het landschap van J. Vrolijk, het figuur van Oyens, de zee van Weissenbruch, het strandgezicht van Van Camp, de commissionnaire van E. Claus, de katten van H. Rönner, het watergezicht van Stacquet, de arabier van Tarenaghi en de keurige teekening van Gabriel. Ziedaar, eenige onder zoovele andere verdienstelijke teekeningen, die op de tentoonstelling aanwezig waren.

***

Eenige dagen daarna verdween weder die schat van kunstvoorwerpen en met Sinksen werd eene nieuwe tentoonstelling in den Kunstkring geopend van de leden der kunstafdeeling. H. Bource was er

vertegenwoordigd met een fantaisie-figuur en een oude visscher, die een scheepje maakt; beiden zijn keurig van teekening. P. Van der Ouderaa leverde eene zeer verdienstelijke compositie: de correctors in de drukkerij van Plantijn; teekening, kleur en uitdrukking zijn uitmuntend. Talentvol is het groote Scheldegezicht van Hagemans geschilderd, ik maak hem een bijzonder kompliment. Ook is het dametje van Abry eene verdienstelijke schildering. In de zee met rotsen van Montgommerij straalt wel wat veel conventie door, even als in de Noordsche landschappen van Van Soom. In het landschap van Th. Verstraeten is zoo als altijd veel waarheid van kleur, en dichterlijke opvatting; minder gunstig moet ik het landschap van Van Luppen beoordeelen: ik vind geen rust in die natuur; zeer verdienstelijk is het maaneffect van Moerenhout.

Verder verdienen met lof vermeld te worden: het landschap met wilgenboomen van Janssen, de paarden van Plumot, de Poelier van Van Engelen, het landschap van L. Dierickx, en de schilderingen van Verhaert, Sieberdt, Portielje en Nauwens. De Beeldhouwkunst was vertegenwoordigd door eene geestige en talentvolle buste, voorstellende *Het Voorjaar* door Duwaerts, de verdienstelijke groepen van Van Beurden en de flink gemodelleerde beeldhouwwerken van Meyns en Dupuis; ten slotte eene loffelijke vermelding voor de waterverfteekeningen van Hagemans, die allen goede en dichterlijke indrukken van de natuur zijn.

MODERATUS.

Festival Peter Benoit te Amsterdam.(*)

Op Zaterdag 10 Mei had in het Paleis voor Volksvlijt het ‘Festival Peter Benoit’ plaats, ten voordeele van het Kinderziekenhuis alhier. Groot was de belangstelling door eenieder aan den dag gelegd; men kon zien, het gold hier iets ongewoons. Trouwens de ‘Rubens-cantate’ te hooren uitvoeren, waarbij men over eene groote ruimte en een groot aantal medewerkenden beschikken moet, komt niet alle dagen voor; meestal hoort men bij ons te Amsterdam overbekende zaken. Des te meer deed het ons genoegen nu eens recht goed kennis te maken met een van de begaafdste toondichters uit onzen tijd, met Peter Benoit. - Benoit is o.i. een hoogst origineel man; men kan hem bij geen anderen componist vergelijken. Hij volgt zijn eigen weg, en, is hij misschien in zijne eerste compositiën nog een weinig Fransch, later is hij geheel de man, die steeds zijn gekozen ideaal nastreeft. Dat ideaal is: het stichten van eene Vlaamsche Toonschool. Men mag dan ook van zijne compositiën zeggen wat men wil, zij zijn uit den geest van het Vlaamsche volk gesproten, en als zoodanig heeft Benoit zeker reeds een groot deel van zijn ideaal bereikt. - De Rubens-cantate, het laatste, maar ook het voornaamste nummer van het programma, werd gecomponeerd in 1877, bij gelegenheid van de Rubens-feesten te Antwerpen en toen uitgevoerd op de Groenplaats, met medewerking van den beiaard van de prachtige O.L. Vrouwekerk, enz. Men begrijpt dus, dat men bij de beoordeeling van dit werk rekening moet houden met de omstandigheden. Eene compositie, welke geschreven is om in de open lucht uitgevoerd te worden, eischt eene buitengewone bezetting voor koor en orkest en er moet veelal unissono gezongen worden, wil de componist zijne gedachten tot gelding brengen.

Men zou dus kunnen vragen, of de indruk, dien men van dit werk ontvangt in eene zaal, zelfs in eene van zulke groote afmetingen als het Paleis voor Volksvlijt, wel de ware is? Ons komt deze compositie voor als een hoogst frisch werk,

(*) Overgedrukt uit het muzikaal tijdschrift *Caecilia* te 's Hage.

dat zeker op elk onbevangen gemoed indruk maakt. Vele motieven zijn zeer origineel, alle spreken tot het hart van het volk en geven als 't ware dien geestdrift weer. Daar wij geen klavier-uittreksel bezitten, valt het eenigszins moeielijk in bijzonderheden te treden; toch willen wij even aanstippen, dat ons in het bijzonder de schoone modulatiën troffen in die gedeelten, waar de koormassa te zamen optreedt (in het tekstboekje met ‘Al de werelddeelen’ aangeduid) terwijl wij daarentegen het begin, waar die werelddeelen afzonderlijk optreden (Europa, Azië, Afrika, Australië en Amerika) wel eenigszins monotoon vinden, al geven wij toe, dat de componist hier zeer gelukkig geslaagd is in het aanbrengen van een eigenaardig coloriet. De instrumentatie is glansrijk en dikwijls kwam het ons voor, alsof Benoit - als kind van zijn tijd - veel meer zijne gedachte in het orkest neerlegt dan in de stemmen. - De uitvoering was in de meeste opzichten te roemen; de koren klonken frisch, krachtig en toch genuanceerd, en ook het orkest was in menig opzicht bevredigend; jammer dat de fanfares, door de Thebeäansche trompetten geblazen, grootendeels mislukten. Doch van die kleine ongelukjes gebeuren bij de meeste groote uitvoeringen.

Ook het kinder-oratorio ‘De Wereld in’ slaagde, op enkele uitzonderingen na, zeer goed. Bijzondere opmerking verdient het echter, dat de kinderen nog al eens onzuiver zingen; b.v. waar de tekst luidt. ‘Zooals op uw wangen de rozen doen’; waarschijnlijk ligt dit gedeelte den kinderen minder goed in het gehoor, of wat hoog.

De ouverture; ‘Erelkoning,’ waarmede het concert begon, kunnen wij niet zoo zeer roemen; het is duidelijk te bespeuren, dat Benoit, toen hij dit werk schreef, nog niet was, wat hij nu is. Ook op de uitvoering van de ouverture viel wel wat af te dingen. De Balscène uit Charlotte Corday had mede, wat de uitvoering betreft, eenige vlekjes aan te wijzen; doch dit ligt o.i. meer aan de plaatsing van het orkest en aan de enorm groote zaal, waar waarschijnlijk dit werk niet op berekend is.[1] De

(1) In het Drama heeft men zich te verbeelden, dat de Wals wordt gespeeld in eene aangrenzende zaal, terwijl de handeling op het tooneel voortgaat. Men had dit wel op het programma of in het tekstboekje mogen vermelden.

heer Henry Fontaine zong eene scène (‘Arteveldes Geest’) uit het 2e deel van het zanggedicht ‘De Schelde’ en deed zich kennen als een zanger van een lang niet alledaagsch talent. Hij heeft een heerlijk, hoewel niet krachtig getimbreerd, geluid, van tamelijk grooten omvang; zijn zang onderscheidt zich door eene zeer duidelijke uitspraak en eene uitnemende manier. Uitstekend voldeed hij dan ook in deze ‘scène,’ even als in de zeer origineele liederen, hoewel wij ons overtuigd houden, dat die in eene kleinere zaal nog oneindig meer voldaan zouden hebben. Dat men aan het einde van dezen avond stormachtig om Benoit riep, is te begrijpen en toen hij ten leste op de estrade verscheen, werd hij met bloemen, kransen en luide fanfares begroet.

Nu rest ons nog ‘last not least’ eene oprechte hulde te brengen aan hem, die ons dezen avond bereid heeft, aan den heer Henri F.R. Brandts Buys. Zeer zeker verdiende hij de lauweren en fanfares, die ook hem in ruime mate ten deel vielen, en het moet hem eene streelende gewaarwording geweest zijn, dat Benoit, zooals wij van bevoegde zijde vernamen, bijzonder met de uitvoering ingenomen was. Trouwens, Brandts Buys is zeker de rechte man op de rechte plaats, waar het geldt groote koor- en orkest-massa's aan te voeren; want hij verstaat de kunst met vuur en energie te dirigeeren. Deze avond zal ons en velen met ons lang bijblijven.

Nieuwe uitgaven.

- SCHETSEN VAN BOZ, door Charles Dickens. I en II, 189 en 186 blz., met eene plaat en in geïllustreerden omslag. Gent, Ad. Hoste. Schiedam H.A.M. Roelants. Per deel fr. 1,50.
- HENDRIK CONSCIENCE, zijn leven en zijne werken door Pol de Mont. Met 2 autografen van Conscience, zijn portret in lichtdruk, en eene ets, voorstellende het hoofd des dooden door P. Verhaert. Gent, Ad. Hoste. In 8o, 188 blz. fr. 3,50.
- VOOR ONZE KLEINEN. Een bundeltje fabeltjes door L. Leefson. In 8o 64 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Fr. 0.50.

Grond en Rijkdom onzer Moedertaal, (*Taalkundige bemerkingen, voorgedragen door M. Edw. Ipers, in de letterkundige Vereeniging 'Jan Frans Willems' te Antwerpen.)*

Inleiding.

Als iemand een kostbaar kleinood, een zeldzaam edelgesteente in eigendom heeft, dan is hij niet alleen trotsch op deszelfs bezitting, dan verzamelt hij alle mogelijke inlichtingen, die hem den oorsprong en de hooge waarde van zijnen schat doen kennen, dan verveelt het hem nooit duizendmaal hetzelfde te hooren herhalen; dan kan men hem niet te dikwijls spreken over zijn geliefkoosd juweel en hij zelf spreekt er niet min geerne over; dan is het voor hem een lust als zich kenners of liefhebbers van kostbaarheden rond hem bevinden, het met zorg weggesloten doosje voor den dag te halen, de stofjes, indien er mochten aangekleefd zijn, weg te vagen, den oorsprong, de waarde van het lieve voorwerp bloot te leggen, en hetgeen hij van deskundigen er van vernam aan de omstanders mede te deelen.

Het is die taak, M.H., die ik mij heden heb opgelegd ten opzichte van onze schoone, onze rijke Moedertaal, zoo dierbaar aan onze Vlaamsche harten.

Van dit pronkjuweel heb ik door anderen veel wondere dingen hooren zeggen, die diep in mijn geheugen geprint bleven, omdat zij een voorwerp raken dat mij nauw aan het harte ligt: lof aan eenen boezemvriend betuigd blijft ons bij. Die schoone dingen heb ik aangeteekend, zoo goed mogelijk gerangschikt, en alhoewel gij meermaals er over hebt hooren spreken op meer bevoegde wijze, toch wil ik u die nogmaals voordragen, wel wetend dat een liefhebbend kind nooit te dikwijls over eene beminde Moeder kan hooren spreken. En zijn dit niet ons aller gevoelens ten opzichte onzer Moedertaal?

Wonder toch, die diamant, die luisterrijkste aller edelgegesteenten, onderscheidt zich niet door veelvoudigheid in vorm of kleuren; hij heeft maar eene enkele gedaante, die

van eenen harden steen, door 's menschen handen gewijzigd tot den vorm van eene roos of van eene ster; hij heeft eenen eenkleurigen glans, dit vuur, die glinstering zoo zuiver en zoo helder wit, dat men in de talen geene woorden heeft kunnen vinden om die helderheid uit te drukken en slechts bij vergelijking haar ‘zuiver water’ heeft moeten noemen.

En aan zulken diamant wordt wel te recht onze schoone Moedertaal vergeleken. Zij schittert niet, gelijk meest alle andere talen, door eene verscheidenheid van kleuren die zij aan vreemden gaat ontleenen, zij heeft hare kleur, haren eigenaardigen glans gelijk de diamant, maar die glans is zoo helder, dat zij als eene zonne schittert boven de sterren die haar omringen. Zij is die diamant, die door de handen der taalkundigen gevormd wordt tot eene geurige roos, - en dat is haar rijkdom, die door die zelfde handen gevormd tot eene glansrijke sterre, blinkend van klaarheid en aan geene vreemde lichamen haar licht ontleenend, - dat is haar grond. De schoonheid en de welluidendheid doen haar geuren als eene roos en maken haar aantrekkelijk; de klaarte en eigendommelijkheid van hare grondbeginsels doen haar schitteren voor den geest des navorschers als het licht der sterre, en maken haar duidelijk voor al hare sprekers.

Ofschoon mijn doel tweevoudig is, mijn inzicht u van eenen kant den rijkdom, van den anderen het oorspronkelijk grondbegin onzer Moedertaal voor oogen te brengen, toch zal het niet noodig zijn mijne voordracht in twee deelen te splitsen; die twee zaken zijn innig verbonden: onze taal is rijk omdat zij in den grond eigenaardig is, en zij is eigenaardig, omdat zij rijk is en voor de uitdrukking onzer gedachten aan vreemde talen niets moet ontleenen.

Op die eigenaardigheid, op dien rijkdom, u zoowel bekend, wil ik eenige stonden uwe aandacht vestigen.

Wat is eene taal, of beter gezegd, wat is eene spraak? - Zij is een samenhang van klanken, en iedere klank is een der namen gegeven aan de onderscheidene wezens, wier vertooning onze zintuigen treft, een der uitdrukkingen van de verschillige hoedanigheden, van de wijze van bestaan, van onderstaan, van handelen dier veeltallige wezens, een der aanduidingen van plaats, tijd en andere betrekkingen in welke zij zich onderling bevinden. En zulke klanken zijn

woorden. Zonder het bestaan dier woorden, dier klanken, door een stilzwijgend verdrag in eene landstreek tot eene zekere beteekenis aangenomen, door de lippen der moeder het jonge kind reeds in de ooren gesproken en later door het onderwijs in hunne beteekenis klaar en duidelijk gemaakt, - zonder die klanken of woorden zou de gedachtenwisseling onmogelijk zijn, de beschaafde samenleving onbestaanbaar. Aan elken klank is een gedacht verbonden, gelijk elk gedacht bij middel van een woord zich vormt in den geest. De klank ‘boom’ geeft mij, Vlaming, het gedacht van het wezen dat de Franschen ‘arbre’, de Engelschen ‘tree’ noemen, en als ik denk aan dit wezen, dan komt het woord ‘boom’ voor mijnen Vlaamschen geest staan, gelijk de onderwijzer het vroeger voor mijne oogen op het leesbord schreef.

Uit die korte bemerkingen kan men reeds besluiten dat ‘eigen taal’ zooveel wil zeggen als ‘eigen denkwijze’ en vermits die wijze van denken de grondsteen is waarop al onze onderlinge betrekkingen berusten, betrekkingen die gebroken worden zoodra die wijze van denken verschilt, moet men ook zeggen dat ‘eigen taal’ zooveel beteekent als eigen maatschappelijk, eigen huishoudelijk leven, eigen zeden en eigen gebruiken.

Wie de Moedertaal ten pande geeft voor eene vreemde, verbastert daardoor niet alleen zijn woord, maar wat erger is, zijn gedacht, zijnen geest. Wie gedwongen is eene vreemde taal aan te leeren moet, wil hij zich gestand blijven, de eigene Moeder boven de stiefmoeder verheffen en aan deze laatste geene plaats in het vormen der gedachten, in den werkkring van den geest verleenen. Aan dien prijs alleen kan hij de ramp vermijden van een bastaardvlaming te worden.

Men zal hier misschien tegenspreken: maar in de verschillige talen wordt toch, ofschoon in verschillige klanken, hetzelfde voorwerp aan den geest vertoond. Dat is waar, doch vermits dit gedacht door den klank zich aan den geest vertoont, is het niet te loochenen dat eigenaardige klanken ook eigenaardige gedachten van de voorwerpen voorbrengen en dat dus de wijze van denken moet overeenstemmen met de wijze van spreken. Is uwe taal Vlaamsch, dat is duidelijk en krachtig, ook uwe gedachten zullen de stempel uwer taal dragen.

Ik laat echter die afgetrokkene bespiegelingen ter zijde, en zonder verdere afwijking tot mijn onderwerp terugkeerend, vraag ik oorlof, M.H., om eerst eene korte veronderstelling te doen. Voeren wij onzen geest terug naar het oogenblik op hetwelk de mensch voor de eerste maal een wezen ontmoetend, zich verplicht gevoelt aan hetzelve eenen naam te geven. De naam moet als een klank uit zijnen mond komen. Zijn geest, dit ligt buiten twijfel, staat verwonderd, verbaast bij het aanschouwen van dat onbekend wezen, groot of klein, dat hij met een naam moet noemen. Hoedanig zal die naam, dit woord, die klank zijn? Gelijk bij iedere verrassing, die klank zal kort, die naam zal *eensilbig* zijn. Hij zal roepen: 'boom! tak! blad!' liever dan de lange klanken, dan de veelsilbige namen, gelijk men die vindt in afgeleide en aangesmolten talen. Zoowel als men bij verrassing korte roepen uitgalmt als 'Oh! Ah! Ei!' zoo zal de mensch in onze veronderstelling ook roepen in eensilbige namen en daardoor in zijnen geest een denkbeeld vormen van de wezens die hij ontdekte.

Eigenaardige, oorspronkelijke talen moeten dus in den grond eensilbig zijn, en dit is onze rijke Moedertaal bij uitstek. Eensilbige talen zijn oorspronkelijk en bestaan door zich zelven. Integendeel afgeleide, gevormde, gemengde talen zijn veelsilbig en zijn verplicht hunne uitdrukkingen bij vreemden te gaan leenen. Zulke afgeleide taal is de Fransche, zulke gemengde taal is de Engelsche.

Ik zal mij hier niet bezig houden met het aanhalen van voorbeelden, om het verschil tusschen die onderscheidene talen te bevestigen, maar onmiddellijk toonen dat de Vlaamsche taal, onder al de Dietsche talen, het best hare eigendommelijkheid bewaard heeft, dat zij dus rijk genoeg is om door haar zelve te bestaan, vermits zij oorspronkelijk is en eensilbig in haren grond; dat zij rond hare eensilbige klanken alle mogelijke aanhefs- en bijklanken kan voegen, aan hare eigene schatkist ontleend, dienend om haren rijkdom nog te vergrooten, gelijk men, om eenen diamant beter te doen schitteren, hem omzet met goud, zilver of andere kostbare metalen.

Hieruit zullen wij nog het gevolg trekken dat, om onze gedachten schoon, klaar en juist uit te drukken, wij, Vla-

mingen, geen Grieksch, Latijn of Fransch dienen ter hulp te roepen, en in dit punt geenszins onze Noorderbroeders mogen navolgen, die te dikwijls aan eigen schoon verzaken om de Franschen na te apen, en daardoor meer en meer stof op hun taaljuweel leggen, niet ziende dat zij er den eigenaardigen luister van bederven. Het is onze plicht, Vlamingen, er dit stof af te vagen en liever afleiding van eigen stamwoorden, samenstelling van eigen grondstoffen, dan uitheemsch leengoed en klatergoud te gebruiken.

Om mijn doel te bereiken, zal ik u twee te samenhangende stellingen voordragen.

Eerste stelling.

'Al de klanken aan onze taal eigen, dat is, al de woorden dienende om 1°) de namen der wezens, 2°) hunne hoedanigheden, 3°) hun bestaan, 4°) hun toestand of hunne bedrijvigheid aan te duiden, 5°) alsook om al de daarbijgevoegde omstandigheden van tijd, plaats, taal, wijs, enz., uit te drukken, zijn **eensilbige** klanken in onze Moedertaal.'

1°) Werpen wij onze blikken a) rond ons, b) op ons, c) in ons, d) boven ons, e) onder ons, overal ontdekken wij wezens die in onze taal eenen *eensilbigen* naam dragen.

Zien wij rond ons: daar staat een *huis*, en dit huis heeft een *dak*, een *vloer*, meer dan een *wand*, eene *deur*, een *trap*, enz.: ginds ligt een *tuin* en in dien tuin vind ik een *boom*, eene *bloem*, eene *plant*, een *kruid*, een *struik*, enz.; ik kom op de *straat* en daar zie ik een *mensch*, een *man*, eene *vrouw*, een *kind*, eene *meîd*, een *paard*, eene *koets*, enz. Al die klanken, al die namen zijn eensilbig.

Om de verveling te vermijden zal ik mij bepalen bij slechts weinig aanhalingen.

Vallen onze blikken op ons, wij zien een *hoofd* met *haar* en *kruin*, met *oor*, *oog*, *neus*, *mond*, *tong*, *kin*, *wang*, *baard.* enz. Dan zien wij verder *hals*, *nek*, *keel*, *borst*, *long*, *hart*, *maag*, *arm*, *hand*, *rug*, *buik*, *rip*, *dij*, *been. kuit*, *knie*, *hiel*, *voet*, *teen*, enz.

Alles eensilbig. In den ganschen lichaamsbouw, bestaande uit *vleesch*, *bloed*, *spier*, *pees*, *been*, enz., vindt men slechts twee deelen die tweesilbig zijn, misschien welluidenheids-

halve verlengde wortelwoorden. misschien uit het Latijn oorspronkelijk, te weten *schouder* (scapula) en *vinger*, volgens sommigen van vangen, vong, eertijds ving, in den zin van vatten, grijpen. Die twee uitnemingen werpen de algemeene stelling niet om.

Als wij nu onze blikken, of liever het licht van ons verstand gepaard met het gevoel onzer zintuigen, wenden tot hetgeen binnen ons is, dan vinden wij wel eenige oorspronkelijke en eensilbige namen, zooals *ziel*, *geest*, *wil*, *moed*, *kracht;* de gewaarwordingen echter die binnen ons gebeuren zijn voortvloeiingen uit de werkingskracht van den geest, of beter in het algemeen gesproken, van de ziel, en dragen dus ook namen afgeleid van werkwoorden; zoo hebben wij in ons een *gedacht* van *denken*, een *begrip* van iets *grijpen* of omvatten, een *gevoel* van *voelen*, maar wil men nu in het bijzonder een gevoel uitdrukken, dan treedt het voor als een verpersoonlijkt wezen en draagt of eenen eensilbigen naam, gelijk *haat*, *nijd*, *wrok*, *wraak*, *smart*, *troost*, of eenen naam welluidenheidshalve tot twee silben gebracht, zooals *liefde*, *woede*, *vreugde*, of eenen naam samengesteld uit een stamwoord en eenen zinbepalenden uitgang, zooals *gramschap*, *blijdschap*, *trotschheid*, *gierigheid*, enz. Hier toch blijft onze stelling staande: in den grond is dit alles eensilbig.

Boven ons, daar zien wij het *licht*, het *ruim*, de *lucht*, de *zon*, de *maan*, de *ster*, alles eensilbig.

Onder ons ontdekken wij den *grond*, het *vuur*, den *damp*, den *mist*, het *veld*, het *gras*, het *loof*, den *worm*, den *stroom*, de *beek*, de *zee*, enz., alles eensilbig.

Hier, meen ik, is het de plaats om eene korte, doch noodige bemerking in te lasschen.

Gelijk ik reeds hooger zegde voor de woorden *schouder* en *vinger*, de welluidenheid doet soms eene lichtklinkende lettergreep bij het stamwoord voegen, en daardoor verliest men niet zelden het stamwoord uit het oog. Zoo hebben wij het woord *hemel*, dat wel zeker oorspronkelijk is en dus, volgens onze stelling eensilbig zijn moet. Als wij het van nabij beschouwen, zien wij dat het samengesteld is uit *heem* of *heim*, dat verblijf beteekent, en het welluidend toevoegsel *el*, dat in andere woorden *er* wordt als in *helder*, *zolder*, wier afleiding wij in de tweede stelling zullen ontdekken, en soms

ook alleenlijk *de* of *e* achter *d*, zooals in *zonde*, *wonde*, *aarde*, waarvan men den stam terugvindt in de Engelsche eensilbige *sin*, *wound*, *earth.* Dit *heim* hebben de Duitschers in hunne taal bewaard en men vindt het terug in het Engelsch *home* dat eensilbig wordt uitgesproken en woning beteekent. Wij, Vlamingen, zien het nog als stamwoord verschijnen in ons *heimwee*, in *geheim*, dat is, iets wat aan verborgen huiszaken doet denken, in *inheemsch* en *uitheemsch* Passen wij dezelfde bemerking toe op het woord *water.* Het stamwoord is *wat*, in betrekking met ons *nat* en nog geheel bewaard in het Engelsch '*wet*,' vocht, want in het oude Vlaamsch werd waarschijnlijk onze *a* evenals thans in het Engelsch, veeltijds *e* uitgesproken; om daarvan overtuigd te zijn heeft men slechts het oor te leenen aan de volksspraak, die het best de oude tonen bewaart; wij schrijven *arm*, *warm*, het volk zegt *erm*, *werm.* Hoe staat nu *wat* in betrekking met *nat?* De aanhefsklank van een stamwoord verandert niet zelden en brengt soms eene verschillige beteekenis te weeg, gelijk wij zien in *wat* naast *nat*, hoedanigheid van 't water, in *vat*, bewaarplaats van water, in *glad*, slibberig door 't water.

Moesten wij zoo al de woorden tot in hunnen oorspronkelijken stam naspeuren, dan kwam er wellicht geen einde aan onze bespiegelingen. Toch wil ik nog eenen stond uwe aandacht vestigen op onze woorden: *vader*, *moeder*, *broeder*, *zuster;* hier is wederom de uitgang *er* een welluidend deel, en de stam is wat het stamelend kind zegt: *vaâ*, *moê*, *broê*, *zus*, stam dien men in bijna al de talen wedervindt.

En vermits wij nu toch voor eenige stonden van onze hoofdstof zijn afgeweken, laat mij toe nog bij deze gelegenheid aan te merken, dat er veel stamwoorden zijn, die men in meest al de talen wedervindt en die dus de verwantschap van die talen aanduiden. In het begin was er maar eene spraak. Die spraak heeft zich in vele takken verdeeld, die wel vreemd aan elkander geworden zijn, maar toch nog eenige teekens van gemeene afkomst dragen. Om niet te lang te worden zal ik slechts daarvan een tweetal voorbeelden aanhalen. Zoo hebben wij het Latijnsch *bos*, het Vlaamsch *os*, het Duitsch *ochs;* van hetzelfde Latijnsch *bos* hebben de Franschen *boeuf*, de Engelschen *beaf*, en meer overtuigend

nog is de volgende gelijkheid van woorden: in het Latijn *cuppa*, in het Fransch *coupe*, in het Engelsch *cup*, in het Vlaamsch *kuip.*

Voorgaande bemerking over de welluidende uitgangen *el*, *er*, *de*, zal dienen om veel tegenwerpingen te vermijden, die men tegen den eensilbigen aard onzer Moedertaal zou kunnen maken, gelijk bijv. met het woord *heuvel*, wiens eensilbigen stam men in het Engelsch 'hill' wedervindt, en zoo met honderd anderen.

2°) Gaan wij nu over tot de hoedanigheid der wezens. Wij vinden denzelfden algemeenen regel: al onze woorden, die eene hoedanigheid uidrukken, zijn eensilbig; zoo zijn wij *goed*, of *kwaad* en *slecht*, of *groot*, of *klein*, of *vroom* en *sterk* of *zwak*; zoo zien wij iets dat *wit* is of *zwart*, *bont*, of *bleek*, *zwaar* of *licht*, *kort* of *lang*, *breed* of *smal*, *dik* of *dun*, *hoog* of *laag*, enz. Dus allen zijn eensilbig.

Gelief de menigvuldige tegenwerpingen die deze grondregel bij u doet ontstaan, voor te behouden totdat mijne tweede stelling zal voorgedragen zijn. Daarin meen ik, zult gij den sleutel vinden om veel moeilijkheden op te lossen.

3°) Het bestaan is in onze taal uitgedrukt door het eensilbig woord *zijn*, dat eensilbig in al zijne vormen: ik *ben*, ik *was*, ik *zal*, ik *zou.* Eene enkele uitneming daaraan is het deelwoord *zijnde*, dat als eene hoedanigheid aanduidend of een afgeleid woord moet aanschouwd worden en dus valt onder eenen verder te bepalen regel.

Wel is waar. naast dit *zijn* hebben wij ook in onze taal het woord *wezen* met dezelfde beteekenis. Dit is echter mijns inziens, alhoewel aan velen mijn oordeel als gewaagd zal voorkomen, een vreemd woord, later in onze taal geslopen en staat in verbond met Latijnsch *esse*, zijn. Neemt immers den aanhefsklank weg, die in meest alle talen verschilt en hier uigedrukt staat door *w* en gij bewaart *ezen* of *esen* dat wel overeenkomt met *esse*, juist gelijk *geweest.* zonder het verleden aanduidend *ge* en den aanhef *w*, wordt *eest*, waarin men *est* der Latijnen gemakkelijk wedervindt.

4°) Niet moeilijk voorwaar is het, in al de woorden die men werkwoorden noemt en die dienen of om den toestand van een wezen aan te duiden, als *staan*, *liggen*, *zitten*, enz., of wel om zijne bedrijvigheid te kennen te geven, als *schrijven*,

lezen, *beminnen*, *straffen*, enz. - niet moeilijk is het inderdaad, na de ontleding van hunnen vorm, daarin een eensilbig stamwoord te vinden gevolgd van uitgangen, die den persoon aanduiden in dien toestand verkeerend of die daad verrichtend, of den tijd aanwijzen in welken die toestand of die bedrijvigheid zijn waargenomen.

Regelmatig verdeelt men die werkwoorden in twee klassen.

Wat de aanduiding van den persoon en van de personen betreft die zoo of zoo is of zijn, dit of dat verrichten, zij geschiedt altijd door uitgangen, behalve in het woord *zijn*, dat eene klankenverwisseling aanneemt in: ik *ben*, gij *zijt,* hij *is.* Mogen niet in aanmerking genomen worden de lichte verandering in klank die men bijv., vindt in ik *mag*, gij *moogt;* ik *kan*, gij *kunt;* ik *zal*, gij *zult*; ik *heb*, hij *heeft*, die enkel om de welluidenheid zijn ingevoerd en vergezeld gaan van den persoon aanduidenden uitgang.

De bepaling der tijdsomstandigheden geschiedt in vele werkwoorden insgelijks door uitgangen, zoodat de hoofdklank overal dezelfde blijft. Men noemt hen daarom *gelijkklinkend*, en David zegde *gelijkvloeiend*; zoo zijn: ik *bemin*, ik *beminde*; ik *straf*, ik *strafte*, enz.

Wie ziet niet dat de stamwoorden hier zijn: *min* of liefde, *straf*, enz., eensilbige woorden, rond welke voorzetsels en toevoegsels geplaatst worden om de wijze van bestaan, den aard der bedrijvigheid uit te drukken, en den persoon te doen kennen, die de werking verricht door het stamwoord aangeduid, alsook den tijd in welken die werking plaats heeft?

Groot echter is het getal der werkwoorden, die de omstandigheid van den tijd te kennen geven door eene klankenverwisseling, en deze zijn in onze taal de rijkste en de welluidenste, zoo hebben wij, bijv., *breken*, *brak*, *gebroken*, *werpen*, *wierp*, *geworpen*; *zitten*, *zat*, *gezeten*; *geven*, *gaf*, *gegeven*; *schinken*, *schonk*, *geschonken*, en om in eens eene rijke verscheidenheid van geluid, eene ware en zoete harmonie in onze prachtige Moedertaal aan te duiden, zoo hebben wij: *sluiten*, *sloot*, *slot*, *sleutel*, ja, zoo mogen wij *zingen* een *zang* door ons alleen *gezongen*, *schrijven* een *schrift* door ons alleen *geschreven*, *ontbinden* den *band* om uoze leden *gebonden*, en *drinken* den *drank* door den *schinker geschonken.* Wat rijkdom, wat klankenmengeling, wat zoete har-

monij in onze ooren! Naast het eentonige aan het Latijn ontleende Fransche: créer, *créait*, *créé*, *créateur*, *création*, *créature*, kunnen wij plaatsen ons streelend en vleiend: *scheppen*, *schiep*, *geschapen*, *schepper*, *schepping*, *schepsel.*

Met nadruk, M.H., riep ik uwe aandacht op die welluidenheid, op die bron van schoonheden in onze lieve Moedertaal. Ik weet wel dat ik u daardoor niets leerde wat gij niet reeds kendet, maar het schoonste aria dat de beiaard uit onze torentransen over de stad doet galmen, vindt zoo dikwijls onze daaraan gewoon gewordene ooren doof en onze harten onverschillig: is het ook niet zóó met het zoete maatgeluid onzer Moedertaal, dat ons dagelijks toeklinkt? Ja, wij worden aan het schoone gewoon en onverschillig; de indruk dien wij eerst zoo hevig gevoelden, geraakt in slaap en wij mogen het nooit kwalijk nemen dat men ons uit dien slaap opwekke.

Laat mij toe tot slot hier eenen wensch uit te drukken. Dat men toch ophoude in de spraakkunsten, geschoeid op Franschen leest, onze zoo welluidende klankenwisselende werkwoorden voor *onregelmatige* of *ongelijkvloeiende* woorden te doen doorgaan.

Neen, dat zijn zij niet; zij volgen de *regels* der toonkunde, en leggen op onze Vlaamsche lippen Vlaamsche accoorden, die als eigenaardige zangen uit onze borsten *vloeien* in *gelijke* en zoetklinkende tonen.

Ik vergat bijna u te doen bemerken, dat de grond dezer tweede klas van werkwoorden alweder een eensilbig stamwoord is. Geeft nu dit woord, gelijk bijv., *spraak* in *spreken*, *slot* in *sluiten*, *gift* in *geven*, het bestaan aan het werkwoord, of geeft de eensilbige wortel van het werkwoord het bestaan aan het naamwoord, dit zullen wij in twist laten, ofschoon het laatste gedacht misschien meer gegrond is dan het eerste; wij zien immers, gelijk in *denken*, *gedacht*, *schrijven*, *geschrift*, dat het naamwoord dikwijls van een voorvoegsel vergezeld is, een teeken dat het afgeleid is en dus van den wortel des werkwoords zou moeten komen.

5°) Langer zal ik u met die droge en voorzeker vervelende stof niet bezig houden. Om echter eenigszins volledig te zijn, moet ik u nog doen opmerken dat al de woorden die in onze taal de plaats, den tijd, de wijze aanduiden, waarop elke werking geschiedt, die elken toestand komen bepalen, even een-

silbig zijn. Zoo hebben wij: *hier*, *daar*, *ginds*, *op*, *in*, *voor*, *aan*, *uit*, *vroeg*, *laat*, *soms*, enz.. Eenige dier woorden, maar weinig in getal, zijn verlengd welluidenheidshalve als *achter*, in West-Vlaanderen nog *bachten*, verwantschapt met het Engelsch eensilbig *back*, achteruit. Om dezelfde reden zijn verlengd *onder* (on of in) *boven* (op) *binnen* (in) *buiten* (uit). Anderen zijn samengesteld als *terug* van *rug*, dat is wederkeerend tot hetzelfde punt, *dikwijls*, van *dik* of *duk*, nog in gebruik bijzonderlijk bij onze Limburgers om *herhaaldelijk* uit te drukken, en van *wijl* hetzelfde als *keer*; zoo ook *somtijds*, van het oude *som* dat nog behouden is in het Engelsch *some*, dat men uitspreekt in eene lettergreep; het beteekent *eenige*, zoodat *somtijds* zoo veel wil zeggen als *van tijd tot tijd.*

Het zal niet noodig zijn nog aan te dringen op deze bemerking dat al onze voornaamwoorden, aanwijzende of betrekking uitdrukkende, vragende woorden, enz., eensilbig zijn; men hoeft slechts te denken aan *ik*, *gij*, *hij*, *zij*, *wij*, *die*, *dees*, *dat*, *wat*, *welk*, *wie*, *hoe*, *waar*, om daarvan ten vollen overtuigd te zijn en als uitneming te doen doorgaan wat men in die klas als twee- of meersilbig ontmoet, gelijk *wanneer* voor het oude *wan* (uitgesproken *wen*) thans nog in het Engelsch gebruikt onder den vorm van *when*, in het Duitsch *wenn.* Zoo ook hebben wij *waarom* samengesteld uit de twee eensilbige *waar* en *om.* Hetzelfde geldt voor onze eensilbige telwoorden, die wel soms voor de welluidenheid eenen lichtklinkenden uitgang aannemen, gelijk *honderd* en *duizend*, voor welk laatste de West-Vlamingen nog het eensilbig *duist* gebruiken, of die van de hoofdtallen afgeleid zijn met den uitgang *ig* om de vermenigvuldiging aan te duiden, gelijk *twintig* van *twee*, *dertig* van *drie*, enz.

(Wordt voortgezet in de volgende aflevering).

Poëzie.

I.
Uit ‘licht en schaduw.’

I.

En moet het zijn, welaan, mijn kind,
   een wet is mij uw wil,
Waar droeve plicht tot scheiden dwingt,
   daar zwijg' de liefde stil.

o! Vele jaren is 't geleên,
   toen hoopvol, hand in hand,
Wij de eigen baan zijn opgegaan
   maar liefdes tooverland.

Trouw heb ik steeds, door min gesterkt,
   uw zwakken voet geleid,
Met u gehoopt, met u gebeên,
   zoo meengen traan geschreid.

En scheiden thans.. zoo vergt uw plicht,
   Gesmoord dan zucht en klacht;
Zij ook - uw wil weerstreefde ik nooit -
   dat offer u gebracht.

Maar denkt ge aan hem, wiens liefde u nooit,
   in lief noch leed, begaf,
Pers' dan de erinnring aan zijn trouw
   uw oog geen tranen af.

Langs bloemen trede steeds uw voet,
   mij toeve een woestenij;
Pluk, gij, de roze langs de baan,
   de doren blijve mij.

Welaan, mijn kind! de toekomst straalt
   wellicht nog klaar en hel,
Laat los mijn hand... hier scheidt de weg!...
   een kus nog - en vaarwel!

II.

Nu zijt gij heen, voor eeuwig heen!
het laatst vaarwel werd uitgesproken,
en met dat laatste woord verdween
de liefde, in 't jong gemoed ontloken.
Lang, zijde aan zijde, gingen wij;
thans ligt eene eindelooze verte
daar gapend tusschen u en mij,
maar dieper klove scheidt de herten!

Eens, als een Eden strekte daar
voor ons het jonge bloeiend leven,
waar bronnen sproeiden, zilverklaar,
en schaduw lokte in geurge dreven.
Ons was der liefde naamloos zoet,
wanneer wij, borst aan borst, gezonken,
met heeten mond, vol milden gloed,
aan 's levens vollen beker dronken.

Verduisterd is de hemel thans,
die op ons loech, met gouden stralen;
heen in des levens zoetste glans,
verdwenen heil, nooit weer te halen.
Moog' tusschen doorn en dorre zand
ook nog een schaarsche bloem ontspruiten,
nooit toch zal weer een liefdehand
't verloren Eden ons ontsluiten.

Neen! als voor 't eerste menschenpaar,
uit 't bloeiend paradijs verdreven,
zoo ook voor ons is dreigend daar
eens Serafs blinkend zwaard geheven
Gescheiden, dwalen wij steeds voort,
gejaagd ter bange, donkre verte,
door de eigen wroeging, nooit gesmoord,
dien demon van het schuldig herte!

ARNOLD SAUWEN.

Antwerpen.

II.
Roosje.

‘Roosje, luister naar mijn bede:
ik bemin u toch zoo vurig!
zult gij altoos mij weerstreven,
Nooit mij schenken uwe liefde?

Wilt gij immer wroeten, slaven
zonder ooit een uur verpoozing?
immer driegen, stikken, naaien,
van den morgen tot den avond?

Uw gelaat is fijn besneden,
uw gestalte slank en zwierig.
Zie uw handjes eens, hoe poezlig!
Neen, die mogen zoo niet werken!

Roosje, gun mij slechts uw hartje:
'k zal u kleeden gansch in zijde,
met juweelen u beschenken;
pralen zult ge in volle schoonheid.’

- ‘Jonker is te laat gekomen:
'k zal zijn bede niet verhooren;
liefde kan ik hem niet schenken,
want die is al weggeschonken.

Is mijn vrijer maar een werker,
't is een flinke, kloeke kerel,
zeer ervaren in zijn ambacht;
teeder mint hij mij en vurig.

'k Heb geen zijde, geen juweelen;
'k zit geheel den dag te naaien;
maar toch kan ik nog intusschen
menigmaal een liedje zingen.

Ben ik schoon, zooveel te vaster
zal mijn Karel mij beminnen:
zijne liefde wensch ik enkel
en gezondheid voor ons beiden.’

- ‘Roosje-lief, waar zijn uw zinnen?
Zóó, uw vrijer is een werker!
Maar wat geldt op onze dagen
in de wereld nog een werker?

Zwoegen moet hij zonder poozen
op eens anders wenken draven;
heeft hij eenmaal vrouw en kindren,
dikwijls zal hij honger lijden.

Is hij ziek of oud van jaren.
als een werktuig, gansch versleten,
wordt hij smaadlijk weggeworpen;
in een gasthuis gaat hij sterven.

Roosje, laat dien vrijer loopen;
laat mij u gelukkig maken;
'k zal u trouw en teeder minnen:
Roosje, schenk mij uwe liefde!’

- ‘Jonker heeft al schoon te praten,
mij toch zal hij niet verleiden,
want ik weet hoe zwaar de woorden
van een rijken losbol wegen.

‘Enkle jaren slechts geleden
had ik, jonker, een vriendinne;
'k had haar lief als eene zuster;
't was een bloeme van een meisje.

‘Ach, een jonker is gekomen,
sprak haar zoet van liefde en trouwe;
zij, zij heeft naar hem geluisterd...
'k Heb geweend om hare dwaasheid.

‘Zij ook kreeg een kleed van zijde;
zij betrok een lieve woning,
wel voorzien van rijke meublen;
dan - dan moest zij niet meer werken.

‘Dan, nog was geen jaar verloopen;
wreed verstooten werd het meisje:
met een jonge, rijke weduw
wilde nu de jonker trouwen.

‘Voor een arme zolderkamer
moest zij dra haar woning ruilen,
en een wichtje kwam wat later
in het hospitaal ter wereld.

‘Enkle jaren zijn verdwenen:
en nu hebben zonde en lijden
't lieve bloempje doen verslensen,
al haar schoonheid wreed vernietigd.

‘En nu is zij eene... eene...
Ach! hoe zou ik de arme noemen?
Schoone maagd van vroeger dagen,
thans zoo diep in 't slijk gezonken!...

‘Jonker, zoo in later jaren
smart en rampen mij bezoeken,
'k zal mijn lot geduldig dragen,
om der wille van mijn werker.

‘Bij den werker kent men liefde,
blijft men steeds het woord getrouwe,
dat men eenmaal heeft bezworen,
want een werker breekt zijn woord niet.

‘Jonker, hoor, gij kunt vertrekken;
Karel heeft gespierde vuisten:
kom voortaan mij niet meer plagen
of hij breekt u hals en beenen.

LEONARD BUYST.

Brussel, 1883.

De Vlaamsche muziek in Noord-Nederland.

Zooals wij in onze vorige aflevering hebben medegedeeld, heeft onlangs te Amsterdam het festival-Benoit plaats gehad. Nadat Parijs onzen Vlaamschen meester had gehuldigd, is Holland's Hoofdstad niet willen ten achter blijven, en heeft Peter Benoit eene hulde gebracht, zooals zij aan Charles Gounod en Franz Listz vroeger had bewezen.

Het valt niet te ontkennen dat de wedergeboorte der Vlaamsche toonkunde in België op Noord-Nederland eenen machtigen indruk heeft gemaakt. Veel werd daartoe bijgedragen door den stichter van dit tijdschrift, wijlen A.J. Cosyn, die in het muzikaal tijdschrift *Caecilia* uit den Haag eene reeks artikelen schreef onder den titel: *Peter Benoit en de Vlaamsche Muziek.*

Onze lezers hebben kunnen vaststellen, dat het Festival-Benoit in de Amstelstad een overgrooten bijval heeft gehad. Zekere dagbladen aldaar hebben de meening uitgedrukt, dat het Festival onzen Peter Benoit in Holland heeft doen kennen, alsof de schepper van den *Lucifer*, den *Oorlog*, het *Kinder-oratorio*, enz., niet sedert lang in Noord-Nederland beroemd was, vooral dank aan zijne inleiding aldaar door den Heer W.F.G. Nicolaï, Bestuurder der Koninklijke muziekschool te 's Hage en schrijver van den *Bonifacius.*

Reeds vroeger werden te Rotterdam, in den Haag, te Arnhem en elders de gewrochten van Benoit uitgevoerd en gewaardeerd. Ook te Amsterdam werd destijds den *Lucifer* onder de leiding van den Heer Heinze ten gehoore gebracht en daags daarna voerde het Parkorkest, onder het bestuur van den Heer Stumpf, verscheidene symfonische werken van den Vlaamschen meester uit.

Het was den Heere Henri F.R. Brandts Buys voorbehouden de kennismaking met Benoit in nog grooteren kring te verbreiden, door de inrichting van het grootsche festival, dat door zijne meesterlijke leiding zoo schitterend gelukt is.

Vlaamsch België brengt hulde en dank aan de Heeren

W.F.G. Nicolaï te 's Hage, aan Ludwig Brandts Buys te Rotterdam, aan Heinze en Henri Brandts Buys te Amsterdam, voor hetgeen zij ter verspreiding van onze Nationale toonkunst bij onzen Noorderbroeders hebben gedaan.

Naar wij vernemen zal eerlang in Rotterdam *De Schelde* worden uitgevoerd onder het bestuur van den Heer Heyblom, en wij zijn overtuigd dat ook in die stad de Bestuurder onzer Antwerpsche muziekschool met genoegen zal teruggezien worden.

In het tekstboekje van het Amsterdamsch festival komen de levensbeschrijvingen voor van Peter Benoit en van zijne medewerkers Julius de Geyter en Emanuel Hiel. Wij meenen onzen lezers genoegen te doen dat gedeelte uit het boekje over te drukken.

Peter Benoit.

PETER-LEONARD-LEOPOLD BENOIT kwam ter wereld, op 17 Augustus 1834, te Harelbeke, een dorp in West-Vlaanderen.

Zijne ouders waren geene gewone dorpelingen, Harelbeke geen gewoon dorp.

Was het niet te Harlebeke, op den boord der Leie, dat men nog torens en muren zag van het burgslot der Forestiers of eerste Graven van Vlaanderen? Daar ook bestonden in Benoits kindertijd maatschappijen van rhetorika en harmonie, gilden, in de kerk een orkest van symphonie en een koor. Op het oxaal werden, met latijnsche woorden, brokken uit Mozarts, Haydns, Beethovens werken uitgevoerd; daarbuiten, in de stad, - want Harelbeke wil *stad* heeten - hield de secretaris zelf de kunst van dichten en voordragen hoog in eere.

Benoits grootvader van moeders zijde, Bernard Monie, als een late afstammeling der Oud-Germaansche barden, werd in den ganschen omtrek op huwelijks- en geboortefeesten genoodigd voor zijne gaven van improviseeren en voordragen. De ‘kunst’ was zijn hoogmoed en geluk.

Van vaders zijde was men hartstochtelijk liefhebber van muziek. Deze familie woonde te Beveren, waaruit Benoits vader en oom naar Kortrijk togen, om les te ontvangen in zingen en instrumentspelen. Vaak dan ook, later, op het veld,

werden de buren, in uren van rust, vergast op gespeel van hoorn en klarinet.

Dat gelijkt eene idylle; doch is het waarlijk alzoo geschied.

Bernard Monie was niet alleen knap in het dichten voor de vuist; hij kende eenen schat van sprookjes en vertelsels, en verhaalde met geestdrift de belangrijkste gebeurtenissen uit Vlaanderens geschiedenis. Zijne dochter, Peters Moeder, die in de rederijkspelen de voornaamste rollen vervulde, declameerde soms aan den huiselijken haard geheele stukken van Kotsebue. Haar echtgenoot gaf den kinderen les in muziek.

Is het wonder dat Peter, die van nature met muzikaal talent was bedeeld, al vroeg verscheidene instrumenten speelde, de kunst liefhad, en schoolmeester noch koster wilde worden?

Den 3^{n} September 1850 was het prijsuitdeeling in 't pensionnaat van zijn geboortedorp; op het Programma, dat vóór ons ligt, lezen wij: ‘4°. DISTRIBUTION DES PRIX. - *La musique est composée et dirigée par* BENOIT PIERRE, *élève de l'établissement.* Le Directeur, F.A. IRERBYT.’ - Dus op zijn 16e jaar, toen hij nog nooit Harelbeke had verlaten, ‘toondichtte’ hij reeds, en zwaaide den staf.

Kort daarna kreeg hij oorlof om te Brussel aan 't Conservotorium te gaan studeeren. Drie jaar later was hij primus in harmonieleer, contrapunt en fuga; in 1857 won hij den prijs van Rome, en mocht vier jaren op 's lands kosten den vreemde bezoeken.

Waarom verkoos hij Duitschland boven Italië en Frankrijk? Te Brussel had men hem vooral Fransche en Italiaansche kunst ingeprent; Parijs, Florence, Rome, Napels zijn daarbij zoo aantrekkelijk; hij wist zelf niet goed hoe het kwam; - maar het zaad, door grootvader en ouders in zijne ziel gestrooid, was zaad van Vlaamschen, van Germaanschen bodem.

Achtereenvolgens verbleef hij te Leipzig, Dresden, Praag, Munchen, Berlijn, en studeerde aldaar, niet alleen de regels van 't schoone, maar ook de wetten van 't ware, en de geschiedenis zijner kunst.

Het deed hem leed, dat zijn geliefd Vlaanderen, dat de Nederlanden geene eigene muziekschool hadden, zij die zulke prachtige schilderschool bezaten; en hij wilde pogen er eene te stichten.

Maar ook hij kon niet leven van den hemelschen dauw;

nauwelijks in Brussel teruggekeerd, moest hij te Parijs, aan het theater van Offenbach dan nog, als orkestbestuurder dienst gaan nemen. Doch wat hem in 't hartebloed zat, zou er niet uit: in Parijs zelf wist hij zijn orkest belang in te boezemen voor zijne droomen; vaak gebeurde 't, dat zijne makkers, als zij maar een uurtje tijds hadden, onder het tooneel in den *caveau*, stukken speelden van zijne eigene schepping.

Na een paar jaren hield hij 't niet meer uit, kwam naar Brussel terug, bracht eenige *Denderliedekens* van Emmanuel Hiel in muziek, en schreef toen *Lucifer*, op verzen van denzelfden dichter. Groot was de opoffering die gedaan moest worden om het werk uit te voeren; maar de uitslag ging aller verwachting te boven.

Zóó diep drongen der schrijvers gedachten in 't gemoed van 't Vlaamsche volk, dat, reeds vóór de uitvoering van *Lucifer*, Minister van den Peereboom ook het Vlaamsch voor den wedstrijd van Rome toeliet, en nu bijna al de Vlaamsche jongelingen hunne moedertaal verkiezen boven het Fransch.

't Was in 1867 dat Benoit naar Antwerpen werd geroepen. De Rubensstad bezat alsdan maar de schaduwe eener muziekschool; edoch, de vele kleine liefhebbers en lesgevers, die er den toon voerden, waren niet bereid hunne aanspraak op grootmanzijn te laten zwijgen en hem te helpen in 't stichten van iet waarlijk grootsch. Wat al hondjes rondom den braven leeuw keften en blaften, is niet te gelooven, evenmin met welken tegenzin een aanzienlijk gedeelte der bevolking - het verfranschte - hem ontving.

Wat wilde hij ook? Zijn ouden droom: *Vlaamsche* muziek! eene eigene toonschool, gelijk de Vlamingen sinds eeuwen eene eigene schilderschool bezaten, en gelijk zij eene eigene letterkunde weer in 't leven riepen....

Wie had hier ooit in de wereld aan zulke machtige dingen gedacht?

Benoit was echter man uit één stuk, een reus uit den heele; en kalm, met onbreekbare kracht, ging hij zijnen weg, zonder omzien, recht op zijn doel af.

Vandaag *bestaat* de Vlaamsche muziekschool, en haar stichter heeft in Antwerpen niet éénen openlijken vijand meer.

Veel zal in later tijd geschreven en gesproken worden over

de vraag: waardoor Benoit zich verdienstelijker heeft gemaakt, ofwel door het stichten der Vlaamsche school, met hare vertakkingen over geheel Vlaamsch-België, en haren invloed op Noord-Nederland, ofwel door het schrijven van meesterwerken? Men bedenke dat Zuid-Nederland sind honderden jaren in de muziekwereld voor niets gold; dat het van verre den vreemde nadeunde, en niemand er eene eigene kuntstuiting droomen dorst. Gelukkig bezat Antwerpen geen noemenswaardig muziekgesticht; hadde de Regeering, vóòr Benoit, er een ingericht, 't zou een door-en-door Fransch geweest zijn, waaruit de eigenaardigheid van ons volk, de rythmus onzer taal, het gezingzang onzer ziel, nooit zou geklonken hebben; - en er zou geene plaats meer geweest zijn voor eene stichting gegrond op gezonde natuur; onze toonkust, zonder levenskracht, zou eeuwig vermengd, verzwolgen zijn geworden in die van Frankrijk.....

Toch stellen wij den toondichter hooger dan den schoolstichter, den Schepper boven den leeraar.

Onsterfelijke werken heeft hij gewrocht.

In Brussel met Emml. Hiel begonnen, die hem den *Lucifer* (1863), de *Schelde* (1866), de *Liefde in het leven* (1868), tal van *Liederen* en later (1882), nog de *Schoonheidshymne* leverde, ging hij in Antweroen voort met Jan van Beers, wiens eerlijken *Oorlog* hij bewerkte (1873), en met Julius de Geyter, die voor hem schreef de zoo gevierde *Rubens-cantate*, (1877), *de Wereld in!* (1878), de *Muze der Geschiedenis* (1880), *Joncvrou Kathelijne* (1879), en een bundel kleinere stukken waaronder *Transvaal*, op 17 April jl. onze Afrikaansche broeders zoozeer in verrukking bracht. Het moet erkend worden, dat hij in 't werk dezes laatsten dichters vooral het middel vond om in zijn gewrochten een nieuw element, duizenden kinderen, in te voeren.

Benoit schreef ook *Charlotte Corday* (1876), een lyrisch drama, waaruit zekere gedeelten spoedig beroemd zijn geworden; *Willem de Zwijger*, tafereelen uit de *Pacificatie van Gent* (1877), een drama door Emile van Goethem; *De Leie*, de rivier uit zijn geboortestreek, op woorden van Verriest; *Christus lijden* (1871), op rijmloozen tekst, enz. enz.

Tevens ontvouwde hij zijn doel en verdedigde zijn werk in talrijke brochuren. Nederlanders, zijn laatste schrift, dat

eerlang zal verschijnen, zal tot titel voeren: *Onze muzikale Eenheid.....*

Nooit oefende in België iemand zulken invloed op de muziek uit, als thans Benoit. Ook drukte niemand in tonen zoo echt als hij den aard der Vlamingen uit. Zelfs Frankrijk, tegen wien zijn streven gericht scheen, juicht hem toe, erkent dat ‘in 't Vlaamsch’ gevoelen, denken en zich uiten alléen de Belgen daarstelt tot een zelfstandig volk.

De Meester is lid van de koninklijke Academie, Commandeur in de Leopoldsorde, maar daarom nog niet vermogend bij de Waalsche Staatsgrooten en hunne omgeving. Wat deert dit echter? Waarheid en natuur zegevieren overelken wederstand. Ook ‘ceci tuera cela.’

Benoit is thans 50 jaar, maar nog in de volle kracht des levens. Hij heeft nog vader en moeder, op drie uren van Antwerpen, te midden van bosschen en hei. Dezen zomer werkt hij aan den *Rijn*, den kronkelenden *Rijn*, zoo eigenaardig door zijn vriend Julius de Geyter opgevat. ‘Voor dat werk, zeide hij ons onlangs, wil ik weer jong worden, mijn gemoed van gevoel en liefde nogmaals laten overvloeien.....’

Het zij zoo! Hij leve nog lang, de begaafde en overtuigde man; want aan hem zullen de oude Nederlanden, Noord zooals Zuid, naast hunne prachtige schilderschool, ook eens eene prachtige muziekschool te danken hebben.

1884.

A.Z.

Julius De Geyter.

Te Lede bij Aalst, 25 Mei 1830 geboren, kwam De Geyter in 1848 naar Antwerpen. Hij was eerst hulp-onderwijzer, werd eenigen tijd vertaler aan het *Handelsblad*, daarna mede-griffier en later avoué bij de Arrondissements-rechtbank. Sinds 1874 werd hij bestuurder aan de Bank van Leening (Berg van Bermhartigheid.)

De Geyter werd, 1885, in den Staatsprijskamp bekroond, maar niet die officieële poëzie telt onder zijne verdienstelijkste gewrochten. Waar zijn groot talent zich vooral lucht geeft, is in zijne *Drie Menschen van in de wieg tot in het graf*, waarvan het eerste boek in 1861, het tweede in 1865 verscheen, *Reinaart* en zijn *Geuzenlied.*

De Geyter schreef gezamentlijk met Peter Benoit eenige zinggedichten, als: *Vlaanderens Kunstroem* (Rubens-cantate); *De Wereld in!* eene school-cantate; *Joncfrou Katelijne*; *Hucbald; De Genius des Vaderlands;* ook *Jenny Lind*, getoonzet door Nicolaï, enz,

Sinds 1874 heeft De Geyter veel gewerkt; niet minder dan drie lijvige boekdeelen van zijne hand zouden in 1881 worden uitgegeven. In 1880 heeft hij afgebroken met alle toondichters, om te werken aan het einde zijner *Drie menschen*, aan eenen *Tweeden* (nieuwen) *Reinaart*, en aan een legendisch epos uit der Kerelen tijd.

Emanuel Hiel

werd geboren, 30 Mei 1834, te St. Gillis-bij-Dendermonde, ontving zijn eerste lager onderwijs in het Dendersteedje, en nam, nog jong zijnde, ieverig deel aan de redactie van de *Gazette van Dendermonde*, waarvan zijn vriend, Emiel Ducaju, destijds uitgever was. Daarin beproefde en ontwikkelde hij zijne jeugdige krachten. Hij schreef en vertaalde dan vele liederen.

Na eenigen tijd in Dendermonde, als fabriekbestuurder, werkzaam geweest te zijn. en vruchteloos beproefd te hebben aldaar eenen boekhandel recht te houden, werd hij tolbeambte, te Brussel, en kwam daarna, in het Vlaamsch bureel bij het Ministerie van Binnenlandsche zaken.

In 1867, werd hij professor van Nederlandsche Uitgalming bij de Koninklijke Muziekschool, te Brussel, en daarbij, in 1869, bibliothecaris-boekhouder van het Koninklijke Nijverheids-museum benoemd.

In de jaren 1856 tot 1864 schreef hij de volgende werken: *Eenige galmen bij de vijf-en-twintigste verjaring van 's Konings Bekrooning*; *Looverkens bij onze stambroeders de Hoogduitschers geplukt; Herinnering aan Prudens Van Duyse*; *Nieuwe Liederen*; *Gedichten*; *De Kwijtbrief*, (tooneelspel naar het Fransch); *Ella*, lustspel in één bedrijf; *Hedweg*, lustspel in één bedrijf, (naar het Hoogduitsch); in 1880 schreef hij *De Wind*, welk gedicht terecht als een meesterstuk van lyrische poëzie beschouwd wordt en door het Staatsbestuur bekroond.

In samenwerking met Peter Benoit schreef hij: *Lucifer*, *de Schelde*, *Prometheus*, drie oratorio's, die te Antwerpen en Gent een ongemeenen bijval verwierven; *Isa*, drama in 3 bedrijven en *De Liefde in het Leven*, (naar het Engelsch van Tennyson).

Tot zijne latere werken behooren: *Gedichten*, bij Brockkaus te Leipzig; *Breidel en De Coninck*, *Bloemeken*, en *Kinderliederen*, terwijl nog wekelijls gedichten en liederen in talrijke weekbladen en tijdschriften verschijnen, onder titel: *Historische Koren en Liederen. De Waarheid in het leven. Werkmansliederen.*

Sedert 1879 is hij lid van den gemeenteraad van Schaarbeek.

Verscheidene van Hiel's gedichten werden in het Duitsch en het Fransch vertaald.

Eene heugelijke tijding, welke ongetwijfeld met genoegen door onze lezers zal vernomen worden, komt ons toe. Den 17^{n} Augustus eerstkomende zal een der oudste medewerkers aan de *Kunstbode*, de alom geachte Bestuurder der Antwerpsche muziekschool, de heer Peter Benoit den ouderdom van 50 jaren bereiken. Tevens zal het 51 jaar geleden zijn, dat de geliefde ouders van den gevierden man in den echt zijn getreden.

Dit gouden Bruiloftsfeest, verleden jaar om redenen van ziekte verschoven, zal in de maand Augustus tezamen met het verjaringsfeest van den zoon plechtiglijk gevierd worden. Wij zijn gelukkig dit nieuws aan lezers van den *Bode* te kunnen bekend maken, en wij zijn overtuigd dat allen in onze vreugde zullen deelen.

Treurige ervaringen.
Twee paar schetsen in ééne lijst.

Wie heeft, in de harde kweekschool van het leven, geene treurige ervaringen opgedaan? Wie heeft geenen traan in stilte geschreid, omdat de laster hem tot zijn slachtoffer maakte, omdat onverschilligheid zijne krachten verlamde, omdat ontrouw zijn leven vergalde, omdat ondankbaarheid de eenige belooning werd voor een edel streven, en om zoovele duizenden redenen meer?

Lijden - treuren - sterven: dat is het lot van ieder menschenkind.

I.

Wie den 2^{en} November eene kerk binnentreedt, voelt zich tot weenens toe geroerd. De gele waskaarsen rond de sombere lijkbaar, de wierookwalmen die droomerig ten hemel stijgen, - alles wekt u op, om uwe stem te mengen met die der geloovigen, ootmoedig biddende voor de zielerust van hen, die de onbarmhartige dood uit hun midden heeft gerukt.

Wie zegt ons wat in het gemoed omgaat van degenen, die er, met een' traan in het oog, peinzen op hunne dierbaren, wier assche eene prooi der wormen werd, wier ziele omzweeft in het rijk der geheimnisvolle twijfelen? Maar wat zeg ik? Twijfelt die jeugdige weduwe, twijfelen die twee kindertjes met hunne roodgekretene oogskens en hunne bleeke gezichtjes wel één oogenblik aan het bestaan eener opperwereld?... Onderzoekt die lijdende maagd, die zelve reeds de lijkkleur op 't gelaat heeft, of het onmogelijk is dat zij vereenigd worde met hare ouders, die heur voor eenige erfenis de kiem eener tering hebben nagelaten?.. O, ik bid u, gij die het onbekende niet aanneemt, ontrukt dien armen lijders de hope niet, die hun moed geeft en steun in het lijden! Laat hun het vertrouwen, dat glanst als het licht der gele waskaarsen; laat hun het gebed, dat opwaarts stijgt als de droomerige wierookwalmen in den tempel Gods!

Naast de sombere lijkbaar staat een zeeman, de twintig schier nabij; hij bidt niet; neen, hij kan niet bidden; zijn

gemoed is te vol; - geen traan blinkt in zijn oog; neen hij kan niet weenen: zijn boezem is te geprangd. Onbeweeglijk houdt hij den blik in de ruimte gevestigd; krampachtig klemt hij de hand aan zijnen stoel vast; onafgebroken staart zijn oog op de kronkelingen van den wierook. Daarin schijnt hij heel zijn leven terug te vinden; alles komt hem weer voor den geest: het sterfbed zijner moeder; het verblijf van den negenjarigen, ouderloozen knaap in het huis van zijn onmenschelijken oom; de indiensttreding van den jongen op een schip; de gevaarvolle reizen die hij gedaan heeft; het woelen en barnen der golven, die den jongeling altijd hebben gespaard. En toch, toch benijdde hij degenen zijner tochtgenooten, die in de ruime zee hun graf hadden gevonden: toch wenschte hij, dat ook hij er vergetelheid zou vinden voor zijn wee. Die wensch was zondig, hij wist het; maar kon hij het verhelpen? Hij was niet een losse, ruwe matroos; ô neen! Uren lang kon hij op het dek zitten droomen en kijken naar het water en de lucht, de lucht en het water. 't Was geen forsige jongen; hij was veeleer lijdend. Zijne makkers trokken zoo vaak medelijdend de schouders op voor den droomer: ‘hij zal het niet lang meer houden,’ zeiden zij.

En inderdaad, het scheen wel dat hij denzelfden weg opging van zijne ouders: dat hij zou uitteren. Hij wist het niet, de ongelukkige, maar niettemin was het hem een last, - datzelfde leven, dat zoovele anderen een lust is.

Och, de arme jongen had de treurige ervaring opgedaan, wat het is, van kindsbeen af eene moeder te moeten ontberen!...

Op eene der knielbanken zit eene bejaarde vrouw zóó in 't gebed verslonden, dat men ze voor een marberen beeld zou nemen, indien men de zwart geworden bolletjes van haren rozekrans niet door hare knokkelige vingeren zag glijden. Zij vergeet zich zelve in 't gebed, en toch - wat is ze ongelukkig! Al hare kinderen heeft ze achtereenvolgens naar het graf zien dragen; de laatste dochter rust slechts sedert vier dagen in den door den vorst geharden grond. Bij haar vond de oude voedsel en huisvesting; maar thans,... nu zij zich zelve niet behelpen en op niemand steunen kan, wat zal er van haar geworden? Zal ze in een liefdadigheidsgesticht het einde harer rampzalige dagen moeten slijten? En dan, wat zal het lot zijn van het kind harer dochter, het vijfjarig knaapje, dat aan grootmoeders zijde staat?

De arme kleine ziet schuw den tempel rond; hij is bang den blik te richten naar de lijkbaar en de waskaarsen.... Zulke kaarsen brandden ook, toen moeders kist in de kerk stond; maar die kist is immers niet meer hier, want moeder is bij Onzen Lieven Heer. Wat zulks beteekent, dat weet de

kleine niet, maar toch gevoelt hij dat hij moeder mist; en als grootje hem dezen morgend dan ook meenam naar de kerk, ‘om voor moeder te bidden’, dan heeft hij zonder morren de gladde ijsbaan verlaten. In den tempel heeft hij een kruisje gemaakt, en van het Onze Vader de weinige woorden gezegd, die moeder hem geleerd heeft; maar daardoor is ze toch niet bij haar zoontje teruggekeerd...

En de knaap vindt het koud in de kerk. Het pinkend licht van het was doet zijn oog schemeren. Zie, och zie, daar komt een groote kandelaar met die waskaars er op, waggelend naar hem toegestapt. Het kind huivert, en ‘Onze Vader, in hemelen zijt’, prevelt het. Maar de kandelaar komt nader en nader; zie, och zie! en...

‘Moeder, grootje!’ gilt de knaap en begint bitter te schreien.

Verscheidene geloovigen kijken ep.

Ook grootje is door dien kreet teruggeroepen tot de naakte wezenlijkheid. Ze sluit haar gebed met een langen zucht. Daarop nijpt ze de hand van het kind tusschen hare knokkelige vingeren, en verlaat het huis des Heeren.

Op straat haalt het jongentje ruimer adem.

‘Grootje’, vraagt het, ‘zal ik dan nooit moeder weerzien?’

- ‘Ja, kind,’ is het antwoord... ‘binnen kort... hierboven!’

II.

- ‘Baatje, wilt ge maar gaan eten? Ik zal hier wel een minuutje blijven.’

Zoo spreekt een kloeke vijftiger tot zijne wederhelft, terwijl hij in het huis treedt zijner kranke buurvrouw, aan wier sponde Baatje zit.

- ‘Straks, Nand,’ zegt ze.

- ‘Hoe is 't, Trientje?’ spreekt de man tot de zieke.

- ‘Goed, Nand’, is het kreunend antwoord.

Goed! En ze voelt zelve dat ze 't niet meer houden zal; maar... ze moet haar leed verbergen.

- ‘En wat zullen ze doen met hem?’ vraagt ze.

- ‘Dat is nog niet geweten, maar ze moesten hem ophangen, den schurk!’ roept de man uit.

- ‘Stil! wenkt hem Baatje toe.

- ‘Wat, stil? Zou ik zwijgen als ik zoo iets zie? 't Is schandelijk!’ buldert hij alweer, want hij kan zich niet weerhouden zijne verbolgenheid lucht te geven: ‘zeker moesten ze hem ophangen, de heeren van 't gerecht!’

Wie wordt hier door ‘hem’ bedoeld?

De zoon van het kranke Trientje.

Trientje was eene weduwe, welke éénen zoon had; maar deze was gehuwd, en ging door voor een goed werkman, die veel geld verdiende, maar er in den drank ongelukkig ook veel verteerde. Zoolang Trientje krachtig genoeg was om uit wasschen of schuren te gaan, kwam zij treffelijk aan den kost: een oud mensch heeft zoo weinig behoeften. Maar - eilaas! - daar kwam een tijd dat de weduwe het wasschen moest staken; kort daarop stond de armoe voor de deur.

Menschen, die altijd eerlijk den kost hebben verdiend, schamen zich over hunne ellende. Trientje sprak niet, hoewel zij honger had; doch Baatje (dezelfde die nu aan de bedsponde nederzit) had alles opgemerkt, en uit eigen beweging verwittigde zij den armmeester. Deze ambtenaar, die een goed hart had, zag spoedig dat het weinig geld, hetwelk hij tot steun aan 't moedertje geven mocht, onvoldoende was, - en daar hij wist dat heur zoon tamelijk veel inkomen had, lei hij het zoodanig aan boord, dat deze maandelijks eene zekere som moest uitbetalen, tot ondersteuning van haar, die hem het leven had geschonken.

In den beginne geschiedde die betaling regelmatig, maar welhaast werd de dronkaard het moede, en hij wierp, tegelijk met een aantal grove vloeken, zijne moeder enkel nog een deel toe van 't geen haar toekwam. De arme vrouw verdroeg alles in stilte.

Eens waren twee maanden verloopen, zonder dat de zoon één cent had gegeven. Nood breekt wetten. De oude was tot aan zijn huis gesukkeld... en had van geld gesproken. Doch de ontaarde zoon had zijne moeder aangegrepen en ze wreedaardig geslagen. Op Trientjes noodgeschrei waren eenige menschen toegesneld; de politie was tusschengekomen, en... nu lag de moeder stervende op hare sponde, terwijl de zoon in de gevangenis verbleef.

En toch - toch had het moederhart nog vergiffenis voor den onmensch; toch zocht de moeder te verontschuldigen wat de openbare meening terecht schandvlekte!

Hoort hoe ze al hare krachten verzamelt, om zijne verdediging op zich te nemen.

- ‘Neen, Nand,’ zegt ze, ze moeten hem loslaten. 't Is altijd een brave jongen geweest, heel zijn leven lang; maar de oploopendheid, ziet ge?... En hij liet zich het oor volblazen in de herberg;... daarbij, hij was dronken: wist hij wie ik was?... Maar een brave jongen is hij, dat weet ik zeker, en nu schreit hij ongetwijfeld van spijt... En ook, eene oude vrouw ondersteunen als ge zelf niet veel bezit, ziet ge?... Een mensch ziet zijn eigen zelven toch altijd het liefst.’

- ‘Hebt gij u eigen het liefst gezien, als hij zich zelven niet behelpen kon? Hebt gij u het noodige uit den mond niet gespaard, om hem den overvloed te kunnen bezorgen?... Een schurk is 't, vast en zeker, “buldert de man.” Zie, ik

heb geene kinderen; maar indien ik er had, en ik moest in de verste verte voorzien dat ze Baatje onder de groene sprei zouden willen leggen als ik er niet meer ben, - ik wrong ze den nek om!'

En een hevig stampen met eenen stoel komt zijne woorden kracht bijzetten.

- 'Ge zoudt gij dat niet doen,' zegt Baatje, en weer wenkt ze hem, met een beteekenisvollen blik op de lijdende:

- 'Houd u stil!'

en tot Trientje, die alweer verschooningen wil inbrengen:

- 'Blijf maar rustig, buurvrouw; Nand meent het toch niet.'

Gedurende een geruimen tijd blijft alles stil. Het is blijkbaar dat Baatje niet naar huis wil gaan eten; ze vreest dat haar man alweer zou beginnen, en... 'och God!' denkt ze, ''t zal er toch al spoedig mede afgeloopen zijn!'

- 'Baatje,' lispelt het uit de legerstede.

- 'Welnu, buurvrouw?'

- 'Lees, als 't u belieft, een beetje uit den Bijbel voor; dat zal mij goed doen. Zal Dominee komen?

- 'Hij heeft het toch beloofd,' is 't antwoord. En de goedhartige vrouw neemt van de tafel het boek op, dat voor elke wonde balsem bevat. Ze slaat het open aan Lucas, XVe kapittel. Is het toeval, of doet ze 't met opzet om Trientje op te beuren? 't Is spijtig van hare oogen 'die beginnen te verflauwen,' maar niettemin leest ze gevoelvol de

Parabel van den Verloren Zoon.

Trietje weent van aandoening, en uit Baatjes oogen, 'die beginnen te verflauwen,' rolt van tijd tot tijd een dikke traan op het boek.

Gedurende de lezing komt de Dominee binnen,

- 'Niet waar, Dominee,' zegt Trientje, 'ze zullen mijnen jongen vergiffenis schenken?'

- 'Het menschelijke gerecht zal uitspraak doen,' is het antwoord; 'maar gij vergeeft hem immers, niet waar?

- 'O, Dominee!' zeggen Nand en de beide vrouwen als uit éénen mond.

- 'Welnu, dan zal de Heer hem ook vergiffenis verleenen.'

- 'O, dank, mijn God, dank?'

Dat zijn Trientjes laatste woorden; kort daarop is zij een lijk.

- 'Arme vrouw!' zucht Baatje.

- 'Inderdaad,' antwoordt de herder. 'Ach, hoevele ouders ondervinden niet, als zij, de ondankbaarheid hunner kinderen!'

III.

Hoeveel treurige ervaringen zijn er niet op te delven in de gewelfde zalen van een gesticht voor krankzinnigen! Ondervraagt de kloosterzusters, die engelinnen van geduld, die zoo goed de oorzaak van ieders kwaal weten op te sporen en aller grillen weten te voorkomen: ze zullen u akelige geschiedenissen mededeelen.

Hoort de bittere klachten van dit waanzinnige meisje. Maar eene der zusters stelt haar een kleinen spiegel ter hand, omdat ze weet dat dit haar zal stillen. Ziet met welk zelfbehagen zij zich in het glas waarneemt.

‘Adolf! Adolf!’ zegt ze dan heel vertrouwelijk, ‘zie, ik ben schoon! Niet waar, Lucia is schoon?’

En inderdaad, ze was eens eene schitterende schoonheid. 't Was eene weeze, die opgevoed was geworden door eene liefdadige dame, wie zij dan ook ten volle hare dankkaarheid betoonde. Eens komt de schrikkelijke mare tot haar: ‘Mevrouw's dochterje heeft de kinderpokken!’ En Lucia smeekt de dame en den geneesheer zoo lang en zoo innig, dat ze de toelating verkrijgt om aan 's meisjes sponde te mogen zitten... O, ze was geheel zelfopoffering voor het kind harer weldoenster, en vurig bad ze God voor eene gelukkige uitkomst. Dan, elk gevaar scheen geweken, maar daar vertoonden zich de kenteekenen der vreeselijke kwaal bij het zoontje van Mevrouw. En Lucia zette hare liefdetaak voort, en weer werd het kind gered. Maar thans werd het de beurt der edele ziekenbewaakster zelve. Langen tijd worstelde zij met den dood; zij bleef behouden, doch hare gelaatstrekken behielden de vreeselijke sporen harer ziekte

Lucia beminde, beminde uit al de krachten harer reine, edele ziel. Toen zij zich, na maanden afzijns, weer vertoonde bij den lieveling van heur hart, week deze verschrikt achteruit. Hij vergat zijne eeden bij het zicht van Lucia's geschonden gelaat; het meisje stond alleen op de wereld, en dit besef harer verlatenheid werkte zoodanig op haar gemoed, dat ze er het verstand bij inschoot. Ach, thans is de jeugdige lijderes hier in dit krankzinnigengesticht, waar ze met innig zelfbehagen hare wezenstrekken in den spiegel aanschouwt, en als een bittere spot met haren toestand, herhaalt:

‘Adolf! zie ik ben schoon! Niet waar, Lucia is schoon?’

En hier is eene vrouw, waanzinnig geworden bij het lezen van lasterlijke berichten, over hare eer uitgestrooid; daar een man, die vernemen moest dat zijne gade hare teederste plichten vergat; ginds een vader...

Maar bij elken lijder behoort eene nieuwe lijdensgeschiedenis; uit elken kreet, die in de zalen weerklinkt, is eene nieuwe ervaring op te maken.

Wij leggen de pen neer: hier is te veel lijden.

IV.

Hoe gelukkig, dat de milde zon toch de armenbuurten niet vergeet! Ziet, hoe hare stralen lachend schijnen door het venster van een nederig huisje in de Antoniusstraat! Ze vinden het prettig, het zoo schoon geschuurde koper in de keuken nog meer te doen blinken; 't is alsof zij de ordevolle huishoudster willen beloonen over de zorg, waarmede zij alles heeft geschikt.

De vogel, in het nette kooitje aan het venster, betuigt er waarlijk zijne hooge tevredenheid over, en schuifelt dat het een lust is: de moor op de stoof staat den wakkeren zanger zoo goed mogelijk ter zijde, en zijn gebrom klinkt der huismoeder aangenaam in de ooren; want straks is de koffie klaar en dan kan Jantje gerust te huis komen: het is immers halfvijf en de schooltijd is om.

Terwijl moeder koffie bereidt, denkt zij heel en al aan haar zoontje, het eenige pand, dat heur aan haar afgestorven echtgenoot herinnert. Maar 't is dan ook een wonderkind: in alle klassen bijna de eerste! En onwillekeurig vraagt zij zich zelve af, hoe zij die telkens aannemende weetgierigheid in haar kind zal voeden.

‘Ik zou hem toch willen zien voortleeren,’ zegt zij halfluid bij zich zelve, ‘dan kwam hij op de “Uneverseteit” en dan werd hij heel zeker advocaat. Maar hoe zal ik de onkosten uitstaan? Gaarne naaide ik nacht en dag om het zooverre te brengen; maar ik zou te veel moeten vergaren. 't Is waar, ik zou mijne actie kunnen verkoopen, doch met zoo luttel gelds doet men geene studiën voor advocaat!’

Eene luidruchtige *trillade* klinkt haar uit de kooi tegen, en smoort den zucht, dien ze op de lippen heeft. 't Is alsof de vogel met hare bekommernissen den draak wil steken en haar toeroept: ‘Maar wie zegt u dat het u niet wel zal gaan?

Op dit oogenblik laat zich de schorre stem van den jongen krantenventer hooren. Ook bij onze huisvrouw is hij gewoon een dagblad te brengen; 't kost maar weinig, en Jantje neemt het nog al graag ter hand ‘voor den ‘veuleton’, of leest moeder iets voor, als ze te veel werk heeft om er zelve een oogslag in te werpen.

Kijk, daar komt de krantenjongen, onbeschoft als altijd, binnen. Moeder betaalt hem, opent de gazet en slaat het oog op de derde bladzijde.

‘Ha, ha, ha,’ lacht de jongen eensklaps. ‘Trees kijkt naar heure actiën, ha, ha ha!’

De waarheid is dat Trees heel werktuigelijk op de plaats tuurde, waar de uitslag stond der jongste trekking van de loten van Brussel. Door den onstuimigen lach van den krantenjongen opmerkzaam gemaakt, ziet ze de lijst in, maar... het is dan geene inbeelding?... haar nummer won den tweeden prijs: vijftig duizend franken!

- ‘O, Jantje gelukkig!’ is al wat de geschokte moeder uitbrengen kan; het blad ontglipt hare bevende vingeren, en bewusteloos zijgt ze op den grond neer.

Als Jantje te huis komt, vindt hij zijne moeder erg ziek.

In uwe omgeving, lezer, komen ongetwijfeld meer zulke tooneelen voor. Niet alleen treurige maren hebben een schadelijken invloed; ook verrassende tijdingen schokken het gestel en sleepen dikwerf noodlottige gevolgen na zich. Men heeft wel te zeggen: ‘Men sterft niet van vreugde’ de moeders, die het kind terugzien, dat ze in den vreemde omgekomen waanden, de echtgenooten, die plotseling de ziekte, welke haren lieveling op den boord des grafs bracht, eene heel andere wending zien nemen, doen maar al te dikwijls - eilaas soms ten koste van hunne geestvermogens, of van hun leven! - die ervaring op.

Overmaat van genot is nadeelig.

***

Wat is dan toch het leven, dat men alles, zelfs de vreugde mistrouwen moet, - dat alles schijnt samen te spannen om het te vergallen? Wat is dan toch het leven?

Een onoplosbaar raadsel!

POL ANRI.

Gent, *Maart* 1883.

Theodoor van Ryswyck in den Berg-van-Barmhartigheid.

Men weet dat bij den uitgever Lodewijk Janssens te Antwerpen de volledige werken verschijnen van Theodoor van Ryswyck. Deze nieuwe uitgave, naar tijdsorde gerangschikt en in de oorspronkelijke spelling, wordt bezorgd door den gekenden dichter Jos. Staes, die er eene uitvoerige levensbeschrijving van den *Door* zal aan toevoegen.

Met dit doel heeft de Heer Staes zich gewend tot den huidigen bestuurder van den *Berg-van-Barmhartigheid* van Antwerpen, ten einde inlichtingen te bekomen aangaande het verblijf aldaar van den volksdichter. De Heer Julius de Geyter heeft opzoekingen gedaan, en hij is zoo welwillend geweest den lezers van den ‘Bode’ den uitslag van zijne opsporingen mede te deelen.

De onderstaande brief, aan den Heer Jos. Staes gericht, bevat de wederwaardigheden van Antwerpens geliefden dichter in de Bank van Leening. Zij zullen, wij zijn er van overtuigd, onzen lezers hoogst welkom zijn.

Antwerpen, 24 Juni 1884.

HEER STAES,

Theodoor van Ryswyck vroeg in 1835 eene openstaande plaats van surnumeraris in den Berg. Er waren nog 16 andere aanvragers. De Raad-van-beheer deed de benoeming op 5 Juni 1835; in zijn procesverbaal staat daarover:

‘15° - J.B. Van Rysewyck disant être connu de M. Kramp’ - een der Raadsleden.

‘Den-Door’ werd niet benoemd. Werd verkozen:

‘11° J.J. Holthoft, rue de l'Etalage S. 1 n° 2146 sousmaître muni de quelques déclarations et deux lettres écrites à M^{rs} le Bourgmestre et Kramp y jointes.’

Die Holthoft, zegt mij de Greffier Ch. Van Sulper, was een missendiender, en een zijner getuigschriften meldde dat hij regelmatig te biechten ging.

Maar kort daarna overleed een bergbeambte, en den 28^{n} october 1835 werd van Ryswyck, die dan geene concurrenten schijnt gehad te hebben, toch tot surnumeraris benoemd[1].

'Den-Door' is in den Berg gekomen op 1° November 1835, als surnumeraris, *zonder jaarwedde noch profijten.*

Op 11 Juli 1836 werd hij tot 3^{n} hulpklerk benoemd. Hij moest 2000 fr. borg storten, die hem door den H^{r} van Sulper geleend werden en 4% intrest opbrachten. Zijne jaarwedde en voordeelen (deze waren grooter dan de jaarwedde) namen aanvang den 1^{n} Juli.

Alzoo, niet vóór 1° Juli 1836 heeft Den-Door in den Berg geld gewonnen: dat (1/2) jaar trok hij fr. 52.90 voor wedde, 303 fr. voor profijten, te zamen fr. 355.90.

In 1837, 38 en 39 heeft hij niet meer dan 410 fr. per jaar ontvangen.

Op 24 Oct. 1839 werd hij tot 1^{n} hulpklerk bevorderd, met recht op de jaarwedde en profijten van zijn nieuw ambt sinds 1° October.

Van dan tot 1846 won hij ongeveer 657 fr. per jaar.

Op 18 Maart 1846 werd hij afschrijver benoemd (*traceur),* om deze functie uit te oefenen van den 1^{n} April.

Voortaan won hij jaarlijks omtrent 691 francs.

Op 7 Mei 1849 is hij gestorven. Zijne weduwe en kinderen kregen zijne jaarwedde en profijten tot..... den 31^{n} Juni. Die beslissing is geteekend: Loos, Kramp-van Eupen, Eug. van Delft. Alles te zamen is voor Den-Door in 1849 betaald fr. 362.02. Voornoemde raadsheeren lieten weduwe en weezen in den Berg voortwonen tot 31 December, 'mits betaling van den bepaalden huurprijs'. Trekt men dien prijs - 100 fr. - van jaarwedde en profijten af, dan staat het vast dat Den-Door, zijne gade en zijn kroost, in 1849, om te leven, van de Bergbeheerders fr. 262.02 ontvangen hebben. Dat de Berg tot de kosten van ziekte, verzorging en begraving eene duit zou bijgedragen hebben, vind ik nergens vermeld.

(1) 'Vu sa requête' zegt de benoeming. Die geschrevene aanvraag van den dichter uit den jare 1835 heb ik, eilaas! niet kunnen vinden.

Wanneer is Theodoor van Ryswyck in den Berg komen wonen?

Op 15 Aug. 1839 huisde hij nog op de Minderbroedersrui.

Den 30^{n} October trouwde hij.

Eerst den 15^{n} Januari 1840 nam hij bezit van het berghuis n° 7, het 3e van het straatje dat uitkomt in de Venusstraat.

Die woning, voor welke hij 100 fr. in 't jaar betaalde, hebben zijne vrouw en kinderen op 31 Dec. 1849 voor eenen anderen beambte moeten ruimen.

Zoodus, waarde Heer, was Th. van Ryswyck bergbeambte voordat hij één vers uitgaf, en was hij 't nog, als hij alles had geschreven wat zijne *Volledige Werken* bevatten.

Dàar dus, in die krocht, behield deze Dichter geest genoeg om te schitteren.

En de groote Menheeren die hij diende, met den Burgemeester van Antwerpen aan 't hoofd, lieten den kunstenaar met vrouw en kinderen gebrek lijden.

't Was de gulden tijd der Franskiljons: ze zagen uit hunne hoogte op hem niet eens neder.

Arme Door!

Zijn hoofd en hart waren dan ook elders.

Hij die geheel de stad met zijne geestigheid vervulde, heeft in den Berg bijna geen aandenken nagelaten. Zijne oude collega's kennen van hem schier geene anecdoten, grappen, snedige zetten. 't Kàn zoo niet gegaan zijn: ze moeten veel vergeten hebben of erg bekrompen zijn geweest Op een muur stond lang wat hij zittende schreef met een stuk kool, ge kunt wel denken wàar: *Kantoor van lossing.* - Op de dagkaart van 24 sept. 1842 kribbelde hij: ‘Heden is den Poëet van der Borcht verdronken.

GRAFSCHRIFT.
Stort heete tranen, dicht'ren scharen,
En trekt het rouwkleed aen:
De koning van de rijmelaren
Is naer de maen.’

Weinig meer is van den levenslustigen man bekend - in den Berg.

Hoe moest hij Jan-Oom, Bestuurder en Beheerderen liefhebben....

Dat houden ze op hun geweten, de groote Menheeren.

Arme Door!

Met een handdruk,

JULIUS DE GEYTER.

De Vlaamsche beweging en de Belgische staatspartijen.

In de meeste Vlaamsche arrondissementen, waar er kiesstrijd was, heeft het, zoo van liberalen als van katholieken kant, aan geene betuigingen van liefde voor onze taal ontbroken. *Ons recht* werd overal erkend en uitgeroepen.

Als historische dokumenten voor de Vlaamsche beweging, als dingen die op tijd en stond wel eens te pas zullen komen, hebben wij het nuttig geoordeeld de in openbare vergaderingen afgelegde verklaringen hier te boeken. Beginnen wij met de katholieke:

Te Antwerpen.

Zitting van de kommissie van krijgsdienstbaarheden, 1^{en} *Juni* 1884.

Baron OSY. - Als Vlaming ook, medeburgers, heb ik getrouw, denk ik, het voorbeeld gevolgd mij door de andere strijders der meeting gegeven.

In Vlaanderen Vlaamsch! deze aloude leus is altoos de mijne geweest, gelijk zij de uwe is en ik reken het mij tot eer een der vertegenwoordigers te zijn der grootste stad van het Vlaamsche land.

De heer JACOBS. - Achtbare medeburgers, katholieke en Vlaamsche Antwerpenaren, aan u ben ik verschuldigd, en aan u heb ik toegedragen al de macht en kracht die God mij geschonken heeft.

De provinciale kiezingen hebben bewezen dat het volk het gevaar van den toestand begrijpt, dat het wakker wordt en zich bereid gevoelt het juk af te schudden van die, welke de gedachten van Frankrijk in België zouden willen invoeren, van diegene welke mijn collega Coremans zoo wel genoemd heeft: *le parti de la France.* Misnoegen heerscht er overal.

Ik zal u niet vragen of de katholieken tevreden zijn; die vraag zou belachelijk zijn. Maar de Vlamingen, zijn zij het meer? Brengt men de wetten De Laet en Coremans ten uitvoer, zooals het zijn moet? *(Neen*, *neen!)*

De heer COREMANS. -,... Wij willen ook dat de Vlaamsche soldaat op gelijken voet worde behandeld als de Waalsche.

In Zwitserland waar ook meer dan eene taal door het volk gesproken wordt, bevinden de soldaten van dezelfde streek zich te zamen en worden in hunne taal door de officiers aangesproken. In Zwitserland moet elke officier minstens twee volkstalen kennen.

Er is thans een wetsontwerp op touw, waarbij gevraagd wordt dat de officieren ook onze nationale taal zouden kennen, opdat zij onze soldaten ook in de moedertaal zouden kunnen aanspreken.

De heer DE WINTER-LAUWERS. - Ik wil u kort en bondig zeggen, wat ik wensch en wat de meeting wil, namelijk: In Vlaanderen Vlaamsch en vrijheid in alles, voor allen en overal.

Om de leus der meeting te verwezentlijken, zal ik gaarne het mijne bijbrengen om in Vlaanderen overal te bekomen, Vlaamsch in de school, Vlaamsch in de gemeente en openbare besturen, Vlaamsch in het leger, Vlaamsch overal in Vlaanderen.

Algemeene vergadering der Grondwettelijke conservatieve Vereeniging van 2 *Juni:*

De heer DE WINTER-LAUWERS. - Ik zal trachten zooveel mogelijk het voorbeeld te volgen van mijne achtbare collega's, die gij sinds zoovele jaren met uw vertrouwen vereerd bebt. Ik zal hun voorbeeld volgen als Vlaming en als katholiek. Als Vlaming, want ik beschouw de Vlaamsche taal als een behoedmiddel voor onze nationaliteit, als een behoedmiddel voor onze aloude Vlaamsche zeden, als een behoedmiddel voor onzen godsdienst.

.... Leve de Meeting! Leve het Vlaamsch!

***

Uît het Manifest van dezelfde Vereeniging:

Kiezers.

Met op 10^{n} Juni voor de kandidaten der Meeting te stemmen, zult gij dus zeggen:

Dat gij de vrijheid wilt in alles en voor allen en het behoud onzer grondwettelijke instellingen.

Gij zult ook zeggen:

Dat in Vlaamsch België de rechten der volkstaal op eene stellige en loyale wijze moeten worden bekrachtigd.

Algemeene Vergadering van den Nederduitschen Bond, 2 *juni.*

De heer DE WINTER-LAUWERS. - ....Altijd enin alle omstandigheden heb ik de Vlaamsche zaak verdedigd. Ik treed dus zonder aarzelen het program van den *Nederduitschen Bond* bij. Ik beloof u indien ik gekozen wordt, in de Kamer te doen wat ik in den gemeenteraad gedaan heb: het *Vlaamsch* altijd voor te staan. Dit zal mij niet lastig vallen: daar ik Vlaming ben van hart en ziel, zal ik in u hierin gemakkelijk voldoening kunnen geven.

***

De heer GUYOT-VAN PRAET. -.... *In Vlaanderen Vlaamsch*! In de Kamer heb ik altijd het Vlaamsch en zijne rechten voorgestaan, met hand en tand verdedigd en al gestemd wat het Vlaamsche land gunstig was. Ik zal dit verleden getrouw blijven en in het toekomende doen wat ik tot nu toe gedaan heb.

Ik heb de wetten die den naam dragen van de twee voorvechters der Vlaamsche zaak, de heeren De Laat en Coremans, gesteund en gestemd. Deze wetten worden ongelukkig niet uitgevoerd zooals het behoort; wij zijn niet te vreden en wij hebben reden om niet te vreden te zijn. Hopen wij nochtans dat hieraan weldra een einde zal komen. Er is kortelings in de Kamer door onzen vriend Coremans een amendement neêrgelegd om er eene betere, eene eerlijkere toepassing te vragen. Onnoodig hier bij te voegen dat ik dit amendement met beide handen zal stemmen, èn uit plichtgevoel, èn uit overtuiging.

De heer DE DECKER. - Over elf jaar heb ik de verbintenis aangegaan de Vlaamsche zaak te ondersteunen, te strijden voor de rechten der Vlamingen, voor de herstelling der Vlaamsche taal in al de positiën die zij wettiglijk moet bekleeden.

... Ik geloof deze verbintenis geëerbiedigd te hebben, ik geloof mijnen plicht volbracht te hebben in de maat van mijne middelen.

.. Sedert eenige jaren hebben wij een grooten stap vooruit gedaan. De Vlaamsche eischen worden vandaag meer en meer geëerbiedigd.

Wanneer eertijds onze kampioenen in de Kamer recht stonden om onze grieven bloot te leggen, werden zij telkenmale met gerucht en spotgelach onthaald. Vandaag is het zoo niet meer. Degene die het Vlaamsch vijandig zijn, durven hunne vijandschap niet laten zien, en de verdedigers der Vlaamsche zaak kunnen het woord voeren voor eene stille en eerbiedige vergadering lang de linkerzijde en eene sympathieke langs de rechterzijde.

Dat is een teeken van den vooruitgang gemaakt in de verdediging van het Vlaamsch, het is een teeken van den invloed dien hare verdedigers hebben weten te verkrijgen.

Mijnheeren, men heeft reeds veel verkregen; er is nog veel te verkrijgen, vooral in zake van onderwijs....

Manifest van den Nederduitschen Bond.

Dit manifest, door de katholieke kandidaten bijgetreden, zegt onder andere:

'De rechten van onzen Vlaamschen stam liggen ons nauw aan het hart: hunne verdediging is de reden van ons bestaan.

... De kiezers van het arrondissement zullen de kandidaten der Meeting terug naar de Kamers zenden om hun werk te voltooien, om er streng aan te houden, 't is eender tegenover welk ministerie, dat de wetten Coremans en De Laat stipt uitgevoerd worden.

... Kiezers van het arrondissement! Allen Dinsdag naar de stembus, eene verpletterende meerderheid voor onze kandidaten moet de geuzen bewijzen, dat Antwerpen Vlaamsch wil blijven, dat het van geene *Ruche Walonne* lessen wil ontvangen; dat het tegenover gansch België, dat beangstigd

den uitslag der kiezingen volgt, zijn eigen karakter, zijnen eigen landaard wil behouden.

In Vlaanderen Vlaamsch!

Vereenigde Liberalen van Antwerpen.

Ook op de kiesvereenigingen der liberalen werd meermaals warm ten gunste der Vlaamsche rechten gesproken, en natuurlijk, onder te overtuigdste en welsprekendste kandidaten behoorde de heer Jan Van Ryswyck. Hij zegde onder andere:

‘Ik weet niet waar ze die overdrijving zoeken gaan. De Vlaamsche Beweging is een eerlijke, vreedzame strijd. Hij ligt heelemaal opgesloten in deze formule: *gelijkheid voor alle Belgen op het gebied der talen! (Bravos.)*

In naam dier gelijkheid, die niemand in princiep miskennen zal, vragen wij: het bestuur, het rechtwezen, het onderwijs in 't Vlaamsch; - voortaan, in de Vlaamsche streek, geene benoeming meer van ambtenaren die de noodige kennis der landstaal niet bezitten.

Onzen Vlaamschen oorsprong trouw, zullen wij nooit vergeten, dat wij juist dan het hoogste nationaal belang dienen en de eenheid aller Belgen bewerken, wanneer wij onze Vlaamsche landgenooten helpen, overal waar zij wenschen om het gebruik hunner Vlaamsche taal te verzekeren.’

Te Brussel.

Zitting der Conservatieve Vereeniging, 2 *Juni.*

De heer Beernaert geeft lezing van het manifest der Independenten; wij knippen er dit deel uit:

‘Wij sluiten ons aan bij de rechtmatige eischen der Vlaamsche bevolking. Het is noodig dat in hare betrekkingen met de openbare overheid, hare belangen niet in gevaar kunnen gebracht worden door het gebruik eener taal, waaraan zij niet gewoon is.’

Zitting bij de Independenten, 2 *juni.*

De heer VAN DER SMISSEN belooft, indien hij gekozen wordt, den grondwettelijken eed in het Vlaamsch af te leggen.

Al de liberale kandidaten van Brussel hebben zich schriftelijk aangesloten bij het Vlaamsch programma, dat de *Vlaamsche Groep* der Liberale Vereeniging hun had voorgelegd.

Ziehier eenige verklaringen:

De heer ARNOULD. Het is voor mij, geloof ik, onnoodig UEd. op nieuw mijne verkleefdheid aan de Vlaamsche belangen uit te drukken. Zooals in het verledene, kunt gij in het toekomende op mij rekenen.

De heer COUVEUR. - Onze Vlaamsche vrienden kennen onze gevoelens. De wetten die wij gestemd hebben moeten uitgevoerd worden met voorzigtigheid maar met standvastigheid ten gunste niet alleen der Vlamingen maar ook der Walen.

De heer K. BULS. - Ik heb de eer u ter kennis te brengen dat ik het programma van de *Vlaamsche Groep* der Liberale Vereeniging volkomen aankleef.

De heer L. VAN DER KINDERE. - Ik ben het gansch eens met de *Vlaamsche Groep.*

Wat zal er van al die beloften geworden? De tijd zal op die vraag antwoorden. - Intusschentijd heeft reeds de nieuwe minister van Binnenlandsche Zaken, de Antwerpsche afgevaardigde V. Jacobs, eenen omzendbrief rondgestuurd betrekkelijk de

Uitvoering der wet van 22 Mei 1878.

Den heeren Gouverneurs der provinciën Antwerpen, *Brabant, Limburg, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen.*

Mijnheer de Gouverneur.

De bepalingen der wet van 22 Mei 1878 betrekkelijk het gebruik der Vlaamsche taal in bestuurzaken, schijnen niet overal met stiptheid te worden nageleefd.

Daar de veronachtzaming van die bepalingen kan voortvloeien uit een verkeerd begrip van de letter en den zin der bedoelde wet, acht ik het nuttig UEd. daaromtrent eenige opheldering te geven.

Het artikel 1, § 1 der wet bepaalt dat, in de provinciën Antwerpen, Limburg, Oost- en West-Vlaanderen en in het arrondissement Leuven, de berichten en mededeelingen door de ambtenaars van den staat tot het publiek gericht, zullen opgesteld worden hetzij in het *Vlaamsch*, hetzij in het *Vlaamsch* en in het *Fransch.*

Die berichten en die mededeelingen moeten dus, in elk geval, in het Vlaamsch opgesteld zijn.

De tweede paragraaf van gemeld artikel zegt:

‘De ambtenaren van den Staat zullen met de gemeenten en de bijzonderen hunne briefwisseling in het Vlaamsch voeren, tenware die gemeenten of die bijzonderen vraagden, dat de briefwisseling in het Fransch geschiede, of dat zij zelven van deze taal in hunne briefwisseling hadden gebruik gemaakt.’

Eenige ambtenaren schijnen zich het recht te hebben aangematigd om in ieder bijzonder geval te beslissen, of er redenen bestaan tot het gebruik der Vlaamsche taal. Anderen schijnen een verschil te maken tusschen de berichten aan het publiek, volgens hunnen uiterlijken vorm, en te denken dat de wet slechts toepasselijk is op gedrukte meêdeelingen; niet op blijvende opschriften buiten en in Staatsgebouwen, noch op geschrevene berichten, die daarin aangeplakt worden.

Beide zienswijzen, M. de Gouverneur, zijn verkeerd.

Het artikel 1. § 1 der wet bepaalt uitdrukkelijk dat in al die gevallen, zonder onderscheid, de Vlaamsche taal dient gebruikt te worden, terwijl enkel de vraag of ook een Fransche tekst bij die berichten en meêdeelingen zal gevoegd worden, aan het oordeel der bestuurlijke overheid wordt overgelaten.

De geest en de letter van bedoelde wet laten dienaangaande geenen twijfel, en ik verzoek u, M. de Gouverneur, de ambtenaren uwer provincie onder dit opzicht de getrouwe nakoming der wet ten sterkste aan te bevelen.

Men heeft ook, M. de Gouverneur, mijne aandacht gevestigd op het volgende punt:

Vele ambtenaren in de Vlaamsche provinciën verkeeren in den waan, dat hunne briefwisseling met gemeenten en bijzonderen alleenlijk *dan* in het Vlaamsch moet geschieden, wanneer de belanghebbenden zulks gevraagd of zelven die taal in de briefwisseling gebruikt hebben. Zij passen alzoo den regel, volgens artikel 2, § 1 der wet, voor het arrondissement Brussel alleen geldig, verkeerdelijk toe op de andere Vlaamsche gewesten, waar, volgens art. 1, § 2 derzelfde wet, de ambte naars de briefwisseling in de landstaal moeten voeren van den beginne af, alsmede in al de gevallen, wanneer de belanghebbende het niet uitdrukkelijk anders gevraagd of zelve de Fransche taal in zijne briefwisseling gebruikt heeft.

De laatste § van artikel 2 in verband gebracht met het artikel 1, heeft voor gevolg dat in gansch het Vlaamsche land, het arrondissement Brussel inbegrepen, de mededeelingen en berichten aan het publiek moeten worden opgesteld in het Vlaamsch *alleen* of in *beide* talen.

Overigens, M. de Gouverneur, dient wel verstaan te worden dat *de wet van* 22 *Mei* 1878 *gestemd werd ten beste der rechten van het*

volk, niet ten behoeve der ambtenaars, en dat, in al de gevallen door de wet voorzien, *de belangen van het volk*, wanneer over den zin dier bepalingen eenigen twijfel mocht oprijzen, *dienen op den voorgrond geplaatst te worden.*

Ik verzoek U, M. de Gouverneur, den tegenwoordigen omzendbrief in het bestuurlijk aktenboek uwer provincie te doen opnemen, en met de grootste zorg te willen waken over de volkomen uitvoering der daarin bedoelde wet.

Gelief ook, M. de Gouverneur, mij er van bericht te geven, wanneer ondanks uwe waakzame tusschenkomst, de stipte toepassing der hoogergemelde wet door de ambtenaren van den Staat in uwe provincie mocht worden verwaarloosd.

De minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs,
V. JACOBS.

Boekbeoordeeling.

I.
Ernest Staes, advokaat, door Tony, uitgave van het Willemsfonds. Gent, Julius Vuylsteke. - Prijs 1.75 fr.

Zal het wel noodig zijn nogmaals het werk van Tony Bergmann te doen kennen, dat den vijfjaarlijkschen prijs van Nederlandsche letterkunde verwierf, en ons nog dagelijks den vroegtijdigen dood van den schrijver doet betreuren? Wie herinnert zich niet den opgang, welke de eerste uitgaaf van dit boek, met de prachtige platen van Willem Geets, in Nederland gemaakt heeft? Wij hebben ze gelezen en herlezen en telkens een nieuw genot gesmaakt.

Ook moeten wij het *Willemsfonds* geluk wenschen, omdat het deze goedkoope uitgaaf aan zijne talrijke inschrijvers heeft bezorgd, en alzoo iedereen in staat heeft gesteld kennis te maken met een werk, vol gezond realismus, frisch en geestig, dat verheft en opbeurt, en in eenen humoristischen vorm zooveel waarheid en levenswijsheid bevat.

Ernest Staes is een meesterstukje in zijne soort. Wie een genoeglijk uur wil doorbrengen, zal zich dit boek voorzeker aanschaffen.

G. KERKHOVE.

II.
Jongste Dichtbundel van mev. Van Ackere, geb. Maria Doolaeghe. Met het portret van de schrijfster op 80 jarigen ouderdom Roeselare, de Seyn-Verhougstraete. - Prijs: fr. 3.50.

'Ontvangt, geachte Lezers, mijnen Zwanenzang in dezen, zeker mijn laatsten '*Dichtbundel*' zoo sprak de schrijfster in het voorwoord van het hierboven aangekondigde boek en ze zeide, helaas, de waarheid. De dood ontrukte ons haar, vóór deze *Jongste dichtbundel* nog het licht zag.

Aan allen, die de vroegere dichtwerken van mev. Van Ackere bezitten, of hare stukken in tijdschriften en jaarboeken gelezen hebben, zal in Noord en Zuid deze laatste bundel welkom zijn.

Dit boekdeel van 306 blz. is voor het grootste gedeelte eene verzameling van de gedichten, welke hier en daar het licht hebben gezien: oude bekenden, welke men met genoegen in éénen kring vergaderd ziet, dewijl zij ons zoo menige zoete herinnering voor den geest roepen. Vele gelegenheidsgedichten, ook enkele vertalingen, treffen wij hier aan.

Het zou overbodig zijn den lof te zingen van haar, die gedurende meer dan 57 jaren op den akker der dichtkunst onvermoeid heeft gearbeid, tot nut en onderwijzing van het volk, tot verheerlijking onzer moedertaal. Noord- en Zuid-Nederland hebben haar destijds de verdiende eer bewezen, ter gelegenheid harer benoeming tot Ridder der Leopoldsorde; de uitgave van dit boek zet de kroon op die huldebetooging. De stoffelijke verzorging laat niets te wenschen; met duidelijke letter op schoon papier gedrukt, zal deze dichtbundel door elken boekliefhebber gewild worden. Een prachtig portret, vervaardigd door den gekenden teekenaar Flor Van Loo, dient tot opluistering van het boek.

III.
Poëzij er Lettercritiek door Dr. Nolet de Brauwere van Steeland. (1878-1884). Roeselare, De Steyn- Verhougstraete. fr. 350

De *poëzij* maakt in dit boekdeel het kleinste deel uit en wel 36 blz. op 294. Het zijn meest gelegenheidsstukken

onberispelijk voor wat den vorm betreft, beantwoordende aan al de regelen der kunst, maar veelal opgeblazen, gezocht en zonder gevoel. Hoe jammer, dat de verbeelding in deze verzen zoo onmeedoogend door de wetenschap, de kunst verdrongen wordt.

Met de *Lettercritiek* is het gelukkiglijk anders gesteld. Daar komt de Jan Nolet voor den dag uit de *Toekomst* en andere tijdschriften, met zijne bijtende pen, welke op zoo eigenaardige en ongeëvenaarde manier de werken onzer schrijvers ontleedt en alzoo eene citriek levert, eenig in haar soort, boeiend door ten toon gespreide kennis, aantrekkelijk door fijne scherts, leerrijk voor schrijver en publiek tevens.

Dit lijvige tweede gedeelte bevat:

1° *Niet in den handel*, sprekende over 'Het leven van Mr A. Bogaers (1795-1870)' op verlangen zijner dochter uitgegeven; 2° een artikel vol lof op een bundel schetsen van August Snieders: *Klokketonen;* 3° *Les traducteurs de Dante Alighiere aux Pays-Bas*, voorgedragen, evenals het volgende, in de *Académie royale de Belgique*; 4° *Une traduction de l'Enfer et du purgatoire*; 5° *Servatius Daems* en diens letterkundige werken, waarin de Norbertijner pater eene pluim krijgt; 6° *Oud-Martelaren* op West-Vlaandersche pijnbank hermarteld, sprekende over een paar uitgaven van het Davidsfonds; 7° *Een Zuid-Nederlandsch heldendicht*, besproken in den trant der beoordeeling van De Koninck's *menschdom verlost*, vol ondeugende luim; 8° *Ecce iterum Lauvererus a. um*, 9° *uit de brievenbus*, en 10° *laatste woord*, drij even ondeugende vervolgen op n° 7; 11 *Was het eene weddenschap*, eene sappige satyre op een werkje: Jonkheidsschets door Karel van de Putte; 12° *K.M. Pol de Mont* 'Gedichten' 'Lentesotternijen' en 'Idyllen' eene uitvoerige, veelal zeer waardeerende bespreking van de drie bundels gedichten van de Mont; en 13° *Dr J.F.J. Heremans en diens scheppingen op taal- en letterkundig gebied*, voorzeker *niet* het beste artikel van den bundel, daar men op elke blz. om zoo te zeggen gewaar wordt, dat Dr Nolet een persoonlijken wrok zoekt te koelen.

Die korte inhoudsopgaaf zal volstaan om de aandacht van den lezer op dit net gedrukt en goed verzorgd boek te trekken. Wie van flinke critiek houdt, zal zich dezen laatsten bundel voorzeker aanschaffen.

FRANS DE GHENT.

Kroniek.

XIXe Nederlandsch Congres te Brugge.

- Wij vernemen over het aanstaande Congres het beste nieuws. Reeds nu mag men verzekeren dat in langen tijd geen Congres met zooveel bijval en zulke goede uitslagen zal bekroond zijn.

De inrichting gaat goed vooruit. Het groot concert dat het van staatswege, helaas! afgeschafte festival moet vervangen, is zoo goed als ingericht. Het zal plaats hebben den Maandag avond 15 Oogst in den lieven schouwburg van Brugge. Het hoofdwerk onder de uittevoeren stukken zal zijn de *Kindercantate* van Benoit. De Hollandsche komponisten zullen vertegenwoordigd zijn door Nicolaï, Brandts-Buys, R. Hol. Men spreekt voor den eersten van een belangrijk fragment uit zijn *Lied van de Klok.*

Brugge houdt er aan ook zijne eigene komponisten ten gehoore te brengen. En wel terecht. Men zal werken opvoeren van Lod. Hinderickx, Karel Mestdagh, Frans De Coninck, A. Wybo.

't Spreekt van zelf dat de meester dezer verdienstelijke jongen, onze zoo zedige als verdienstvolle Leo Van Gheluwe, het concert zal sluiten met een belangrijk fragment.

Ook de oude en befaamde Brugsche meester Julius Busschop heeft een zijner werken voor dit concert beloofd.

Men mag dus iets schitterends voorspellen.

De repetities beginnen eerstdaags en de heele stad werkt mede.

Ook de toetredingen beginnen dapper in te komen. Uit Noord-Nederland hebben wij reeds, onder anderen: Prof. Nicolaas Beets van Utrecht, den vermaarden Hildebrand der *Camera obscura*; prof. J. Alberdingk-Thijm van Amsterdam, den uitstekenden leider der Noord-Nederlandsche katholieken; prof. Jan ten Brink, den bekwamen opvolger van Jonckbloet aan de Leidsche Hoogeschool; de Jonge van Ellemeet, oud-voorzitter van het Nederlandsch Congres van Middelburg; H. Hamelberg, cunsul-generaal van den Oranje vrijstaat te Arnhem en een der warmste vrienden van den Transvaal; Taco H. De Beer, bestuurder van verscheidene tijdschriften; Dyserinck, predikant te Vlissingen; prof. Huberts, van Zwolle; prof. Hecker van Groningen; M. Jacobson, van 's Gravenhage; A. Vorsterdam van Oijen; de Noord-Nederlandsche toonkundigen Nicolaï, Richard Hol, Brandts-Buys, enz., enz.

Uit Duitschland; Klaus Groth, den grooten dichter en novellenschrijver, tevens leider der Platduitsche beweging. Uit Frankrijk: Louis de Baecker. Uit België: J. De Geyter, als vertegenwoordiger van Transvaal; Peter Benoit, die

zich voorstelt een belangwekkend punt van muzikaal onderwijs te behandelen: Max. Rooses; den Antwerpschen bouwmeester Altenrath; prof. P. Fredericq; prof. Vercoullie en talrijke andere.

Men ziet dat iedereen gevoelt, dat *dit jaar* en *te Brugge* het Congres eene buitengewone beteekenis en een hoofdzakelijk belang heeft.

Wij kunnen onze Vlaamsche vrienden niet genoeg aanwakkeren ten spoedigste hunne toetreding, alsmede de te bespreken onderwerpen aan de Regelings-commissie van Brugge toe te zenden.

Zij verdient dapper geholpen te worden en is reeds ons aller lof overwaardjg voor hare bedrijvigheid en haar uitmuntend beleid.

Bloemlezing.

- De heeren J. Callebert-Reynaert, onderwijzer te Dadizeele, en Alfried La Gravière, letterkundige te Meenen, bereiden sinds Maart eene bloemlezing uit de werken der jongere dichters en schrijvers van Vlaamsch-België. Hiertoe zullen toegelaten worden de bijdragen van hen, die iets verdienstelijks op letterkundig gebied hebben voortgebracht, en geboren zijn in of na 1850.

Het doel, dat beide heeren beoogen met het uitgeven van dit werk, verdient ten volle de ondersteuning van iederen vlaamschgezinde te verwerven. Men zal eens te meer bewijzen, hoe dapper steeds voor de Vlaamsche Beweging gestreden wordt, in welke mate het getal aangroeit dergenen, die zich de Vlaamsche zaak ter harte trekken en zich rond en onder onze vlag komen scharen.

Onder de voornaamste en gunstigst gekende medewerkers treffen wij aan: Theofiel Coopman, Pol De Mont, Victor de la Montagne. Hippoliet De Queker, Alfred De Smet, Arnold Sauwen, Gustaaf Seghers, Van Kuyck, Karel De Flou, Helena Swarth, enz.

Dan volgen een tal jongere letterkundigen, zoo dichters als prozaschrijvers, die tot heden toe verborgen waren onder een pseudoniem, of die, bij gebrek aan ondersteuning in de Vlaamsche tijdschriften, hunne pennevruchten niet konden in het licht zenden; 't is dus eene goede gelegenheid voor het letterminnend publiek om met hen kennis te maken.

Bij de namen der medewerkers zal eene volledige levensschets gevoegd, en tot waardeering hunner talenten een tweetal stukjes gegeven worden.

Wij zijn in de gelegenheid geweest het handschrift te mogen lezen en kunnen verzekeren dat het een puik boek zal wezen; er komen echte meesterstukjes in voor.

Het zal waarschijnlijk in twee of drie deelen verschijnen, waarvan het eerste op den dag van het Nederlandsch Taalcongres.

Met fijne letter op keurig Hollandsch papier gedrukt, wel verzorgd, zal het gansche werk een boek vormen van zoo wat zeshonderd bladzijden.

Het wordt uitgegeven ten voordeele van het praalgraf 'Conscience'; inschrijvingslijsten zullen binnen kort door de verzamelaars het land door verspreid en bij de voornaamste boekhandelaars neergelegd worden.

- Een onzer verdienstelijkste medewerkers, de Heer J.F. Van Cuyck, die reeds een tweetal bundels novellen uitgaf, zal nu een roman in het licht zenden, getiteld *Twee Huwelijken.* Het werk is aan den gunstig gekenden kunstrechter Max Rooses opgedragen. Wij hopen dat het lezend publiek hem de ondersteuning niet zal weigeren, waarop zijne vroegere werken hem recht geven.

- *Concordia* te TONGEREN. *Uitslag van den tooneel prijskamp.*

Prijs van uitmuntendheid: *St-Cecilia*, Hasselt.
Prijs van beste uitspraak: *De Genestet*, Utrecht.
Verst afgelegene vereeniging: *J.J. Cremer*, Haarlem.
DRAMA: 1e prijs, *St-Cecilia* van Hasselt en *De Genestet* van Utrecht.
2e, *De Lauwerkrans* van Antwerpen en *J.J. Cremer* van Haarlem.
3e, *Vrij en Onafhankelijk* van Borgerhout.
4e, *Kring Pius IX* van Lier.
5e, *Keigelvereiniging* van Maastricht en *De Toekomst* van Mechelen.
Beste acteurs: M.J. Anten van *Hasselt.*
2e prijs: MM. Deleur van *Utrecht* en Donners van *Antwerpen.*
BLIJSPEL: 1e prijs: *Kunst en Eendracht* van Waereghem.
2e *St-Cecilia Bond* van Etterbeek en *St-Cecilia* van Hasselt.
3e *Excelsior* van Sliedrecht.
4e *Distelieren* van Dendermonde en het *Davidsfonds* van Thienen.
5e *De Lauwerkrans* van Antwerpen.
Beste acteurs: 1e prijs, MM. Populier, *Waereghem*, en Van Geel, *Hasselt.*
2e prijs: Peeters van *Etterbeek.*

Buiten Prijskamp: Eervolle melding aan de vereeniging *voor God en Vaderland* van Meenen, voor hare prachtige tafereelen in het Drama.

Sterfgeval.

- In de tweede helft van Juni overleed te Antwerpen een oude en wakkere flamingant, met name Johan Kessels. Hij was een der stichters en de eerste voorzitter der letterkundige Vereeniging *Jan Frans Willems* te Antwerpen. Hij schreef eene *Geschiedenis van Ierland.*

Grond en Rijkdom onzer Moedertaal.
Tweede stelling.

‘Al de twee- of meersilbige woorden in onze Moedertaal zijn, ofwel: I. *Vreemde*, meestal Latijnsche woorden, ofwel: II. *Afgeleide* woorden, ofwel: III. *Samengestelde* woorden.’

I. Het is het lot van alle talen, het was ook het lot onzer Moedertaal, in haren schoot eene menigte uitheemsche woorden aan te nemen en er haar eigendom van te maken. De noodzakelijkheid daartoe is voortgesproten uit twee bronnen. vooreerst de nadere betrekkingen met een vreemd volk en dus met eene vreemde spraak, betrekkingen die onze dappere voorvaders slechts, door de wapenen overmand, met de Romeinen, de veroveraars van hunne haardsteden, aanknoopten. Eene tweede bron van de inmenging van een groot getal vreemde woorden in de oorspronkelijke taal onzer Celtische stamvaders, vindt men in het verspreiden van het Christendom, van zijne leer, van zijne gebruiken, van zijne plechtigheden te midden der Dietsche volken.

Bij de aankomst der Romeinsche legioenen op de boorden van Schelde en Maas, vonden zij hier geene wilde, geene als dieren in de bosschen rondzwervende menschen, oh neen! eene zekere beschaving, die volgens den Romeinschen veldheer en geschiedschrijver Cesar, tot eene aanzienlijke hoogte gestegen was, kenmerkte onze voorvaders; en - zooals Tacitus naast Cesar schrijft - zij hadden hunne burchten of vestingen met grachten en wallen omringd, zij kookten reeds van toen af bier uit gerst, zij droogden huiden en dreven handel in gezouten vleesch, zij vervaardigden met kunst allerlei wapenen, vreeselijk voor de Romeinen zoowel als voor de dieren, die zij als behendige jagers in hunne wouden vervolgden; zij hadden ook hunnen godsdienst, hun godsdienstig leerstelsel, hunne Druïden, hun Walhala of hemelzaal, hunne altaren meest in het lommer der eikenboomen toegewijd aan Woden,

Thor en Freija. Toen nu de Romeinen bij hen binnendrongen, voerden deze eene meer verfijnde beschaving in, gebruiken, zeden en voorwerpen, tot dan aan die volksstammen onbekend, en de namen daarvan werden meerendeels aan de taal der Romeinen, het Latijn, ontleend en in de Dietsche overgebracht op zulke wijze nochtans, dat zij zich met deze zooveel mogelijk vereenzelvigden, en dat men, slechts na eene oplettende navorsching, er den vreemden oorsprong van ontdekken kan. Het is dan waar, alhoewel onze Dietsche taal oorspronkelijk is, en niet gelijk de Fransche, Spaansche, Italiaansche afgeleid van het Latijn, toch hebben wij in onze spraak eenen grooten voorraad van Latijnsche woorden in Dietschen vorm. Eenige voorbeelden zullen noodig zijn om dit gezegde te staven. Voorzeker hadden onze voorvaders in hunne burchten en bosschen woningen, doch geene huizen ingericht gelijk die der Romeinen; aan dezen ontleenden zij verschillige zaken om hunne woningen te verbeteren. De hoofddeelen van een overdekt verblijf dragen in onze taal oorspronkelijke namen, als *dak*, *vloer*, *wand*, enz., maar hoe veel andere deelen ontleenen hunne namen aan het Latijn? Zoo hebben wij *venster*, fenestra, *muur*, murus, *poort*, porta, *kamer*, camera, enz. Het is wel waar dat men de opening, langs welke onze woning het daglicht ontvangt, kan aanduiden met het Dietsch woord *luik*, nog gebruikelijk in den scheepsbouw, nog als wortel bestaande in ons *ontluiken* en *beloken*, alsook de schutsels die eene woning vormen en afsluiten met *wand*, een oorspronkelijk woord dat niet is verloren gegaan; doch hetgeen men eigentlijk eene *venster*, eenen *muur* noemt, is meer bepaaldelijk door die ontleende woorden uitgedrukt. Nemen wij den landbouw, hier door de Romeinen zoo niet ingevoerd, dan toch ontwikkeld, en wij vinden namen als *akker*, ager, *kouter*, cultrum, *kar*, currus, *graan*, granum, *plant*, planta, *zaad*, semen, nog in het Hoogduitsch *säme*, in het Engelsch *seed.* Is het ook zoo niet met kennissen en wetenschappen van de Romeinen geleerd? *schrijven* (in West-Vlaanderen en Limburg *schriven*) scribere, *lezen*, legere, *school*, schola, *meester*, magister? Is het ook zoo niet met de uitheemsche dieren, vroeger aan onze voorvaders onbekend, *leeuw*, leo, *tiger*, tiger, *luipaard*, leopardus, *kemel*, camelus, terwijl de dieren die hier te huis hoorden namen dragen, die

geenszins met het Latijn in verband staan, als *wolf*, lupus, *beer*, ursus, *vos*, vulpes, enz.? Is het ook niet zoo met onze steden en dorpen gebouwd naar den vorm van die der Romeinen? *Straat*, stratum, effengemaakte weg, *merkt*, mercatura, koophandel, *foor*, forum, *paleis*, palatium, *kerker,* carcer.

Langer wil ik daarop niet aandringen: dit toch moet ik nog doen opmerken: de Latijnsche wortel ligt dikwijls zoo diep verholen onder den Dietschen vorm onzer ontleende woorden, dat men hem niet zonder moeite ontdekken kan. Wie onder anderen zou het Latijnsch *celare*, verbergen, vinden is ons woord *kelder*, onderaardsche bergplaats, indien hij niet weet dat hetzelfde woord in het Engelsch *cellar* (celler) beter zijnen oorspronkelijken vorm bewaard heeft? Het kost geene moeite dit *verbergen* af te leiden van het oorspronkelijke *berg*, verhevenheid die de voorwerpen daarachter *verborgen* van ons gezicht afsluit, maar moeilijker is het onzen *toren* te vinden in het Latijnsch *turris*, onze *tafel* en *tabel* in *tabula*, onzen *molen* in *mola*, molensteen, onze *fontein* in *fons*, onze *vallei* in *vallis*, onze *maat* in *meta*, ons *pond* in *pondus*, onzen *zak* in *saccus*, allen dingen die onze Celtische vourouders van de Romeinen leerden kennen en noemen.

Ook het verspreiden van het Christendom met zijne leering, zijne gebruiken, zijne zeden, zijne plechtigheden gansch nieuw voor onze stamvaders, zette de deur open voor een aantal ontleende woorden, noodig om die uitheemsche zaken te noemen, woorden meest allen uit het Latijn herkomstig: *altaar* of *outaar* van *altare*, *priester* van *presbyter*, *offer* van *offerre*, opdragen, *kelk* van *calix*, *kruis,* van crux, *kerk* van *ecclesia*, *tempel* van *templum*, *tabernakel* van *tabernaculum*, *engel* van *angelus*, *duivel* van *diabolus*, *zalig* van *salus*, *eeuwig* van *oevum*, enz.

Dit aanschouw ik als voldoende om te toonen hoe een aantal vreemde woorden, vooral Latijnsche, in onze taal werden aangenomen, en dit uit eene tweevoudige noodwendigheid, ontstaan door het invoeren van de Romeinsche beschaving en van het Christendom. En toch zal ieder bemerken dat de Dietsche spraak, zoo fier op hare eigenaardigheid, die uitheemsche woorden niet heeft geleend of gehuurd, om

zoo te zeggen, maar wel door vorm en klank die zooveel mogelijk tot de haren heeft gemaakt, en, om eene vergelijkenis te gebruiken, die vreemde kinderen heeft zij gekleed en opgesmukt als hare eigene kinderen, hun de uitlandsche gewaden afgetrokken en hare Dietsche omhulsels geschonken. Daarbij komt het dat veel dier Latijnsche woorden bij ons eensilbig zijn geworden of slechts eenen welluidenden uitgang aannamen aan onze taal eigen; daarbij komt het ook dat in vele uitdrukkingen het echt Dietsch stamwoord de plaats voor geenen vreemden naam heeft geruimd, en zoo bewaarden wij, bijv. *God* van *Woden* met verandering van den aanhefsklank, *heilig* van *heil*, geluk, d*oopen* van *in doppen*, *vormen* van *vervromen*, versterken; zoo koppelden wij woorden te zamen om geheimenissen uit te drukken in onze spraak, die in de andere talen hare namen trekken uit het Latijn, en wij zeggen: *drieëenheid, menschwording*, *zaligmaking*, enz.

Bij middel van hetgeen gezegd is over de vreemde woorden zal men veel tegenwerpingen te niet doen, die zich komen verzetten tegen den eersten hoofdregel; onze Moedertaal in den grond is eensilbig. Hier en daar ontmoet men wel een woord dat die stelling komt bestrijden, en wiens oorsprong min of meer duister is; edoch die beperkte uitnemingen kunnen den algemeenen regel niet omwerpen, des te meer daar men slechts de zusters onzer Moedertaal, de andere Dietsche spraken, moet te rade gaan, vooral het Duitsch en het Engelsch, om dikwijls het oorspronkelijk wortelwoord weder te vinden, somtijds zonder moeite, zooals *winter* van *wind*, *zomer* van *zon*, soms op meer gewaagde wijze, die dan ook door velen voor eene enkele gissing gehouden wordt: zoo noemen de Engelschen den tijd van den *Vasten*, *Lent*, en mits die tijd altijd valt in het voorjaar bij hen uitgedrukt door het schoone woord *Spring*, fontein, kan er wel zeker verwantschap bestaan tusschen onze *Lente* en hun *Lent;* zoo ook heet bij hen de oogsttijd *harvest* in verband met ons eensilbig *herfst*, jaartijd dien zij *fall*, val der bladeren, noemen. Wie vindt niet gemakkelijk den stam van *herder* in het Duitsch eensilbig *hirt?*

Meer gewaagd is echter de afleiding van ons woord *zolder*, bergplaats van graan, in hetwelk men den Hoogduitschen

Zoll, bij ons *tol*, meent te vinden, als ware een *zolder* de plaats waar men granen, bestemd tot het betalen van tol, pacht, tiende, pleeg te bewaren. Niet min gewaagd is het gedacht van hen die ons woord *winkel* afleiden van *wenken*, mits men de gewoonte had op de openbare fooren, gelijk nog in sommige landen, de koopers binnen te lokken of te *wenken.* Edoch, als men over oude, oorspronkelijke zaken handelt, mag men niet te gemakkelijk eene stelling voor eene gissing houden, voornamelijk als zij omringd is met omstandigheden, aan gebruiken ontleend, die haar schijnen te wettigen.

Het zou mij te verre leiden indien ik al onze twee- of meersilbige naamwoorden in oogenschouw moest nemen en er den oorspronkelijken wortel er van opzoeken. Ik zal mij bij het voorgaande bepalen denkend voldoende daardoor bewezen te hebben, hoe onze Moedertaal uit de Latijnsche spraak, met welke zij in aanraking gekomen is door de verovering der Romeinen en de verspreiding van het Christendom, veel woorden ontleend heeft, die zij zich eigen heeft gemaakt, zonder die nochtans altijd tot den eensilbigen Dietschen vorm te brengen.

Nu stap ik onverwijld over tot de afgeleide woorden.

II. Afleiding van woorden, ziedaar eene tweede bron van rijkdom in onze Dietsche Moedertaal. Het is wel waar, in alle spraken maakt men gebruik van woordenafleiding, maar in welke is zij zoo rijk, zoo regelmatig, zoo schoon en juist van beteekenis als in de onze?

Men verstaat hier door afleiding het vormen, bij middel van een stamwoord, met het bijvoegen van voor- of achterzetsels, van andere meersilbige woorden, die daardoor eenen vasten vorm en eene bepaalde beteekenis bekomen. In die afgeleide woorden is er niets vreemds; alles is daarin eigenaardig en hoort toe aan den Dietschen schat, zoowel het stamwoord als de bijvoegsels. Om u den rijkdom voor onze taal, uit de afleiding voortspruitend, voor oogen te stellen, dien ik slechts een oogenblik uwe aandacht te vestigen op eenige volzinnen, klaar in hunne beteekenis en zoetluidend in hunne klanken. Stellen wij nogmaals eenige stonden onze ooren open voor de afwisselende en rijke tonen van onzen Dietschen beiaard: Die *schrijver* heeft door eene korte *omschrijving* eene schoone

beschrijving in zijn *schrift geschreven.* - De *dekker* legde in het *dak* een jaartal onder een *deksel*, de *ontdekking* daarvan zal later doen *ontdekken* wanneer dit huis *gedekt* is. - De *kiezer kiest* in de *kiezing*, de *gekozene* is de man van zijnen *keus.* - De *spreker* die gisteren *sprak* heeft in zijn *gesprek* eene schoone *spreuk gesproken.* - De *vlucht* van den *vogel* die zoo rap *vliegt* op zijne lichte *vleugels* verbaast den *vogelaar* dien hij is *ontvlogen.* - De *drenkeling* is een *dronkaard*, zijn *drank* was wijn, nu *drinkt* hij water dat hij nooit heeft *gedronken.* - De *sluiter* stak den *sleutel* in het *slot* en *sloot* de deur.

Zoo kort mogelijk zal ik eenige dier afleidingen ontvouwen en tot algemeene regels brengen:

1°) Voegt *er* of *ster* achter den wortel van een werkwoord en gij zult den naam hebben van den persoon die of van het verpersoonlijkt voorwerp dat de werking verricht. Die uitgang *er* word tsoms *aar*, gelijk *ster* in *aarster* verandert. Krachtens dien regel van afleiding hebben wij naast de namen van onze stielen, als: *dekker*, *metser*, *wever*, *zager*, *verwer, schilder*, een aantal anderen als: *schrijver*, *werker*, *maker*, *spreker*, *zanger*, *waaier*, enz., alsook: *leeraar*, *redenaar*, *veroveraar*, *plunderaar*, *bewonderaar*, *moordenaar*, enz.

2°) Voegt den uitgang *ing* achter den wortel van een werkwoord en gij hebt de werking zelve uitgedrukt, als: *schepping*, *making*, *versiering*, *vergrooting*, *verkleining*, *vertooning belooning*, enz.

3°) Voegt *sel* achter den wortel van een werkwoord en gij hebt hetgeen door de werking is teweeg gebracht, als: *schepsel*, *pluksel*, *stijfsel*, *droogsel*, *vulsel*, *druksel*, *mengsel*, *verschijnsel*, *stelsel*, *schrapsel*, *maaksel*, enz.

4°) Voegt *el* achter den wortel van een werkwoord, en gij hebt het werktuig dat dient om de werking te verrichten, als: *sleutel*, *vleugel*, *bijtel*, *klepel* van kleppen, *lepel* van leppen, *schepel* van scheppen, *windel* van winden, enz. Soms ook wordt *el*, *eel* als *houweel*, van houwen.

Men vergisse zich niet met voor zulke afgeleide woorden te nemen stamwoorden, welluidenheidshalve verlengd met *el*, of *eel*, als *nagel*, in 't Engelsch nog het eensilbig *nail*, gelijk wij van het Engelsch *wort* ons *wortel* hebben, en *kasteel* van 't Latijnsch *castrum.*

5°) Van 't verleden deelwoord voorafgegaan van *ge*, vormt men een woord dat het uitwerksel te kennen geeft, als: *gedacht*, *gevoel*, *gebouw*, *gelach*, *gesprek*, *gezicht*, *geluid*, enz.

6°) Het wortelwoord vervoegd met den uitgang *ling,* duidt den persoon aan die de werking ondergaat, als: *beschermeling*, *banneling*, *werveling*, *bestemmeling*, *vondeling*, *hateling*, *zendeling*, enz.

7°) Nog eenen vorm om de werking of haar gevolg aan te duiden bekomt men met het vervoegen van den uitgang *is* achter den verlengden wortel van het werkwoord, als: *schennis*, *belijdenis*, *erfenis*, *beteekenis*, *vergelijkenis*, *gevangenis*, *erkentenis*, enz.

Deze zeven korte regels toonen dat wij in onze rijke Moedertaal slechts één stamwoord hoeven te nemen, om bij middel van uitgangen de zeven hoofdgedachten uit te drukken, die zich rond de beteekenis van dit stamwoord, rond de uitdrukking van zijnen toestand of werking komen voegen. De wortel dus, het werkwoord en de zeven aangehaalde wijzigingen, maken negen hoofdgedachten, door hetzelfde woord uitgedrukt, zonder dat wij eenig ander woord moeten ter hulp roepen. Een voorbeeld zal dit duidelijk maken voor onzen geest en ons eens te meer doen uitroepen: Wat is onze moedertaal toch rijk! Nemen wij het wortelwoord *schep*, waarvan *scheppen*, en wij vinden *schepper*, *schepping*, *schepsel*, *geschep;* van *band* hebben wij *binden*, *binder*, *binding*, *bindsel*, *verbintenis;* van *stem*, *stemmer*, *stemming*, *gestem*, *bestemmeling*, enz.

Hoe spijtig toch dat in zooveel onzer werkwoorden die afgeleide vormen gedeeltelijk buiten gebruik geraakt zijn. Het ware toch duizendmaal beter die, niet verloren maar slechts weggeworpen, verwaarloosde schatten in onze spraak te doen herleven, dan bij naburen te gaan bedelen en er uitheemsche, tegenstrijdig aan onze Dietsche, vormen te ontleenen, die niet krachtiger noch klaarder, maar op gansch vreemde en duistere wijze onze gedachten voordragen. Die afleiding is zoo natuurlijk in onze rijke taal, dat men de woorden, ik weet niet waarom uit onze letterkunde verbannen, terugvindt in den mond der ongeletterden en op de lippen der kinderen waar zij zoo oorspronkelijk en zoo klaar het gedacht wedergeven, dat wij als met tegenzin

zeggen: die woorden zijn buiten gebruik! De werkman verpersoonlijkt zijne werktuigen zoowel als de speeljongen zijne speelgerieven en deze heeten in duidelijke taal: een *putter*, een *kanter*, een *ronder*, een *dieper*, een *hoeker*, een *rander*, een *roller*, een *boller*, een *knikker*, een *tikker*, en zooveel anderen uit onze geschrevene taal ten onrechte verbannen.

En nu stap ik over tot de hoedanigheidsaanduidende woorden, die door sommigen als saamgestelde, doch beter als afgeleide aanschouwd worden, mits zij bestaan uit een wortel woord en eenen uitgang, die wel eene zekere beteekenis heeft, maar toch niet als een woord in de taal gebruikelijk is, en ik acht het billijker in de klas der saamgestelden slechts op te nemen woorden die uit twee of meer anderen bestaan.

De afgeleide hoedanigheidswoorden zijn in onze taal veeltallig en allerzuiverst van beteekenis, want zij bestaan uit een wortelwoord en een toevoegsel dat er eenen vasten zin aan hecht. De bijzonderste dier toevoegsels of uitgangen zijn:

1°) *lijk* van *gelijken* of *gelijk* zijn. Zoo verkrijgen wij *behaaglijk* dat *gelijkt* aan iets dat kan *behagen*; *gevaarlijk*, dat *gelijkt* aan iets dat in *gevaar* kan brengen, *bekoorlijk*, *belachelijk*, *besprekelijk*, *aandoenlijk*, *menschelijk*, *eerlijk*, *goddelijk*, *dichterlijk*, en zoo veel anderen.

2°) BAAR, van *baren*, dragen, voortbrengen, als *vruchtbaar*, *dankbaar*, *achtbaar*, *zichtbaar*, enz.

3°) ACHTIG van *achten*, de waarde van iets bepalen, beteekent dat een persoon of een voorwerp kan gehouden worden voor wat het stamwoord aanduidt, of dat zij er eenige gelijkenis mede hebben; zoo hebben wij *koortsachtig*, gezegd van eenen persoon aan de koorts onderworpen, *witachtig* van een voorwerp, dat in kleur met wit gelijkenis heeft, enz.

4°) 1G; deze uitgang heeft op zich zelven geene beteekenis, maar gevoegd achter een stamwoord geeft hij het gedacht van eene bezitting te kennen, als *levendig* die het leven bezit; *behendig* van het wederkeerige *be* en *hand*, die wel met de hand, en dan ook die wel met den geest kan werken, die bekwaamheid in werken of denken bezit; *ellendig*, van het verouderde *land*, behoefte, in het Engelsch nog gebruikt voor *leenen*; de aanhefsklank is hier, gelijk in meer gevallen, verdubbeld; dit woord beteekent dus: die behoefte heeft.

Dezelfde regel is toepasselijk op *bondig*, dat te saamgebonden of kort en klaar voorgesteld is, op *grondig*, dat grond heeft, dat op goeden grond berust, op *machtig*, *krachtig*, dat macht, kracht heeft, enz.

5°) ZAAM, van denzelfden wortel als *verzamelen*, vergaderen, door het gebruik aanwinnen, eene genegenheid tot iets krijgen, als in *deugdzaam*, *leerzaam*, *gespraakzaam* en meer anderen.

Het zou overbodig zijn verder te spreken over de afleiding met uitgangen zooals *loos*, *vol*, *rijk*, en meer anderen, die eigentlijk koppelwoorden vormen. Stilzwijgend gaan wij ook voorbij, wat rijkdom het ontkennend voorvoegsel *on* in onze taal brengt door afgeleide woorden te vormen zonder tal, en klaar van beteekenis als: *onrijp*, *onnuttig*, *onvoldoende, onbekwaam*, *onzijdig*, *ongenoegen*, *ondier*, *onmensch*, enz. Ter loops toch vestigen wij nog onzen geest op de uitgangen *zalig*, die overvloed aanduidt, als in *rampzalig*, die overvloed heeft van rampen, *gelukzalig*, die overvloed heeft van geluk, - *haftig* dat in betrekking staat met hebben, *haven*, en bezitting aanduidt, als *manhaftig*, die de hoedanigheden bezit van den man, *heldhaftig*, die den moed bezit van den held, - *ziek*, dat een hevig verlangen aanduidt als *speelziek*, *slaapziek*, *woelziek*, *praatziek*, die hevig verlangt naar spelen of slapen, of woelen of praten, enz.

Het zou hier ook de plaats zijn iets te zeggen over de afgeleide werkwoorden, als *zwarten* van *zwart*, *vergulden* van *goud* of *guld*, *verlichten* van *licht*, *verzwaren* van *zwaar*, en ontelbare anderen, doch zulke afleidingen verklaren zich voor den geest bij het zien der woorden alleen, evenals in veel wijze- en plaatsaanduidende woorden, zooals *kruiselings*, *averechts*, *rechtstreeks*, *ruimschoots*, *mondelings*, *ruggelings*, *schrijlings*, enz.

Even overbodig zou het zijn hier lang het achtervoegsel *heid* te bespreken, dat nochtans in onze taal eenen zoo schoonen, zoo gewichtigen rol speelt: het staat, men ziet het aan den vorm, in betrekking met ons *hebben*, waarvan de derde persoon in de volkspraak nog *heed* of *heid* klinkt, en gevoegd achter de daareven besprokene afgeleide woorden, opent het in onze moedertaal eene rijke bron van klare en duidelijke uitdrukkingen, om den staat van begaafdheden en

hoedanigheden van allen aard voor den geest te brengen: hebben wij op die wijze niet *begeer*LIJK*heid*, *vrucht*BAAR*heid*, *vrees*ACHTIG*heid*, *list*IG*heid*, *min*ZAAM*heid*, *held*HAFTIG*heid*, enz.? Welke taal gelijk de onze, mag aanspraak maken op zoo eenvoudige, zoo klare, zoo welluidende afleiding! Nemen wij alleenlijk onder zoo veel anderen, het klein, onaangezien achtervoegsel *heid*, en daar naast het stamwoord *dorst* en verscheidene denkbeelden komen klaar als zonnelicht voor onzen geest staan: *dorstig*, *dorstigheid*, *dorstachtig*, *dorstachtigheid*, zoo ook van *vocht*, *vochtig*, *vochtigheid*, *vochtachtig*, *vochtachtigheid*, van *damp*, *dampig*, *dampigheid*, *dampachtig*, *dampachtigheid.* van *glans*, *glanzig*, *glanzigheid*, *glansachtig*, *glansachtigheid*, enz.

In het voorbijgaan bemerken wij nog het gebruik van het verouderde *oor*, thans als voorvoegsel gebruikt met de beteekenis van begin, aanvang, als in *oorkonde*, de kunde der beginsels, *oorkonden*, geschriften in welke men het begin der gebeurtenissen vindt, *oorzaak*, de zaak die het begin is van andere zaken, *oorsprong*, de bron (in 't Engelsch *spring*) waaruit iets anders voortspruit. Waarom zouden wij niet even goed mogen zeggen: *oorstukken*, *oorstoffen*, *oorvaders*, *oorwetten*, *oorstelsels*, enz.? Meermalen hield ik mijne aandacht stil op ons woord *oorlog*, dat wel zeker hetzelfde *oor* tot voorvoegsel heeft; iemand zal mij verplichten met den stam *log*, die mijns inziens Dietsch moet zijn, in zijne beteekenis op te helderen.

De afleiding der woorden, M.H., is in onze Moedertaal eene zoo groote bron van rijkdom, dat het mij én aan tijd én aan bevoegdheid faalt om die tot op den bodem bloot te leggen; ik heb slechts eenige stonden met u rondgezwierd in den schitterenden bloemhof onzer Dietsche spraak en, gelijk de vinnige bie, heb ik hier en daar een weinig honig uit de geurige kelken geput, den grootsten voorraad overlatend aan de naarstigheid van meer bekwame taalkenners, en zoo wil ik insgelijks handelen met de derde klas onzer meersilbige woorden, met de derde, ja, de rijkste bron van schoonheden in onze Moedertaal, met de saamgestelde woorden.

6°) Door *saamgestelde woorden* versta ik hier alleenlijk zulke, die onder eenen enkelen vorm verschillige en onderscheidene gedachten uitdrukken, omdat zij uit verschillige en

onderscheidene stamwoorden, waarvan elk zijn eigen denkbeeld medebrengt, samengesteld zijn.

Zulke saamgestelde woorden vertegenwoordigen dus eenen ganschen volzin onder éénen vorm, en een *peperkoekbakker* is zoo veel als een nijveraar die den koek bakt welken men peperkoek heet, gelijk een *vlaamschgezinde* den man voorstelt, die door gezindheid en overtuiging aan onze Vlaamsche zaak gehecht is.

In onze jonge jaren hoorden wij in de school zulke woorden *koppelwoorden* noemen en die uitdrukking schijnt mij keurig en juist; een der eerste heropbeurders der Vlaamsche taal, Vader David, aan wien wij met eerbied herinneren, gebruikte dien naam van koppelwoorden; wij hebben geene reden om die benaming te verstooten.

Inderdaad, in die saamgestelde uitdrukkingen zien wij twee tot drie stamwoorden, evenals twee tot drie denkbeelden versmolten in één woord, in één denkbeeld; zij gaan gepaard, aaneengeschakeld, gekoppeld en vormen slechts één geheel; zoo versmelt men een eenig metaal, het brons, uit twee oorstoffen, koper en tin, om een stevig metaal te maken dat onder zijnen nieuwen naam toch het gedacht zijner mengelstoffen bewaart; doch hoeveel gemakkelijker indien het gebruik ons toeliet dit gemengd metaal *tinkoper* te noemen.

Is onze Dietsche spraak rijk in de afleiding, rijker nog is zij in de koppeling der woorden.

Deze derde eigenaardigheid onzer geliefde Moedertaal, deze overvloedige bron van schoonheden laat zich, gelijk alles wat aan het verheven, het geestdriftvolle schoone grenst, schier door geene vaste regels bedwingen.

Elk woord drukt een eigen, een afzonderlijk gedacht uit, want elk woord brengt voor den geest den vorm van een bepaald wezen. Die uitdrukking, wij zagen het hooger, kan door de afleiding gewijzigd worden, dat is, de vorm van dit bepaald wezen kan zich bij middel van die afleiding in eenen verschilligen toestand voor den geest aanbieden; zoo geeft *nuttig* aan den geest den toestand te kennen van iets dat zijn *nut* heeft, en *nutteloos* van iets dat geen *nut* kan bijbrengen. Die wijziging der woorden en der denkbeelden, door die woorden voorgesteld, is voorzeker in onze spraak eene groote hulpbron tot kortheid en duidelijkheid. Maar

de uitdrukking kan in hare beteekenis dubbel, ja, drie- en viervoudig worden door de samentrekking van verschillige woorden tot één woord, en zoo vinden wij in éénen uitgedrukten vorm de voorstelling van twee, drie tot vier denkbeelden; wie *schoenmaker* zegt, heeft in den geest het beeld van hetgeen men eenen schoen heet en van den man die den schoen maakt, en die twee denkbeelden zijn vertegenwoordigd door het eenig koppelwoord: *schoenmaker*.

Is het niet als eene noodzakelijkheid voor den mensch en daardoor eene natuurlijke poging in hem, zoo weinig woorden als maar zijn kan voor te brengen om zijn gedacht uit te drukken. Oh! het gedacht is rap en snel als de schemering van het bliksemvuur en hoe kort men ook de uitdrukkingen make, toch blijft het woord dat over de lippen vloeit traag en lam in vergelijkenis met de opvatting des geestes.

Overigens in dit vak is het met den mensch gelegen gelijk in al andere vakken: hij verspilt zoo weinig krachten mogelijk om tot zijn einde te komen, hij zoekt den kortsten weg om tot zijn doel te geraken, en als hij in één tijdstip kan doen wat hij verlangt, dan spaart hij de volgende tijdstippen om ze aan wat anders te besteden. Ja, dat ligt in de natuur van het denkend wezen, dat ondervinden wij dagelijks in al onze bezigheden, vooral in de werkingen van den geest.

Passen wij nu die strekking toe op de spraak van den mensch, op de uitdrukking van hetgeen hij peist of verlangt, en wij zullen bekennen dat hij liever twee, drie woorden aan elkander schakelt om in één tijdstip twee, drie gedachten uit te drukken, dan bij middel van verscheidene kleine woorden hetzelfde doel te bereiken, liever *zeevaardersleven* zegt dan: het leven van eenen man die de zee bevaart. Luistert maar eens naar onze spelende Vlaamsche jongens: Zij hebben hunnen *boogspanner* en bedoelen daardoor het mikhout dat dient om de stevige pees op den voor hunne krachten onbuigbaren boogreep te spannen. Wat drukken zij niet al uit door dit eenig woord! Zoo hebben zij ook hunnen *reefslager*, hunne *dopzweep* en zooveel andere zaken. Neemt ook eens in acht de spraak van den ongeletterden werkman; heeft hij niet zijnen *steenbreker*, zijnen *mortelroerder*, zijnen *voorslag*, stalen punt waarmede hij in het

hout eene opening maakt, die door nagel of schroef zal verbreed worden, zijnen *doorslag* waarmede hij den kop van den nagel indringt en onzichtbaar maakt in 't hout; zijnen *voorslaghamer* met welken de eerste, de zwaarste slag op 't gloeiend ijzer gegeven wordt, zijn *afschrijfpunt* waarmede hij op het hout of metaal de lijnen teekent, die welhaast zijn snijdend werktuig zal volgen? Hebben zij geene *ophalers*, *aflaters*, *rolhouten*, *schoorstukken*, en duizend andere werktuigen die een veelvoudig gedacht in één woord uitdrukken?

Ja, het is eigen aan den mensch de opvattingen van zijnen geest, de gewaarwordingen van zijn hart zoo kort mogelijk uit te drukken, en vindt hij zulke uitdrukkingen niet in zijne Moedertaal, dan gaat hij die zoeken in eene vreemde, en jammer genoeg! de grondbeteekenis dier uitheemsche woorden niet kennend zoo min als hunne uitspraak, martelt hij zich geest en tong af om die uitlandsche, onverstaanbare noodvrienden tot echte wangedrochten te hervormen.

En dit, neen, dit hoeft onze Vlaamsche spreker niet te doen; als hij zulks doet dan maakt hij zich den onbezonnen slaaf van de eene of andere taalmode, dan wordt hij een belachelijke naäper van onze Fransche zuiderburen, die schier geene eigene woorden kunnen koppelen, gedwongen zijn iederen stond tot de rijke, Grieksche taal hunnen toevlucht te nemen, willen zij zonder vervelende langdradige omschrijvingen hunne denkbeelden in het licht brengen.

En ziet toch eens wat warrelspraak er uit al die vreemde ontleeningen voortspruit? Het Grieksch of Latijnsch woord is een klank, ja, in dien Franschen mond, maar een vreemde klank zonder beteekenis voor iemand, die het Grieksch of het Latijn niet machtig is, en daarom mag ik te rechte veronderstellen dat de Fransche boeren en werklieden op een gegeven ordewoord even gemakkelijk zullen roepen *vire l'autocratie!* in plaats van *vive la démocratie!* ja, zelfs *vive la philantropie!* in plaats van *vive la monarchie!* Daarin zouden onze, zelfs ongeletterde Vlamingen niet te misleiden zijn, want hunne schoone koppelwoorden *zelfheerschappij*, *volksheerschappij*, *menschlievendheid*, *alleenheerschappij*, spreken klaar en duidelijk tot hunnen geest, en zijn niet enkel eigen Vlaamsche klanken, maar nog eigen Vlaamsche voorstellingen van onze gedachten. Het is opmerkelijk dat de vier

Dietsche uitdrukkingen die ik kom aan te halen, juist dezelfde beteekenis hebben als de Fransche aan het Grieksch ontleend, want zij zijn uit dezelfde bestanddeelen samengesteld.

Men roemt die Grieksche taal, ja, als de rijkste aller talen, maar waarin dan toch moet onze Dietsche moedertaal zich voor haar ten onder geven? Hetgeen den rijkdom der Grieksche taal uitmaakt en haar doet schitteren verre boven het Latijn, hare zuster, is het niet de klankenverwisseling, de afleiding en de koppeling der woorden? Hebben wij die drie bronnen van rijkdom niet even overvloedig in onze prachtige moedertaal? Ja, ja, onze Vlaamsche beiaard klinkt in maatgeluid naast de Eolische harp, even zoet of even krachtig, maar ook even rijk, even afwisselend in tonen. Gaat den letterkundigen schat onzer Noorderbroeders te rade en gij vindt dat de onvergelijkelijke Bilderdijk het onderspit niet delven moet voor den onvergelijkelijken Homerus en in de 'Nederdaling tot de Hel' door rijkheid van klanken, van woorden den Griekschen heldendichter dien hij vertolkte, niet alleen evenaart, maar op vele plaatsen verre te boven schiet.

Maar, wij hoeven ons Vlaanderen niet te verlaten; wie kent de schitterende vertaling niet van Homerus' meesterwerk, den Ilias, vervaardigd in keurige en kernachtige verzen door onzen dichter en diepgeleerden taalkenner Cracco, nog een der eerste medewerkers aan de heropbeuring onzer Dietsche taal? Men leze dit puik gewrocht, te weinig door den Vlaming gekend, en men zal zien dat onze moederspraak wel zeker met de Grieksche gelijk staat in maatgeluid van klanken, in rijkheid van afleiding en koppeling der woorden; daar vindt gij zoowel als in het Grieksch de *blauwoogige* Venus, den *reuzengespierde*n Patrocles, den *snelvoetigen* Achilles, de *dikarmige* Juno naast den *listberadenen* Ulysses, den *twistzieken* Paris, den *godenminnenden* Eneas en den *vierspanmennenden* Agamemnon. Is elkeen dier uitdrukkingen zoowel in onze taal als in die van Homerus, geen volledig, geen klaarschitterend tafereel?

En in welke andere, thans gesprokene taal, vindt men nog zulken rijkdom?

De Franschen, arm in hunne pronkerstaal, gaan te bedelen

bij de rijke Grieken, en wat zij kregen, ontleenen hun de Italianen, de Spanjaards, de Engelschen, ja, tot de Duitschers toe, en eilaas! ja, het is zoo in alle zaken, men verwerpt eigen waarde en verkiest vreemden praal!... Zoo ook wij, bijzonder onze Noorderbroeders, wij zoo rijk aan eigen samenstellingen, wij gaan onbezonnen bij de Franschen afbedelen hetgeen dezen aan de Grieken ontstolen hebben. Luistert maar eens: *telegraaf*, *photograaf*, *lithographie*, *autographie*, *chromolithographie*, *phyziek*, *mathematiek*, *muziek*, en voor die vreemde woorden, die als bastaardtonen in onze ooren bruischen, verstooten wij onze klare, schoone, duidelijke, echt Vlaamsche samenstellingen: *verreschrijver*, zoo wettig als *snelschrijver* voor *stenograaf*, *lichtteekenaar*, *steendruk*, *schriftdruk*, *kleurensteendruk*, *natuurkunde, wiskunde*, *toonkunde*, die nochtans uit dezelfde bestanddeelen als de Grieksche woorden gevormd zijn en in verstaanbare klanken tot onzen geest spreken.

Dit is eene betreurlijke dwaling van onzen kant; neen, wij mogen niet, gelijk sommigen, er fier op zijn als naäpers van de Franschen in onze taal op te treden, want het geen die arme Fransche taal ons als kunstwoorden opdischt, dit heeft zij zelve gaan afbedelen, of liever gaan stelen bij de oude Grieken; die vreemde drogerijen stopt zij in een Fransch hulsel, gelijk de artsenijbereider zijne bittere heelstoffen, en dient ze zoo aan de liefhebbers voor, die niet eens weten wat er verborgen zit achter de schors of wat zij den geest als voedsel aanbieden. Bij ons openhartige, rechtzinnige Vlamingen, is de spraak, het woord, de uitdrukking, evenals het gedacht, het gevoel, onbewimpeld, rechtaf, recht voor de vuist, zou ik bijna durven zeggen, klaar en kort, en wij zijn rijk genoeg van ons zelven om bij vreemden niet te moeten aankloppen. Als wij dat doen, dan stellen wij ons gelijk met de verachtelijke bedelaars, die uit loutere gewoonte vragen hetgeen zij niet noodig hebben.

Nemen wij die vreemde uitdrukkingen, stellen wij woord naast woord, ons Vlaamsch naast het Grieksch of het Latijn, en wij zullen koppelwoorden vinden die zuiver, klaar, volledig ons gedacht uitdrukken, en op het gezicht, op den klank alleen door elken Vlaming, geletterd of ongeletterd, begrepen worden. Is *levensbeschrijving* niet duidelijk, is *biographie* niet

onverstaanbaar, zoo is het ook met *gemeenebest* voor *republiek*, *zielekunde* voor *psycologie*, *taalkunde* voor *philologie*, *boekenleer* voor *bibliographie*, en duizend anderen.

Ik verwacht hier eene tegenwerping en zij moet komen van wege vreesachtige taalvrienden verslaafd aan schoolboek en schoolregel, blinde raadplegers van spraakkunst en woordenboek, die eene schoonheid verwerpen omdat die schoonheid, alleszins door algemeene regels gewettigd, niet door den bijzonderen regel bekrachtigd is; die een nog te vinden edelgesteent meer schitterend dan diamant zouden verstooten, omdat vroeger dit gesteent niet op den lijst der kostbare voorwerpen gebracht was. Die tegenwerping zal luiden als volgt: die en die koppelwoorden mag men niet bezigen, omdat zij in de taal niet aangenomen zijn, men is wel verplicht die Grieksche uitdrukkingen te gebruiken. Wij hebben, bijv.; om tusschen honderd te kiezen, deze twee taalpereltjes: *doelmatig*, dat is, iets *afgemeten* om juist het *doel* te bereiken dat ginds verre staat, en *kunstmatig*, dat is, *afgemeten* naar de regels der *kunst.* Wil ik nu bij die twee perels eenen nieuwen glans voegen en, de algemeene regels van samenstelling eerbiedigend, de woorden *doelmatigheid* en *kunstmatigheid* vormen, dan zullen de tegenwerpers roepen: die woorden zijn niet gebruikelijk, zij zijn niet opgenomen in Heremans, in Te Winkel, enz... - Gaat nu naar het Grieksch, zou ik hun zeggen, of naar het Latijn, en drukt die heldere, klare Dietsche gedachten uit met een afgebedeld woord... - Maar zulk woord bestaat in die talen niet, men moet volzinnen, omschrijvingen gebruiken om de gedachten begrepen in de ongeoorloofde *doelmatigheid* en *kunstmatigheid* uit te drukken. - Gij zoekt die uitdrukkingen bij vreemden waar ze niet te vinden zijn, en gij weigert ze als uwe eigene kinderen te erkennen.

De rijkdom, de schoonheid der taal moet nooit zwichten voor bijzondere regels of denkwijze; elke rijkdom, elke schoonheid moet door hen geërbiedigd worden. En toch, wat is het hoofdzakelijke in elke spraak? Een gedacht klaar, kortbondig, volledig uitdrukken, en als aan dit hoofdvereischte voldaan is, dan is ook voldaan aan alle wetten en regels. Wij volgen toch in het vormen onzer koppelwoorden de regels van welluidendheid, van samenvoeging, van opvol-

ging der uitgedrukte gedachten. Waarom, bij voorbeeld, als ik het Latijnsch woord *locomotief* zie staan, zou ik niet duidelijk in het Vlaamsch mogen zeggen, hetgeen die vreemde uitdrukking mij slechts door eenen omweg naar het oude Rome kan doen verstaan, en het woord *trekstoomtuig* bezigen, dat mij klaar, kort en volledig drie gedachten te binnen brengt: een *tuig* bewogen door *stoom* om zware voorwerpen voort te *trekken*, terwijl het Latijnsch mij alleenlijk spreekt van iets dat doet bewegen tot eene andere plaats? - Maar, zal men zeggen, uw woord is niet in de taal aangenomen, en moest het eenieder vrij staan woorden te vormen volgens zijn goeddunken, wat zou er van onze taal geworden? - Onze taal zou rijker, schooner, duidelijker worden naarmate men, de algemeene regels volgend, meer en meer gedachten zou uitdrukken door koppelwoorden, die gemakkelijk in elkander smeltende denkbeelden voorstellen, op voorwaarde dat de bestanddeelen dier samenstellingen allen Dietsch zouden blijven. - Zij staan niet in uw woordenboek, zult gij zeggen; welnu, teekent hen aan op de lijst der gewettigde uitdrukkingen, want zij zijn Dietsch in vorm en beteekenis, zij zijn geene bastaarden, zij zijn uwe volbloedige kinderen; hebt gij het recht om hen te verstooten?

Eenige voorbeelden wil ik nog aanhalen, want de voorbeelden werpen het beste licht op dit betwiste vraagstuk. Wij hebben onder anderen gedurig op onze lippen het woord *nationaal* en wij vergeten dat wij daarin eenen Latijnschen bastaard omhelzen; waarom zou ik dit woord niet mogen vervangen door *eigenlandig*, dat mij toehoort als een eigen kind en duidelijk spreekt tot mijnen geest? Waarom zou de *telegraaf* geen *verreschrijver* zijn en de *telephoon* een *verrespreker?* Waarom de *dynamiet* niet eene *donderstof* of een woord van dien aard? Is het dagelijks door ons gebruikte *machien* geen *kunsttuig?* Wie begrijpt niet beter *vogelkunde* dan *ornithologie*, *vuurwerkkunde* dan *pyrotechnie?* Wij hebben al die rijke schatten in onze taal, waarom zouden wij die niet gebruiken? De vreesachtigen zeggen: zij hebben het recht van eigendom niet bekomen; wel, vergunt hun dit recht; werpt de perels niet voor de zwijnen, verstoot uw eigen geldig goud niet om met vreemde onwettige munt te pronken.

En eilaas! ja, tot dusverre miskennen vele leden van den Dietschen stam hunne rijke moedertaal, dat zij haar wetens en willens stellen achter uitheemsche, vreemdklinkende spraken, gelijk daarin aan den roetaard die pronkt met de vederen des pauws. Aan waanzin alleen kan men zulke uitzinnigheid toeschrijven. Een viertal weken geleden zag ik in een onzer bestgeschrevene weekbladen (de Kleine Gazet) het Grieksch woord *Paradoxe* als hoofd van een opstel schitteren. Hoeveel lezers zijn er, buiten eenige rechtsgeleerden en eenige andere deskundigen, die den diepen zin van *paradoxe* begrijpen? Dit woord moet aan den geest voorstellen het gedacht van een leerstelsel, dat opbruischt tegen het algemeen gevoelen. Moeten wij tot het Grieksch onzen toevlucht nemen om dit gedacht uit te drukken? Wel, neen, wij bekennen dat het eene verwaandheid is tegen het algemeen gevoelen in te gaan, zouden wij dus dit onbegrijpelijke *paradoxe* niet klaar en duidelijk kunnen maken door een onzer koppelwoorden, al ware het *waanleerstelsel*, of nog eenvoudiger *waanleer* of *waanstelsel?* Men ziet, aan middelen ontbreekt het ons niet om klaar en duidelijk Dietsch te spreken; zoo rijk is onze spraak, dat wij te kiezen hebben tusschen verscheidene uitdrukkingen, die even goed ons gedacht vertolken.

Doet het geen wee aan een echt Vlaamsch hart duizendmaal iederen dag bastaardwoordan uit Vlaamsche monden te moeten hooren? Hier hoort men *electriciteit*, dat tot hen, die niet weten dat het Grieksch *electron* onzen *barnsteen* bedoelt, niets zegt van de verbazende natuurkracht; waarom dan niet gebruiken ons duidelijke *barnkracht*, zooveel als *brandkracht*, gelijk wij ook *bornput* zeggen voor *bronput?* Daar weêrgalmt het vreemde *paratonnerre*, en hoe weinigen gebruiken ons schoone *bliksemafleider?* Het is toch niet tegen den *donder* (tonnerre) maar eigentlijk tegen den bliksem dat men zich door dit werktuig verhoedt... Zoo is het ook met *theorie* voor *leerstelsel*, met *pratique* voor *ervaring* of *werkelijkheid* of *ondervinding*, met *marine* voor *zeemacht* of *zeewezen*, met *aquarelle*, voor *waterverfschildering*, met *militair*, voor *krijgsman* of *krijgskundig,* met *troepen*, voor *legerbenden*, met *anarchie*, voor *regeeringloosheid*, met *assurantie* voor *verzekering*, met *Constitutie*, voor *Grond-*

wet, met *hôtel* voor *gasthuis* waarvan men bij misbruik een *ziekenhuis* maakt, als ware er geen verschil tusschen eenen *gast* die komt om te rusten en zich te verlustigen, en den *zieke*, die komt om te lijden en te genezen...

Waar vind ik toch een einde aan al die misbruiken óf door pralerij, óf door lafaardij, óf door onkunde in onze schoone taal geslopen! Met eenen laatsten trek wil ik dit taalbederf bestempelen. De Engelschen vonden in het Latijn het woord *elevator* (op zijn Engelsch *eleveter*) dat *opheffen* beteekent; zij gaven dien bastaardnaam, niettegenstaande zijne algemeene beteekenis, want een stok, een hefboom, eene touw, de hand, de arm, de schouder van eenen man, dit zijn allen *elevetors* of opheffers, - zij gaven dien naam aan stapelhuizen, waarin men het graan bij middel van kunsttuigen naar boven brengt, - en wij, Vlaamsche naäpers, verschoont mij om die berisping, zij is voor mij, zoo wel als voor u, - wij noemen hier thans in Antwerpen onder eenen Latijnschen vorm *opheffers*, hetgeen wij eenvoudig *kunsttuigige* graanstapels, of nog eenvoudiger *graanstapelhuizen* zouden moeten heeten. Ik hoor tegenwerpen: uw *graanstapelhuis* brengt het gedacht niet mêe van opheffing bij middel van kunsttuigen? Op mijne beurt zal ik antwoorden: uw *opheffer* brengt het gedacht niet mêe van *graan*; dit is nochtans het hoofdgedacht en het dient vooral uitgedrukt te worden.

Anderen zullen zeggen: zulke woorden zijn te lang. Welnu, ja, men moet van het koppelen der woorden geen misbruik maken, of men stelt zich bloot aan het invoeren van onduidelijkheden en van uitdrukkingen eerder geschikt om te doen spotten, gelijk met hetgeen wij in de school noemden ‘een baardscheerdersjongensleermeester’, dan wel om den rijkdom onzer taal te doen bewonderen. Met schoonheden mag men nooit kwistig te werk gaan: drie peerlen, kunstig gerangschikt, zullen behagen; het overtollig gebruik er van zal doen schokschouderen.

Daarom, hadde ik nogmaals iets te zeggen, den volgenden regel zou ik voordragen: koppelwoorden zullen bestaan uit twee, hoogstens uit drie stamwoorden, dat is twee, hoogstens drie gedachten in één tijdstip aan den geest voorstellen, want zoo begrensd is 's menschen geest, dat hij niet zonder moeite meer dan drie denkbeelden onder eenen

vorm kan opvatten. Zoo zou ik aannemen *kriekenboomplanter*, zoowel als *boomplanter*, maar ik zou verwerpen *kriekenboomtakkenkapper*, en dergelijke koppelingen enkelijk aanschouwen als bewijzen van den onuitputbaren rijkdom onzer schoone Moedertaal, rijkdom die niet moet verkwist worden, maar zoo gebruikt dat hij strekke tot nut en bevalligheid.

Ik moet een einde maken aan mijne verhandeling, want lang genoeg, M.H., heb ik uw geduld geoefend en u, zoo niet op de pijnbank, dan toch op de schoolbanken doen zitten.

Dit echter zult gij met mij bekennen dat ik, ondanks al mijne moeite, den grond en den onuitputbaren rijkdom onzer geliefde Moedertaal nog maar voor een gering gedeelte heb blootgelegd. Wij mogen haar wel te rechte vergelijken met die bodemlooze goudmijnen van Kalifornië; hoe dieper de delver er in dringt, hoe meer goudstof zich voor hem vertoont.

Ik heb, en gelieft dit alleenlijk aan mijne onbevoegdheid toe te wijten, nauwelijks door de zandkorst van die schattenmijn geboord, en, onbehendige werker, slechts hier en daar ordeloos een greintje van dit kostbaar metaal voor uwe blikken geworpen. Toch, hoop ik, heeft het door zijnen glans uwe aandacht op zich getrokken en het zal voor u, warme voorstanders van al wat onze gouden taal aanbelangt, niet in het stof der vergetenheid blijven liggen.

Veel belangrijke zaken zijn in den loop dezer verhandeling aan mijne opmerkzaamheid ontsnapt; mochte u zulks niet vervelen, ik kwam later op dezelve nog eens wêer.

Vergunt het mij nu echter, nog een woord tot u te richten en u met kracht te bezweren voortaan, uit liefde tot onze rijke taal, alle bastaardklanken uit uwe spraak te verwerpen, - wij zijn schatrijk door ons zelven, waarom zouden wij bij Grieken, Latijnen of Franschen gaan bedelen? - Voortaan zullen wij gaan wandelen niet met onze Latijnsche *familie*, maar met ons Vlaamsch *gezin*; niet naar de Fransche *bassins*, maar naar de Vlaamsche *dokken*; niet naar de Grieksche *zoologie* maar naar den Vlaamschen *dierentuin*; niet naar den Latijnschen *entrepot*, maar naar het Vlaamsche *stapelhuis*; niet naar het Fransche *parc*, maar den Vlaamschen *lusthof*; niet naar de Grieksche *academie*, maar naar de Vlaamsche

schilderschool; niet langs het Latijnsch *arsenaal*, maar langs het Vlaamsch *wapenhuis*; niet langs Fransche *remparts of forten*, maar langs Vlaamsche *bolwerken en vestingen*; niet langs Engelsche *squares*, maar langs Vlaamsche *straathofkens*; niet met den Franschen *convoi* of den Engelschen *tramway*, maar met den Vlaamschen *spoortrein*, met den Vlaamschen *straatspoorweg*; niet met eenen Franschen *coupon*, maar met een Vlaamsch *reiskaartje* in de hand; niet naar den Griekschen *theater*, maar naar den Vlaamschen *schouwburg*; waar wij zullen bewonderen geene Latijnsche *acteurs* of *actrices*, maar Vlaamsche *tooneelspelers* en *tooneelspeelsters*; die zullen vertoonen niet eene Grieksche *comedie* of *tragedie*, maar een Vlaamsch *blij-* of *treurspel*, geen Italiaansch *opera* in vijf of zes *tableaux*, maar een Vlaamsch *zangspel* in vijf of zes *tafereelen*; en dan zullen wij ons ververschen niet in eene Fransche *estaminet*, maar in eene Vlaamsche *herberg*; ons voeden niet in eenen Latijnschen *restaurant*, maar in een Vlaamsch *kookhuis*; en zoo gaan wij niet naar een Latijnsch *concert*, maar naar een Vlaamsch *toonfeest*; vinden wij ons vermoeid dan zullen wij geen Latijnsche *vigilant* of *omnibus* huren, maar wel eene Vlaamsche *koets* of *bankwagen*, en te huis komend zullen wij ons niet verlustigen aan een Fransch *souper* met Engelschen *bifsteak* of *rostbeaf*, maar aan een Vlaamsch *avondmaal* met *ossenrib* of *ossengebraad*; gelijk wij den dag nadien niet zullen *déjeuneeren* op zijn Fransch, maar wel *ontbijten* op zijn Vlaamsch, hetgeen onze Vlaamsche magen gezond zal houden, tot wij later niet een Fransch *diner*, maar een Vlaamsch *noenmaal* zullen gebruiken.

En waarom zouden wij zoo niet spreken, niet schrijven? Waarom zouden wij liever pronken met rammelend vreemd klatergoud dan met eigene geldige juweelen? Waarom zouden wij min fier zijn over onze rijke moedertaal dan onze Taal-broeders uit Zuid-Afrika, de Transvalers, die wij hier onlangs mochten hooren en bewonderen? Een hunner, M. Dutoit, riep te recht met trotschheid uit: ‘ik daag, gelijk wie uit, in het Zuid-Afrikaansch *zeven* Fransche en *vijf-en-twintig* Engelsche woorden te vinden die hun burgerrecht verkregen hebben.’

Zoo mogen wij, jammer genoeg! in verre na niet spreken;

wij hebben roekeloos onze Vlaamsche deuren wagenwijd opengezet voor Grieksch, Latijn, Fransch, Engelsch, is het niet tijd die wederom te sluiten en onze eigene Vlaamsche gedachten in eigene Vlaamsche woorden uit te drukken, zoowel in onze gesprokene als in onze geschrevene taal?

Ja, het is hoog tijd voor ons daartoe te besluiten, en alhoewel wij als taalvrienden hier slechts weinig in getal zijn, vergeleken met de millioenen kloeke zonen die onze sterkgespierde moedertaal zoo ten Noorden als ten Zuiden in haren boezem sluit, toch moeten wij niet achteruitwijken voor den aandrang des verderfs en in dit zoo gewichtig punt tot voorbeeld strekken aan de verdoolde Vlamingen, die goedsmoeds hunne taalperelen tegen waardelooze vreemde potscherven verwisselen.

Een steentje valt in den waterput en brengt eerst eenen engen kring op den waterspiegel te weeg; deze spreidt zich allengskens uit en weldra is de gansche oppervlakte bewogen.

Kleine beginsels hebben groote gevolgen. Laat ons het voorbeeld geven, M.H., de zaak is wel onzer moeite waard, en terwijl wij moedig de hand aan het werk slaan, laat ons deze schoone uitboezeming herhalen, reeds in 1847 door eenen grooten, jonggeknakten, te weinig gekenden dichter en toonzetter, den Heer De Voght, uitgegalmd omtrent in dezer voege:

Bron van 't heilig maatgeluid,
Stort eens over België uit,
  Geeft ons dichters,
  Geestverlichters,
  Liefdesprekers,
  Hartontstekers,
Vlamen tongen rap en koen,
Die den booze zwijgen doen.
Zet ze ginder stom, die monden,
Door de vreemden uitgezonden,
Die u Vlamen, 't vrije volk,
Lokken naar den slavenkolk!

Poëzie.

I.
Het Kind der bloemen.

I.

Ze was aan 't venster neergezeten.
Zoo tusschen bloem en blaren in,
Was ze als het beeld der reine min,
En scheen ze 't leven te vergeten.
Geen engel voor des Scheppers troon
Bestond als zij, zoo rein, zoo schoon,
Zooals ze, tusschen bloem en blad
Voor 't open venster nederzat.

II.

Maar 't venster is thans vaak gesloten,
En buiten is 't of bloem en plant
Niet meer verzorgd wordt door de hand,
Die ze zoo dikwijls heeft begoten.
Soms zit het meisje voor het raam.
Zij is zoo bleek en lijdend saam,
En 't schijnt wel, dat de kranke bidt,
Wen ze aan 't gesloten venster zit.

III.

Ach! 't leven is der maagd ontzonken;
En buiten knakt de norsche wind
De tengre bloempjes, die het kind
Zoo'n engelachtig aanzien schonken.
Op 't doodenveld wijst kruis, noch zerk,
Noch nederig violenperk
De nauwe, sombre groef, voor de asch
Van haar, die *'t kind der bloemen* was!

POL ANRI.

Gent, 1883.

II.
Dauwpereltje.

Verzengend scheen 't zonlicht;
't zefierken verzwond. -
Hoe kwijnend hangt 't kelkje
der roos naar den grond!
Het kransje, zóo schittrend
en zóo onbesmeurd,
verliest zijn schakeering:
het bloemelijn treurt.

Moet 't roosje verdorren?
O neen; want de Heer
zendt over zijn lievling
mild lafenis neer;
't verlepte juweeltje
herfonkelt algauw:
't ontving in zijn kelkjen
een pereltje dauw.

Een blik uwer oogen
zoo goddelik blauw,
is, lieve mijns herten,
mij hemelsche dauw. -
O bronne des levens,
gij, liefde zoo zoet,
wees immer de dauwdrop
van 's menschen gemoed!

POL ANRI.

Gent, 1884.

III.
Rouw, bij het overlijden van Mev. Van Ackere, *Ridder der Leopolds-orde.*

Pas nog verleende aan de aard de zon meer warme stralen;
't Werd lentes-Hoogtijdsfeest; in fraai hergroenden dos
Blonk haar gewaad, wen in heur ruime looverzalen
't Al juichte wat er leeft en zwiert op veld, in bosch;
't Bekoorlijk bloemenrijk, met duizend schitterkleuren
Verheugde 's wandlaars oog, nu eerst ten toon gespreid;
Terwijl zefier en koelte een massa ambergeuren
Hem toevoerde, als een proef van 's hemels zaligheid.
't Was heerlijk wijd en zijd, in veld en wandeldreven,
Scheen de aêm der vruchtbaarheid met onverstoorbre kracht
Verkwistend over al wat groeizaam is te zweven,
Aan tintschakeering snoerend ongemeene pracht;
Geen ramp dreigde onze vreugd in rouw te doen verkeeren,
Zoo blijkend ons door vrouw Natura voorgespeld,
't Zij door behulpzaamheid, gegund uit 's ethers sferen
Of door geheime kracht, aan haren schoot ontweld.
Geen tafereel meer rijk door echte schoonigheden
Nooit schilder die 't naar eisch voor 't oog ons schetsen zou!
Gelijk natuur 't ons biedt, als beeld van Adams Eden,
Nog niet ontsierd in pracht, voor 't eerste naberouw.
o Schouwtooneel! hoe heilvol mocht ik u bestaren.
Blijde in de vaste hoop op stonden, lang van duur,
Toen ach! ik al in eens een kreet hoorde om mij waren:
Diksmuiden is in rouw, haar viel een aklige uur
Ten deel; ontslapen is 's lands Sapho, 't puik der vrouwen,
Met haar mist Vlaanderens maagd alweer in de eedle kroon
Een glinsterparel, wie te recht elk mocht beschouwen
Als kunstheldin, ja priesteres van 't goede en schoon,
Bezield met al 't genie, wat letterroem kan baren,
En volkrenheil verhoogt en liefde sticht en deugd,
Ja kweekelingen voedt, bij Pindus harpenaren,
Ze in aandrift zwellen doet en dichterlijke vreugd;
Niet slechts om hier voor roem en eerefaam te werken,
Neen, zulke was niet heur zin, want haar zoo edel doel
Was landstaal offers biën, heur grondzuil te versterken
Door vruchten, 't hart ontweld uit vaderlandsch gevoel,

En ach! te vroeg, helaas verdween!
Voor ons, die star, met glans omblonken,
Ons door den Heer in 't zwart voorheen
Tot leidster in den druk geschonken
Van Vlaandrens langen worstelstrijd;
Toen men bij 't zweet en lastig zwoegen
Een stalen hart en wil moest voegen,
Wen 't loon was lastertaal en spijt.

Doch niet te min, trots leed en schande,
Op 't Dietsch oudvadren erfdeel fier,
Drong ze in de bres, in kunstnaarshanden
Als Andes zoon, geklemd de lier;
En hoe de branding fel mocht zieden,
Welk dwinglands schepter mocht gebieden,
Wat paal, wat perk, welk dwarsche lijn,
Wat Franschen God hier in die tijden,
Men zocht den wierook toe te wijden:
Vlaamsch zou haar plechtig autaar zijn.

Gloor, vrouw, nog lang uwe eerlamp zacht,
Aan 't heiligdom der tale ontstoken,
Verdwijn voor haar d'ondietschen nacht
Waarmeê die schoone ligt bedoken.
Ja, prijke in luister overal
't Licht, dat den Vlaamschen geest blijv' staven,
Ten aandrift wekt, bij kunstmin laven,
't Is wat u 't nakroost danken zal.

Voor ons, wij zweren bij 't gesteente
Dat uwe heilige asch bewaart,
Het recht der taal, in stad, gemeente,
Dit merk van d'ouden vadrenaard,
Voor wie heur altaar waan te breken,
Als koene kampers fler te wreken
Op 't haar doorstreden gloriepad,
De handen in elkaar gestrengeld,
Bij 't werk de Vlaamsche stem gemengeld:
Zij Vlaandrens roem onze eelste schat.

KAREL DELMOTTE.

Gent, Bloemenmaand 1884.

IV.
De Brug.
(*Uit het Engelsch van Longfellow*).

'k Stond op de brug te middernacht,
Terwijl de klok het uur liet hooren,
En boven 's tempels donkren toren
Rees in de lucht het maanlicht zacht.

Ik zag haar schitterend gelaat
In 't water onder mij zich spieglen,
Gelijk een goudbol, die bij 't wieglen
In 't diep der zee zich zinken laat.

Ver door des afstands nevelbaan
Omverfde nu het heete weder,
In dezen juninacht zoo teeder,
Met rooder kleur de schijf der maan.

En van het brughout, zwart en lang,
Weêrkaatsten zich de schaduwbeelden;
't Scheen of de golven er meê speelden,
Bij 't stemmen van hun maatgezang.

Dooreen dus spoelend heen en wêer,
Steeg 't vocht omhoog der waterbane,
En stroomend in het licht der mane
Verhief de zee haar golvenheer.

En bij 't gebruis van d'oceaan,
Daar tusschen 't brughout met zijn vrachten,
Bestormde mij een vloed gedachten,
Die 't oog mij vulden met getraan.

Hoe dikwijls, ja, te middernacht,
In dagen sedert lang vervlogen,
Lag ik op deze brug gebogen,
Aanschouwend zee- en hemelpracht!

Hoe menigmaal wenschte ik dan niet,
Dat mij de vloed, langs voller baren,
Op zijnen golfslag heen liet varen
Al over 't wijde stroomgebied!

Want warm en woelig 't hart mij sloeg,
En vol van zorgen was mijn leven;
De last, door mij omhoog geheven,
Scheen grooter dan mijn arm het vroeg.

Maar van dien last ben ik nu vrij:
Hij is begraven in de golven,
En 't leed, waar andren zijn bedolven,
Werpt slechts zijn schaduw over mij.

En op de sterke houten brug
Beheersch ik thans het zeegeklater;
Als geur van 't oceaansche water,
Zoo keert verleden tijd terug.

En 'k denk: hoe menig duizendtal
Van menschen, voor den kommer zwichtend,
En elk zijn vracht van smarten lichtend,
Doorkruisten sinds de brug niet al!

Ik zie den langen pelgrimsstoet
Naar alle zijden henenstreven;
Het jeugdig hart verhit, vol leven,
Het oude, traag en uitgebloed.

En dit voor eeuwig, zonder end,
Zoolang de waterstroom zal vloeien,
Zoolang het hart zal driften broeien,
Zoolang het leven smarten kent!

De door de zee weêrkaatste maan,
Met haar gebroken straalgewemel,
Schijnt, liefdezinnebeeld, ten hemel,
En vlotte schim, in d'oceaan.

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, 1884.

V.
De Vierkleur van Transvaal (*Rood, wit, blauw en groen*). Door Dietsch-Nederland opgedragen aan Dietsch-Afrika.

‘*De vierkleur van ons dierbaar land*
‘*Di waai weer der Transvaal!*
‘*En wee di Godvergeten hand,*
‘*Wat di weer neer wil haal!*
Zoo klinkt in kloeke Dietsche taal,
Op Afrikaanschen grond,
Uw lied, o broeders in Transvaal! -
Het klink' de wereld rond!

Zoo klinkt uw lied; blijft trouw daaraan,
Blijft aan uw vlag getrouw!
Veel stormen heeft zij doorgestaan;
Zij bracht u uit den rouw!..
Haar ROOD, dat is uw heldenbloed!
Haar WIT, uw zuiver hart!
Haar BLAUW zegt: heil, na tegenspoed,
En 't GROEN der hoop: volhardt! -

Gegroet op 't verre Zuiderstrand,
O broeders in Transvaal!
Gegroet door 't oude Nederland,
In de eigen Dietsche taal!
Een levensdroom, Dietsch-Afrika,
Treedt met uw vlag vooruit: -
Dat heel de Stam eens weerbaar sta
Rond haar in Noord en Zuid!

JULIUS SABBE.

Brugge.

Onze dichters vertaald.

Vent du soir
(Traduit du flamand de Pol de Mont).[1]

Comme un psaume de paix, comme une voix divine,
Il susurre le long des frêles roseaux verts,

Et murmure à la fleur que la fatigue incline:
'Il est temps de rentrer les calices ouverts!'

Et caressant le nid dans la branche du saule,
Il chante: 'Oiselet, dors! car la nuit va venir!'

Il dit au laboureur, la bêche sur l'épaule:
'Retourne à la maison, le travail doit finir!' -

O si vous pouviez dire à notre âme souffrante:
'Dormez et reposez!... C'est la fin des douleurs!

Dormez! c'est le repos et la nuit consolante!
Le réveil est au ciel... c'est la fin des labeurs!'

L. VAN HEUVERSWIJN.

Pas-en Artois.

(1) Voir dans le recueil: 'Rijzende Sterren', la poësie intitulée: '*Avondwind.*'

An Pol de Mont.

‘*Een heldre' liefedroom, en nergens traan noch smerte!*’
GEDICHTEN, (*Ophelia).*

Stünd' ich in jungen Jahren noch
und läs' was Du geschrieben.
mein Jauchzen schwölle himmelhoch
wär' Sonnenbrand mein Lieben!

Nun kommt wie milde Abendgluth
es über mich geflossen;
die Ernt' vorbei, die Stoppel ruht,
fern' Jugendstrahls Genossen!

Wie Bächleins Laut im stillen Thal,
so deine Töne gleiten:
ich lausch' dem Sang der Nachtigall -
und denke seel'ger Zeiten!

H. FLEMMICH.

Freiburg (*Baden*).

Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen.

Het openbaar Muziekonderwijs in Antwerpen van 1835 tot 1866.

In 1835 deden twee Toonkunstenaars der stad Antwerpen, de heeren Jacob Bender en Jan Eykens, een voorstel aan het Antwerpsch Magistraat, ten einde van stadswege ondersteuning te bekomen tot het stichten eener bijzondere muziekschool. In den zelfden zin werd aan het Provinciaal Bestuur van Antwerpen geschreven.

De heer Gouverneur der provincie bracht de stad ter kennis, dat de Bestendige Deputatie eene som van 600 frank beschikbaar stelde voor de uitvoering van gemeld ontwerp. De stedelijke Commissie daarentegen drukte de meening uit, dat het voorstel der heeren Bender en Eykens niet beantwoordde aan de vereischten eener eigenlijke muziekschool.

Voor zooveel wij weten werd daaraan geen verder gevolg gegeven.

Einde 1842 werd aan de Stad Antwerpen opnieuw een soortgelijk voorstel gedaan, ditmaal door drie Antwerpsche Muziekleeraren, de heeren Jozef Bessems, Frans Aerts en Cornelius Schermers. Het ontwerp dier heeren werd door de Stad goedgekeurd en eene toelage van 2000 frank verleend, voor het geven van muziekonderricht, bestaande uit leergangen van *notenleer*, *viool*, *vioolcel en pianoforte.*

Bovengenoemde leeraren begonnen in 1843 hunne openbare leergangen, in eene burgerwoning (Kaasstraat n° 27). Te dien einde hadden zij twee leskamers gehuurd: eene groote, voor de notenleer, eene kleinere, voor de andere leergangen. Hun cursus, die enkel voor knapen toegankelijk was, werd betiteld: *Ecole de musique de la ville d'Anvers.*

Een vijftigtal leerlingen woonden de leergangen bij. Van tijd tot tijd hadden er, in de Breede-Raadzaal van het Stadhuis, openbare uitvoeringen plaats, waar, onder leiding van leeraar Jozef Bessems, de leerlingen werden ten gehoore gebracht. Geene eigenlijke *bestuurlijke inrichting* regelde den gang van het onderwijs. Een zeker toezicht (contrôle), van stadswege uitgeoefend op de regelmatigheid der werkzaamheden, was de voorwaarde door 't Magistraat gesteld ter ondersteuning dier persoonlijke onderneming.

Dit ging zoo voort tot het jaar 1859.

In 1859 werden er belangrijke verbeteringen gebracht aan de *Ecole de musique.*

Van persoonlijke onderneming, als zij tot dan was, werd zij stadseigendom. Een betrekkelijk ruimer lokaal (Blindestraat), bestaande uit vier kamers, werd ter beschikking gesteld voor het geven der lessen.

Het onderwijzend personeel werd gebracht op tien leeraren, allen rechtstreeks door de Stad benoemd en bezoldigd.

Het op dien voet uitgebreide muziekonderwijs bestond uit leergangen van: *Notenleer* (C. Schermers en F. Aerts), *Viool* (J. Bacot en P. Houben), *Vioolcel* (J. Bessems), *Fluit* (J. Odufré), *Hobo* (De Prins), *Klarinet* (J. Van der Aa), *Baspijp* (P. Wambach), *Hoorn en Ventil-cornet* (Godding), en *Bazuin* (P. Van Laerebeke).

Deze leergangen, nog steeds alleen voor knapen toegankelijk, werden driemaal ter week gegeven. Ongeveer 125 leerlingen woonden de lessen bij. Eene Bestuurcommissie werd van stadswege aangesteld; doch, zooals voorheen, was er geen spraak eener *bestuurlijke inrichting.* De aard en de orde van het onderwijs bleven aan het goeddunken der leeraars overgelaten.

Die toestand bleef zóó tot in 1866.

In 1866 werd in den Antwerpschen Gemeenteraad den wensch geopperd, de school op een breederen voet heringericht te zien. Schrijver dezes werd door het Magistraat aanzocht daartoe de behulpzame hand te leenen, en tevens het bestuur der aldus ingerichte Muziekschool op zich te willen nemen. Het voorstel werd aangenomen, op voorwaarde dat de school, *namelijk* en *feitelijk* eene *Vlaamsche muziekschool* zou wezen.

Het Antwerpsch Magistraat, in overleg met het Staatsbestuur, hierin toegestemd hebbende, werd de nieuw ingerichte school den 17 November 1867 plechtig ingehuldigd, onder den naam van:

Antwerpsche Vlaamsche Muziekschool. 1867-1884.

De volgende leergangen werden in 1867 (benevens de reeds bestaande) ingericht: *altviool*, *basviool*, *pianoforte*, *orgel*, *zang*, *lyrische declamatie*, *instrumentale kamermuziek,* en de leergang van *harmonie-*, *contrapunt-*, *nabootsing-*, *canon-*, *fuga-*, *instrumentatie-*, *toonzetting- en schoonheidsleer.*

Al die leergangen werden voor jufvrouwen en heeren toegankelijk gemaakt.

Het getal leeraars beliep tot 22.

De nieuw toegevoegde leeraars waren de heeren Antoon Bacot, Jozef Mertens, Frans Bernier, Michel Hennen, Aloys Bossaers, Hendrik Possoz, Jozef Callaerts, Lodewijk Jorez en Peter Benoit.

De ontoereikendheid van het schoolgebouw, veroorzaakt door de toeneming van het getal leerlingen, maakte dadelijk eene vergrooting aan het lokaal noodzakelijk, zoodat eenige leskamers, waaronder de nog heden bestaande ruime zaal, bij de reeds bestaande plaatsen werden toegevoegd.

Eene muziek-bibliotheek werd aanvankelijk ingericht en verscheidene speeltuigen werden voor de school aangekocht.

De toelage door Stad, Provincie en Staat beliep met 1867 tot 21,000 franks.

***

De Vlaamsche Muziekschool nam steeds toe in groei en bloei; de *eenheid* harer leer en de doelmatigheid van haar onderwijsstelsel[1] werden, naar ons bescheiden oordeel, meer en meer gewaardeerd, naarmate men door de vruchten den boom leerde kennen.

Jaarlijks hadden, zooals voorheen, openbare uitvoeringen plaats, waarop de beste leerlingen zich mochten laten hooren, 't zij als solisten, 't zij als deelmakend van de instrumentale of vocale samenklassen.

In 1879 werden de studieleiders ingevoerd, waardoor een nog strenger en meer verlicht toezicht uitgeoefend werd op de regelmatigheid der muzikale werkzaamheden. Eene nieuwe regeltucht werd om zoo te zeggen in het leven geroepen, en haar heilzame invloed was een groote spoorslag voor den algemeenen vooruitgang onzer muziekschool.

In 1881 werden de groote concerten der school, welke tot dan toe slechts toevallig plaats hadden, op vasten voet ingericht, onder den naam van *Abonnements-concerten.* De beste uitslag heeft die inrichting bekroond, getuige daarvan, het uitgelezen en in getal steeds toenemend publiek, dat die feestelijkheden met zijne tegenwoordigheid en zijne aanmoedigingen vereert.

In hetzelfde jaar, werden de *Examens* tot het bekomen van bekwaamheids-diploma's ingevoerd, waardoor de Vlaamsche

(1) Niet alleen onze zienswijze, maar ook die van herkende Noord-Nederlandsche en Duitsche nationaal-pedagogen, werden geraadpleegd voor de inrichting van ons Onderwijsstelsel. Noemen wij hier, onder andere, den befaamden Noord-Nederlandschen Pedagoog Alex. Heyblom (*Leerboek voor zelfonderricht*, enz.) uit Rotterdam, den geprezen muziekleeraar J. Worp (*Noten en muziekleer-zangboekjes*, enz.) uit Amsterdam, benevens den duitschen meester Louis Köhler (*Systematische Lehrmethode*, enz.) uit Leipzig, enz., enz.

grondvest onzer Muziekschool langs officiëele zijde nog versterkt werd.

Het getal leerlingen groeide steeds aan, zoodat men in 1882 besloot eene verdieping aan het bestaande lokaal toe te voegen, en dat verscheidene leergangen nogmaals in meerdere klassen werden gesplitst.

De openbare oefeningen van 1883, eene soort van algemeen overzicht der school, verwierven een aanmoedigenden bijval.

In 1884 hadden voor de eerste maal, de *diploma-examens*, voor den jury plaats, en werden door de 2/3 der deelnemende leerlingen met goed gevolg afgelegd.

De verordeningen dezer *examens* bepalen, dat het bekomen van het diploma van *middelbaar* onderwijs moet voorafgegaan zijn van een verkregen diploma van lager onderwijs, en het *diploma van hooger onderwijs* door die van *lager* en van *middelbaar* onderwijs. Diensvolgens zullen de thans voor het lager onderwijs gediplomeerde leerlingen zich kunnen aanbieden voor het examen voor het middelbaar onderwijs.

Voorbereidende examen-oefeningen (verplichtend voor al de leerlingen) hebben plaats tijdens het voorjaar. Telken jare in Juli-Augustus, worden de leerlingen (genoeg gevorderd in hunne betrekkelijke leergangafdeelingen), ten gehoore gebracht tijdens de gewone Openbare oefeningen.

De programma's dezer *oefeningen* stellen het belanghebbend publiek in staat te oordeelen over de bekwaamheid en den vooruitgang der leerlingen, en tevens over onze werkzaamheden, waarvan de programma's de trouwe weerspiegeling zijn. Men kan daaruit zien dat het onderwijs onzer muziekschool zich niet beperkt bij den kring der nationaliteit, maar dat benevens het onderwijs bij de opvoeding *sui generis*, ook de studie der algemeene kunstuitingen bij de hoogere leergangen verplichtend is.

Zeker is gansch ons opgevatte plan van nationale muziekopleiding tot hiertoe niet kunnen verwezenlijkt worden. In de beste voorwaarden, konden wij slechts rekenen ep de mogelijkheid eener trapswijze toepassing, die steeds volledіger worden zou.

Zóó hebben wij tot hiertoe voortgewerkt, immer ons einddoel voor oogen, en zijn thans zoo vergevorderd dat wij met het volste vertrouwen de toekomst te gemoet zien.

***

Om ons in staat te stellen het volledige ontwerp van Onderwijs en Opleiding te verwezenlijken, ontbreekt ons, onder andere, een geschikt lokaal, beantwoordende aan al de muzikale en dramatische vereischten onzer school.

Om daarin te voorzien werd, einde 1883, op het bevel van

het College van Burgemeester en Schepenen der stad Antwerpen, het plan ontworpen van een monumentaal gebouw. Niet alleen zou dit lokaal, in zijne bestemming voor het geven der leergangen, het houden van repetities en andere oefeningen, aan al onze wenschen beantwoorden, maar zou nog eene tooneelzaal (stelsel van Richard Wagner's tooneel te Bayreuth) bevatten, welke tevens ook, als concertzaal, tot het geven van al de feestlijkheden onzer Muziekschool, dienen zou.

De ontoereikendheid van den bestemden grond is alleen oorzaak, dat er nog geen begin van verwezenlijking is gemaakt aan dit gewenscht en hoogst onontbeerlijk geworden ontwerp.

Dit ontworpen nieuw lokaal eenerzijds en de gevorderdheid der algemeene muzikale opvoeding ten onzent, anderzijds, het vooruitzicht doende ontstaan van de algeheele toepassing onzes Onderwijsstelsels, zoo denken wij het oogenblik gekomen om het publiek eene volledige kennis te geven van dat plan; echter laat het bestek van dit opstel ons niet toe, dit zeer uitgebreide werk hier te doen plaats vinden, zoo dat wij verplicht zijn ons te bepalen bij een kort overzicht van den tegenwoordigen toestand der school, in afwachting dat wij binnen eenige dagen, door de openbaarmaking van ons volledig onderwijsstelsel, het publiek in de mogelijkheid stellen, zich rekenschap te geven van hetgeen er, in betrekking met het algemeen plan, tot hiertoe reeds is verwezenlijkt en nog te verwezenlijken blijft.

Met een gevoel van innige voldoening zien wij den 25^{n} verjaardag onzer stichting te gemoet. De verzekering, van tegen het jaar 1892, reeds een geruimen tijd te zullen hebben gewerkt in het nieuwe gebouw, met toepassing van heel ons stelsel, doet in ons het blijde vooruitzicht ontstaan, die plechtigheid waardig te zullen kunnen vieren. Eene reeks muzikale en dramatische feestelijkheden, gegeven door al wat onze school bezit en voortgebracht heeft als componisten, zangers, tooneelzangers, instrumentisten, tooneelspelers, enz., zal best bewijzen, dat al de opofferingen ten voordeele onzer inrichting gedaan (en nog in ruimere mate te doen voor de voltrekking van ons werk) niet zonder vrucht zijn geschied.

Tegenwoordige toestand van het onderwijs in de Antwerpsche Muziekschool.

De leergangen onzer school zijn verdeeld in twee soorten: *bijzondere* en *algemeene*.

Worden beschouwd als *bijzondere*: de leergangen van zang, strijk-, blaas-, toets- en tokkelspeeltuigen, van harmonie, contrapunt, fuga, toonzetting en instrumentatie.

Als *algemeene*: die van noten- en muziekleer, kamermuziek, koor en orkest, geschiedenis der muziek en schoonheidsleer, metriek der taal, declamatie, schoonhoudingsleer en lyrische declamatie.

De studieleiders der *bij zondere leergangen* zijn verdeeld in vijf graden, welke op hunne beurt nogmaals in een gegeven aantal door letters aangeduide onderverdeelingen zijn gesplitst. Al de klassen van elk vak of leergang worden geregeld naar den studieleider van dat vak.

Elke *bijzondere leergang* is samengesteld uit:

1° eene lagere,

2° eene middelbare, en

3° eene hoogere afdeeling.

Deze afdeelingen zijn elk in twee onderverdeelingen gesplitst: A en B.

Er bestaat ook eene *voleindende leergang.*

De *algemeene leergangen* zijn eveneens samengesteld uit een gegeven getal graden, afdeelingen en onderverdeelingen.

Rangschikking der leerlingen volgens de afdeelingen van den studieleider.(*)

Staan op het programma aangeduid onder de volgende rubrieken:

Lagere afdeeling	**A.**	De leerlingen welke den 1n graad en de 1e letter van den 2n graad hebben doorgewerkt.
Lagere afdeeling	**B.**	Die, welke den 2n graad en de 1e letter van den 3n graad hebben doorgewerkt.
Middelbare afdeeling	**A.**	Die, welke de 1e helft van den 3n graad hebben doorgewerkt.
Middelbare afdeeling	**B.**	Die, welke geheel den 3n graad en de 1e letter van den 4n graad hebben doorgewerkt.

(*) De wijze van rangschikking heeft sedert het vorig jaar merkelijke veranderingen ondergaan. Verscheidene leerlingen, welke vroeger voorkwamen onder de rubriek: *middelbare afdeeling*, zijn thans gerangschikt onder de *lagere afdeeling.* De reden daarvan is eene breedere en duidelijkere uiteenzetting van ons Onderwijsstelsel. Alzoo b.v.: om deel te nemen aan de jaarlijksche 'Openbare oefeningen', moet de leerling ten minste den 1n graad tot (en inbegrepen) de 1e letter van zijnen bijzonderen leergang met vrucht doorgewerkt hebben; enz., enz.

Hoogere afdeeling	**A.**	Die, welke de 1^{e} helft van den 4^{n} graad hebben doorgewerkt.
Hoogere afdeeling	**B.**	Die, welke geheel den 4^{n} graad hebben doorgewerkt.

Voleindende afdeeling.	Die, welke den 5^{n} graad met vrucht hebben doorgewerkt.

Bij den *studieleider* berust voor elken leerling een boekje, waarin deze, onder toezicht van zijnen Leeraar, regelmatig aanteekent den graad en de letter van den graad, welke hij met goeden uitslag heeft doorgewerkt.

Hetzelfde heeft plaats voor de *algemeene leergangen*; de doorgewerkte afdeelingen en onderverdeelingen dezer, worden insgelijks regelmatig door den leerling aangeteekend.

Bij middel van *leider* en *boekje* kan het Bestuur der School op gemakkelijke en zekere wijze nagaan tot hoever een leerling gevorderd is, en of hij, op een gegeven tijd, snel of traag is vooruitgegaan.

Indien de leerling later in het geval is zelve muziekonderricht te geven, zal deze leider hem, als *memento* en *richtsnoer*, zeer nuttig zijn.

***

Het algemeen Onderwijs onzer School (in verband met de regeling der diploma-examens) bestaat in:

A) Lager,
B) Middelbaar, en
C) Hooger onderwijs.

De beginselen van het *lager onderwijs* gaan de bijzondere leergangen vooraf. Zij begrijpen, benevens de kennis der Nederlandsche taal, het theoretisch en practisch muziekonderricht (den noten- en liederenzang).

Het *Middelbaar onderwijs* bevat het *lager onderwijs* en de *lagere* en *middelbare afdeelingen* van elken bijzonderen (zang of instrumentalen) leergang, bovendien:

1° De metriek der Nederlandsche taal.
2° De kennis van vocale of instrumentale kamermuziek.
3° De litteratuur van het beoefend speeltuig of de beoefende stem.
4° De beknopte kennis van de vorming der stem, of die van den bouw van het beoefend speeltuig, alsook dezes geschiedenis.
5° De meer uitgebreide kennis van de vakken in 't *lager onderwijs* begonnen: harmonie, enkel contrapunt, nabootsing en Canon.
6° De beknopte geschiedenis der Oud-Nederlandsche en der hedendaagsche vaderlandsche toonkunst.
7° De beginselen van vorm- en schoonheidsleer.

Het *Hooger onderwijs* bevat het lager- en middelbaar onderwijs en de *lagere*, *middelbare* en *hoogere* afdeelingen van elken *bijzonderen leergang*; daarbij de volledige kennis van hetgeen bij het *middelbaar* onderwijs aangeleerd wordt alsook de Toonzetting en de Instrumentatie.

Moedertaal. Vreemde talen.

Het voertuig van ons onderwijs is de *Nederlandsche taal.*

Bij de *bijzondere leergangen* nochtans wordt de leerling, die het Nederlandsch niet machtig is, zooveel mogelijk bij middel *zijner moedertaal* onderwezen.

Bij het onderwijs van zang bezigt de leerling zijne moedertaal tot aan de *hoogere afdeeling B* van zijnen leergang.

Eens tot daar, wordt de taal gebezigd waarin de zangstukken oorspronkelijk zijn toongezet.

In geval de leerling de taal van den oorspronkelijken tekst niet naar behooren kan lezen noch verstaan, volgt hij eene Nederlandsche vertaling, waarbij *metrum* en *rhythmus* getrouw zijn bewaard gebleven.

Diploma-examens.

De diploma-examens bestaan in:

a) examen van algemeen lager onderwijs,
b) examen van algemeen middelbaar onderwijs,
c) examen van algemeen hooger onderwijs.

Wij hebben hooger gezien hoe de drij *afdeelingen* der *bijzondere leergangen* in verband staan met de drij hoofdtakken van het *algemeene onderwijs.*

Zien wij nu hoe dit in betrekking staat met de *diploma-examens.*

1° Gedurende de oefeningen der *middelbare afdeeling* van elken *bijzonderen leergang*, hebben de *diploma-examens* van algemeen *lager onderwijs* voor den jury plaats.

2° Gedurende de oefeningen der *hoogere afdeeling* hebben de *diploma-examens* van algemeen *middelbaar onderwijs* plaats.

3° Na de oefeningen der *voleindende afdeeling* van de *bijzondere leergangen*, worden de *diploma-examens* van *algemeen hooger onderwijs* afgelegd.

Geene diploma's voor *bijzondere leergangen* worden toegekend, dan voor zooveel deze gepaard gaan met al de vereischte algemeene bijkennissen.

De diploma's melden of de examens met *vrucht*, met *onderscheiding* of met *groote onderscheiding* zijn afgelegd.

***

Uit het voorgaande kan men zien, dat onze inrichting thans op vaste gronden staat.

De kunstminnende Scheldestad mag met voldoening neer-

zien op de ontwikkeling harer Muziekschool. Door alle moeielijkheden heen, heeft zij deze weten te leiden tot haar heerlijk doel.

Begrijpende dat het onderwijs onder welken vorm het zich ook voordoe, op een *nationaal beginsel* moet gegrondvest zijn om ernstige vruchten af te werpen, heeft zij dit grondbegin voor onze School aangenomen. Daardoor heeft zij tevens bewezen, welk onderscheid zij maakt tusschen een zuiver *kunstkundig* onderwijs zonder zielkundigen basis, en een onderwijs dat zijne bestanddeelen vindt in de *natuur* en de *eigene geaardheid* eens volks. Het eene verhindert alle natuur lijkheid in den geest, door deze uitsluitend van vreemde bestanddeeleen te doordringen, en kan bijgevolg, hoe *schitterend* de uitslag ook moge schijnen, toch immer maar eene *uitwendige* beschaving teweeg brengen. Het andere daarentegen ontwikkelt eerst den natuurlijken geest, voert dezen op tot *eigen kennis* en geeft hem het midden ter beseffing en voortbrenging van *eigen schoon.* Vervolgens wordt hem die kennis en dit besef een licht tot juistere waardeering van het *vreemde schoone.*

Wij zouden aan onzen eersten plicht te kort komen, brachten wij hier niet een hartelijk woord van dank en erkentelijkheid aan allen, die ons in onze zware taak bijstand en steun hebben verleend en nog steeds verleenen, inzonderheid aan ons hooggeeerd Magistraat alsook aan de geachte heeren Voorzitter en Leden-collega's van de Commissie der Muziekschool.

Eene betuiging van kunstbroederlijke voldoening aan onze verkleefde en talentvolle Leeraressen en Leeraars, die onverpoosd hunne beste krachten bijbrengen tot het welslagen onzer pogingen, en zich bijzonder onderscheiden door allerhande opofieringen, in tijden van examen, openbare oefeningen, enz.

Aan onze leerlingen, eindelijk, een aanmoedigend woord, en eene aanwakkering om steeds getrouw te blijven aan de grondbeginsels, waarin zij tot kunstenaars worden opgeleid. Vergeten zij niet dat op hen grootendeels onze hoop berust voor de vaderlandsche kunst in de toekomst. Het is voornamelijk hun plicht, onze toonkunst te verspreiden en den rang te doen bekleeden die haar toekomt, niet alleen in Nederland, maar ook in den vreemde; bij elke gelegenheid, concerten of andere muzikale feestelijkheden, in één woord, waar zij zich ook ten gehoore brengen, 't zij in den huiselijken kring, 't zij in 't openbaar, worde door hen eene eerste plaats gegeven aan de nationale kunst nevens de vreemde werken, welke zij tot zending hebben te vertolken.

Vergeten zij ten anderen niet, dat *zelfstandigheid*, die hoofdvereischte voor elken waren kunstenaar, slechts ééne bron heeft, namelijk, de ontwikkeling van den *eigen aard*, en dat *eigen kunst* nooit kan bestaan dan door *eigen taal.*

PETER BENOIT.

Kroniek.

Letterkunde.

- Een onzer oudste medewerkers, de Heer Désiré Claes, leeraar van Nederlandsche Letterkunde aan het Atheneum van Namen, zal een dichtbundel uitgeven, getiteld: *In mijne ballingschap verzameld.* Dit boek van 250 blz. zal bevatten: I. Zingdichten en Ontboezemingen; II. Hekel- en Gelegenheidsverzen; III. Verhalende poëzie. Al wie de vroegere bundels gedichten des heeren Claes gelezen heeft, zal ongetwijfeld zich ook dit nieuwe werk van den moedigen Vlaming aanschaffen.

- **Het XIXe Kongres te Brugge.** - Behalve eenige belangrijke vraagpunten, die de regelingskommissie aan de orde stelt, zijn o.a. de volgende voordrachten aangekondigd:

Schubart, *Utrecht:* De einduitslag der Nederlandsche Kongressen: het behoud der onafhankelijkheid van Zuid- en Noord-Nederland. - J. Brouwers, *Iperen*: Lierdicht op Alfons van den Peereboom. - Th Sevens, *Kortrijk:* Dichtstuk: Verbroedering. - L. de Baecker, *St.-Winox-Bergen*: Le vieux langage normand. Etude de philologie comparée. - J.A.F.L. van Heeckeren, *Maastricht*: De ontwikkeling van het denkbeeld der volksvrijheid in het Nederlandsche dicht. - Mr. D. van Eck. *'s-Hage:* Over de wijze van openbaarmaking van het verhandelde op het Kongres. - Dr. W. Doorenbos, *Elzene*: De waarde van kracht en kernachtigheid voor onze taal- en letterkunde. - A.C. van der Cruyssen, *Brugge;* Over het aanleeren eener tweede taal in de lagere school. - N.J. Cuperus, *Antwerpen*: Proeve eener turnvaktaal. - Dr. L.A.J. Burgersdijk, *Deventer:* Over het gebruik van oude, vooral Grieksche versmaten in Nederlandsche gedichten. - Dr. L.A.J. Burgersdijk: Over de metrische vertaling van Shakespeare's werken, door hem eerlang in het licht te geven. - H.J. Brouwers, *Iperen*: Het Nederlandsch in den mond en onder de pen onzer jonge onderwijzers. - Taco H. de Beer, *Amsterdam*: Over de beteekenis van de studie der tongvallen voor de kennis van taal en volk, en de eischen aan den beoefenaar dier studie te stellen. - Arthur Cornette, *Antwerpen*: Is het niet mogelijk en wenschelijk, dat in het

programma der scholen voor middelbaar onderwijs, eene plaats worde ingeruimd aan de studie der middelnederlandsche taal- en letterkunde? - Arthur Cornette: Over Petrus Montanus van Delft, als voorganger der nieuwere klankleer. - H.J. Brouwers, *Iperen*: Ipriani (van Alfons van den Peereboom). - F.S. van de Pavord Smits, *Leiden:* Over de gevolgen der verhuizing van het grootste gedeelte der Hervormde gemeente van Brugge naar Leiden. - Eerw. Hr. van Speybroeck, *Brugge*: Over West-Vlaandrens oude dorp- en stedenamen. - P. Denys, *Komen*: Over de kwestie van het rechtschrijven van plaatsen en gemeentenamen in België. - F.D.J. Moorrees, Predikant, *Vianen*: De Graftombe van Reinoud van Brederode in de kerk te Vianen. - L. de Baecker, *St.-Winox-Bergen*: Les descendants de Guillaume d'Orange, dit le Taciturne, dont une branche s'est fixée en France. - Paul Fredericq, *Geni*: Onze historische Volksliederen van vóór de hervorming. - Taco H. de Beer, *Amsterdam*: Over de verhouding van het nationaal tooneel in Noord- en Zuid-Nederland tot het nationaal tooneel in andere landen. - Taco H. de Beer: Over de opleiding van tooneelkunstenaars en over de Nederlandsche tooneelschool te Amsterdam. - P. Benoit: Onze muzikale eenheid. - Van der Sloten, *St.-Maartens-Laathem*: Over de hedendaagsche omwenteling der dramatisch lyrische kunst in verband met de Vlaamsche muziekschool. - Alb. Priem, Brugge: Kwestie van het Vlaamsch tooneel. - Hendr. Altenrath, *Antwerpen*: Onze kunst en kunstnijverheid. Wat ze eens waren, wat ze nu zijn en hoofdzakelijk thans missen. - W. Gosler, Uitgever, *Haarlem*: Kunst en reclame. - L. Schullman, *Hilversum*: Het standpunt van den schilder in verband met de tegenwoordige kunstrichting in Nederland. - J. Huf van Buren, *Tiel*: Nederlandsch tooneel. - J.S. van de Pavord Smits, *Leiden*: Wat kan er gedaan worden om de Zuid-Nederlandsche boeken, vooral die uit de vorige eeuwen, meer onder de oogen van belanghebbenden te brengen? - E. van den Berghe, *Laken*: Wat dient er gedaan te worden om nuttige Noord-Nederlandsche boekwerken meer door ons Vlaamsche volk te doen lezen? - Julius de Geyter, *Antwerpen*: De taal van Zuid-Afrika.

We nemen deze gelegenheid waar, om onze lezers nog-

maals dringend op te wekken aan het Kongres deel te nemen. Brieven voor lidmaatschap aan prof. Sabbe te Brugge, voor huisvesting aan dhr. Edw. Gailliard te Brugge.

- De gekende hoogleeraar en letterkundige J.A. Alberdingk Thijm te Amsterdam, die de gewoonte heeft, ter aanvulling der fraaie maar kleine boek- en prentverzameling der Rijks-Academie van beeldende kunsten, bij zijne lessen een ruim gebruik te maken van de boeken en platen uit zijne bijzondere bibliotheek, heeft deze laatste, bijna in haar geheel, in bruikleen afgestaan aan het rijk. De verzameling wordt ten dien einde naar het Rijks-museum overgebracht. Om eenig denkbeeld te geven van den omvang dezer boekerij, welke aldus, geheel belangeloos door professor Alberdingk Thijm voor alle kunstbeoefenaars beschikbaar gesteld is, deelen wij mede, dat zij ongeveer 22,000 deelen bevat, in de volgende tien categoriën te onderscheiden:

1. De meeste historische en theoretische werken, die, in vroeger en later tijd, in Nederland over de kunst zijn geschreven; biographieën, werken ook over scheeps- en vestingbouw.

2. Fransche, Duitsche en Engelsche over kunst, over de antieken, over de middeleeuwen, over de renaissance, enkelen over de modernen (o.a. de groote werken van Pugin, d'Azincourt, Viollet-Le-Duc, Otto. Reichensperger en Didron: talrijke monographieën van kerken, kasteelen, enz.

3. Nederlandsche plaatsbeschrijving, met platen, voor Holland, Zeeland, Uitrecht, Brabant, vrij volledig, ook de groote verzamelwerken: Tegenwoordige staat' van Heusen en van Rhijn, Messager des Sciences historiques; werken van 't Historisch Genootschap, enz.

4. Geschiedenissen en beschrijvingen der landen in de vier werelddeelen; ook met platen.

Groote verzameling over ridderlijke instellingen, heraldiek-geschiedenis en theorie, numismatiek, zegelkunde, gildewezen enz. Costuumkunde, zeden en gebruiken.

5. Nederlandsche letterkunde; de poëzie van de twaalfde tot en met de negentiende eeuw, bijna compleet; ook veel proza.

Hierbij vele uitgaven, versierd met platen van tijdgenooten.

Groote verzameling historische werken over onze letterkunde.

Groote verzameling theoretische werken: Nederlandsche taal, rhetoriek, enz.

6. Vreemde letterkunde, middeleeuwsch en oud-Duitsch; de voornaamste klassieke Duitschers; wat middeleeuwsch Fransch en Engelsch; de XVIIe en XVIIIe eeuwen, eenige modernen.

Van de Italianen de voornaamste dichters.

Eenige vertaalde oosterlingen.

Spraakkunsten van de Europeesche talen en eenige Oostersche, ook dialekten, (de beste Hoogduitschers, ook geschiedenis, enz.)

7. Een weinig philosophie, natuurlijke historie, rechtsgeleerdheid en staatkunde.

8. Bijbels, oude asceten, legenden, liturgie, inconographie, kerkgeschiedenis, dogmatiek, en controvers.

9. Eene groote verzameling perkamenten, charters. Ook Mss. in oude banden en ongebonden: getijdeboeken, legenden, hymnen, ook echte stukken van historischen aard.

10. Plaatwerken: Agincourt, Fra Angelico, Hogarth, Quellinus, de Pugins en andere architectuurwerken, Piranesi.

Voorts 124 portefeuilles: met prenten, naar de voornaamste meesters der verschillende scholen (bijeengebracht om het onderwerp; minder om den ‘staat’ der gravures); met afbeeldingen van bouwwerken en hunne onderdeelen, meubeling, smeed- en drijfwerk, allerlei ornamentiek; gezichten op Nederlandsche en vreemde steden, met de plans, vele duizenden portretten, zeer veel over heraldiek, numismatiek, symbolographie; volksprenten, kinderprenten, spellen; arts somptuaires, godsdienstplechtigheden, duizenden historieprenten, bijbelprenten, heiligenprentjes, eenige teekeningen, enz. Ook calligraphie. En eindelijk eene verzameling zegels, in was, lak en gips. *(Portefeuille.)*

- Donderdag, 24 Juli heeft de onthulling van het monument ter nagedachtenis van Elisabeth Wolff - Bekker en Agatha Deken te Vlissingen plaats gehad. De heer Joh. Dyserinck hield de rede, waarin hij uitvoerig de verdiensten dezer begaafde vrouwen schetste en den invloed, dien zij op onze letterkunde hebben uitgeoefend. Ook aan hare liefde voor de vrijheid bracht spreker groote hulde.

De rede werd afgewisseld door koorgezang.

Na de rede begaf de commissie met het zangkoor, het muziekkorps der schutterij en de genoodigden zich naar het Betje-Wolffsplein, waar men zich schaarde om het monument. Daar voerde de voorzitter der commissie mr. G.M. de Stoppelaar het woord, die de twee dochters van wijlen dr. J. van Vloten en den heer Dyserinck uitnoodigde het monument te onthullen.

Het gedenkteeken bestaat uit eene fontein van groote afmetingen. Op het voetstuk aan de zuidzijde naar de Walstraat gekeerd, ziet men de bronzen buste van Betje Wolff, aan den tegenovergestelden kant die van Aagje Deken.

De twee andere vakken, Oost en West, zijn voorzien met deze opschriften:

> NATIONALE HULDE AAN ELIZABETH WOLFF, geb. BEKKER EN AGATHA DEKEN
> 24 JULI - VLISSINGEN 1884

en de namen van eenige werken, door naar geschreven: *Sara Burgerhart*, *Willem Leevend*, *Economische liedjes*, *Brieven en Liedjes voor het Vaderland.*

Op het voetstuk rust de kom der fontein, versierd met acht leeuwenkoppen, die water spuwen in het reservoir, dat eene middellijn heeft van zeven Nederl. el; uit het midden van de kom rijst eene kolom, welker bovengedeelte een kroon draagt met vier leeuwenkoppen, uit wier geopende muilen ook door eene afzonderlijke leiding het water neerstort. Door de vijf meter hooge hoofdpijp, eindigende in genoemde kolom, spuit het water omhoog. Het reservoir is omringd door een aarden ring met planten versierd, en deze omgeven door een trottoir.

Bij deze gelegenheid wordt te Vlissingen ook eene tentoonstelling gehouden van boeken en voorwerpen, die op de schrijfsters betrekking hebben.

- Bij J.C. & W. Altorffer te Middelburg verschijnt *Hulde aan Betje Wolff en Aagje Deken* 24 Juli 1884 door Dr. Johs, Dyserinck.

Dit letterkundig geschrift bevat zoowel de toespraak van den redenaar bij gelegenheid der onthulling van het Monument ter eere van de beide Schrijfsters, als een even uitvoerig verslag der Tentoonstelling van bijna alles wat door de beide vriendinnen in het licht is gegeven, verrijkt met den tekst van onuitgegeven brieven, gedichten en andere hoogst belangrijke bescheiden, welke eene rijke stof opleveren voor de juistere kennis van het leven en de werken van Wolff en Deken, in gr. 8°. formaat met netten omslag. (prijs fr. 2,50).

- Tollens' *Overwintering op Nova Zembla* werd dezer dagen door D. van Pelt in 't Engelsch vertaald en te Londen uitgegeven onder den titel van Henry Tollens, *The Hollanders in Nova Zembla.*

- Voor de prijsvraag van de *Association littéraire internationale*, verleden jaar te Amsterdam uitgeschreven, over *Holland en de vrijheid van denken en schrijven in de* 17e *en* 18e *eeuw*, zijn zes antwoorden ingekomen. Drie dezer stukken zijn eene bekroning waard, waarbij dat van den heer J. Hora Siccama van Utrecht, een Nederlander, voor het beste gehouden wordt.

- Vlaamsche belangen.

- De Minister Malou heeft aan de Bestuurders van Registratie en Domeinen den volgenden omzendbrief gezonden:

BRUSSEL, 8 Juli 1884.

Heer Bestuurder,

Sedert eenige jaren worden in de Vlaamsche provinciën de jonge lieden van Waalschen oorsprong als surnumerarissen aangenomen, wanneer zij, in den algemeenen prijskamp eenen behoorlijken rang bekleedende, nadien, binnen een tijdsbestek van achttien maanden, met welgelukken een onderzoek over de Vlaamsche taal hebben doorstaan. Dit stelsel levert ernstige bezwaren op, door eene reeds langdurige proef te kennen gegeven.

De toestand doet mij tot invoering van een ander stelsel besluiten.

De rangschikking volgens algemeene verdienste, zal, overeenkomstig den uitslag der wedstrijden, even als thans geschieden, maar de surnumerarissen bestemd om in het Vlaamsch land dienst te nemen, zullen uitsluitend, en volgens dezelfde rangschikking, genomen worden op eene bijzondere lijst, waarop zullen worden ingeschreven, behoudens de recipiendarissen van Vlaamschen oorsprong, zij die van Waalschen oorsprong zijn en vóor den algemeenen wedstrijd stellige bewijzen zullen hebben gegeven, dat zij de Vlaamsche taal genoegzaam machtig zijn.

Een onderzoek zal loopen over het spreken, het lezen, het vertalen, het ontleden van in 't Vlaamsch gestelde acten, het verklaren en vereffenen eener nalatenschap, mede in die taal vervat. De mededingers zullen tevens eenen Vlaamschen brief moeten opstellen.

De proef zal slechts eenmaal vóor iederen prijskamp mogen onderstaan worden.

Het nieuwe stelsel zal ter gelegenheid van den a. st. algemeenen wedstrijd niet volledig worden toegepast. Ten einde dien wedstrijd, die zoohaast mogelijk zal plaats grijpen, niet te moeten verdagen, heb ik de volgende overgangsmaatregelen getroffen.

Na den prijskamp, en ten laatste in de eerste dagen van Maart 1885, zullen de Waalsche jongelingen, die slechts behoorlijk zouden geplaatst zijn tot het bekomen eener aanstelling als surnumeraris in het Walenland, eene enkele maal worden toegelaten tot de proef over de Vlaamsche taal.

Indien zij bekwaam zijn om in het Vlaamsche land benuttigd te worden, zullen zij de aanstelling als surnumeraris bekomen.

In het tegenovergestelde geval, zullen zij zich bij den volgenden algemeenen prijskamp moeten aanbieden.

Ik verzoek u, heer Bestuurder, de ontvangers uit te noodigen het tegenwoordig aanschrijven onmiddellijk mede te deelen aan hunne bijzondere bedienden, die aan den a.s. algemeenen prijskamp wenschen deel te nemen.

De Minister van Finantiën,

MALOU.

- Uit goede bron vernemen wij dat de verschillige ministers met de beste inzichten bezield zijn voor onze Vlaamsche zaak, en zulks niet slechts door woorden maar ook door daden doen blijken.

- In de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd de grondwettelijke eed in het Nederlandsch afgelegd door geheel de Antwerpsche afvaardiging, namelijk de heeren De Laet, Coremans, De Decker, Guyot, Meeus, De Winter-Lauwers, Osy en Minister Jacobs, alsook doortwee volksvertegenwoordigers van Brussel: MM. Stroobant en Vander Smissen. In den Senaat werd dit goede voorbeeld gevolgd door de Heeren Cogels en Vanden Bemden, van Antwerpen, Lammens en de Bethune van Kortrijk en Van Ockerhout van Brugge.

- *Vlaamsche inschriften te Loches*, *in Frankrijk.* - Een onzer vrienden, die Frankrijk bewoont, vond over eenigen tijd, te Loches, eene stad bij Tours, op een publiek gebouw de volgende inschriften, die er in het Vlaamsch of Neder-

landsch, door zekeren Specholt in 1417, geplaatst werden. Ziehier deze inschriften:

> HELPE GOD UND MARIA. SPECHOLT 1417.
> -
> VIVE LE NOBLE DUC DE GHULLIERS. - IN DEN APERYL DEN XVIITEN DACH, HOERDYC DEN EERSTEN DONDERSLACH. - GHELT, GHEWELD ENDE JONSTE BRECKT RECHT, CREDIET ENDE CONSTE. SPECHOLT 1417.

Deze inschriften bevinden zich op eene brug van het kasteel te Loches. Zij duiden naar onze gissing den bouwer of metselaar aan der brug, zekeren Specholt, die in 1417 dit werk tot stand bracht. Hij was een Vlaming, maar onderdaan, zoo 't schijnt, van den hertog van Gulik, dien hij in een zijner inschriften hoog laat leven. Was hij een Gulkenaar, dan kan het wel niet anders of hij moet te huis behooren in het Vlaamschsprekend gedeelte van dit land. Wij zouden alzoo zijn geboortegrond moeten zoeken in den omtrek van Gangelt of Sittard. In allen geval is het merkwaardig dat een Vlaming in 't zuiden van Frankrijk, zijne indrukken teruggeeft op de muren van een publiek gebouw, in de taal zijner vaderen, eene taal die geheel vreemd was aan de bewoners van Loches.'

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen.** In den prijskamp van Rome voor de bouwkunde werd de 1e prijs toegekend aan M. Eugeen Dieltjens en de 2e aan M. Truyman, beide leerlingen der Antwerpsche Akademie.

Nieuwe uitgaven.

Arm Vlaanderen. Roman door Teirlinck-Stijns 2e deel. In-8o, 390 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete.
Bij inschrijving: 2,50 fr.
fr. 3,50

- *Dwaallichtjes.* Een bundel novellen van Louise Stratenus en Cath. Alberdingk Thijm. Kl-8o, 236 blz.
  Roeselare, De Seyn-Verhougstraete.
  fr. 2,50
- *Dombey en Zoon* door Charles Dickens. 2 deelen. In-8o, 230 en 224 blz. Elk met eene plaat en in gekleurdrukten omslag.
  Per deel.
  fr. 1,50

De laatste van zijn naam.
Naar het Zweedsch van ‘Onkel Adam.’

De omstandigheden brengen het om zoo te zeggen vanzelf mede, dat, als een oud man eene geschiedenis gaat vertellen, hij begint met de woorden: ‘Het is reeds lang geleden...’

Dat ‘lang geleden’ was voor hem de tijd, toen zich allerlei kleine figuren en tafereelen met gemak op de photografeerplaat van het geheugen vasthechtten, toen ze nog vochtig en licht vatbaar voor de geringste indrukken was. Van lieverlede echter doet de tijd de oppervlakte opdrogen, totdat ze eindelijk geen blijvend afdruksel meer opneemt, en dan blijft er voor het oog der verbeelding niets meer over dan wat zich eens ‘lang geleden’ helder en met krachtige slagschaduwen op het glas afspiegelde. - Voor zoover het de afdruksels der karakters betreft, is het verschil tusschen het verleden en het heden gelukkigerwijze veel minder dan men meestal gelooft. Onze ouders waren noch beter, noch slechter dan wij; ze hadden dezelfde deugden, dezelfde gebreken, dezelfde geestkracht, dezelfde zwakheden als wij; wij namen dezelfde over, die zij hadden. Het eenige, wat de karakters van twee opvolgende tijdperken merkbaar onderscheidt, is de kleeding. Men verwisselt met elken menschenleeftijd van kostuum, - dat is alles. Het doet er dus zooveel niet toe of men beginnen moet met: ‘Ik herinner me, dat lang, heel lang geleden,’ enz., - zooals ouden van dagen gewoonlijk spreken en wat der jeugd zoo dikwerf stof tot lachen geeft.

Het is reeds lang geleden, dat daar op den Kungsholm, Kwartier Bergklippan,[1] een klein huis van twee verdiepingen stond, dat, wat grootte en uiterlijken vorm betreft, eene onmiskenbare gelijkenis bezat met de Kaäba te Mekka, zooals men ze wel afgebeeld ziet, - een dobbelsteen op eenen heuvel, op de ‘Bergsklippe’, omgeven door eenen redelijk grooten tuin en afgesloten van de wijde wereld door eene roodgeverfde, bouwvallige schutting.

Vlak er naast lag een klein stukje bouwland, gehuurd door eene Madam,[2] die in het huisje, dat in 't midden stond, een gaarkeuken hield voor het werkvolk uit de fabrieken van de heeren Helius en Samuel Owens.

In de eene bovenkamer der Kaäba - de verdieping bevatte eene bekrompene voorzaal en twee kleine vertrekken, die naar verschillende zijden uitzicht hadden - woonde in dien tijd de schrijver dezer bladzijden. Hij heeft na dien tijd wel getracht huis en tuin weer een bezoek te brengen, maar alles is verdwenen. Thans verheffen zich trotsche gebouwen op dezelfde plek; maar menschen en sijsjes vinden daar geenen boom meer om er op te gaan zitten snateren en kweelen; het gezang moest zwijgen, waar het menschelijk bedrijf in 't spel kwam, en in plaats van de vogeltjes, wien de goede God hier een eigen huis en haardstee had geschonken, kwamen de huurders en nestelden zich van den kelder tot aan het dak.

't Was in den zomer, ‘reeds lang geleden’... Nu ja, 't was zomer en in den naburigen tuin was eene tent opgeslagen, waarin twee jongelieden - de schrijver was een hunner - die alle redenen hadden om zuinig te zijn, gewoon waren hun middagmaal te gebruiken. Over dat middagmaal wil ik niet uitweiden, omdat een maal voor zoo weinig geld als het toen kostte, thans nauwelijks toereikend zou zijn om eene musch in het leven te houden. Toen was 't echter goed, smakelijk toebereid, - zelfs voortreffelijk, tenminste voor jongelieden met een gezonden eetlust.

(1) Een stadsgedeelte van Stockholm Onder ‘Kwartier’ wordt verstaan een vierhoek, waarin verscheidene straten zijn begrepen - een wijk dus - en die ook eenen afzonderlijken naam draagt.

(2) ‘Madam’ zijn in Zweden: kook, waschvrouwen, enz. De vrouwen der zoogenaamde hoogere standen noemt men ‘Fru’ (mevrouw).

Onze gastvrouw verrichtte ware wonderen in de kookkunst, ter wille van de ‘heeren in de tent,’ - overigens de eenige heeren, die hare kunst inriepen. Voor zoover haar tijd toeliet, verkortte zij hun het etensuur met allerlei lange verhalen, terwijl ze vlak voor hen stond, met de stevige roode armen gekruist over de borst, zelfs zoo rood als eene pioen, met kroezelig roodbruin haar, dat meestal met een beetje meel gepoeierd was. Het praatje liep altijd over de lotgevallen der buren, die zoo uitvoerig en duidelijk mogelijk werden verteld, of wel over gelukkige dienstmeisjes, die door een ‘heer uit de fabriek’ ten huwelijk waren gevraagd, of over een gelukkigen heer, die een rijke fabrikantsdochter tot vrouw had gekregen, enz.

‘Als de heeren eens even door de opening van de tent willen zien, zal ik hun wijzen waar een gekke vent woont.’

We keken,

‘Zien de heeren daar die drij ramen vol bloemen?’

‘Ja.’

‘Daar in het huis met drij verdiepingen, dat juist beneden ons bij de oude Kungsholsmsbrug ligt.’

‘Ja wel.’

‘Nu ziet ge, daar woont een gekke kerel, die Yxkull heet en zich baron laat noemen, hoewel mijn man, die wijndrager is, zegt, dat het een drommelsche leugen is en dat hij geen baron Yxkull heet, want dat had de boekhouder Hörner bij Middelfart & Co. zelf gezegd. Wat denkt gij er van? Hij laat zich voor baron uitmaken, die gek; maar God lof en dank, tegenwoordig geeft niemand meer iets om graven en baronnen; de eene mensch is even goed als de andere, zegt de boekhouder Hörner en zegt mijn man, die wijndrager is, ook. Neen’ - een zucht - ‘men kan er onzen Lieven Heer niet dankbaar genoeg voor zijn, dat men een eerlijken naam draagt en te goeder naam en faam staat; - waarlijk, men moet God danken, als men bij zijns gelijken en anderen goed gezien is. De heeren mogen gerust gelooven, dat wij, - al is mijn man ook maar wijndrager en al moet ik ook voor 't volk van Helius, Owen en anderen achter de toonbank staan, - elken stuiver, dien we overhouden, op zij leggen om onzen Berndt behoorlijk te laten leeren; maar Berndt is ook een pronkstuk van een jongen, hoewel hij eerst tien jaren wordt, en mijn-

heer Hörner, de boekhouder bij Middelfart & Co., voorspelt, dat Berndt eenmaal groothandelaar zal worden en in het handelscollege kan komen.... Ha-ha-ha! mijnheer Hörner is zoo'n nette man en praat met mijn man, den wijndrager, als met een oude vriend en kameraad.'

Onze gastvrouw was, als ze eens op haren praatstoel zat, tamelijk woordenrijk en sprak dan met zekere voorliefde over zichzelf en haren man den wijndrager, en haren zoon Berndt, den schoolknaap. We vernamen zoo van lieverlede, dat Madam in haar jeugd 'een aardig bakkesje' had gehad, zoodat Löfgren, de wijndrager, kompleet, kompleet dol van verliefdheid was geweest en gedreigd had in de Brunnsvik te springen, als ze hem liet loopen, en verder, dat Löfgren een man was zooals er niet veel langs den weg gingen; alleen was 't jammer, dat 'slechte lieden' hem soms verleidden een glaasje te veel te drinken, want dan ging hij wat onverstandig te werk en wilde hij zijn handen wel eens gebruiken, wat Madam, die op haar stevige armen vertrouwde, zich niet bijzonder scheen aan te trekken.

Overigens leefden ze als een paar tortelduiven in hunne kooi, in 't kwartier Bergklippan, tegenover de Kungsholms-kerk.

Inmiddels had ik met schier onafgewend oog de drij ramen van het hooge huis beschouwd, die als 't ware door eene gordijn van veelkleurige pelargoniums waren bedekt. Die bloemen waren toenmaals in de mode en zullen ook wel meer in de mode komen, als men eenmaal genoeg heeft van de cactussen en de Chineeschstijve camelia's.

Madam Löfgren had den eigenaar van die bloemen een gek genoemd, - den 'ingebeelden baron en gek Yxkull', maar juist dit wekte mijne belangstelling in dien man. Sinds lang wist ik, dat de zoogenaamd practische lieden - en onder hen vooral de meer bekrompene, - allen, die in beschaving en ontwikkeling boven hen staan, bij voorkeur voor gek verklaren. Het eenige, waarop zich die menschen verstaan, is geld bij elkaar halen, en zulke menschen noemt dan iedereen, die het geld slechts als middel, niet als doel beschouwt, een gek of een suffer, iemand die in oude boeken snuffelt, in plaats van avondmalen te geven, of die zich met

de raadselen der natuur het hoofd breekt, in plaats van op de beurs te speculeeren. In eenen kring van zulke door en door knappe practische lieden gebeurde het eens, dat een kandidaat in de letteren bij een feestgelegenheid het woord voerde op eene wijze, die 't voor het stedelijk blad moeilijk maakte er over te zwijgen. Daar dit natuurlijk moest geschieden met den noodigen eerbied voor den man, die niets ter wereld bezat dan een schat van kennis, was die titel van kandidaat toch wel wat kleintjes en daarom heette het, dat er eene zeer belangwekkende voordracht was gehouden door den heer N.N., Akademie-Comminister. Wat het beteekende weet ik niet, maar het klonk voornaam.

't Is eigenlijk in hooge mate komiek, als men hoort op welk eenen toon van meerderheid de eene steeds over den ander oordeelt. Als men de menschen op gezag wilde gelooven, zou men tot het besluit komen, dat we allen gekken of booswichten zijn.

Maar dien baron Yxkull daar kon ik maar niet uit mijne gedachten verbannen, dien ‘gek’, den ouden bloemenvriend, die daar drij verdiepingen hoog huisde in eene woning, wier geheele voorzijde drij ramen bezat, - bijgevolg hoogstens twee vertrekken.

Madam Löfgren onthaalde me heel spoedig op nadere bijzonderheden.

‘Bijna iederen avond,’ zoo babbelde ze voort, ‘gaat de oude gek naar het Kungsholms-kerkhof en zit dan uren lang naast een met groen en immortellen overdekten grafheuvel. Ik denk, dat hij eenen jongen heeft verloren, over wien hij nog rouwt. Ja-ja, ik weet, hoe hard de ouders zich het verlies van kinderen aantrekken, en ik denk nog met droefheid aan mijne kleine Amalia, die zes jaren geleden stierf; maar ik ben en blijf altijd een christenmensch en een verstandig mensch ook, die begrijpt, dat Amalia het bij haren Hemelschen Vader beter heeft en gelukkiger is dan in deze verleidelijke wereld...’

Daar trad de dienstmaagd binnen en fluisterde haar iets in 't oor. - ‘Daar hebt ge den sleutel! Neem van Möllers versch bier, want dat wordt licht zuur... Wat zei ik daareven ook? - Inderdaad, bij deze warmte krijgt het versch bier soms binnen een paar uren een tik weg. Dat van Möller is het

slechtste. Dat is goed voor het volk van de ijzerfabriek; smeden en ijzergieters kunnen dat best verdragen. - Ja, zooals ik zei; voor kinderen is 't zeker maar het beste, als ze vroeg sterven; men moet er eigenlijk onzen Lieven Heer dankbaar voor zijn.'

'Ja-wel,' zei ik, - 'zou Berndt ook geene zwakke borst hebben? Zijne konen zijn zoo rood.'

'Wat? - Neen, de hemel beware ons! Berndt heeft toch geen aanleg voor tering? Als hij doodging, dan leefde ik ook niet lang meer. Neen, dat meent ge immers niet? Zou Berndt wezenlijk eene zwakke borst hebben.'

'O neen, madam,' antwoordde ik lachend. 'Berndt verheugt zich in eene ijzeren gezondheid; maar aangezien het volgens u beter is, dat kinderen jong sterven, dacht ik u plezier te doen met dat te zeggen.'

'Wel foei, - wat hebt ge mij doen schrikken!'

Die zoon Berndt was een knappe jongen, stil, vlijtig, bekwaam, met een paar levendige oogen en den blos der gezondheid, dien de goede moeder Natuur der kinderen schenkt en die alleen kan worden weggeschoolvost in inrichtingen, die den naam mochten dragen van inpomp-instituten, - inrichtingen, waar de vermoeide, verweekte kinderzielen met tal van vakken worden gemarteld, in plaats van grondig onderwijs te ontvangen. Toen, in dien lang verleden tijd, stond de school nog zoo laag, dat de kleine geleerde lichtjes nog niet in de pijp brandden, en dit is de oorzaak waarom, heden nog, niet weinig van die 'erbarmelijk onderwezen knapen' hun licht over het vaderland verspreiden.

Men kan met de beste bedoelingen een spion worden. Ja, dit wordt men eigenlijk altijd, als men niet uitsluitend aan zichzelf, zijn gezondheid en zijn levensbehoeften denkt, maar zich met de geheele menschheid verbonden gevoelt. Ik herinner me niet, dat mij als knaap iets meer belangstelling inboezemde dan de Engelsch-Chineesche zoogenaamde Opiumoorlog, hoewel de Chineezen toch volstrekt niet tot onze natie behoorden en redelijk ver over bergen en zeeën van ons afwoonden.

Ik was dan ook niet weinig nieuwsgierig den 'gek' te leeren kennen, die zulke schoone pelargoniums voor zijne vensters had staan en elken avond op eene bank naast een kindergraf ging zitten.

Het toeval, misschien het noodlot of wel de Voorzienigheid wilde, - mogelijks wel omdat ik in een verwijderde toekomst eenige verzoenende woorden over een in verval gerakende goede instelling in 't midden kon brengen, - dat ik heel spoedig gelegenheid kreeg den ‘gek’ te bezoeken, den verwaanden man, die zich baron liet noemen, zooals de boekhouder Hörner beweerde.

Op zekeren schoonen dag stond in de ruime, prachtige voorkamer van het Seraphimen-lazaret een groote, grijze, door de jaren een weinig gebogen man. Hij had een fijnbesneden gelaat, de neus was min of meer gebogen, om den mond speelde een welwillend, maar tegelijk toch ook een voornaam trekje, en zijn gansche houding verried den man, die zich wel is waar in een harde noodzakelijkheid schikte, maar toch zoo, dat hij zich zijner waarde bewust bleef. Daar ik toevallig in zijne nabijheid kwam, groette hij, en vroeg naar een arts. ‘Mijn naam is Yxkull,’ voegde hij erbij; ‘ik woon hier dicht in de buurt; mijn oude bediende is zwaar ziek; daarom wilde ik verzoeken, dat...’

‘Heel gaarne; ik zal terstond met mijnheer den baron meêgaan.’

Terwijl we den Kapelaans-heuvel opgingen, bleef de oude man herhaalde keeren staan. ‘Ik kan niet zoo vlug vooruit als gij,’ verontschuldigde hij zich lachend; het is alleen een voorrecht van de jeugd, dat ze even gemakkelijk bergop gaat als over een vlakken weg. Ik heb eene zwakke borst en ik ben spoedig buiten adem.’ En dit belette niet, dat mijn oude vriend drie verdiepingen hoog woonde. Dit scheen wel een bewijs van armoede.

Nadat we de drie trappen waren opgeklauterd, werd ik naar het kamertje van den bediende gebracht, dat aan de andere zijde, naar de Kungsholmbrug gekeerd, het uitzicht hoog over de daken en schoorsteenen had.

‘Nu, hoe gaat het, waarde Leman?’ vroeg de baron en opende toen een zomerblind, waardoor het lichter in de kamer werd.

‘Och, dat mijnheer den baron om mijnentwil zooveel moeite moet doen! Met mij gaat het zoo stilletjes, al is 't ook dat ik bij elke ademhaling een gevoel heb, als werd ik met naalden in mijne borst gestoken. Maar wie moet u nu oppassen?

‘Heb daarover geene zorg, waarde Leman; dat is al in orde.

De bediende. een bejaard man en bijna even grijs als zijn heer, had eene longontsteking.

Nadat ik het noodige had voorgeschreven, was 't mij zeer welkom, toen de baron mij tot een bezoek in zijne ‘kleine behuizing,’ zooals hij 't noemde, uitnoodigde.

De kleine behuizing bestond in twee vriendelijke vertrekken, waarin pelargoniums en andere bloemen en planten het scherpe zonlicht temperden. Tegen een der wanden prijkte een fraai borstbeeld van den ‘zaligen Koning’, - zooals de baron zich uitdrukte, en waarmede hij Gustaaf III[1] bedoelde. Ik bewonderde het en dit deed hem vergenoegd glimlachen.

‘Het is door mijn vriend Sergell - den beroemden beeldhouwer - gemodelleerd. Die schilderij kreeg ik ten geschenke van Breda; - dàt is het portret van mijn zoontje,’ liet hij er langzaam op volgen; ‘en deze zijn oude meesters. Ik kreeg ze van den zaligen Koning.’

Tegen een ander muurvak stond een klavier. Piano's waren er toen weinig, en de muziekstukken, die me in 't oog vielen, waren van wat men nu noemt, klassieke meesters - Haydn, Mozart enz. Een rijkvoorziene bibliotheek besloeg het derde muurvak; ze bevatte meest Fransche werken over wetenschap, literatuur en kunst.

En hij, die in zulk een omgeving leefde, was dus de man, die door madam Löfgren op gezag van den boekhouder Hörner een gek werd genoemd.

Eerst toen ik de kleine slaapkamer binnentrad, viel mijn oog op eene afbeelding, die aan adeltrots deed denken. 't Waren twee tegen elkaar leunende schilden, volgens alle regelen der heraldiek met goud en kleuren op glas geschilderd.

‘Zulke wapens zijn op zichzelf kinderachtige dingen,’ zegde hij, - ‘dat weet ik heel goed; maar juist daarom is 't me een genoegen deze figuren te bestudeeren, die der fantasie zooveel te raden geven. Op het eene schild van de kleine schilderij was de leeuw van Sint Olof met de kromstelige bijl voorgesteld; op het andere was een gouden jachthoren op azuur geschilderd.

(1) In 1792 op een gemaskerd bal vermoord door een edelman. Ankarström, lid eener samenzwering van edelen.

De baron volgde mijne opmerkzame blikken. Hij glimlachte op zijne gewone vriendelijke wijze en zei: ‘Dat is voor mij een dierbaar aandenken. Op het goed van mijnen schoonvader woonde een oude, zoogenaamde *inventarium*, - Roland, heette hij, - een voormalig luitenant ter zee en een oud krijgsmakker van den vader mijner schoonmoeder zaliger. Hij was een vriendelijk en zeer begaafd man, en op den dag toen ik met mijne vrouw zaliger in 't huwelijk trad, schonk hij ons dit door hem zelf geschilderd stuk als aandenken, - de Yxkull- en Gyllenhornsche familiewapens, zich tot elkaar nijgende en onderling steunende, omgeven door myrthen- en eikenloof. Het schilderijtje heeft alleen voor mij waarde, maar voor niemand anders,’ liet hij er op volgen en scheen daarbij een traan uit den hoek van zijn oog weg te pinken.

‘En ge hebt hoop,’ viel hij zichzelf in de rede, ‘dat mijn oude dienaar beter kan worden? Gij weet niet hoe gelukkig ik zou zijn, als dat gebeurde. Hij is mijn eenige vriend, - de eenige, mijn oude, eerlijke Leman; mijnheer, genees hem en ge zult me als een ree den Kapelaansheuvel zien oploopen,’ voegde hij er schertsend bij.

Van dien dag af werd het me tot een aangenamen plicht den ouden gewezen hofjonker Alexander baron Van Yxkull, aan wien geen sterveling zich iets gelegen liet, te bezoeken. De oude Leman nam weldra in beterschap toe, maar toen begon ook spoedig de strijd tusschen de twee ouden.

Leman wilde onvoorwaardelijk zijnen baron oppassen, en de baron beweerde even hardnekkig den ouden Leman te moeten oppassen. Ik schaarde me aan de zijde des barons en besliste de zege, waardoor de bediende - natuurlijk niet zonder pruttelen - belet werd ontijdig het bed te verlaten om zijne livrei weer aan te trekken.

Gedurende al dien tijd had de baron, zooals ik bespeurde, zelf de woning in orde gehouden, - tegelijk dus voor heer en knecht gespeeld - hetgeen de oude Leman niet weinig hinderde, daar hij het best wist, hoe 't in huis met de kas was gesteld.

Op zekeren avond zei de baron tot mij: ‘Gij behoort tot den nieuweren tijd, ik tot den ouden. Gij staat nog in den vollen dageraad, - ik zit in de schemering van den avond en zie de zon wegzinken. Ziet ge, mijn vriend, daarom zijn

onze gevoelens verschillend, hoewel niet onze beschouwingen. De stand, waartoe ik behoor neigt ten ondergang, - dit weet ik. De Zalige Koning daar, wiens schedel met onverwelkbare lauweren is omkranst, wist het ook. Maar waartoe dient tegenwoordig de zich steeds breeder baan makende verguizing eener instelling, die vanzelf langzamerhand als een afbrokkelende bouwval in puin verzinkt? Zijn de nieuwe kaartenhuizen beter dan de oude ridderburchten? Is de aristocratie van de beurs meer waard dan die der geboorte? Leeft een volk vrijer en gelukkiger onder de heerschappij der geldkoningen dan onder die eener erfopvolging? Maar, ziet ge, er is een adel, die goddank nooit uitsterft: dat is de adel der ziel, en die wordt evenmin door stamboomen als door brandkasten gekweekt en onderhouden.

‘En toch ligt er reeds in de vereering en het bewaren van oude herinneringen iets wat den mensch veredelt; wanneer hij een lange rij van voorzaten overziet en met eigen oogen zich overtuigt, hoe eenmaal een geslacht zich verhief, even onvermijdelijk als onwillekeurig, gelijk een rijzende baar, weer terugzinkt om plaats te maken voor een nakomende golf; maar, ziet ge, - ik hoop dat ge mij begrijpt, - als ge van 't strand een stroohalm in 't water werpt, zult ge ontwaren, dat hij slechts onmerkbaar wordt gedragen door de rijzende en dalende golven, die elkaar steeds opvolgen en haar schuim op den oever uitspreiden.

‘Deze stroohalm, mijn vriend, is in het menschelijk leven wat wij geluk of vrijheid noemen, - zooals men wil, doch als de eene instelling wegzinkt en eene andere nieuwe baar verrijst, dan ligt toch het menschelijk geluk nagenoeg nog op dezelfde hoogte, zonder merkbaar voor- of achteruit te zijn gegaan.

‘Maar bij elke nieuwe golf roepen de kinderen: ‘Nu komt het; nu zal de stroohalm op het strand worden geworpen om er te blijven liggen!’ Arme kinderen! Dan zult ge lang moeten wachten, want de golven der meening wisselen gestadig, naarmate de wind uit verschillende hoeken waait.

‘Daarom, ziet ge, betreur ik den vervlogen tijd en verwacht ik weinig van den toekomstigen; bij u is dat anders; doch wacht slechts - en wachten moet ge toch. - Maar ik wil u liever iets van Haydn laten hooren; in de wereld van het schoone was hij een aristocraat, zooals er bijna geen tweede bestond.

De baron ging voor het klavier zitten en speelde.

Ook het instrument zelf scheen meer geschikt gevoelens uit te drukken dan de nieuwere piano, wier hamers hun arbeid als 't ware werktuigelijk verrichten en de ‘kunst die uit het hart komt,’ weinig gelegenheid geven zich te uiten. In baron Yxkull's tijd werd er *Ligato* gespeeld; de tegenwoordige tijd houdt meer van *Staccato*.

‘Nu is de oude Yxkullsche laarzenknecht weer op de been,’ begon op zekeren dag madam Löfgren. ‘Onze Lieve Heer mag weten waar die menschen van leven; van een schraal pensioen, geloof ik, en een even schraal erfenisje; dat zal wel alles zijn. Ik weet niet beter of de bediende kookt het middageten op de kachel en de “genadige heer Baron” moet zich met heel slechten kost behelpen.’

‘Dat zal niet lang meer duren, madam Löfgren, want ik heb hem verteld, welk een kostelijk eten wij hier in de tent krijgen, en toen heeft hij mij verzocht u te vragen, of hij 't ook wel bij u mocht laten halen.’

‘Sapperloot, - zou ik voor een baron koken!.... Als hij maar betaalt....’

‘Dat spreekt vanzelf.’

Eenige dagen later kwam de oude Leman met de boodschap van den baron.

‘Maar, mijn lieve herder!’ barstte madam Löfgren uit, - ‘de genadige heer baron kan zich toch met mijnen burgerpot niet behelpen! Ik kook alleen voor het volk van Helius en Owen! - Doch de wil des hemels geschiede!’

Wij, de beide tent-gasten, bemerkten al heel spoedig op onbedrieglijke wijze, dat madam nog beter kookte dan te voren, en weldra konden we duidelijk uit haren toon opmaken, dat haar oordeel zich van lieverlede aanmerkelijk wijzigde. Zij vertelde ons, dat zelfs mijnheer de baron haar zalm-podding en bouillon had geprezen en ze bijna niet zoo lekker aan tafel bij den Zaligen Koning had gegeten. Het had zeker zijne goede reden, waarom madam het hoofd veel hooger droeg dan anders, nu ze voor een baron kookte, terwijl ze dit vroeger alleen deed voor het volk van Helius en Owen, en heel toevallig maar voor twee ‘heeren’, die echter op verre na geen barons waren, - en dat in den tegenwoordigen tijd van vooruitgang en vrijheid, en zonder zich zelfs te storen aan het gevoelen van eene zoozeer erkende autoriteit, den boekhouder Hörner.

Berndt, de zoon, hielp den baron mee bedienen en wist van den ouden Leman een afdruksel van des barons zegel te krijgen, - want de jongen hield er een zegelverzameling op na. - De jeugd heeft een levendige verbeelding en een deficit van nuchter verstand; daarom verzamelt ze waardelooze zegels, totdat ze eenmaal, tot koeler oordeel gerijpt, alleen aan andere zegels waarde hecht, namelijk die op schuldbekentenissen en andere papieren.

Het liep dicht naar den herfst en ik zou weldra de hoofdstad verlaten.

Daar werd bij schemeravond op de deur van mijn eenvoudig kamertje op Bergklippan geklopt.

‘Binnen!’ - Het moest wel een buitengewoon bezoek zijn, want mijne vrienden namen de moeite niet eerst aan te kloppen.

‘Binnen!’

De oude Leman stond op den drempel, boog en zei: ‘Neem 't mij niet kwalijk, als ik u stoor.’

‘Zeker niet, mijnheer Leman; ga zitten.’

‘Ib heb,’ zoo begon de oude, ‘naast God aan u...’

‘Nu ja, 't is goed. Ik weet wat ge zeggen wilt.’

‘Neen, dat weet ge niet. Ge gaat vertrekken en waarschijnlijk komt ge den baron nog eens bezoeken.’

‘Daaraan heb ik waarlijk niet gedacht.’

‘Hij des te meer. De baron bezit niet veel; hij weet niet wat hij u zal aanbieden; over een noemenswaardig sommetje heeft hij niet te beschikken; nu vermoed ik - ik weet het niet zeker - dat hij u een kleinen gouden ring wil geven, die afkomstig is van de baroneszaliger; maar neem het niet, mijnheer, - neem het geschenk niet aan; - maar neem dit; het is mijn oud zilveren horloge; neem het, - maar ik bid u, niet den ring; dien moet de baron in zijn graf meenemen; het was de ring der barones-zaliger.’

‘Neen, neen, brave Leman, behoud uw horloge; het is me geen oogenblik in de gedachte gekomen uw heer om honorarium te vragen, en den ring neem ik stellig niet aan.’

‘Neem dan toch het horloge; een aandenken moet ge toch hebben.’

‘Een aandenken? Waarde Leman, gelooft ge, dat ik u beiden zal vergeten? Neen, bij God, ik vergeet u evenmin als dit oogenblik. Ik beschouw dus uw horloge als het mijne, en

gij, waarde Leman, bewaar het als een aandenken aan mij en aan dit uur,'

Leman had deze oplossing niet verwacht; verlegen en tegelijk bewogen, stak hij 't horloge weer in den zak.

Mijn kamertje scheen den ouden man te bevallen; het had toch geen andere versiering dan eene kopergravure, - het portret van den hofprediker en dichter Olaf van Dahlin.

'Dat was de voorlooper van den schoonen tijd des Zaligen Konings,' zei Leman, het portret beschouwende.

We praatten voort en hoe langer we praatten, hoe spraakzamer en meedeelzamer de oude dienaar werd.

'Ik heb den baron overal gevolgd,' vertelde hij. 'Toen hij op Yxkullsräs nog als knaap rondsprong, was ik daar ook als tuiniersjongen, en de jonge baron hield zooveel van bloemen. Daarom ziet ge nu nog zijne ramen vol bloemen en zeldzame planten, die ik verzorg. Hij groeide op als een slanke jonkman; toen trad hij in dienst bij het lijfregiment te paard van de Koningin en werd hij hofjonker des Konings.

Toen de Koning het doodelijk schot ontving, was baron Alexander van Yskull op het punt van de ladder der eer te beklimmen; maar nu veranderde alles in een oogwenk en nadat hij met de schoone freule Ulla Gyllenhorn in 't huwelijk was getreden, was het met den uiterlijken glans gedaan, want de nieuwe machthebbers hadden een proces tegen de Gyllenhorns verloren en de laatsten gingen door tegenspoeden van anderen aard te gronde. Daarentegen werd de huiselijke vreugde des barons grooter, naarmate de strijd om het dagelijksch bestaan zwaarder werd. Toen had ik het geluk een tuin te kunnen huren, dien ik bewerkte. De baron werd in den dienst gezocht en geplaagd en hij nam zijn ontslag; hij achtte zich echter niet te goed, 's winters vertaalwerk en 's zomers hoveniersarbeid te verrichten, zoodat we stilletjes het leven konden doorsukkelen.

'Toen kreeg hij een zoon. O, hoe straalden zijne oogen van geluk!

Het Yxkullsche geslacht zal dus nog een generatie voortleven!' riep hij.

'Zoo iets laat zich begrijpen. Zulk een oud geslacht is als een boom, die aan zijn uiterste takken nog uitspruitsels kan krijgen, al is de stam ook in het hart vergaan. Dikwijls zei de baron: 'Met een naam gaat het als met een boom. Aan-

vankelijk voedt hij zich door tal van wortels, die ver in de onbekende diepte van het verleden doordringen; maar langzamerhand sterft het hart en eindelijk is 't alleen de schors, de holle naam, die nog voortleeft. En toch nemen de laatste twijgen een bladerdos aan; maar waarvan voedt zich die? - Ja, alleen van de lucht, van eene gedachte, van den eerbied voor een ouden naam. Dan is het einde nabij; en toch, waarde Leman,' zei de baron, 'doet het u evenveel genoegen als mij, dat de oude boom nog eens weer uitbot.' - En zoo speelde en keuvelde hij met zijn zoontje.

't Zij Gode geklaagd, - die vreugde mocht niet lang duren! De barones stierf en een jaar later volgde haar de jonge baron, toen hij vier jaren oud was.

't Is hun gemeenschappelijk graf dat de baron gaat bezoeken; hij versiert het met onwankelbare liefde, als konden de dooden zijne bloemen zien. Ik geloof dat ze kennis dragen van zijne liefde; ik geloof, dat ze ons aanstaren door de oogen der immortellen; ze deelen in onze gewaarwordingen, ze volgen onze gedachten en ze gevoelen zich in dezelfde mate gelukkig als hun achtergebleven geliefden hen in liefde gedenken.

'Nu is de tuin er aan gegeven. De baron ontvangt een klein pensioen, en wat mag hij nog van het leven verwachten? Niets anders dan het einde en de eer, de laatste van zijn naam te zijn.'

'De laatste van zijn naam? riep ik uit.' Het moet een eigenaardig gevoel zijn de laatste te zijn van een grooten naam.

'Ja, inderdaad,' zei de oude Leman, zijn hoed opnemende.

'Denk aan den ring!' waren zijn laatste woorden, toen hij langzaam en voorzichtig den trap afging, die van mijn duiventil, in het kwartier Bergklippan op Kungsholm, naar den vlakken grond voerde.

Slechts weinige jaren later vond ik onder de doodberichten den naam van Alexander van Yxkull, den laatst-overgebleven hofjonker van Gustaaf III, - 'den laatste van zijn naam.'

Wanneer de waarde van den mensch daarin bestaat, dat men in de wereld van sport tot sport is opgeklommen, dit of dat heeft verricht of zich door dapperheid, geleerdheid, rijkdom of geest heeft onderscheiden, dan bezat de oude hofjon-

ker weinig menschenwaarde. Daarom ook werd hij door iedereen vergeten, behalve door deze of gene, die eensklaps de schoone pelargoniums voor de ramen miste, en daaruit volgde dan van zelf dat haar eigenaar, de oude hofjonker, er ook niet meer moest zijn.

Doch er bestaat nog een andere maatstaf, waarnaar elke reine gedachte, elk warm gevoel, elk eerlijk willen en handelen met photographische nauwkeurigheid wordt afgedrukt. Kon men die afdrukken lezen, dan zou men den ouden hofjonker terugvinden als een rijk en groot man, verheven boven armoede en rampen, vol toewijding, nooit klagend, nooit morrend, geduldig en lijdzaam, erkentelijk en bezield met warme liefde voor het verleden zoowel als voor de toekomst.

Zeldzaam zal er iemand gevonden worden, die het laatste gewicht van een grooten door den tijd in 't duister gezonken naam met zooveel rustige waardigheid droeg als de man, boven wiens stoffelijk overschot de oude Leman op eigen kosten eenen steen liet plaatsen met het eenvoudig opschrift: ‘Hier ligt Alexander, vrijheer van Yxkull - de laatste van zijn naam.’

Nog een paar jaren zag men des zomers elken Zaterdagavond een grijsharig mannetje op een met bloemen gesierden grafheuvel op Kungsholms kerkhof; den derden zomer bleef ook de bloemverzorger weg. De wereld bezat een trouw dienaar minder; een man minder, die zonder ‘kost en loon’ te bedingen, zijnen meester tot aan diens dood en na den dood zijnen grafheuvel verzorgde. 't Was de oude Leman, die als een trouw dienaar, nu eerst ter laatste rustplaats gebracht, - hij ook de laatste van zijn naam, - zich, zonder op loon, lof en eer aanspraak te maken, tot zijn laatsten ademtocht en met grenzelooze liefde aan een van de wereld verlatene had gehecht.

Men klaagt in onzen tijd over de onmogelijkheid om trouwe dienaren te vinden. De reden ligt zeker wel daarin, dat we de zegeningen der traditie hebben verloren en allen naar rijkdom streven. Voor en door het geld is echter nog nooit iets schoons, goeds, groots of heiligs tot stand gebracht. Liefde kan men niet koopen en trouw nog minder.

Poëzie.

I.
Verbroedering.

De Republiek der letteren heeft niets te doen met omwentelingen of scheidingen.
J.-F. WILLEMS.

I.

Hier vloeien Maas en Schelde,
  Ginds stroomen Lek en Waal;
En waar zij ruischen, bruisen,
  Daar klinkt een zelfde taal;
Daar eert men de eigen zeden,
  Den eigen levenstrant;
Daar wonen broedervolken:
  Daar is ons Nederland!

II.

Wij hoorden Holland zingen: Neen,
  Aan Vlaandren niet alleen -
Aan heel den Dietschen stam behoort
Van Maerlant's werk[1] Conscience's woord:
  Want Neêrlands roem is één!

En langs de Leie steeg het lied:
Aanveerd mijn hand, o Noorderling;
En zoo gij mij ook de uwe biedt,
In stam- en taalondeelbaarheid,
Dan zij u driemaal dank gezeid.[2]

(1) M. De Vries.
(2) Guido Gezelle.

III.

Die woorden vielen uit den mond
Van menig denker, menig bard;
Het Dietsche volk vernam ze graag,
   Bewaarde ze in zijn hert.

Zij vielen in het hert des volks,
Als vruchtbaar zaad in de akkervoor;
En toen Oranjes hand de hand
Van Coburg drukte, galmde een koor,
Een krachtig, God behaaglijk lied,
De velden van heel Neerland door:

IV.

o Broeders uit het Noorden,
      aan u ons warm gemoed!
O Broeders uit het Zuiden,
      weest hertelijk gegroet!

Vòòr jaren scheidde een storm
      ons huisgezin vaneen;
Die ‘veeten zijn vergeten,’
      de tijd van wrok is heen!

En leven we ook gescheiden,
      wij streven, eens van zin,
In vriendschap trouw verbonden,
      de schoone toekomst in.

De Hemel spare ónze erve,
      beware ùw vaderland;
Door eendracht sterk en machtig,
      hoû Neerland eeuwig stand!

Houdt stand, volschoone gouwen,
      en wankelt nooit of nooit,
Al wordt in andere oorden
      ook de oproervaan ontplooid!

Betreedt het pad der kunsten,
zoo eervol als gij moogt;
Voor Neerland zijn de lauwers,
waarop elk onzer boogt!

De nijverheid, de handel
verhooge uw vreugd en heil;
Daarvoor heeft elk zijn krachten
van geest en handen veil!

De Hemel spare ónze erve,
beware úw vaderland;
Door eendracht sterk en machtig,
hoû Neerland eeuwig stand!

THEODOOR SEVENS.

Kortrijk, 1884.

II.
Een blik op rozebeke.

De dag komt schittrend op in 't oost.
En schijnt elk van geluk te spreken:
Eilaas, hij licht ook 't rouwfloers thans
Van 't aklig slagveld Rozebeke!
Vertoont die eens zoo weelge streke,
Als 't graf van Vlaanderen in zijn glans.

En ginder feest der Franschen vorst,
Met priesters, hopliên en vazalen;
De zege klinkt uit aller mond,
Zij stelden, door hun trots aan 't dwalen,
Hun vlag op 't Vlaamsch gebied te pralen,
Alsof geen Vlaandren meer bestond.

En ziet, die krijgers jubelen mêe.
Alsof zij, ach! ook zegepralen,
Nieteen begrijpt de vrijheidszon,
Die gistren schitterde op deez' dalen,
Gereed de wereld te overstralen,
't Verdrukte menschdom redden kon!

Al tergt de dwingland dit gewest,
De vrijheidsgeest blijft hooger prijken;
De Vlaamsche maagd, die spruit der min,
Stort heimlijk hare liefdeblijken,
Haar vree, heur bloemkorf op die lijken,
En hoedt haar lijdend huisgezin.

Daar komt der Franken vorst te paard
In krijgsmansdos als daags te voren,
Hij roemt zijn knap gevolg, dat op
Zijn beurt, des konings lof doet hooren,
Zij geven 't steigrend ros de sporen,
En rijden juichend 't slagveld op!

Die troep blikt rond en pocht en schertst,
Doch spreekt geen woord van liefde of achting
Voor 't menschlijk recht, voor 't brave volk,
Dat sneuvelde onder 't zwaard der slachting.
Zijn leus, zijn wil is wetverkrachting,
Is de onderdrukking van het volk.

O vrijheid! uw verheven geest
Doortintelt ieder levend wezen,
Uit uwe schrandre ontwikkling sproot
Dat Godlijk beeld zoo hoog geprezen;
En wee den mensch, die zonder vreezen
Het licht bezwalkt, Dat hem vergoodt!

‘Houdt stil! daar zit een strijder, ziet,
De kracht schijnt hem bijna ontweken.’
Dus spreekt de vorst tot zijn trawant,
‘Komt, 't is een Vlaming, 'k wil hem spreken
Van Artevelde en van zijn streken,
Van 't Fransche volk, en van zijn land.’

De koning spreekt den lijder toe,
Betoogt hem liefde en mededoogen,
En de uitgeputte Vlaming richt
Zijn flauwen blik nog fier ten hoogen.
Doch uit geen woord. De vorst, bewogen,
Vraagt hem waar Flips, zijn ruwaard, ligt.

Die naam hergeeft den Vlaming kracht,
En moed aan zijn verpletterd harte.
Hij recht zich op, zoekt, vindt zijn Heer,
Beschouwt hem met het oog vol smarte,
Vervloekt den dwingland, die hem tartte,
En stort op 't lijk zijns Ruwaards neer.

Verbluft bezien ze elkaar, hun oog
Schiet blikken van bewondring neder
Op Flips en op zijn onderdaan.
Die Flips, dus spreekt de koning weder,
Weleer de schrik van ons gelederen,
Doet eerbied in mijn hart ontstaan!

He, Vlaming! spreekt de Koning voort,
Mijn wil en wet zal Vlaandren leiden,
Ik voer den adlaar in mijn schild,
Die zijne macht nog uit zal breiden,
Gij moogt mijn liefde en gunst verbeiden,
Indien ge Franschman worden wilt.

En stervend zucht de Vlaming thans:
Wij moesten macht noch roem verwerven,
Ons leus is vrijheid, zelfbeheer,...
Ik, zal mijn land noch Ruwaard derven;
'k Ben Vlaming en 'k wil Vlaming sterven!...
De lijder zinkt en is niet meer.

Ziedaar wat dwang en trots vermag,
Ziet, in de half gesloten oogen
Der strijders blinkt een heldre traan,
De laatste uit beider hart getogen.
Fluks sieren zij des hemels bogen,
En glinstren Vlaandren glansrijk aan!

CONSTANT CORNELIS.

Gent.

III.
Starreliedje.
Aan Rachel.

Zoo hupsch en rein
is de heldere glans
der starre klein
aan den hemeltrans;

Ze lacht en lonkt
zoo lieflik zoet,
en pinkt en pronkt
met hellen gloed;

Toch mijmer ik
bij starrenpracht,
dat Rachel's blik
mij zoeter lacht...

Heur lokkenblond
mij schooner blinkt,
dan 't zilvren rond
der star, die pinkt...

ô, Liefste mijn,
bij starrenglans,
het herte dijn,
ik wou het gansch!...

ALFRIED LA GRAVIÈRE, JZ.
getoonzet door *Jhr. Albert de Sutter.*

Meenen, 1884.

IV.
Nu wou ik...
(Nog een rijmken voor U, Rachel!)

I.

Nu wou ik een liedeken zingen,
- een liedeken vroolik en rein, -

dat heller en zoeter zou klingen,
dan dàt van het vogelken klein...
- Ik zong het een' maged ter eere,
een meideken goddelik schoon,
een' frissche ende jeugdige deerne,
met kriekende, bollige koon!

ô, Kindeken goed,
mijn lieveken zoet!...

II.

En 'k liet dan mijn liedeken schallen,
als nooit er een zanger het deed;
Het zou heur, voorwaar! wel bevallen,
want verre ras joeg het heur leed...
Het zou heur tot minnen bekoren,
het vroolike liedeken mijn!
't zou 't hert haar van liefde doen gloren,
't zou spreken van lustig te zijn!
ô, Kindeken goed,
mijn lieveken zoet!...

ALFRIED LA GRAVIÈRE, JZ.

Meenen, 1884.

V.
Bij het brugje.

Kabbelend klotst het groene water
Onder 't brugjen aan zijn voet;
Stil en heimlik is 't geklater,
Dat het murmelend hooren doet;
Suizlend zweeft het zacht zefierken
Door het loover in 't geboomt,
En streelt lichtjes 't glad rivierken,
Bij het brugje, waar hij droomt.

Aan den overkant van 't water,
Half verscholen in klimop,
Rijst een needrig huisje: 't staat er
Met zijn blanken strooien top
Naar het frissche groen te glimmen
Van het loover in 't geboomt,
Waar der vooglen tonen klimmen,
Bij het brugje, waar hij droomt

In dit huisje woont een blonde,
Ho, betoovrend schoone maagd!
Zachtjes sluimert ze op haar sponde,
Tot de heldre morgen daagt. -
Naar de kleine vensterruiten,
Met klimop zoo slank bezoomd,
Richt zich 't oog van hem, die buiten
Aan het klotsend beekje droomt.

Komt hij haar zijn min vertolken
In het rozig morgenduur?.....
Daar breekt eindlik uit de wolken
Van saffier en van lazuur,
't Zonneken, met goud omgeven;
En de milde stralenkrans
Brengt de schepping weer in leven,
Weer in vreugde, in gloed en glans.

Kijk, het helder zonneschijntje
Zet ook 't huisje ginds in gloor,
En langs 's vensters blank gordijntje
Dringt een vroolijk straaltje door.
't Raam schuift op, en door het loover
Van klimop, begroet al vlug
Eene blonde maagd, daarover
Haren ‘lieverd’ bij de brug.

Schielijk kruisen zich hun blikken,
Groetend wuift zij met de hand,
Gul en goedig lachend, knikken
Zij, hun min ten onderpand. -
Doch ..welhaast moet 't venster sluiten!
Nog een groet en dan - terug!
En daar staat de knaap weer buiten
Zoet te droomen bij de brug.

Kabbelend klotst het groene water.
Onder 't brugjen aan zijn voet.
Stil en heimlik is 't geklater,
Dat het murmelend hooren doet,
Wen het langs zijn groene zoomen
Zingt van 't engelachtig kind,
Dat den jongeling zoo doet droomen,
Dat zoo vurig hem bemint!

POL ANRI.

Gent, 1884.

VI.
Een standbeeld!
Den Heer G. De Breyne-Dubois, Voorzitter van Mevrouw Van Ackeres' huldefeest, - daags na de plechtigheid.

Zeer veel hebt gij nu reeds gedaan
Voor haar, de glorie uwer stede;
Het Vlaamsche volk - zoo licht voldaan! -
Behoudt nochtans U eene bede!..

Mevrouw van Ackers blanke poëzij
Hebt Gij door vreemden zelfs doen smaken, -
Heur edel streven, rein en vrij.
Heur levenswandel doen doorblaken![1]

Gij hebt gewrocht bij 's Landes vorst
Om Heur verdiensten te doen loonen!
En 't ridderkruis versiert heur borst,
Om zielegrootheid te bekronen!

Een praalsteen[2] wijst de woon ons aan,
Waar 't levenslicht Heur werd geschonken;
En heure woonstraat mag voortaan
Met heuren naam voor eeuwig pronken!...

Als tachtig maal zij was verjaard,
Hebt Gij heur strijden doen herdenken, -
Heur Vlaamsche vrienden saâmgepaard
Om Vlaandrens hulde Heur te schenken!

Nochtans, het Vlaamsche volk wil meer:
'Nog dient Ge Uw' stede te bezielen,
Opdat men eens, Mevrouw ter eer,
Er rond heur *standbeeld* moge knielen![3].

P.P. DENYS.

Komen, 17 *December* 1883.

(1) Door zijn werk: *Etude biographique* de Me Van Ackere, Gand, Snoeck-Ducaju, 1867.
(2) Door 't stadsbestuur van Diksmuide daar geplaatst bij hare benoeming tot Ridder der Leopoldsorde.
(3) In zijn schoone lijkrede op haar graf, beloofde hij dit denkbeeld te verwezenlijken.

VII.
De eerste broek.
(*Aan mijn zoontje Peter-Pauwel-Emiel*).

Mijn Pauwel wordt nu groot en kloek,
En thans staat hij in de eerste broek!...
Dat is nu iets met onzen jongen!...
Hij voelt zich nu een *knaap,* - een *man*!..
Nu gaat hij stijf, - zoo stijf hij kan,
Dan loopt hij rond in wilde sprongen,
En toont aan elk zijn manlik kleed,
Herhalend dat hij jongman heet!

En wie is preutscher zoudt ge meenen,
Ja, preutscher dan de preutsche kleene?
't Zijn groote kinderen, ja voorwaar,
't Zijn de ouders, die op 't schouwspel staren,
En wier nu in den kleine daar,
De zon van hun bestaan ontwaren!

Hij lache vrij, die zulk genot,
Als nietig kinderspel bespot!
Eene eerste broek, - *métamorphose*!...
Doet vader juichen, moeder blozen,
En 't kind zich wanen groot en kloek!
Vivat! Vivat! dus de eerste broek!...

Nu Peter-Pauwel, beste jongen,
Ik heb uwe eerste broek bezongen!
Zij staat u goed, dus draag ze goed,
En wordt een man vol kracht en moed.
Ik zeg het u: eens komen dagen,
Waar 't goed zal zijn een' broek te dragen!
Herinner U dan *de eerste broek,*
En wees dan Man en houd u kloek!

P.P. DENYS.

Komen.

VIII.
Heimwee.

k Was naar den groenen waterboord
Al mijmrend heengegaan,
En door een wonder als bekoord
Bleef ik ontroerd daar staan.

'k Zag iets dat mij van zilver scheen
Weêrschittren in het nat,
Waar 't goud stil wemelde ondereen
En 't vuur als gloeide in 't bad.

En mijne blikken sloeg ik thans,
Vóor mij, naar 't westen heen;
En 't zilver smolt aan 's hemels trans
Met 't goud en 't vuur ineen.

o Vischjes, die door 't water boort,
Ontvange uw vocht mijn traan!
En gij, o zonne die daar gloort,
Neem gij mijn zuchten aan!

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, 1884.

XIXe Nederlandsch taal- en letterkundig Kongres te Brugge.

Zondag avond, 24 *Oogst* 1884.

Te midden van eene bonte dooreenwemelende menigte, bij schetterende muziektonen en door het roode fakkellicht beschenen, had de ontvangst der Kongresleden aan de Spoorhalle plaats. Hartelijk en gul klonk het welkom den Kongresleden uit duizende monden toe. Vandaar in stoet, Noord Zuid dooreengemengd, naar het raadhuis op den Burg, waar de wat drogere officieele ontvangst plaats greep. Hier bemerkten wij: voor het Noorden: Dr Jan ten-Brinck, J. De Jonge van Elleemet, Prof. Verdam, Pastoor Brouwers, Dr Doorenbos, J. De Roo-Hamelberg, Servaas Van Royen, Vorsterman Van Oyen, Taco de Beer, W. Gosler, enz., enz. Voor het Zuiden: Rooses, Benoit, Hansen, de Geyter, Sleeckx, Pol. De Mont, mej. Swarth, Van der Cruyssen, enz. Onder het aanbieden van den eerewijn; eene hartelijke rede van Burgemeester Visart tot Noord en Zuid gericht, aan alle dichters, schrijvers, geschiedkenners en kunstenaars. Een antwoord van M. Désiré Delcroix, afgeveerdigde der Belgische regeering. Daarna ook een woord van dank door Dr Jan ten Brinck gesproken in naam van Noord-Nederland. Dan drukte de heer Jul. de Geijter de meening uit, ook de Transvaalsche Republiek in 's burgemeesters welkom te mogen begrepen denken, wat door dezen toegestemd werd. Nog een kort, gelukkig gedicht van pastoor Brouwers en de officieele ontvangst was afgeloopen.

Dan naar de Markt. Reeds van uit de verte klonken ons de tonen van de op het belfort geplaatste bazuinen tegen. Weldra hieven duizende stemmen onder de bezielende leiding van Benoit het ‘Vlaanderen’ van R. Hol en Th. Van Ryswijck aan. Daarna 't Wilhelmuslied en 't Lied van Transvaal. Overheerlijke stond! Allen in geestdrift en dan het omringende: de Halletoren, de oude huizen van de Markt, geheel

het oude Brugge in een woord en de duizende greestdriftvolle stemmen van kunstenaars, geleerden en volk, in ééne groote stem vereend bij het aanheffen der vaderlandsche liederen.

En... ja hier moet er toch eene kleine opmerking uit. Misschien klinkt ze wel wat grimmig en knorrig, na zulk een heerlijk onthaal. Eene plechtige ontvangst der Kongresleden, een banket tot besluit van het Kongres, 't bezoeken van merkwaardigheden in de congrestad, enz., daar hebben wij niets op af te wijzen. Zoo het zich hierbij bepaalde, alles wel; maar wat we meenen in bedenking te mogen geven is dit: Zou het juist wel erg in 't voordeel van Nederlandsche Kongressen zijn, die immer te doen samenvallen, met groote feestelijkheden, stoeten, wedstrijden, enz. enz.? We denken het niet en meenen opgemerkt te hebben dat er een paar algemeene zittingen wel door geleden hebben. Zou dit door de regelingskommissie niet dienen in aanmerking genomen te worden? Ons dunkt van ja.

Maandag, 25 *Oogst.*

In de prachtige, overprachtige nieuwe normaalschool kwamen rond 9 1/2 ure de Kongresleden bijeen. Het bureel nam plaats, samengesteld uit de HH. De Pauw, de Maere, Van der Cruyssen, Sabbe, Coppieters, de Meyer en Sorel.

De heer N. De Pauw, voorzitter der regelingskommissie nam het woord om nogmaals een welkom tot Noord en Zuid Nederlanders te richten. Wat hem vooral aangespoord had om de leiding der regelingscommissie aan te nemen, was het overal beantwoorden van den oproep der kommissie.

Op dit oogenblik trad de heer Woeste, minister van justicie, gevolgd door ridder Ruzette, goeverneur van West-Vlaanderen, in de zaal onder toejuichingen der aanwezigen.

De spreker ging voort met er op te wijzen, hoe op al de kongressen de verbroedering tusschen Noord en Zuid bij middel der taal het steeds beoogde doel geweest was. Ook het goede, door die kongressen tot stand gebracht, werd door den redenaar aangehaald. Zij hebben bewezen dat in Noord en Zuid slechts eene taal meer klinkt. Alle grond verloor het vooroordeel, dat Vlaamsch een patois zijn zou. De aanleiding

zijn zij geweest, tot het ontstaan van een algemeen nederlandsch woordenboek. De heropbeuring van het nationaal tooneel in België, de vestiging eener nationale esthetiek enz. werden door spreker mede aangehaald. Door de taal zal eens de broederband tusschen Noord en Zuid onverbreekbaar zijn, eindigde de spreker en besloot met de kreten: Leve Leopold II, Leve Willem der Nederlanden.

Daarna deelt de heer Nelis de ingekomene stukken mede.

De kommissie heeft een brief ontvangen van Koning Willem waarin verklaart wordt dat Zijne Majesteit, met alle maatregelen instemt door Koning Leopold genomen, tot bescherming en steun van het Kongres.

Een brief uit Brussel meldt dat koning Leopold II de titel aanneemt van Beschermer van het XIXe Nederlandsch Kongres.

De heer Beernaert, minister van landbouw, deelt zijne belangstelling in de werkzaamheden van dit Congres mede. Hij betreurt het verhinderd te zijn aan de vergadering deel te nemen. De H. Désiré Delcroix, is gelast verslag te doen over het Congres. Daarna leest de schrijver een brief van den H. Jul. De Geyter waarin gemeld wordt, dat hij door president Kruger gelast is als vertegenwoordiger van den Transvaal op te treden.

Vervolgens werd bij toejuiching het eere-voorzitterschap van het Congres, den heere de Pauw, het voorzitterschap den heere De Maere-Limnander opgedragen. De H. de Maere ware liever van de moeielijke taak verschoond gebleven. Hij verzocht gematigheid en verdraagzaamheid op ieder terrein. Hij noemde dit den weg om tot goede uitslagen te komen.

Daarna werden op voorstel van den heer voorzitter de HH. Jhr. W.C.M. De Jonge van Ellemeet, Dr Jan Ten Brink, Brouwers en Max Rooses tot ondervoorzitters benoemd. Gram, Sabbe, Nelis en Vorsterman-van Oyen tot schrijvers.

Ten slotte werd overgegaan tot het benoemen der afdeelingsbureelen. Wij laten de samenstelling dier bureelen hier volgen:

1^{e} AFDEELING.

Nederlandsche Taal- en Letterkunde.

Voorzitter: Van der Cruyssen; Ondervoorzitters: Alberdingk Thym en Hansen, Secretarissen: Burgersdyck, Coopman.

2e AFDEELING.
Nederlandsche geschiedenis en Oudheidkunde.
Voorzitter: Wouters; Onder-Voorzitters: Te Winkel en P. Fredericq. Secretarissen: Vorsterman-van Oyen, Prayon-van Zuylen.

3e AFDEELING.
Nederlandsch Tooneel, Muziek, Beeldende Kunsten.
Voorzitter; Peter Benoit; Onder-Voorzitters: Taco de Beer en Altenrath. Secretarissen: Schulman en de la Montagne.

4e AFDEELING.
Nederlandsche Boekhandel en stoffelijke belangen.
Voorzitter: Van Eck; Onder-Voorzitters: Gondry en Schubart. Secretarissen: Gosler en Scherpenseel.

1ste Afdeeling.

De belangwekkendste van allen dient deze afdeeling genoemd te worden, zoo onder oogpunt van behandelde stoffen als door het getal van bijwoners. De Westvlaamsche particularistenkwestie, waarvan nochtans de bespreking niet op het programma voorkwam, stond hier op voorrang. Weinig dacht zeker de H. Taco de Beer, door zijne hoogst wetenschappelijke en belangrijke voordracht over dialektstudie, het Westvlaamsche vraagpunt op te halen. Bij hem toch is het te doen om, tot nut der algemeene taal, de dialekten in studie te nemen en niet zooals, bij sommige Westvlamingen, om, bijmiddel van een eigen afgescheiden schrijftant, een bijzondere zinbouw en gewestelijke woorden eene afzonderlijke taal te vormen. Veel valt er op dit terrein te doen, zegde spreker, bijzonder in den zin van wat er reeds tot stand gebracht werd in Zuid-Nederland: de Idioticons van De Bo en Tuurlinckx.

Door de H. Doorenbos werd nu aangemerkt, dat in oud Griekenland, vier dialekten naast elkander voortleefden en dit wel degelijk op letterkundig gebied.

Dr Jan ten Brink antwoordde hierop dat later in het bloeiendste tijdvak der Grieken eene algemeene, letterkunkundige taal ontstond.

Naar aanleiding van den wensch, door den voorzitter, M. Van der Cruyssen uitgedrukt, treedt de heer De Beer in eenige bijzonderheden aangaande het gebruik der dialecten in de geschreven taal.

Volgens hem kan het dialect uitmuntende uitslagen opleveren, waar het wordt aangewend tot het schilderen van landelijke, eenvoudige toestanden. Dit bewijzen, naar des sprekers meening, Groth en Reuter.

Nooit echter mag het dialect gebruikt worden om de algemeene, letterkundige taal, dit voertuig der beschaving, te vervangen; om gewesten of bevolkingen te bevreemden van de weldaden des vooruitgangs. Waar de Provençaalsche *félibres* hunne taal willen vrijwaren voor ondergang, daar juicht hij toe! Moesten zij het Fransch door hun tongval willen vervangen, dan zou hij hunne handelwijze ten hoogste afkeuren.

Door Heer Hugo Verriest, priester, werd de vraag gesteld, wat dan eigenlijk door Nederlandsche taal hoefde verstaan te worden. Tot hiertoe, meende spreker, was die vraag niet opgelost en 't ware misschien beter ze onopgelost te laten. Uit eigenaardigheid en verscheidenheid alleen kunnen 't leven en de kracht onzer Nederlandsche letterkunde voortspruiten. En hiermee was het steekspel over Westvlaamsch en Nederlandsch aan den gang, steekspel dat zoo wat gedurende heel het kongres en in bijna iedere afdeeling, hoffelijk en onpartijdig zou gevoerd worden, om alleen in de laatste algemeene vergadering tot een ernstig en bloedig gevecht dreigen over te slaan. Doch hierover later.

De heer Rooses nam het woord en vond de vraag van den H. Verriest gevaarlijk. Waar moet hef streven der Westvlamingen toe komen? tot scheuring in de taal van Noord en Zuid; iets wat natuurlijk en op nadeelige manier terugwerken zal op onze Nederlandsche letterkunde. Hoogstens zouden uit dialekten woorden mogen genomen worden, die onze taal verrijken kunnen. Zijn nu de Noord-Nederlanders geheel vrij te pleiten van overdrijving In tegenovergestelden zin. Zeker neen. Wat al te veel wordt door hen afgekeurd als niet Nederlandsch, wat nochtans echt Nederlandsch mag genoemd worden. Ten andere de Noord Nederlanders, hebben er de hand naar om hun schrijven met Fransche woorden te doorspekken, tot zoover zelf dat de kennis van de Fransche taal eene vereischte wordt om dit schrijven te verstaan.

De heer Taco de Beer, nam nogmaals het woord om te zeggen dat hij de zaak natuurlijk zoo niet verstond, en in

geen geval de studie van dialekten aanleiding mocht geven tot het trekken van een Chineeschen muur rond een gewest en het af te sluiten van de algemeene spraak.

Hier werd de zitting geheven en het vraagpunt op het dagorde der laatste zitting van de afdeeling gebracht.

2de Afdeeling.

In deze afdeeling kwam de heer Van de Pavord-Smits eerst aan het woord en handelde over de hervormden, die van Brugge naar Leiden waren uitgeweken. Daarna sprak de heer Paul Faedericq breedvoerig over de historische volksliederen van vóór de hervorming.

IIIde Afdeeling.

De derde afdeeling (Schoone Kunsten) voorgezeten door den heer Peter Benoit, bestuurder der Antwerpsche muziekschool, was in groot getal opgekomen. Onder de aanwezigen waren de Nederlandsche beroemde toondichter Nicolaï, Richard Hol, de Brugsche toondichter Mestdahh, Frans de Conick, professor Mervilly en vele anderen. Na eenige praktische opmerkingen over tooneelkunde, geeft de heer voorzitter het woord aan den heer notaris Van der Sloten van St-Martens-Laathem. die het groote vraagstuk over de hedendaagsche omwenteling der Lyrisch-Dramatische kunst in verband met de Vlaamsche-Nederlandsche muziekschool te behandelen had: Spreker oogste de warmste toejuichingen der vergadering in en verwierf den dank van den heer voorzitter Peter Benoit.

IVde Afdeeling.

Vele Noord-Nederlandsche boekhandelaars, weinig Zuid-Nederlandsche. Wanneer zullen de boekhanderen ten onzent toch eens wakker worden? De heer Van Eck, lid der tweede kamer was hier voorzitter. Door den heer E. Van den Berghe van Brussel werd de vraag besproken: Wat dient er gedaan te worden om nuttige Noord-Nederlandsche boekwerken meer door het Vlaamsche volk te doen lezen?

Hierop gaven de HH. Tadema en Th. van Holkena, en de HH. Jac. Robbers en Boele van Haesbroek te kennen dat in het Ned. sprekend gedeelte van België leesgezelschappen en

Bibliotheken en in de groote steden Leeskabinetten moesten worden opgericht. In alle plaatsen zouden commissiën worden benoemd om in dien geest werkzaam te zijn. In dien zin werd een besluit genomen.

In deze woordenwisseling nam ook de heer De Seyn-Verhougstraete het woord, en klaagde er terecht over, dat in Holland zoo weinig wordt gedaan tot verspreiding van Vlaamsche boeken.

Algemeene vergadering

De eerste zitting, door minder leden dan wenschelijk was bijgewoond, werd geopend door eene uitstekende redevoering van Prof. Julius Sabbe over goeverneur Vrambout en het voorgaande Nederlandsch Kongres van Brugge. De openbaringen van den heer Sabbe over de toenmalige houding der franschgezinde liberalen, als Paul Devaux en burgemeester Boyaval, tegenover den warmen vlaamschgezinden Vrambout maakten eenen diepen indruk, al waren zij met kieschheid en welgepastheid voorgedragen, hetgeen nochtans de warmste welsprekendheid niet uitsloot. Die redevoering had een grooten bijval.

Daarna vervielen we in de muzentaal; een lierdicht op Alph. Van den Peerenboom door den heer Brouwers van Ieperen. Van sierlijke puike proza in gerokken poëzie vallen is alles behalve aangenaam, bijzonder op een Kongres. De verveling gaf zich dan ook weldra lucht, en enkele kongresleden slopen zedig de zaal uit. Wat echter de vlucht nog meer algemeen maakte was een ellenlange rede van Dr Van Eck over de wijze van openbaarmaking van het verhandelde op het Kongres. Die rede duurde tot het einde der zitting, zoo omtrent een uur.

Te zeven ure 's avonds werd dien dag den Congresleden een prachtig Concert aangeboden door het Westvlaamsch muziekkomiteit.

Ziehier het programma:

Eerste deel.

1°	*Symphonie in D (Andante en final)*	Rich. Hol.
2°	*Romanzo in F,* uit te voeren door den heer Goetinck	Van Beethoven
3°	*Kindercantate* (500 *uitvoerders*)	Peter Benoit

Tweede deel.

4º	*Welkomgroet* De solo te zingen door M Blauwaert	J. Busschop
5º	*Scherzo* (voor orkest)	L. Hinderyckx.
6º	a) *Hoe lang*	
	b) *Van den getrouwen minnare,* te zingen door den h. Van Langermeersch	A. Wybo.
7º	*Agnus Dei* (koor en orkest)	F. De Coninck.
8º	'*Die Saghe van Groeninghevelt,*' Gedicht van A. Duclos, te zingen door M. Bouchout	J. Duclos.
9º	*Vrijheidshymne* (koor en orkest) Gedicht van Emiel Hiel	K. Mestdagh.

Derde deel.

10º	*Inleidingstuk* (voor orkest)	H. F R. Brandts Buys
11º	*Het lied van de Klok* (3e deel) Gedicht van Schiller De solo te zingen door M. Blauwaert.	Nicolaï.
12º	*Venizia verlost* (3e deel). Gedicht door van Soust-de Borkenfelt	L. Van Geluwe.

Het verrukkend *Kinder-oratorio* van Peter Benoit, dat natuurlijk in zijn geheel werd gebisseerd, was een echte triomf voor den meester en voor zijn streven. Ook fragmenten uit Nicolaï's oratorio *De Klok* en vooral fragmenten uit Van Gheluwe's *Venizia verlost* deelden in dat groot succes.

De jonge Brugsche komponisten schitterden ook op dat heerlijk concert. Eigenaardig is het *Scherzo* van den heer Hinderyckx. De heer Wybo zag er twee zijner liederen, prachtig door eenen uitstekenden tenor (den heer van Langermeersch) gezongen, met grooten geestdrift onthalen. Het *Agnus Dei* van den heer De Coninck verraadt ook veel talent en werd goed toegejuicht. Doch vooral de *Vrijheids-hymne*, koor van den heer Mestdagh, trof ons door zijne breedte, zijne inspiratie, zijne kleur en zijne krachtige opvatting. Dat is het werk van eenen veelbelovenden meester.

Dinsdag, 26 *Augusti.*

1ste Afdeeling.

Dr L.B. Burgersdijk van Deventer hield eene belangrijke rede over het gebruik van oude, vooral Grieksche versmaten in Nederlandsche gedichten. Daarna las hij eenige door hem puik vertaalde brokken voor, uit Shakespeare, die algemeen bijval vonden.

De H. Doorenbos sprak daarna over de waarde van kracht en kernachtigheid in onze taal, en besloot dat er vooral in onze jongere letterkunde, meer verhevenheid zou mogen te vinden zijn.

De heer Evers gaf hierop zijne vrees te kennen, dat door het jacht maken op verhevenheid, onze taal op een struikel blok, 'het deftige' zou stooten. Eene demokratische strek king niet alleen in gedachten maar ook in den vorm is in de hedendaagsche letterkunde van heel Europa te vinden.

Hier merkte de heer Pol de Mont aan, dat de meer demokratische richting, die overal doordringt, hoegenaamd de verhevenheid der gedachten niet uitsluit. Als voorbeeld werd door hem Shelley aangehaald.

Jhr. De Jonghe van Ellemeet deed eenige gewestelijke uitdrukkingen van Zeeland kennen. Eene uitlegging werd door hem over een eigenaardig walchersch woord verlangd. Hierover werden door verschillende leden eenige meeningen geuit.

Door zijne rede over het aanleeren eener tweede taal in de lagere school verwekt de heer Van der Cruysen gegronde tegenspraak.

De H. Van der Cruyssen vindt het wenschelijk, noodzakelijk zelfs, om aan Vlaamsche kinderen van hunne jongste jeugd het Fransch aan te leeren. Wanneer de kinderen eenigszins hunne moedertaal machtig zijn, wil hij reeds een aanvang zien nemen met het aanleeren eener tweede taal.

Hierop werd door Mev. Cortebeek van Brussel flink geantwoord. Zij bestreed met veel talent de meening van den H. Vander Cruyssen, en dacht het niet te veel, zoo een kind tot op zijn 14 jaar zijne moedertaal grondig aanleerde, om slechts dan met het aanleeren eener tweede taal aanvang te nemen. Warme toejuichingen vielen haar ten deel

De H. Pol de Mont was van dezelfde meening als Mev. Cortebeek, en deelde mee dat te Antwerpen, in de lagere scholen, slechts in de hoogste klassen een weinig Fransch aangeleerd werd. Nochtans wordt juist door de leerlingen uit de lagere scholen, in meestal de prijskampen van Atheneums enz., de overwinning behaald.

2de Afdeeling.

Le heer Paul Fredericq zette zijne voordracht over de Volksliederen voort, en oogstte veel bijval in. De heer Nelis sprak over het doelmatigste middel om de nog voortlevende volksliederen en sprookjes te verzamelen; en eindelijk voerde de heer Denijs van Komen het woord over het rechtschrijven der plaatsnamen in België. Elk dezer onderwerpen lokte ruimschoots bespreking uit.

IIIe Afdeeling.

De heer Taco De Beer nam hier het woord en wakkerde de Zuid-Nederlanders aan het Nederlandsch Tooneelverbond te steunen. De Heer Max Rooses stelde voor te vragen, dat van de beste leerlingen der declamatieklassen van Zuid-Nederland er jaarlijks enkele naar de Tooneelschool van Amsterdam zouden gezonden worden op kosten van stad en Staat. Hiertegen kwam de Heer Mervilie op; volgens hem kon er geen spraak zijn van versmelting tusschen Noord en Zuid in taal en kunst; vrienden kon men wezen, maar ieder moest zijne eigenaardigheid behouden. Het samenleeren op eene zelfde school was daarom verderfelijk. Hiertegen bracht de H. Max Rooses in dat onze Kongressen altijd gestreefd hebben om de eenheid van Nederlandsche taal en letteren te bevorderen, dat eene tooneelkunst wier beoefenaars verschillend spreken, niet denkbaar is, omdat die eenheid van taal en kunst, waartegen sommigen opzien, geen kwaad, maar veel nut heeft gesticht in alle landen van modern Europa. Sprekers voorstel wordt met nagenoeg algemeene stemmen aangenomen.

Daarna nam onze meester Benoit het woord. ‘Over onze muzikale eenheid.’ Uiterst belangrijk waren zijne mededeelingen aangaande de Antwerpsche muziekschool.

Spreker drukte den wensch uit, voor het beoordeelen der

werken van de prijskampen van Rome twee jurys te zien benoemen, een voor de Fransche en een voor de Nederlandsche stukken. Daar de muziek wel degelijk het karakter draagt van de woorden waarop ze geschreven wordt, zal er dienen rekening gehouden te worden van 't verschil tusschen muziek op Nederlandschen en die op Franschen tekst.

Door spreker werd nog een stelsel uiteengezet om meer samenwerking op muziekaal gebied tot stand te brengen. Een voorstel door den heer Benoit daaromtrent neergelegd, werd aangenomen.

Daarna sprak de heer Huf van Buren over het Nederlandsch tooneel.

IV^{de} Afdeeling.

Door den heer Van de Pavord Smits werd in deze afdeeling de vraag besproken wat er kon gedaan worden om de Zuid-Nederlandsche boeken, vooral die uit vorige eeuwen, weer onder oogen van belangstellenden te brengen. Hij wenschte dat eene boekenlijst zou gemaakt worden in aansluiting met die van het Willemsfonds, met aanduiding van de Bibliotheken waar die boeken te vinden zijn. Hij denkt dat hierin een krachtig middel te vinden is om de beoefening der Nederlandsche taal te bevorderen.

Zijne denkwijze werd echter door den heer Sleeckx bestreden.

De heer Gondry stelde voor dat alle briefwisseling tusschen Noord en Zuid in het Nederlandsch zou gevoerd worden. De sierlijke rede van den heer Gondry vond veel bijval en zijn voorstel werd warm toegejuicht.

De heer Scherpenseel betreurt dat vele Hollanders en Duitschers, eenmaal bij ons gevestigd, zich bij de franschgezinden aansluiten. Verder sprak den heer Scherpenseel nog over de duurte der Noord-Nederlandsche boeken.

Verscheidene N. Nederlanders maakten echter de opmerking dat vele werken, in N. Nederland voor een groot debiet vatbaar, zeer goedkoop zijn.

Achtervolgens wordt door verscheidene leden de vraag besproken of het niet dienstig zou zijn advocaten en geneesheeren van Zuid- en Noord-Nederland aan beide zijden der grenzen hun ambt te laten uitoefenen en of het posttarief voor

drukwerken niet gelijkvormig in beide landen zou kunnen gemaakt worden.

Over dit laatste punt werd de volgende beslissing genomen.

Zoodra de internationale post overeenkomst zulks toestaat dienen bij de Belgische en Hollandsche regeeringen pogingen aangewend te worden om verlaging van het port van drukwerken te bekomen.

Algemeene vergadering.

Weinig in getal waren de Kongresleden. De invloed van de Brugsche feestelijkheden was duidelijk te bespeuren. De afwezigen hebben er niet bij gewonnen. De H. Jul. de Geyter vergastte de leden op eene sierlijke kernachtige voordracht over Transvaal. In zijne bondige en gemoedelijke rede, met sympathieke stem voorgedragen, wees hij er op hoelang Afrika daar als vergeten gelegen had, hoe nu aller blikken er op gericht zijn, en dit werelddeel wellicht een nieuw Amerika worden zal. Voor ons Nederlanders, zegde spreker, hangt het af er onze taal te zien heerschen. Daarom echter hoeven we de Transvalers te helpen en te blijven helpen.

Spreker bracht hulde aan de Transvalers en stelde voor die hulde door het bureel naar Pretoria te laten overbrieven, wat met algemeene stemmen onder geestdriftige toejuichingen werd aangenomen. Ook wakkerde spreker de leden aan boeken naar Transvaal te zenden.

Hieromtrent werd door Dr Jan Ten Brink medegedeeld dat de maatschappij van Letterkunde te Leiden eene som heeft gestemd om 500 gebonden boeken naar Pretoria te sturen.

De heer De Geyter voegde hierbij dat onlangs uit Antwerpen eene kist Nederlandsche boeken aan het Transvaalsche volk werd gezonden.

Verders werd medegedeeld dat Kongresleden die verlangen boeken ten geschenke te geven, verzocht worden ze aan de bestendige Kongrescommissie te laten geworden.

Nu betrad de heer Sevens van Kortrijk het spreekgestoelte en las een sierlijk gedicht voor: *Verbroedering*.

Daarna deed de heer Sabbe het voorstel dat de vergadering aan de Belgische regeering vragen zou, van na de vacantie

de wet van 1884 op het gebruik der talen in het middelbaar onderwijs, van toepassing te maken.

Weinigen verwachten zich, ter gelegenheid van dit voorstel, de particularistenstrijd te voorschijn te zien komen. En nochtans stond de heer Mervillie recht om er eene lans voor het Westvlaamsch te breken. Men bracht dien heer echter het ontijdige zijner opmerkingen ter gelegenheid van dit voorstel onder de oogen en weldra erkende hij zelf het ongepaste zijner gezegdens.

Dan werd het voorstel van den heer Sabbe bij toejuichingen aangenomen.

Bij het te voorschijntreden van den heer Van Eck om nogmaals het door hem, den vorigen dag besproken punt te hernemen, moeten vele Kongresleden betreurd hebben niet het voorbeeld der afwezigen gevolgd te hebben.

Weldra ging er dan ook luid protest op onder de aanwezigen en de heer Jan ten Brink nam het woord om terecht op te merken dat het Kongres geen tijd aan nietige zaken verspillen kan.

Nu werd overgegaan tot de benoeming der bestendige Kongreskommissie. De heer Vuylsteke drukte den wensch uit niet herkozen te worden. Werden benoemd voor Noord-Nederland, de HH. Beets, ten Brink, de Veer, Alberdingk-Thym; voor Zuid-Nederland de HH. De Pauw, Rooses en Fredericq.

Daarna werd de zitting geheven.

Woensdag, 27 *Oogst.*

1e Afdeeling.

Vrij talrijk waren de leden dezer afdeeling opgekomen. Er stond dan ook een punt op het dagorde, dat de belangstelling van ieder gaande maakte: De strijd tusschen Westvlaamsch en Nederlandsch zou besproken worden. Weinigen hebben zeker den uitslag verwacht, die de beraadslaging gehad heeft.

Vooreerst kwam de heer Omer Watté met eenige opmerkingen den strijd openen.

Dan nam de heer Verriest het woord en verklaarde dat hij, alhoewel geen Westvlaming, na ernstige studie tot de gedachten der particularisten was overgekomen. De spreker kwam hier op neer dat het den Westvlamingen bijzonder te doen was om woorden, uit de algemeene taal verdwenen, er terug in te brengen. Is het niet wenschelijk eene taal te verrijken door aan het verlorene op nieuw eene plaats in te ruimen. Evenzoo met eigenaardige wendingen die de rijkheid van taal vermeerderen kunnen. Spreker kwam tot het besluit te vragen dat als Nederlandsch zouden aangenomen worden alle woorden, waarvan op taal en woordafleidkundigen grond de Nederlandsche oorsprong kan bewezen worden.

De heer Max Rooses antwoordde dat, zoo de zaak algemeen verstaan wordt zooals de heer Verriest ze uitlegt, er gemakkelijk eene overeenkomst te bewerken is tusschen beide gezindheden. Hij persoonlijk stemt volkomen in met wat de heer Verriest zegde. Zelfs, zegde spreker, in het algemeen Ned. Woordenboek worden alle woorden opgenomen, waarvan bewezen kan worden dat ze van echt Dietschen, echt Nederlandschen oorsprong zijn. Spreker gaf echter zijne vrees te kennen dat heer Verriest soms niet in aller naam gesproken had.

De heer Verriest zegde daarop dat hij dacht in naam van alle Westvlamingen gesproken te hebben. (Dit werd door al de aanwezige Westvlamingen krachtdadig bevestigd.) Natuurlijk, vervolgde de heer Verriest, kon hij niet instaan voor de gedachten van enkelen. Overdrijvingen zijn in alle gezindheden te vinden. Met zijne woorden zou de meerderheid der Westvlamingen instemmen, dacht hij te mogen verzekeren.

Daar men het over het opnemen van woorden eens was, voegde spreker er nog bij, zouden ook wendingen en sommige vormen mogen aangenomen worden, van het oogenblik dat ze etymologisch juist werden bevonden.

Daarna dacht de heer Voorzitter dit debat als tot ieders genoegen geëindigd te mogen beschouwen.

Jhr De Jonghe van Ellemeet teekende protest aan tegen een artikel in zeker Nederlandsch dagblad, waarin gezegd werd dat bij de ontvangst, de heer Burgemeester in bargoensch Nederlandsch de Kongresleden welkom had geheeten.

De heer Max Rooses zegde gelast te zijn door den heer Cuperus van Antwerpen, (die door familieomstandigheden belet werd het Kongres bij te wonen) eenige brokken uit ‘Proeve eener turnvaktaal’ voor te lezen. Spreker bracht als een voorbeeld van onvoldoende woorduitlegging in lexicons, de twee werkwoorden loopen en gaan, en liet er tevens de uitlegging dier woorden door den heer Cuperus opvolgen.

De heer voorzitter verleende het woord aan Jhr De Jonge van Ellemeet om over de wet van 7 april 1867 en bijzonderlijk over art. 7 dier wet te spreken. Door dit artikel wordt verboden andere dan de aangewezen Grieksche en Fransche benamingen voor maten en gewichten te gebruiken.

Jhr de Jonghe zag echter van het woord af, daar hij niet juist ingelicht was over de wijze van toepassing der wet.

De heer Voorzitter bedankte de leden en verklaarde daarna de werkzaamheden der 1ste afdeeling afgeloopen.

III[e] Afdeeling.

Hier werd eene merkwaardige voordracht door den heer Schulman van Hilversum gegeven over het standpunt van den schilder in verband met de tegenwoordige kunstrichting in Nederland. Veel bijval vonden zijne gedachten over het verband dat er moest bestaan tusschen de moderne, en de vroegere kunst.

De heer Altenrath van Antwerpen voerde nog het woord over onze kunst en kunstnijverheid. Hij deed hunne vroegere geschiedenis kennen en sprak over hun huidig leven.

IV[de] Afdeeling.

De heer Scherpenseel sprak over het Ned. tolverbond.

De heer Sabbe sprak over de landverhuizing naar Zuid-Afrika; zijn voorstel om eene commissie tot stand te brengen, die de uitwijking naar Transvaal zou bevorderen, wordt aangenomen. Het is te hopen dat dit komiteit weldra en werkdadig zal optreden. Wij wenschen het een duurzaam bestaan toe en hopen ons in goede uitslagen te mogen verheugen.

Algemeene vergadering.

Het meerendeel der Kongresleden woonde deze laatste zitting bij. De zitting begon met de bespreking in welke stad

het aanstaande Kongres zou gehouden worden. De keus werd aan de bestendige kommissie overgelaten, met dien verstande dat de naaste bijeenkomst in 1886 en in Noord-Nederland zou plaats grijpen.

Daarna wordt overgegaan tot de mededeeling van het verhandelde in de verschillende afdeelingen.

De schrijver der 1ste afdeeling is niet aanwezig.

De heer Vorsterman-Van Oyen van 's Gravenhage, secretaris der 2de afdeeling, maakt der vergadering bekend, dat de heer De Nys van Komen gesproken heeft over het rechtschrijven van de namen der steden en gemeenten in België, en dat de afdeeling eene kommissie heeft benoemd om de kwestie te bestudeeren en in een volgend Kongres daarover verslag te doen, Die Commissie bestaat uit de heeren Prayon-Van Zuylen, Vorsterman-Van Oyen, Daniel, De Nys en Van Speybroeck. De benoeming dier commissie wordt door de algemeene vergadering bekrachtigd.

Een lid heeft in de 2de afdeeling een voorstel gedaan strekkende dat het Kongres den wensch uitdrukke, dat de stad waar een Kongres gehouden wordt, op het tijdstip dier vergadering, eene tentoonstelling zou inrichten, betrekking hebbende op de geschiedenis en plaatsbeschrijving der stad. Dit voorstel wordt aangenomen.

De 3e afdeeling heeft aan de bestendige commisie den last opgedragen zich tot de overheid te wenden om te bekomen, dat de muziekscholen van het land zouden ingericht worden op den voet van degene te Antwerpen. Het programma dier. school zal in de handelingen opgenomen worden; men zal ook vragen dat het muziekaal onderwijs in de lagere scholen in verband worde gebracht met het onderwijs in de muziekscholen, en dat de festivals, die onlangs werden afgeschaft, hersteld worden en Brugge, welke het eerst door de afschaffing leed, ook de eerste stad zij, waar het festival zal plaats hebben.

Ten slotte zal men nog vragen om de Fransche en Vlaamsche partituren in den muzikalen staatsprijskamp, gezegd prijs van Rome, afzonderlijk elk door eenen verschillenden jury te beoordeelen en voor ieder een afzonderlijken prijs uit te loven; er zullen ook twee verschillende prijzen uitgeloofd worden voor het schrijven van een Nederlandsch en een

Fransch gedicht, die moeten dienen om op muziek gesteld te worden. Die voorstellen zijn allen aangenomen.

In de vierde afdeeling is de wensch uitgedrukt, dat er in België eene kommissie tot stand kome, gelijk er eene te Amsterdam bestaat, om de uitwijking van Zuid- en Noord-Nederlanders, die wenschen hun land te verlaten, naar den Transvaal te bevorderen, in plaats van naar Australië of Amerika. Dit wordt aangenomen.

Ook het voorstel van het Willems-Fonds wordt aangenomen, dat strekt om den wensch uit te drukken dat alle briefwisseling tusschen Noord Nederlandsche besturen, maatschappen en bijzondere personen, en de Belgische besturen, Vlaamsche maatschappijen en Nederlandsch sprekende Belgen, in het Nederlandsch gevoerd worde.

Tot hiertoe was alles wel en in de beste orde afgeloopen. Doch eilaas, de overeenkomst, des morgends tusschen partijgangers en bestrijders van het Westvlaamsch particularism getroffen, scheen hier weinig bijval te vinden. Het dient echter opgemerkt dat het geharrewar ontstond door toedoen van twee personen, die vreemd aan de handelingen der eerste afdeeling gebleven waren. Ziehier de feiten.

Een voorstel van de derde afdeeling (dit over kweekelingen onzer tooneelscholen naar N. Nederland te zenden) kwam voor de algemeene vergadering. De heer Mervillie, een West-Vlaming, vroeg dat voorstel te zien volledigen in min of meer particularistischen zin. De heer Mervillie had zoo wat de drie congresdagen lang, dan in deze vergadering dan in gene, lansen gebroken ten voordeele van een overdreven Westvlaamsch streven. Dit wekte ergernis bij velen. Het had nochtans nooit de heer Frédéricq mogen verleiden om de erg ongepaste en onhoffelijke opmerking te maken, dat de vergadering den heer Mervilly zou verstaan kunnen, zoo hij Nederlandsch sprak en geene gewestspraak. Nu eerst gingen de poppen aan 't dansen, en weldra stonden alle strijders in volle vuur.

De heer Mervillie vraagt welke wet de Kongresleden oplegt Nederlandsch te spreken.

De heer Prayon-Van Zuylen, van Gent, onderbreekt den spreker dadelijk, om eene motie van orde voor te stellen. Hij zegt: Wij zijn hier op een Nederlandsch Kongres, men moet Nederlandsch spreken.

Eene stem: Men heeft op vorige Kongressen wel Platduitsch gesproken.

De heer Vuylsteke, van Gent, zegt dat het geen Nederlandsch taalkongres zou zijn maar een babbeltaal Kongres zou worden, indien men toeliet dat ieder hier zijne gewestspraak bezigde.

Een lid doet opmerken dat hij niet beter den laatsten spreker dan den heer Mervillie verstaat. (*Tegenspraak.*)

De heer Max Rooses begeeft zich naar het spreekgestoelte en zegt dat de heer Hugo Verriest, van Roeselare, in de afdeeling verklaard heeft dat het streven der school van de gewestspraken niet verder gaat dan eenen keus te doen van uitdrukkingen in de gewestspraken, welke beantwoorden aan de vereischten der taalgeschiedenis en der woordafleiding, om er de taal door te verrijken.

Daar de heer Rooses uitwijdde op dit punt, stelt een lid voor om den spreker verder het woord niet te laten, daar hij zich niet bepaalt bij het geval, dat de vergadering bezighoudt.

De heer Rooses besluit dan met te zeggen, dat in de eerste afdeeling met algemeene stemmen is aangenomen, dat de studie der gewestspraken nuttig is, in den zin door den heer Verriest aangeduid. Alle poging om verder te gaan is gevaarlijk.

De heer Mervillie beklimt nu ook het spreekgestoelte en stelt vast dat de voorzitter hem het woord heeft laten ontnemen.

Eene stem: Dat is een blaam op den voorzitter!

De heer Voorzitter. - Ik heb u laten onderbreken om een lid toe te laten eene motie van orde voor te stellen. Dat is het gebruik in alle vergaderingen.

De heer Mervillie zegt dat hij Nederlandsch gesproken heeft. Het verschil ligt maar in de uitspraak, in den klank, niet in het woord. Bijna allen spreken verschillend uit.

Men zegt, roept spreker uit, dat ik geen Nederlandsch spreek; welnu ik daag mijne tegensprekers uit, een enkel woord uit mijne rede aan te halen dat geen Nederlandsch zij.

Een stem: Men moet hier beschaafd Nederlandsch spreken.

Verschillende leden: Wat is beschaafd Nederlandsch.

Om de beraadslaging niet tot in het oneindige te rekken,

verzocht de heer Voorzitter, den heer Mervillie van het woord af te zien.

De heer Mervillie voldeed aan dit verzoek.

Nu kwam echter de heer Jan Van Ryswyck aan het woord om zijne meening uit te drukken, dat de vergadering een besluit moest nemen en het niet gezegd mocht worden, dat op het XIXe congres het bestaan der Nederlandsche taal werd betwijfeld. Het is eene kwestie van zijn of niet zijn. Spreker zegt een voorstel te zullen doen.

De heer Scherpenzeel, van Brussel zegt dat wanneer het Belgisch goevernement zal verklaard hebben dat het Nederlandsch de taal der Vlamingen is, er veel zal gewonnen zijn, Op het 17^{e} Congres werd voorgesteld en aangenomen aan het goevernement te vragen om onze taal in de officieele stukken Nederlandsche te noemen.

De vertegenwoordiger van het goevernement verklaart dat dit verzoek niet is ingekomen bij het Staatsbestuur. Hij heeft de zaken die betrekking hebben op de Vlaamsche taal en letterkunde onder zijn beheer, en zou het moeten ontvangen hebben indien het ware ingezonden. In zijne bureelen heeft men echter niet gewacht naar het inzenden van het besluit van gemeld Kongres; van over lang gebruikt men er het woord Nederlandsch om onze taal te noemen.

De heer Brans van Brussel: Ik vraag dat de heer vertegenwoordiger van het goevernement Nederlandsch zou spreken! *(Eenige leden juichen toe; de meesten geven teekens van afkeuring*).

Eene stem. - Wij verstaan hem niet beter dan den heer Mervillie!

De heer Voorzitter. - De heer Delcroix heeft het Goevernement vertegenwoordigd op bijna al de Kongressen in België en Noord-Nederland; het is de eerste maal dat hem eene dergelijke opmerking gemaakt wordt, die de vergadering stellig niet goedkeurt. (*Geestdriftige toejuichingen ten bewijze van achting voor den heer Delcroix.*)

De heer Everts doet nu in hartelijke woorden eenen oproep tot verzoening. Voor de verbroedering is het beter geen voorstel te stemmen; de vraag is niet gesteld geworden: Bestaat er Nederlandsch! maar wel: wat is Nederlandsch? De eerste afdeeling heeft berust in de verklaring van den heer Verriest. Laat ons elkanders uitspraak dulden.

De heer pastoor Brouwers, van Bovenkerke, bij Amsterdam, vraagt de vergadering om het woord van verzoening van de lippen van den heer Everts gevloeid, te aanhooren. Dat allen die onze moedertaal spreken, onverschillig met welken tongval, elkander beschouwen als broeders, elkanders gebreken vergeven en elkander de hand reiken.

Het incident heeft zooveel tijd ingenomen, dat er niet meer tot de bespreking van andere onderwerpen kan overgegaan worden. De sprekers worden door den heer Voorzitter verzocht hunne geschrevene redevoeringen op het bureel neer te leggen. Men zal de redevoeringen opnemen in het verslag.

De heer de Jonghe van Ellemeet bedankt den heer Voorzitter, die met zooveel krachtdadigheid als onpartijdigheid en wijsheid de debatten van het Kongres heeft geleid.

De heer De Maere bedankt de vergadering voor den ijver dien zij aan den dag heeft gelegd. Er zijn gewichtige vraagstukken op dit Kongres opgelost; en het XIXe Kongres zal gewis, gelijk de vorige, goede vruchten afwerpen. Spreker bedankt ook de dames die het Kongres hebben bijgewoond; hij schrijft het op beminlijke wijze aan haar toe dat de onweerswolk, die een oogenblik boven deze vergadering heeft gehangen, niet in eenen storm is losgebroken en sluit de laatste zitting van het XIXe Nederlandsch Kongres.

Op het banket dat tot besluit van het Kongres den heeren leden aangeboden werd, gaf de heer Goeverneur van West-Vlaanderen kennis der benoeming van den heer Alberdingk-Thym te Amsterdam, tot ridder der Leopoldsorde. Ook de heeren De Vries en Beets zijn tot ridders benoemd.

Transvaal.

(*Redevoering, voorgedragen door den Heer Julius de Geyter, als vertegenwoordiger van het Transvaler Gezantschap, op het Kongres te Brugge.*)

> Is het niet als een droom?
> Er lag daar, ten westen van Azia, ten zuiden van Europa, een onmetelijk vasteland, een werelddeel, van welks bestaan alle volkeren wel bewust waren, maar dat niemand waarlijk kende; een werelddeel waartoe, ja Egypte, Nubië. Arabië behoorden, maar dat ook voor die volkeren immer ontoegankelijk had geschenen; het gebied van wilde stammen, van millioenen negers, wriemelend rondom de Sahara; kortom, daar lag - de Zwarte Continent.
> En terwijl het beschaafde menschdom, van Azia uit, zich ontwikkelen kwam in Europa, van Europa in Amerika; terwijl de moderne Staten de Indiës, Australia ontdekten, binnendrongen, openlegden voor zeevaart, handel, welzijn. - zeilde men Afrika voorbij, liet men 't op zij liggen, als een plek die men schuwen moest, waarboven iets hangende was 't welk denken deed aan vervloeking en onheil....
> Dat duurde zoo eeuwen en eeuwen....

En ziet, vandaag richten alle volkeren tegelijk hunne oogen op dat geheimvolle werelddeel: in onzen tijd zet ieder daar een voet aan wal: Frankrijk legert in het Noorden, Engeland omklemt het Zuiden, Duitschland ontscheept op den westeroever, Belgiës koning zendt een zwerm van ontdekkers diep het binnenland in, langsheen de boorden van een reuzenstroom.
Op eens, plotselings, verdwijnt van boven Afrika die donkere wolk van naarheid, en praalt het, als een gezegend land, in heerlijke klaarheid
't Is ook een prachtig land, overrijk aan allerlei grondstoffen, zelfs aan de edelste, goud en diamant; met weelderigen plantengroei in zijne tropische streken, zoo vruchtbaar als Europa in zijne koelere gewesten.
'Gelukkig, roept men thans uit, gelukkig het volk dat Afrika bezitten zal...'

Maar welken volke zal Afrika eens werkelijk toebehooren?
Het antwoord is niet moeielijk te geven: noch Engeland, noch Frankrijk, noch Duitschland, noch Holland, noch België.
Afrika zal den Afrikanen behooren, net als Amerika, niet meer Engeland, niet meer Spanje, maar zich zelven toebehoort. Geene koloniën zal men van Afrika maken, om door Europa te worden uitgebuit; vrijheid zal er heerschen; onafhankelijk zal het bestaan, ten minste dat gedeelte dat zich uitstrekt tusschen den Evenaar en de Kaap; *Zuid*-Afrika, het beste van die nieuwe wereld, 't welk alleen toch zoo groot is als Spanje, Italië, Frankrijk, Engeland Duitschland en de Nederlanden bijeen....
Stellen wij de vraag dus juister: welke stam zal zich op Afrikaanschen bodem voortplanten; welke taal zal men er spreken?
Op die vraag kan alleen de toekomst een stellig antwoord brengen; maar 't is niet verwaand te voorzeggen, dat het hoofdzakelijk *onze* taal zijn zal, zoo *wij* het willen. De kans staat voor ons het schoonste.
Aanschouwt Amerika: daar sprak en spreekt men Spaansch, Fransch, Duitsch, Nederlandsch; maar Engelsch is voor immer de taal van 90 Amerikanen op 100 geworden.
Aldus ook schijnt Zuid-Afrika uit de Oceanen die 't omspoelen, te willen oprijzen als een Vlaamsch, een Nederlandsch, een Dietsch werelddeel.
Op Zuid-Afrika toch - de Kaapkolonie, Natal, Basutoland, Griqualand-west, Oranje-Vrijstaat, Transvaal, te zamen genomen, - wordt door 3 blanken op 5, ja ruim door 3 op 5 Nederlandsch gesproken. De Transvaal is heel en al in 't Nederlandsch ingericht; ook de Oranje-Vrijstaat, met dit verschil dat onze taal en de Engelsche in den Vrijstaat gelijke rechten hebben op schoolgebied. De Kaapkolonie, ofschoon nog een Engelsche bezitting, heeft onlangs zooveel recht aan onze taal als aan de Britsche toegekend; in haar parlement klinkt elken dag, steeds meer en meer, de tale van den ouden Maerlant.
Beter dan dat alles: aan het hoofd van al die gewesten staan de heldhaftige Boeren met hunnen vasten wil en onwankelbaar vertrouwen; over geheel Zuid-Afrika wordt hunne zedelijke overmacht gevoeld, erkend, door de meerderheid gewenscht; ze zijn weer voortrekkers, voortrekkers naar een groote toekomst: de 'Bond der rechte Afrikaanders,' die ten Zuiden als

ten Noorden, ten Oosten als ten Westen tallooze leden aanwerft, die Bond is hun werk; zij zeggen luidop wat ze willen: ‘de Vereenigde Staten van Afrika’; hun Transvaal doen zij in Londen zelf erkennen als de ‘Zuid-Afrikaansche Republiek’; het kenmerk en de band van hun vereenigd rijk is hunne ‘Afrikaanse’ taal.

Hunne *Afrikaansche* taal? Dus geen Vlaamsch, geen Hollandsch? Natuurlijk! Geen Engelsch beheer op hunnen geboortegrond duldende, mogen zij er ook geen andere vreemde heerschappij te dulden schijnen: tot eigen beheer behoeft hun eene eigene taal, en met echt boersche schalkscheid vinden zij die in 't Nederlandsch.... uitgesproken op zijn Afrikaansch. Er is daarbij verbastering; maar die is er ook bij ons, Vlamingen, ontstaan uit honderden jaren afzondering, Juist gelijk wij, in deze dagen, met reuzenschreden tot de goede, echte taal zijn teruggekeerd, juister: terugkeeren, even snel, ja, sneller zullen de Boeren, die gezonde voortrekkers, op hunnen weg zich gaan laven, niet aan grebjes en grachtjes, maar aan de reine rotsbronnen van het algemeene Nederlandsch.
Men twijfele daaraan geen oogenblik: is de volksspraak er al erg ontaard, ze was en is het ook erg in Vlaamsch België; *wij*, echter, zullen in onzen strijd voor het ware en goede volkomen zegevieren; hoe zouden *zij* het niet, zij die zooveel voor hebben op ons; zij wier Bijbel, wetten, rechterlijke vonnissen, bestuurakten in zuiver Nederlandsch zijn vervat; zij die een du Toit hebben tot grondlegger van nationaal onderwijs; du Toit, een geniaal man, die geen verloopen maar echt Nederlandsch eischt tot leertaal in al de scholen?
Zuid-Afrika zal den Afrikanen behooren, gewis; maar *onze* taal zal er de overheerschende zijn, zoo *wij* de waardige Boeren helpen en blijven helpen met raad en daad.
Och! zoo koning Leopold alles wat hij ginds opricht, in onze taal wilde stichten en in 't leven houden! Hoe zou men eens, van daar en van Transvaal uit, nog over honderden mijlen afstand, elkander de broederhand toereiken.
Engeland geeft den strijd niet op; en Duitschland, dat er nu pas den voet aan wal zet, kan zooveel uitwijkelingen naar Angra Pequena sturen....
Nederlanders van Noord en Zuid, wij hebben ernstige plichten te vervullen, zoo wij onzen stam en onze kinderen liefhebben; zoo wij willen, dat ginds een Nederlandsch Amerika oprijze; zoo wij *niet* willen dat weer al die gewesten en steden hunnen Nederlandschen namen verliezen, eens ‘Nieuw-Amsterdam’ werd uitgevaagd voor ‘Nieuw-York.’
't Is hier niet de plaats om te zeggen: ‘Nederlanders, leent hun geld als ze 't vragen!’ maar wel moet hier klinken: ‘Zendt hun boeken en woorden van broederliefde! Zoo zult gij voor de taal van Maarlant, Vondel, Conscience, Multatuli een ander gebied voorbereiden, dan 't geen besloten ligt tusschen Groningen en Ieperen! En wie weet welke letterreuzen opschieten zullen op dien maagdelijken grond, onder dien warmen zuiderhemel!
Waar stamverwanten uit Noord en Zuid-Nederland te zamen komen om hunne gemeenschappelijke taal en letteren te beoefenen, daar ook zouden wij, die in het verre Zuiden dezelfde taal spreken, *o zoo gaarne aan hunne zijde staan, doordrongen als wij zijn van het besef*, *dat de tale gansch het volk is.* Zóó schreef het Transvaler Gezantschap, Krüger, du Toit, Smit, op 1 Mei, uit Lissabon. Heeren leden van dit Congres, laat ons hulde brengen aan mannen die zoo denken en handelen, hulde aan het volk dat

hen zond, hulde aan al onze taalbroeders in Zuid-Afrika; en verzoeken wij het bureel die hulde van 't Kongres naar Pretoria over te brieven.

Dit voorstel werd met geestdriftige toejuichingen gestemd.

Het geheim van Germaine.
Tooneelspel in één bedrijf.

PERSONEN:

MEVROUW LANDRY.
GERMAINE, HARE DOCHTER.
PAUL DAVEREUX, ADVOKAAT.
DE MAUBLAC.

Eene burgerskamer; deuren op den achtergrond, rechts en links; eene venster; tafel, stoelen en eene kast.

Germaine, later Mevr. Landry.

(Germaine is bezig met het vervaardigen van bloemen; zij zingt op treurigen toon.)

Wen het veld is eenzaam, stil, Alles rust in de natuur, Dan blijf ik alleen nog droomen
Aan u, mijn lieve, op dit uur. Ik vergeet dan hemel, aarde, Al wat ademt om mij heen,
Aan u, lieve, mijnes harten Aan u denk ik steeds alleen. In het minste zacht gerucht
Was het of een stemme stil Fluistrend mij uw name zucht.

(Het werk is hare handen ontvallen, zij verzinkt in gedachten en zucht een paar keeren: 'Paul, Paul'. Mevr. Landry die sedert eenige oogenblikken op het tooneel verschenen is, blijft in gedachten staan, het hoofd medelijdend schuddend.)

Mevr. LANDRY.

(zacht)

Zóo vind ik haar sedert eenigen tijd immer; ik vrees te raden wat er de reden van is.
Gave God dat ik mij vergiste...

(naderend)

Germaine.

GERMAINE.

(zich pogend te herstellen)

Moeder...

Mevr. LANDRY.
Alweer in gedachten?... Ha, ditmaal ten minste zoudt ge vruchteloos pogen het mij te loochenen; ik was daar en heb u gadegeslagen. Kom, zeg me toch wat u kwelt.

GERMAINE.
Niets, moeder, hoegenaamd niets.

Mevr. LANDRY.
Germaine, waarom mij zoeken te misleiden? Het oog eener moeder is scherpziende en bedriegt zich zelden. Hebt ge verdriet, zijt ge ongelukkig, beken het mij, maak me deelgenoote van uw geheim, vrees niets. Ge weet hoe lief ik u heb, ge weet dat ge mij alles zijt: u ziek of ongelukkig te weten doet het mij reeds zijn... Komaan, mijn kind, spreek, spreek openhartig.

GERMAINE.
Wat zou me kunnen ontbreken? Heb ik niet de beste, de liefderijkste der moeders en wat kan een kind meer verlangen?

Mevr. LANDRY.
Wie weet!

GERMAINE.
Nog eens, moeder, ik verzeker u dat gij u bedriegt... En ben ik al niet zooals gewoonlijk, dan komt dit omdat ik een weinigje vermoeid ben van den arbeid, ziedaar alles.

Mevr. LANDRY.
Het is wel, Germaine, ik zal er u niet meer naar vragen, mij in stilte verontrusten en ongelukkig zijn, omdat ik het vertrouwen mijner dochter niet meer bezit.

GERMAINE.
Moeder!

Mevr. LANDRY.
We spreken er niet meer over... Leg thans uw werk neer en vergezel me naar Mevr. Landrimont; de frissche morgenlucht zal u goed doen.

GERMAINE.
Hoe gaarne ik ook zou willen, moeder, kan ik niet, want ge weet dat dit coiffure heden avond dienen moet en het is nog zoo ver van af... Ik zal u uitlaten.

Mevr. LANDRY.
Best...

(Terzijde)

Ik durf er haar niet de eerste over spreken; ik mocht mij eens bedrogen hebben!

GERMAINE.
Zoo ge wilt, moeder?

(Beiden af.)

Tweede tooneel.

PAUL DAVEREUX

(na buiten op eene zijdeur geklopt te hebben binnentredend.)

Niemand hier?... Mevr. Landry en hare dochter kunnen toch onmogelijk zoo vroeg zijn uitge-

gaan en... Neen, want anders zou Germaine haar werk daar zóo niet hebben laten liggen; zij heeft de gewoonte alles beter in regel te doen, die engel... Ja, die engel die ik onuitsprekelijk bemin... Hoe kan het anders? Sedert een jaar dat ik hier in hare nabijheid woon, was het mij gegeven hare deugden en hoedanigheden te leeren kennen en waardeeren... Een paar dagen geleden heb ik haar mijne liefde bekend, maar zij wist het antwoord te ontvluchten... Waarom? Hare handelwijze getuigt nogthans dat ik haar niet onverschillig ben, altijd schijnt ze mij genegen... Bij de eerste de beste gelegenheid, die ik met ongeduld afwacht, zal ik haar mijne vraag herhalen en ditmaal zal ze... Mij dunkt dat ik haar hoor; welnu, des te beter, dat ze mij dan dadelijk met een enkel woord mijn toekomstig lot doe kennen: mocht het mij gunstig zijn.

Derde tooneel.

PAUL DAVEREUX, GERMAINE.

GERMAINE

(zacht.)

Hij hier!

PAUL.

Verschoon mij, Mejuffer Germaine, dat ik u zoo vroeg kom lastig vallen..

GERMAINE

(gedwongen.)

Toch niet, M. Paul.

PAUL.

Is Mevr. Landry te huis?

GERMAINE.

Neen; zij is uitgegaan en ik weet niet wanneer zij zal terugkeeren.

PAUL.

Dat is jammer... In elk geval kan ik u de boodschap wel mededeelen. De zaak welke uwe moeder mij toevertrouwde, ben ik zoo gelukkig geweest tot een goed einde te brengen. De weerspannige schuldenaar heeft betaald en ziehier Mejuffer het geld dat ik u verzoek uwe moeder te overhandigen.

GERMAINE.

Heb dank, mijnheer Paul; mijne moeder zal zeer verheugd wezen, want zij aanzag dit geld als verloren.

(Zij legt het geld in de kast en herneemt haar werk; zij schijnt zeer angstig.)

PAUL

(terzijde).

Wat is zij toch schoon!... Indien ik het waagde?...

(Na rondgezien te hebben en met eene uiterste krachtinspanning)

Mejuffer...

(Germaine siddert en weet niet

welke houding aan te nemen. Paul met bevende stem.)

Ge zijt gestoord op mij, niet waar?

(Germaine heft het hoofd op en aanziet hem met onstelden blik. Paul op haar stoel leunende.)

Ik vraag u verschooning zoo ik u beleedigd heb... Mejuffer Germaine, ge weet het, ik bemin u. Verstoot mij niet, ik smeek er u om. Laat mij u nog eens zeggen, dat ik u uit al mijne krachten liefheb en dat ik al wat ik bezit geven zou, opdat ge toestemmen zoudt mijne vrouw te worden.

GERMAINE.

Ik!... uwe vrouw!...

(zij staat op en bevend wijst zij hem met eene beweging af.)

PAUL.

Ja, mijne vrouw... Wat vreest ge?... Hebt ge in mij geen vertrouwen?... Ge kent me, ge weet wie ik ben, hoe ik leef... Reeds een jaar bemin ik u, reeds een jaar zweeft uw geliefd beeld mij steeds voor den geest; ik heb geworsteld tegen die liefde, maar zij was sterker dan ik en meer en meer voelde ik mij tot u getrokken... Germaine, denkt ge niet dat we te zamen gelukkig zouden zijn? Dat ons leven schoon zijn zou met ons twee?... Antwoord me, wees goed; zeg ja, Germaine, zeg me ja.

GERMAINE

(stamelend).

Ik kan het niet, ik kan het niet.

PAUL.

En nogthans, gij ook, gij bemint me! Ik zie het, ik voel het... Welk is dan toch dit wreede geheim dat u van mij scheidt?

(Germaine zet zich, barst ín tranen los en verbergt het gelaat in de handen - Paul, zeer aangedaan over deze droefheíd, buigt zich over haar en zegt op zachten toon)

. Ja, er is iets dat zich tusschen ons plaatst; spreek, met vertrouwen; laat mij u ter hulp komen. Wat het ook zij dat u weerhoudt te spreken, ik zweer u, dat ik het niet vrees; spreek mij als aan een vriend; wij steken ons dikwerf hersenschimmen in het hoofd, die het woord van een vriend verdrijven kan... Vertrouw mij uwe smarten, Germaine, mijn steun zal u niet ontbreken.

(Germaine staat recht en bedwingt hare tranen, zij aanziet Paul met smeekenden blik, beweegt de lippen als om te spreken, laat zich op den stoel terugvallen en zegt terwijl ze weer overvloedige tranen stort:

Neen, neen, neen!

PAUL.

Maar waarom dan toch; ik bid, ik smeek u, zeg me de reden.

GERMAINE.

Ik kan niet.

PAUL.
Gij kunt niet?... Ho, God!

(Hij blijft verpletterd bij de tafel staan en verfrommelt eene bloem; Germaine weent; eensklaps hoort men stappen in den gang, beiden pogen zich te herstellen. Germaine gaat bij het venster staan om hare tranen te verbergen).

Vierde tooneel.

DE VORIGEN, DE MAUBLAC.

DE MAUBLAC.
Mejuffer Landry?

GERMAINE.

(zich omkeerende)

Hier...

(terzijde)

God! hij!

PAUL.

(zacht)

Wat beteekent die ontroering?

DE MAUBLAC.
Ik wenschte wel u eenige woorden te mogen zeggen.

GERMAINE.

(met moeite)

M. Paul...?

PAUL.
Ik laat u...

(Groetend. - Terzijde)

De man, dien ik reeds eenige malen op den trap ontmoette... Wat mag hij willen?... Ik zal het weten.

Vijfde tooneel.

GERMAINE, DE MAUBLAC.

GERMAINE

(zacht)

Wat komt hij doen?

DE MAUBLAC.

Zeg mij eens, wie is die heer die me daar zóo ondervragend heeft aangezien? Is het soms een die u het hof maakt en...?

GERMAINE.

Neen; hij is enkel onze buurman.

DE MAUBLAC.

Nu, dat raakt me toch niet... Ge verwachttet u zeker niet mij nog hier te zien?... Ik had beloofd te vertrekken, het is waar, maar... Uwe moeder is uit, ik heb haar van verre zien gaan en...

GERMAINE.

Wat wilt ge van me, wat komt ge doen?

DE MAUBLAC.

Niet zoo driftig... Weet ge wel dat ik u in het geheel niet beleefd kan vinden; indien dat de gevolgen zijn der opvoeding, die uwe moeder u gaf, dan...

GERMAINE.

O, zeg geen kwaad van mijne moeder, want dat is een engel.

DE MAUBLAC.

Het zal maar van u afhangen om van mij te

maken wat gij wilt... Waarom ontvangt ge mij niet, zooals ik het recht heb ontvangen te worden? Ik ben immers...?

Germaine.
Zwijg, zwijg, men mocht u eens hooren.

De Maublac.
Zoo, zoo, het is dan toch een minnaar... Nu, ik zal stil spreken en kort zijn, want ik weet bij ondervinding van vroeger, dat jonge verliefden slechts leven wanneer ze bij elkander zijn... Ik was gekomen om u nog eenig geld te vragen.

Germaine.
Geld?

De Maublac.
Ja.

Germaine.
Ik heb geen geld meer, al wat ik gespaard had heb ik u reeds gegeven.

De Maublac.
Germaine!... Ik moet geld hebben om de stad te verlaten, want het gerecht zit mij op de hielen. Word ik herkend, dan houdt men mij aan, en bedenk, Germaine, dat mijne veroordeeling ook de schande over u zou roepen... Daarentegen, had ik geld, of iets dat ik verkoopen kon, dan vertrok ik naar een ander werelddeel en ditmaal voor altijd.

Germaine.
Wat moet ik doen?

De Maublac.
Ik begrijp dat ge niet veel van mij houden kunt, ik maak ook geene aanspraak meer op uwe liefde, maar ge zult toch niet vergeten wie ik ben en mij redden... Ik bid, ik smeek er u om.. Aarzel niet langer, Germaine, want zoo ge weigert aan mijn verzoek te voldoen, dan vertrek ik van hier om mij in handen van het gerecht over te leveren.

Germaine.
O, neen, neen, dat wil ik niet; mijne moeder moge verstoord op mij zijn, maar ik kan hem toch niet laten veroordeelen.

De Maublac.
Eindelijk.

(Germaine neemt het geld dat Paul gebracht heeft en geeft het aan De Maublac).

Germaine.
Ziedaar, wat dienen moest om onze huishuur te betalen... Vertrek thans spoedig.

De Maublac.
Ge kunt er zeker van zijn.

(Hij steekt het geld in den zak en snelt naar de deur, waar hij plotselings blijft staan)

Het is waar, Germaine, omhelst ge mij niet?

(Zij blijft roerloos staan; hij neemt haar in den arm en

omhelst haar, ondanks haren tegenstand)

Vaarwel, voor altijd.

(Germaine staat bij de tafel, de blikken naar het venster gericht).

Zesde tooneel.

GERMAINE, PAUL DAVEREUX.

PAUL.

Ik weet thans alles!

(Germaine ziet hem met fierheid aan.)

Ik weet thans alles! Dat is dus dit verschrikkelijke geheim, dat ge weigerdet mij te veropenbaren! Waarlijk, het is schoon! En ik, argeloos, die me in al die streken vangen liet en ze welwillend toeschreef aan ik weet niet welken gewetenstwijfel!... Ha! ge hebt met mijne onnoozelheid wel moeten spotten!... Maar wie verplichtte u toch eene dusdanige komedie te spelen?... Waarom me niet dadelijk, ruw weg, de waarheid gezegd?... Waarom me zoolang aan den hemel hebben doen gelooven, als de hel mij wachtte?.. Waarom me laten gelooven dat ge mij bemindet?... Kom, antwoord... Antwoord toch! Verdedig u!... Die man, die ellendeling aan wien ge geld gaaft, die u omhelsde, wie is hij toch?... Ha! ge wilt het niet zeggen?... Welnu, ik zal het u zeggen, ik. Hij is uw minnaar!

GERMAINE

(met een spotlach.)

Mijn minnaar!

PAUL.

En wie zou hij anders zijn! O, de vrouwen, de vrouwen!... Dwaas is hij die zich op vrouwenliefde durft betrouwen; alles bij hen is berekening, vaschheid, veinzerij... Zij weten zich voor te doen, zoo lief, zoo zacht, dat ge onwillens u vangen laat in den strik, dien ze u spannen; en wanneer ze weten dat een zoo sterk gevoel u aan hen hecht dat ge, zonder de wreedste pijnen te lijden, u niet meer van hen scheiden kunt, dan spotten zij met al wat u heilig was, toonen zich in al hunne onverschilligheid en zoeken een nieuw slachtoffer, dat ze folteren, dat ze pijnigen willen.

GERMAINE

(terzijde).

Ho, moeder, het is om onze eer te redden dat ik zwijg, dat ik dit alles verduur.

PAUL.

Nooit had ik durven denken, dat die zachte oogen, die mij betooverden, bedriegen; dat die fijne mond onwaarheid spreken kon en nu moet ik het tot mijne schade ondervinden... Ho, ge weet niet wat gij gedaan hebt; de wonde mij heden toegebracht zal zich nimmer sluiten.

GERMAINE.
Vergeef me, M. Paul, ik ben onplichtig...

PAUL.
Ho, zwijg, lieg niet meer... Onplichtig?... Wat dwong u mij te bedriegen?... Poog niet u te verrechtvaardigen, want gelooven kan ik u toch niet meer.

GERMAINE.
Ho, God, het is te veel, het is te veel.

PAUL.
Vaarwel, Mejuffer, ik wil niet langer blijven onder dit dak, waar ik met de lucht niets anders dan valschheid, dan leugen inadem, en vergeet wat ik u in een oogenblik van onvergeeflijke zinsbegoocheling heb kunnen zeggen... Vaarwel!

GERMAINE.
M. Paul...

PAUL.
Achteruit, het is al vergeefsche moeite; uwe tranen, uw berouw laten mij onverschillig; bewaar die voor het nieuwe slachtoffer dat ge weldra vinden zult... Vaarwel.

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, MEVR. LANDRY.

Mevr. LANDRY.
Wat gebeurt hier?

GERMAINE.
Ho, moeder, wat ben ik blijde dat gij gekomen zijt.

Mevr. LANDRY.
Van waar die ontroering, Germaine?... Wat beteekenden die woorden van Mr Paul toen ik binnen kwam?

GERMAINE.

(zacht)

Vader is weer hier geweest; Mr Paul denkt dat hij mijn minnaar is. Ik heb hem echter niets gezegd, ik laat het aan u over.

Mevr. LANDRY.
Arm kind... M. Paul mag ik u een oogenblik verzoeken...

(Germaine vat hare moeder in hare armen, omhelst haar vurig, werpt een droevigen blik op Paul en verlaat de kamer. - Mevr. Landry ontdoet zich van hoed en shawl; zij is aangedaan, maar kalm).

Achtste tooneel.

MEVR. LANDRY, PAUL DAVEREUX.

Mevr. LANDRY.

Wat er tusschen u en mijne dochter gezegd is, M. Paul, weet ik niet, ofschoon ik denk het te kunnen raden; uit de weinige woorden die ze mij stil mededeelde, maak ik op dat ge mijne dochter slecht beoordeeld hebt.

PAUL.
Helaas!

Mevr. LANDRY.
De man die daar zooeven hier was, is mijn echtgenoot, haar vader.

PAUL.
Uw echtgenoot, haar vader?... Ha! ongelukkige, wat heb ik gedaan... Nu begrijp ik alles... Germaine, gij bemint me en de oorzaak dat ge mijn voorstel weigert is uw vader...

Mevr. LANDRY.
Juist... Gelief te gaan zitten, M. Davereux; ik zal u onze droevige geschiedenis verhalen en dan zult gij ook meteen mijne dochter beter leeren kennen en misschien de kwetsende woorden betreuren, die uwen mond ontvallen zijn.

PAUL.
Ho, mevrouw, ge moet ze mij vergeven, want ik was krankzinnig toen ik ze uitsprak; de jaloezij woedde als eene helsche furie in mijn binnenste, ik bezat mij zelven niet meer, en geloof dat, zonder te weten wat ge mij gaat mede deelen, ik al geven zou wat ik bezit om die woorden nooit te hebben uitgesproken.

Mevr. LANDRY.
Ik richt me tot den advokaat zoowel als tot den vriend, en uwe ondervinding zal misschien het groote onheil kunnen afweren dat ons bedreigt.

(Beiden zetten zich).

Ik ben gehuwd met De Maublac tegen den wil mijner ouders; in den beginne ging alles goed, ofschoon mijn echtgenoot niet was zooals ik gedacht had: hij beminde het spel en de vermaken... Ik bezat Germaine en dat was mijn troost. Ten laatste echter verslond hij ons gansche vermogen, dat nogal aanzienlijk was en dwong mijne dochter en mij hem naar Duitschland te volgen, waar hij de speelsteden afliep, terwijl wij onze dagen in onbeschrijfelijke angsten doorbrachten; heden waren we schatrijk, morgen doodarm; mijn echtgenoot verliet de speeltafel niet meer, werd zekeren dag betrapt als valsche speler en schandelijk op straat geworpen. We waren verplicht naar Frankrijk terug te keeren, waar wij met werken alles hadden kunnen herstellen, maar daartoe ontbrak hem de moed en hij verkoos te stelen, maakte valsche bankbriefjes en werd veroordeeld tot vijf jaren dwangarbeid. Ik dorst niet tot mijne ouders, mijne bloedverwanten terugkeeren en vertrok met mijn kind in ballingschap. Wij kwamen ons hier vestigen, waar wij met

hard werken ons brood verdienden. Van De Maublac hadden wij niet meer hooren spreken, tot hij vóor eenige dagen zich hier aanmeldde en sedert dien ons elken dag kwam lastig vallen, ons dwingen hem te volgen zoo we geen geld gaven en daarzooeven misschien, van mijne afwezigheid gebruik makende...

PAUL.

Inderdaad, Mevrouw, Mejuffer Germaine heeft hem geld gegeven, volgens ik hoorde.

Mevr. LANDRY.

Ho! de ellendeling! - Wat te doen, Mijnheer? Gij weet nu alles, gij zijt advokaat, gij noemt u onzen vriend, vindt ge een redmiddel tegen dien toestand? Bedenk dat morgen, dat van avond, hij nog kan wederkomen, zijne eischen hernemen, ons dwingen hem te volgen... Ho! liever dan te gehoorzamen zou ik willen sterven, en wat mijne dochter betreft, tot mijn laatste druppel bloed zal ik hem haar betwisten.

PAUL.

Uwe dochter heeft van hem niets te vreezen; zij is meerderjarig; maar hij is uw echtgenoot, hij heeft rechten, hij kan ze doen gelden.

Mevr. LANDRY.

Wat te doen dan?

PAUL.

De bescherming van het gerecht inroepen; eene scheiding vragen, bij voorbeeld.

Mevr. LANDRY.

Opspraak verwekken? Het verleden van dien man herinneren? De naam die Germaine draagt in het slijk sleuren? Ho! arm kind! arm kind!

(Zij weent, staat op, wandelt eenige keeren op en neer en begeeft zich dan aan het venster. Na een oogenblik, zeer kalm).

Maar genoeg; we zullen er later nog wel over spreken wanneer we kalmer zijn zullen. Alvorens ons echter te verlaten, M. Davereux, moet ik u nog iets zeggen. Germaine is u niet onverschillig, ik meen het te hebben bemerkt; ik weet niet of dit gevoel ernstig is. Ik heb misschien ongelijk gehad het zoo van eerst af niet te aanzien en er mij opentlijk tegen te verzetten. Wat er van zij, ge begrijpt dat in de tegenwoordige omstandigheden verbintenissen tusschen ons onmogelijk zijn; het ware een ongeluk voor beiden. Vergeet dus Germaine en hoe smartelijk voor ons allen eene dergelijke scheiding zijn kan, beloof me uwe betrekkingen met ons te staken. Indien ik uw raad noodig heb, zal ik u zelve komen vinden. Ik bid u,

beloof me zulks en laat ons als goede vrienden scheiden.

(Al sprekende heeft ze de handen van Paul gevat die onbeweeglijk blijft).

Komaan, M. Davereux, waarom aarzelt ge toch? Kunt ge de dochter van een galeiboef huwen?

PAUL

(stamelend).

Ik bemin Germaine.

Mevr. LANDRY.

Maar kunt gij haar huwen? Denkt ge aan de gevolgen van een dusdanig huwelijk? Denkt ge aan hem die ieder oogenblik tusschen u kan verschijnen, uw geluk verwoesten en, wat nog erger is, door eene nieuwe misdaad uwen vlekkeloozen naam en die uwer kinderen voor immer bevuilen!... Gij bemint Germaine, zegt ge, welnu, het is omdat gij haar bemint dat gij haar moet verlaten. Gij zijt beiden jong en de tijd zal uwe droefheid stillen. Geloof mijne oude ondervinding: het grootste bewijs van liefde dat ge mijne dochter geven kunt, is met haar aftebreken. Later zult gij er mij om danken... Uwe belofte, M. Davereux?

PAUL.

Neen, ik kan me zoo aanstonds niet verbinden! Ik moet nadenken. Ik bezit mijne gedachten niet en vraag u nog eenige dagen.

Mevr. LANDRY.

Het zij zoo; beloof me ten minste Germaine niet weer te zien vóor me gesproken te hebben.

PAUL.

Ik beloof het u.

Mevr. LANDRY.

Vaarwel, M. Davereux.

PAUL.

Vaarwel, Mevrouw.

(Hij werpt een treurigen blik om zich heen en verlaat spoedig de kamer).

Negende tooneel.

MEVR. LANDRY, LATER GERMAINE.

Mevr. LANDRY.

(zij poogt hare tranen te bedwingen)

Arm kind, wat zal ze lijden, wat zal die scheiding haar bedroeven. En weten dat zonder dien ellendeling, dien ze niet eens vervloeken mag, want hij is haar vader, zij zoo gelukkig had kunnen zijn... Neen, neen, ho God, het is onrechtvaardig dat ge de dochter lijden doet voor den misstap van den vader... Maar stil, ik hoor haar, dat zij onze droefheid niet bemerke... Beproeven wij haar op te beuren.

(Germaine te gemoet gaande)

Mijn kind!

GERMAINE.

Hij is vertrokken, moeder?

Mevr. LANDRY.

Wat kon hij anders doen?

GERMAINE.

(het hoofd op den schouder harer moeder leunende en weenende).

Och, moeder, ik had hem toch zoo lief.

Mevr. LANDRY.

Bedaar, mijn kind, bedaar; ik begrijp uwe smart, maar ge moogt niet overdrijven; ge weet nu eenmaal dat, hoe lief Paul u ook hebbe, eene verbintenis onmogelijk is; tracht u dus in uw lot te schikken; met moed zult ge de smart gemakkelijk overwinnen. We zullen Brussel verlaten, morgen reeds, en ik zal immer bij u zijn om u dien droom spoedig te doen vergeten.

GERMAINE.

Spoedig, neen, moeder; ik bemin hem te zeer.

Tiende tooneel.

DE VORIGEN, PAUL DAVEREUX.

(Paul is sedert een oogenblik terug op het tooneel; zijne houding toont eene groote ontroering en opgewondenheid aan.)

PAUL.

Germaine!

GERMAINE.

(zich tegen hare moeder vastklemmende; zeer ontroerd).

Hij?... Ho!

Mevr. LANDRY

(verwijtend).

Ha! mijnheer, ge houdt slecht uwe belofte!

PAUL.

Indien ik ze hield, zou ik een lafaard zijn!.. Welhoe! Gij wilt vertrekken!... Gij zult het niet doen!... Mevrouw, mijn besluit is onveranderlijk genomen. Ik heb de eer u de hand te vragen van Mejuffer Germaine uwe dochter... Mejuffer, vergeet wat ik u daar straks zegde en uit medelijden, kom mij ter hulp, ik smeek er u om!

(Haar de handen nemend).

Germaine, wilt ge mijne vrouw zijn?

(Zij antwoordt niet, maar ziet hem met tranen in de oogen aan en laat langzaam het hoofd op zijnen schouder vallen. - Op dit oogenblik hoort men een pistoolschot weerschallen; de jonge lieden, te vol van hun geluk, hooren het niet, maar Mevr. Landry snelt naar het verster.)

Mevr. LANDRY.

(gillend).

Ha!...

(ontroerd).

De Maublac heeft zich gezelfmoord op het oogenblik dat de politie hem ging gevangen nemen...

(De handen vouwend en tranen stortend).

Wees gezegend, mijn God! mijne kinderen zullen in vrede leven!

EDWARD VAN BERGEN.

(Vrij bewerkt naar eene novelle van H. Pergameni.)

Poëzie

I.
Theodoor van Ryswyck
Gedicht van Julius de Geyter. - *Muziek van* Peter Benoit.
Kinderhulde aan een Dichter.

JONGENS.
Daar rijst van wien Vader zoo dikwerf vertelde....

MEISJES.
Daar rijst van wien Moeder zoo menigmaal zong....

ALLEN.
Wij kindren van d'oevers der bruisende Schelde,
Wij hebben hem lief, wij die gul zijn en jong!

MEISJES.
Te dezer plaats, op dezen stond,
o Zegt ons, knapen, zegt: hoe sprak uw Vaders mond?

JONGENS.
‘In geen Paleis werd hij geboren....
Doch, edel kind des volks, voor 't volk was al zijn geest.’

MEISJES.
‘In liedren klonk zijn hart,’ zoo liet ons Moeder hooren;
‘En waar zijn harte klonk, daar hield de Vreugde feest.’

ALLEN.
‘Als een zaaier die niet rust,
Strooide hij langs al zijn wegen,
Elk ten zegen,
Levensvreugd en levenslust,
Hij vleide geen grooten der weereld.
Wat recht was en schoon, joeg zijn boezem in brand;
Hij duldde geen vreemden tot meesters in 't land;
Hij eerde geen kroon dan met glorie bepeereld,
En gaf maar de Vrijheid den staf in de hand.’

MEISJES.
En toch was 't loon
Van zulk een zoon....

JONGENS.

‘*Ik ben een arme liereman....*’
De levenslast was hem zoo zwaar:
Hij bukte en zonk,
Tot niets meer klonk....
Arme, arme liereman!
Het harte breekt ervan.
Martelaar!

AL DE KINDEREN, *rond zijn beeld gaande, met bloemen in de hand.*

Dat willen wij boeten!
Wij komen U groeten;
Wij strooien ons bloemen hier neer voor uw voeten;
Wij hebben u lief, wij die gul zijn en jong!
Wij komen te gader
Tot U, van wien Vader,
Tot U, van wien Moeder zoo hartelijk zong!

23 *September* 1884.

II.
Sonnet
op Dr J.F.J. Heremans' graf.[1]

Vóór dag en dauw, bij laten avondstond;
Steeds in de weer, om 't wilde kruid te schroeien,
En om de ruige distels uit te roeien,
Die woekren in den vaderlandschen grond.

Zoo vloot het leven heen des werkers, rond
Wiens graf we treuren; stormen mochten loeien,
En saters heimlik helsche plannen broeien;
Der rots gelijk, Hij 't woest geweld weerstond.

Hij strooide 't goede zaad in overvloed;
En wiedde, snoeide, zwoegde rustloos voort,
Bij donker weer en warmen zonnegloed.

Hij ruste zacht, de man zoo moedig, goed en vroed,
Zijn vriendlik beeld, zijn kloeke geest, zijn woord
Bewaart in zegening het Vlaamsch gemoed.

JACOB STINISSEN.

17 *Maart* 1884.

(1) Geboren te Antwerpen, den 27 Januari 1825, overleden te Gent, den 13 Maart 1884, en aldaar begraven den 17 Maart 1884.

III.
Feestdronk.[1]

Begeestrend klonk 't ‘Hoezee!’
Uit duizend Vlaamsche monden;
Toen gij, als hemelboden, kwaamt verkonden,
Dat Noord en Zuid weer innig zijn verbonden,
Door vriendschap, broedermin en vreê.

Werd ééns hun schoone land van een gereten;
Thans drukken Vlaming en Bataaf malkaar
De hand en zweren trouw, ook in 't gevaar;
Want ‘*oude veten zijn vergeten*’[2]
Zoo worde 't lang vertrapt kleinood,
Ons Vlaandren; weder sterk en groot.

't Tooneel blijve u een school van zeden;
Een spiegel van ons grootsch verleden;
‘Geen rijker kroon
Dan eigen schoon’
Zoo zong de bard der ‘*Zustersteden*’
Een school der schoone taal; een bron
Van edel kunstgenot; een milde zon,
Wier stralengloed, tot op het verste strand,
De harten gloeien doet voor 't Vaderland.

En daarom schalt hier gul en vrij
De Vlaamsche juichtoon, 't Keerlenlied;
En daarom, vrienden, neemt met mij
Den vollen beker blij ter hand;
En klinkt
En drinkt
Aan Hen, die lauwren oogstten op 't gebied
Der kunst; op 't heil van 't duurbaar vaderland!

JACOB STINISSEN.

Kortrijk 1884.

(1) Fragment uit eenen ‘*Feestdronk*’ aan een Tooneelgezelschap, dat met veel bijval ‘*De Belgische Vrijschutter*’ van H. Van Peene, opvoerde, korten tijd na het bezoek, dat koning Willem bracht aan Belgie's hoofdstad.
(2) Van Lennep.

IV.
Een woord van troost.
Aan den Heer K.-L. Ternest, bij het afsterven zijner dierbare Gade.

Uw dierbre Gade werd u dus ontnomen!
Wie kan er troost voor uwe droefheid droomen?
- Van Hem slechts, die ze ontnam, kan laafnis komen;
Ja, Hij alleen kan moed in 't hart doen stroomen!

Welaan, omhoog het hart! omhoog de geest!
Zij, die uwe engelin hier is geweest,
Is nu in 's hemels eeuwig vreugdefeest!

Zij wacht U daar, vòor Godes gouden tronen!
Zij roept U toe, in wondervolle tonen:
'Gij ook, mijn Lieve, zult hier komen wonen,
Wen God U voor uw' deugden zal beloonen!'

Het hart omhoog, de ziel omhoog dus, Heer,
Want Haar, die u ontnomen is omneer,
Ziet Gij in 's hemels hof eens juichend weer!

P.P. DENYS.

Komen, 27 *Februari* 1883.

V.
Aan de Schelde.

Schelde! laat me een lied u wijden,
Laat me uw' reuzenstroom verblijden,
God van 't oude Vlaanderland!
Laat me een' stond de lier omklemmen
En heur' zachte snaren stemmen
Met mijne onervaren hand.

Laat me uw' schoonheid dan bezingen;
Wil uw' fieren vloed bedwingen
   Om te luistren naar mijn lied....
'k Schuil geen' kluisters in mijn' tonen!
Neen! 'k ben een van uwe zonen:
   't Kind en boeit zijn' vader niet!

Schelde! na zooveel geslachten
Zaagt gij hoe 'k u tegenlachte
   Onder 't staamlen van mijn' beê;
Toen ik pas de wereld groette,
Rustloos in mijn wiegje wroette,
   Spoeldet ge aan mijn' legerstêe.

Toen als knaap, mijn jonge boezem
- Evenals een zwakke bloesem
   Los zich rukt van 't moederhart -
Om te spelen haakte en zuchtte,
Wen ik moeder's schoot ontvluchtte
   Schelde, om u heb ik 't getart!

Twijflend kan ik somtijds staren
Op uw' zachte, blauwe baren,
   En dan schijnt mijn toekomst lief
Ruischend dartelt dan uw water,
Schelde! voort met blij geklater
   Vrij van kommer en van grief!

Soms ook zie 'k u glad en effen
Als om mij te doen beseffen
   Dat de toekomst helder is;
Dan weêrkaatst uwe eb de zonne.
Ach! wat ware 't eene wonne,
   Treurde ik nooit om haar gemis!

Immer zie 'k met heimlijk vreezen
- Elk is angst reeds opgerezen -
   In het eindeloos verschiet.
Zal ik immer aan uw' boorden,
Schelde! 't zijn geene ijdle woorden,
   't Leven slijten, ja of niet?

Want, als jongling zie 'k uw' golven;
- 'k zoek naar 't gene er licht bedolven
In der toekomst duistren nacht -
'k Zie uw golven soms in woede,
Schuimend, klotsend, kwaad te moede,
Aangehitst door helsche kracht,

Hol en bruischend henenjagen;
En dan sta ik me af te vragen
Of ge nog die Schelde zijt,
Welke ik altoos liefde en koosde,
Op wier zicht van vreugde ik bloosde,
Die de vreemde steeds benijdt?

Maar die hartstocht komt bedaren
En weêr lieflijk zijn uw' baren
Na zulke overijlde vlucht.
En weêr zaait ge langs uw' boorden
Van het Zuiden tot het Noorden,
Rijkdom, weelde, bloem en vrucht.

Daarom is 't me lief te droomen.
Schelde! aan uwe groene zoomen
Na het stormen van uw' vloed:
Want na mismoed komt de wonne,
Na het onweêr komt de zonne,
Die de harten hopen doet!...

CONST. DE WAEGENAER.

Antwerpen.

Huldebetooging aan Nikolaas Beets, op zijn 70n verjaardag.

Eene warme herfstzon bescheen den feestdag van Beets, wien te Utrecht op 13 September eene hulde werd gebracht, zoo buitengewoon en toch zoo gerechtvaardigd, dat het een feestdag was voor het gansche Nederlandsche volk, dat lezen kan. Het was ook in den herfst, dat Mevrouw Bosboom en Conscience werden gehuldigd. Mevrouw Bosboom ziet den herfst haar levens voortduren en kan haar ouden vriend eene hulde komen bieden, die hem zal gelden boven menige andere. Conscience is er niet meer om Beets de hand te komen drukken.

Tegen tien uur vulde zich langzamerhand de groote zaal van Tivoli, waar het feest zou plaats hebben. Naast de met groen getooide tribune stond, omsluierd, het borstbeeld van Beets, Stracké's werk. De zaal was vol en tal van dames waren opgekomen. Op de eerste rij stoelen zat de geheele familie Beets, de echtgenoote van den dichter met een bloemruiker.

Te half-elf trad Beets met den heer 's Jacob, kommissaris des Konings, binnen. Op de tribune had het hoofdkomiteit, waarvan graaf van Lynden voorzitter is, plaats genomen. De muziek en toejuichingen begroetten Beets, die in een zetel op de tribune plaats nam. De heer Van Lynden sprak hem toe:

‘In grooten getale - zegt de redenaar - is men opgekomen om op dezen zoo voor allen gedenkwaardigen, voor Beets ontroerenden dag, hem te begroeten en hulde te bieden. Heel het land viert mede feest. Beets zelf zeide eenmaal: Dankt allen God en weest verblijd, omdat gij Nederlanders zijt. Wij danken God voor wat Hij in 70 jaren voor Beets heeft gedaan en in hem voor ons volk.’

De heer Van Lynden stelt de hoofdcommissie aan Beets voor en geeft daarop het woord aan prof. De Vries, die in

eene prachtige feestrede aller gevoelens uitdrukte. Wij deelen er hieronder enkele uittreksels van mede:

Waarde Beets,

Toen gij, nu tien jaren geleden, in den gezelligen huiselijken kring uw zestigste verjaarfeest mocht vieren, dankende voor uw ‘hoogstgelukkig lot’, en hopende met ‘vrouw en kinderen’, die uw ‘kroon en sieraad’ zijn, ‘nog een langen tijd te leven’, toen kwam de vraag op uwe lippen: ‘Word ik zeventig?’ Aan die vraag paarde zich de ‘zoete wensch’, uw ‘jongste kind nog groot te zien’, en de bede dat ‘Gods gunst den wensch mocht verhooren’. Welnu, waarde vriend, die wensch is goedgunstig verhoord. Daar staat uwe jongste bloeiend aan uwe zijde, en heden zijt gij zeventig! Maar zoo gij u voorgesteld hadt dezen feestdag weder naar gewoonte in den stillen kring van het huisgezin te vieren, dan hebt gij buiten ons, uwe landgenooten, uwe vrienden en vereerders, gerekend. Neen, voor heden hebben wij op u beslag gelegd, en wij danken u dat gij aan onze uitnoodiging gehoor hebt gegeven. Wij willen uw feest medevieren, wij allen die hier rondom u staan, en duizenden daarbuiten, die in gedachten deelnemen aan de plechtigheid van dezen dag. Er is eene stem opgegaan, die alom weerklank heeft gevonden. De zeventigste verjaring van Nicolaas Beets, zoo sprak zij, is een merkwaardige gedenkdag voor geheel Nederland! Verplicht hem eene onverbiddelijke wet op dien dag het ambt van professor neder te leggen, waarin hij tot het laatste toe met jeugdige kracht werkzaam is gebleven, om voortaan ‘rustend hoogleeraar’ te heeten: wij willen hem die ruste niet laten ingaan, zonder hem onze hulde te brengen, zonder dankend te roemen alles wat hij voor Nederland gedaan heeft en wat hij voor Nederland geweest is, eene halve eeuw lang. Een volk, dat zijne groote mannen eert, eert zich zelf, heeft men naar waarheid gezegd. Zoo komen wij heden tot u in naam van uwe land- en taalgenooten, van tallooze medeburgers uit alle - ook overzeesche - gewesten, ik mag bijna zeggen van ons gansche volk. Hooggeplaatsten en eenvoudigen, geleerden en ongeletterden, ouderen en jongeren van dagen, mannen en vrouwen, bekenden en onbekenden - zonder onderscheid van denkwijze of gezindheid in staat of

kerk - allen hebben zich aaneengesloten om u heden te betuigen, wat Nederland voor u gevoelt.

Wien is het ooit te beurt gevallen, ons volk met een boek te begiftigen, dat, als Hildebrand's onsterfelijke *Camera*, nog bij des schrijvers leven een vijftienden druk beleeft en, altijd even jong en frisch, telkens weder het hart van iederen lezer verovert? Dat eene juweel zou reeds genoeg zijn, om u de genegenheid van tijdgenoot en nakomeling te verzekeren. Maar gij hebt met milde hand nog zooveel andere paarlen gestrooid.

Doch dit alles is niet voldoende om het eigenaardige te verklaren van hetgeen wij voor u, voor u bij uitnemendheid, gevoelen. Want het is meer dan hoogachting en vereering, het is de liefde van uw volk, die u heden van alle kanten toestroomt en behoefte heeft zich te uiten. En die liefde hebt gij aan ons verdiend, omdat gij altijd het toonbeeld van een echten vaderlander geweest zijt. Als een erkentelijke zoon hebt gij ‘steeds uw vaderland bemind,’ ‘in zijn roem uwe eer, in zijn geluk uwe vreugd gezocht.’ Al uwe gaven en talenten, ‘uwe kracht en uwe vlijt,’ uw lied en uw woord, hebt gij aan Nederland gewijd, uw gansche leven lang. Gij hebt ons geleerd, ‘ons te verblijden en God te danken, omdat wij Nederlanders zijn,’ gij hebt ons vermaand toe te zien, dat ‘der vaderen bloed niet in onze aderen verbastere.’ Wanneer de vreemdeling ons den naam vraagt van den schrijver, in wiens werken zich het Nederlansch karakter het zuiverst afspiegelt, dan wijzen wij in de eerste plaats op u. En dat mogen wij te meer doen met het volste recht, omdat geen ander levendiger dan gij beseft, dat het volkskarakter zich overal openbaart in de taal. De taal, dien kostelijken schat, die ‘de ziel der natie’ is en het onderpand der nationaliteit, de kracht en de trots van een volk, dat zich zelf weet te waardeeren, hebt gij steeds als een heiligdom geëerbiedigd. Waar onkunde, volgzucht of waanwijsheid de schoone taal van Vondel, van Bilderdijk en Van der Palm dreigde te vervalschen - en ach! dat gebeurt nogal eens! - daar stondt gij altijd gereed om het gevaar af te weren, met klem van redenen of met den geesel der satire; en de insluipende taalzonde bezweek voor uw fijn gevoel, voor uw kiesch gehoor, voor uwen gelouterden smaak. Zoo

waart gij een meester in de critiek, maar ook de kunst viel u niet moeilijk; want zelf hebt gij het schoonste voorbeeld gegeven, hoe men bevallig Hollandsch kan schrijven, zuiver en onberispelijk, los en ongedwongen, en in dien echten vaderlandschen toon, waarvan elk lezer onwillekeurig de toovermacht ondervindt. Zou dan eene natie, die hare taal liefheeft - meer wellicht dan zij zich zelve bewust is -, ook u niet liefhebben, u die als een goede genius waakt voor haar dierbaar kleinood?'

Deze met hartelijken gloed uitgesproken redevoering werd herhaaldelijk door toejuiching afgebroken. De rede maakte diepen indruk. Beide mannen drukten elkaar de hand en daalden van de tribune naar het borstbeeld, dat rust op een voetstuk van rood geaderd marmer, waarop in gulden letters staat te lezen:

NEDERLAND AAN NIKOLAAS BEETS.

Intusschen is op de tribune het kistje dat het album bevat, voor den dag gekomen. Beets beklom de tribune weder.

Daarop nam mr. Hubrecht, secretaris-generaal aan het departement van binnenlandsche zaken, het woord. Hij sprak aldus:

'Hooggeleerde heer, hooggeachte jubilaris, zijn excellentie de Minister van Binnenlandsche Zaken had het voornemen opgevat u namens de Regeering, wegens uwe uitstekende letterkundige verdiensten, haren gelukwensch en hare heilbede op dezen uwen feestdag persoonlijk te komen aanbieden.

Onvermijdelijke ambtsplichten die zijne tegenwoordigheid in de residentie heden vereischten en diepe rouw, die over hem en zijn huis gekomen is, verhinderen hem aan dat voornemen gevolg te geven. Zoo droeg de minister mij op, u den feestgroet der regeering over te brengen met haren dank voor al wat gij op letterkundig en ander gebied voor ons volk hebt gedaan en wilt blijven doen.

Valt mij die eer te beurt die taak te volbrengen, gelijk ik doe bij dezen, ik mag daarbij de mededeeling voegen, dat het Zijner Majesteit onzen geëerbiedigden Koning heeft behaagd u een huldeblijk toe te kennen, waardoor uwe verdiensten bij vernieuwing worden bekroond. De Koning heeft

goedgevonden U, hooggeachte en gevierde Nikolaas Beets. te bevorderen tot kommandeur in de orde van den Nederlandschen leeuw (*toejuiching*), waarvan ik de eer heb u bij deze het zichtbare teeken te overhandigen.

Ontvangt daarbij mijn nederigen gelukwensch met deze bijzondere onderscheiding u te beurt gevallen. (*Toejuiching*). Siere dat kruis een lange reeks van goede en gelukkige jaren de trouwe borst van Hildebrand. Heel ons volk acht het daar op de goede plaats, omdat uw denken en doen, uw werken en streven in alle opzichten de daaraan verbonden ridderspreuk tot waarheid maakte: virtus nobilitat (*Toejuiching*).

Bij deze mededeelingen zij het mij vergund nog eene andere te voegen. Een naburig bevriend vorst heeft zijnerzijds aan de Nederlandsche regeering twee oorkonden doen toekomen, bestemd voor ‘Mijnheer N. Beets, letterkundige te Utrecht,’ met verzoek ze hem heden uit te reiken. Ze zijn, hooggeachte jubilaris, beide gesteld en geschreven in onze moedertaal.

De eene is een brief van Z.E. den Minister van Buitenlandsche Zaken te Brussel, ten geleide van de andere, een Koninklijk besluit, waarbij Z.M. de Koning der Belgen u met ingang van heden benoemt tot officier der Leopoldsorde. De Regeering voldoet met ingenomenheid aan het verzoek, u dit huldeblijk ter hand te stellen.

Het is voorwaar eene zeldzame, geheel ongewone, maar laat mij naar ons aller meening in eenen adem daarbijvoegen, gansch niet onverdiende eere die u heden te beurt valt, en door twee vorsten op eenen zelfden dag onzen jeugdigen grijsaard en geliefden dichter is toegedacht. Gij weet het thans, hoe Noord- en Zuid-Nederland als om strijd dien dichter eeren en liefhebben, wiens liederen en zangen weerklonken en gewaardeerd worden, overal waar onze schoone Nederlandsche taal wordt gesproken en bemind. Gij weet het thans hoe vorsten en volken de macht weten te huldigen van uw woord. (*Daverende toejuiching.*)

Staande hoorde Beets de rede van mr. Hubrecht aan. Deze stelde hem de kommandeursorde van den Nederlandschen Leeuw en de oorkonden der Belgische Regeering ter hand.

Het woord was toen aan Graaf van Lynden. Als een

‘geliefde vriend’ spreekt hij Beets aan; hij wijst er op hoe het borstbeeld en het dubbel vorstelijk eerebewijs blijk geven hoezeer Nederlands volk prijs stelt op Beets. Wij kunnen het niet laten bij een steenen monument; wij eeren niet alleen een groot man, wiens beeld in het pantheon van Nederland's roem behoort, maar Nederland heeft Beets lief.

Hij zelf heeft gezegd: ik wil geheel mijn volk behooren en zijn leven heeft bewezen dat het Beets ernst was met dien wensch, met dien wil. Van daar Beets' populariteit. Wie zich zoo algemeen weet te doen verstaan en beminnen, behoort aan het geheele volk, heeft den weg tot aller harten gevonden. In de waarheid van Beets' woord ligt het geheim, dat niet alleen een huldebetoon, maar ook een liefdebetoon heden aan Beets wordt gebracht.

Als blijk van dat liefdebetoon strekt het album, een gedenkboek Beets waardig, en wat daaraan is toegevoegd, is van duizenden, wier namen Beets niet vinden zal, maar die wonen in paleizen, zoowel als in nederige woningen. Uit naam van die allen, hoopt spreker dat God Beets in den avond zijns levens kracht geve en lang spare tot heil van het land en zegen van velen.

Na gelukwenschen uitgesproken namens de curatoren en professors der Utrechter hoogeschool, de Leidsche Maatschappij van Letterkunde en de Rotterdamsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen, trad de heer Em. Rosseels, bestuurder van het Plantijns Museum, namens de Vlaamsche broeders van Antwerpen op (*toejuiching.*) Hier is - zoo sprak hij - geen voorgeschreven uiting van eerbied, maar ware hoogschatting en bewondering. Toch kwam er eene koninklijke huldebetooning, aan den burgerman, maar met gaven die een koning hem benijden zou.

Neerlands maagd, dikwijls in rouw, heeft heden feestgewaad aan en mengt haren jubelkreet bij dien van de tallooze vereerders van den schepper der *Camera.* Ook Zuid-Nederland deelt in die geestdrift. (*Bravo.*) Beets' werken zijn daar alom bekend en het brengt zijne hartelijkste heilwenschen.

De grijze Vlaming eindigt met een ‘Leve Beets!’

De letterkundige *Snellaertskring* te Gent zond eene schriftelijke hulde, die door den Secretaris van de Hoofdkommissie Dyserinck wordt voorgelezen.

Gent had ook nog een vertegenwoordiger in Prof. Paul Fredericq, die den welbeminden Hildebrand begroette: ‘Al wordt Beets moede, heden leggen wij beslag op hem, en heden maken wij misbruik van onze liefde voor hem. 1839 schonk ons de *Camera Obscura* en Conscience's *Leeuw van Vlaanderen;* zoo dat er goede jaren voor de letterkunde zijn als voor den wijn. De *Camera* heeft veel goed ook in het Zuiden gedaan. Inzonderheid herinnert de heer Fredericq aan wijlen prof. Heremans, die niet meer komen kan om Beets geluk te wenschen. Hij was daarginds de apostel der *Camera*, die als het ware de letterkundige brug is tusschen Noord en Zuid. (*Toejuiching.*) Velen in het Zuiden zijn verliefd op Saartje en Klaartje Donze en waardeeren er al de onsterfelijke types van Hildebrand; maar boven allen treedt de schrijver zelve op 't voorplan in zijn werk en wint aller liefde. Hildebrand heeft in de *Camera* Pascal's spreuk gelogenstraft, dat het ‘eigen ik’ hatelijk klinkt; het zijne is zoo beminnelijk.

Daarop sprak Dr. Beynen ook namens mevrouw Bosboom, zelve te zwak om te komen, al is ze met haar geest tegenwoordig; want innig heeft zij Beets lief. Voor haar is Beets een goed vriend altoos geweest. Als mensch, doch ook als christen, deed hij veel voor haar, eindelijk ook als dichter. De kunst is als de Zeus van Phidias, die alles met glorie- en lichtkrans van volmaking overstraalt, als kunst van hoogere dingen tevens.

Dr. Beynen sprak van de bijzondere hooge waarde van dit feest. ‘Wij worden oud’ zeide hij - eenmaal - Beets maakte een lief versje op dat eenmaal - eenmaal komt het einde. Maar moge het nageslacht in staat zijn om Beets' en Toussaint's werken naar waarde te genieten! Hunne werken volgen hen na. Dr. Beynen sprak zeer hartelijk; innig was de begroeting tusschen beide oude vrienden.

Na eene groet van het Zuid-Afrikaansche college te Stellenbosch en te Bloemfontein, eerst onderteekend door prof. Mansfeld en overgebracht door prof. Brill, kwam het *Utrechtsche Studentenkorps* aan het woord bij monde van den president Van der Poll, die ook namens de andere studentenkorpsen sprak en namens de Nederlandsche studenten een blijk van hulde aanbood (*bravo*), een wintergezicht van Duchatel, dat zeer mooi is.

De firma Bohn van Haarlem bood de heden verschijnende vijftiende uitgave van het koninklijke boek de *Camera* aan.

Toen traden de Hollandsche schooljongens naar voren onder daverende toejuiching. Beets groet ze zwaaiend met de hand. Namens de Hollandsche jongens spreekt natuurlijk een Van Lennep, die op alleraardigste duidelijke wijze, met veel toon, een geestig gedicht van De Veer opzegt en Beets een lauwerkrans met rozen aanbiedt.

Na verscheidene andere redevoeringen meldde zich Ten Kate aan, de dichter, die met toejuiching werd begroet. Het trof hem, dat ééne corporatie zweeg, namelijk die der dichters; hij spreekt nu met den hem eigen gloed geimproviseerde dichtmaat ‘hem zijn meester immer meer’ toe.

Deze improvisatie van verscheidene koepletten wekte groote bewondering en geestdrift; zij eindigde met den wensch dat de huldebrengende dichters eenmaal vereenigd mochten zijn in het land der echte harmonie, waar dan ook zeker Beets voorgaat.

Ook de dichters Schaepman en Honigh droegen gedichten voor ter eere van Beets.

Toen was de beurt aan Beets zelven gekomen. Hij antwoordde:

Soli Deo gloria. Ik zou mij zelve verfoeien, indien dat niet het eerste woord was, dat ik sprak, nu ik opgestaan ben om te spreken over wat ik in deze uren gezien en gehoord en ondervonden heb.

Hem de eer voor wat gij in mij onderscheidt. *Hem* den dank voor al de eer die gij mij toebrengt. Gij vereert mij te veel. Te veel in evenredigheid van mijne verdiensten, te veel in evenredigheid van wat te beurt is gevallen aan mannen die ik geëerd heb, en eeren blijf als mijne voorgangers, als mijne voorbeelden. Gij vereert mij te veel, maar ik kan het niet helpen. Het is voor uwe verantwoordelijkheid. Een ding zult gij u niet te verwijten hebben, namelijk, dat gij mij in deze onvergetelijke ure hoogmoedig hebt gemaakt.

Hoe meer gij mij toeschrijft, hoe meer ik gevoel wat mij ontbreekt, want ik heb lang genoeg geleefd om mij zelf te kennen; op ieder gebied zou de authentieke uitlegging veel verschillen van wat we hebben gehoord.

Een ding laat ik mij nooit ontnemen, daar is mij te veel

aangelegen, dat is te dierbaar, al was het in dit oogenblik te veel, ik wil het niet missen, omdat het is de uitdrukking van liefde en deelneming.

De liefde toch is de eigenlijke grondtoon van al wat gezegd is. Laat mij daarmede ten grave gaan. Ik ben nu 70 jaar oud geworden, maar waarlijk is er niets heerlijkers onder de menschen op aarde dan de liefde.

En nu... als ik rondzie, zijn er velen die ik niet herken. Mijne oogen worden al wat slecht; maar velen ook die ik met ontzaggelijke vreugde herken. Ik moet u dit nogeens vertellen, omdat het mij zoo ontzaggelijk veel vreugde gaf en zulke aangename oogenblikken.

Heden morgen zijn Hollandsche vrouwen en Hollandsche maagden uit naam der Nederlandsche vrouwen en dochteren mij komen bezoeken, en hebben mij vereerd en eene lieflijke gave (een mand met bloemen) geschonken.

Nu weet heel Nederland wel, dat ik altoos ontzaggelijk veel van de vrouwen gehouden heb en daarom was dit bezoek mij bijzonder aangenaam.

Ik dank u, mijne vrienden, ik dank den Koning die mij vereerd heeft. Zijn geslacht is mij altoos dierbaar geweest en het heeft mij niet ontbroken aan de bewijzen, dat hij in mij een goed burger, een goed Nederlander vond.

Ik dank den Koning van het naburig land voor het mij geschonken eerebewijs. Ik dank den man die mij met zoo welsprekende woorden de koninklijke eerbewijzen heeft gebracht. Ik dank den eerevoorzitter. Ik dank den woordvoerder, mijn vriend De Vries.

Beiden, mijne vrienden, voor wat zij gezegd hebben en mij te genieten gaven. Ik dank allen die spraken, jongen en ouden, bekenden en onbekenden, Nederlanders en Vlamingen. Och! het oogenblik is er naar om mij namen te doen vergeten, die ik noemen moest.

Ik dank den bezielden dichter, die daar uitgebroken is op eene wijze zooals ik het niet kan. Ik dank hem voor de mij toegesproken woorden. Ik dank hem uit aller naam voor de ontplooiing zijner vlerken in ons midden, waardoor hij zijne buitengewone gaven getoond heeft: men zou wenschen zeventig jaar te worden om zoo iets éénmaal te hooren: ook de andere dichters: Schaepman, Honigh, zeg ik dank en niet

het minst onze lieve Hollandsche jongens, die hier zijn gekomen en mij hebben toegesproken.

Waarlijk, al wordt de jeugd met onderwijs overladen, zij geven me weer hoop voor het Vaderland, ze hebben getoond veel te kunnen en dat zij aardig zijn.

Ik dank er God voor, en ook dat ik voor de jeugd wat heb mogen zijn, gelijk de man van het onderwijs mij wel heeft willen zeggen.

Spreker eindigt met nogmaals allen die tegenwoordig en die afwezig zijn te danken, en roept dan: Leve mijn Koning! Leve de Koning van België! Leve het Vaderland! Leven allen die de zelfde taal spreken! Leven degenen die wetenschappen en kunsten beoefenen, leven de vereerders van het schoone en goede! leven ook allen die schoon zijn! en voor alles dank en eere aan God, die op het hoogste zij geprezen.

> ‘God Zij altoos op 't hoogst geprezen.
> Lof zij Zijn goedertierenheid,
> Die nimmer mij heeft afgewezen,
> Nog mijn gebed gehoor ontzeid.’

En hiermede was 't eerste gedeelte van dat roerend feest afgeloopen.

's Namiddags had een prachtig concert plaats, waarop oratorio's en liederen van Beets op muziek van Coenen, Richard Hol, Verhulst, van Riemsdijck en anderen werden uitgevoerd; en 's avonds had het feestmaal plaats, dat met ontelbare heildronken op Beets en een zeer geestig en aandoenlijk antwoord van Hildebrand werd bekroond.

Het Album van Nikolaas Beets.

Men weet dat aan Nikolaas Beets, op zijn 70^{n} verjaardag, onder andere geschenken, een prachtig album werd aangeboden. De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* deelt daarover de volgende bijzonderheden mede, die voorzeker met belangstelling zullen gelezen worden:

Het album, in een fraai gebeeldhouwd kistje (vervaardigd in de Quellinusschool te Amsterdam), met het alliance-wapen van Beets en zijne echtgenoote en de datums van geboorte en feestviering op het deksel, bevat een vierhonderdtal albumbladen, alle keurig opgezet, (uit de binderij van de firma van Langenhuysen te Amsterdam). Had de Commissie in eenvoudig proza tal van letterkundigen en beoefenaars der schoone kunsten uitgenoodigd om eene bijdrage in te zenden op papier ‘van hoogstens 19 bij 27 centimeter’, even dichterlijk als geestig was het bij uitzondering schriftelijk verzoek, dat Alberdingk Thijm in dezen richtte tot de beide vriendinnen, zijne dochter Catherina en Louise Stratenus, met deze regelen:

‘Ik vraag de gezusters een regeltje schrifts
Voor 't album van Beets, op z'n Hoofts, op z'n Swifts.
Beleefden we de eeuw nog van Wolffje en Deken,
Voor Bilderdijk waren die òok wel te spreken.
Of waren ze daartoe te zeer liberaal,
Wij lijden dermate niet meer aan de kwaal.
Den zanger van Kuser en Stastok, melieven,
Moogt gij wel, voorwaar, met een woordjen gelieven.
Drie palm, min drie duim, is de lengte der maat,
Waar twee palm, min één duim, in de breedte bijgaat.
Wel kleiner, niet grooter, mag 't oppervlak wezen:
Hoe grooter hoe liever wat ge ons geeft te lezen.’

Het album wordt geopend met de photographische portretten van Z.M. den Koning en H.M. de Koningin, geteekend ‘Willem’ en ‘Emma’, en H.K.H. ‘Maria Prinses Hendrik der Nederlanden’ met handteekening, en van den eerevoorzitter graaf van Lijnden Sandenburg.

Daarop volgde een en ander dat betrekking had op den jubilaris persoonlijk en zijn gezin. Het wapen der familie Beets door A.A. Vorsterman van Oijen; eene merkwaardige teekening van de heeren P.H. en J.P.H. Witkamp, voorstellende het dorp Beets in Noord-Holland. De oudste der bewaarde oorkonden, die Beets vermeldt, is van 22 Oct. 1838; het dorp verloor in 1838 Kruisoord en werd in '54 vergroot met Schardam.

Eene potloodteekening van dr. Johs. Dyserinckx, het dubbele huis met trapgevels in de Koningstraat te Haarlem,

waar Nikolaas Beets geboren werd, met aangrenzende perceelen, vroeger gemerkt W. 4. N° 1076: de woning werd vóór weinig jaren door den brand vernield, en in de plaats daarvan verrezen twee huizen, nu gemerkt 38 en 40. (Wat den geboortedag betreft, zij in het voorbijgaan opgemerkt, dat de 13 September op een Dinsdag viel, getuige de advertentie in de '*Opregte Haarlemsche Courant*' van Donderdag 15 September. Toch blijven wij gaarne met mevrouw Bosboom-Toussaint onzen Beets een 'Zondagskind' noemen!)

Eene uitnemende photographie van den huize Nijenburg, het buiten der familie Van Foreest, met bijschrift van C.W. Bruinvis; een aquarel van Bosboom, de kerk te Heemstede van binnen. Eene sepia-teekening, voorstellende een gezicht op Oosterbeek, ingezonden door C.P. Van Eeghen; eene eenvoudige herinnering van eenige van Beets' oudste catechisanten in de pastorie te Heemstede gedurende 1841 en 42, die nog steeds met dankbaarheid en blijdschap dien tijd herdenken. Het zijn de heeren C. - M.J. - Henrick en Herman J. van Lennep en C. Hartsen Jz. Van tal van rederijkerskamers, '*Joost van den Vondel*' te Amsterdam, '*Jan van Beers*' te Utrecht, '*Vreugdendal*' te Breda, enz. en vereenigingen van letteren en kunst '*Arti et Amicitiae*' te Amsterdam, '*Nieuwland*' te 's Gravenhaghe, '*Pictura*' te Dordrecht, enz. een woord van hulde.

Daarna volgden in alphabetische orde de bijdragen in dicht of ondicht, met potlood of penseel, of in de taal der muziek, met photographisch portret of handteekening. Bij eene vluchtige inzage wenschen wij hier en daar een greep te doen, zonder ook maar eenigzins te kort te doen aan veel schoons, dat wij om de beperkte ruimte van ons verslag onvermeld moeten laten. Alberdingk Thijm schreef de dichtregelen:

'Nog dook de kruisbanier niet in het stof der aarde,
Al loochent ook dat stof den schepper als zijn Heer;
Nog gloeit de lucht, die trouw den wederschal bewaarde
Van 't Godvereerend lied van David en Homeer.
Nog heeft de Twijfelspons de grootsche kunsttafreelen,
Door eeuw aan eeuw vermaakt, en vol van 't Ideaal,
Niet weggewischt; nog zien we een koesterenden straal
Van hooger dan deze Aard Natuur en ziel doorspelen.

Wel u, die God en 't Volk uw kunst hebt toegewijd,
U was vooruitgang geen verarmen, maar verrijken,
Gij schondt de parels niet, die op de Rijkskroon prijken
Der Schoonheids-Koningin, gebonden aan geen Tijd;
Zet u aan Vondels zij, in 't choor der Bilderdijken.'

Een warme hulde van zijnen vriend dr. L.R. Beijnen, die op een trouwen omgang van vijftig jaren met den jubilaris mocht terugzien. - De oud-hoogleeraar J.C.G. Boot, een tijdgenoot van Beets aan de Leidsche academie, schreef de schoone aanhaling uit Cicero's 'de Senectute': '*Aptissima omnino sunt arma senectutis artes exercitationesque virtutum*, *quae in omni aetate cultae*, *quum diu multumque vixeris*, *mirificos efferunt fructus*, *non solum quia nunquam deserunt ne extremo quidem tempore aetatis*, *verum etiam quia conscientia bene actae vitae multorumque bene factorum recordatio incundissima est.*'

Van mevrouw Bosboom-Toussaint eene herinnering aan eene bede van Beets zelven '*maar Heer geen wintersche ouderdom*,' met deze woorden tot slot 'Nikolaas Beets kan zeventig, kan tachtig jaar worden en meer, maar *winter* in den eenzamen, dorren, akelig kouden zin van dat woord, kan het *niet* worden voor hem, niet worden in hem, want des Heeren zegen dien wij allen voor hem inroepen, zal hem sterken en steunen zooals tot hiertoe, - zal zijne jeugd steeds vernieuwen als die des adelaars.'

Prof. Verdam gaf een aardige aanhaling uit een Middel-Nederlandsch Hildebrandslied.

Van Georg Ebers is een vierregelig vers:

'Ja legt nur in die ewige Natur
Aus Geist und Herzen Euer Besres nieder;
Sie gibt Euch alles, alles - wartet nur -
Mit vollen Händen tausendfältig wieder!'

P. van der Goot schreef: 'Hildebrand zeventig! Weet hij zelf wel, dat hij thans "de oudste menschen" uit zijn *Camera* heeft overleefd' (Negen-en-zestig jaren slechts telt Keesje en de vader van Barend, de 'niet in de wieg gesmoorde', haalde er niet meer).

J.P. Hasebroek dichtte:

'Klonk Isrels jubelzang voor d'Overwinnaar ruischend:
Zijn duizenden sloeg Saul, maar David zijn tienduizend!'

Wien zwol wel 't hart het hoogst bij 't lied van d'oorlogsman?
Vriend Jonathan.
Een blijden feestdag, Beets! ziet thans u Nederland vieren:
't Volk kroont zijn David met onbloedige laurieren:
Maar wie juicht daarbij 't luidst, als nauw een ander 't kan?
Vriend Jonathan.

Mr. J. Heemskerk Az., de ontwerper van de wet op het hooger onderwijs, met de toezending van zijn portret, schreef: ‘Moge art. 58 der wet al verklaren dat Beets oud is, geen wet kan verhinderen dat Hildebrand altijd jong blijft.’

J.H. Hooijer besluit zijn albumblad met deze gedachte: ‘Wanneer zijne landgenooten om hem staan; hem de blijde handen en dankbare harten reiken, is daar geen plaats voor zelfverheffing van de eene zijde, noch ook voor menschvergoding aan de andere. Zij danken hem den troost, de ontroering, de verheffing zijner zangen; hij, onder dezer liefde, deze hulde neergebogen, dankt in ootmoed God.’ Onze C. Honigh dichtte een aardig ‘Zaansch liedeken’ als terugslag op het vers van Beets:

‘Het IJ is breed, de Zaan is breed,
Wie wil de Zaan bevaren!

Mr. F.H. der Kinderen, van Batavia, bracht met alle rechtgeaarde Nederlanders in het schoone Insulinde zijne hulde aan Hildebrand, en de heer Planten te New-York zond een sympathieken broedergroet uit Amerika.

De hoogleeraar J.P.N. Land zond op perkament een lied op muziek gezet. ‘Danckt allen Godt end weest verblijt, omdat gij Nederlanders sijt: Dien naem, die eer, dien segen hebt gij van Hem verkregen,’ met dit onderschrift ‘ter eeren van onzen Aertspoeet, end Meester der Vaderlantsche Tale, zijn eygen trefflijck rijm. aldus op Noten gestelt bij mij Jan Apeles van Delft. A^{o}. D^{1}. 1884.’ Dr. C. Leemans teekende uit het zoogenaamde Doodenboek der oude Egyptenaren een paar hiëroglyphenregels uit hoofdstuk 94, waar de overledene wordt voorgesteld, zooals het met zijn schrijftoestel zich plaatst voor Thoth, den God van het schrift en van de wetenschappen. In zijne aanroeping zegt hij: ‘ik ben schrijver op grond (of door) hetgeen ik geschreven heb. De boeken, die ik vervaardigd heb, Thofh zegt er van, dat het

goede boeken zijn voor altijd' De directeur van het Leidsch museum van oudheden neemt deze woorden over en legt ze zijn vriend Beets in den mond, als op *hem* en *zijne werken* met alle recht van toepassing. - Een eigenhandig geschreven gedicht van prof. A.D. Looman.

Het geestigste gedicht is zeker dat van den eerwaarden B. van Meurs te Kuilenburg. 'Aan de baker van Hildebrand,' onder het motto: 'Zijn eigen baker was een uitstekende. Hij zal zich zijn leven lang verbazen, dat er met zulk een baker niets voortreffelijkers van hem geworden is.'

'Och, kondet ge eens dit feeste
Beleven, goede vrouw,
Van wie, na 't brave Keesje,
Ik daarom dol veel hou',
Omdat gij Klaasje Hildebrand
Gebroeid hebt voor de warme mand.

Ge omspeldet hem met luren,
Zoo handig en zoo zacht,
Verdreegt zijn kleine kuren
Geduldig dag en nacht;
Nooit prees hem proza of gedicht
Zoo sterk als gij in 't aangezicht.

Gij preest van een en ander
Zijn oogjes allermeest,
Die keken toen al schrander
En vonkelden van geest;
Gij kondt daarin - 't is geen misschien -
Een *Camera Obscura* zien.

Met opgetrokken knietjes
En liggende in uw schoot,
Zong hij zijn eerste liedjes,
Als 't kikkertje in de sloot;
En speldend speldet gij, o vrouw,
Hoe mooi hij later zingen zou.

Hem toonend in de luren,
Riept gij tot maag en vrind,
Tot huisgenoot en buren:
"Wat een voortreffelijk kind!"
Heel Nederland, zoo luid het kan,
Roept nu: "Welk een voortreflijk man!"

U, baker zoo uitstekend,
Heeft hij in later tijd
Een opstel zoo welsprekend
Uit dankbaar hart gewijd;
Door u - naar zijn getuigenis -
Is hij geworden wat hij is.

Och waart gij nog in leven
Ik zou u, beste ziel,
Vandaag een fooitje geven
Als nooit ten deel u viel,
Omdat gij onzen Hildebrand
Gebakerd hebt voor Nederland!'

De hoogl. Acquoy schreef: 'Het hoogste wat de kunstenaar voortbrengt, schept hij het minst zelf bewust. Vandaar, dat hij later niet kan verklaren hoe hij het gedaan heeft, en dat hij het niet andermaal zou kunnen doen. Dit neemt de verdienste van zijnen arbeid niet weg, maar het stemt tot dankbaarheid.'

Mr. J.P. Amersfoordt herinnert de bekende regelen van Beets zelven, gezongen voor de droogmaking van de Haarlemmermeer: 'Groote plas, groote plas, enz.,' en laat zelf nu volgen:

Zóô heeft uw lied in vroeger dagen
Den waren volkstoon aangeslagen,
En Haarlems meer werd droog daarmeê.
Al wordt gij zeventig in jaren,
Grijp, Beets, nog eenmaal naar de snaren,
En maak nu droog de Zuiderzee!'

Ter herinnering van het Taal- en Letterkundig Congres te Middelburg, zond jhr. mr. De Jonge van Ellemeet twee photografiën van zijn buiten *Overduin*, waar de jubilaris een gedicht op de kinderen van den gastheer improviseerde.

Mr. W.H. de Beaufort gaf de zinrijke klassieke aanhaling:

'*Quum silices. quum dens patientis aratri*
Depereant aevo, carmina morte carent.'

Van Adèle Opzoomer ontving de jubilaris:

'Wel hem die, U gelijk, tot allen spreekt,
Wiens lied een echo vindt in heel zijn volk,

Hij leeft in 't heden reeds voor verre toekomst;
Al wat hij schoons en edel heeft gedicht,
In duizend harten strooit hij 't uit als zaad,
't Ontkiemt, groeit op, draagt bloesems, rijpt tot vrucht,
Brengt nieuwe zaden voort, ten eeuwgen leven.
Zijn veld is 't woelend menschenhart, zijn oogst
Van dank en liefde is als dat hart onsterflijk.'

Ook de beide Brega-mannen - A. Winkler Prins en dr. L.G. De Hoop Scheffer - zongen nog eens, de eerste:

'De juichtoon galm' door Nederland:
't Is feest - het feest van Hildebrand!
Verheug u. dichtervorst der *Camera obscura*,
Zij 't leven voor uw aangezicht
Een camera vol liefde en licht,
Blijf lang nog Neerland's roem - ja: *per fer et obdura!*'

de laatste het prachtige gedicht:

'Een blijde feestgroet? Neen, die kan mijn hart niet brengen:
't Stemt mij tot weemoed, nu het luid weerklinkt alom,
Dat reeds tot zeventig uw levenscijfer klom
En d'avondschaduwen zich op uw pad verlengen.
Ik wil geen juichtoon in het schaterend loflied mengen
Van veler grooten stoet; van veler jongeren drom,
Door u ontwikkeld en geleid ten heiligdom,
Waarvoor z' u heden hun luidruchtige offers plengen.
Voor 't woord van stichting uit uw vroom gemoed gevloeid,
Voor 't keurig kunstjuweel, van uw vernuft doorgloeid,
- Voor menig worstling tegen taalbederf gestreden, -
Voor dicht en ondicht, meer dan vijftig jaren lang,
Alleen een handdruk, die getuigt van *stillen* dank,
En voor den rusttijd, dien Gij ingaat, *stille* beden.'

Vriendelijk was zeker de herinnering van den tachtigjarigen dr. Vorstman uit Gouda, die terecht schrijft dat Van der Palm zou hebben gesproken -:

'Ik heb in mijn schriften naar eenvoud gestreefd,
En de baan ook voor anderen gebroken,
Wel hebt gij o Beets! mijne wenken verstaan,
En getrouw ze ter harte genomen.
In proza zoowel als in dichtmaat hebt gij
Van den eenvoud het voorbeeld gegeven.'

Van pastoor Brouwers eindelijk het slot zijner dichtregelen:

‘Als naar gewoonte toog ik
Door 't zwaanrijk Vondelsperk
en bij het Vondelsstandbeeld boog ik
Het hoofd. 'k Zag nauwlijks op naar Vondel of zie...
Reeds zong mijne ziel: God schenke aan Beets met Vondels jaren
De kroon van 't hoogste heil, dat Vondel mocht ervaren!’

Uit het zuiden noemen wij Emm. Rosseels:

‘Edele gaven komen slechts tot volle ontwikkeling in edele harten. Met meer talent, maar met minder hart, zou een ander dan Beets de lauweren niet garen, welke dezen waardigen man de slapen omkransen. Hij, bij wien, zooals bij Beets, geest door gevoel en gevoel door geest zich openbaren, vindt een weg tot ieders gemoed.’

Max. Rooses:

‘Wanneer latere eeuwen van de ouden spreken, zullen zij kunnen getuigen, dat geene meer belust was op vrijheid van denken en handelen, maar dat ook geene gewilliger het hoofd boog voor de vorsten in het rijk der kunst en geene eerbiediger hulde bracht aan tijdgenooten, rond wier grijze haren de kroon van rijke feestesgaven en van reinen levenswandel straalde.’

Virginie Loveling met hare dichtregelen:

‘Verganklijk is der rozen praal,
De zangtoon van den nachtegaal,
Der wereld eer, der vorsten gunst,
Maar eeuwen naklank heeft de kunst. -
U huldigt, als haar trouwsten tolk,
Geheel het Nederlandsche volk!

Mevrouw Lina Schneider dichtte:

‘Nun, da die Kinder gross sind,
Ist reif die goldne Saat,
Die ausgestreut der Dichter
Durch Wort und gute That.
Mag auch sein Scheitel weiss sein
Nicht glatt mehr sein Gesicht,
Sein Herz ist jung geblieben,
Das Alter traf er nicht,

Nun nahen all die Deinen
In dichtgedrängter Schaar,
Und neigen sich voll Ehrfurcht
Vor deinem Silberhaar;
Und preisen laut dein Leben,
Dein reichgesegnet Loos,
Drum Deine Saat war Liebe,
Und Liebe zorgst Du gross.

Jetzt hast Du Zeit für Alle
In Gottes Vaterhaus,
Jetzt töne neue Lieder
Und fromme Weisen aus!
Die Leier ruhte lange,
Du schriebst und sangst nicht mehr,
Nun, da die Kinder gross sind,
Klung voll Dein Psalm Daher!'

Onder de muzikale compositiën trof ons het meest 'Klompertje en zijn wijfje', door Verhulst, ter herinnering aan de vroolijke dagen der jeugd van Beets. 'De dikke boerenmeid - gaat onze toondichter voort - zal zeker wel zonder eenige pianobegeleiding gezongen hebben. Wil Hildebrand (voor de aardigheid) er misschien toch zoo iets bij hebben, dan moge 't volgende daartoe dienen.' Tot slot het 'dans, manneke, dans' ook op muziek gezet met de bijgevoegde woorden: 'ook uit de dagen *mijner* jeugd voor mijne kinderen gezongen.' Ook mevrouw Amersfoordt-Dijk, Nicolaï, Richard Hol, Dan. De Lange, Jacques Hartog, Joh. M. Coenen, dr. E.D. Pijzel en Antheunis schonken hunne bijdragen.

Eindelijk de teekeningen, etsen, enz. Ch. Rochussen spant de kroon met zijne schetsen als illustraties bij de Camera Obscura: 'Hoe warm het was en hoe ver - de oud Stastok in den bijbel lezend - een onaangenaam mensch in den Haarlemmerhout - Gerrit Witze, enz. Die tafereelen worden omlijst door de namen der geschriften, Guy, Kuser, Paulus, Ada en Jose. Aardig is ook de harpspeelster van David Bles,' eene studie den 70 jarigen dichter aangeboden, den lustigen speelman die vóór ruim dertig jaar zoo vroolijk speelde bij 'de wieg' van den schilder. Eene penteekening van H. Gerlings 'gezicht op Haarlems duinen', eene ets van G. Henke 'een college van Keesje', Joh. Hilverdink 'een gezicht op het

strand Muiderberg', J.C. d'Arnaud Gerkens, eene illustratie bij een versregel van Beets;

> 'Sints dat ventje rooken kan,
> Kijkt hij nooit meer iemand an.'

Hoe gaarne zouden wij uitvoeriger stilstaan bij de aquarellen van Israëls, van Mesdag en Bilders en hunne echtgenooten, van Allebé, Van de Sande Bakhuijzen, Van Trigt, W.C. Nakken, J.C. Greive, Elchanon Verveer en Smidt Crans, en de dames Therèse Schwartze, Marg. Roosenboom en Adr. Haanen, G.J. Van de Sande Bakhuijzen en A. Pruys van der Hoeven, enz. enz.! Wij besluiten met de schoone potloodteekening: *Studienkopf zu den neuen Kupverstich nach Leonardo da Vinci*, *gezeichnet von Rud. Stang*, Onder de photographische portretten mogen in het bijzonder worden genoemd die van de ambtgenooten en vrienden van den jubilaris, prof. Doedes en Buis Ballot.

Genoeg om de belangstellende lezers van ons blad een kijkje te geven in den kostbaren schat van het album, waarvan de rustige beschouwing in later dagen den jubilaris en den zijnen nog menig genotvol oogenblik moge bereiden!

Boekbeoordeeling.

Arm Vlaanderen. - Roman door Teirlinck-Stijns. 2 deelen. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete.

Met veel belangstelling zagen we het nieuwe werk van Teirlinck-Stijns te gemoet. En gansch terecht, want die schrijvers hebben ons aan goeds gewoon gemaakt. Hunne twee laatste bundels: ‘Aldenardiana’ en ‘Uit het leven van ons Volk’ vonden algemeenen bijval. Er was nog meer, de benaming van roman stak ons de oogen uit. Dikwijls was in de laatste tijden onzen jongeren Z.N. prozaschrijvers het verwijt gedaan, te veel bij de novelle te verwijlen en niet ééns een werk van langeren adem aan te durven. Wel nu, Teirlinck-Stijns durfden. Maar of ze gelukten.... en hun werk *roman* heeten mag?

Onzes inziens ware het werk met veel meer reden schetsen en verhalen uit den schoolstrijd of tooneelen uit het lijden van een dorpsschoolmeester te betitelen.

Is er dan geen grondverhaal - mist men er een leiddraad in? Toch niet. Het grondverhaal bestaat, maar 't wordt verstikt onder menige bijkomende feiten en voorvallen, die weinig tot het eigenlijke verhaal bijbrengen, of zelfs, zooals eenige, er niets mee te maken hebben.

Doch we willen hier in eenige woorden een gedacht geven van den inhoud.

‘Te Voorde wonen de smid Vander Laan, zijne uiterst vrome echtgenoote en Everaart, hun zoon. Deze zal, hoewel niet met gereede bewilliging van vaderszijde, naar de bisschoppelijke normaalschool vertrekken om onderwijzer te worden. Een broeder van vrouw V.d. Laan, de gegoede maar verachtelijke Veyt, perst gedurig geld af van den smid om eene geheime reden, die Everaart niet kan te weten komen. Everaart is verliefd op een meisje, Stina Vergauw, die bij haren oom inwoont en zeer godvruchtig is. De vader van Stina is voor vele jaren op geheimzinnige wijze verdwenen. De deur zijner woning werd op een morgen open gevonden.

Zekere Kwitz lag met gekloven schedel in den vloer; Vergauw was verdwenen en tevens eene som van dertig duizend franks. Men verloor zich in gissingen, doch kon de waarheid niet te weten komen.

Everaart denkt dat er eenig verband tusschen het geheim van Veyts macht over de smidse en 't gebeurde met Stina's vader bestaan kan, hij stelt zich dan ook ten doel dit geheim te ontsluieren.

Na drie jaren studiën aan de normaalschool, waar hij meer zuurs dan zoet smaakte, keert Everaart voor goed terug naar zijn geboortedorp, en zal er in de plaats van Mr Valcke de school besturen. Bij zijne terugkomst wordt hij pijnlijk getroffen door de onverwachte dood van zijn teerbeminden vader.

Hier eindigt het eerste deel, dat bijzonder gewijd is aan de ervaringen van Everaart aan de normaalschool, schetsen die afgewisseld worden door eenige dorpstafereelen. Wat Everaart te doorstaan had gedurende zijne studiejaren, de alles behalve rechte handelwijze en weinig sympathieke karakters der geestelijke heeren, met de misbruiken die in de school heerschen, ontwikkelden meer en meer in hem eenen geest van vrijzinnigheid, die hem veel onaangenaams zal berokkenen.

In het tweede deel van den roman vinden we Everaart als onderwijzer aangesteld. Echter zijn omtrent hem uit de normaalschool ongunstige berichten ingekomen, die hem de ongenegenheid van den onderpastor op den hals halen. Niet zoo met den ouden pastor, die hem immer genegen blijft. Weldra wordt reden gevonden om Everaart tegen te werken, in zijn streven om het dorp een nieuw spoor, meer op vooruitstreving gesteund, te doen inslaan. Ook in zijne liefde voor Stina ontmoet hij tegenkanting. Stina wordt meer en meer overdreven godsvruchtig en Everaart gaat vooruit in tegenovergestelden zin. Doch hij laat het hoofd niet hangen, en te gelijk zoekend naar het geheim der smidse en trachtend Stina te winnen, blijft hij voor vrijzinnigheid strijden. Ook het ongenoegen en de vervreemding zijner moeder komen hem bedroeven, en zelfs bij haar sterven heeft er geene toenadering tusschen zoon en moeder plaats. Deze verklaart op haar sterfbed, dat alles wat in de smidse is aan haren

broeder toebehoort, en Veyt komt de smidse bewonen. Ondertusschen brengt de schoolwet van 1879 eene gansche omwenteling in den toestand van het onderwijs. Everaart hoopt geene tegenkanting meer te moeten vreezen, nochtans begint nu eerst voor goed een leven van tegenspoed en lijden. In al zijne plannen, in zijne liefde voor Stina, die immer poogt hem tot andere gedachten over te halen, wordt hij rechtstreeks gedwarsboomd. De dorpelingen zien hem met leede oogen en de toestand wordt zoo gespannen, dat een paar heethoofden het zelfs op zijn 'leven gemunt hebben. In den ouden pastor vindt hij niet langer een steun; deze wordt verplicht, terwille zijner genegenheid voor Everaart, Voorde te verlaten. Everaart tracht middelerwijl nog altijd, met meewerking van meester Valcke, het geheim van de smidse en van het verdwijnen van Stina's vader op te helderen. Eindelijk geraakt hij daartoe, deels door het vinden van een paar brieven, en 't gene, een neef van hem, zekere Jaak, bekend maakt, deels door 't gene Veyt, vooraleer te sterven, in eene ijlkoorts verklapt. Die Jaak woonde vroeger bij de V. d. Laans. Hij was notaris-klerk. Hij liep van den rechten weg en beging eenen diefstal. Vader V. d. Laan redde hem door eene zekere som aan den notaris te betalen; die som werd aan Veyt ontleend, dien er eene gelegenheid in vond om groote intresten te trekken. Dit voor het geheim der smidse, dat in geen verband stond met het verdwijnen van Vergauw, Stina's vader. Deze was op eenen nacht vermoord geworden door Veyt, die met eenen gezel stelen wilde op Vergauws hoeve. Hij had Vergauw verwurgd, nadat deze om zich te verdedigen Veyts gezel den schedel gekloven had; hij begroef het lijk onder eenen appelaar op de hoeve en vluchtte met de dertig duizend franks naar Frankrijk. Daaruit was de betrekkelijke welstand van Veyt voortgesproten.

Na Veyts dood wordt de toestand hoe langer hoe moeilijker voor Everaart; zelfs betaalt men zijn jaargeld niet meer. Daar Everaart bij zijne vrijzinnige gedachten blijft en het Stina onmogelijk is eenen vijand van den godsdienst te huwen, besluit zij, op aanraden van den onderpastoor, in het klooster te treden. Everaart kan niet langer strijden. Hij zoekt elders eene betrekking en verlaat zijn geboortedorp.’

Toen wij het werk gelezen hadden vroegen wij ons af, of

de schrijvers niet eerst van plan geweest waren in eene eenvoudige novelle, zonder moordgeschiedenis, ons het leven van den dorpsonderwijzer vóór en onder de schoolwet van 1879 te schilderen. Ons dunkt dat er die moordgeschiedenis later is bijgevoegd, daar de schrijvers het onmogelijke inzagen al die tooneelen uit het normalistenleven en den schoolstrijd, zoo uitvoerig beschreven - uitvoerigheid die nochtans eene vereischte was om ieder tafereel in het juiste licht en met al de fijne tonen daartoe noodig, voor te stellen - om al die tooneelen zeggen wij, in eene novelle te pas te brengen. Met er die moordgeschiedenis bij te voegen werd er middel gevonden de intrige meer in te wikkelen en het werk tot roman uit te breiden. Wij voor ons we denken dat het verhaal er niet door zou geleden hebben ware die moordgeschiedenis weggebleven en het verhaal meer ingekrompen geworden, bondiger en korter ingekleed.

Teirlinck-Stijns zouden ons dan eene flinke novelle, vol leven, frisch gekleurd en ferm geteekend, geleverd hebben. Want dit is zeker dat er vele goed uitgewerkte tooneelen in hun boek te vinden zijn. Bijzonder munten hunne natuurtafereelen en beschrijvingen uit onder al het andere. Er zijn er van, die den naam onzer beste Nederlandsche schrijvers eer zouden aandoen. Eigenaardig is bij voorbeeld de smidse voorgesteld, (d. I bl. 11); dichterlijk is de beschrijving van den toren (bl. 44 en volgende d. I); de beschrijving der normaalschool (bl. 64 d. I) is waar gekleurd en geeft blijken van naar de natuur gezien te zijn; dit geldt voor vele tooneelen uit die school, tooneelen die dan ook dikwijls den stempel der waarheid dragen. De terugkomst van Everaart op blz. 120 is vol gevoel geschreven, evenals het tafereel op het einde van het eerste deel, waar hij bij zijne tehuiskomst zijnen vader begraven vond.

Lief en frisch is de voorstelling van de herberg ‘de Molen’ (bl. 62 en volgende, d. II). Echter moeten we eene kleine onoplettendheid aanstippen: in 't begin van het verhaal, dus zoowat drie vier jaar vroeger, draait het rad van den molen; nu wordt er echter van gezegd, dat het sinds lang niet meer draaide en op sommige plaatsen met mos begroeid is. Flink voorgesteld is het tooneel der smidse door Veyt bewoond. Hoe waar is die Zondagmorgen beschreven (bl. 193 d. II). Hoe

aangrijpend het vertrek van den ouden pastor op een der eerste lenteavonden (bl. 230 d. II) en de beschrijving van de bedevaart op bl. 243. Roerend is het tooneel waar Everaart op de komst der leerlingen wacht (bl. 279 en volgende). Mede het laatste bezoek van Everaart in de herberg ‘de Molen’ dient hier gemeld. Het best gelukt en keurigst voorgesteld schijnen ons echter de laatste avond van Everaart in de school en bijzonder het laatste hoofdstuk waarin het vertrek van Everaart beschreven wordt. Doch hoe jammer, wij herhalen het nog eens, dat er tafereelen en toestanden in het werk voorkomen, die slechts den regelmatigen gang van het verhaal belemmeren en den indruk verminderen. Een paar voorbeelden willen wij aanhalen. Welke betrekking heeft het gebeurde aan het spoorwegstation (d. I bl. 161) met het verhaal? 't Is waar zoo een tooneeltje kan zeer typiek zijn, en als afzonderlijke schets zou het er door kunnen; doch hier vinden wij het misplaatst. Op het einde van het zestiende hoofdstuk (bl. 343 en volgende d. II) gaat er licht komen in het geheim dat Everaart zich ten doel stelde te ontsluieren. Het hoofdstuk sluit met eenige woorden van Mr Valck die, nadat hij de bel hoorde der berechting van Veyt, zijne vrees te kennen geeft Veyt dood te vinden zonder de gewenschte inlichtingen te hebben. De aandacht van den lezer is dan bijzonder op die uitlegging gevestigd en de toestand is gespannen. Welnu, daar waar de voorvallen kort en zonder onderbreken op elkander zouden moeten volgen, wordt het verhaal afgebroken en in het begin van het volgende hoofdstuk is er plaats ingeruimd voor een viertal tafereelen die weinig of niets met het eigenlijke verhaal te maken hebben, en veel vroeger plaats hadden moeten vinden.

Verschillende karakters zijn in den roman van Teirlinck-Stijns flink geteekend. Wij noemen: de goedige weemoedige Van der Laan, de brutale, verachtelijke Veyt en zijne gezellin de heks, de wel wat dweepende Everaart en de dweepende in tegenovergestelden zin, Stina, de navorschende en nieuwsgierige Mr Valcke, die nochtans, met zijn zoeken en door hetgene hem bekend was snel op het spoor van het geheim kon geraken en, wonder genoeg, trots zijne tamelijk ontwikkelde scherpzinnigheid, niet vermoedde hoe het geval met Jaak zich voorgedaan had, daar hij er toch genoeg van

wist om de waarheid te raden. Het moedige, kloeke Nelleke is eene flink voorgestelde figuur en misschien wel eene der aardigste die in het boek voorkomen; Simon vinden wij minder evenals meer andere bijpersonen, bij voorbeeld, Rikje en Dries de knecht. De eerste, met zijne eeuwige verkleinwoorden is onnatuurlijk, en de tweede met zijne meestal zoutelooze grappen en spreuken, en zijne dikwijls gezochte geestigheid, wordt ten laatste vervelend.

De stijl is meestal vloeiend, en goed afgewisseld volgens de toestanden, nochtans wordt er wel eens een prekerigen toon aangenomen, die niet altijd te pas komt. Ook is er onnauwkeurigheid in de détails en zou er nog al iets te veranderen of weg te laten zijn. Een paar aanhalingen onder vele, om onze gezegdens te staven. Op bl. 10 d. 1 wordt er van eene staldeur gezegd dat ze ‘knort en grolt’; ware ‘kraken en knarsen’ niet beter? Op bl. 11 d. 1 wordt er in de beschrijving van de smidse gesproken van *duizende* daar aanwezige voorwerpen, moet dat niet ‘honderde’ zijn, enz. Op bl. 170 wordt verhaald van Rikje dat hij onder een roerend gesprek met Everaart, zijn snuifdoosje geopend had, ‘*doch er viel eene traan in en hij stak het weer weg.*’ Zoo een détail kon best wegblijven, dunkt ons, en uit vrees van den lezer gansch anders dan ernstig te stemmen. Hier en daar is er ook wel een duistere zin te vinden, die verbeterd kon worden, bijv. onder meer andere, de volgende: (bl. 10 d. 1). ‘Ginder zeeg het kerktorentje weg in de duisternis, die versmolt met de zwarte kleur van het wilgenloover, er achter op de hoogte, en van de wolken, die boven de noorderkim, achter den windmolen, opklommen. - Ware 't niet beter ‘van het wilgenloover dat achter het kerkje op de hoogte stond’? daar het nu den schijn heeft dat de schrijvers de wilgen achter de duisternis plaatsen. Wat zeggen van een zin als de volgende: (bl. 187 d. I.) ‘Ze maakte de bindsnoeren van haren reinen voorschoot los - rein ja dat was ze -.’ Op wie doelt het laatste: op ze of op de voorschoot.

Dit alles zijn nochtans bijzaken en kunnen licht verbeterd worden

Wij eindigen met nog eens te betreuren, dat de grondvesten van dit werk niet steviger gelegd werden, de overtollige hoofdstukken, de flink geschreven tafereelen verdringen

komen, dat het verhaal nutteloos gerokken is en daardoor de eenheid verbroken wordt.

Dra zullen Teirlinck-Stijns eene schitterende weerwraak nemen, wij twijfelen er niet aan, want zij geven bewijzen van degelijk talent, en onvermoeibaren ijver.

Antwerpen, 10 *October* 1884.

L. VAN AKEN.

Les Collections Van der Straelen-Moons-Van Lerius à Anvers. Catalogue de la Bibliothèque. - Anvers, Van Os-De Wolf.

Op 4 November aanstaande wordt aanvang genomen met het verkoopen der rijke verzamelingen van de familie Van der Straelen-Moons Van Lerius. De h^{r} Govaarts, onze kundige hulpbibliothekaris werd met de uitvoering van den Cataloog gelast. Van dit oogenblik mocht men zich aan goed werk verwachten en waarlijk het 1ste deel, dat enkel de lijst der boeken, vlugschriften enz. die over Antwerpen handelen bevat, is allermerkwaardigst. De Catoloog op zichzelf is van groot nut voor den geschiedvorscher en zal velen ten dienst zijn.

In zijne voorrede schetst ons de heer Govaerts in breede trekken het leven der verzamelaars en de geschiedenis hunner verzamelingen, inzonderheid die der boekerij, waarvan de hr Govaerts veronderstelt dat er sinds 1731 aanvang mee genomen werd door J.F. Van der Straelen en volledigd werd tot in 1880.

Eene gansch bijzondere wijze van samenstelling werd voor den Cataloog der boekerij gevolgd. Terecht zegt de heer Govaerts dat voor iedere boekenverzameling eene bijzondere wijze van schikking kan aangenomen worden, volgens het doel dat de verzamelaar beoogd heeft.

Dat stelsel werd dan hier gevolgd; de verdeeling geschiedde in verscheidene groote hoofdstukken als bijv. Hoofdstuk I plaatsbeschrijving en oorsprong, H. II kostuimen van Antwerpen, H. III het markgraafschap, H. IV Antwerpsche kronijken, H. V algemeene geschiedenis van Antwerpen, enz. Verschillende hoofdstukken betrekking hebbende op de ge-

schiedenis van Antwerpen zijn nogmaals verdeeld in kleinere afdeelingen volgens de chronologische volgorde der feiten, zoodat het zoeken uiterst vergemakkelijkt wordt.

We denken dan ook deze Cataloog een blijvend werk te mogen noemen dat, als beschrijving eener belangrijke verzameling, en als geschiedkundige bijdrage veel waarde heeft. We gelooven dat de hr Goovaerts voor zijnen belangrijken arbeid, den dank van allen die belang stellen in onze Antwerpsche geschiedenis verdiend heeft. Ook de hr Van Os-De Wolf verdient allen lof voor den zuiveren smaakvollen druk van het werk. Het boek heeft een sierlijk uitzicht en getuigt van goede smaak.

Vooraleer te eindigen drukken wij den wensch uit, bij deze gelegenheid de verzamelingen onzer stadsbiblioteek te zien volledigen. Er kan in deze verkooping veel belangrijks aangekocht worden dat nog ontbreekt. Het zal, dit hopen we, want eene tweede zulke gelegenheid komt nooit meer voor.

Antwerpen, *October* 84.

L.V.A.

Kroniek.

Onder toeloop van eene groote menigte volks werd op Zondag, 5 October l.l. het standbeeld van den volksdichter Theodoor van Ryswyck eene tweede maal onthuld, doordien het van het Park verplaatst werd naar de IJzeren Waag, thans Van Ryswycksplaats. Het college van Burgemeester en Schepenen en Leden van den Raad, benevens enkele leden der familie van den dichter, woonden deze plechtigheid bij.

Dat het muzikaal gedeelte niet ontbreken mocht bij het standbeeld van den ‘zanger van zoo menig vroolijk lied,’ lijdt geen twijfel. De Bestuurder onzer muziekschool had er zich mede gelast, en het was onder zijne leiding dat als opening het *Vlaanderen* van den *Door* (muziek van Richard Hol) door de kinderen der gemeentescholen met begeleiding van fanfaren werd uitgevoerd.

De Burgemeester van Antwerpen maakte daarna in een

bondige maar gespierde toespraak de geschiedenis van het ontstaan van het beeld, en deed ten slotte het doek vallen, onder de langdurige toejuichingen der menigte.

Verder kwam eene lange redevoering van M. Cuperus, welke Van Ryswyck als dichter herdacht.

Het was de schoonzoon van den gevierde, M. Van der Linden-Van Ryswyck, in afwezigheid der beide zonen, die de dankbetuiging uitsprak.

Thans was het weer de beurt aan de muziek: duizend jeugdige zangers lieten met vollen bijval het volgende koraal hooren, woorden van den heer Jos. Van de Vyver:

Juicht en jubelt, Vlaamsche volk,
Rond uw fieren Dichter;
Immer bleef hij u als tolk,
Steun en geestverlichter.
Schalt met klem
Dank voor Hem:
Heil den Vlaamschen Dichter!
Heil den Volksverlichter!

Nimmer kroop hij voor een gunst,
Strijden was zijn streven;
Voor het volksheil en de kunst
Gaf hij rust en leven,
Schalt met klem
Dank voor Hem:
Heil den Vlaamschen Dichter!
Heil den Volksverlichter!

Ten slotte werd het puikstuk van heel deze plechtigheid: *De Kinderhulde aan een dichter*, van Julius de Geyter en Peter Benoit, door de kinderen der gemeentescholen uitgevoerd. (Zie onze Rubriek: Poëzie.)

Wij zullen ons slechts bepalen met te verklaren, dat dit kindergewrocht een waardige tegenhanger is van het *Kinderoratorio.* Is dit niet voldoende gezegd om te doen verstaan, dat het een puik werk is, dat den twee kunstenaren tot alle eere verstrekt.

- Onze beroemde dichter Jan Van Beers is tot Voorzitter der Antwerpsche Afdeeling van het Willemsfonds benoemd.

- Aan den veteraan van het Vlaamsch Journalismus, den zoo gunstig gekenden schrijver van een 80tal novellen en romans, aan Aug. Snieders werd dezer dagen in de groote zaal van den *Burgerkring* te Antwerpen een prachtig banket aangeboden, waaraan minister Jacobs en al de bekende schrijvers en flaminganten der Meetingpartij deelnamen. Aan het nagerecht werden gedichten voorgedragen door Willem Van Ryswyck, Lodewijk De Koninck en Th. Sevens, terwijl de bekende kluchtzanger Goedemé de talrijke aanwezigen op een nieuw gelegenheidsliedje vergastte. Onze beste gelukwenschen aan den moedigen romanschrijver.

- De *Camera Obscura* van Nicolaas Beets, in 1839 verschenen, heeft onlangs haren *vijftienden* druk beleefd, Vijftien uitgaven in vijf-en-veertig jaren is een eenig verschijnsel in onze letterkunde. Gelukkig de schrijver, die als Hildebrand het steeds aangroeiend succes van zijn meesterstuk mag beleven.

Men weet dat de *Camera Obscura* voor lange jaren in 't Fransch werd vertaald door wijlen den heer Léon Wocquier, hoogleeraar te Gent. Duitsche en Engelsche vertalingen bestaan er ook van. Onlangs werd eene Italiaansche vertaling vervaardigd door professor Antonioli.

Nieuwe uitgaven.

TWEE HUWELIJKEN. Roman door J.F. Van Cuyck. Antwerpen, L. Dela Montagne, 194 blz.
fr. 2.00

- GEDENKBOEK DER CONSCIENCEFEESTEN in 1881 te Brussel gevierd. In-4°, 230 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete
  fr. 2.50
- LUIT EN FLUIT, gedichten van Fr. S. Daems. Prachtuitgaaf op papier van Gelder en gekleurdrukten omslag. In-8°, 196 blz. Als hierboven
  fr. 3.50
- EEN KLAVERKEN uit 's levens akker. Drie idylen door Hilda Ram. Klein net boekje van 194 blz. Als boven.
  fr. 1.75
- K.L. LEDEGANK'S TRILOGIE. De drie Zustersteden, letterkundig ontleed door A.J. Torfs. In-8°, 172 blz. Gent. Julius Vuylsteke
  fr. 1.75
- PRUDENS VAN DUYSES NAGELATEN GEDICHTEN, 8e deel. Vertalingen en navolgingen. Roeselare. De Seyn-Verhougstraete.
  Bij inteekening.
  fr. 2.50

Het portret (Naar Edgard Allan Poe).

Het kasteel, waar mijn knecht met geweld binnendrong, liever dan toe te laten dat ik - zwaar gekwetst - de nacht onder de opene lucht zou doorbrengen - was een van die grootsche en weemoedwekkende gebouwen, die zoo langen tijd te midden der Apennijnen het hoofd verhieven, zoowel in wezenlijkheid als in de verbeelding van Miss Radecliffe. Naar alle waarschijnlijkheid was het slechts tijdelijk en onlangs verlaten geworden.

In eene der kleinste en minst prachtig gemeubelde kamers namen wij onzen intrek. Zij bevond zich in een afgelegen toren van het gebouw. De versiering was rijk, maar ouderwetsch en vervallen. De muren waren met tapijten bekleed en met trofeën familiewapenen van allen vorm versierd. Ook waren er tal van hedendaagsche tafereelen, van goeden trant, en in gouden lijsten met arabesken gevat. Ik stelde uiterst veel belang, - het beginnen eener ijlkoorts die ik kreeg was er misschien de oorzaak van - ik stelde uiterst veel belang in die schilderingen, die niet alleen tegen die groote muurvlakte hingen, maar ook in eene menigte hoeken, door den zonderlingen bouwtrant van het kasteel veroorzaakt. Ik beval aan Pedro de zware luiken te sluiten - daar het reeds nacht was - de kaarsen van een grooten kroonkandelaar met verscheidene lichtarmen, dicht bij het bed geplaatst, aan te steken, en ook, de zwart fluweelen met krep versierde bedgordijnen wijd open te schuiven. Ik verlangde 't zoo, opdat ik ten minste, zoo ik niet rusten kon, eenige vergoeding daarvoor vinden zou met beurtelings de schilderijen te beschouwen, en in een klein boek te lezen, dat ik op het hoofdkussen vond en dat de beoordeeling en de beschrijving der schilderijch inhield.

Ik las langen tijd - zeer lang - ik aanschouwde de tafereelen met eerbied en ingetogenheid; de uren vlogen stil

voorbij, en 't werd middernacht. Het licht stond niet naar mijn zin en met moeite mijnen arm uitstekend, om den knecht die ingesluimerd was niet te wekken, plaatste ik het licht zóó, dat de stralen vlak op het boek vielen.

Maar die daad had een gansch onverwachten uitslag.

De stralen der talrijke kaarsen - want er waren er vele - verlichtten toen eene nis in de kamer, die tot nu toe in het donker gebleven was, daar er de schaduw van een der bedstijlen op viel. Ik ondekte een tafereel, schitterend verlicht, dat ik in 't eerst niet opgemerkt had. Het was het beeld van een jong meisje, geheel volwassen en bijna eene vrouw. Ik bezag vluchtig dit beeld en sloot de oogen. Waarom, dit verstond ik zelf niet goed in 't eerste oogenblik. Maar terwijl ik de oogen toe hield, onderzocht ik snel de reden, die ze mij sluiten deed. 't Was eene onwillekeurige beweging om tijd te winnen en na te denken - om er mij van te verzekeren dat mijne oogen mij niet bedrogen hadden en om mijnen geest te stillen en voor te bereiden op een kalmer en grondiger onderzoek. Na eenige stonden, bezag ik de schildering opnieuw. Ik kon er niet aan twijfelen, zelfs al had ik het gewild, dat ik zeer duidelijk en klaar zag; want de eerste lichtstralen, die op het doek vielen, hadden de droomerige indommeling verdreven, die mijne zinnen bevangen had, en mij eensklaps tot de werkelijkheid teruggeroepen.

Het portret, ik zegde het reeds, was dit van een jong meisje. 't Was enkel een hoofd met de schouders, 't geheele in den stijl dien gewoonlijk *vignette*-stijl genoemd wordt; in de bewerking was er veel van Saullys manier in zijne beste stukken. De armen, de boezem en zelfs de haartoppen versmolten zich met de onzekere maar diepe schaduw, die den achtergrond van het geheele uitmaakte. De lijst was *ovaal*, prachtig verguld en met vlechtwerk in moorschen trant versierd; als kunst kon men niets prachtiger vinden dan de schildering zelf. Maar het kon zeer goed dat het noch de uitvoering noch de goddelijke schoonheid van het wezen waren, die op mij zulk een schielijken en overweldigenden indruk maakten. Nog minder kan ik gelooven dat mijne inbeelding, uit eenen halven slaap ontwaakt, het hoofd voor dit van een levend wezen genomen had. Ik zag oogen-

blikkelijk in, dat de teekening, de stijl en het zien der omlijsting, die begoocheling verdreven en mij voor elke, zelfs kortstondige inbeelding, bewaard zouden hebben.

Terwijl ik, zeer opgewekt, dit alles overwoog, hield ik half zittend, half uitgestrekt, misschien wel een gansch uur lang, de blikken op het portret gevestigd. Ten laatste toen ik de rechte oorzaak van het geheim gevonden had, liet ik mij op het bed terug vallen. Ik had het geraden: de aantrekkelijkheid van het tafereel lag in de hoogstnatuurlijke uitdrukking. Die uitdrukking was volkomen aan het *leven* gelijk; zoodanig dat ik er in 't eerst van schrikte, en er later door overheerscht, verward en ontzet werd.

Met eene eerbiedige en diepe ontsteltenis, plaatste ik den armblaker terug waar hij eerst gestaan had. Na alzoo de oorzaak van mijne groote gejaagdheid aan mijne oogen onttrokken te hebben, zocht ik snel het boekje, dat de beschrijving en de geschiedenis der schilderijen inhield. Ik zocht er rechtstreeks naar het nummer, op het portret aangeduid, en las er het zonderling en duister verhaal dat hier volgt:

‘Het was eene jonkvrouw van zeldzame schoonheid, en zoo beminnelijk als vroolijk. En vervloekt was de stond, toen zij den schilder zag en hem beminde en huwde. *Hij*, hartstochtelijk, leerzuchtig en streng, had reeds eene bruid in de kunst gevonden, *Zij* was een meisje vol wondere schoonheid, zoo liefelijk als opgewekt, altijd lachend en zoo speelsch als eene jonge ree, en ze had alle dingen lief. Ze haatte alléen de kunst, hare mededingster. Zij vreesde het palet en de penseelen, en de andere gehate werktuigen die haar van het bijzijn van den beminde beroofden. 't Was haar dan ook een schrikkelijk iets, toen zij den schilder den wensch hoorde uitdrukken, hare beeltenis te willen schilderen. Maar ze was ootmoedig en gehoorzaam; en geleidzaam ging ze gedurende vele weken in de donkere en hooge torenkamer zitten, waar alleen langs boven licht op het blanke doek viel. Maar hij, de schilder, stelde zijnen roem in zijn werk, dat van uur tot uur en van dag tot dag vooruit ging. En het was een zonderling, hartstochtelijk, nadenkend man, die altijd aan 't droomen was; en daardoor *wilde* hij niet zien, hoe het licht, dat zoo doodsch in den afgelegen

toren viel, de gezondheid en den geest verteerde van zijne vrouw, wie iedereen, behalve hij, het wel aanzag dat ze wegkwijnde.

Nochtans glimlachte ze immer en altijd, zonder klagen, omdat ze zag, dat de schilder, die een grooten naam had, een levendig en warm genoegen in zijne taak vond, en dag en nacht werkte om *haar* te schilderen, die hem zoo lief had, maar dag aan dag zwakker en kwelender werd. En in der waarheid, zij die het beeld aanschouwden, spraken met stille stem van de gelijkenis, als van een machtig wonder, en ook als een blijk van de kunst des schilders, en van zijne groote liefde voor haar die hij zoo wonderwel afbeeldde. Maar ten laatste, toen het werk bijna ten einde was, mocht niemand meer in den toren komen; want de schilder was krankzinnig geworden door den vurigen arbeid, en zelden wendde hij de blikken van het doek af, om het gelaat zijner vrouw te aanschouwen. En hij *wilde* niet zien dat de kleuren die hij op het tafereel legde, uit de wangen waren getrokken van haar die bij hem zat. En toen er vele weken verloopen waren, en dat er maar weinig meer te doen was, niets dan nog een toets aan den mond, en nog wat sapverven over het oog, toen flikkerde haren geest als de vlam van eene lamp. En toen werd de toets gegeven, en de laatste tint gelegd; en voor een oogenblik bleef de schilder in verrukking staan voor het tafereel dat hij bewerkt had; maar een stond later, terwijl hij nog in beschouwing was, beefde hij en werd zeer bleek, een schrik beving hem en met luide stem uitroepende: 't is in der waarheid het leven zelf! wendde hij haastig het hoofd, om naar zijne teergeliefde te zien! - Ze was dood!'

Het gebeurde met Mr Valdemar (naar Edgard Allan Poe).

Dat het buitengewone geval van Mr Valdemar veel opspraak verwekte, dit zal niemand vreemd vinden. Ware het zoo *niet* geweest, het hadde een wonder mogen heeten - bijzonder onder zulke omstandigheden. Door het verlangen van alle belanghebbende personen om de zaak geheim te houden, ten minste voor het oogenblik, of tot dat de noodzakelijkheid van een nieuw onderzoek zou gebleken zijn, en mede onze pogingen om daartoe te geraken, kwam een verdraaid of overdreven verhaal in omloop, dat de bron werd van eene onjuiste uitlegging en eene oorzaak van groot mistrouwen.

Het is nu noodzakelijk geworden dat ik de feiten voordraag, zooals zij zich, naar mijn inzien, voorgedaan hebben. Ziehier in 't kort wat er van is.

'In de drie laatste jaren was mijne aandacht verscheidene malen op het magnetism getrokken; en ongeveer negen maanden geleden, vloog mij eensklaps de gedachte door het hoofd, dat er tot hiertoe iets zeer belangrijks in de proefnemingen was verwaarloosd geworden: niemand was gemagnetiseerd geweest *in articulo mortis*. 't Bleef te bezien, vooreerst of er in dien staat bij den lijder mogelijkheid bestaat om den magnetischen stroom op te vatten; ten tweede, of er, zoo ja vermindering of vermeerdering der vatbaarheid uit dien toestand voortspruit, en ten laatste, in hoeverre en voor hoelang het sterven kon verhinderd worden door die werking. Andere punten nog waren te onderzoeken; maar deze prikkelden het meest mijne nieuwsgierigheid, bijzonder het laatste, om het onmetelijk gewichtige der gevolgen.

Toen ik naar een sujekt omzag, ten einde die punten op te klaren, vielen mijne gedachten op mijnen vriend Mr Ernest Valdemar, den welbekenden samensteller der 'Bibliotheca Forensica' en den vertaler (onder den NOM DE PLUME van

Issachar Marcx) in het Poolsch van ‘Wallenstein’ en ‘Gargantua’. M[r] Valdemar verbleef gewoonlijk te Harlem (New-York) sinds 1839, en is of was bijzonder opmerkelijk door zijne uiterste magerheid - zijne onderste lidmaten geleken veel aan die van John Kondolph - en ook door de blankheid zijner bakkebaarden, een sterk kontrast daarstellend met zijne gitzwarte haren, welke door iedereen voor valsch gehouden werden. Hij was buitengewoon zenuwachtig van gestel, en dit maakte hem uitnemend goed geschikt voor magnetische proefnemingen. Drie of viermaal had ik hem, zonder veel moeite, tot slapen gebracht, maar ik werd te leur gesteld aangaande de andere uitslagen, die zijne bijzondere gesteltenis verhopen lieten.

Nooit was zijn wil geheel en gansch aan mijnen invloed onderworpen, en kon ik met hem voor wat het *tweede gezicht* betreft, tot een zekeren uitslag geraken. Ik had immer dit mislukken aan zijnen gezondheidstoestand geweten. Eenige maanden voor het tijdstip, dat ik met hem in kennis kwam, hadden de dokters verklaard, dat hij aan de tering leed. 't Was eigenlijk zijne gewoonte zeer koelbloedig over zijn aanstaand einde te spreken, als van iets dat noch vermeden, noch betreurd kon worden.

Toen die gedachten, waarvan ik vroeger sprak, voor 't eerst in mij opkwamen, was het zeer natuurlijk dat ik aan M[r] Valdemar dacht. Ik kende al te goed zijne gezonde wijze van het leven op te vatten om eenig verzet van *zijnentwege* te duchten; en geene verwanten waren er van hem in Amerika, die op gevoeglijke wijze konden tusschen komen.

Ik deelde hem ronduit mijn veriangen mede en tot mijne groote verwondering stelde hij buitengewoon belang in de zaak. Ik zeg tot mijne groote verwondering, want alhoewel hij zich altijd met de meeste bereidwilligheid aan mijne proeven onderworpen had, toch scheen hij nooit erg ingenomen met wat ik deed.

Zijne ziekte was van dien aard, dat ze eene juiste berekening van het tijdstip der ontknooping toeliet; en ten laatste werd er tusschen ons beide overeengekomen, dat hij mij verwittigen zou, vier en twintig uren, vóór het door de geneesheeren veronderstelde oogenblik zijner dood.

Iets meer dan zeven maanden geleden ontving ik van Mr Voldemar het volgende eigenhandige briefje.

Waarde P.

Ge zoudt *nu* wel kunnen komen. D. en F. zijn het eens, dat ik het niet tot morgen over middernacht zal uithouden, en ik geloof dat ze nauwkeurig gerekend hebben.

Valdemar.

Ik ontving dit briefje een half uur nadat het geschreven werd, en min dan een kwart uurs later, was ik in het vertrek van den stervende. Ik had hem sinds een tweetal dagen niet gezien, en was verschrikt door de akelige verandering, die op zoo korten tijd in hem had plaats gehad. Zijn gelaat was loodkleurig, de oogen gansch dof en de oogbeenderen schenen door 't vel te steken. Het fluimen was overvloedig, de pols nauwelijks voelbaar; nochtans was hij buitengewoon goed bij zinnen, en had zelfs eene zekere hoeveelheid lichaamskracht bewaard. Hij sprak duidelijk, kon zonder hulp verzachtende middelen gebruiken, en was, toen ik in de kamer trad, bezig eenige aanteekeningen in een dagboek te schrijven. Hij werd door kussens gerugsteund; de dokters L... en F... verzorgden hem.

Na een handdruk met Valdemar gewisseld te hebben, trad ik terzijde met deze heeren, die mij nauwkeurige inlichtingen nopens den toestand van den zieke gaven. De linkerlong was sinds achttien maanden tot knor en beenachtige deelen vergroeid, en bijgevolg als levensorgaan gansch ongeschikt geworden. De rechte was langs boven ook verbeend, zooal niet geheel dan toch gedeeltelijk, terwijl het onderste gedeelte wat meer dan eene maand etterende knobbels was, waarvan de eene den anderen verdrong. Op verschillende plaatsen waren die ingekankerd en op sommige was er eene bestendige aanhechting aan de ribben. De verschijnsels aan de rechterlong waren van lateren tijd. Ongewoon snellen voortgang had de verbeening gemaakt; eene maand vroeger was er geen spoor van te vinden, en de aaneenhechting had zich slechts sedert de laatste drie dagen veropenbaard. Buiten de tering, geloofde men nog aan het bestaan van eene slagaderbreuk, maar de vaststelling van dit punt werd door de verbeening belet.

Het gedacht der geneesheeren was dat Mr Valdemar op Zondag omtrent middernacht sterven zou. Het was Zaturdag en zeven uren des avonds.

Toen de dokters D. en F. het bed van den stervende verlieten, om met mij te spreken, hadden zij hem een laatst vaarwel toegestuurd. Ze dachten er niet aan nog weer te keeren. Nochtans stemden zij er op mijne vraag in toe om den lijder nog eens te bezoeken omstreeks 10 uren 's avonds.

Toen ze weg waren sprak ik vrijelijk met Mr Valdemar over zijn aanstaand overlijden en meer bijzonder over de voorgenomen proefneming. Hij was nog altijd vol goeden wil; zelfs scheen hij vurig naar de proefneming te verlangen, en drong er op aan dat ik oogenblikkelijk zou beginnen.

Twee bedienden, een knecht en eene meid, waren daar om te helpen; nochtans kon ik er niet toe besluiten om zulk eene gewichtige zaak te ondernemen zonder meer geldige getuigenissen dan diegene, welke die lieden zouden kunnen voorbrengen bij een onverwacht toeval.

Ik stelde de proefneming tot acht uren uit, toen de komst van een student in de geneeskunde mijner kennis, M^r^ Th.L. me voor goed uit de verlegenheid redden kwam. In 't eerst was ik voornemens geweest op de dokters te wachten, doch op het aandringen van Mr Valdemar en ook aangespoord door de overtuiging dat ik, gezien het rassche achteruitgaan van den zieke, geen oogenblik te verliezen had, besloot ik onmiddellijk te beginnen.

Mr L. voldeed bereidwillig aan mijn wensch alles aangeteekend te zien wat er zou voorvallen. 't Is naar zijn notas dat ik om zoo te zeggen mijn verhaal geschreven heb. Ik verkortte of schreef bijna letterlijk af.

Het was omtrent vijf minuten voor achten, toen ik den lijder verzocht, terwijl ik zijn hand in de mijne nam, aan den hr L., zoo duidelijk mogelijk de bevestiging te geven, dat het zijn uitdrukkelijk verlangen was, om de magnetische proefneming, onder zulke omstandigheden, op hem te zien doen.

Zwak maar zeer verstaanbaar antwoordde hij. ‘Ja, ik verzoek om gemagnetiseerd te worden.’ Hij voegde er onmiddelijk bij’ ik vrees maar dat gij veel te lang gewacht hebt.

Onder het spreken was ik begonnen met de bewegingen te doen, die ik wist dat hem het snelst tot slapen konden

brengen. Hij was reeds, bij de eerste poging, zichtbaar onder den indruk; maar alhoewel ik alle mijne krachten inspande, geen ander merkwaardig uitwerksel was te bespeuren voor tien minuten over tienen, toen de geneesheeren D. en F. kwamen. Ik deelde hun in weinige woorden mijn voornemen mede. Daar zij van gedacht waren dat de doodstrijd reeds aanvang genomen had en geene bezwaren maakten, ging ik zonder aarzelen voort. Ik veranderde evenwel de schuinsche bewegingen in rechte, mijn blik in het oog van den stervende sturend.

Intusschen werd de pols onmerkbaar en de ademhaling gestremd, bij tusschenpoozen van een halve minuut.

In dezen toestand bleef de lijder ongeveer een kwart uurs zonder te veranderen. Daarna loosde hij een natuurlijken maar schrikkelijk hollen zucht en de snorkende ademhaling hield op of liever ze werd onmerkbaar; de tusschenpoozen waren niet harder geworden. De voeten en handen van den lijder waren ijskoud. Vijf minuten voor elven begon ik onloochenbare teekens van den magnetischen invloed te bespeuren. Het glasachtige schitteren van het oog was veranderd in die pijnlijke uitdrukking van den blik *naar binnen*, die alleen bij den magnetischen slaap waargenomen wordt en die niemand bedriegen kan. Door nog eenige bewegingen zijdewaarts deed ik de oogleden knippen, juist zooals wanneer de slaap ons overvalt, en na nog een weinig aanhouden van mijne zijde, vielen zij geheel toe.

Nochtans was mij dit niet genoeg; ik ging krachtig voort met de grootste inspanning van wilskracht, tot ik de lidmaten van den slaper geheel verlamd had, na ze in eene schijnbaar gemakkelijke ligging gebracht te hebben. De beenen waren geheel uitgestrekt, de armen waren het bijna en rustten op het bed, op een geringen afstand van de lenden. Het hoofd was een weinig opgelicht.

Toen ik dit alles gedaan had, was het middernacht en ik verzocht die heeren den toestand van Mr Valdemar te onderzoeken. Na eenige proeven, erkenden zij dat hij in een wonderlijk volmaakte staat van magnetischen zinvang was. De nieuwsgierigheid der twee geneesheeren was uiterst opgewekt. Dr. D. besloot eensklaps de nacht bij den lijder door te brengen, terwijl Dr. F. afscheid nam en beloofde in den

vroegen morgen weer te keeren. De H^{r} L. en de ziekendieners bleven.

Wij lieten Mr Valdemar gerust tot drie uren 's morgends, toen naderde ik en vond hem in denzelfden toestand, als toen doktor F, heengegaan was, 't is te zeggen dat hij nog in dezelfde houding uitgestrekt lag. De polsslag was bijna niet meer te voelen, de ademhaling zacht, nauwelijks merkbaar, uitgenomen met een spiegel tegen de lippen te houden; de oogen waren gesloten en de ledematen zoo stijf en koud als marmer. Nochtans was het uitzicht hoegenaamd dit niet van den dood. Toen ik bij Mr Valdemar kwam, deed ik eene kleine poging om zijnen arm de zachte bewegingen, die ik hier en daar boven zijn lichaam maakte, te doen volgen. Vroeger, wanneer ik zulks met hem beproefd had, was het me nooit volkomen gelukt, en ik hoopte niet ditmaal een beteren uitslag te bekomen. Maar tot mijne groote verwondering volgde zijnen arm langzaam, alhoewel onduidelijk, al de bewegingen die ik maakte. Ik besloot er toe om eenige woorden te wisselen.

Mijnheer Voldemar, zegde ik, slaapt gij!

Hij antwoordde niet, maar ik zag de lippen trillen en ik was verplicht mijne woorden voor de tweede en de derde maal te verhalen. Bij de derde poging rilde hij over zijn gansch lichaam, de oogleden gingen omhoog om eene witte streek van den oogbal te ontdekken, de lippen bewogen zich en hij murmelde, nauwelijks verstaanbaar:

- Ja - ik slaap nu - wek me niet. - Laat mij zoo sterven.

Ik betastte de lidmaten en bevond dat ze nog altijd even stram waren. De rechterarm volgde zooals daar straks de richting mijner hand. Ik ondervroeg op nieuw den slapende.

- Voelt ge nog altijd pijn aan de borst, Mr Valdemar?

Het antwoord volgde nu onmiddellijk, maar was nog even onduidelijk als het eerste.

- Pijn? - geene; ik sterf.

Ik vond het niet gepast hem langer te kwellen, voor het oogenblik, en niets werd nog uitgevoerd of gezegd voor de komst van Dr F. Hij kwam een weinig voor zonsopgang, en drukte zijne hoogste verwondering uit, den lijder nog levend

te vinden. Na den pols gevoeld en den spiegel aan de lippen gehouden te hebben, verzocht hij mij den slaper nogmaals aan te spreken. Ik voldeed aan dit verlangen en zegde:

Mijnheer Valdemar, slaapt ge nog altijd?

Zooals vroeger, verliepen er eenige minuten voor dat er antwoord kwam; de zieke scheen al zijne wilskracht in te spannen om te spreken. Na voor de vierde maal mijne vraag herhaald te hebben, antwoordde hij zeer stil, bijna onverstaanbaar:

Ja, altijd - ik sterf.

Toen brachten de dokters het gedacht of liever den wensch in het midden, om Mr Valdemar zoo te laten, zonder stoornis, in dien schijnbaar kalmen toestand, tot de dood komen zou. En dit moest, men was het hier omtrent eens, binnen de vijf minuten gebeuren. Ik besloot nochtans hem nog eens aan te spreken en ik herhaalde mijne vorige vraag.

Onder het spreken kwam er eene merkbare verandering in het gelaat van den slaper. De oogen rolden in hunne kassen, door de oogleden die omhoog gingen langzamerhand ontbloot. Het vel nam eene lijkachtige tint aan, meer aan wit papier dan aan perkament gelijkend. En de twee ronde teringvlekken, die tot dan sterk afgeteekend op iedere wang te zien geweest waren, *doofden* plotseling uit. Ik gebruik die uitdrukking, omdat het plotselinge van hun verdwijnen, mij denken deed aan het uitblazen eener kaars. De bovenste lip krulde terzelver tijd om; en trok boven de tanden te zamen, terwijl het onderste kinnebakken met een hoorbaren snork neerviel, de mond wijd open sperrend, en eene zwarte opgezwollen tong zien liet. Ik veronderstel dat alle aanwezigen aan het ijzingwekkende van een doodsbed gewoon waren; maar het uitzicht van Mr Valdemar was op dit oogenblik zoo afzichtelijk boven alle mogelijk begrip, dat ieder verre van het bed terug trad.

Ik besef dat ik nu met mijn verhaal zooverre gekomen ben, dat de lezer mij niet meer gelooven zal. Nochtans is het mijnen plicht voort te gaan.

Geen het minste teeken van leven was nog in Mr Valdemar te bespeuren; wij besloten daaruit dat hij dood was, en lieten het lichaam aan de zorgen der ziekendieners over, toen er eene sterke trillende beweging in de tong merkbaar

werd. Dit duurde ongeveer een minuut. Na dit tijdverloop sproot er uit de vaneengesperde en onbeweeglijke kinnebakken eene stem - die het uitzinnig zijn zou te willen beschrijven. Nochtans zouden er twee of drie uitdrukkingen op toe te passen zijn; zoo kan ik zeggen dat de klank scherp, afgebroken en hol was; maar het afgrijselijke van het geheele is niet te bepalen, om reden dat nooit in menschenooren zulke klanken gehuisd hebben. Er zijn nochtans twee bijzonderheden die - ik dacht het toen en denk het nu nog - als kenmerkend voor de stem kunnen gebezigd worden, en die eenig gedacht van de buitenaardsche zonderlingheid kunnen geven. Ten eerste de stem scheen ons - aan mij ten minste - van een verren afstand of uit eenigen onderaardschen afgrond toe te komen. Ten tweede maakte zij mij den zelfden indruk - ik vrees inderdaad dat het mij onmogelijk zijn zal mij te doen verstaan, - welke slijmachtige of slibberige stoffen op het gevoel maken.

Ik heb tegelijkertijd van den klank en van de stem gesproken. Ik wil zeggen dat de lettergrepen duidelijk afgescheiden, zelfs afgrijselijk en schrikverwekkend duidelijk waren. Mr Valdemar sprak, dit was klaar, om de vraag te beantwoorden, die ik hem eenige minuten vroeger gesteld had. Men zal zich herinneren dat ik verlangd had te weten of hij nog altijd sijep. Hij zegde nu:

Ja - neen - ik heb geslapen - en nu - nu ben ik dood.

Niemand der aanwezigen trachtte het onbeschrijfelijk, griezelend afgrijzen te loochenen, of zelfs te onderdrukken, dat door deze weinige woorden te weeg werd gebracht. Mr L. (de student) viel in onmacht. De ziekendieners vluchtten onmiddelijk uit de kamer en het was onmogelijk ze terug te doen komen. Wat mijne eigene gewaarwordingen betreft, ik wil het waagstuk niet doen ze aan den lezer diets te maken

Een uur ongeveer bezigden wij in stilzwijgendheid (niet éen enkel woord werd gesproken,) om Mr L. weer te doen bijkomen. Toen hij tot zich zelven gekomen was, gingen wij voort met onze navorschingen omtrent den staat van Mr Valdemar.

Hij was onder alle opzichten zoo gebleven als ik hem beschreven heb, ter uitzondering dat de spiegel geen spoor

van ademhaling meer blijken liet. Eene proef van aderlating aan den arm bleef zonder uitslag. Ik moet er ook melding van maken dat dit lid niet meer aan mijnen wil onderworpen was. Ik tracht te vergeefs het de richting mijner hand te doen volgen. Het eenig wezenlijk teeken van magnetischen invloed was nu te zien in de trillende beweging der tong, iedermaal dat ik aan Mr Valdemar eene vraag stelde. Het scheen dat hij moeite deed om te antwoorden, maar dat het willen daartoe niet lang genoeg duurde. Aan eene vraag door andere personen gesteld, scheen hij ongevoelig te blijven, alhoewel ik gepoogd heb hem met ieder lid van het gezelschap afzonderlijk, in betrekking te stellen.

Ik geloof dat ik nu alles vermeld heb wat noodig is, om den toestand van den slaper gedurende dit tijdstip te doen begrijpen.

Wij wierven andere ziekendieners aan, en te tien ure verliet ik het huis in gezelschap van de twee dokters en van M^{r} L.

In den namiddag kwamen wij allen terug om den lijder te zien. Hij was volstrekt in denzelfden staat. Toen bespraken wij het tijdige of ontijdige en het mogelijke eener ontwaking. Maar weldra waren wij het eens dat er hoegenaamd geen nut uit voortspruiten kon. Het was duidelijk dat de dood of 't gene men gewoonlijk door het woord dood te kennen geeft, door de magnetische werking was tegengehouden. Het scheen ons allen duidelijk, dat het wakkermaken van M Valdemar enkel zijn laatsten stond verhaasten kon, of ten minste de ontbinding van het lichaam bespoedigen zou.

Van toen af tot op het einde van verleden week - *een tusschentijd van ongeveer zeven maanden* - kwamen wij dagelijks in het huis van Mr Valdemar bijeen, nu en dan van dokters en andere vrienden vergezeld. Gedurende dien tijd bleef de slaper zonder de minste verandering, *juist* zooals ik hem beschreven heb. De ziekendienders waakten voortdurend.

Het was verleden Vrijdag dat wij er eindelijk toe besloten, de ontwaking te doen plaats hebben, of ze ten minste te beproeven en het is de misschien betreurensweerdige uitslag dezer laatste poging, die aanleiding gaf tot zoovele betwistingen in de kringen, dat zoovele geruchten deed ontstaan, waarin het mij onmogelijk is iets anders te zien dan den uitslag van

eene niet te rechtveerdigen algemeene bijgeloovigheid.

Om Mr Valdemar uit den magnetischen schijnslaap te wekken, maakte ik van de gewone bewegingen gebruik. Gedurende eenige oogenblikken bleef dit zonder uitslag. Het eerste kenteeken van herleving was het gedeeltelijke nederzakken van den oogappel. Wij merkten als iets belangrijks op dat dit nederzakken vergezeld ging van het overvloedige loopen, onder de oogleden uit, van een geelachtig vocht met een sterken hoogst onaangenamen reuk.

Toen opperde men het gedacht mijnen invloed op den arm van Mr Voldemar te beproeven, zooals ik vroeger gepoogd had.

Ik deed het, doch zonder uitslag. Dokter F. verlangde dat ik Mr Valdemar eene vraag zou toesturen. Ik vroeg het volgende:

- 'Mijnheer Valdemar, kunt gij ons uitleggen welke nu uwe gevoelens en verlangens zijn.' Plotseling kwamen de ronde vlekken terug op zijne wangen; de tong trilde of liever rolde hevig in den mond, alhoewel de kinnebakken en de lippen altijd even onbeweeglijk bleven, en ten lange laatste berste dezelfde verschrikkelijke stem los, die ik reeds beschreven heb en riep:

'Om godswil - snel - snel - doe me slapen - of wel - snel - maak me wakker - spoedig - ik zeg u, dat ik dood ben!

Ik was gansch ontzenuwd en gedurende een oogenblik wist ik niet wat me te doen stond. Eerst trachtte ik Valdemar te stillen, maar daar de tijdelijke onmacht van mijnen wil het mij niet toeliet te gelukken, deed ik het tegenovergestelde, en spande mijne krachten in om hem zoo spoedig mogelijk te doen ontwaken.

Weldra zag ik dat die poging volkomen gelukken zou, of ten minste ik beeldde mij in, dat alles volkomen meêvallen zou en ik ben zeker dat ieder in de kamer zich aan de ontwaking van den slaper verwachtte.

Wat er echter in de wezenlijkheid gebeurde, nooit kon het zich een menschelijk wezen zoo voorstellen.

Terwijl ik snel de vereischte bewegingen maakte - te midden der kreten 'dood - dood!' die niet op de lippen, maar op de tong van het lijk letterlijk *ontploften;* verbrokkelde

zich eensklaps in eenen minuut tijds en zelfs minder - verbrokkelde - verrotte - onttrok zich het lichaam onder mijne handen. Op het bed, voor al de aanwezigen, lag eene walgelijke bijna vloeiende massa, eene afschuwelijke verrotting.

Antwerpen 1884.
K. VAN LAEN.

Poëzie.

I.
Zonneschijn.

Goddank! daar is de zonne weêr!
Reeds breekt de grauwe nevel op,
Vergeet slechts hier en daar een drop....
Daar vloeit de gulden lichtstroom neêr
In wijden beemd en bocht'ge steeg.
En alles lacht, of 't blijde waar,
Wijl 't aan dien gloed, zoo warm en klaar,
Eens feesten mag ter deeg!

Goddank! daar is de zonne weêr!
Nu houdt geen sneeuw of ijs het uit,
Geen kille dam, die 't straaltje stuit',
Zijn zacht, doordringend streelen weer'!
't Smelt alles neêr in hellen stroom,
En danst al klatrend voort en voort,
En vangt elk straaltje, dat daar gloort,
En viert zijn speelsche vreugd den toom.

Goddank! daar wordt mij 't harte licht,
Want, waar zich 't weldoend zonvuur spreidt,
Daar vlieden twijfel, liefdloosheid
En argwaan. Sombre droefheid zwicht.
Vlug naakt vertrouwen, broedermin,
Met hoop en moed en stil geneugt,
En allen juichen, in hun vreugd:
‘Kom! liefde, neem uw rijk weêr in!

HILDA RAM.

December '83.

II.
Mirza-Schaffy's[1] liederen ten lof des wijns en der aardsche gelukzaligheid.

Uit het Hoogduitsch in het Nederlandsch overgebracht door Teirlinck-Stijns.

Bekerrand en lippen
Zijn koralenklippen,
Waar ook reeds gestrande
Schippers gaarne stranden.
RÜCKERT.

1.

Uit de vuurge bron met wijne,
Uit des bekers toovergronde,
Borrelt gift en zoete laving,
Borrelt 't schoone en het gemeine:
Naar de waard des drinkers monde,
Naar zijne eigene begaving.

In gemeinheid diep verzonken,
Ligt de nar, door roes bemeesterd;
Als hij drinkt, wordt hij bedronken;
Drinken wij, we zijn begeesterd,
Sproeien hooge geestesvonken,
Spreken als met englentongen,
En van gloed zijn wij doordrongen,
En van schoonheid zijn we dronken!

Dan, de wijn gelijkt den regen,
Die in slijk zich zelven slijk maakt,
Doch op goeden akker zegen
Brengt en ieder vroo en rijk maakt.

(1) Mirza-Schaffy, pseudoniem voor Friedrich von Bodenstedt, geboren te Peine in Hanover, den 22 April 1819. Een der prachtigste Hoogduitsche Dichters van onzen tijd, onsterflijk door zijnen eersten bundel: *Lieder des Mirza-Schaffy.* Munt uit door rijkheid van vorm, rijpheid van oordeel, gezonde luim. Deze drinkliederen zijn uit den eersten bundel genomen.

2.

Mijn leeraar is Hafis, ik bid op kroegenbanken,
Ik lieve goede menschen en sterkende echte dranken;
Dus lijden mij zeer wel en immer prijzen
Mij drinkers en ze noemen mij den wijze.
Kom ik - daar komt de wijze, wagen zij;
Ga ik - reeds gaat de wijze, klagen zij;
Faal ik - waar steekt de wijze, vragen zij;
Blijf ik - in lustige wijze jagen zij
Luid glas aan glas. Dus bid ik God den Heer,
Dat hij steeds hart en voet ten rechten pade wende,
Wijd van moskeeën voer', van alle bonzen weer',
Mijn hart ter liefde en mijnen voet ter kroege zende,
Dat ik der menschen domheid en hun waan trotseere,
Het raadsel mijnes wezens in bekers wijn doordringe,
Aan 't lijf van mijn geliefde het al omvatten leere,
Aan haren oogengloed mijn hart tot vroomheid dwinge...
O zaligste gevoelen! o vroomheid zonder name!
Wen Kolchis' vonkenwijn mij merg en bloed doordringen,
Ik mijne liefste houd, hare armen mij omringen
Zoo zalig en zoo zaligend - zoo wou ik sterven - Amen!

3.

Des drinkers wijze zeker is,
In vroege en late stonde,
Dat oude wijn in den beker is
En nieuwe geest in den monde -
Want zoo men één daarvan ontbeert,
Zoo is het ander niets ook weerd -
Het eene past aan 't andere.

Hoe meer we zijn verdiept in wijn,
Te hooger zwaait de mond ons -
De baard der wijsheid druipt van wijn;
De gansche wereld, rond ons
Verzonken, draait in dronken lust,
Ligt dronken in verzonken rust,
In wijn, gezang en liefde.

De wijzen bij lokalen staan
Hoog boven de gemeinheid,
Als bergen over dalen staan
In hemelhooge reinheid -

De bergen verft des hemels licht,
Bij ons weerstraalt het aangezicht
Den glans des vollen bekers.

Zeg, wat des werelds kroes ons geeft
Voor ons zoo lustig leven?
De wonne, die een roes ons geeft...
Wie kan ons beters geven?
Ik ken maar iets, dat meer verblijdt,
Als gij, Hafisa, bij mij zijt:
Uw kussen en uw schertsen!

En wijl zoo kort het leven is,
Moet steeds der wijzen groet zijn:
't Geluk, dat ons gegeven is,
Kan nimmermeer te zoet zijn!
Dus, kind, laat allen twijfel thans
En stijge neer met ons ten dans,
Lijk in 't gebergt de zonne.

4.

Mullah, rein is de wijn,
En zonde is 't hem te vliên!
Gij moogt laken mijn woord,
Doch er wijsheid in zien:

Niet het bidden heeft mij
Ter moskee vroom gehaald:
Bedronken ben ik
Van den wege verdwaald!...

5.

Iedren dage, ter gedachtnis,
Zij een lange dronk gemaakt,
Daar van bidhuis in den kroeg ik
Heb den eersten sprong gemaakt.

'k Was verdomd in blinden ootmoed,
'k Was verouderd, stram en grijs -
Echter wijn, gezang en liefde
Hebben weer me jong gemaakt!

Drink, Mirza-Schaffy; bedwelme
U door liefde, zang en wijn -
Slechts in roes zijn uwe liedren
Zoo vol gloed en pronk gemaakt!

6.

Lijk de nachtegalen aan de rozen nippen
- Zij zijn kloek en weten, dat het goed is! -
Weeken wij in wijnnat onze fijne lippen -
Wij zijn kloek en weten, dat het goed is!

Lijk der zeeën baren aan de rots'ge klippen
- Als 't door storm bewogen sop in woed' is! -
Breke schuimend zich de wijn aan onze lippen,
- Wij zijn kloek en weten, dat het goed is!

Lijk een schimmenkoning zonder vleesch en ribben
Wijl zijn wezen enkel damp en gloed is! -
Trekk' hij zeegrijk door de rozendeur der lippen -
Wij zijn kloek en weten, dat het goed is!

7.

Waar men vroolijk verzameld in trouwlijke ronde is,
Zonder te denken of vroege of late de stonde is;
Waar de beker van wijn overvloeit en de lippe van geest,
En een rozige deern met de drinkers in bonde is:
Gaarne daar wijlt gij, o Mirza-Schaffy, waar de wijsheid
Achter de ooren niet nat, en niet droog in den monde is!

8.

Waaraan herkent ge best de schoonste bloemen?
Aan kleur en zoetheid!
Waaraan herkent ge best de beste wijnen?
Aan hunne goedheid!
Waaraan herkent ge best de beste menschen?
Aan wat 't gemoed zeit!
Waaraan herkent ge best den scheick en mufti?
Aan hunne mutse!
De antwoorden, vriend, zijn richtig; ga en make
Voor u ten nut ze!

9.

Des winters drinke ik en zinge liedren
Uit vreugde, omdat de lente na is -
En komt de lente, ik zinge weder
Uit vreugde, omdat zij eindlijk daar is!

10.

Verbittere u het jonge leven niet;
Versmade, wat God heeft gegeven, niet!

En sluite uw hart voor liefde en uwen monde
Voor wijn, waarin de vonken zweven, niet!

Zie, schooner dubbelloon, als wijn en liefde,
Biedt u de wereld voor uw streven niet!

Dus eere bei als uwe wereldgoden,
En huldige andere daarneven niet!

De dwazen, die naar hooger sferen smachten,
Ze laten leven, doch ze leven niet!

De mufti mag met hel en duivel dreigen,
De wijzen hooren dat en beven niet!

De mufti denkt: ik weet ja alles beter!
Mirza-Schaffy denkt dat nu even niet!...

11.

Is zalig hij, van welken in
Het noodlotsboek geschreven is,
Dat hij bestemd, met lichten zin,
Voor drank en liefde tevens is!

De toorn des bonzen stoort hem niet,
Moskeeëngeur omsmoort hem niet,
Als hij zoo fijn
Alléen bij wijn
Of bij zijn lief gebleven is.

Mirza-Schaffy, dàt is uw lot!
Geniet het gansch, slaak klacht noch spot!
Bij glasgeschal
Denk dat 't getal
Der wekedagen zeven is!

Den eersten dag drink in galop
En eerst den laatsten dag houde op!
Tot uw profijt
Bedenk altijd,
Dat heil niet weg te geven is!

Een lichte zin, een vroolijk lied
Zijn alles, wat uw God u liet -
Dus laat den waan,
Blijf op de baan,
Waarop uw voet gedreven is!

12.

U mishaagt mijn lied, dewijl ik
Immer 't zelfde kleine zinge!
Slechts van rozen, lente en liefde,
Nachtegaal en wijnen zinge?

Wat is schooner: dat de zanger
Dwaallicht, nacht en lampe prijz' -
Ofwel dat hij van der een'ge
Zonne eeuw'gen schijne zinge!

En als eene zonne giet ik
Mijne liederstralen uit,
Wijl ik immer slechts het schoone,
Nimmer het gemeine zinge!

Mogen andre liedren roemen
Kamp, moskee en vorstenglans -
Slechts van rozen, wijn en liefde
Zullen steeds de mijne zingen!

O Mirza-Schaffy, o lieflijk
Geuren uwe verzen al!
Want zoo schoon als uwe liedren
Kunnen geene reiner zingen!

13.

Drink wijn! dat is mijn spreuke kloek!
Ze zal me nooit geen zure zijn!
Koop u der flessche wijsheidsboek,
Al moest het zelfs te duur u zijn!

Als God de Heer de wereld schiep,
Sprak hij: ‘de mensch zij koning hier:
Dus moet des menschen hoofd vol geest,
Dus dient zijn drank vol vuur te zijn!’

Dit is de grond, dat Adam gauw
Uit 't paradijs verdreven werd:
Hij vlood den wijn; dus mocht hij niet
In Eden menig ure zijn!

De heele menschheid werd verdelgd,
Slechts Noach bleef met gansch zijn huis;
De Heer sprak: ‘als ge druiven kweekt,
Zult gij mijn knecht, mijn dure zijn!

De waterdrinkers wezen nu
Versmacht in water altemaal;
Slechts gij, mijn knecht, gij zult bewaard
In dichte houten muren zijn!’

Mirza-Schaffy! U werd de keus
In dit geval toch niet ten kwaal:
Ge koost den wijn; geen meergedrocht,
Neen, wilt ge van nature zijn!

14.

We zaten nog laat en dronken,
Mijn oude waard en ik;
Des wijnes heilige vonken
Hel glinsterden in mijn blik;
Ze schenen mij weer te geven
Den reinen gloed der jeugd en
Nooit voelde ik in mijn leven
Zoo goed des wijnes deugden!
Ik kon, in zoeten drang,
Maar immer slurpen en nippen!
Ze werden tot gezang,
De woorden mijner lippen!
Lijk Adam voór het vallen
Zoo zwom ik in 't verrukt zijn
En wenschte: ‘ach, konden allen
Op aard zoo in 't geluk zijn!’

Ik sprak tot den waard: ‘ik woude
Als wijn zoo helder vlieten!
Mijn vloeiende lichaam zoude
In 's werelds zee zich gieten!
En zoude die zee verfrisschen,
En zoude haar wijsheid zingen!
Dan zoude in die zee, tot de visschen,
De gansche wereld springen!
Der scholen domme waan,
De heiligen, die in moskeeën

Als wonders te gapen staan,
En alle onze oude ideeën,
't Zou alles ten onder gaan!

Toen werde 't al op erde
Bevrijd, uit de boeien gebracht!
Tot smaakloos water werde
Der kennis pronk en pracht!
Ze zou ten onder gaan gansch,
Vernieuwd toch weer opstaan thans,
Met verschen gloed en kracht!'

'O laat, Mirza-Schaffy!'
- Zoo sprak mijn oude wijnwaard -
'Laat uwe fantazie!
En tot uw lijf tot wijn werd,
Tot uwe leden vlieten
En zingen in zeeënvloed,
Wil in uw harte gieten
Des wijnes heiligen gloed!
Laat alle vrome doren
In nuchterheid verzinken:
Geen druppel gaat verloren -
Van wat de wijzen drinken!'

15.

Wane niemand zich den wijzen,
In 't genot des wijns, verg'lijkbaar;
Wat ik onder 't drinken prijze,
Blijft den gek vast onbereikbaar!

Gaard, met bloemen rijk bezaaid,
Wordt de zin door wijn veranderd -
Waarin Godes adem waait
Ende geest der schoonheid wandelt.

Bloemen bloeien aan mijn' voeten,
Boven 't hoofd daar gloeien sterren -
Uit nabijheid gene groeten,
Deze groeten uit het verre!

Welk een liefelijk gewemel!
Vreugde bloeit bij iedre schree mij -
En den ganschen sterrenhemel,
Met de bloemen, draag ik mee mij!

16.

Drink nooit gedachtenloos,
Wil nooit gevoelloos drinken!
Maak u niet groot altoos,
Wil niet te diep verzinken,
Als voor u, wenkend aardig,
Een volle kruike blinkt -
Hij is den wijn onwaardig,
Die hem als water drinkt!

In wijngloed ligt de macht
Tot scheppen, ter vernieling!
Uit wijnsap welt met kracht
Of wijsheid of ontzieling!
Doch of het, wislend aardig,
U lust of droefheid schenkt:
Hij is den wijn onwaardig,
Die hem als water drinkt.

17.

Als Mirza-Schaffy den beker verheft,
Echten geest in den monde:
Blij der drinkers hart zich zeker verheft
In de juichende ronde!
Ze voelen het, dat, voor de dwaasheid der aard',
Zich op iedere stonde
Uit de geuren des wijnes een wreker verheft
Met de wijsheid in bonde!

III.
Aan mijn' Vriend, den Kunstschilder H, de Pondt, bij het afsterven van zijn' zoon Hendrik.

‘La mort a des rigueurs à nulle autre pareilles;
On a beau la prier,
La cruelle qu'elle est, se bouche les oreilles,
Et nous laisse crier.’
(Malherbe-Poësies, Livre 1er.)

Ongenoodigd, heimlik sluipt ze binnen,
Spottend met genot en weelde; stout
Gluurt ze rond; voor traan en bede koud,
Grijpt ze liefst hetgeen we 't diepst beminnen.

Ook ten uwent, Vriend, waar zaalge vrede en
Liefde als honing vloeiden, kwam ze wreed!
Killig blies haar adem, - grijnzend smeet
Ze in het stof de bloeme van uw eden.

'k Zie hem spelen nog, den kleinen bengel,
Juichend paardje-rijden, trommelslaan;
'k Zie, ik hoor hem hupplen, komen, gaan,
‘*Vader-Moeder*’ preevlen als een engel.

Huis vol zegening en kindervreugde,
Huis vol vadertrots en moedermin,
Waar de liefde troonde als koningin,
En de reine wellust 't hart verheugde.

't Bloemlijn geurt en fleurt sleehts luttel dagen,
Lenteweelde, pracht en melodij
Maken nauw het jeugdig harte blij,
Of reeds huilen droef de najaarsvlagen!....

Op den bodem van het vluchtig leven,
Rust de bange weemoed en de smart;
Maar, in het geslingerd menschenhart,
Rijst en bloeit de *zoete Hoop* er neven!....

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 8 *Juli* 1884.

IV.
Satan's alleenspraak. (*uit John Milton's* Verloren Paradijs.)

O Zon, die met onovertrefbren gloor gekroond
En blaakrend, schittrend in uw weidsche staten, troont
Als Godheid dezer nieuwe wereld; op wier zicht
Verduistert en verdwijnt der starren pinkend licht;
'k Aanroep u, Zon! en zeg - u tartend in 't gelaat, -
Hoezeer 'k den hellen glans van uwe stralen haat!
Die glans herinnert mij hoe hoog ik - vóór ik viel -
Gezeten was. 'k Zou thans u pletten met den hiel
Indien ik door geen trots, geen' heerschzucht werd beloerd,
Ten strijd in 't Hemelrijk tot 's Hemels vorst gevoerd....
Ondankbre! Was 't niet hij, die mij verheven schiep,
Wiens goedheid elk genoot, dien hij in 't leven riep?
Noch was zijn' heerschappije hard; was dat een prijs,
Hem loven, dankbaar zijn? Gemaklijk eerbewijs;
Rechtmatig was 't; en toch zijn weldaân wekten 't Kwaad,
Het Slechte in mij. Hoe hoog nog, 'k was slechts onderzaat;
En 'k dacht: een stap slechts hooger bracht het hoogste mij,
Van de overgroote schuld der dankbetuiging vrij,
Dien zwaren last, steeds wegend, nooit vermindrend. 'k Viel!
'k Vergat zijn' weldaân, wist niet dat een' dankbre ziel
Van schuld ontheven wordt en geene zorgen kent....
O! Had Zijne almacht, die de lotsbestemming ment,
Mij needrig engel slechts geschapen; thans ik waar
Gelukkig nog; geene onbezonnen hoop had daar
De heerschzucht opgewekt.... Wellicht een andre Geest
Had haar gevoed....; 'k waar' meêgesleept zijn tuig geweest...
Doch andren, even groot, onwrikbaar, vielen niet,
Het vuig verzoek bestand, dat 't vuige doel verried.
Hadt gij dezelfde macht en wil dan niet als zij?
O ja! en nu helaas!... En wat beschuldigt gij
Dan 's hemels vrije Liefde, aan elk gelijk bedeeld?...
Zijn' Liefde wees gevloekt! want Haat of Liefde heelt
Mijn foltring niet!... Neen, ik slechts ben gevloekt! Ik zocht
Uit vrijen wil wat sinds mijn hart in rouwe brocht...
Rampzalige! Waar vlied ik thans mijn eeuwig wee?
Mijn' wanhoop? Waar ik vlucht, ik vind een Hellezee!

De Helle zelf ben ik!... Een afgrond, grondeloos,
Omringt me en gaapt, waartegen 't lijden, dat ik koos,
Me een Hemel schijnt!... Erbarmen! Is er geen genâ
Voor hem die rouw heeft en.... zich onderwerpt zelfs ja?...
Mij onderwerpen!... Neen, mijn trots verbiedt dat woord;
Wat schande tusschen 't muitersrot in 't duister oord!
'k Verleidde 't eens met andre woorden, pochend dat
Ik de Almacht knotten zou en slechts te willen had....
Zij weten niet hoezeer dat ijdel zwetsen kwelt,
Noch wat de foltring is die mij den boezem knelt,
Terwijl ze mij aanbidden op den Helletroon!...
Hoe hooger boven hen met schepter, koningskroon,
Hoe lager steeds ik val, slechts in ellende hoogst;
Ziedaar wat bittre vreugd 't heerschzuchtig streven oogst! -
Maar zoo 'k mij rouwen kon en mijn verloren rang
Met onderdoen herwon!... Helaas! des noodlots gang
Zou dra mij nieuw verraad doen plegen; ja, 'k zou ras
Verbreken wat ik zwoer, wat veinzerij slechts was.
Den duren eed, in schriklijk lijden uitgebracht,
Zou 'k dra verfoeien, trots des Hemels overmacht!....
Kwame ooit verzoening waar een doodelijke haat
Zoo'n breede wonden sloeg, de schicht der eigenbaat
Bracht mij wellicht tot dieper val: Mijn lijdend hart
Won slechts een korte rust, ten prijs van dubble smart...
Zulks weet hij die mij doemde tot zoo'n wreede straf.
Daarom biedt hij geen' vreê, en 'k ben er ver van af
Hem dien te smeeken! Alle hoop verzwinde dan,
Wat voed ik inderdaad haar in mijn droeven ban?
Aanschouw die schepping - nieuw vergrijp - bewondrenswaard:
De mensch geschapen als de koning van deze aard'.
Vaarwel dus, Hoop! en met de hoop, vaarwel de Vrees!
Vaarwel de Wroeging! Al vergeefs!... Gij, Ondeugd, wees
Mijn steun, mijn Macht..., gij scheurdet immers 't Hemelrijk,
Waar 'k eens genieten mocht, aan 's hemels Vorst gelijk!
Wellicht regeer ik dan - dit is mijn doel, mijn wensch -
Op deze wereldschijf en onderjuk den mensch!

CONSTANT DE WAEGENAERE.

7 *Oogst* 1884.

V.
In het album *van den hooggeschatten Dichter*, den WelEdelen Heer Nicolaas Beets, op zijn 70sten verjaardag, 13 September 1884.

Ik minde u reeds van in mijn lentejaren,
Schoon nooit mijn oog uw trekken had aanschouwd;
Ik luisterde in verrukking naar uw zangen,
Ja, gansch mijn hart bleef aan uw tonen hangen,
Zoet, als het lied der filomeel in 't woud.

Zacht als 't gemurmel van het heldre beekje,
Dat suizend door de groene beemden stroomt;
Verkwikkend als de lokkende ambergeuren
Der veldviooltjes, die het hoofdje beuren
Uit 't mollig gras door 't zilveren nat omzoomd.

Gij peilt het menschlijk hart, heelt zijne wonden,
En ziet toegevend op onz' zwakheid neêr.
Uw zalvend woord doet aan de blauwe kimmen,
De ster der hoop in volle schoonheid glimmen,
En voert ons op tot hooger, reiner sfeer.

Dweepte ik met u in maagdelijke droomen,
Hoe dierbaar werdt gij mij, toen gij mijn hand
In de uwe sloot, ik in 't sympatisch wezen
Wat goed en schoon en edel is mocht lezen;
Die stond werd mijne ziel uw ziel verwant!

Duld, zanger, dat ik in de zegek rone,
Die Noord en Zuid u om den schedel hecht,
Waar mirte en roos in volle frischheid bloeien,
En liefdepaarlen 't jeugdig loof besproeien,
Ook, u ter eer, dit needrig bloempje vlecht.

Wed. DAVID,
geb. MATHILDA VAN PEENE.

Aaltre, September 1884.

De nieuwe wereldtaal, gezegd Volapük.[1]

I.

Juist wilden ook wij een artikel over de W e r e l d t a a l plaatsen, dat zoo goed als gereed lag, toen wij het *Nieuws v.d. Dag* van 1 Oct. ll. ontvingen met een ingezonden stuk van den heer J.M. Hoogvliet, litt. docts. te Leiden. Zeer heeft dat stuk ons bevallen; de stijl is ferm, de voorstelling - van hetgeen nam. de *schrijver* op het oog heeft - juist, de gedachtengang logisch. Toch moeten wij er-tegen opkomen. Ook het meest logische kan mettertijd blijken niet meer dan holle theorie te zijn geweest, waarover de Muze der geschiedenis zich vroolijk maakt. En het dunkt ons, dat de heer Hoogvliet met deze gebeurlijkheid geene voldoende rekening heeft gehouden. Zelfs zonder aan de kwestie, die een taalgeleerde als Schleyer veertig levensjaren gekost heeft, eenige opmerkzaamheid te wijden, drijft hij met diens uitvinding den spot en noemt haar, ten voorbeeld dat ‘alles zijn tijd moet hebben om uit te razen’, in één adem met den tulpenhandel en de cholera. Zulk eene polemiek zouden wij haast een doctorandus onwaardig achten. Wil hij zijne ‘*nadere* kennismaking’ met het Badensche gewrocht - zijne eerste, die hem in 't harnas joeg, brandmerkt hij-zelf als uiterst vluchtig - wil hij haar, uitstellen totdat hij zich in alle voor hem belangrijker talent geoefend heeft, m.a.w. tot een tijd, dien hij waarschijnlijk niet beleven zal, ‘nu, er is niets dat hem opgedrongen wordt, doch op onze beurt aarzelen wij geen oogenblik, om 's heeren Schleyer's arbeid in de ernstige overweging van alle bezadigden aan te bevelen, die nog feiten boven bespiegeling, die - om zoo te zeggen - de verplaatsing van een ‘luchtkasteel’ naar het gebied der werkelijkheid nog boven

(1) Overgedrukt uit *De Leeswijzer*, nieuwsblad ter bevordering van ons letterkundig verkeer. Uitgever-Redacteur: W. Gosler, te Haarlem,

ongemotiveerde, op halve navorsching berustende afkeuring verkiezen.

De heer Hoogvliet is blijkbaar van een verkeerd denkbeeld uitgegaan. Even hard als ZEd. zouden wij vechten tegen wat ons waarlijk een droom, een vizioen docht. Met utopieën is het groote natuurproduct, dat wij taal noemen, allerminst gediend. Doch de uitvinder van ‘Volapük’ bedoelt geheel iets anders dan de heer Hoogvliet hem toedicht. Hij begeert volstrekt geene nieuwe taal *in de plaats* der bestaande, hij verlangt niet - 't geen, zonderling genoeg, ook de Haagsche correspondent der Arnhemsche Courant (7 Oct. ll.) schijnt te wanen - dat we onze eigen taal aan het Volapük zullen *offeren:* - hij wenscht alleen, dat de menschheid er de nieuwe wereldtaal *bij* zal nemen, ten profijte van handel en industrie. Wie voor dit doel, in 't algemeen voor de bevordering van het internationaal verkeer, propaganda maakt, eilieve, kunnen voor hem de galeien bestemd zijn?

Wij bezitten een wereldpost, en wij hebbben de telegrafie. Men geloove ons, ook deze middelen van verkeer hebben, in hunne wording, vrij wat tegenkantig moeten ondervinden. Toch zijn ze er gekomen, en al behoeven wij alle nu juist de teekens of den gang van het seintoestel nog niet te kennen, daarom zou toch niemand dezen machtigen factor onzer beschaving meer willen missen.

Vóòr ons ligt een uittreksel uit de Prager Lloyd van 8 Sept. 1882: ‘Die gedrängte Knappheit des Ausdruks,’ heet het daar, ‘welche trotzdem nicht den geringsten Zweifel über den Sinn des Gesagten aufkommen läszt, eignet sie unter anderm vorzüglich zur Beuützung für Telegraph und Geschäftsverkehr.’ Ziehier waar het op aankomt en wat de uitvinder zelf onderschreven heeft. Tot welke nationaliteit men ook behooren mag, de briefwisseling - om het nu hierbij maar te laten - met een ander volk is nooit zonder moeielijkheden, en Volapük herleidt die moeielijkheden tot nul. Van den beschaafden Hollander wordt gezegd, dat hij het Fransch, Engelsch of Duitsch even goed spreekt als zijne moedertaal - het mocht wat! Wij zouden inderdaad wel zoo kosmopolitisch willen zijn... maar, dat worden we niet door een compliment van dezen of geenen bezoeker!

Hoe 't wezen moge en hoe ver de Volapük-tijd nog in

't verschiet ligge, wij zijn nu eenmaal van gevoelen, dat het niet te pas komt, een man die zelf een 40 talen machtig is, zoo maar als een stouten jongen naar bed te sturen. Zijne uitvinding, die reeds aan *Leibnitz* een behoefte, een noodzakelijkheid toescheen, die ook door een man als *Max Müller* zoo warm verdedigd wordt, heeft in elk geval recht op eene meer dan 'vluchtige' kennismaking, op onze waardeering en -aanbeveling.

Rira bien qui rira le dernier. Intusschen is het Volapük (blijkens het *N. v.d. Dag*, 8 Oct.) als leervak ingevoerd op de meisjes-hoogere-burgerschool te Strasburg, dat spreekt toch! - terwijl Nederland zijne gediplomeerde onderwijzers in die taal bezit in de heeren Haastert te Rotterdam en Lovendaal te Grave.

Thans nog even het artikel, waarvan boven sprake was.

II.

Den 20 Juli jl. hield de heer E, T.L. Haastert, leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Rotterdam, eene voordracht over *Volapük* (de wereldtaal), waarvan een kort verslag de ronde deed in de meeste dagbladen.

Sommigen zijn ongetwijfeld in de gelegenheid geweest, van dit verslag kennis te nemen; de meesten echter zullen, mochten zij in de zaak belang stellen, onbevredigd gebleven zijn.

Daar ik nu het ontstaan van *Volapük* als een niet alledaagsch verschijnsel, maar veeleer als eene zaak van het allergrootste gewicht beschouw, meen ik geen nutteloos werk te verrichten, door aan de weetgierigheid der lezers van dit tijdschrift tegemoet te komen en hun een en ander over de Wereldtaal mede te deelen,

Haar uitvinder, of liever haar constructor, is de geleerde Johann Martin Schleyer, R.K. geestelijke te Litzelstetten, op het eiland Mainau in Baden. Den 18^{en} Juli 1831 uit brave ouders geboren ie Oberlanda, waar zijn vader *Hauptlehrer* was, studeerde hij philologie en theologie, werd meermalen met goud bekroond en is sedert 1875 pastoor van Litzelstetten bij Constanz.[(1)]

(1) Zie ook no. 2 van *De Leeswijzer.* Op het hier aangekondigde congres, dat den 26^{en} en 27^{en} Aug. ll. plaats had, werden ongeveer 50 talen gesproken.
RED,

Hij heeft een welgevestigden naam als lyrisch dichter - tal van schoone kunstproducten van zijn geest verschijnen in de onder zijne redactie staande *Sionsharfe* - en hij kent bij de 40 talen, waarvan hij er 28 spreekt en schrijft.

Hieruit blijkt dat hij zich de verwezenlijking van zijn denkbeeld volstrekt niet gemakkelijk heeft voorgesteld.

In 1881 gaf hij zijn *Entwurf einer Weltsprache für alle Gebildete der ganzen Erde* uit, welk boek overal waar het bekend werd de grootste waardeering vond en den uitbundigsten lof mocht inoogsten. Door dat 'Ontwerp', waarvan thans de derde druk is verschenen, werd Schleyer's naam in Duitschland met roem bekend; ook de grijze keizer toonde zijn belangstelling in den geleerde, door hem in den zomer van 1882 aan de keizerlijke tafel te noodigen,

Doch genoeg over den schepper van *Volapük*; - zien wij thans hoe het met de taal zelve gelegen is.

Iedereen, die zich ernstig met de studie van vreemde talen heeft beziggehouden, weet welke moeite, wat al inspanning en volharding noodig zijn om slechts één vreemde taal grondig te leeren, laat staan drie, vier of meer. Nu heeft echter, zooals ieder weet, de nieuwste tijd die groote uitvindingen gedaan en in een tijdperk van 50 jaren algemeen verspreid, welke de beoefening van talen gebiedend vorderen, nl.: de spoorwegen, de telegraphie en de wereldpost.

Dit moderne triumviraat beheerscht heden ten dage den aardbol, heeft de volkeren nader tot elkander gebracht, duizende verbindings-en aanrakingspunten in 't leven geroepen en aldus - het besluit ligt voor de hand - de behoefte aan een algemeen voertuig der gedachte zeer wenschelijk, indien niet noodzakelijk gemaakt.

Welke taal zal nu de menschheid, ten minste het ontwikkelde gedeelte, als zoodanig kiezen? De Fransche? de Engelsche? de Duitsche? of misschien de Latijnsche?

Wanneer men een weinig hierover nadenkt, dan bevindt men al spoedig, dat geen van deze voor dit doel geschikt is, want elke der genoemde talen vordert eene jarenlange ijverige studie, en elke is nationaal. Dit laatste geldt wel niet van de Latijnsche: zij draagt eenigszins, als taal der wetenschap, het kenmerk der algemeenheid op het voorhoofd, maar het eerste bezwaar is bij deze niet het minst gewichtige.

Het is daarom niet te verwonderen, dat onder deze omstandigheden een geniale kop op het denkbeeld kwam, eene taal te samen te stelen, die als algemeen voertuig der gedachte de geheele menscheid ten dienste staat.

Op het eerste gezicht zal dit zonderling, zelfs belachelijk schijnen; men schorse echter zijn oordeel nog eene wijle op.

Twee manieren om ons aan *alle* ontwikkelde menschen verstaanbaar te maken, bezitten wij reeds.

Een kerkelijk toondicht van Palestrina b.v., of een wals van Strauss, in welke stad van Italië of Oostenrijk ook gedrukt, wordt op de gansche aarde op dezelfde wijze gelezen en begrepen; en 't is niet noodig, dit muziekstuk in 't Fransch, Nederlandsch of Engelsch te vertalen om door Franschen, Nederlanders, of Engelschen begrepen te worden.

Eveneens behoeft de zin 3×9+6-3×5=18 niet eerst in een vreemde taal te worden overgezet, om verstaan te worden, al ware hij ook door een Zoeloekaffer geschreven.

Het is dus in het geheel niet belachelijk, te vragen waarom de algemeene mededeeling der gedachten niet nog een schrede voorwaarts zou kunnen doen, aangezien immers 's menschen hersengestel op de geheele aarde op gelijke wijze georganiseerd is. Waarom toch zouden b.v., de zinnen: ‘Ik heb u lief', of,, ik heb honger’, die door iedereen op dezelfde wijze gedacht worden, ook niet op dezelfde manier in woorden kunnen worden gedacht?

Hoe glashelder dit ook wezen moge, toch zal misschien nog menigeen de schouders ophalen of een glimlach niet kunnen weerhoudun, wanneer hij van een Wereldtaal hoort spreken; edoch - het zij met eerbied gezegd - zulk een handelwijze is, zoo niet kinderachtig, dan toch zeker, zonder voorafgaand onderzoek, onbillijk.

De uitvinding der stoomwerktuigen, van de telegraaf, de gasverlichting, enz. heeft met dezeifde moeilijkheden te kampen gehad, ja, men heeft de uitvinders aanvankelijk voor dwazen en krankzinnigen uitgekreten en hen laten verhongeren; thans echter prijst men hen algemeen als weldoeners der menschheid!

Had de uitvinder van de telephoon vóór een eeuw geleefd en er van durven reppen, dat men door een koperdraad op verre afstanden met elkander kon spreken, men zou hem

stellig in een inrichting als Meerenberg geplaatst en onder geneeskundige behandeling gesteld hebben.

Wat is nu ‘der langen Reden kurzer Sinn!’ Deze: dat men voorzichtig moet zijn in 't beoordeelen van die soort van ‘dwazen’, wanneer er sprake is van eene groote uitvinding, welke iets ongelooflijks belooft.

Zulk eene is *Volapük* van den heer Schleyer. Hij heeft er een menschenleeftijd aan besteed, om ze te maken. Ten einde te kunnen beoordeelen, hoe de mensch zich op de meest verschillende punten van den aardbol uitdrukt, heeft hij moeite noch kosten ontzien. Behalve de meeste Europeesche, heeft de geniale man de Chineesche, twee Afrikaansche en andere talen met elkander vergeleken, om na te gaan wat allen gemeen is en als bazis voor eene Wereldtaal kan dienen.

Dien grondslag heeft hij gevonden in het Engelsch, dat door meer dan 100 millioen menschen gesproken wordt. Men verbeeldde zich echter niet, dat men Engelsch zou moeten kennen, om de Wereldtaal te leeren: niets minder dan dat! Weinigen zullen dan ook op het eerste gezicht Engelsche stammen in de Wereldtaal herkennen.

De grammatica van deze taal, door den constructor ‘Volapük’ genoemd, van *Vola* = der wereld (genitief en *pük* = taal), is zoo hoogst eenvoudig, dat zij in een dag of drie, door taalkundig ontwikkelden zelfs in een paar uren, van *a* tot *z* bestudeerd kan worden, zoodat men met behulp van het Woordenboek alles kan verstaan en vertalen. Ook zonder de hulp van een onderwijzer (in Duitschland zijn reeds velen door den heer Schleyer als *Weltsprachelehrer* aanbevolen) heeft men binnen een paar maanden de woorden in 't hoofd en kent men de taal goed genoeg om er in te correspondeeren.

Aan de eerste voorwaarde eener Wereldtaal: het reduceeren van de moeilijkheden tot een minimum, is hier op uitmuntende wijze voldaan.

Om een voorbeeld van de gemakkelijkheid van *Volapük* te geven, volge hier de declinatie en iets over de telwoorden en werkwoorden;

Men[(1)] = de mensch Mens = de menschen
men*a* = des menschen men*as* = der menschen

(1) Spreek uit: meen.

men*e* = den menschen men*es* = den menschen
men*i* = den mensch men*is* = de menschen.

Deze declinatie gaat door voor *alle* substantieven; geene enkele uitzondering.

bal (spr. baal) = een bals = tien
tel (spr. teel) = twee tels = twintig
kil (spr. kiel) = drie kils = dertig
fol (spr. fool) = vier fols = veertig enz.
4321 is in *Volapük:* folmil kiltum telsebal.
Löfob = ik bemin; *löfol* = gij bemint, *löfom* = hij bemint.
*ä*löfob = ik beminde,
*e*löfob = ik heb bemind,
*i*löfob = ik had bemind,
*o*löfob = ik zal beminnen,
*u*löfob = ik zal bemind hebben,
*pa*löfob = ik word bemind,
*pä*löfob = ik werd bemind,
*pe*löfob = ik ben bemind geworden,
*pi*löfob = ik was bemind geworden,
*po*löfob = ik zal bemind worden.
*pu*löfob = ik zou bemind worden, enz.

Men ziet het, de constructie is zoo doodeenvoudig, dat men onwillekeurig aan 't ei van Columbus denkt.

Deze bijzondere gemakkelijkheid is echter niet het eenige voordeel van Schleyer's Wereldtaal.

Geene taal ter wereld heeft zooveel infinitieven, deelwoorden, imperatieven, optatieven, vormen en wendingen als deze. Daarom kan men er ook elke gedachte met de grootste juistheid in uitdrukken. In deze juistheid is een groot voordeel gelegen: elke dubbelzinnigheid wordt er door onmogelijk gemaakt.

Wil men een voorbeeld?

Men neme den zin: *Ik hoor den jongen roepen*, die voor tweeërlei opvatting vatbaar is.

In ‘Volapük’ heeft men *Lilob puli vokön*, en, *Lilob puli pavokön*, het eerste voor de actieve, het tweede voor de passieve beteekenis.

Verder is Schleyer's Wereldtaal door de juistheid harer

vormen van elke syntaxis onafhankelijk. Als derhalve een Franschman op zijne eigenaardige wijze iets in de Wereldspraak zegt, dan zal een Nederlander, een Chinees, een Hottentot het aanstonds verstaan, mits deze de Wereldtaal kent.

Dit bewijst, dunkt mij, dat *Volapük* werkelijk internationaal, dus inderdaad eene Wereldtaal is. Zij is volledig en toch gemakkelijk, kunstig samengesteld en daarbij hoogst eenvoudig, rijk aan vormen als geene harer zusteren en buitengewoon klankrijk; zij is een geniaal werk en waarschijnlijk de grootste uitvinding, het kunstigste gewrocht onzer eeuw.

Dat zij levensvatbaarheid bezit, bewijst reeds genoegzaam de omstandigheid, dat zij in den tijd van nog geen volle vier jaren reeds in geheel Duitschland (vooral in 't Zuiden,) in Zwitserland, Amerika en Azië (Syrië, Berg Karmel, Arabië) beoefend wordt, en wij hebben de vaste overtuiging, dat zij eene schoone toekomst tegemoet gaat. Zoodra de ontwikkelden zich de kennis er van eigen gemaakt hebben, zullen ook de deuren der school - welker roeping toch tevens is, het onderwijs dienstbaar te maken aan de latere behoeften van het maatschappelijk leven - voor haar geopend worden.

Spraakkunsten voor de Wereldtaal bestaan reeds voor Duitschers, Franschen, Engelschen, Italianen, Zweden, Spanjaarden, Polen, Nederlanders; en een in die taal verschijnend maandblad, *Volapükabled*, welks aantal abonnés voortdurend toeneemt, onderhoudt de gemeenschap tusschen hare beoefenaars.

Ten slotte moet mij nog deze wensch van het hart. Moge ons Vaderland, waar zooveel werk gemaakt wordt van het aanleeren van vreemde moderne talen, zijn voordeel doen met het werk van den heer Schleyer, en, bij al het goede, dat gelegen is in het ‘blijven bij het oude’, niet uit het oog verliezen, dat ook uit het nieuwe niet zelden veel nut te trekken is.

J.R. SMEETS RZ.

Boekbeoordeeling.

I.

Volledige Werken van Vr. Courtmans, geb. Berchmans. 5e deel. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Prijs per deel: 1.50 fr.

Reeds vroeger hadden wij gelegenheid deze uitgave bij de lezers van den ‘Bode’ aan te bevelen. De schrijfster, die onder de goede hedendaagsche letterkundigen mag geteld worden, neemt in hare novellen en verhalen geene hooge vlucht; integendeel, eenvoudigheid is het kenmerk van al hare werken; men zoeke bij hare geene ingewikkelde intrige, geene plotselinge toestanden, die het gemoed schokken; neen, alles is gemoedelijk en waar. Ook om de zedelijke trekking verdienen hare gewrochten aanbevolen te worden.

Dit vijfde deel - het eerste der tweede reeks - bevat drij verhalen: *De Zaakwaarnemer*, *de Koewachter* en *Mijne oude Tante.* Het is met duidelijke letter gedrukt, beslaat 238 blz. en verdient eene plaats in elke volks- en leesbibliotheek. De geringe prijs, 1.50 fr. per deel, zal deze uitgave ongetwijfeld menigen kooper bezorgen. In het belang onzer vaderlandsche letteren wenschen wij zulks van harte.

II.

Gedenkboek der Consciencefeesten, in 1881 te Brussel gevierd. Roeselaere, De Seyn-Verhougstraete. Prijs: 2.50 fr.

Dit boek in 4o formaat is een wezenlijk prachtboek. Het papier is dik en geel getint, elke bladzijde met eene roode omlijsting versierd en het geheel is met eene zuivere, schoone letter gedrukt, zoodat aan al de vereischten eener prachtuitgave voldaan wordt. Hoe het mogelijk is dit *Gedenkboek*,

dat 230 blz. bevat, aan den spotprijs van 2.50 fr. in den handel te brengen, blijft ons een raadsel.

De inhoud is mede zeer aantrekkelijk, en iedereen, die de Consciencefeesten te Brussel heeft bijgewoond, zal ongetwijfeld die schoone gedenkenis willen bezitten.

Het werk is in 4 deelen verdeeld. Het eerste draagt voor titel: *Inrichting*, en behelst een verslag van al de werkzaamheden, welke in België en Noord-Nederland de eigenlijke feestviering zijn voorafgegaan. Het tweede deel beschrijft de feestviering zelve, den stoet, de plechtigheid in het Wiertz-museum en op de Beurs, de toespraken, de adressen, het avondfeest op het Brusselsch Stadhuis, kortom, al de merkwaardigheden van den dag. In het derde deel treffen wij eene menigte opdrachten aan, zijnde gedichten en feestzangen van de beste Noord- en Zuid-Nederlandsche dichters, waaronder wij vinden: Nolet de Brauwere, Joan Bohl, Pol de Mont, Louise Stratenus, Vrouwe Van Ackere, Virginie Loveling, J.A. Alberdingk-Thym, W. Gosler, enz, enz. Eindelijk geeft het vierde deel ons een uittreksel uit het *Album* onzer Noorderbroeders, zijnde een klein honderdtal gedichten en prozastukjes van Hollands grootste letterkundigen en geleerden van alle denkwijzen.

Uit deze droge opgave blijkt, hoe belangwekkend dit *Gedenkboek* is. Wij zullen er dan ook niets bijvoegen om deze uitgave aan te bevelen: goede wijn behoeft geenen krans.

Enkel willen wij hier eene kleine bemerking maken, welke ons sedert lang op het hart ligt. Algemeen worden de uitgaven van De Seyn-Verhougstraete om hunne sierlijke uitvoering geprezen, en zij verdienen het ten volle. Iets echter springt ons tegen de borst: al de schoone uitgaven van den Roeselaarschen uitgever *worden in Holland gedrukt.* Is er dan in België niet één drukker, die in staat is een boek in een behoorlijk schoon kleed te steken? Zou die tak onzer nationale kunstnijverheid dan waarlijk zóó vervallen zijn? - Bezwaarlijk zouden wij daarop een bevestigend antwoord kunnen geven. En daarom moest ons die steen van het hart.

III.

Voor onze Kleinen! **Een bundel fabeltjes, door H. Leefson. - Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. fr. 0.50.**

Voor kinderen schrijven, kan niet iedereen; en fabelen maken is niet het werk van den eerste den beste. Zulks heeft de Heer Leefson ons eens te meer bewezen door het bundeltje, dat wij hier bespreken.

Twee goede hoedanigheden treffen wij bij deze fabeltjes aan, namelijk: eene over 't algemeen vloeiende berijming en eenen gemakkelijken, lossen verhaaltrant. Deze laatste eigenschap heeft den dichter echter meer dan eens verleid om berijmde proza te leveren, en dat moet zeker ten strengste vermeden worden.

Is het eene vereischte, dat elk fabeltje met eene zedeles besluite? Wij gelooven het niet. Wij zijn niet voor het stelsel van vader Van Alphen en meenen dat een stukje de moraal in zich moet bevatten. Dat heeft de heer Leefson in meer dan een fabeltje over het hoofd gezien, en op enkele plaatsen, waar de zedeles tot slot van het stukje dient, is deze wel eens in strijd met den inhoud. Elders is de dichter heel duister, zoodat de toepassing moeilijk te raden is; weer elders geeft hij ons gedichtjes, die volstrekt tot de fabelen niet behooren.

Mochten wij den Heer Leefson eenen raad geven, wij zouden hem zeggen: Laat niet alles in het licht verschijnen, wat gij dicht; kies uit uwen voorraad het beste, en geef dat in druk. Zie verder toe, wat uwe voorgangers in dit vak geleverd hebben: in Nederland heeft P. Heye, in België J. Van Droogenbroeek menig juweeltje voor kinderen geschreven.

Niets alles echter in het bundeltje van M. Leefson is af te keuren: er komen ook enkele goede fabeltjes in voor, die door de kinderen met genoegen zullen gelezen worden. Dat de dichter ons voortaan zijne beste stukjes te zien geven; de onderwijzers zullen hem dankbaar zijn, want waarlijk, er is gebrek aan goede fabels voor onze schooljeugd.

De stoffelijke verzorging van dit bundeltje is niet te prijzen; de uitgever heeft ons aan betere dingen gewoon gemaakt; maar de lage prijs - 50 centiemen - kan hier als eene verontschuldiging gelden.

FRANS DE GHENT.

IV.
Typen, door Prosper Stijns. - Gebr. Houdmond, Brugge.

De bonte menigte van typen en karakters, die zich rondom ons bewegen, is zeker eene onuitputbare bron voor een schrijver. De sterkste tegenstellingen, zoo zedelijk als stoffelijk, de meest schilderachtige en teekenwaardige verschijnselen, kleine en groote, doch alles even belangwekkend, het horten en botsen tegeneen aan en de invloed van 't eene *zijn* op het andere, die weerspannige of meegaande persoonlijkheden, die elkaar bestrijdende of elkaar helpende gevoelens en gedachten, voortlevend, hollend of strompelend, tot eens komt

> De groote dag
> Die niemand voorbij en mag,

zooals de dichter zegde, wekten eeuwig des schrijvers belangstelling en zullen het ook blijven doen.

Al is er ook de wereld vol van, niet ieder merkt het bestaan dier karakters op, en weet hun eigen leven te onderscheiden. Daarom kan het den schrijver reeds als eene groote hoedanigheid gerekend worden, zoo hij hun leven en zijn opmerkt en ziet wat er merkwaardigs in hen is.

Welnu, we mogen zeggen, dat Prosper Stijns die hoedanigheid bezit; in zijn boek is er meer dan eene plaats, die getuigt, dat we aan hem een flinken opmerker van karakters hebben.

Er hoeft echter meer: de voorstelling van het opgemerkte, het teruggeven van de indrukken door den schrijver ontvangen. Onder dit oogpunt zijn er op het boek, dat we bespreken, aanmerkingen te maken. Veelal zijn de typen te zwak geteekend, ze komen niet duidelijk voor en sommige hebben wat veel onderlinge familietrekken. Dit zijn voorzeker hoofdgebreken hier; te meer daar de schrijver zijn werk *Typen* titelde en dus echte *karakterteekeningen* verwachten deed.

De schrijver teekent meestal dorpelingen uit alle standen, brave en booze, jonge en oude. Een paar figuren, als in '*Theodore Soetens*', een steedsche type en in '*Karelken*

vertelt zijne geschiedenis', zijn meer alleenstaande voorgesteld. In de overige stukken echter komen de karakters met elkander in aanraking en treden op in verhalen, waarin echter de eenheid ontbreekt, en die zelfs moeilijk met den naam van verhalen bestempeld kunnen worden. Ook voelde schrijver dit zelfs: ten bewijze de titel door hem aan zijn boek gegeven. Het best van allen als verhaal komt ons nog dit voor '*Uit het leven eens koeiers*' getiteld.

Theodore Soetens, Karelken, Camiel. zijn van de best voorgestelde figuren; de brouwer, de baron, Dolf en zijne beminde, uit *Een Vlaamsch dorp*, zijn niet onaardig geteekend. Allen lijden echter, doch in mindere mate, aan het hoogergemelde gebrek: onduidelijkheid. Scherper mochten de omtreklijnen zijn van al die beelden.

In een tweede werk zal er wellicht grooten voortgang te bespeuren zijn in de typen, die de schrijver ons nog leveren zal; want nevens gebreken heeft hij ook goede hoedanigheden, die veel verhopen laten, zoo bijv. gelukt Prosper Stijns er in, dikwijls de juiste bijzaak te treffen om het kenmerkende van eene figuur te doen uitkomen.

Wat den stijl aangaat, alhoewel vloeiend, mocht hij meer verzorgd geweest zijn; ook zou hij meer kunnen boeien. Echter straalt op meer dan eene plaats iets eigenaardigs, pittigs en scherps door, dat aan den schrijftrant veel leven bijbrengt. Om slechts een enkel voorbeeld aan te halen, noemen wij de inleiding van '*Uit het leven eens Koeiers*' waar wij Camiel te zien krijgen en eene aardige schildering van het noenmaal op de hoeve van Boer Galle geleverd wordt.

Prosper Stijns werke om dit eigenaardige in den stijl te behouden, meer en meer te doen voorkomen, en in de taal keuriger te worden; ook zorge hij om hier en daar eene betere keus van woorden te doen. Hij ga, voor wat het overige betreft, vooral bij ons aller leermeesteres - de natuur - ter schole.

Antwerpen, 1884.

L. Van Aken.

V.
Les collections Van der Straelen-Moons-Van Lerius. Catalogue de la Bibliothèque. Tome II.

Bij 't verschijnen van deze aflevering zullen de boeken, in de twee eerste deelen van dit belangrijke werk opgeteekend en beschreven, wijd en zijd verspreid zijn. Toch kunnen we niet nalaten een woord over dit tweede deel te zeggen.

't Is vooral het letterkundige Antwerpen dat er in vertegenwoordigd is. Vele werken van Antwerpsche schrijvers, die bijna onbekend zijn, worden hier aangetroffen.

Onder deze staat wel zeker op het voorplan: ‘Het Ierste boeck inhoudende veel scoone constige refereynen’ enz. van der eersame ende ingeniose maecht Anna Byns’ enz. Gheprint in den gulden Eenhoorn bij Marten Nuyts.

Het tweede gedeelte is uiterst belangrijk voor de geschiedenis der Antwerpsche boekdrukkunst in de 16e en 17e eeuwen. De Antwerpsche drukkers zijn talrijk vertegenwoordigd; bijzonder de verzameling van werken der Plantijnsche drukkerij is aan te halen. Even nauwkeurig en belangwekkend als in het eerste deel, zijn de notas van den Heer Alfons Goovaerts. Van meest alle schrijvers, in het eerste gedeelte voorkomende, wordt het jaartal hunner geboorte en hun overlijden aangeteekend.

In het tweede gedeelte komen aanmerkingen voor, die door bibliophielen met veel nut zullen geraadpleegd worden.

Het is dan ook niet te verwonderen dat er den heere Goovaerts van alle kanten welverdiende lof toegezwaaid wordt.

November, 84.

L.V.A.

Toonkunde.

De Toonkunstenaarsvereeniging van Antwerpen heeft op Maandag, 10^{n} November haar 4^{e} volksconcert van het jaar 1883-84 gegeven, met de medewerking van Mej. de St-Moulin, zangeres. Het programma was goed samengesteld. Eerst voerde het orkest, onder de leiding van Peter Benoit, de 5^{e} symphonie van L. van Beethoven uit, met een fijnheid van schakeering, welke de algemeene toejuichingen van het publiek uitlokten. Daarna zong Mej. de St-Moulin, met een prachtige en kloeke stem, een aria uit *Alceste* van Gluck, dat algemeen bijval verwierf.

Het belangrijkste van den avond, onder Vlaamsch muzikaal oogpunt, was de eerste uitvoering van een zestal *Vlaamsche dansen* van Jan Blockx, en getiteld *a*) Reuzendans, *b*) Intermezzo; *c*) Anna Marieken; *d*) Reuzendans n^{r} 2; *e*) Wals; *f*) Jagersdans. Vooral de nummers 1, 3 en 4, bewerkt naar bekende volksaria's, hebben de toehoorders zeer bevallen. Al deze stukken, lief en aardig, geheel in den trant van Blockx' vroegere kleine werken, onderscheiden zich door ernstige hoedanigheden. Het publiek heeft den jongen toondichter geene toejuichingen gespaard.

Vervolgens heeft Mej. de St-Moulin het *Gebed van Elisabeth* uit *Tannhauser* van Richard Wagner met veel gevoel voorgedragen. Onnoodig hier te vermelden, dat zij met dit muziekstuk zeer veel bijval heeft genoten en door de aanwezigen teruggeroepen is. Wij hopen haar nog menigmaal te hooren.

Ten slotte heeft het orkest ons den eigenaardigen Turkschen marsch uit de *Ruïnen van Athenen* van L. van Beethoven te hooren gegeven,

Wij wenschen van harte dat de Antwerpsche Toonkunstenaarsvereeniging bij het Antwerpsch publiek al de belangstelling geniete, waarop hare concerten en haar edel doel heur recht geven.

***

In de voorgaande aflevering hebben wij vastgesteld, hoeveel bijval de *van Rijswijcksche kantate* van de Geyter en Benoit is te beurt gevallen.

Onze lezers hebben kunnen oordeelen, hoe gelukkig de dichter geslaagd is in het nieuwe werk, dat hij voor kinderen geschreven heeft. Evenals in zijn kinderoratorio *De Wereld in*, heeft de Geyter ook hier den juisten toon getroffen.

Wat het werk van Peter Benoit betreft, al de dagbladen, en de in het Fransch opgestelde niet het minst, hebben met den meesten lof er van gewaagd.

In twee woorden kan men het werk des meesters kenmerken: 'kracht en eenvoudigheid.' Zonder naar effecten te zoeken, heeft Benoit de tonen weten te vinden die tot het hart spreken en de ziel ontroeren. De groote moeilijkheid om voor kinderen te schrijven werd hier op gelukkige wijze overwonnen en de orchestratie maakt een prachtig geheel uit met het overige van het werk.

'Wij zouden ons oordeel niet volledig uidrukken, zegt de *Opinion* van Antwerpen, indien wij Benoit niet deden kennen als een uitstekend volksbeschaver, der algemeene achting waardig. De muziek leeren aan onze kinderen, aan onze weezen; de meesterstukken der kunst door het volk doen genieten, dat is hun geest en hun hart in betrekking stellen met hetgene schoon en goed is en beter maakt. Wij die zoo gaarne hulde brengen aan mannen van genie, die vreemd zijn aan ons land, zouden wij onze gevoelens van bewondering weldra niet laten blijken aan eenen meester, die sedert lang beroemd is, en zouden wij de straat van het Conservatorium niet de Peter Benoit straat mogen heeten?'

***

Wij ontvangen uit Amerika een goed nieuws. Een gewezen leerling der Antwerpsche Muziekschool en dus van Peter Benoit, de heer Frank van der Stucken, heeft in New-York eene reeks concerten ingericht in de Steinway-Hall, waarop de meesterwerken der beroemdste Europeesche toondichters zullen uitgevoerd worden. Onder deze vinden wij, in het prospectus, den naam van Benoit voor België vermeld. Daarin wordt ook met den meesten lof van den Vlaamschen meester gevraagd.

***

Den 11^{n} November ll. is te Antwerpen overleden de Heer J.N. Odufré, leeraar bij de Vlaamsche Muziekschool. Bij het graf werd door den Bestuurder Peter Benoit de volgende rede gehouden:

> Johan Nikolaas Odufré, wiens dood wij heden betreuren, maakte deel van het leeraarskorps der muziekschool sedert 1859.
> Na de hervorming dezer school, in 1867, bleef hij aan de nieuwe inrichting werkzaam, tot dat de dood een einde stellen kwam aan eene welvervulde kunstenaarsbaan.
> Als instrumentist bezat Odufré eene bijzondere veerdigheid in het maken van arpeges en het vlug en duidelijk spelen der toonladders. De klank was zuiver, en zijne voordracht eenvoudig, keurig, gevoelig en kleurvol.
> Als leeraar wist hij zich op merkwaardige wijze van zijne taak te kwijten.
>
> Aan de vruchten kent men den boom.
> Het talent dat zijne geachte leerlingen aan den dag leggen, getuigt van de degelijkheid van het onderwijs des Meesters.
> Johan Odufré was tot het einde zijns levens met onderscheiding werkzaam als solofluitist bij het orkest onzer Muziekschool, bij den koninklijken schouwburg, bij het orkest der Toonkunstenaars-Vereeniging, waaraan hij insgelijks als lid van den Bestuurraad verbonden was, en destijds bij het orkest der Koninklijke Harmonie-Maatschappij. Hij bestuurde gedurende eenigen tijd een muziekkorps der stedelijke Burgerwacht.
> Als componist schreef hij onder andere eene fantasie met variaties voor harmonie-orkest, opgedragen aan het Bestuur der Koninklijke Harmonie, en een ‘Te Deum’ voor soli, koor en symphonie-orkest.
> Tusschen den Leeraar en het Bestuur bleven de betrekkingen steeds op den besten voet voortduren.
> Odufré beijverde zich om zich de kunstvoorschriften onzer stichting eigen te maken en onze geachte Leeraars weten, dat in de laatste jaren, de studie er van met niet eene geringe moeilijkheid gepaard ging.
> Onze Muziekschool ondergaat door het afsterven van Johan Odufré, een gevoelig verlies. Moge de herinnering aan de sympathie, welke den betreurden afgestorven altijd ten deele viel, als ook de steeds blijvende herinnering aan zijne kunstfaam, welke hij steeds waardig is gebleven, eene verzachting zijn aan de droefheid zijner waarde familie in deze dagen van harde beproeving.
> Vaarwel, waarde Leeraar, vaarwel Odufré.

Kroniek.

Letterkunde.

- **Een heugelijk nieuws**. - Minister Beernaert heeft, in overleg met het Nederlandsch Staatsbestuur, het plan opgemaakt van eene internationale Academie zou Nederlandscheletterkunde. De Academie, welke een zetel van hebben in ieder der twee landen, zou een letterkundige band vormen tusschen België en Holland. De voorzitter, die elk jaar zou vervangen worden, zou beurtelings door het Belgisch en door het Nederlandsch Gouvernement benoemd worden.

Indien wij goed zijn ingelicht, zou, van diplomatische zijde, de zaak reeds geregeld zijn tusschen de heeren Ministers van Buitenlandsche zaken der beide landen.

Prijskampen.

- Men kent de Teylers-Stichting te Haarlem, die ieder jaar prijsvragen uitschrijft. Ziehier de onlangs uitgeschrevene prijskampen:

1. *Eene levens- en karakterschets van Dirk Volkertszoon* (*Coornhert) als eene bijdrage tot de geschiedenis van de christelijke kerk en het christelijk leven in Nederland.* (Handschrift in te zenden vóór den 1 Januari 1887.)

2. *Eene geschiedenis der christelijke gemeenten in Klein-Azië tot het einde der tweede eeuw.* (Handschrift in te zenden vóór 1 Januari 1886.)

De verhandelingen moeten in het Nederlandsch, het Latijn, het Fransch, het Engelsch of het Duitsch geschreven zijn.

De prijs voor iederen prijskamp is een gouden eerepenning ter waarde van 400 Ned. gulden.

Beeldende kunsten.

- Op het Brusselsch Salon zijn vijf medalies toegekend. Aan den heer De Jans, onzen stadgenoot, aan den heer Seeldraayers en aan den heer Isaac Israëls, een jongen Nederlander, allen schilders. Bij de beeldhouwers zijn het de heeren Dillens, van Brussel, en Massoule, van Parijs.

De tentoonstelling werd den 3^{e} dezer gesloten. Voor de tombola werd een twaalftal tafereelen, door bijzonderen een veertigtal aangekocht.

- De kunstschilder Karel Lybaert is met het eereteeken der orde van den Verlosser vereerd.

- Er zijn, volgens gemeld wordt, in Nederland twee Rembrandten ontdekt op een verkooping van oude schilderijen, aan de familie Beerensteyen toehoorende. De familie wist niet dat ze in bezit van twee meesterwerken was. Weldra stegen echter de prijzen en ten slotte werden de beide stukken ingehouden aan den prijs van vijfenzeventig duizend gulden.

- Onzen stadgenoot Henri de Braekeleer, werd op 17 October ll., door den stedelijken raad een gulden eereteeken, als blijk van bewondering, overhandigd.

- In den ‘Cercle Artistique’ van Brussel heeft Jan Van Beers eenige zijner bijzonderste stukken tentoongesteld.

- Onze stadgenoot, M. Joris, beeldhouwer, werkt aan een borstbeeld van Prudens Van Duyse.

Sterfgeval.

- Op 8^{en} October is te 's Gravenhage de bekende orientalist Rutgers overleden. Van 1837 tot 1875 was hij hoogleeraar te Leiden, waar hij van der Palm opvolgde in den leersstoel van kritiek en uitlegging van 't Oude Testament en van Hebreeuwsche oudheden. Voordat een afzonderlijke leerstoel van Sanskriet te Leiden werd opgericht en aan Prof. Kern opgedragen, voorzag Professor Rutgers in die leemte uit eigene beweging en oefende hierdoor eenen zeer weldadigen invloed uit op de vergelijkende taalstudie in Nederland. Onder zijne beste leerlingen telde hij Prof. de Vries.

Nieuwe uitgaven.

- *Jaarboek* van het Willems-Fonds voor 1885. Uitgave N^{r} 108. In-8° LXXIX 192 en 112 blz. Gent, J. Vuylsteke
  Fr. 2.50.
- *Leiddraad* bij het onderwijzen en aanleeren der dierkunde door Dr Julius Mac. Leod. *De Werveldieren*, met 2 platen en 134 tekstfiguren. In-8°, 184 blz. (n° 107 der uitgaven van het Willemsfonds). Gent, als boven
  Fr. 1.75.
- CHARLES DICKENS: *Dombey en Zoon*, 3^{e} deel. Met eene plaat en in geïllustreerden omslag. In-8°, 228 blz. Gent, Ad. Hoste
  Fr. 1.50.
- CHARLES DICKENS: *In Londen en Parijs*, 1^{e} deel. Met eene plaat en in geïllustreerden omslag. In-8°, 174 blz. Gent, Ad. Hoste
  Fr. 1.50.
- Elder, scheurkalender voor 1885, Tiel, D. Mijs
  Gl. 1.25.

Een zonderling huisgezin.
(Humoristische Schets).

I.

In de Sperrestraat. n^{r} 35, staat een burgershuis, hoog en smal met een trapgeveltje, en gebouwd uit roode steenen met witte voegen.

Het is het eenige huis van dien vorm en die grootte, welke in deze wel wat enge straat aangetroffen wordt.

Toen ik nog een kleine jongen was en met den ransel op den rug naar school ging, trok die zonderlinge woning telkens mijne aandacht, niet slechts om haren gevel, maar ook omdat zij haren kop zoo trotsch boven al de andere huizen verhief.

Later werden mijne oogen nog meer naar n^{r} 35 in de Sperrestraat getrokken door de personen, welke er gehuisvest waren.

Thans nog verblijven daar Mijnheer en Mevrouw Schouw-Vingerhoet met hunne twee kinderen Fredegonde en Hugo.

II.

Het leven van den mensch is een raadsel.

Dat van Mijnheer Schouw strekte tot bevestiging van deze waarheid.

Alhoewel geboren uit de braafste ouders, was Mijnheer Schouw steeds de grootste deugniet van de wereld geweest, ten minste zoolang hij nog knaap, jongeling en vrijgezel was.

Nu, integendeel, mocht iedereen hem als een toonbeeld van den echtgenoot aanwijzen.

Bij zijne geboorte zweefde moeder Schouw ruim drij weken tusschen leven en dood. Zij kwam gelukkiglijk weer recht op hare beenen, en jaren later rees bij haar meer dan eens de schuldige gedachte op, dat zij liever zou gestorven

zijn, dan met een ‘zegen des hemels’ als haren Ferdinand gestraft te wezen.

Zij kreeg maar één zoontje, maar zij had er genoeg mee. En echter, wiet weet of de sloor niet vrij minder verdriet zou beleefd hebben, indien de Heer haar met een dozijn opeters gezegend had.

Wat er ook van zij; moeder Schouw kreeg maar een kind; en waarlijk zij had het niet gestolen!

De Heer Schouw - ik bedoel de vader - was kleermaker van stiel; maar de vent had zooveel werk om andere menschen in de kleeren te steken, dat hem, zoo meende hij althans, geen tijd overbleef, om zich met de opvoeding van zijnen Ferdinand bezig te houden.

Van de honderd huisgezinnen, waar de echt maar met één kind gezegend wordt, zijn er negen en negentig, die van dat eenig kind een bedorven dans maken. 't Had dus een wonder mogen heeten, zoo onze Ferdinand juist die eenige uitzondering geweest ware. Maar hij mocht het later gerust verklaren, dat alleen zijne moeder en zijn vader schuld hadden aan zijn wangedrag.

III.

Onze jongen groeide op, niet veel in deugd en wijsheid, maar verbazend veel in lengte. Op zestienjarigen leeftijd geleek hij veel aan eene giraf, met dit verschil dat hij niet op vier pooten, maar op twee rechte beenen door de wereld liep. En de jongen groeide maar altijd aan. Zijne ouders vreesden, dat hij de tering krijgen zou; maar onze Ferdinand was - althans onder dit opzicht - verstandiger: hij kreeg de tering niet, en werd van jaar tot jaar eenige centimeters grooter.

Intusschen werkte vader Schouw veel, zeer veel; de jonge Schouw zeer weinig, en de moeder deed maar voortdurend haar best om haar eenig kind goed te verzorgen en te bederven. Misschien droeg dit laatste er veel toe bij, om onzen Ferdinand tegen de tering te vrijwaren.

Het leven van onzen held verschilde verder niet veel van dat van andere kleermakersjongens. Na lang den losbol gespeeld en zijne ouders tot last verstrekt te hebben, vertrok

hij naar Parijs, om zich in zijnen stiel te volmaken en - tusschen haakjes gezegd - om zich van het herhaald gezaag zijner ouders te ontmaken.

Dit echter dient te zijner eere gezegd, dat hij frisch en gezond terugkeerde, verzadigd van alles, wat de groote werelstad geven kan.

Parijs was voor hem een goed geweest!

Op 25jarigen ouderdom treffen wij hem dan ook in de vaderlijke woning aan, verbeterd naar ziel en lichaam. Het was juist op dien verjaardag, dat ik hem het eerst op den dorpel van zijn huis te zien kreeg. Hij was, in mijne oogen ten minste, een reus geworden. Hij had ene lengte van twee meters bereikt.

Dat was, voor het oogenblik althans, zijn eenige roem.

IV.

Achter het huis in de Sperrestraat liep een tamelijk breed water, dat langs den overkant door de achtergevels der huizen uit de Boomstraat werd bezoomd. De woningen der beide straten hadden dus voor uitzicht de rivier.

De kleermaker Schouw had op het gelijkvloers van zijn huis een houten balkon laten maken. Daar brachten vader en zoon de lange zomeravonden door, onder het rooken eener pijp en het inademen der frissche koelte van het water.

Zonderling toeval! Ook het huis aan de overzijde der rivier had een dergelijk balkon, dat nu en dan ingenomen werd door de bewoners: de weduwe Vingerhoet en hare dochter.

Deze laatste was een lief meisje van twee en twintig jaar, met een frisch gezichtje en een innemend voorkomen.

Zulks was ten minste het gevoelen van den ouden Schouw, die herhaaldelijk reeds de aandacht van zijnen zoon op de gebuurdochter van daarover geroepen had.

Mejuffer Vingerhoet had maar een gebrek in zijne oogen: zij was wat klein van gestalte.

Dacht hij wellicht aan zijnen Ferdinand, toen hij dit zoogenaamd gebrek bespeurde?

Dat weten wij niet. Maar zeker is het dat meester Schouw

meer dan eens van de liefelijke meid van daarover tegenover zijnen zoon sprak.

Deze echter had ook een gebrek: hij was wat hardhoorig, ten minste wanneer zijn vader hem van de meisjes sprak. Het was alsof hij gezworen had het schoone geslacht te schuwen en zijn leven lang vrijgezel te blijven.

Maar het lot of het toeval speelt den mensch soms wonderlijke parten, en daarmede had Ferdinand vergeten af te rekenen.

Ook de weduwe Vingerhoet had dit vergeten; anders zou zij ongetwijfeld den heer Schouw, den jongen, niet zoo herhaaldelijk voor eenen kwast, een langen vlegel, eene gaaipers en andere lieftalligheden meer hebben uitgescholden, altijd in het bijzijn harer dochter.

Waarom de weduwe dit deed, zegde zij nooit; maar iedereen, die maar een half woord noodig heeft, kon het gemakkelijk raden.

Zoo stonden de zaken in het voorjaar van 1864.

V.

Dat jaar zou het toeval, het noodlot of hoe gij het ook noemen wilt een zonderlingen rol spelen in het leven der huisgezinnen Schouw en Vingerhoet.

Het was den 13^{n} Mei, een Vrijdag.

Wonderlijk samentreffen voor de bijgeloovige lieden, die er nog zoo talrijk onder den open hemel loopen: een ongelukkigsdag en een onheilspellend nummer.

Toch was het eene der schoonste meidagen. welke het menschdom ooit te beleven kreeg: frissche lucht, lachende zonneschijn, en voor de bewoners der Sperre- en der Boomstraat, een helder, zachtvloeiend water, waarin hier en daar de vischjes vroolijk aan 't spartelen waren.

Verwonderen zal het voorzeker niemand, dat Mejuffer Vingerhoet op dien prachtigen lentedag het raam opentrok en op het balkon plaats nam, ten einde van het heerlijke weder zooveel genot te hebben als mogelijk was.

Ook het venster van den kleermaker stond wagenwijd open, en vader en zoon zaten op de groote werktafel en arbeidden dapper door.

Op eens weerklonk een akelig noodgeschreeuw langs de golven van het zacht voortkabbelend water.

Ferdinand hief de oogen van zijn werk op en zag eene menschelijke gedaante naar beneden tuimelen.

In een oogwenk was hij van de tafel en stond hij op het balkon.

Maar, God van den hemel! was het de liefelijke meid van daarover niet die in het water lag te spartelen?

Waarachtig, zij was het!

Zonder eenen stond te verliezen stapte Ferdinand over de balie, klampte zich aan het balkon vast, hing een seconde met zijne lange beenen te zwieren, om zich even spoedig te laten neervallen. Daar was hij reeds aan het zwemmen en op een, twee, drie had hij het meisje bereikt. Met de eene hand greep hij naar zijne gebuurdochter, maar, te laat! Zij verdween opnieuw in de rivier.

De menschlievende jongeling verloor echter den moed niet; hij duikelde de drenkelinge achterna en kwam weldra met zijnen last boven het water.

Intusschen had het achterpoortje van de weduwe Vingerhoet zich geopend. Ferdinand zwom er heen, en mocht alras het geluk smaken het eenig kind der pijnlijk huilende vrouw op het droog te brengen.

Wat daar binnen gebeurde heeft niemand gezien, behalve meester Schouw en zijne echtgenoote, die al dadelijk naar het huis der ongelukkige waren geloopen, niet over het water, maar langs de brug om.

Wat later iedereen kon zien, was, dat de jonge heer Schouw na een paar uren het huis der weduwe verliet, met lachend gelaat en zoo droog, alsof zijne kleederen nooit het water gezien of gevoeld hadden.

Vuile tongen, lastertongen vertelden wel is waar later, dat mejuffer Vingerhoet niet in het water gevallen, maar erin gesprongen was, ten gevolge van een hevig krakeel met hare moeder; doch wij zullen daar maar geen geloof aan hechten, en ons slechts verheugen over de gelukkige redding, door den edelmoedigen Schouw, jongste, gedaan.

VI.

De 13e dag van Mei, die Vrijdag dus, had echter nog andere gevolgen dan de hooger beschrevene.

Sedert de redding harer dochter kwam het de weduwe Vingerhoet voor, dat haar lange, zeer lange gebuur werkekelijk in lengte verminderd was. Vader Schouw van zijnen kant meende, dat mejuffer Vingerhoet sedert het ongeval grooter geworden was en Ferdinand Schouw scheen ondervonden te hebben, dat een meisje zoo verschrikkelijk niet is om er bang van te zijn en dat men op 25jarigen leeftijd geen kind meer is.

Het laatste gevolg van dien 13n Mei was dan ook het beste voor die twee huisgezinnen: In het begin der volgende maand September werden omzendbriefjes rondgestuurd, waarin te lezen stond, dai Mijnheer Ferdinand Schouw in den echt was getreden met mejuffer Philomena Vingerhoet.

VII.

De menschen lachen gaarne, en zij hebben gelijk. Maar zij lachen of spotten toch het liefst met de gebreken of zonderlingheden hunner medemenschen; en daarin hebben zij ongelijk.

Doch wie kan er de natuur bedwingen? Het is nu eenmaal zoo en wie het wagen zou daaraan iets te veranderen of te verbeteren, zou misschien het eerst met zijne eigene onderneming den spot drijven.

Op den dag van het huwelijk van Ferdinand en Philomena werd er veel gelachen en den draak gestoken. Heel de buurt was te been en de kleine kerk propensvol.

't Was ook een zonderling paar: de bruid had alle moeite van de wereld om haren bruidegom den arm te geven, enwanneer het toeval wilde dat hij vòòr haar stond, dan bevond zij zich letterlijk in de schaduw en zag men het lieve vrouwtje niet meer.

Toch werden de bijgeloovige lieden alweder in hunne verwachting bedrogen; de dertiende, welke het uitgangspunt was geweest dezer verbintenis, had geenen invloed kunnen

uitoefenen op de toekomst der echtelingen; een meer gelukkig paar, wiens gevoelens beter met elkander overeenstemden, kon men in de oude en in de nieuwe wereld niet vinden.

Twintig jaren reeds hebben zij, op hunne zondagswandelingen, de verwondering en den lachlust van velen opgewekt; maar zij storen zich daaraan niet; integendeel, zij lachen wel eens mee en gaan voor het overige gerust en genoeglijk hunnen gang.

Op eene koperen plaat aan de deur van n° 35 in de Sperrestraat prijkt thans in goed leesbare letters: *Schouw-Vingerhoet*, *Meester-Kleermaker.* Verder heeft de hooge en smalle woning, met de roode steentjes en het trapgeveltje van voren, en het balkon langs den kant der rivier, geene veranderingen ondergaan. Alleenlijk hebben vader en moeder Schouw sedert een tiental jaren de reis naar de eeuwigheid ondernomen, en plaats gemaakt voor twee Schouwtjes: een meisje, die volgens gestalte en uiterlijk voorkomen het evenbeeld haars vaders is, terwijl de jongen als twee druppels water op zijne moeder gelijkt.

En wanneer zij zoo, met hun vieren, op wandeling zijn, dan hoort men niet zelden een moeilijk te bedwingen lach of een half gedempten uitroep uit den mond der voorbijgangers opgaan. Maar ook dit is de familie Schouw zoodanig gewoon geworden, dat zij het zelfs niet meer hoort.

Voor het overige wonen zij in hun eigen huis, betalen hunne rekeningen kontant, hebben geene schulden, en leven met elkander en met de buitenwereld in de beste overeenkomst.

Indien alle spotters hun voorbeeld volgden, wat zou het hier beneden een gelukkig wereldje zijn.

Antwerpen.

JAN BOUCHERIJ.

Poëzie.

I.
Het laatste oordeel[1]
Zangdicht.

I.

(Het menschdom is uitgestorven en de harmonie der schepping is vervangen door eene sombere akeligheid, die treurig het zichtbare heelal omvat.)

KOOR DER 'DWALENDE SCHIMMEN'

(om de aarde zwevende)

Een rouwfloers spreidt zich om de wereld...
Miljoenen en miljoenen zielen
Zijn er geweest, die nedervielen
Met glanzend goud en roem ompereld.
Eeuwen zagen tronen vallen....
Eeuwen staakten 't woelig schallen
Der krijgsliên voor hun dappren vorst,
Zoo vaak met bloed en slijk bemorst.....
En, dwingelanden,
Die ijzeren banden
Vastklonken om het lijf van schuldelooze strijders
En lijders,
Verzonken in den eeuwgen nacht!....
.....,.....
Wie voelt zich thans nog aangedreven
Tot juichen om een heilrijk leven?
Of wie zucht op de wereld nog een klacht?
.....

(1) Wordt op muziek gezet door den Heer Emiel Wambach.

KOOR DER SPOTGEESTEN

(de Dwalende Schimmen te gemoet komende.)

Waar zijn nu de dwergen,
Die hemelen tergen,
Die volkren verdrukken
Om schepters te plukken?
Waar zijn nu de scharen
Der woeste barbaren
Zoo rijk in getal.
Die moord en slechting zwaaiden overal?

DWALENDE SCHIMMEN.

Zij sluimren in den nacht der tijden!
De barre schoot
Der aarde bood
Een plekje gronds hun lijf, na 't bloedig strijden...
Dan kwamen roofgierige wormen
En leden èn spieren vervormen....
En moordenaren
En martelaren
Verzwonden in het stof. Zoo was dier wezens lot.
Zoo was de wil van God!

SPOTGEESTEN.

En nu?

DWALENDE SCHIMMEN.

Nu rusten in de marmren graven
Geen booze vorsten nevens braven;
Hun stof vloog op der winden vlerken;
En, onder 't wicht der kille zerken
Zal 't morgenrood zijn gouden stralen
Om hun gebeent niet meer doen dwalen...
De luchter aan den hemeltrans
Bestraalt niet meer hun trotschen glans!
De tronen wagglen op hun gronden,
Bezwangerd door de wereldzonden
Verdelgt de hemel al wat leeft
Op aarde.....
Spottende geesten, schrikt en beeft!

SPOTGEESTEN.

Wie zijt gij die ons wetten geeft?

DWALENDE SCHIMMEN.

Luistert naar een raad vol waarde!
Vlucht! Vlucht!
Ver uit de lucht!
Hoort gij niet de wolkendeuren
Schrikverwekkend openseheuren?

AL DE GEESTEN.

Vlucht! Vlucht!
Ver uit de lucht!
Jehovah! Groote God,
Beslist des werelds lot!

II.

(Het vuur barst uit de aarde; de schatten der wereld worden der vernielende vlammen ten prooi gegeven, wijl de donder aan het firmament de verschrikkelijkste slagen hooren laat. Een Seraf, in de hand een vlammend zwaard houdende, doorklieft de wolken en toont aan het uitspansel de plaats, waar de Oordeelveller van het menschdom zijne gerechtigheid voltrekken zal.)

DE SERAF.

De jongste dag is aangebroken.....
Paleizen met hun marmren zuilen
Gelijken thans aan woeste kuilen;
En - in het smeulend vuur ligt nog het goud te koken
Met slijk der aard' gemengd....
Tot in haar ingewand is heel deze aard' verzengd!....
De losgebarsten donderwagen,
Zijn duistre holen uitgereên,
Met Gods vernielingskracht alleen
Belaân, was 't werktuig van de slagen,
Die dorp en stad, berg en volkaan
Op deze stonde moesten ondergaan!...
En 't menschdom, 't menschdom ligt geklonken
Te braden in de gloênde vonken!
Want Godes hand woû thans verdelgen
Tot de laatste wereldtelgen,
En - tronen en schatten,
Die de landen bevatten,
Als goud, safier, robijn,
Die liggen vernietigd in 's werelds woestijn.

(Jehovah daalt uit den hemel, en zetelt op de wolken, omgeven van ontelbare engelenscharen).

REIZANG VAN ENGELEN.

Voor God, Hosanna, eeuwge glorie!
Al wat nog leeft, zing' hem victorie,
Die gloort op zijnen wolkentroon,
En God te zaam èn Menschenzoon!
Uw' macht doorklieft de beide polen,
De wormen, in het stof verscholen,
En 't menschdom, in het wereldrond,
Bestaan niet meer op dezen stond.....
De blaân, die op hun twijgen ruischten,
De golven, die zoo aaklig bruischten
Op d'onbedwingbren Oceaan
Zijn door zijn' macht in 't niet vergaan.
Hosanna! Hosanna!
ô Eeuwig Manna!

JEHOVAH.

In 't eeuwig boek staat het geschreven
Van in den ondoordringbren nacht:
Als 't heelal is tot puin gebracht
Zal gansch het menschdom voor mij zweven,
En reekning van zijn handel geven.
Zij, de goeden
Zal 'k behoeden
En schikken aan mijn rechterhand;
Maar, boozen en kwaden
Met zonden beladen
Verjagen aan mijn linkerkant.
Barst, zoolang gesloten graven,
Maakt uw' ingewanden bloot!
Komt te voorschijn, boozen, braven,
Uit uw eeuwenlangen dood!
Koud gebeente, in de aard verdoken,
Leef, voor 't oordeel thans bereid,
Want de dag is aangebroken,
Waarop ik verg gerechtigheid

DE ENGELEN.

Groot is Jehovah,
Waarheid zijn woord,

't Klink' Alleluja
Van oord tot oord.

Vorsten en slaven
Stijgen ten troon,
Boozen en braven
Verwachten hun loon.

Wie moet dan vreezen
't zij Heer of knecht,
Daar God zal wezen
En vrij èn recht.

III.

(Bazuingeschal aan de wereldhoeken. De graven barsten open en het menschdom rangschikt zich volgens voorzegging van den Eeuwigen Rechter).

KOOR DER VERRIJZENDE WERELDLINGEN.
Schrikverwekkend is de laatste dag der dagen!...
Het aardrijk, naakt, tot in zijn ingewand
Doorgloeid, verkondigt ons de plagen
Gerezen uit Gods toorn en machtge hand....
Verwoesting heerscht, en enkel zijn woestijnen
Gebleven!... Met uw weêrgalooze pracht,
Paleizen en gij, zuilen, moest verdwijnen....
Uw schatten ook in dien ijslijken nacht....
En tronen, zoo rijk met goud en diamanten
Omsierd, gij ook zijt vernield door het vuur
Van God!... Maar wee! Hoe wreed is ons lot!
De vreeze vermant ons langs alle kanten....
Erbarming! ô Erbarming! Groote God!
't Gevelde vonnis blijft van eeuwigen duur!
Genade! Heer, genade!
Te spade! Wee, te spade!

JEHOVAH.
Mijn oordeel zal rechtvaardig wezen:
Gij, goeden, aan mijn rechterhand
Die uwen Rechter wildet vreezen,
U neem ik in 't beloofde land!
In 't zalig Eden zult gij tronen
Door eeuwen heen, en blijven wonen

Waar onschuld baadt in overvloed,
Gelouterd door mijn Godlijk bloed;
In de englenreien zult gij pralen
Te midden Sion's gulden zalen!
Dra zegevierend klimt gij op naar hooger sfeer
Op gouden wieken, en dan nimmer keertgij weer!

STEMMEN DER UITVERKORENEN.

Heilig! Heilig! Heilig!
Is de Heer! en veilig
Bij de englenrei als uitverkoren
In 't eeuwig Eden, juichen, gloren,
Zoo zullen wij voor Godes troon!...
Gezegend zij 't gegeven loon!

DE ENGELEN.

Groot is Jehovah,
Waarheid zijn woord.
't Klink' Alleluha
Van oord tot oord!

DE UITVERKORENEN.

Eere den Rechter
Den grooten God,
En den Beslechter
Van 's menschen lot!

DE ENGELEN.	{ Tweezang. }	DE UITVERKORENEN.
Wie moet dan vreezen	{ Tweezang. }	Eere den Rechter
't Zij heer of knecht,	{ Tweezang. }	Den grooten God,
Daar God zal wezen	{ Tweezang. }	En den Beslechter
En vrij en recht!	{ Tweezang. }	Van 's menschen lot!

IV.

JEHOVAH

(tot de gedoemden).

Siddert in uw scharen, weerspannige zielen....
Ik had u begaafd met een edel gevoel,
En - ver van op tijd voor uw' Schepper te knielen,
Vermaaktet gij u in losbandig gewoel!....
Verwaandheid, ô dwergen, beheerschte uwe zinnen,
Om roem, eer en lof en geneuchten te winnen!
'k Trok u uit 't slijk, 'k gaf u de schatten der aarde,

Dus, wormen waart gij allen zonder waarde,
Die aan den boom des levens wildet knagen,
Wijl overmoed alleen u kon behagen!...
Maar - gebukt zijn de hoofden, geknakt de harten,
Die hunnen Heiland durfden tarten;
Vloek zij uw straf; gedoemd zijn uw zielen!...
Neen, nimmer zal de hel u vernielen!
Eindloos zij voor u de nacht
Die geen dageraad verwacht;
Zoo zegde 't eeuwig boek;
Vloek over u! Eeuwig vloek!!!

KOOR DER GEDOEMDEN.

De vloek alleen
Zweeft om ons heen;
Immer zilte tranen plengen
Wijl de vlammen ons verzengen
En geen eeuw ons hoop kan brengen...
Tijden vlieden hooploos henen
Onder 't stenen....
Vruchtloos kermen wij en beven,
't Vuur verslindt ons en wij leven
In den kolk door Godes hand geschapen,
Waar wij, gefolterd, den dood der verworpnen slapen,
Wijl in 't azuur de dankbre psalmen
Der zaligen harmonisch galmen...
Ach! 't was door 's Heeren wil geboekt:
Wij zijn veroordeeld en gevloekt!!!

BELZEBUTH.

Geesten der helle, wie moeten wij vloeken?

HELLEGEESTEN.

Is het den God, wiens macht ons kwam zoeken?
Wiens engel ons stortte in den stinkenden poel,
Waar eeuwig rouw heerscht en hooploos gewoel?

BELZEBUTH.

Neen, neen, geen vloek over hem,
Recht is Hij, en recht zijn oordeel,
Hadden wij steeds tot ons voordeel
't Oor geleend aan zijne stem,
Nooit had plichtge hoovaardij
Ons tot opstand aangedreven,

En wij zouden juichend zweven
In der heemlen harmonij!

GEDOEMDE WERELDLINGEN.
Van waar, wiens zendling was hij, uit wat kamp
Kwam de gedoemde geest, bewerker van onz' ramp?

KAÏN.
In den lusthof op de aarde
Was de mensch eerst neêrgezet,
Waar hij heil aan weelde paarde
Vrij van lust en onbesmet;
Slechts één zaak was hem verboden:
Nooit waar' hem 't geluk ontvloden
Had' hij moedig overwonnen
Den bekoorder zijner ziel,
Die, vol nijd en onbezonnen
Hem tot opstand overviel.
Maar, ondankbaar en vermeten,
Dorst hij roekloos het bestaan
De verboden vruchte te eten
En Gods gramschap in te gaan.
Straf alras volgde op de zonde,
En - een ongeneesbre wonde
Greep hem lijf en ziel en harte.
Van 't verloren heil ontbloot,
't Leven werd een lange smarte:
Lijden, strijden tot den dood.
's Werelds Eden uitgedreven,
Balling in 't onmeetbaar land,
Moest hij immer zwoegend streven
Naar 't gesloten vaderland,
Dat de Godmensch, voor hem lijdend,
Tegen zonde en duivel strijdend,
Liefdevol voor hem ontsloot
Door zijn vroege en wrange dood.

GEDOEMDE WERELDLINGEN.
Neen, nooit genâ,
Thans komt berouw te spâ,
Vloek over den eersten menschenzoon,
Verdoemnis zij der zonden eeuwig loon,
Door wellust en genot, in boosheid dronken
Zijn we eindeloos in 't helvuur vastgeklonken!!!
.....

DE ENGELEN.

Ja, de zonde moest gij erven,
Maar de dood - het eeuwig sterven -
Hebt ge u zelven toegebracht;
Hadt ge tijdens 't aardsche leven
Uwen Heiland eer gegeven,
Nimmer ware het voor u nacht!

ALGEMEEN SLOTKOOR.

(Terwijl de Gelukzaligen opwaarts klimmen en de Gedoemden hellewaarts zinken.)

EERSTE HALFKOOR DER GEDOEMDEN.

Vloek! Vloek! Vloek!
Eeuwig zullen vuurge schimmen
Ons wraakgierig tegengrimmen
In satans gedoemden kolk,
't Schrikverblijf van 't zondig volk.
En de vlammen, daar verscholen
In hun krochten en hun holen,
Grijnzen ons met wellust toe.
Nimmer worden zij het moe
Hun kronklende vlammen te slingren, te stijgen
Om onze zielen terneêr doen te zijgen.
In de hellewanden
Waar 't eeuwig branden
De gloeiende banden
Immer bezwangert met solfer en stank,
Gepaard met knetterend vuurgeklank!!!....
.....

TWEEDE HALFKOOR DER GELUKZALIGEN.

Heil! Heil! Heil!
Eeuwig zullen zaalge schimmen
Ons gulhartig tegenglimmen;
Nimmer wordt het voor ons nacht,
Daar geluk ons tegenlacht!
Tokkelt, uitverkoren scharen,
Uwe gouden harpesnaren;
Drinken wij die zaalge lucht;
IJlen wij in snelle vlucht

Om Jehovah te danken, te aanbidden, te loven
In Sion's lustzalen en prachtige hoven,
Waar rozen groeien,
Die eeuwig bloeien,
En beekjes vloeien
Omzoomd met paarlen en diamant
In 't eeuwig glanzend vaderland!

Jos. F. BUERBAUM.

Antwerpen,

II.
Zalige rust[1].

ô Dood zijn! Onder 't gesuis der boomen,
- wen avonddoomen
de kruinen winnen,
ô samen slapen, samen droomen!
geen einde schromen,
geen einde - en minnen!

ô Dood zijn!... Hoort gij den dauw niet druipen?
Gouddierkens sluipen
de bloemen binnen...
Geen echo brengt ons 't gerucht van 't leven,
en vlijtig weven
rond ons de spinnen.

Daar, boven, zitten verliefde paren
op 't graf, en bestaren
het bloemtapeet.
Hoe stil... 'k Hoor d'adem op hun lippen..
'k Hoor kusjes nippen!
'k Hoor bede en eed!

ô Dood zijn! Eeuwig te zamen rusten,
van aerdsche lusten
verzaad, bevrijd, -

(1) Uit eenen bundel gedichten, die in den loop van 1885, onder den titel van *Krokusbloemen,* zal verschijnen.

als steenen ridders der middeneeuwen,
bewaakt door leeuwen
van wederzijd!....

Nu zachtmalkander trouw versproken!
Schrik niet: verbroken
wordt nooit die band!
Wat snood verraad op aerde ook griefde,
der d o o d e n liefde -
slechts d i e houdt stand!

POL DE MONT.

Antwerpen.

III.
Twee sonnetten.

I.
Blanke sterre!

Gelijk de perel in het oog der maged, even
Zoo fonklend blinkt een star door 't nachtelijke zwart...
Hoe vaak verheldert zij de grauwe tint van 't leven,
En giet haar pinkend licht een gloed in 't koude hart.

Ze is mij als baak der hoop, zoo 'k door 't gegolf gedreven
Der holle wereldzee, de woeste stormen tart.
Zij straalt door 't kreb van wee, mij om het hert geweven,
En klaart in mijne ziel de neevlen op der smart...

Ik ken - en min - een' maagd, zoo schoon als starrepracht.
Zij glimt en moedigt me aan in mijnen lijdensnacht -
Gelijk een' baak aan hen, die op de zee verdwalen.

Mocht nimmer voor haar gloed de sombre wolke dalen -
Uit zwarte lastertaal of vuig bedrog gebreid -
Wier mist mij van het licht van liefde en leven scheidt!

II.
Herfstmorgen.

De mist hangt op 't kanaal gelijk een' rouwgordijne.
Weemoedig zucht het stoomschip in het grijs verschiet,
En evenals in rook een minnedroom vervliedt,
Zoo ziek ik het weldra in 't grauwe floers verdwijnen.

Het voert den zeeman weg, den rijkdom van de zijnen:
Zij treuren tot hij keert, die weenend hen verliet.
Aldus wacht ik op haar die spottend mij verstiet, -
En 't wee van 't zeemanskroost is minder dan het mijne!

Sinds scheurt het licht der Min het floers van neevlen niet,
Waarin mijn tranend oog noch glans noch leven ziet:
Want 't gouden zonnelicht kan door den mist niet schijnen.

Gelijk den morgen, dien een droeve herfstdag biedt -
Als niet de lieve zon haar blijde stralen schiet -
Zoo zie 'k den morgenstond mijns levensdags verkwijnen!

THEODULE VAN HAUWERMEIREN.

Gent, Herfst 1884.

IV.
Legende van Lange Wapper.

I.

Wie heeft er niet van Lange Wapper hooren spreken,
Die hier in vroeger tijd verblijf gekozen had?
Hij speelde dwaze liên zoo meenge poets en streken
En was bekend met alle menschen in de stad;
Hij strafte boozen soms zoo wreed en ongenadig,
Maar goeden toch beschermde en loonde hij gestadig.

Hetgeen ik hier vertellen wil is lang geleden.
Er woonde toen ter steê een' vrouwe jong en schoon,
En rijk aan geld en goed, maar licht van geest en zeden;
Reeds menig jonkman had haar schat en min geboôn.
Ze nam het alles aan, want niemand wees zij af;
Maar spoedig bracht zij allen tot den bedelstaf.

De Lange Wapper zag den list met toornige oogen
En dacht, terwijl hij langs het huis kwam 's morgends vroeg:
‘Die vrouw heeft in haar leven menigeen bedrogen;
Wel bij mijn ziel! die gruwel duurt nu lang genoeg;
Zoo waar ik leef, zij zal haar' snooden handel boeten,
Geen' minnaar zal ze nog zien knielen aan haar voeten!’

Des avonds kroop de Lange Wapper op de daken.
Reeds, sierlijk opgetooid, te wachten zat de vrouw,
Toen ze eensklaps 't vuur der koorts voelt gloeien op haar kaken,
Wijl Lange Wapper luistrend neêrdaalt langs de schouw.
‘Ik weet niet, spreekt ze stil, wat er mij heden let,
Ik ben onpasselijk en ga maar vroeg te bed.’

En nauwlijks was de vrouw de kamer uitgetreden,
Of Lange Wapper komt zijn' donkren schuilhoek uit:
‘Slaap wel, Mevrouwtje-lief,’ zoo mompelt hij te vreden
‘Het is een eeuwge slaap die thans uwe oogen sluit!’
En toen vervormde hij zijn' beenderige knoken
In 't eigen beeld der vrouw, wier boosheid was gewroken!

II.

Op klokslag tien kwam de eerste minnaar schuchter binnen;
Het was een jongeling pas twintig jaren oud:
‘O schoone vrouw, sprak hij, gij weet hoe teer 'k u minne,
Aanvaard dees liefdepand, een halssnoer, echt van goud.’
De Wapper nam 't en zei: ‘'k ben zeer gevleid, maar hoef
Van uw' standvastigheid een' moeielijker proef.’

- ‘Gewis, ik ben bereid, sprak de andre, u die te geven.
- Op 't kerkhof, klonk het nu, zult gij tot middernacht
Op 't groote kruis gaan zitten en.. 'k ben de uw' voor 't leven.’
De jongling gaat, en wijl nog Wapper heimlijk lacht,
Verschijnt met groot gedruisch der vrouwe tweede aanbidder.
Het was een edelman, een trotsche, flinke ridder.

‘Geliefde vrouw,’ begon hij, ‘laat het mij u zeggen’,
Terwijl hij zoent de hand, die Lange Wapper bood,
‘Ik zweer u, 'k zou mijn hoofd vóór uwe voeten leggen
Ten prijze van uw hart, want 'k min u tot den dood.’
- ‘God gave 't ridder, doch 'k verlang een nieuw bewijs
Van uwen moed en 'k hoor u toe tot dezen prijs.’

- ‘Spreek op!’ zei de edelman. - ‘Ga dan naar 't kerkhof henen,
Tot aan het houten kruis en kruip deez' doodskist in,
En dek ze toe tot klokke twalef zij verschenen:
Dan schenk ik u mijn hart en eeuwge wedermin.’
De ridder neemt de kist en, in gepeins verslonden,
Gaat hij de proef doorstaan, waartoe hij was verbonden.

Ten elven kwam de derde, reeds een man van jaren
Met halfvergrijsden baard; zijn hoofd was kaal en glad;
Zijn oog toch schittert nog. In wetenschap ervaren,
Dies werd hij steeds vereerd van elk en hooggeschat.
‘O vrouwe!’ stamelt hij, ‘de minnevlamme fel
Doorwoedt mijn' zwakke borst, gelijk het vuur de hel...’

- ‘Ik wil, zei Wapper toen,’ uw' vuurge liefde loonen,
‘Doch verg van uwe trouw een krachtiger betoog;
- “O spreek, riep hij verheugd, o zeg, hoe kan ik toonen
Hoe diep ik u bemin...” En hoopvol blonk zijn oog.
- “Daal in den kelder dan, daar vindt ge eene ijzren keten
Van twintig ellen lengte, zuinig afgemeten.”

Gij zult te middernacht, ze naar het kerkhof dragen
En sleuren driemaal rond het groote houten kruis,
En wachten tot de zon in 't Oosten op zal dagen.
Dan komt ge met de keten weder naar mijn huis.’
De wijsgeer torscht den last; gesteund door wondre kracht,
Betreedt hij 't doodenveld op 't uur van middernacht.’

O wreede straf! Met schrik bevangen, bij 't verschijnen
Des tweeden stortte de eerste neêr en brak den nek
Toen hij den ridder in de doodskist zag verdwijnen.
De derde vluchtte 't kerkhof zinloos,.... en bleef gek;
Bij 't kettingrammlen op de kist, de tweede aanbidder
Sloeg 't scheel op met een gil: de laatste van den ridder.

Des andrendaags al vroeg de mare zich verspreidde
Van 't geen er was geschied des nachts op 't doodenveld;
Men liep naar 't huis der vrouw, en schelde.. en schelde.. en beidde,
Want niemand wist wat Lange Wapper had voorspeld.
Maar toen men wachtens moê met braak de deur ontsloot,
Vond men de schoone vrouw op hare sponde dood!

CONST. DE WAEGENAERE.

Antwerpen, November, 1884.

Nederlandsche Letterkunde in België.
(Rede, op het Brugsche Kongres gehouden door den heer E. Van den Berghe).

Hoe kostelijk de tijd ook weze, welke moet besteed worden aan het bespreken van belangrijke vraagpunten der dagorde, durf ik toch eenige oogenblikken afbedelen voor het vluchtig ontwikkelen der volgende gedachten:

‘Menig verdienstelijk boekwerk uit Noord-Nederland wordt weinig door het Vlaamsche Volk gesmaakt, en dan ook nauwelijks gelezen.’

‘Daaruit volgen voor ons aanzienlijke nadeelen.’

Wanneer ik eenige zinsneden ter verklaring van deze mijne denkwijze zal ingebracht hebben, wil ik beproeven naar middelen te verwijzen, om dien toestand te verbeteren, en alzoo de Noord-Nederlandsche letterkunde hier te lande te leeren waardeeren.

Ja, MM., het is eene droeve waarheid. Vele Vlamingen, en vooral veie Vlaamsche vrouwen, alhoewel met de drift tot lezen bezield, kennen weinig de litterarische voortbrengselen van Noord-Nederland. Zonder recht op Fransche lettervruchten verzot te zijn, hebben zij den *Comte de Monte-Christo*, *Notre Dame de Paris* en zelfs den *Juif Errant* reeds lang verslonden, vooraleer te hebben stilgestaan bij *Klaasje Zevenster*, *Mevrouw La*, *de Bloem van Antwerpen* (*!! Red.*) en andere boeiende verhalen onzer Hollandsche romanschrijvers.

Nochtans die Vlaamsche lezers, welke met de vloeiende bladzijden van *Batavia* en *het Goudland* zijn ingenomen, vragen niets beters dan verder hun verstand te voeden met de gezonde spijs, naar welke een ernstige geest steeds hunkert. Doch - en zulks wordt te veel vergeten - zij zijn niet gewoon lang te zoeken om den sleutel van iedere gedachte te vinden, en hebben daardoor eene bijzondere voorliefde voor alles, wat op de hoogte staat van hun bevat-

tingsvermogen. Ongekunsteld in manieren en spraak, veronderstelt de volksklas dezelfde natuurlijkheid bij degenen, die beweren hare verbeelding mede te sleepen. Alle gewrongene schrijftrant verveelt haar en ontrukt het boek aan hare handen: te veel vreemde uitdrukkingen, in het Nederlandsch uitgedoscht, doen haar medelijdend en spotlachend de schouderen ophalen, of vervalschen weleens hare voorstelling tot zooverre, dat de tegenstrijdigste meeningen, uit dit misverstaan geboren, haar een zeer klein gedacht geven van de eigenlijke verdienste de werks. Zoo geraakt dan ook natuurlijkerwijze de naam des schrijvers op de lijst der verworpelingen, en onmeedoogend worden dezes beste schriften als onbeduidend uitgekreten.

Het is gansch onnoodig daarbij te voegen, MM., hoe bij dergelijke menschen de wetenschappelijke en geschiedkundige werken ontvangen worden, die zich opdringen met eenen holklinkenden bastaardtitel; item degene welke zich aanbevelen in exentrieke bewoordingen, die iemand koud zweet op het lijf jagen. Indien het betaamde, zouden wij hier eene gansche reeks zulke onverteerbare opstellen kunnen aanstippen, die op eerste zicht en na twee bladzijden lezens, op de zenuwen geven: doch de censuur behoort thans, God zij gedankt, aan het publiek alleen, en geenszins aan afzonderlijke personen.

Voor iedereen wordt het nu zeker klaar, waar de groote kwaal verscholen ligt, die menig roman en des te meer menige didaktieke bespreking besmet en in den ban der Vlaamsche huisbibliotheken doet slaan. Bemerkt wel, MM., dat zij op verre na niet uitsluitelijk bij de Noord-Nederlanders te ontdekken is, o neen! Onze geleerde taalbroeders van Amsterdam, Leiden, Groningen en elders, hier in zoo grooten getalle toegesneld, hebben ons in het afgebroken beoefenen der Dietsche litteratuur den weg getoond, en waar zij struikelen, daar vallen wij. Maar het blijft niettemin in het oog vallend, hoe sommige zwakke kanten der Hollandsche schrijfwijze de geestdrift der Vlamingen voor zekere gewrochten te spoedig koelen, zelfs hoe die geestdrift moeilijk tot aan de gewone Vlaamsche volksklas doordringt.....

Men stelt zich gemakkelijk voor, wat diezelfde volksklas erbij verliest, niet overvloedig te kunnen putten in de rijke bron der Noord-Nederlandsche letterkunde.

Juist omdat het opstellen in de moedertaal op de boorden der Wahal, in Noord-Brabant en Friesland eene ingewortelde lievelings-oefening is voor alwie schrijven kan, blijven ons eene menigte schatten van gezond oordeel, geleerdheid en ondervinding onbekend. Immers deze taalbroeders behooren tot een ernstig volk met breede practische gedachten, hebbende de strekkingen en het karakter van onzen stam zuiver behouden; - standvastig waar wij, door vreemden invloed (zulks poogde men te vergeefs te verbergen) onzen aard naar den drang der omstandigheden en de luimen onzer oude meesters hebben moeten plooien. Onze litteratuur is eenen langen lijd verstikt gebleven, vooraleer vader Willems, kanonnik David en hunne tijdgenooten haar het volle daglicht terugschonken. Wij hebben dus gedurig moeten strijden, gelijk wij nog doen ten anderen, tegen bespotting en onverschilligheid. op een tijdstip dat onze Hollandsche vrienden in volle vrijheid hunne ontboezemingen aan de drukpers toevertrouwden. Zouden deze dan geen werkelijk stapje vooruit zijn! En kunnen zij intusschen niet veel arbeid verricht hebben, die der moeite waard is om nazien?

Hewel! die arbeid, evenals degene welke nog dagelijks afgedaan wordt, is voor de volksklas grootendeels verloren. Meer nog! de grillige wendingen der Fransche romans. die zij leest om de ledige uren aan te vullen, hebben op haar eenen noodlottigen invloed: allengskens wijzigen zij heuren aard, bederven haren natuurlijken aanleg, en verminderen eenigermate den eerbied voor de meesterstukken van het groot Nederlandsch gezin. Is zulks niet beklagenswaardig? En wordt het niet noodzakelijk naar middelen uit te zien, om die slinksche verbastering af te weren?

't Is met dit doel dat ik aan het geëerd gezelschap eenige maatregelen wil voorleggen, met nederig verzoek die te overwegen. en nadien te wijzigen ingevolge de erkende noodzakelijkheid.

De werken onzer overledene groote dichters uit Noord-Nederland, MM., zijn meestendeels uitgegeven met verkla-

rende aanduidingen van geleerde professors. Alberdingk Thijm vergemakkelijkt ons de lezing van Helmers, Koenen van Tollens, Willems van Jacob Cats, en zoo gaat het met eene gansche reeks dichtbundels. Waarom die schikking niet uitgestrekt tot de proza? Of denkt men misschien dat onze gewone Vlaamsche verstanden veel lust gevoelen zullen, eenig roman uit te pluizen, waar de bewoordingen *uitdijen*, *consumtie*, *fiedeleeren*, *pittig*, *annexatie*, *conterfeitsel*, en wat weet ik al meer, voor hen niet bevattelijk zijn gemaakt! Nooit zou Conscience zaliger dergelijke tongsprongen en hersenspanningen van zijne lezers uit Polder- en Kempenland gevergd hebben, o stellige nooit!

Dit overvloedig gebruik van eigenaardige Hollandsche woorden doet aan sommige kortzichtige menschen zeggen: Hollandsch en Vlaamsch zijn twee talen. Diepe dwaling, MM.! Alsof het Provençaalsch en het Fransch der noordelijke gewesten niet gelijk mochten aanspraak maken op de waardigheid van echt Fransch 1 De Provençalen hebben eene ware litteratuur, enkel verschillende van de taal van Corneille en Racine, *cette grande dame*, gelijk professor Egger haar noemt, door een bepaald getal uitdrukkingen, net zooals Hollandsch en Vlaamsch. Nu, wat doet men om die letterkunde, welke de Fransche Akademie nog in 1852 bekroonde in den persoon van den provençaalschen dichter Jasmin, om die letterkunde, zeg ik, door de overige ernstige Franschen te doen smaken? Juist wat hier voorgesteld wordt. Men vergezelt ieder verdienstelijk werk van ophelderingen in akademisch Fransch: sommige wendingen worden verklaard, enkele worden vertaald en in hunne vormende hoofddeelen ontbonden; op de verdiensten van dit of dat wordt behendig de aandacht getrokken. Zou zulks reeds niet veel bijgedragen hebben, om de lezing van provençaalsche lettervruchten aan te moedigen?

Zoo, MM., kunnen wij ook te werke gaan ten opzichte van het Noord-Nederlandsch. Maar of die schikkingen vrijelijk moeten genomen worden. anders gezeid nagelang ieders initiatief, of wel onder patroonschap van eene aangestelde kommissie, ben ik geenszins bij machte te beslissen. Sommige letterkundigen, aan wien ik de zaak over een drietal weken voordroeg, waren geneigd tot het volgende:

‘Samenstelling van een komiteit, bestaande uit letterkundigen en geleerden van Noord- en Zuid-Nederland.

Ziehier de werkzaamheden, waarmede die heeren zich konden onledig houden:

a. Voorloopig zouden zij, bij iedere nieuwe uitgave van de werken onzer afgestorvene schrijvers, verklarende nota's voegen. Zoo konden, om een voorbeeld aan te halen, de verdienstelijke schriften van den gevierden Van Lennep, uitgegeven in Zuid-Nederland, voorzien zijn van onontbeerlijke en keurige aanduidingen over eigenaardige wendingen, spreuken, zinbouw, lokale bewoordingen, enz., dit alles verschuldigd aan eene Zuid-Nederlandsche pen.

Het tegenovergestelde zou desnoods plaats grijpen met Vlaamsche schriften van hooge vlucht, welke voor de Hol landsche provinciën eenige werkelijke moeielijkheden van bevatting zouden aanbieden.

b. Het komiteit, of derzelver bijgevoegde leden, zou zich insgelijks ter beschikking houden van degenen, die verlangen eene uitgave te ondernemen in collaboratie of samenwerking met eenig lid van het voormelde komiteit. Op zulke manier kon ieder beginneling een soort van opleider vinden in de letterwereld, wat geen gering voordeel mag heeten.

Natuurlijk is het komiteit diensaangaande hoegenaamd tot niets verplicht: enkel een welwillende bijtreding, welke afhangt van de waarde en de strekking van het opstel des verzoekers.

c. De Vlaamsche afdeeling zou jaarlijks eene lijst opmaken der aldus uitgegeven werken, met een zeer bondig oordeel, *voor het volk geschreven.* Dit verslag namen de Belgische boekhandelaars zeker geerne op, geheel of gedeeltelijk, als aanhangsel hunner kostelooze katalogen.

Dergelijk verslag kon in gelijke voorwaarden verschijnen in Noord-Nederland, inzonderheid voor nuttige Vlaamsche boekdeelen.

d. Leden en bijgevoegde leden van het komiteit kunnen met hetzelfde inzicht deelmaken van de redactie der Hollandsche tijdschriften in 't belang van België, en der Belgische in het belang van Holland.’

Die vierde alinea der werkzaamheden heeft enkel betrek op eene nevenkwestie. Doch de drie eerste handelen zeker over maatregelen, die men zonder rijp overleg niet versmaden mag.

Bij die schikkingen, MM., durf ik eenen anderen overgangsmaatregel voegen, welken men nochtans ook als niet verplichtend kan maken: De Vlaamsche scholen zouden in bijzondere omstandigheden aan hunne bekroonde leerlingen een ruim aantal Hollandsche, en de Noord-Nederlandsche scholen een aanzienlijk getal Vlaamsche boeken ten prijze schenken. Zulks heette natuurlijk welkom bij de boekhandelaars van beide landen, en droege niet weinig bij om van weerskanten de lettervruchten der geburen te leeren kennen, achten en hoogschatten, vooral wanneer men nagaat, hoe ons Landsbestuur in haar programma voor onderwijsgestichten eenige uren heeft bepaald, om rekening te geven van gelezene boeken. Alzoo liggen de geschonkene deeltjes zeker niet onaangeroerd op den zolder of in den koffer te beschimmelen, en het doel dat wij ons voorstellen is bereikt.

MM., ik verhaast mij een einde te maken aan deze wat langdradige rede. Kon de verwezenlijking van mijn plan, onder uw wijs beleid aanneemlijk geworden, iets bijdragen tot de verheerlijking onzer lieve moedertaal, mijn en ons aller vurigste wensch ware vervuld.

E, VAN DEN BERGHE.

Boekbeoordeeling.

I.
Hendrik Conscience, zijn leven en zijne werken geschetst door Pol de Mont. - Haarlem, W. Gosler. Gent, Ad. Hoste. Prijs 3.50 fr.

Het onderhavige werk is een schoon en goed boek tevens, zoowel voor wat den inhoud als de uiterlijke verzorging betreft.

Zooals het daar voor ons ligt, in zijnen netten omslag, met fraaie letter gedrukt op stevig papier, en opgeluisterd door een portret in lichtdruk, een ets door P. Verhaert en twee autografen uit de verzameling van Jan van Beers, zóó verdient het reeds door elken beminnaar van schoone uitgaven gekocht te worden.

Maar de waarde van het boek wordt voornamelijk verhoogd door zijnen degelijken inhoud. Pol de Mont stelt ons hier den geliefden volksschrijver voor zooals hij wezenlijk is geweest; een eenvoudig en zedig mensch, met hart en ziel verkleefd aan taal en volk, arbeidende aan de verheerlijking van de eerste en de verheffing en ontvoogding van het laatste; aanmoedigend en onbaatzuchtig tegenover jongere kunstenaars en medestrijders.

Dit schoone, zooniet het schoonste beeld onzer Vlaamsche Beweging, heeft de schrijver blijkbaar met voorliefde geteekend, met inachtneming der tijdsomstandigheden en in betrekking met den grooten strijd, welken Vlaanderen tegen verfransching en minachting te strijden had. Zoo komt het dat wij hier een menigte bijzonderheiden aantreffen, welke of onbekend of door het tegenwoordig geslacht niet genoeg gekend zijn, en die een nieuw licht werpen over duistere punten of tot nu toe verkeerd uitgelegde toestanden.

Pol de Mont heeft zijn werk in zeer onderhoudenden vorm geschreven; hij heeft ons een boek geleverd, dat belang-

wekkend en terzelvertijd leerzaam is. Zijne mededeelingen aangaande de wijzigingen aan *Het Wonderjaar* toegebracht - men leze vooral de *Bijlage* van de Monts werk -; zijne bespreking van de lieve heidetafereelen, waarin Conscience een meester was; de ongekende wetenswaardigheden over het ontstaan en de werkingen van het 'Heilig Verbond' en over den strijd der Antwerpsche Vlamingen tegen de franskiljons van dien tijd - dit alles geeft aan deze levensbeschrijving een belang en eene waarde, welke wij niet genoeg kunnen doen uitkomen.

Een paar aanmerkingen willen wij ons veroorloven. De verschillende bestanddeelen, welke het boek samenstellen, zijn naar ons inzien niet genoeg tot één geheel bijeengebracht; er is dus wel wat gebrek aan eenheid. Wat de taal betreft, die overigens zuiver en goed Nederlandsch is, moeten wij op het verkeerd gebruik van enkele woorden, de verouderde spelling van *ae* (in plaats van de zware *e* vóór de *r*) alsook op de *nieuwere* spelling van enkele andere woorden de aandacht van den schrijver inroepen. Vooral de laatstgenoemde *zonderlingheden* keuren wij ten sterkste af.

Deze kleine vlekken dingen echter niets af op de waarde van het werk, daar zij gemakkelijk te herstellen zijn. De Mont's boek blijft, wij herhalen het, zoowel onder opzicht van den inhoud als van de stoffelijke uitvoering, ten hoogste aanbevelenswaardig.

FRANS DE GHENT.

2 *Nov*: 1884.

II

Luit en Fluit Dichtbundel van Fr. S. Daems. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Antwerpen, Jan Boucherij. Prijs 3.50 fr.

Dit boek is een prachtwerk.

Men oordeele: fraai Hollandsch papier; nette elzeviersletter; eene roode, fijne omlijsting op elke bladzijde; hier en daar, boven en aan het einde van de hoofdstukken, ver-

sieringen; een titelblad in 't zwart, in middeleeuwschen stijl: een omslag in rood, goud, groen en zwart, sierlijk gedrukt door het huis K. Van de Vijver Petijt te Brugge, en dit alles met fijnen smaak uitgevoerd! Mag *Luit en Fluit* derhalve niet onder de schoonste boeken gerekend worden, welke sinds jaren in België verschenen zijn?

En de inhoud?

Wij kennen S. Daems door eenen bundel gedichten, in 1879 verschenen. Wij zullen geene vergelijking maken tusschen dezen nieuwen en den ouden bundel: zij zou misschien wel ten nadeele van den eerste kunnen uitvallen. Toch moeten wij erop wijzen, dat ook *Luit en Fluit* getuigenis aflegt van meesterschap over de taal, zoetvloeiendheid van stijl, keurigheid in den versbouw en gemak in de berijming.

Het doet ons dan ook zooveel te meer ongenoegen in dit boek talrijke gelegenheidstukken aan te treffen, die voor ons het voorkomen hebben, als dienden zij slechts om het getal bladzijden te doen uitdijen. Dergelijke verzen zijn meestal niet van stroefheid en gezochtheid vrij te pleiten en vervallen wel eens in echte rijmelarij.

Gelukkig dat nevens deze gedichten een vrij groot getal andere voorkomen, die den echten dichter kenmerken, en waarin wij de hooger aangehaalde hoedanigheden ruimschoots aantreffen. Men leze b. v de hemelsage: *Dat rijken in den hemel wel wat vooruit hebben;* de 4 Kempische liedjes: '*k Ben maar een boer*, *Winteravond*, *Zaaierslied*; *het Liedje van 't spinnewiel*; - *Sinte Franciscus' Geboorte*; - *De laatste zucht;* - *Ginevra*, een verhaal naar het Engelsch: - de ietwat lange, maar in keurige rijmelooze verzen bewerkte *Algastiade*, enz., enz.

Vele godsdienstige stukken, waarvan enkele onder de beste mogen geteld worden, treffen wij hier aan, als daar zijn: *Op Golgotha*, de cantate ter eere van Sinte Cecilia: *Lelie en Palm*; *Exaudiat*, *Aan den Eerw. Heer Backx*: *Dinitte illis.*

Frater S. Daems heeft ons verder eenige meer of min gelukte proeven van humor, namelijk. *Moderne poëzie*, *met vertolking in menschentaal tusschen haakjes*; *de Nieuwerwetsche Rhapsodie*; *Ovidius' vertrek naor de Balling-*

schap; de hoogervermelde *Agastiad*e; *de Zielensmokkelaar*; *Aan het Ridderkrus van* ***, enz.

Tusschen de kleinere stukjes mogen wij nog vermelden: *Van een kalmen Avond*; *Aan den Nachtegaal*; *de Musch tusschen de Zangvogels; Slaapt in vrede*; *Hoe zij de stijl.*

Zooals men ziet, komen in *Luit en Fluit*, naast enkele zwakke stukken, vele goede gedichten voor. Dit boek van den Norbertijner-kanunnik-regulier mag derhalve, ook om zijne prachtige stoffelijke verzorging, aan alle lezers van poëzie aanbevolen worden.

F.d.G.

Tentoonstelling van Schilderijen van den Kring ‘als ik kan.’

De leden van bovengenaamde Vereeniging beginnen hoe langer hoe meer te bewijzen, dat zij kunnen.

De verscheidenheid van gedachten en opvattingen in de natuur, is een bewijs dat de kunstgeest bij de jonge artisten van ALS IK KAN, zich meer en meer ontwikkelt. De Tentoonstelling van December 1884 verdient dan ook in het algemeen eene loffelijke vermelding; wij zullen nu de artisten afzonderlijk bezoeken. Honneur aux dames, zegt het spreekwoord. Wij beginnen alzoo met Mej. Laukota, die drie schilderijen heeft tentoongesteld. *De Synagoog te Praag* is schoon door effect van kleur en is goed als teekening, ook *de Cactusplant* en *het figuur met den ring* zijn twee goede schilderstukjes. Mej. Rigelé zond insgelijks drie zeer goede studiën, zoo als *het kind met de katten, Algemeene Kuisch*, moeielijk onderwerp, doch zeer goed weergegeven, en *Lucia*, een zeer goed studiekopje; beide dames zijn dus zeer goed vertegenwoordigd in den wedstrijd van zoo vele mannelijke gespierde borstelvoerders. De eerste is Prosp. de Wit, de teekenaar van de keurige inkoomkaart; hij zond ook een schoon *herfstgezicht*, dat zeer waar van kleur is, een *schemeravond* met gevoel teruggegeven, een herfst getiteld *onder de bladeren*, die goed van kleur is; doch minder gunstig vond ik *een gezicht bij het kasteel van Ischot* en zijn schilderij *sous bois, herfst effekt*, dunkt mij wel wat hard van kleur; beter zijn zijne *octoberavond* en *de boorden aan de Schelde.* L. Brunin zond

eene verdienstelijke *boerenhoef:* zijne schilderingen, *onzekerheid* en *de verfmaler* zijn goed van teekening en effect. Ook zijne *Kikvorschenpoel* en het schilderstuk getiteld *bij den lijstenmaker* zijn goede impressiën. *De meloenen* van E. Chappel zijn schoon en krachtig van kleur; ook zijne syringen zijn verdienstelijk; minder waar zijn de *theerozen*, daarentegen verdienen eene loffelijke melding zijne *visschen* en *chrysanthemen.*

De *Dageraad* van Ch. Boland, is dunkt mij, niet zeer goed uitgedrukt, en in zijn *novembermorgen* komt te veel het systeem van het jaar 1830 door. De hond *Nelly* is goed gepenseeld; als landschap vind ik verdienstelijker zijne *weide met molen te Hofstad*, zijne *afluistering in het bosch* en zijn *boomgaard te Aalst.*

Ch. Mertens zond drie verdienstelijke paneeltjes; *de Lettergieters*, *De Vrijgezel* en *een fugue van Bach*, zij zijn goed van kleur, teekening en effect. Ook het schilderstukje van H. Luijten, getiteld *gepooterd*, is verdienstelijk; ook mag genoemd worden *De eerste kritiek*, en *de koestal* van denzelfde. G. Bos leverde vier schilderijen: *In den stal*, *zonnig hoekje*, *koestal* en *in de duinen;* zij getuigen allen van talent.

F. Hanno zond een fruitstuk met mispelen, die goed geschilderd zijn doch de compositie is niet zeer gelukkig. De schilderijen van F. Adriaensens, een gezicht te St-Fontaine en een bij Remouchamps laten onder opzicht van kleur wel iets te wenschen. over. Ook *de Herfst* van H. Rul is niet waar als kleur. Zeer verdienstelijk zijn de twee paneeltjes van L. Dela Hay; *de liefhebber van gravuren* en de *knecht liefhebber*; *Baas Jan* van Snick is eene goede tijpe. Het biddend vrouwtje is goed van uitdrukking en zijne *dorpshorlogiemaker* is ook niet zonder verdiensten. Zeer verdienstelijk is het Premieschilderijtje van A. Silis.

De *vijver* van H. Rul is niet gelukkig wat de lijnen betreft, doch zeer goed is de *straat te Baesrode* van H. van de Velde; zeer verdienstelijk is het zeegezicht bij het eiland Wight van Castel Ebers, benevens het *woud van ventuor* van denzelfde; ook verdient vermeld te worden *de schoenlapper* van W. Albracht, alsook *de vagebond* van denzelfde.

Met zeer veel lof moet ik spreken van Van Beurden's beelhouwwerk. *Mijn zoon*, *in den Circus* en *de Les* zijn keurige groepen. Ook ten slotte eene loffelijke melding voor de Ets van G.J. Bos.

MODERATUS.

Verkeer tusschen zuid en noord.
Rede gehouden op het Congres van Brugge.

Mag de Vlaamsche Beweging zich verheugen sedert lang naar waarde geschat te worden door een groot getal der letterbeoefenaren in Noord-Nederland, vooral door de bezoekers van deze congressen, de groote gemeente daarentegen blijft onverschillig aan haar streven, of is gansch onbekend met den strijd, dien zij, na 1830, voor het behoud en den bloei onzer taal in België heeft aangevangen en nog volhoudt.

Het kan niet worden betwist dat aldaar, in alle standen der samenleving, nog vaak het oordeel heerscht, volgens hetwelk België door en door Fransch, het Vlaamsch geen Nederlandsch is en niet geduld noch gesproken wordt, tenzij in en door de minder beschaafde klassen.

Van daar wellicht het verschijnsel, dat vele burgers uit Noord-Nederland, bij een reisje naar of door België, zich verhaasten hunne taal aan de grens achter te laten, als vreesden zij, dat ze door de Belgische tolbedienden als smokkelgoed zou worden aangeslagen; vandaar dat schier al de Noorderbroeders, die zich in België met der woon komen vestigen, vooral te Brussel, waar de Nederlandsche kolonie vrij talrijk is. zich buiten hunne Hollandsche club zooveel mogelijk van de Fransche taal bedienen.

Als bewijs daarvan kan onder meer strekken het uitsluitend Fransch karakter, dat onlangs te Brussel door de Ned. Maatschappij van Liefdadigheid werd gegeven aan de inrichting harer anderzins prachtige tentoonstelling van schilderijen en kunstvoorwerpen. Plakbrieven, opschriften, toegangskaarten, catalogussen, 't was alles in 't Fransch, en in het Fransch alleen.

Benoemt overigens de Nederlandsche Regeering niet meermalen Consuls in België, welke weinig of niet met de Nederlandsche taal bekend zijn?

Wij hopen dat de Noord-Nederlandsche congresleden ons die bemerkingen niet euvel zullen opnemen. Onverbloemde

waarheid spreken is hier plicht. De Vlaamsche Beweging, om hare verkregene stellingen te behouden en uit te breiden, kan noch wil de Noorderbroeders verzoeken om rechtstreeksche medewerking; maar zij mag ten minste van hen verwachten, dat zij niet onrechtstreeks, al ware het dan ook onwetens en onwillens, hare reeds zoo moeilijke taak nog moeilijker maken.

Wij zeggen: onwetens en onwillens, omdat wij overtuigd zijn, dat wij hier te doen hebben met onbekendheid met de ware Belgische toestanden; omdat men over 't algemeen in Nederland niet weet, dat ons volk, ondanks het Fransche vernis, waarmede men het heeft trachten te bedekken, door en door Nederlandsch is gebleven; omdat men er niet weet dat de Vlamingen, sedert 1873, drie taalwetten hebben bekomen, waardoor de rechten der Nederlandsche taal in het Gerechtswezen, in Bestuurzaken en in het Middelbaar onderwijs werden erkend en haar gebruik geregeld.

Waaraan anders toe te schrijven, bij voorbeeld, het avontuur van een Zuid-Nederlandsch Congreslid te Kampen, wien de bediende van het telegraafkantoor aldaar weigerde zijn in 't Nederlandsch gesteld telegram over te zenden, om reden, zegde hij, dat de telegrammen voor België moesten vervat zijn in de Fransche taal?

Waaraan anders, in den *Postgids voor het Koninkrijk der Nederlanden*, *uitgegeven op last van den Minister van Waterstaat*, *Handel en Nijverheid*, benamingen van Belgische postkantoren als deze:

Gand, Anvers, Bruges, St. Nicolas, Tamise, Roclenge, Tongres, St. Gilles, La Pinte, Vieux-Dieu, enz.?

Waarom anders zouden de Postmeesters uit Noord-Nederland, wanneer zij uit Vlaanderen quittanciën, in 't Nederlandsch gesteld ter inning krijgen, meest altijd den postwissel in het Fransch opmaken, en den verzender bijv. melden dat hij niet acht en tachtig fr., maar *octante-huit francs* te goed heeft?

Waarom anders worden bijna al de adressen van brieven, postkaarten en goederenverzendingen uit het Noorden naar België, ook naar Vlaamsch-België, in het Fransch gesteld, zelfs die van verscheidene Nederlandsche dagbladen?

Waarom, op de spoorwegen, zouden de *Geleidebrieven* of

feuilles de route, de *bagagiebrieven* (feuilles de bagages), de reiskaarten voor België alle uitsluitend in het Fransch zijn?

Zoo zijn ook, als een bewijs te meer dat men in Nederland, op het gebied der taal, geen onderscheid maakt tusschen Frankrijk en België, de zoogenaamde ‘livrets’ coupons en ‘livrets pour voyages circulaires’ voor beide genoemde landen in het Fransch, terwijl daarentegen die voor Italië in het in het Fransch, Itatiaansch en Duitsch, die voor Zwitserland in het Fransch en Duitsch zijn gedrukt.

Terloops zij hier aangemerkt, dat het Belgisch ministerie van Staatsspoorwegen, Posterijen en Telegrafen, sedert 1883, in uitvoering der taalwet van 1878, de vreemde teksten Duitsch, Italiaansch en Engelsch doet voorafgaan van die in de twee Belgische nationale talen: het Nederlandsch en het Fransch; terwijl de N.N. spoorwegbesturen hoegenaamd geen behoefte schijnen te gevoelen om de vreemdelingen te doen zien, dat het N. Volk aan zijne eenwenoude landtaal gehecht blijft.

De houding der N.-Nederlandsche Regeering in dat opzicht is gansch buitengewoon. Immers met evenveel recht als de Engelschen in 't Engelsch, de Duitschers in 't Duitsch, de Italianen in 't Italiaansch aan 't Belgisch gouvernement schrijven. - met evenveel recht en reden zou Nederland aan ons Gouvernement moeten schrijven in de Nederlandsche taal, die ook de moedertaal is van de groote helft der Belgen.

Niet de diplomatische betrekkingen willen wij hier bedoelen; doch de andere, die meer in 't dagelijksch leven ingrijpen, als daar zijn die over handelszaken, waterwerken, zeewezen, telegrafen, posterijen en spoorwegen, beschouwen wij als zijnde van zeer gewichtigen aard. Op al deze punten bestaat er hoegenaamd geene reden waarom het N. Staatsbestuur onder al onze geburen, afstand zou doen van het gebruik zijner taal, en deze hier tegenover vreemde talen in eenen staat van minderheid zou stellen.

Ook wat de betrekkingen van het N. Gouvernement en zijne ambtenaars met bijzondere personen in Vlaamsch België betreft, is het bedroevend, dat daartoe de Fransche taal bij voorkeur gebruikt wordt.

Mijne Heeren, na lange jaren strijd zijn wij er in gelukt,

onze taal, de Nederlansche taal, door ons Staatsbestuur officieel als eene der twee landstalen te doen erkennen, wij zijn er in gelukt haar bij de wet, in de Nederlandsch-sprekende gewesten van België, voor een groot deel de plaats die haar toekomt te doen innemen in 'f gerecht, in het bestuur, in het onderwijs, en wij koesteren de gegronde hoop onze drie taalwetten hoe langer hoe meer in de praktijk en in de zeden te doen treden, en ze, waar het nood is, uit te breiden en aan te vullen.

Zoo wil de wet van 22 Mei 1878, dat alle Belgische staatsambtenaars in 't Vlaamsch land hunne berichten en mededeelingen aan 't publiek in 't Nederlandsch doen, dat zij hunne brieven aan Vlaamsche gemeenten of bijzondere personen in 't Nederlansch opstellen, en zelfs te Brussel, dat men ten onrechte geheel verfranscht achtte, moeten de ambtenaars in 't Nederlandsch op Nederlandsche brieven antwoorden. 't Spreekt van zelfs dat de ambtenaars onzer Vlaamsche streken, waaronder velen het Nederlansch weinig of slechts niet machtig waren, die bepalingen niet onmiddellijk in acht hebben genomen, doch de ministers hebben in 't algemeen, waar gegronde klachten oprezen, de wet krachtig gehandhaafd en de juiste, eerlijke toepassing er van wint dag aan dag veld en zal weldra algemeen worden.

Op de provincie- en gemeente-ambtenaars is de wet niet toepasselijk, maar het grootste getal onder hen gebruikt in de vervulling van hun ambt de Nederlandsche taal.

Wanneer een Vlaamsch burger met Belgische besturen heeft te doen, dan heeft hij dus wettelijk recht op, - en bekomt hij feitelijk meest altijd een Nederlandsch bericht en vooral, op zijn Nederlandsch schrijven een Nederlandsch antwoord. Is het niet te betreuren, dat hij dat niet kan bekomen, wanneer hij met Noord-Nederlandsche besturen in betrekking staat, dat deze stelselmatig aan Vlaamsche ingezetenen alhier in het Fransch schrijven, in het Fransch op Nederlandsche stukken antwoorden, en in ons Vlaamsche land hunne bekendmakingen enkel in het Fransch doen?

En men weet het, het voorbeeld van boven vindt steeds navolging beneden; van daar dat de meeste Nederlanders, van het oogenblik dat zij iets of wat Fransch kennen, zich in hunne briefwisseling met Belgen, van die taal bij voorkeur

bedienen, aldus, op hunne beurt, het vooroordeel in België bevestigende dat het nutteloos is, met het oog op handels- en andere betrekkingen, Nederlandsch aan te leeren, aangezien de Noord-Nederlanders het Fransch machtig zijn.

Op die wijze wordt de taak der Vlaamsche beweging moeielijker gemaakt, wordt het gebied der Nederlandsche taal ingekrompen door onze eigene schuld ten grooten nadeele van de verspreiding onzer letterkunde, wellicht ook in de toekomst, God geve het anders, van het onafhankelijk bestaan van het Nederlandsche ras in Noord en Zuid.

Wij herhalen het: medewerking, inmenging van het Noorden in onzen Belgischen taalstrijd op bestuurlijk gebied vragen wij niet, willen wij niet; doch ook tegenwerking verlangen wij niet te ontmoeten.

Daarom heeft het Algemeen bestuur van het Willems-Fonds het nuttig geoordeeld, op die toestanden en de mogelijke gevolgen ervan de welwillende aandacht van het XIX^{de} Nederlandsch Congres te vestigen. Het hoopt dat de Noorderbroeders gehoor zullen geven aan zijnen wensch, en dat zij, in Nederland teruggekeerd, bij middel van het geschrevene en gesprokene woord, overal waar het kan, in de pers, in de maatschappijen, in het openbaar en privaat leven, hem zullen voorstaan en verwezenlijken.

Gent.

Prof. G. GONDRY.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- **Prijskampen.** - In den wedstrijd van tooneelkunde van den *Vlaamschen Broederbond* van Brugge, werden de eerste prijs (een verguld eermetaal en 500 fr.) aan het stuk *Teleurgestelde Hoogmoed*, van den heer H. Verwatermeulen, en een tweede prijs (een zilveren eermetaal) aan het stuk *Dynamiet*, van den heer Hipp. Ledeganck, toegewezen.

- Ziehier den uitslag van den dubbelen prijskamp voor tooneelletterkunde en tooneelspeelkunst, uitgeschreven door de maatschappij *De Jonge Tooneelliefhebbers* van Brussel:

Voor tooneelletterkunde: 1e prijs aan Aug. Hendricx, met *de Verboden Vrucht*; 2e prijs aan M. de Lattin met *A. B. C.*; 3e prijs aan M.H. Ledeganck met *Getoetst.*

Voor den tooneelprijskamp: 1e prijs aan de *Verbroedering* van Antwerpen; 2e prijs in verdeeling aan *Vreugd en Deugd* van Lokeren en de *Olijftak* van Antwerpen; 3e aan *Taal en Kunst* te Gent.

Beste tooneelspeelster Mevr. De somme-Gassée; beste liefhebster Mevr. Dusse Kramers; beste tooneelliefhebber J.B. Verhoeven.

- De November-aflevering van *De Gids* bevat, onder anderen, eene uitvoerige letterkundige kroniek, waarin eene zeer afkeurende recensie voorkomt van *Luit* en *Ftuit*, van F. Daems, monnik der abdij van Tongerloo, en eene zeer waardeerende boekbeoordeeling van *Een klaverken uit 's levens Akker*, door Mej. Hilda Ram, van Antwerpen.

- In den Nederlandschen Schouwburg te Brussel heeft men het vaderlandsche drama in vijf bedrijven, *Stella of Brussel in* 1719, van de heeren Teirlinck-Styns (muziek van Hendrik Waelput) opnieuw ten tooneele gevoerd. Dit drama speelt in den tijd van Anneessens. Ook de lieve operette van dezelfde schrijvers: *'t Is de liefde* (muziek van Miry) staat er op het programma.

- Van Julius Hoste, hoofdopsteller der *Zweep*, zal in Brussel worden opgevoerd een nieuw geschiedkundig drama in 5 bedrijven, getiteld *Waterloo.* De Heer Karel Miry schreef voor dit stuk een 50 tal muzieknummers, koren, liederen en melodramen.

- Een nieuwe bundel *Tooneelstudiën* de zesde, van den gunstig gekenden schrijver Félix van de Sande, is te Antwerpen bij Lod. Janssens uitgegeven. Het boek telt 200 blz. druks en 32 blz. muziek, en kost 3 fr.

- Wij meenen de liefhebbers van alleen- en tweespraken genoegen te doen met te melden dat de heer Lod. Janssens, van Antwerpen, er dit jaar verscheidene heeft uitgegeven, van den gunstigen gekenden tooneelschrijver Felix Van de

Sande. Ziehier eenige titels: ‘'k Ben van daag getrouwd,’ alleenspraak; - ‘Eerste Meinacht,’ id. - ‘Baas Politiek,’ id. - ‘'k Heb de kramp in mijn Been, “tweespraak;” de Twee Lotelingen,’ id. enz.

- De 37 eerst ingekomene lijsten der nationale inschrijving voor het praalgraf van Hendrik Conscience, hebben de som van ongeveer *vijftien duizend vijf honderd frank* opgebracht.

- Wij vernemen met genoegen, dat het nieuw tooneelstuk van den heer Emiel van Goethem, *Het schoonste meisje van Brussel*, ernstig ter studie ligt en eerlang op den Nederlandschen Schouwburg van Brussel zal vertoond worden. De heer Steenebruggen is met het maken der muziek gelast.

- De aloude maatschappij, ‘*De taal is gansch het volk*,’ te Gent, die opklimt tot op de eerste dagen der Vlaamsche Beweging te Gent, is uit haren sluimer der laatste jaren gewekt en schijnt nu een nieuw tijdperk van bloei en leven te zullen intreden.

Op de veertiendaagsche zittingen worden telkens verslagen uitgebracht door de leden, wier getal merkelijk is aangegroeid, over de laatstverschenen tijdschriften van Noord en Zuid. Alzoo houden de leden zich door gezamenlijke werking stipt op de hoogte der letterkundige beweging van Vlaamsch-België en Holland.

Dit schijnt ons een navolgingswaardig voorbeeld voor de Vlaamschgezinden van Antwerpen, van Brussel, van Brugge en van elders. Het is niet genoeg Nederlandschgezind te zijn, men moet ook zorgen dat men weet wat er in de Nederlandsche wereld zooal gebeurt; anders blijft de liefde voor het gemeenschappelijk vaderland zuiver platonisch en nog al onvruchtbaar.

Overeenkomstig een vroeger besluit der Maatschappij, werd hare rijke boekerij, nagenoeg 3000 werken tellende, aan de Bibliotheek der Gentsche hoogeschool in bruikleen afgestaan. Aldaar zal zij niet alleen ten dienste van de leden, maar ook van het groot publiek staan.

Onlangs werd de Universiteitsboekerij met de bibliotheek van wijlen Prof. Heremans verrijkt. Op korten tijd is daar aldus het aantal der Nederlandsche werken, waaronder zich reeds de rijke verzamelingen van wijlen Dr Snellaert, Ferd.

Van der Haegen en anderen bevinden, buitengewoon aangegroeid. Met het oog op de onlangs ingerichte Normale Afdeelingen van Germaansche talen en geschiedenis is zulks een zeer verheugend feit.

In eene harer laatste zittingen heeft de Maatschappij *De Taal is gansch het volk* haar bestuur als volgt samengesteld: *Voorzitter*, de heer de Maere Limnander, in vervanging van Prof. Heremans; *Ondervoorzitters*, de heeren Blom en Paul Fredericq, deze laatste in vervanging van den heer Julius Vuylsteke, die den wensch uitgedrukt heeft niet in aanmerking te komen; *Secretaris*, de heer Vercoullie; en *boekbewaarder*, de heer D^{r} Am. De Vos.

- *Vereeniging van Nederlandsche Letterkundigen.* - Op Zaterdag 15 Nov. werd te Amsterdam eene vergadering gehouden van Nederlandsche Letterkundigen uit Noord en Zuid, met het oog op het stichten van een verbond, dat hunne gezamenlijke belangen zou behartigen.

Een twintigtal belangstellenden waren opgekomen. Ter bespreking werd gebracht een ontwerp van reglement, opgesteld door de heeren Schimmel, Taco de Beer en prof. van Geer.

Dit reglement was tweeledig. Vooreerst de algemeene verordeningen en dan bijzondere schikkingen voor eene te stichten voorzorgkas.

De commissie van redactie van het reglement had bijtijds aan de schrijvers van Noord en Zuid een afdruk gezonden van haar ontwerp, en de letterkundigen tot bijtreding uitgenoodigd.

Uit het Noorden hebben een vijftigtal zich als lid laten inschrijven. Uit Zuid-Nederland slechts twee.

De Vereeniging van Noord- en Zuid-Nederlansche letterkundigen heeft haar ontstaan te danken aan eene beslissing, genomen in het Mechelsche taalkongres. Daar ontwikkelden de heeren Jan ten Brink en van Eck elk een voorstel om een bond te stichten in den aard der Fransche *Societé des Gens de Lettres*, welke voor doel zou hebben de zedelijke en stoffelijke belangen der schrijvers te behartigen en tusschen hen nauwere aansluiting tot stand te brengen.

Eene eerste poging werd hiertoe beproefd, een jaar geleden, maar gaf niet den gewenschten uitslag, waarschijnlijk

omdat het doel der vereeniging toen niet nauwkeurig genoeg omschreven was. Een tweede ontwerp leidde tot de vergadering van 15 dezer en tot het stichten van den Bond.

Het nieuwe, thans aangenomen reglement noemt als werkkring der Vereeniging: de behartiging der belangen der letterkundigen, zonder deze nader te omschrijven. De latere vergaderingen zullen voor taak hebben de werkzaamheden, onder die rubriek vervat, te bepalen. Ieder die 2 gl. 50 per jaar betaalt en de letterkunde beoefent of beschermt, wordt als lid aangenomen.

Eene enkele werkzaamheid werd reeds in de eerste vergadering goedgekeurd - het stichten namelijk eener voorzorgskas, bestemd om voor de letterkundigen, die ertoe bijgedragen hebben, of voor hunne nabestaanden een kapitaal te vormen, dat uitgekeerd wordt wanneer ouderdom of ziekte hen niet langer de krachten laat tot winstgevenden arbeid, of wanneer de dood ze aan hun gezin ontrukt. Het minimum der jaarlijksche storting is bepaald op 10 gulden.

Het reglement der Voorzorgskas werd met de meeste nauwgezetheid opgesteld door Prof. van Geer van Leiden en door hem met veel talent ter vergadering toegelicht.

Ten slotte werd het bestuur der Vereeniging benoemd. Het bestaat uit de heeren Schimmel, Voorzitter; Taco de Beer, Secretaris; M^{r} van Sorgen, penningmeester; Prof. Jan ten Brink, Prof. van Geer, Max Rooses en H. de Veer, leden.

Wij dringen ten sterkste aan bij de Zuid-Nederlandsche Letterkundigen, opdat zij dit middel om in nauwer betrekking tot de Noord-Nederlandsche kunst- en taalgenooten te komen, niet onbenuttigd zouden laten. Van hen zal het afhangen of de Vereeniging enkel voor Noord-Nederland zal werken of te gelijker tijd nut zal stichten in Noord en Zuid.

Toonkunde.

- Internationaal Toonkundig Kongres. - Den 11^{n} November laatstleden is te Antwerpen, in het lokaal van den ‘Cercle artistique, littéraire et Scientifique’ door den heer Ed. Pecher, voorzitter dier maatschappij, het Inrichtings-Komiteit van het internationaal toonkundig Kongres van 1885 ingesteld.

Dit komiteit is ingericht onder het eere-voorzitterschap van de HH. Gouverneur der provincie, burgemeester der

stad, en voorzitter der maatschappij ‘Cercle artistique, littéraire et Scientifique.’

Het telt onder zijne leden de HH. Schepenen der Schoone Kunsten en van Openbaar Onderwijs, de vertegenwoordigers der bijzonderste muzikale instellingen en genootschappen der stad, verscheidene voorname muziekbeoefenaars en letterkundigen, verder vier vertegenwoordigers der plaatselijke drukpers, waarbij er twee door het Comiteit der Antwerpsche drukpers zijn aangeduid.

Tot werkende voorzitters zijn gekozen: de HH. Peter Benoit, bestuurder der Antwerpsche Muziekschool, Franz Lutens voorzitter der Muziekafdeeling van den ‘Cercle Artistique’ en Leo de Burbure, lid der koninklijke Akademie van Schoone Kunsten van België. De schrijvers zijn de HH. J. Ed. Croegaert, muziekbestuurder van den ‘Cercle artistique’ en Edm. Grandgaignage, algemeen schrijver derzelfde maatschappij.

De zitting werd geopend door eene redevoering van den heer Pecher, waarin deze de eerste geschiedkundige punten van het kongres van 1885 vaststelde en een overzicht maakte der handeling van het regelingsbureel sedert dezes instelling.

De heer Peter Benoit, die na hem het woord nam, deed de voordeelen uitschijnen, welke er voor de stad Antwerpen, uit dit werk zullen vloeien, met het oog op de muzikale Vlaamsche beweging.

De schrijver Mr Grandgaignage gaf daarna lezing van eenen omzendbrief en van een reglement, beide door het regelingsbureel van het kongres ontworpen.

Deze dokumenten werden goedgekeurd.

Vóór het sluiten der zitting, drong de voorzitter van den ‘Cercle artistique’ bijzonderlijk aan op het denkbeeld, welk tot grondslag heeft gediend bij de opvatting van het kongres, dat is: *aan de verschillige muzikale krachten van Antwerpen een terrein te bezorgen*, *bij middel van het kongres*, *waarop zij allen eensgezind tot de verheerlijking der Moederstad zouden kunnen bijdragen*, *en medewerken in het algemeen belang der muzikale kunst en wetenschap.*

- In de zitting van 3^{n} December ll. van de koninklijke Akademie van België hebben de vereenigde afdeelingen, die

de Klas der Schoone Kunsten uitmaken, met eenparigheid van stemmen der aanwezige leden het voorstel aangenomen, om bij het Staatsbestuur den wensch uit te drukken, dat de toelagen, welke verleden jaar aan de nationale muziekfestivals werden ontnomen, opnieuw zouden worden toegekend.

Dit voorstel, door M. Peter Benoit, bestuurder der Antwerpsche Muziekschool gedaan, werd door de tegenwoordige leden der muziekafdeeling warm ondersteund, en wel door de heeren Gevaert en Samuel, wederzijdsch bestuurders der conservatoriums van Brussel en Gent, en Ridder Leo de Burbure, komponist en muziekkundige te Antwerpen.

Men weet dat de regelmatige inrichting dezer nationale muziekfeesten, waarvan Peter Benoit een der bijzonderste stichters is geweest, over 15 jaar door het Staatsbestuur besloten werd.

Die feesten hebben beurtelings plaats gehad:

In 1875 te Gent, onder het bestuur van Ed. de Vos.

In 1876 te Antwerpen, het bestuur van Peter Benoit.

In 1877 te Luik, het bestuur van Theod. Radoux.

In 1878 te Brugge, het bestuur van Leo van Gheluwe.

In 1879 te Bergen, het bestuur van J. Van den Eede.

In 1881 te Brussel, het bestuur van Henry Warnots.

In 1882 te Gent, het bestuur van Hendrik Waelput.

Laat ons hopen dat het Staatsbestuur den door de Akademie uitgedrukten wensch zal willen bijstemmen, daar de festivals ontegensprekelijk veel hebben bijgedragen tot bevordering der nationale toonkunde.

- Te Brussel is er spraak van de oprichting van een nieuwen kring, onder den titel van: *Vereeniging der jonge komponisten.* Het voornaamste doel zal bestaan in het openbaar doen uitvoeren der nieuwe werken van alle toonkunstenaars, die nog geene 35 jaar oud zijn. Op die wijze zal deze nieuwe maatschappij een grooten dienst bewijzen aan de nationale muziekkunst, iets waarin ongetwijfelfd alle kunstminnaars haar zullen willen ondersteunen. De sekretaris is Eugeen Dubois, Anderlechtstr. 127 te Brussel.

- De gekende orgelmakers Pieter Schijven en 5C^{o} van Brussel, hebben overgrooten bijval ingeoogst te Parijs bij de inhuldiging van een nieuw orgel, door hen vervaardigd voor

de Paters van het H. Sakrament. De grootste orgelisten van Parijs, MM. Midor, Dallier, Carvallo hebben met genoegen den uitmuntenden klank van dit nieuwe speeltuig vastgesteld.

- De heer K. Van der Sloten, van St-Martens-Laathem, die reeds een goeden naam heeft verworven onder onze Vlaamsche toondichters. heeft twee kerstliederen uitgegeven op Vlaamsche en Fransche woorden. Die zangstukken schijnen ons geroepen tot eenen grooten bijval. De muziek er van is eene bekoorlijke melodie, met eene lichte begeleiding, eenvoudig, zangerig, gelijk het past aan een godsdienstig stuk, gemakkelijk dus om aan te leeren. Onder de vele kerstzangen, welke reeds bestaan en wier getal nog ieder jaar wordt vermeerderd, zal het nieuwe werk van den heer Van der Sloten zeker eene schoone plaats innemen.

De kerstliederen zijn uitgegeven bij den heer E. Cnudde, Lange Steenstraat, te Gent.

Beeldende kunsten.

- Bij gelegenheid van de driejaarlijksche tentoonstelling, die dit jaar te Brussel heeft plaats gehad zijn, bij koninklijke besluiten van den 22 November, benoemd tot kommandeur der Leopolds-orde, de heeren P. Bossuet, kunstschilder, oud bestuurder der koninklijke Akademie van Schoone Kunsten te Brussel; P. Clays, kunstschilder, lid der koninklijke Akademie van België; tot officier, de heer Alex. Markelbach, kunstschilder te Brussel; tot ridders, de heeren K. Brunin, beeldhouwer te Brussel; E. Carpentier, kunstschilder te Cuurne, bij Kortrijk; Frans Courtens, kunstschilder te Brussel; Felix Cogen, kunstschilder te Brussel; graaf J. de Lalaing, kunstschilder te Brussel; Ed. Serrure, provinciaal bouwmeester te St-Nikolaas.

- De prijskamp van Rome voor de beeldhouwkunde zal in 1885 op 6 april aanvang nemen.

- In den prijskamp Godecharle zijn de prijzen als volgt toegekend geworden; voor de schilderkunst aan den Heer W. Van Strijdonck voor zijn tafereel *Tobias*; voor de beeldhouwkunst aan M.P. Dubois voor zijn *Hippocrenes* en voor de bouwkunst aan M, V. Horta, voor het plan van een parlement.

- Te Gent werd den 1n November ll. een muzeum van oudheidskunde geopend. Vele belangwekkende voorwerpen van allen aard zijn er verzameld. Het mag een waar geluk heeten dat die archeologische schatten voor iedereen aan het licht zijn gebracht. Het is de Heer Hermann van Duyse die bestuurder van dit muzeum werd benoemd.

- De Museums van Antwerpen hebben in het afgeloopen jaar verschillende hoogst merkwaaardige hoofdstukken bijgewonnen. Zoo vinden we voor het Museum van oude meesters een Helschen Breughel, *Vlaamsche kermis*, gift van den betreurden vriend August Michiels: *Zoo de ouden zongen*, *zoo piepen de jongen*, van J. Jordaens; een *Landechap* van J. Van Goyen; een *Mansportret* van C.G. Dietrich; een *Dorpskermis* van J. Molenaer en een van J. Van Craesbeeck, *Herbergkrakeel*; deze 5 schilderijen werden aangekocht. De bekende schilderij uit het stadhuis van Antwerpen: *Het vonnis van Salomo*, door F. De Vriendt, genaamd Frans Floris, werd naar het Museum overgeplaatst.

Voor het hedendaagsch Museum van Antwerpen werden stukken aangekocht van F. De Braeckeleer. F.A. De Bruycker, Alfr. Stevens, T. Fourmois en E.J. Verboeckhoven. Het prachtstuk van K. Verlat, *De steenkar*, werd door vereerders van den schilder geschonken.

Het Museum der academiekers heeft de aanwinst gedaan van eene potloodteekening van J.D. Ingres.

De commissie van het werk van Rubens heeft een groot aantal lichtbeelden, gravuren en zoogenoemde Rubensbeeldekens aangekocht, zoodat deze verzameling op het einde van 1883 uit 510 stukken bestond.

Het weêrgaloos Plantijn-Museum heeft ook een aanzienlijk getal boeken en gravuren aangekocht, zoodat deze reeds zoo rijke boekerij met den dag nog in belangrijkheid toeneemt.

De rustelooze bewaarder, de heer Max Rooses, heeft tevens in den loop van 't jaar een puikwerk uitgegeven, namelijk de Levensbeschrijving van Plantijn, opgeluisterd met talrijke platen uit de beroemde drukkerij.

Thans bezorgt de geleerde schrijver eene uitgaaf van Plantijns briefwisseling voor de Antwerpsche Bibliophilen.

Vlaamsche belangen.

- Ter gelegenheid van het gulden Jubelfeest der Brusselsche Hoogeschool, werd door Em. Hiel eene cantate gedicht, die door Huberti op toon werd gebracht. Die zang, om uitgevoerd te worden, is eerst in 't Fransch vertaald! En die vertaling is gezongen geworden!!!

De aangehaalde reden is, dat er geen Vlaamsche zangers genoeg zijn. - Zoo, zoo! En de leden van den koorkring *Onder ons*, en van den *Benoit's kring*, en van den *Gentschen Weergalm*, en van de zangafdeeling van de *Jonge Tooneelliefhebbers*, enz., ten minste wel 400 kunstenaars, tellen die dan niet? - En de muziekschool van Schaarbeek?

Overigens, is het wel noodig dat al de zangers het Nederlandsch machtig zouden zijn? - Er zijn er zooveel die Italiaansch zingen zonder er een woord van te verstaan.

Moedwillig is het, dat *zij* de Vlaamsche woorden door Fransche vervingen en het verwondert ons dat de dichter onder die voorwaarden zijne medewerking niet geweigerd heeft. Nu, indien hij geweigerd had, zouden *zij* misschien heel eenvoudig bij een Franschen rijmelaar gegaan zijn. Ware het beter geweest? - Wij denken ja, want nu zal het publiek zegggen: ‘De eerste woorden waren Nederlandsch, maar die waren zoo leelijk, dat men ze vertaald heeft.’ - Zoo dus, eene vlaamsche kantaat, door den flamingant Hiel gedicht, door den flamingant Huberti getoonzet, door den flamingant Antheunis in het Fransch vertaald, door den flamingant Blauwaert in het Fransch gezongen, in den flaminganten-tempel het Alhambra, op kosten der studenten, waarvan een groot getal Vlaming van oorsprong, zooniet van harte zijn, en van de stad Brussel, waar meer dan 60 duizend ingezetenen niets dan Vlaamsch verstaan, is dat niet overheerlijk?

Maar de Vlaamschgezinde studenten der Hoogeschool zijn niet werkeloos gebleven. Zij zijn tegen die onbillijke en grievende handelwijze opgekomen, en hebben hun protest op de hoeken der straten van Brussel aangeplakt. Daarvoor verdienen zij dank en hulde. Wij laten hier dat protest volgen:

> VLAAMSCHE STUDENTEN!
> Heden viert de Vrije Hoogeschool van Brussel haren vijftigsten verjaardag.

Het Studentenverbond, met het inrichten der jubelfeesten gelast, besloot in zitting van 25 Mei laatstleden, de twee landstalen ambtelijk te gebruiken, zooals bij vroegere feesten ook geschiedde.
Krachtens dat besluit, verschenen, in beide talen, de oproep aan de Brusselsche Studenten en de inschrijvingslijsten. Sedert dien, ondanks ons herhaaldelijk aandringen, werd er niets meer in het Vlaamsch gedaan: alles is in het Fransch alleen.
Vlaamsche Studenten!
Onze plicht als Vlaming gebiedt ons ONTHOUDING. ONTHOUDING, omdat een ware Vlaming geen deel kan nemen aan feesten waarin zijne moedertaal verbannen wordt.
ONTHOUDING, omdat het verbond zijne verplichting jegens ons onder de voeten trapt.
Het jubelfeest van het vrije oordeel zullen wij vieren, maar nooit op feesten, waaruit wij op Waalsche valsche wijze verwijderd worden.
Vlamingen!
Zooals wij nu om den tuin werden geleid, zoo wordt gij sedert 54 jaren bedrogen en bespot. Wetten worden ten uwen voordeele gestemd en niet toegepast:
Het Bestuur, Fransch!
Het Gerecht, Fransch!
Het Onderwijs, Fransch!
Vlamingen!
Al dergelijk onrecht zult gij voortaan aan de kaak stellen, zooals wij heden de trouwloosheid van het Studentenverbond aan den schandpaal hechten.

Gedaan te Brussel, 16 November 1884.
J.K. BEVING,
Student in de Geneeskunde.
MAURITS JOSSON.
Student in de Rechten.
GUSTAAF SCHEPENS,
Student in de Apothekerij.

Nieuwe uitgaven.

RIJZENDE BLAREN. Gedichten door Jan van Beers. Met zes penteekeningen door Jan van Beers, zoon. Gent, Ad. Hoste. Antwerpen, Jan Boucherij. Royaal-8°, 156 blz.
fr. 8,00.

- *De Archipel in vuur en vlam* door Jules Verne. Rotterdam, Jacs. G. Robbers. In-8°, 224 blz., met eene menigte houtgravuren en een kaartje.
fr. 2,50.
- *De Nachtraven*, Roman door Aug. Snieders. (Uitgave van het Davidsfonds).

fr. 3,00.

Briefwisseling.

Roeselare, 24 November 1884.

Geachte Redactie!

Laat mij toe eenige woorden te antwoorden op de laatste besprekingen mijner uitgaven in ‘De Bode’.

Over de bespreking van ‘Arm Vlaanderen’ zal *ik* heenstappen; maar ik hoop dat de schrijvers erop zullen antwoorden. t Wordt waarachtig hoog tijd dat men op dergelijke besprekingen antwoorde: wie een werk wil publiek beoordeelen, zou ten minste moeten beginnen met te trachten het hoofdgedacht van het werk te vatten.(1)

Nu over mijne zaken:

1° De onkosten van het ‘Gedenkboek der Consciencefeesten’ zijn grootendeels door de feestcommissie gedekt, die dan ook den verkoopprijs vaststelde.

2° Waarom meest al mijne uitgaven in Holland gedrukt zijn? Wel eenvoudig omdat ik tot nu geen drukker vond in België, die hetzelfde verzorgde werk aan denzelfden prijs kon afleveren. Wil mij iemand zoo een drukker aan de hand doen, ik zal in België laten drukken.

3° Zal ik nu mijne schoolboeken ook in prachtgewaad moeten steken? Ik betwijfel of ouders en onderwijzers daar zouden tevreden over zijn. Moet een schoolboek niet net en duidelijk gedrukt zijn? Mij dunkt ja, en de fabeltjes van Leefson voldoen aan die voorwaarden Wat wil men meer?

Met opname dezen regelen zult gij mij zeer verplichten.

Ontvang, geachte Redactie, de verzekering mijner beste gevoelens.

DE SEYN-VERHOUGSTRAETE.

(1) Zooals de *Bode* het ten allen tijde gedaan heeft, beoordeelde ook de Heer L. Van Aken *Arm Vlaanderen* als KUNSTwerk. Onder *dat* opzicht komt zijne bespreking geheel overeen met die van *De Portefeuille* van Amsterdam, de eenige die wij te zien kregen.
Het antwoord van de schrijvers hebben wij tot hiertoe nog niet ontvangen: zeer verlangend zien wij het te gemoet.
(Bemerking der Redactie).

Inhoudstafel.

I. Novellen, Verhalen, Schetsen, enz.

POL ANRI. -	Treurige Ervaringen. bl. 313.
JAN BOUCHERIJ. -	Een zonderling Huisgezin. 529.
JULIUS DE GEYTER -	Theodoor van Ryswyck in den Berg van Barmhartigheid 320.
JULIUS DE GEYTER -	Transvaal. (Redevoering). 430.
POL DE MONT. -	In de Balkan- en Donaulandes. - Over carmen Sylvia en hare werken. 145.
Dr C.J. HANSEN. -	Transvaal of Zuid-Afrika en de Dietsche stam. 267.
ONKEL ADAM. -	De laatste van zijn naam. (Naar het Zweedsch). 385.
BETSY PERK. -	Neerlandsch Zwitserland. 193.
C.P. VAN ANTWERPEN.	Onze Taalbroeders in Noord-Amerika (briefwisseling) 5, 79, 169, 121, 245.
EDW. VAN BERGEN. -	Betooging ter eere van Mev. Van Ackere. 31.
EDW. VAN BERGEN. -	Leentje (tooneelspel). 49, 97.
EDW. VAN BERGEN. -	Het geheim van Gemaine (tooneelspel in 1 bedrijf). 433.
J.F. VAN CUYCK. -	Een duur gelag. 108.
K. VAN LAEN. -	Het portret (naar Edgard Poe). 481.
K. VAN LAEN. -	Het gebeurde met Mr Valdemar (naar denzelfde). 485.
X.... -	Huldebetooging aan Nicolaas Beets op zijn 70^{n} verjaardag. 451.
X.... -	Uit het Album van Beets. 460.

II. Poëzie.

POL ANRI. -	Morgenstond. 76.
POL ANRI. -	Het kind der bloemen. 359.
POL ANRI. -	Dauwpereltje. 360.
POL ANRI. -	Bij het Brugje. 406.

KAREL BOGAERT. -	Kleine Rosa. 162
JOS F. BUERBAUM. -	Het laatste oordeel (zangdicht). 536.
LEONARD BUYST. -	Twee oude historietjes. 26.
LEONARD BUYST. -	Roosje. 302.
CONSTANT CORNELIS. -	Een blik op Rozebeke. 402.
WED. DAVID (geb. Math. Van Peene).-	In het Album van Nicolaas Beets. 509.
JULIUS DE GEYTER. -	In Transvaal. 219.
JULIUS DE GEYTER. -	Theodoor Van Ryswyck (gedicht met muziek van Peter Benoit). 445.

KAREL DELMOTTE. - Bij eene schielijke stilteverwisseling in den nacht 77.

KAREL DELMOTTE. - Rouw bij het overlijden van Mev. Van Ackere 361.

POL DE MONT. - Zalige rust. 545.

P.P. DENYS. - Huldekrans neêrgelegd op het graf van Mev. Van Ackere geb. Maria Doelaeghe. 213.

P.P. DENYS. - Een standbeeld. 408.

P.P. DENYS. - De eerste broek. 409.

P.P. DENYS. - Een woord van troost. 448.

HIPP. DE QUÉKER. - Lied aan Haar. 217.

HIPP. DE QUÉKER. - De Nachtegaal. 263.

CONST. DE WAEGENAERE - Aan de Schelde. 448.

CONST. DE WAEGENAERE - Satan's Alleenspraak (uit Milton's Verloren Paradijs). 507.

CONST. DE WAEGENAERE - Legende van Lange Wapper. 547.

ALFRIED LA GRAVIÈRE Jz. - Op het ziekbed. 163.

ALFRIED LA GRAVIÈRE Jz. - Aan mijne moeder. 220.

ALFRIED LA GRAVIÈRE Jz. - Starreliedje. 405.

ALFRIED LA GRAVIÈRE Jz. - Nu wou ik. 405.

HENDRIK RAES. - Aan Haar. 78.

HENDRIK RAES. - Mijn schoone streek. 164

HILDA RAM. - Zonneschijn. 496.

GUSTAAF RENS. - Koude nacht. 125.

GUSTAAF RENS. - Zielezucht. 160.

GUSTAAF RENS. - Van de Starren. 264.

GUSTAAF RENS. - De Brug (uit het Engelsch van Longfellow). 363.

GUSTAAF RENS. - Heimwee. 410.

JULIUS SABBE. - De vierkleur van Transvaal. 365.

ARNOLD SAUWEN. - Uit ‘Licht en Schaduw’. 159, 300.

THEODOOR SEVENS. - Verbroedering. 400.

J.T. SLACHMUYLDERS. - Kalverliefde. 122.

JACOB STINISSEN. -	Aan Mev. Van Ackere, op haren tachtigsten verjaardag 23.
JACOB STINISSEN. -	Tranen op het graf der dichteres Mev. Van Ackere. 216.
JACOB STINISSEN. -	Sonnet op Dr J.F.J. Heremans' graf. 446.
JACOB STINISSEN. -	Feestdronk. 447.
JACOB STINISSEN. -	Aan mijn vriend den Kunstschilder H. De Pondt. 506.
HÉLÈNE SWARTH. -	I Sonnet, II Lied. 75.
TEIRLINCK-STYNS. -	Mirza-Schaffy's Liederen (uit het Hoogduitsch). 497.
VICTORIEN VAN DE WEGHE. -	Nieuwjaarsgroet. 24.
VICTORIEN VAN DE WEGHE. -	Het Venster. 161.

VICTORIEN VAN DE WEGHE. - De Gouden Dag. 262.
THEODULE VAN HAUWERMEIREN. - De Vlinder. 125.
THEODULE VAN HAUWERMEIREN. - Het minnelied des Dichters. 218.
THEODULE VAN HAUWERMEIREN. - Twee Sonnetten. 546.

III. Onze Dichters vertaald.

V.A. DELA MONTAGNE. - Ik denk somtijds.... door Alb. Em. Boucquillon. 266.
POL. DE MONT. - Im Beichtstuhl, door Heinrich Flemmich. 28.
POL. DE MONT. - The song of the Poppies, door L.S. 165.
POL. DE MONT. - Paralipomena, door H. Flemmich. 168.
Vent du Soir, door L. Van Heuverswyn, 366.
- - An Pol de Mont, door H. Flemmich. 367.

IV. Taal- Tooneel- en Letterkunde.

G. GONDRY. - Verkeer tusschen Zuid en Noord. 561.
EDWARD IPERS. - Grond en Rijkdom onzer Moedertaal. 289, 337.
J.R. SMEETS. - De Nieuwe wereldtaal, gezegd *Volapük*, 510.
E. VAN DEN BERGHE. - Nederlandsche letterkunde in België. 550.
* * * Nederlandsch taal- en letterkundig Kongres te Brugge. 411.
Idem. 334, 377.
Briefwisseling, 576.
Hoofdcomiteit van het praalgraf H. Conscience. Oproep. 46.
Nieuwe uitgaven. 48, 96, 144, 192, 244, 288, 384, 528, 575.

Prijskampen. 43, 93, 134, 191, 243, 336, 384, 527, 565.

Tooneel- en Letterkunde (kroniek). 43, 93, 134, 191, 243, 377, 478, 527, 565.

V. Toonkunde.

PETER BENOIT. - Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen, 368.

LUPI. - Wambach's Yolande. 234.

TOON SCHILDERS. - Nationale Toonkunde. 91. Toonkunde. 130.

TOON SCHILDERS. - Muziekmaatschappij. 190.

- - Festival Peter Benoit te Amsterdam. 286.

- - Toonkunde (Kroniek). 96, 139, 524, 569.

- - De Vlaamsche muziek in Noord-Nederland. 205.

VI. Beeldende Kunsten.

MODERATUS. -	Tentoonstelling in den Kunstkring. 40.90.
MODERATUS. -	Kunstnieuws. 131. - Henri Bource. 188. - Tentoonstelling van 11 Mei, in den Kunstkring. 282, en in den kring 'Als ik kan'. 283, 559.
P.G. -	Tentoonstelling in den Letter- en Kunstkring te Gent. 188.
....	Beeldende Kunsten (Kroniek). 139. 384. 527. 572.

VII. Biographie.

D[r] JAN TEN BRINK. -	Professor J.F.J. Heremans. 180.
- -	Nicolaas Beets. 185.

VIII. Boekbeoordeeling.

FRANS DE GHENT. -	Volledige werken van vrouwe Courtmans. 41. - Prudens van Duise's Nagelaten Gedichten. 127, 242. - Jongste Dichtbundel van Mev. Van Ackere. 332. - Dr Nolet De Brauwere, Poëzie en Letterkritiek. 332. - Volledige werken van V[r] Courtmans, geb. Berchmans (5de deel). 518. Gedenboek der Consciencefeesten. 518. - Voor onze Kleinen. (H. Leefson). 520. - Hendrik Conscience (Pol de Mont). 556. - Luit en Fluit. (F.S. Daems). 557.
V.A. KERKHOVE. -	Gedichten (V.A. Dela Montagne). 128.
G. KERKHOVE. -	Ernest Staes (Tony). 331.
L. VAN AKEN. -	Arm Vlaanderen (Teirlinck-Styns). 471.
L. VAN AKEN. -	Typen (Prosper Stijns). 521.

L.V.A. -	Les collections Van der Straelen, Moons, Van Lerius, à Anvers. (Catalogue de la Bibliothèque T. 1 et 11). 477, 523.

IX. Vlaamsche Belangen.

X... -	De Vlaamsche Beweging en de Belgische Staatspartijen. 324.
-	Vlaamsche Belangen (Kroniek). 141, 382, 574.

X. Sterfgevallen.

Aug. Michiels, 144. - A.D. De Vries, 144. - Mev. Van Ackere, geboren Maria Doolaeghe, 192. - Lod. Verboeckhoven, 192. - Mgr. J Th. Beelen, 192. - Jos. Van Deurme, 192. - Johan Kessels, 336. - J.N. Odufré, 526. - Rutgers, 528.